

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

«УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»

29 вересня 2022 р.

Харків
НТУ «ХП»
2022

ББК 66.0 (4Укр)

У45

УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:

Головний редактор: проф. Скляр В.М

Заступник головного редактора: проф. Кіпенський А.В.

Секретар: доц. Мотенко Я.В.

Члени редакційної колегії:

проф. Савченко Л.П.

проф. Тарароєв Я.В.

проф. Петутіна О.О.

проф. Романовський О.Г.

проф. Архієреєв С.І.

проф. Мороз В.М.

проф. Романовський О. Г.

проф. Тарароєв Я.В.

проф. Терещенко Д.А.

проф. Ігнатюк О. А.

проф. Чернявська С.М.

доц. Лисенко І.В.

доц. Гаєвая О.В.

доц. Кудій Д. А.

проф. Ткаченко С.С.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту Соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 2 від 18 жовтня 2022 р.)

Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Матеріали міжнар.наук.-теор. конференції студ. та аспір. 14–15 квітня 2021 року: - Харків: НТУ „ХПІ”, 2021. – 686 с. – Укр, рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-593-534-6

Збірник містить тези доповідей студентів і аспірантів – учасників щорічної Міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченої актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх фахівців, які становитимуть інтелектуальну еліту та впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики своїх країн.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться історичними, філософськими, психолого-педагогічними, морально-етичними, політико-правовими, мовознавчими, соціально-економічними проблемами сучасного українського суспільства.

Матеріали опубліковані у електронному депозитарії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 978-966-593-534-6). Дані репозитарію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

ББК 66.0 (4Укр)

ISBN 978-966-593-534-6

© НТУ “ХПІ”, 2022 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	28
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	29
ШКУРЧЕНКО А.Ю., ХВОСТИКОВА М.А. ПОРІВНЯННЯ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВОЇ ЛЮДИНИ» В ДОБУ АНТИЧНОСТІ ТА В 21 СТОРІЧЧІ	29
БІЛАС Ю.В. ПРАВОПИСНА ПРОПОЗИЦІЯ СЕРГІЯ ПИЛИПЕНКА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.....	31
ІВАНОВ В.М. РЕЛІГІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА ХАРКОВА У СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.	32
КУРБАНОВА Х.Ш. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	35
АКІМЕНКО А.Д. THE PROBLEMS OF UKRAINIAN PUBLIC DEBT	37
ШАНІДЗЕ О.Д. ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ...	39
КОТЕНКО А.С. ПРАВОВІ ОСНОВИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ	41
АКІМЕНКО А.Д. ХРОНОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЦЕСУ	43
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	43
ЛІХОЛЄТОВ Я.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ НАУКИ І ТЕХНІКИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ПАМ'ЯТКОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ.....	45
АЛТАНЗУЛ ДУЛГУУН МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	47
СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ.....	51
БЄЛЯЄВ Б., ШИРЯЄВА М. РОЛЬ ФІЛОСОФІИ В ОСОЗНАННІ ЧЕЛОВЕКОМ СМЫСЛА ЖИЗНИ.....	51

БАКУЛЕНКО А.І. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	52
ДАВИДОВ Д., ЛАГУТА О. ТРАНСФОРМАЦІЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ОРИЕНТИРОВ В СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОСОФИИ НАУКИ.....	54
ДЕНИСОВА Д.О. ПОВЕДІНКОВІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ	56
DONG TINGTING DISADVANTAGES OF ANALYTICAL MARXISM ..	57
ЗБОРЩИК Т.Л. «СРОДНА ПРАЦЯ» - ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ	59
ІВЛЄВА М.О. СТРАХ ЛЮДИНИ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СМЕРТІ.....	60
КОБЦЕВ Д.С. ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ПРОЦВІТАННЯ ЧЕРЕЗ ОСОБИСТУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	61
КРИКУНОВА А.В. МОДА В НАШЕЙ ЖИЗНИ: ПРИБРЕТЕНИЯ И ПОТЕРИ.....	63
ЛОГВИНЕНКО С.В. СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ МОВИ.....	66
ЛЯХОВА К.В. НЕРВОВІ ХВОРОБИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ ...	68
НІКОЛАЄНКО М. СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ФІЛОСОФІЇ ПЛАТОНА	69
НОЖКА С.В. БОГОСЛОВСЬКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЧАСОПИС «ВІРА І РОЗУМ»: ЙОГО ВИДАННЯ У ХАРКОВІ	71
ПЕРВУШКИНА К.И. НЕ/ЛЮБОВЬ К БЛИЗКИМ И COVID : ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ	73
ПРИХОДЬКО Г.С. РОЗДУМИ ПРО ЛЮДСЬКЕ БУТТЯ В ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМІ.....	75
ПУГАНОВСЬКИЙ К. О. КОСМОГОНІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ	78
РАЩУПКІНА З.Е. ГАДЖЕТОМАНІЯ ЯК ПРОБЛЕМА НЕ/РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ	79
РОМАНЮК И.Р. СЕРДЦЕ КАК ГЛАВНЫЙ ОРГАН ДУХОВНОСТИ.....	81

СНОПОВ Т., СНОПОВ Н. ПРОБЛЕМА БЫТИЯ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННИКОВ	83
SUN CHANGLONG CONCEPTUAL PROBLEMS OF THE GLOBALIZATION PROCESS	84
Х'ЮЗ З. СТРАХ СМЕРТІ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ	85
ЦИМБАЛ М.М. «ДІТИ ДОЩУ» І СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ.....	87
ЧАЛАПКО В.В. ІНФОРМАЦІЙНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ.....	89
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	92
БАБИЧ С.О., ВАСЮЧКОВ О.Я., ХАРЛАМОВ М.І. ПЕРШІ ПРОТИПОЖЕЖНІ ЗАСОБИ ТА АВТОМОБІЛІ В УКРАЇНІ	92
БЕРЕСТОВА А.О., КАБАЧЕК В.В. РОЗВИТОК КРИПТОВАЛЮТ.....	93
В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГРОШОВОГО ОБІГУ УКРАЇНИ.....	93
ГОЛОБОРОДИЙ С.Є. ВИКОРИСТАННЯ 3D-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО.....	95
ГРУШКО О.О., ЛОГОВСЬКИЙ І.М. ВЗАЄМОДОПОМОГА МІЖ НАРОДАМИ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА БІЛОРУСІ НА ПРИКЛАДІ РОДИНИ ХОДОСЕВИЧ	97
ГУР'ЄВ Д.О., САМУСЬ І.В. УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНИ.....	98
ДОРОШЕНКО С.Р., ЛЯХОВИЧ А.В., СЕБІЙ С.М. М. П. КРАСОВСЬКИЙ – ГОЛОВА ХАРКІВСЬКОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ТОВАРИСТВА	100
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ХАРКІВСЬКОЇ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ)	100
ЖЕЛЕВ Ю.Д., ГОНТАРЕНКО Л.О. ІСТОРІЯ ПОЖЕЖНИХ МАШИН. 102	
ЖИТИНСЬКИЙ О. В. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ 1991: ПРОГОЛОШЕНО ЧИ ВІДНОВЛЕНО?	104
ІВАНОВ І. А. МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ З ОБОРОНИ ХАРКОВА (ОСІНЬ 1941).....	106

ІВАНЦОВ В.П. ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІФОРМИ В АРМІЇ УНР У 1919 РОЦІ	107
КАЦАЙ Д.Ю. АНАРХІЗМ ЯК СКЛАДОВА ІДЕОЛОГІЇ МАХНОВСЬКОГО РУХУ	110
КОРОБОВ А.Л. «ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ» ЯК РЕСУРС ДЛЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ.....	111
КІШКІНОВА О.В. ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД В ЖИТТІ Н. МАХНА ЯК ПОЛІТИЧНОГО ЕМІГРАНТА 1922-1924 РР.....	113
ЛЯШЕНКО Я.В., ЗАРЕЦЬКИЙ В.С., ГОНТАРЕНКО Л.О. РОЗВИТОК ПОЖЕЖНОЇ СПРАВИ	114
НОНКА Р.В. КОНТРЕФОРМИ ОЛЕКСАНДРА ІІІ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СТАТУТІВ.....	116
ОРОВЕЦЬ О.О., КОНОПЛІЧ О.О., ХАРЛАМОВ М.І. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ СРСР У ТРЕТЬОМУ РЕЙХУ ...	118
ПАВЕНА О.С., ГОНТАРЕНКО Л.О. ПОЖЕЖНИЙ ПРОТИГАЗ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ	120
ПАРАХІН З.Г. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВІД УРСР ДО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	121
ПРИСЯЖНЮК М.Р., РАДІОНОВ Я.О., ГОНТАРЕНКО Л.О. ЕВОЛЮЦІЯ ПОЖЕЖНИХ ДРАБИН	123
СТАДНІК Ю.О. ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЮ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ	125
СТЕФАНКІВ Л.А. ТРАГІЗМ КЕНГІРСЬКОГО ПОВСТАННЯ ДОБИ СТАЛІНІЗМУ	127
ТЕХЕНКО А. РОЗПАД СРСР ТА АВАРІЯ НА ЧАЕС: ЧИ ІСНУЄ ЗВ'ЯЗОК?	129
ФЕДОРОВ О.О. ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	130

ХЕЛЕМЕНДИК Д.О. ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В ХАРКОВІ.....	132
ХИЖНЯК А.О., ХАРЛАМОВ М.І. ПЕРША ХРИСТИЯНКА КНЯЖОГО РОДУ – ОЛЬГА.....	133
СЕКЦІЯ 3. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	135
АБДЕЛЬХАДІ БЕН ХАММУ ДАУНШИФТІНГ У КУЛЬТУРІ.....	135
АБДРАХМАН ФАГІМ АЛЬТЕРНАТИВА БАГАТОСВІТНОСТІ У КУЛЬТУРІ ЛЮДСТВА.....	136
АВЄТІСЯН М. Г. КОНЦЕПТ ТРАНСГУМАНІЗМУ У КУЛЬТУРФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ	138
АМЖАД САНДІ, ПУЗАНОВА-КРАСІКОВА І. О. ЕТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ДИТИНСТВА	139
БАСЮК А. ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНЦІВ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ.....	141
БІЛАЛ ЕЛХАЛКІ, ПУЗАНОВА-КРАСІКОВА І. О. СПРИЙНЯТТЯ ЧАСУ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	143
ВАСЕЙКО В.А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ – СУЧАСНІ ПЕНЗЛІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ	145
ВАСЮК І.С. ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА (ЧАПЛІ), ПИСЬМЕННИКА-ПАТРІОТА З НОВОМОСКОВЩИНИ	146
ВЛАСОВА А. КОСПЛЕЙ – СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ЧИ ДИТЯЧІ ЗАБАВИ?	148
ВОЛОШИН К.М. ЖИТТЄВІ ПРИНЦИПИ Г.С.СКОВОРОДИ: ПОГЛЯД З ХХІ СТОЛІТТЯ	151
ЄРЕМСЄВА М. ХОЛОДНА ЗБРОЯ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ	153
ЖАМАЛЬ ХАССІ МОВА ЖЕСТІВ У КУЛЬТУРІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ.....	156
ЗАКАРІЯ БУЗЕРГ МИСТЕЦТВО КЕРАМІКИ.....	158

ІЗОСІМОВА О.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ ПІД ВПЛИВОМ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ	159
КЛИМЕНКО С.С. ЕТНО-МЕЛОДІЇ РЕПЕРТУАРУ ГУРТУ «ДАХАБРАХА»	161
КОЗОРІЗ О. ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ.....	163
КОМ М.С. УКРАЇНСЬКА СУЧАСНА МІЛЬТИПЛІКАЦІЯ	166
КОНОВАЛОВА К. С. «БАЙКИ ХАРКІВСЬКІ» Г. СКОВОРОДИ: СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	168
КОРНІЛОВ М.Г. РЕЛІГІЯ В АРХАЇЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	170
КОРОВНІЧЕНКО А.В. ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ ТВОРЧОСТІ ГРУПИ «КАЗКА»	171
КОХАН А.В. ДУХОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	173
ЛІ ЦЗИ ЯН МОДА ЯК ЕТИКЕТНА ФОРМА КУЛЬТУРИ	175
ЛУКАШЕВСЬКИЙ А. МІФ ТА МІФОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	177
МОАД ЕЛ МОАДІН ПРО ЩО СВДЧАТЬ ТЕХНІЧНІ АРТЕФАКТИ АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ?.....	179
НАБІЛЬ АТТУМІ НЕВЕРБАЛЬНІ І ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	181
НЕМАШКАЛО А. КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНІЙ АРТ-ГАЛЕРЕЇ	182
ПЩУЛІНА Е. ХУДОЖНИКИ, НАРОДЖЕНІ ХПІ: СВІТЛАНА ЗЕМЛЯНКІНА.....	183
САГАН Р.А. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВПЛИВ НАРАТИВІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....	186
СУКІАСЯН Л.А. КУЛЬТУРА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	187
ТАХА ЯССІН ІФРА ЕМІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У КУЛЬТУРІ ЛЮДСТВА	189

ТАХА ЯССІН ІФРА, ПУЗАНОВА-КРАСІКОВА І.О. АСКІ-АРТ ЯК ВИД ЦИФРОВОГО МИСТЕЦТВА ХХІ СТОЛІТТЯ	191
ХАМЗА ХАМДІ СПІЛЬНІ РИСИ РІЗНИХ АЛФАВІТІВ	192
ХІШАМ УАДУ МИСТЕЦТВО І МАЙСТЕРНІСТЬ.....	193
ШЕН СІНЬ І МОЛЕКУЛЯРНА ГАСТРОНОМІЯ У КУЛЬТУРІ ХАРЧУВАННЯ	195
СЕКЦІЯ 4. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	197
АНОХІНА А.О. РЕЗОНАНСНЕ ЛІДЕРСТВО ТА ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ.....	197
АХМЕДОВА Г.Г. ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	199
БАЛИЦЬКА Т.С. ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	201
У СУЧАСНОМУ СВІТІ	201
БЛОКОНЬ Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	202
БОЙКО І.В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....	204
БОНДАР В.О., СІНЧЕНКОВА А. С. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ	206
БОНДАР І.О., СТАВИЦЬКИЙ О.І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ.....	208
ВАЩЕНКО Д.Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ .	210
ВОЙТЮК А.О. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ..	212
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	212
ГОНЧАРУК С.С. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	213

ДЕНИСОВА М.І. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ХАРИЗМИ	215
ЖУШМА Т.В. МЕТОД ДИСКУСІЙ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	217
ЗАСУХА К.Ю. РОЛЬ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	219
ЗАХАРОВА О.М. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	220
КАШУБА Л.С. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	222
КОВШАР Ю.О. ПОНЯТТЯ І РОЛЬ ЛІДЕРСТВА У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	225
КОРЖЕНКО А.С. ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА-ЛІДЕРА	227
КОСС А.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	229
КРАВЦОВА Н.В. ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ-МАШИНОБУДІВНИКІВ.....	231
КРУГЛОВА Ю.О. ОСНОВИ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА.....	233
КУЩЕНКО А.С. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ.....	235
ЛАЩЕНКО. О.О. ЛІДЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	236
ЛЕВІНА Н.Г. РЕФЛЕКСИВНО-ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДґРУНТЯ УСПІШНОЇ	

ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ	238
ЛЕНЬКО Д.Є. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	240
ЛОЗКО А.А. КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА У ЕЛЕКТРОННОМУ НАВЧАННІ.....	242
ЛЮБЧЕНКО К.В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	244
МАРЧЕНКО О.С. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІЯЛЬНОСТІ ЛІДЕРА	246
МАТЕНКО І.В. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ- ЛІДЕРІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	248
МОРОЗ А.М. ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ГУРТКА В РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ.....	250
ОТИЧ Г.О., СІНІЧЕНКОВА А.С. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	253
ПАВЛЕНКО К.С. ФЕНОМЕН СКАУТСЬКОГО РУХУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ПІДЛІТКІВ.....	255
ПАВЛИЧЕНКО К.О. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	257
ПАВЛИШИНЕЦЬ Є.М. ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО.....	259
ПАСМОР В.В. ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРИЗНАЧЕННЯ.....	261
ПОПОВА К.В. ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У	263
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ.....	263

ПРОЦЕНКО А.С. ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	265
РОМАНЕНКО О.В. ЗНАННЯ ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ ЯК ЧИННИК ІНТЕЛІГЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ.....	267
РОМАНКО В.В. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЛІДЕРСТВІ	269
РУДЕНКО Є.К. ЛІДЕРСТВО У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ	270
РУДЧЕНКО В.А.АКТУАЛІТЕТИ ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХІМІЇ В УМОВАХ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ.....	272
СЕМЕРЕНКО Е.Р.ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	274
СИВАШ С.В. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	276
СПРА Л.І. ПРОБЛЕМА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	278
СКРИПНИК К.О. ХАРИЗМА У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ.....	280
СУЩЕНКО П.Р. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ – ЕНЕРГІЯ ДЛЯ ЙОГО МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕМОГ.....	281
ТАРАСОВА О.Ю. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА.....	283
ТИМОШЕНКО Ю.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	285
УСАТЕНКО Е.Е. _Тoc115205444РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА	287

ХЕЙЛІК С.М. АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК УМОВА ЛІДЕРСТВА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ...	289
ХОДАКОВСЬКА А.В. ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ...	290
ХОДАКОВСЬКА М.А. САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	292
ШАКУН Н.А. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	294
ЮДІНА А.Г. АТРИБУТИВНИЙ ПІДХІД ДО ЛІДЕРСТВА	296
SUPRUN V.M. HOW TO BECOME A LEADER	298
СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧЕСКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	300
АВЕТІСЯН К.С. ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	300
АЛЬ-СЬЮФ Я.А. НЕРІВНОМІРНІСТЬ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ В УКРАЇНИ	302
АНДРЕЄВА А.Р., КОРОТКИХ Д.А. МОДЕЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЗА РЕГІОНАМИ МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ	303
АНДРІЯШИН В. С. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	305
БАДІЦА А.В. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	307
БЕЗЗУБКО Б.І. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	309
БЕСПАЛОВА А.В. АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ	310
БІЩЕНКО О.О. СКОРОЧЕННЯ РОБОЧОГО ТИЖНЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ	311
БОРОДАВКА С. О. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН УКРАЇНИ	313

БРОМИРСЬКИЙ Б.О. СВІТОВИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ.....	314
ВИДРЯ П.В. ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ЇХ ЕКОНОМІЧНИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ПРИЙМАЮЧІ КРАЇНИ	317
ВИНИЧЕНКО А.А. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ.....	318
ГАЙДУКОВА Н.В. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ООНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ	320
ГАСАН В.Д. ПОШИРЕННЯ ПРАКТИКИ ОПРИЛЮДНЕННЯ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	323
ГЕРМАН Є.Р. ПРИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ	325
ГРИНЯК Д.Г. ВІТЧИЗНЯНІ АГРОХОЛДИНГИ У ПОШИРЕННІ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	327
ГУНЧЕНКО А.О. ВТОРИННИЙ РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ	329
ГУРТОВА М.О. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	330
ДАНІЛОВА А.Є.ПРОБЛЕМА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ: РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ	331
ДОВГАЛЬ В.О. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	333
ДОЦЕНКО А.Ю. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИВЧЕННЯ ВТОРИННИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ..	335
ДЯДЮРА К.В. СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ	337

ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.С. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ.....	339
ЗОЛОТЬКО К.А. МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ	341
КАРАЖБЕЙ Д.Р. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ – ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ	343
КАРПІНСЬКИЙ І.М. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ	344
КИЯШКО М.О. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ.....	345
КЛИМЧУК Г.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ НА СУКУПНИЙ ПОПИТ	347
КЛУШЕВСЬКИЙ С.С.ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	349
КОВАЛЕНКО О.В. АНАЛІЗ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19.....	351
КОСАХОВСЬКИЙ М.Б.ФОРМУВАННЯ ЕЛІТИ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: КОНДИЦІОНАЛІСТСЬКИЙ ПІДХІД	352
КРУПЧИЦЬКИЙ О.Д. КЛЮЧОВІ ДОМІНАНТИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	354
КУЛИНИЧ К. В.ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	356
ЛАВНА Т.І., ГРИЦИНА Т.Ю. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	358
НИКОНЧУК К.О. ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНІ	359
ЛИТВИНОВ Р.А. РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ.....	362
МАЖНІКОВА В.Г. ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ШЛЯХ РОЗБУДОВИ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ	364

МАЗУРИК М.О. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ АКТИВИ В БУДІВНИЦТВІ ТА ЇХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ	366
МАЛИШІВСЬКИЙ Т.В. УКРАЇНА У СВІТОВИХ ПОТОКАХ КАПІТАЛУ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	368
МИХАЙЛОВ Д.М. МЕТОДИ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ, ЯК НЕОБХІДНІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	370
НЕРУШ Є.І. НАЦІОНАЛЬНЕ БАГАЦТВО УКРАЇНИ: ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ	373
НІКОЛАЙЧУК Т.О. ЗАПОВІДНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФОРМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СВБ:ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	375
НОНІАШВІЛІ Л.З. PROBLEMS OF UKRAINIAN STOCK MARKET ...	377
НОРЕНКО АС. ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ, ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	379
ОЛІЙНИК Т.Б. МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАСЛІДКИ.....	381
ОНИЩЕНКО О.С. СУЧАСНА ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ:ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	384
ОНОПРІЙЧУК Л.О. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	385
ПАВЛОВ К.К. КОУЧИНГ – ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ	387
ПКАЛОВА Ю.Ю. ВАЖЛИВІСТЬ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВОЮ	389
ПКАЛОВА Ю.Ю. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	391
РІТТА D.Y. STOCK MARKET AND BUSINESS CYCLES.....	393
ПРИХОДЬКО Є.Г. БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ СОЮЗ: ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	394

РАТИНСЬКИЙ В.В. INFLUENCER MARKETING ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ КАНАЛІВ ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ	396
РЕДЗЮК Є.В. РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	398
РОГАЧОВ Б. В. МІЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНУ СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ.....	401
РОЗУМЕЙКО А.А. ІНВЕСТИЦІЇ РОБОТОДАВЦЯ У ПОБУДОВУ HR-БРЕНДУ	403
СЕЛІХОВА Я.В. ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД - ДОРОЖНЯ КАРТА ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ	405
СТОВБА Т.А., ІВАНОВА А.Є, МИХАЙЛЕНКО М.В. КОНЦЕПЦІЯ WELL-BEING ЯК СКЛАДОВА КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ.....	406
СТОВБА Т.А., КУЗЬМЕНКО О.Ю., ЛОБОДА М.П. ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ.....	408
СТОВБА Т.А., ЖЕЛЕЗНЯК М.О., ПОНОМАРЬОВ В.І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	410
ТАРАСЕНКО М.І. РЕТРОСПЕКТИВА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	412
ТАТАРЕНКО А.А. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	414
ТОЦЕНКО Є.О. ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	416
УШАКОВА А.Д. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ.....	418
ЦЕОМАШКО К.В. ВПЛИВ СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ.....	419
ЧУДАКОВА К.А. THE PROBLEM OF FEMALE EMPLOYMENT IN UKRAINE.....	420

ЧУЄВА Г.С. БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ФОРМИ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, МЕТОДИ СКОРОЧЕННЯ.....	423
ЩЕПЕТКО Б.М. МІСЦЕ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ВИБОРУ ПРОФЕСІЙ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	425
СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ.....	427
БАГЛИК Ю. ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ КОПРАЙТИНГУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК.....	427
БОЦЮРА І.С. СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ, ЯКІ ВИГРАЮТЬ ВІД ПЕРЕХОДУ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	429
БРАГІЛЕВСЬКА В. Є. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	431
ВЛАСОВА М.Д. ОСОБЕННОСТИ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕННЯ ПОДРОСТКОВ.....	433
ДЕРКАЧ У.Ю. РОЛЬ АНІМЕ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА.....	435
ЖУПАНАС М.А. СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ДО ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ.....	437
ЗАЙЦЕВА П.О. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ НАПРЯМ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	439
КЛАДКА Д.В. ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	441
КРАСНИКОВ М.А. ФАКТОРИ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ.....	442
КРУПІНА М. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	444
КРУЦЬ О.О. ВПЛИВ COVID-19 НА ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	446
КУТЄПОВА С.С., ФРЕДРИКСЕН А.О. СІМЕЙНЕ НАСИЛЬСТВО: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	448

ЛАПОНОГОВА К.С. САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ.....	451
МАКАРОВА С.А. ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ М. ВЕБЕРА	453
ОНИШКО К.А. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	455
ОНИЩЕНКО М.Г. НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЇХ КОРИСТУВАЧІВ	457
ПАНАСЕНКО І.С. ЗМЕНШЕННЯ НАРОДЖУВАНОСТІ В УКРАЇНІ ..	459
ПЕТРЕНКО А.С. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	461
ПРОКОПЕНКО А. С. АНАЛІЗ БІОГРАФІЧНИХ НАРАТИВІВ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ У СОЦІОЛОГІЇ	463
ПРОНІНА В. І. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНТЕРНЕТ- ЗНАЙОМСТВ	464
РИЧАК В., ЧАПЛІЙ Е. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	466
РОМАНКО В., СЕВЕРИН А. РУХ CHILD FREE.....	469
РУДЬОНОК Є.А. ТЕОРІЯ ЕЛІТ ВІЛЬФРЕДО ПАРЕТТО	471
ЦОЙ К. В. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДІТЕЙ ТА ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ	473
ЦЮПКА А.Р. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ	475
ЧИЧИКАЛО В.С. ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В РОБОТАХ .	477
Г. СПЕНСЕРА І К. МАРКСА	477
ШАШНІНА Д.О. РЕКЛАМА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ	479
ORYNKO W.S. BELEBUNG DER ARBEIT IN DEUTSCHEN UNTERNEHMEN	481
ROSILAKOVA M. “FOLK” SHINTO AS A JAPANESE BUSINESS PHILOSOPHY	482

SHANIDZE V.D. ELECTRONIC TEXTBOOK FOR DISTANCE EDUCATION	484
---	-----

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	487
БАШИНСЬКИЙ В.В. ЩОДО КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ	487
БЕЛЯЦЬКА В.О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	488
ВАСИЛЬЧЕНКО Ю.В. УГРОЗЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ТЕРРОРИЗМА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	491
ГЕТТА Я.С. ПРАВО ТА ГАРАНТІЇ НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА	493
ГУНЬКО А.Р. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ	494
ГУРКОВА І.В. ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ	495
ДОБРОХОТОВА А.О. ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК.....	497
ЄРМАК О. ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАТУСУ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....	499
ЗНАХУР А.О. НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї.....	501
КОРПАН А.В. ДИДЖИТАЛИЗАЦІЯ ПРАВА В УКРАЇНІ	503
КУЦЕНКО С.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В СФЕРІ ІТ- ТЕХНОЛОГІЙ	505
ЛІТОВКА А. І. ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ ТА ДІТЬМИ	507
МАТВЕЄВА Ю.А. ОСНОВАНІЯ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЇ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ.....	509
МАТВЄЄВА О.О. ОЗНАКИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	510
ПЕФТІ В.В. ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ	512

РОГІЗНА Ю.О. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ	514
САФОНОВ Р.Ю. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	516
СЕМКО М.О. НОРМАТИВНА ПІДСТАВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	518
СТРИЖ А.О. ЩОДО ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ІДЕАЛІВ	519
СУХАНОВА Г.І. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ	520
ТРАНЬКО М.О. СУКУПНІСТЬ ПРАВ І ОBOB'ЯЗКІВ, ЩО ДОЗВОЛЯЮТЬ ГРОМАДЯНИНУ ЗАЙМАТИСЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	522
ФРАНЧУК Є.Р. ЩОДО ОПЛАТИ ПРАЦІ У СВІТІ І В УКРАЇНІ	523
ЦАРФІНА В. О. ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	525
ШИПОШ М.О.ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ.....	527
ЯЦЕНКО Т.М. ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ.....	529
СЕКЦІЯ 8. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ.....	531
DOVZHENKO YE.O. FEATURES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES BY UNIVERSITY STUDENTS IN BLENDED LEARNING	531
NELINA N.O. LANGUAGE BARRIERS AS A KEY OBSTACLE IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS	533
YARMOLENKO V.YE. _Тoc115205967CONCEPTS OF LEARNING A FOREIGH LANGUAGE IN NON-PHILOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS	535
АЛІЄВА Т.В. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.	536

БОГАТИРЬОВА А.С. МОВНИЙ ПУРИЗМ В УКРАЇНІ	538
БОЖКО С.А. ПЕРШІ ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ.....	540
БУРБАЛА Д.О. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ	542
ВОЛКОВА М.О. ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ, ЯКІ СФОРМУВАЛИ УКРАЇНСЬКУ МОВУ	544
ГОНСІРОВСЬКА Б.Є. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	546
ГОНЧАРЕНКО К.В. ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ	547
ГРАБАРЬ А.Є. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СИСТЕМ ОНЛАЙН- ПЕРЕКЛАДУ	549
ГРЕБЕНІК Б.О. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРІЧЧЯ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ САШКА УШКАЛОВА «БЖД»).....	550
ДІДУХ Д.С. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ.....	552
ДУВАНОВА К.Р. ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СИНТАКСИЧНИХ ПОМИЛОК У МОВЛЕННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	554
ЖУРАВЛЬОВА Т.В. ПЕРШІ ЕТАПИ ЗАРОДЖЕННЯ ПИСЕМНОСТІ	555
ЖУРКО С.А. ЧИННИКИ ПОЯВИ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	557
ЗАХАРЧЕНКО В.В. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ. ГОЛОВНІ ПОРУШЕННЯ	559
КІШКІНОВА О.В. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ	562
КЛИМЕНКО В.В. ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	563
КОВАЛЬ В.Л. ЄДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ – ВИМОГА ЧАСУ	565
КОРСУН О.С. ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ	567
КОСТЕНКО Є.С. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	570
ЛИСЕНКО К.В. ПОЯВА ТА РОЗВИТОК ПРИЗВИЩ	571

ЛІТОВЧЕНКО А.П. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ.....	573
МАЛЬЦЕВА У.В. КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ.....	575
МАРТЕМ'ЯНОВ Д.В. ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	577
МОСКАЛЕНКО А.В. ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ (2019).....	578
МЯСНІКОВА Є.Д. СЛЕНГ ЯК «ФІЛЬТР» НОВОТВОРІВ	580
НАГОПЕТЯН М.П. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ	582
НИЧМОГЛОД А.А. ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	583
ОЛЕКСАНДРОВА Л.О. ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	585
ПЕТРЕНКО В.Є. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	587
ПЕТУХОВА А.А. УКРАЇНСЬКА МОВА СЬОГОДНІ.....	588
ПІТЕРОВ М. ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СЛЕНГУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	589
ПОГОРЕЛОВА Я.В. МЕТОД ФОНЕТИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	591
ПОНОМАРЬОВА М.А. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ.....	592
ПОХВАЛІТОВА Д.Д. НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	594
СІМОНЕНКО І.Д. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ	596
СОРОКА Е.О. СЛЕНГОВИЙ ТА МОВНИЙ ОБМІН СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	598
СУХАНОВА Г.І. АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	600
ТИМОШЕВСЬКА К.О. МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ	602
ТИХЕНЬКА І.В. ТРУДНОЩІ В РОБОТІ З ОНЛАЙН- ПЕРЕКЛАДАЧАМИ	604
ТКАЧЕНКО Д.Р. ЗАСТОСУВАННЯ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	606

ТРАЧ Є.А. КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕФЕКТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ОСОБОВИМ ВІЙСЬКОВИМ СКЛАДОМ.....	608
ХОРЕШКО К.О. ОСОБЛИВОСТІ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ	609
ЦАХІЛОВА Т.Р. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЗВИЩА	611
ЧОРНОБАЙ Я.В. ПОЯВА ПРИЗВИЩ В УКРАЇНЦІВ	613
ШАПОВАЛ А.В. УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА	614
ШИПОШ М.О. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ	616
ШТЕФАН Д.М. ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ	618
ЮРКОВСЬКА С.Є. КОРИСТЬ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	620
ЯЛОВИЙ М.О. ДЕЯКІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ.....	621
УКРАЇНСЬКОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА.....	621
СЕКЦІЯ 9. ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ.....	624
ГАВРАШЕНКО І.О. ПОЯВА ТА РОЗВИТОК ЕЛЕКТРИЧНОЇ ПЛАВКИ МЕТАЛІВ.....	624
ГАСАНОВ Р.С. ПРО ШТУЧНЕ ЗІТКНЕННЯ ПОТЯГІВ	625
ГУЖВИНСЬКА Т.В. ГОРЮЧІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ. ІСТОРІЯ ВІДКРИТТЯ.....	627
ЗАВЕРЮЩЕНКО М.П. СТАНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ПАРОВОЗБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ СТ.).....	630
КАЛІНІЧЕНКО В. В. ВНЕСОК ГІРНИЧОПРОМИСЛОВЦІВ ПІВДНЯ РОСІЇ У ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я РОБІТНИКІВ.....	632
КОВАЛЕНКО В.І. ЗНАННЯ – ДОЧКА ДОСВІДУ	634
КУЛІШ О.В. ДО 190 РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕКСАНДРА ПОЛЯ	635
ЛЕПЕТУХА К.О. КОРОТКА ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОЇ КАНАЛІЗАЦІЇ.....	637
ЛУЧКА Г.П. ПОБУДОВА НАЙВИЩОЇ СПОРУДИ З ЦЕГЛИ	638
ОНІЩЕНКО Д.П. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙСТВА НЕЙРОННИХ .	640
МЕРЕЖ R-CNN	640

ПОКЛОНСЬКИЙ Д.С. ПРО ПЕРШУ ВИСТАВКУ ДВИГУНІВ В ЄВРОПІ.....	642
ПРОНЬ М.О. ДО 210 РІЧНИЦІ ПІДПРИЄМСТВ КРУПНА	643
СТАРКОВА Л.С. АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ	645
ТАРУСІН Д.Д, ТАРУСІНА Д.Ю. ПРО ГІРНИЧІ РОБОТИ ЙОГАНА ГЕТЕ.....	647
УСІЧЕНКО В. Ю. ПАМ'ЯТІ ФЛОРІСА ОСМОНДА	648
ШАРИГІН К. С. ПИТАННЯ ДИЗЕЛЕБУДУВАННЯ В РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА СРСР	650
СЕКЦІЯ 10. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ІННОВАЦІЇ.....	652
АБУССАЇД ЮНЕСС БОБ ЕЙФЕЛЕВА ВЕЖА – СИМВОЛ ФРАНЦІЇ.	652
АКЧЕЛІК А. ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ РІЗНОМАНІТНИХ ПІДХОДІВ	653
АЛТАНЗУЛ ДУЛГУН, ЕНХБААТАР ДАМБА-ОЧІР НАЦІОНАЛЬНІ СВЯТА МОНГОЛІЇ.....	654
НЕХМЕ ФАТІМА ІБРАХІМ СИСТЕМА ОСВІТИ В ЛІВАНІ	656
ТОПАЛ ЕМІР ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛІТЕТУ ТУРКІВ.....	657
ЧЕТІНКАЯ ФУРКАН НЕВИРІШЕНІ ПРОБЛЕМИ ЧИСЕЛ	658
ВЛАСЕНКО И. ПРЕПОДАВАНІЕ ИСТОРИИ В ШКОЛАХ ЕВРОПЫ: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ	660
ABDUL DOTUN SAMUEL PROBLEMS OF EDUCATIONAL SYSTEM IN NIGERIA	662
BORA USTUN SUBTLETIES OF TURKISH AND UKRAINIAN LITERATURE TRANSLATION	664
GETINKAYA FURKAN HEALTHCARE IN TURKEY	665
HASAN DONMEZ TURKISH HIGHER EDUCATION SYSTEM	666
HUSEYIN TUREGUN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE IN TURKEY	667

IDIL VAROL PHARMACY. INDUSTRIAL PHARMACY	668
MERT BARIS EKER UKRAINIAN AND TURKISH FOOD CULTURE ..	670
OMER BONCUK NOBEL LAUREATE IN CHEMISTRY, BIOCHEMIST AZİZ SANCAR, ONUR YUGRUK THE NATIONAL COSTUMES OF UKRAINE AND TURKEY	672
SAMI SONMEZ UKRAINE - TURKEY CULTURAL AND HUMANITARIAN COOPERATION	674
TAMIM OMAR HEALTH PROBLEMS FOR CHILDREN IN PALESTINE	676
TARIQ MAHMOUD AZMI ISMAIL THE MESMERIZING EGYPT	677
TEOMAN ZEYTIN THE IMPORTANCE OF STUDYING TURKISH LANGUAGE	678
YEKTA MAHDI HIGHER EDUCATION IN IRAN	679
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	682

ПЕРЕДМОВА

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» є одним з провідних науково-дослідницьких комплексів системи вищої освіти України. Науково-інноваційна діяльність університету спрямована на розробку і впровадження високих технологій та вирішення актуальних проблем соціально-економічного і культурного розвитку українського суспільства. Важливою складовою університетської концепції підготовки висококваліфікованих фахівців є науково-дослідна робота студентів і аспірантів. Щорічно Навчально-науковий інститут Соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХПІ» проводить всеукраїнську науково-теоретичну конференцію, де юні дослідники і молоді науковці мають можливість оприлюднити результати своїх пошуків та обмінятися думками. Цього року її учасниками стали 395 дослідників з семи країн світу. Молоді науковці з 35 закладів вищої освіти спробували розкрити сутність головних викликів сьогодення і запропонувати свої способи вирішення актуальних проблем сучасного суспільства. Незважаючи на труднощі зумовлені наслідками пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 і повномасштабного вторгнення російських військ на територію України її гуманітарно-технічна еліта разом з іноземними колегами намагається знайти шлях до гідного життя, миру і злагоди з оточуючим світом. Під час роботи пленарного і 10 секційних засідань учасники конференції продемонстрували своє вміння вдумливо і цілеспрямовано працювати над вивченням дискусійних питань філософії, історії, культурології, педагогіки, психології, соціології, політології, економіки, права, філології, історії науки і техніки та міжнародного співробітництва. Оргкомітет конференції висловлює щире подяку усім студентам, аспірантам, викладачам, завідувачам кафедрами і ректорам закладів вищої освіти, які взяли участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

Оргкомітет конференції

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Шкурченко А.Ю., Хвостікова М.А.

Науковий керівник: Годзь Н.Б.

НТУ «ХП»

ПОРІВНЯННЯ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВОЇ ЛЮДИНИ» В ДОБУ АНТИЧНОСТІ ТА В 21 СТОРІЧЧІ

Завжди цікаво з наукової точки зору яким чином змінюється у суспільстві уявлення відносно певних феноменів. Давно навколо поняття «Здоров'я» та «Здорова людина» точаться суперечки лікарів, науковців та простих громадян. Питання відповідності та розуміння наповненості «Здоров'я» до сьогоденного дня має певні зміни у розумінні та наповненні. Зараз існує чимало наукових визначень цього поняття, які спираються на психологічну основу. Але, з філософської точки зору, хто насправді є здоровою людиною?

Доба формування Античної філософії та відповідного, раціонального стилю мислення є тим періодом, коли склалися певні наукові традиції як філософствування, так і методів дослідження, методів фіксації наукових результатів. У Давній Греції філософська думка спиралася на людину та її проблему як свою основу. Нам відомий факт того, що Антична медицина досліджувала людину, тіло й психологію розуму, і саме тому була тісно пов'язана з філософією. Вважаємо на основі вивчення літератури, що саме в античній Греції виникли перші сформовані сучасні поняття «здоровий спосіб життя» та «культура здоров'я». Філософ у ті часи був універсальним науковцем й саме тому філософи були у першу чергу зацікавлені «психологічним лікуванням».

Аналіз відповідної літератури подає нам інформацію, що перше визначення «здоров'я» в античному світі належить піфагорійцю Алкмеону (VI-Vст. до н.е.), який на початку V ст. до н.е. визначив його як «гармонію або рівновагу

протилежно спрямованих сил». Аналізуючи джерела, ми бачимо, що цю ж ідею розвинув і такий відомий філософ, як Платон (приблизно 427-327 рр. до н.е.) в своїх діалогах «Філеб» та «Тімей». Він стверджував, що «здоров'я, як і прекрасне, визначається розмірністю, потребує згоди протилежностей та виражається в розмірному співвідношенні душевного та тілесного». Маємо нагоду навести й визначення здоров'я, яке дав Цицерон (106-43 рр. до н.е.) – воно певною мірою на нашу думку співпадає з платонівським, тому що Цицерон визначав здоров'я як «правильне співвідношення різних душевних станів». Всі ці визначення підпадають під «психологічне» визначення здоров'я. Слід навести, що Гіппократ (приблизно 460-370 рр. до н.е.) також розглядав здоров'я, тобто 4 основних першоелементів (крові, флегми, чорної та жовтої жовчі) (звідси походять також темпераменти). У філософії медицини досить часто наводять дослідження Галена (приблизно 129(131)-200 або 217 рр.).

Стоїки також підключилися до вивчення та створення концепції здорової людини, вони писали про дотримання «природи речей». Наведемо таких авторів як Зенон (приблизно 334-262 рр. до н.е.) та Марк Аврелій (121-180 рр.) і Сенека (4 р. до н.е. – 65 р. н.е.).

Зараз відбулися певні зміни у означенні хвороб, з'явилася думка про зміну та модифікацію не тільки старих хвороб, але й появу нових форм хвороб, й , відповідно нових форм здоров'я та лікування людини. Додамо, що на сьогодні експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я визначають здоров'я як відсутність психічних і фізичних дефектів, а також повне фізичне, духовне та соціальне благополуччя. Життєдіяльність людини як складної живої системи забезпечується на різних, але взаємозалежних між собою рівнях функціонування. У цілому виділяють три досить специфічних рівні життєдіяльності: біологічний, психологічний і соціальний.

Білас Ю.В.

Науковий керівник: Скляр В.М.

НТУ «ХП»

ПРАВОПИСНА ПРОПОЗИЦІЯ СЕРГІЯ ПИЛИПЕНКА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Одним з найгостріших питань, яке постає час від часу в сучасній Україні, є питання про впровадження латини замість кирилиці в українській писемності. Мова завжди виступає одним з консолідуючих чинників націотворчих процесів, тому ідея про переведення української абетки має як своїх прибічників, так і тих, хто категорично проти. Варто зазначити, що це питання не є новаторським, і вже підіймалося майже сто років тому, за часів українського національного відродження українським письменником Сергієм Пилипенком.

Доба українського національного відродження є одним з найцікавіших та насичених періодів в історії України. Цей складний культурницький процес відбувався за часи української національно-демократичної революції 1917-1921 рр., яка, нажаль, зазнала поразки, поступившись впровадженню більшовиками політики «українізації». Період українського національного відродження, осередком якого виступала Харківщина, характеризується активізацією діяльності творчої еліти. Зокрема, українських літературних діячів, що створювали різноманітні письменницькі спілки. У зазначений час українська мова, здебільшого виступала мовою періодичних видань, освітянських та наукових кіл та громадських діячів тощо.

Однією з провідних постатей літературного життя доби українського ренесансу є письменник, байкар, публіцист і редактор Сергій Володимирович Пилипенко. Чільне місце серед діячів українського літературного життя займав саме він, про що свідчить його організаційна роль в одному з найвпливовіших літературних угруповань того часу – в спілці селянських письменників «Плуг», створеній у 1922 р. Багатомірність інтелектуального спадку Сергія Пилипенка

підкреслює різноманіття його творчої та громадської діяльності, які не знайшли нагального викладу в історичній літературі, і постать письменника, що потрапив до сумнозвісного списку «Розстріляне відродження» взагалі залишається маловідомою в сучасній історичній науці.

На сьогодні, нажаль майже відсутнє і висвітлення участі літератора в полеміці щодо перекладу української мови на латину. Латинізація абеток багатьох народів у другій половині 1920-х рр. була притаманною рисою більшовицької політики, але переведення української писемності на латину не передбачалося. Ініціатором питання про переведення української кирилиці на латину виступив Сергій Пилипенко, викликавши своїм неоднозначним запитанням дискусію в колі мовознавців. Пропозиція літератора була розміщена на сторінках «Плугу», як невеличкий текст під назвою «Одвертий лист до всіх, хто цікавиться цією справою». Письменницька ініціатива стала предметом дискусії в широких наукових колах. Підняте майже сто років тому питання залишається актуальним і сьогодні. Проте, наприкінці 1920-х рр. воно здобуло більш офіційного резонансу, аніж зараз.

Отже, актуалізація Сергієм Пилипенком питання щодо переведення української писемності на латину під час проведення Всеукраїнської правописної комісії 1928 року не знайшло підтримки в широких наукових колах, проте стало цікавою сторінкою в історії української писемності.

Іванов В.М.

Науковий керівник: Скляр В.М.

НТУ «ХП»

РЕЛІГІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА ХАРКОВА У СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.

Актуальність проблеми полягає в тому, щоб зробити поперечний зріз становища релігійних громад, що були представлені в м. Харкові на початку 1850-х років і тим самим висвітлити передумови подальшого розвитку

релігійних конфесій у місті. Значення проблеми для вирішення важливих наукових і практичних завдань полягає в тому, що на основі цього дослідження можна зробити висновки щодо терпимості тогочасної влади до різних деномінацій.

Православні храми в межах тогочасного м. Харкова були досить численними, проте не настільки, як це буде згодом наприкінці століття. Ось основні відомості про ті храми, що вже існували на той момент або як раз будувалися.

Стара Свято-Благовіщенська церква (1789, приділи 1836–1839) на той момент була нещодавно розбудована у ширину за рахунок додавання двох бокових приділів. Це збільшило місткість храму у зв'язку із зростанням громади. Знаходилася трохи південніше від сучасного Свято-Благовіщенського кафедрального собору.

Церква Воскресіння Христового (1797–1819; приділи 1847), що знаходилася на сучасному майдані Ірини Бугримової, на 1850 рік була також щойно розбудована в ширину й стала трьохпродільною.

Свято-Духівська церква (1846-1854) на сучасному майдані Захисників України (тоді Кінний майдан) як раз активно будувалась до 1854 року.

Церква Жон-Мироносиць (1781–1783), а точніше вже Хрестовоздвиженська, на той момент вже не цвинтарна, а парафіяльна, до 1856 року перебувала у стані перебудови.

Домова церква Марії Магдалини при Інституті шляхетних дівчат (1839) знаходилася на місці сучасної південної околиці саду Шевченка.

Архангело-Михайлівська церква (1787; приділи 1853–1855/1858/1859) в середині XIX ст. перебувала в стані добудови бокових приділів.

Стара Свято-Миколаївська церква (1764–1770; трапезна та дзвіниця – 1854). Добудовувалась трапезна та дзвіниця.

Каплиця Озерянської ікони Божої Матері (1847) була щойно побудована біля місця розташування Озерянського храму на Холодній Горі, який було побудовано значно пізніше.

Стара церква Різдва Пресвятої Богородиці (Каплунівська, 1810) у вказаний час як раз була у розквіті після того, як у 1845 році перестала бути цвинтарною.

Різдвяна церква (1783) була у вказаний період в самому своєму розквіті.

Антоніївська університетська церква (1823–1831) на момент середини ХІХ ст. вже була чинною.

Покровський монастир (1689). Покровський собору 1846 році втратив статус кафедрального, а ще раніше у 1840 році звідси було перенесено на Холодну Гору Семінарію.

Успенський собор (1771). У 1844 році завершено довготривале будівництво Олександрівської дзвіниці та у 1846 році собор став кафедральним.

Церква святого Димитрія Солунського (1808; приділи 1841–1842) щойно буда розбудована до 3-придільної.

Усікновенська церква (1845–1857) у означений період активно будувалася для використання як цвинтарної церкви.

Щодо представників іудаїзму, можна побачити, що євреї мешкали в Харкові досить давно, ледве не з заснування міста, проте спочатку напівлегально. На 1858 рік існувало вже 2 синагоги, що свідчило про лояльність тогочасної влади до усіх конфесій того часу.

Щодо римо-католицизму картина була наступна. На 1850 рік вже існувала церква по вул. Гоголя (Мала Сумська, потім Кокошкінська) на честь Св. Розарія Пресвятої Діви Марії (з 1832 р.), як раз в цьому році проведено реконструкцію цієї церкви та побудовано будинок для священників.

Лютеранська громада була також досить численною. В 1830 році було освячено лютеранську кірху, яка будувалася з 1827 року. Будівля розташовувалася по нинішній вул. Гоголя, 2.

Також з 1827 року функціонувала школа для бідних дітей іноземців-харків'ян, яку з 1837 року перенесли у нову будівлю (пров. Мар'яненка, 2).

1853 року було відкрито першу в місті караїмську кенасу на Подільському провулку.

Отже, на середину ХІХ ст. на території міста Харкова були представлені всі конфесії, хоча офіційною державною Церквою залишалася Російська Православна. Мусульманська громада на той момент була не дуже численною (38 осіб), тому питання про будівництво мечеті ще не поставало. Єдина заборонена на той момент у Російській імперії конфесія – греко-католицька. Навіть було ліквідовано її Київську митрополію з подальшим перенесенням її рішенням папи Римського до Львова.

Курбанова Х.Ш.

Науковий керівник: Грень Л.М.

НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах формування загальноєвропейського простору та збільшення обсягів інформації підготовка бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей у закладах вищої технічної освіти (ЗВТО) повинна мати комплексний і міждисциплінарний характер. У свою чергу, до викладачів пред'являються вимоги щодо організації професійного навчання вище зазначених здобувачів, а саме: об'єктивного сприйняття ними навколишньої дійсності, вміння справлятися із складними завданнями, обирати найкращі способи вирішення професійних питань, вміння формулювати, аргументувати й обстоювати власну думку, поглиблювати власні судження.

Майбутні бакалаври хіміко-технологічних спеціальностей покликані володіти цілісною системою знань, умінь і навичок, бути досвідченими у своїй професійній діяльності, готовими до розв'язання професійних завдань, виявляти інтелектуальні, моральні, творчі здібності, що зумовлює якісну їх підготовку у ЗВТО.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» здійснює підготовку бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей, однією з яких є «Видобування нафти і газу», що базується на вивченні, моделюванні та аналізі процесів, що відбуваються в паливно-енергетичному секторі України та інших країн з метою оптимізації майбутніх видів діяльності в нафтогазовій галузі. Навчання спрямоване, перш за все, на успішне оволодіння дисциплінами спеціального циклу; на комплексну розробку надр земної кори для видобування нафти, природного газу та газового конденсату. Основна мета навчання студентів полягає в отриманні спеціалізованих навичок та знань з інтерпретації результатів дослідження свердловин, розробці, експлуатації та обслуговуванні нафтових, газових та газоконденсатних родовищ, а також при зборі, промисловій підготовці, транспортуванні та зберіганні нафти, газу та підготовленої продукції.

Проте, така підготовка матиме однобічний характер, якщо не враховуватиме наявність лідерських якостей у майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей, відповідальність за формування яких залишається на сумлінні науково-педагогічних працівників. Саме тому під час викладання спеціальних дисциплін, з метою формування лідерських якостей у майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей пропонуємо використовувати компетентнісний, особистісний та ресурсний підходи. Компетентнісний підхід передбачає цілеспрямовану організацію освітнього процесу у ЗВТО, забезпечення розвитку лідерських якостей як у науково-педагогічних працівників, так і у майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей; а також ефективне вирішення ними професійних завдань. Фундаментальні положення особистісного підходу змушують враховувати особистісне ставлення здобувачів до навчальної діяльності, їх внутрішню готовність активізуватись для досягнення навчальних цілей та розвитку лідерських якостей. Використання ресурсного підходу у формуванні лідерських якостей у майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей дозволяє виявити потенційні можливості задля найбільш ефективного спрямування на

розв'язання поставлених перед ними професійних завдань. Ресурсами майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей у ЗВТО у процесі формування їх лідерських якостей виступають наявні знання, уміння, навички, засоби, властивості, якості особистості, якими вони володіють. Особливого значення набувають внутрішні індивідуально-психологічні ресурси: характер діяльності, особливості відчуття, особливості відчуття, сприйняття, уваги, пам'яті, уявлення, мислення, мови; потреби, нахили, інтереси, сподівання, спостережливість; здібності, характер, темперамент, воля, мотивація, почуття; знання, уміння, навички, що характеризують лідерську поведінку; система цінностей особистості; здатність до самоаналізу, самооцінки, самопізнання, саморозвитку; ерудиція, творча уява.

Отже, формування лідерських якостей у майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки – складне і багатоаспектне завдання, що потребує наполегливої роботи всіх учасників освітнього процесу.

Akimenko A.D.

Scientific Adviser: Yatsyna V.V.

NTU «KhPI»

THE PROBLEMS OF UKRAINIAN PUBLIC DEBT

The economic essence of public debt is manifested in the refraction through such inherent functions: fiscal (attraction of necessary funds by the state to finance budget expenditures) and regulatory (adjusting the volume of money supply through the purchase and sale of securities by the national bank of the country).

According to Ukrainian and foreign studies, the economically safe level of public and publicly guaranteed debt for Ukraine is now about 35% of GDP. This conclusion is based on the statistics of defaults in emerging markets (researched by the IMF), and on Ukraine's own experience, which has twice been unable to fulfill its debt

obligations when they approach the level of 30-35% of GDP in particular. In the late 1990s (which led to several restructurings of the internal public debt and restructuring of the external public debt) and in the late 2000s (which led to an appeal to the international financial institutions (the amount of which was the second largest in the world after the IMF assistance to Hungary)).

The state debt is a derivative of several components: state policy in all spheres of national life, the macroeconomic situation and the behavior of economic agents. As the data for different countries show, the debt exists in all European countries except for a few small ones. Debt in itself is not harmful and dangerous to the state and society. At the same time, it can increase a country's vulnerability to shocks. Therefore, more and more attention is being paid to assessing the sustainability of public debt in the world.

Among the main causes of debt are the macroeconomic situation and government policies in the economy and finance. The experience of other countries in general and Ukraine in particular, shows that debt grows during and after the economic/financial crisis.

There are several options for solving the problem:

1. Maintaining an economic growth rate that outstrips the public debt growth rate, but this is a long-term and labour-intensive method.
2. Increasing the fiscal burden and/or reducing state budget expenditures. Its downside is that it would discourage economic growth and possibly worsen the global economic cycle.
3. Maintaining negative real interest rates over the long term or otherwise – debt inflation. This has been used with varying success in many advanced economies over the last few years.

Therefore, the public debt is a cumulative duty of the state to all creditors (legal entities and individuals, foreign powers, international organizations, etc.). This phenomenon often develops into a serious problem for the state economy, which definitely needs to be solved.

Шанідзе О. Д.

Науковий керівник: Калагін Ю. А.

НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

На початку ХХІ століття реалізація гендерної політики у суспільному житті українського суспільства стала одним з основних пріоритетів України на шляху демократичного перетворення. На цьому шляху наша країна досягла значних успіхів та значно просунулася у вивченні та осмисленні всього спектру гендерної проблематики, але існує багато невирішених проблем. На жаль, у сучасному суспільстві статус жінок має значні обмеження у порівнянні з статусом чоловіків зокрема в економічній та політичній сферах суспільного життя. Сприяють такому стану сталі гендерні стереотипи, що мають давні культурно-історичні коріння. Сьогодні гендерні стереотипи перетворюються на перешкоди у вирішенні чисельних проблем чоловіків та жінок. У такій ситуації на допомогу повинна прийти соціологічна наука, гендерні дослідження, вивчення гендерних стереотипів з практичними рекомендаціями вирішення проблем.

Дослідження гендерних стереотипів у соціологічній науці має давню історію. Початок формуванню теорії гендерних стереотипів був закладений американськими вченими. У 1922 році була видана монографія У. Липпмана «Суспільна думка», де розкривався зміст поняття «стереотипи». Сьогодні сформовані певні теорії й концепції, різноманітні методологічні підходи гендерних досліджень.

В Україні проблеми гендеру також знаходиться у полі уваги науковців та з кожним роком стає все більш і більш актуальною. Значний внесок у дослідження проблем гендеру зробили: Олена Горошко, Тетяна Бурейчак, Світлана Оксамітна, Тамара Марценюк та ін.

Як показує аналіз тем дисертаційних робіт – в перші роки незалежності, гендер не був популярною та актуальною проблемою в українській науці. Наприклад згідно з матеріалами наведеними у статті Резнік О. С «Тематика кандидатських і докторських дисертацій по соціології в Україні» можна зробити висновок що з 1991 року і до 2000-х найважливішими питаннями соціології були культура і релігія, шлюб та особисте життя. Але через демократичний шлях будування українського суспільства, тема гендеру з кожним роком ставала все актуальнішою в соціологічних дослідженнях.

Сьогодні ми можемо зазначити що гендерне питання є актуальним, та буде залишатися таким ще безліч років. Соціологічні опитування вказують на покращення гендерної політики щодо забезпечення рівних прав чоловіків і жінок, хоча й не настільки значне, як хотілося б. Наприклад, Україна є однією з низки держав, що офіційно прийняла до граматики державної мови так звані фемінітиви, Україна активно залучається до міжнародних програм спрямованих на боротьбу за рівні права та гендерне різноманіття. В Україні прийняті закони щодо гендерних квот. Окрім того Україна є однією з країн ООН що прийняла «план тисячоріччя» спрямований, зокрема, на вирішення гендерних проблем. Наразі рівень насильства, як фізичного так і морального над жінками і іншими представниками гендерних меншин дещо зменшується, цьому допомагають упровадженні політичні концепції, виховання соціуму, законодавство. Сьогодні згідно із соціологічними дослідженнями, доля чоловіків і жінок, які вважають що жінки мають право працювати, можуть заробляти рівні, або більші гроші у порівнянні з чоловіками зростає. Так само змінюється уявлення що до чоловіка, як єдиного працівника в сім'ї, або про те що чоловік зобов'язаний заробляти більше ніж жінка.

В цілому, українське суспільство намагається будувати толерантне, демократичне суспільство. І незважаючи на низку проблем, робить усе можливе для встановлення та реальної реалізації рівних прав чоловіків та жінок. Незважаючи те що Україна нещодавно розпочала цей шлях, за цей час була проведена велика робота що до боротьби із такими явищами як дискримінація

за статтю, гендерна нерівність, насильство над жінками, насильство над представниками меншин. Нажаль проблема нерівності все ще є гострою і актуальною, маргінальні суспільні настрої, інформаційна антидемократична пропаганда, недостатній рівень гендерного виховання, застарілі стереотипи що досі притаманні деяким політикам, вченим та суспільним діячам заважають цьому важкому, але вкрай необхідному процесу. Результати досліджень вказують, що з кожним роком Україна наближається до розвинених Європейських країн у забезпеченні гендерної рівності.

Котенко А. С.

Науковий керівник: Кузьменко О. В.

НТУ «ХП»

ПРАВОВІ ОСНОВИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

У сучасному світі благодійність стає все більш актуальною і важливою діяльністю. Велика кількість людей стикаються з проблемами, які самотійно вирішити не мають можливості. Багато сучасних зірок шоу-бізнесу в Україні та світі займаються благодійністю – створюють свої фонди для допомоги, або надсилають кошти у вже існуючі подібні організації. А також деякі відомі торговельні марки періодично здійснюють благодійні акції.

В Україні діє закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації», у якому закріплені вимоги щодо створення благодійних акцій та фондів. Тут, зокрема, говориться, що цілями благодійної діяльності є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів в сферах благодійної діяльності, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах. Сферами благодійної діяльності законодавець визначає освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги, подолання бідності тощо. Зазначений закон містить важливе положення, відповідно до

якого благодійні організації не мають права надавати благодійну допомогу політичним партіям або діяти від імені політичних партій, а також брати участь у виборчій агітації. Яскравим прикладом є діяльність відомої співачки Тіни Кароль, яка займається благодійністю більше п'яти років. У червні 2014 р. до дня захисту дітей вона відкрила благодійний фонд «Полюс тяжіння», що має на меті допомогу дитячим онкологічним відділенням міських та обласних лікарень усіх міст України. Цей фонд не займається збиранням коштів, вся діяльність здійснюється виключно за рахунок коштів Тіни Кароль.

У Великобританії також існує закон про благодійність. У ньому, зокрема, говориться: «...закон передбачає створення і функції Комісії благодійності для Англії та Уельсу та Трибуналу благодійності; внести зміни в закон про благодійні організації, у тому числі положення про благодійні об'єднані організації; забезпечити подальше забезпечення громадських благодійних зборів та інших зборів коштів, що здійснюються у зв'язку з благодійними та іншими установами; вносити інші положення щодо фінансування таких установ». Закон визначає цілі, які підпадають під визначення благодійності. До них, зокрема, відносяться: допомога старим, немічним і бідним; утримання хворих і калічних солдатів і матросів; підтримка безкоштовних шкіл, а також студентів в університетах; навчання та подальша турбота про навчання сиріт. Прикладом благодійності у Британії є діяльність відомого футболіста Девіда Бекхема який допомагає нужденним сім'ям. Одного разу він, зокрема, відвідав державу С'єрра-Леоне, де знайшов час щоб зіграти в футбол з місцевими дітьми. Також Девід Бекхем відвідав сім'ю колишнього футболіста, та допоміг матеріально йому та його родині.

Зробимо кілька висновків: 1) сфера благодійності – це велетенський простір для допомоги людям; 2) ця діяльність є дуже важливою і багато людей її підтримують; 3) в Україні, як і в інших країнах, здійснюється ефективно правове регулювання благодійної діяльності.

Акіменко А.Д.

Науковий керівник: Гомон А.М.

НТУ «ХП»

ХРОНОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Походження української мови і час формування найхарактерніших її особливостей хвилювали не одне покоління дослідників. Провідні українські філологи другої половини XIX – першої половини XX ст. майже одноставно вважали українську мову такою ж давньою й самобутньою, як і інші слов'янські мови. Згідно з поглядами О. Потебні, українська мова за часів Київської Русі вже існувала. Всесвітньо відомий учений А. Кримський твердив, що в XI ст. мова Наддніпрянщини і Прикарпаття була виразною окремою східнослов'янською мовою – предком сучасної української мови. Л. Булаховський підкреслював, що окремі особливості сучасної української мови достатньо виразно виявляються вже в давньокиївських пам'ятках XII ст., а в живих народних говірках вони могли існувати й раніше.

Однак ці та подібні погляди на час становлення української мови не знайшли підтримки для подальшого розвитку в українському радянському мовознавстві. Директивним чином утвердилася офіційна концепція щодо існування в IX – XIII ст. спільної для всіх східних слов'ян давньоруської народності єдиної народнорозмовної мови, нібито після розпаду якої аж від XIV ст. поступово стали формуватися три окремі східнослов'янські мови – російська, українська та білоруська. Отже, згідно з цією концепцією, до XIV ст. української мови не було і не могло бути.

Тривале панування цієї антинаукової, але схваленої найвищими партійними інстанціями офіційної догми, виступати проти якої тоді було не тільки безперспективно, але й небезпечно, спричинилося до того, що відразу ж після краху тоталітарного режиму вона стала зазнавати нищівної критики й

докорінного перегляду. Неупереджений аналіз етномовної ситуації в Київській Русі свідчить про те, що ніякої давньоруської народності та єдиної давньоруської мови на народному рівні як мови цієї народності ніколи не було. Це – ідеологічний міф.

Розглядаючи процес формування української мови, слід чітко розрізняти два рівні функціонування мови – діалектний і літературний. Усі особливості, що становлять специфіку нашої мови, виникли в народно-діалектному мовленні. Подальші дослідження підтвердили слушність думки, висловленої ще І. Огієнком, про те, що українська, білоруська та російська мови формувалися не з так званої «праруської» мови, а безпосередньо з східнослов'янських діалектів VI – VII ст. самостійно і незалежно одна від одної. Формування своєрідних рис, притаманних українській мові, розтягнулося на тривалий час. Деякі з них з'явилися ще в мовленні східнослов'янських племен, інші формувалися вже після розпаду праслов'янської етномовної спільності у VI – IX ст., ще інші – в Київській Русі IX – XII ст. і значна їх частина – у період самостійного життя східнослов'янських мов, тобто після XI – XII ст.

Таким чином, рубіж XI – XII ст. можна умовно визнати часом завершення формування української мови, коли вона вже набула в основному всіх притаманних їй мовних рис. Формування української мови започаткувалося ще в глибоких надрах праслов'янської етномовної спільності, помітно увиразнилося приблизно із середини першого тисячоліття н.е. і розтягнулося на декілька століть. Процес оновлення й удосконалення української мовної системи тривав і після XII ст., а певні зрушення і зміни в ній відбуваються й нині. Це – безперервний рух і розвиток. Але тим рубежем, від якого українська мова виступає з усіма характерними мовними особливостями, що становлять її специфіку, був приблизно кінець XI – початок XII ст. Отже, формування української мови завершилося ще в домонгольський період, вона розвивалася за своїми внутрішніми законами і мало залежала від державного чи релігійного життя суспільства.

Ліхолетов Я. В.

Науковий керівник: Тверитникова О. Є.

НТУ «ХП»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ НАУКИ І ТЕХНІКИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ПАМ'ЯТКОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Україна – одна із тих країн, яка має багатогалузеву та всебічно розгалужену систему промисловості. Всі сучасні промислові та технічні досягнення неможливі без розуму, праці, творчості, відданості вчених та винахідників. Саме це все є основою для подальшого розвитку потенціалу країни.

Пам'ятки культурної спадщини є важливою частиною становлення будь-якої держави, т. зв. протоісторією, яка несе в собі різну та насичену інформацію про розвиток матеріальної та духовної культури суспільства. Це пам'ятки – археологічні, архітектурно-містобудівні, історичні, мистецькі, а також науки і техніки, об'єкти матеріалізованої історії в яких зафіксовані важливі події в історії держави, окремого регіону, міста, села, конкретної людини. Для успішного прогресу, необхідно пам'ятати, що треба шанувати своїх попередників, їх здобутки та досягнення на довгому шляху розвитку. Це справа збереження історичних подій, в даному випадку, через призму нерухомих пам'яток історії виробництва і техніки.

До пам'яток культурної спадщини, які пов'язані з історією виробництва і техніки (науки і техніки) належать різноманітні об'єкти, які відображають у вигляді матеріальних об'єктів процес становлення і розвитку сучасного виробничо-технічного потенціалу країни, пов'язані з життям і творчою діяльністю видатних підприємців, конструкторів, інженерів, винахідників та з результатами їх праці, з визначними подіями в технічному розвитку суспільства.

На науковому та нормативно-правовому рівні існує доволі умовна класифікація пам'яток історії виробництва і техніки, серед яких виділяють будови

промислового і допромислового виробництва різноцільового призначення. Варто зазначити, що у багатьох випадках такі об'єкти можуть одночасно виступати і як пам'ятки архітектури.

У редакції Закону України «Про культурну спадщину», яку було затверджено 16 грудня 2004 р., стаття 2 містить тепер новий вид пам'яток, визначений таким чином: «об'єкти науки і техніки – унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей». Тому в поняттях – «пам'ятки історії виробництва і техніки» чи «пам'ятки науки і техніки» наразі немає особливих відмінностей, оскільки на сьогоднішній день не розроблений термінологічний апарат, який би чітко і зрозуміло затвердив визначення.

Об'єкти історії виробництва і техніки становлять на сьогоднішній день одну з найменш вивчених і облікованих груп пам'яток. Звісно, ми можемо говорити, про істориків науки і техніки, які займаються даною тематикою, але тим не менш, зазначене явище має, безумовно, свої об'єктивні й суб'єктивні причини. Це, передусім, складність дослідження і виокремлення предмету охорони та взяття під охорону держави промислових споруд в умовах діючих підприємств, особливо тих, що в радянські часи перебували «на особливому режимі». Ще одна причина полягає в недостатній розробці методологічних засад виявлення та оцінювання зазначеної групи пам'яток. Свідченням цьому може слугувати хоча б той факт, що досить значну їхню кількість (особливо дорадянського періоду) було взято на облік лише як пам'ятки промислової, сільськогосподарської архітектури. Дослідження вказаних об'єктів з точки зору історії виробництва і техніки практично не проводилось.

Загалом реалізація масштабних завдань пристосування або музеєфікації пам'яток історії та науки і техніки повинна мати серйозну правову і практичну базу у вигляді відповідних нормативних актів і постійних цільових капіталовкладень з боку держави та зацікавлених організацій і структур. Нові об'єкти музеєфікації повинні розраховуватися на широке коло відвідувачів,

внаслідок інтенсивного включення пам'яток до музейного простору України і культурного та туристичного життя регіону.

Отже, враховуючи ситуацію, що існує на сучасному етапі пам'яткоохоронної справи, в контексті охорони та використання майбутніх пам'яток виробництва і техніки, можна впевнено стверджувати, що незважаючи на наукові досягнення в галузі реставрації, окремі успіхи в пристосуванні, проблема включення їх до сучасного життя залишається невирішеною. Розробка нової наукової та практичної концепції збереження пам'яток буде важливою науковою та методологічною основою ефективного розвитку пам'яткознавчих досліджень, пам'яткоохоронної діяльності, в контексті дослідження регіональної та соціальної історії, а також їх місце в політиці пам'яті держави, яка має бути невід'ємною складовою процесу формування національної свідомості та духовності суспільства.

Алтанзул Дулгуун, Монголія

Науковий керівник: Зайцева Л.В.

НТУ «ХПІ»

МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія коронавірусу мала колосальний вплив на навчальний процес. Перехід на дистанційне навчання став справжнім випробуванням для всіх студентів та педагогів, і навіть для батьків. Студентам важко зосередитися на екрані ноутбука, педагогам — утримати їхню увагу, а батькам проконтролювати та замотивувати свою дитину. Як зробити процес дистанційного навчання максимально ефективним і комфортним для всіх його учасників? Адже вміння вчитися, не встаючи зі зручного дивана, відкриває перед студентами величезні можливості. Дистанційне навчання давно стало нормою у провідних навчальних закладах світу.

Онлайн-освіта від звичайних відрізняється насамперед взаємодією викладача та студент – наживо або за допомогою інформаційних технологій. Але крім цього, є ще одна істотна відмінність традиційної та дистанційної систем навчання – вона полягає у самому підході до освіти.

Офлайн-навчання в школі, університеті або на курсах передбачає більшу передачу знань та подальший контроль з боку викладача. При онлайн-навчанні акцент робиться скоріше на отримання знань студентом, на самонавчанні, особистій мотивації та дисципліні.

Окрім того, може відрізнитись і роль викладача. У традиційному навчанні педагог зазвичай виконує функції як лектора, так і наставника, порадирика і навіть психолога. Найчастіше так відбувається у школі, рідше – в університеті. У дистанційній формі в його завдання зазвичай входить грамотно подати матеріал, відповісти на питання і організувати перевірку знань.

Однією з необхідних умов для якісного дистанційного навчання є педагоги зі знанням предмета та внутрішніми компетенціями, орієнтованими на постійний розвиток. Педагоги мають бути зацікавлені працювати у новому форматі, готові навчатися у процесі, адаптувати свої підходи, бути більш гнучкими. Кожна дитина - унікальна, діти в класі по-різному сприймають інформацію, тому викладач повинен спостерігати за поведінкою студентів та підбирати різні методики викладання.

Сьогодні вже педагоги мають досвід, тому кожен склав власну модель та комбінування різних видів діяльності, залежно від предмета та поставленого на урок завдання.

Звичайним базовим текстом у підручнику дітей зацікавити складно. Саме тому адаптовані матеріали для самостійного навчання краще сприймаються сучасними учнями. Кожен урок повинен містити не лише текст, а й зображення, додаткові матеріали (відео-презентації, анімовані зображення зі звуком, посилання на додаткові ресурси), які дозволять глибше зрозуміти тему. Крім того, на кожну тему на онлайн-платформі розміщуються інтерактивні тести або завдання на закріплення матеріалу. Кожен такий блок повинен стимулювати

студента глибше замислюватися над завданням та вивченим матеріалом, формувати звичку виявляти сутність завдання та з'ясовувати її, перемикаючись в режим роботи з потрібними матеріалами.

Дітям потрібна система. Вкрай важливий порядок дня. Щоб студенти ефективно навчалися, потрібен спланований графік навчального дня, розуміння, як відбуватиметься процес навчання. Чіткі правила взаємодії - інструкції, чек-листи, правила поведінки під час онлайн-уроків та зустрічей дуже допомагають налаштувати на спільну роботу. За допомогою таких простих елементів учні зможуть запросто орієнтуватися у процесах та розуміти, на якому етапі вони можуть отримати необхідну інформацію/відповідь на запитання чи будь-яку іншу допомогу. Кожна група повинна мати кілька комунікативних каналів спілкування як між собою, так і з командою навчального закладу.

Здобуття вищої освіти онлайн стає все більш популярним. Вже два роки поспіль багатьом студентам доводиться навчатися дистанційно через пандемію з рідким відвідуванням університету, проте багато хто в принципі переглянув для себе процес навчання у вузі.

На сьогоднішній момент можна виділити такі плюси дистанційної освіти для студентів:

можна вчитися в інституті будь-якого міста та країни;

економія коштів - онлайн-освіта часто дешевша, не треба витратити гроші на дорогу, гуртожиток та ін;

економія часу та можливість краще планувати свій день;

більше можливостей знайти роботу чи підробіток;

індивідуальний контакт з викладачем, можливість поставити запитання та попросити допомоги;

можна вчитися у різних місцях одночасно та отримати кілька дипломів.

Вчитися дистанційно ефективно можна і варто пробувати. Такий формат розвиває вкрай важливі навички відповідальності, уміння планувати свій час, вибирати проекти, які є цікавими саме зараз. В онлайн можна змінювати

активності на відстані одного кліка. Дуже важливою є взаємодія та партнерська робота всіх учасників освітнього процесу. Підтримка батьків та педагогів, зацікавленість дитини у розвитку дає результат, якого ми всі так прагнемо: щасливі та здорові діти, які готуються до успішного дорослого життя.

СЕКЦІЯ 1

ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Голова секції: проф. Тарароєв Я.В.

Секретар секції: доц. Дишкант Т.М.

Беляєв Богдан, Ширяєва Марія

Науковий керівник: Смоляга М.В.

НТУ «ХП»

РОЛЬ ФИЛОСОФИИ В ОСОЗНАНИИ ЧЕЛОВЕКОМ СМЫСЛА ЖИЗНИ

Наше время с новой силой обязывает осознавать неизменную роль вечных философских вопросов в жизни человека и общества. Стратегия современного развития общества, как показывает неоднозначный опыт последнего десятилетия, не может исходить лишь из односторонней ориентации на удовлетворение лишь материальных потребностей.

Человек в современном мире, теряя многое из того, что было присуще людям прошлых эпох, начинает все более остро осознавать уникальность ситуации, в которой он оказался. Современный мир, отягощенный глобальными проблемами, ставит все человечество и каждого отдельного человека в ситуацию, когда надо выработать и принять принципиально новые подходы к выживанию, существованию и развитию, либо деградировать как вид. В контексте вышеизложенного проблема смысла жизни человека приобретает совершенно особое значение. Вопрос о том, что и как должен сделать человек принадлежит к числу важнейших. Еще древние понимали, что суть человека выявляется в его деяниях и поступках. Однако главное – не масштаб деятельности человека и не место, на котором он трудится, а смысл его деятельности, в котором преодолевается «суета сует» повседневной, обыденной жизни.

В истории человеческой мысли можно найти разные подходы к определению смысла и содержания жизни человека. Эта проблема имеет не только прагматическое, но и гораздо более важное – моральное значение, ибо в поступке проявляется смысложизненность человеческого бытия и именно в человеке скрыто решение этой проблемы.

В современном обществе, где нормы нравственности скорее сомнительны, нежели императивны, указанная проблема приобретает особый смысл. Ведь нравственность или безнравственность каждого современного человека начинает оказывать все более осязаемое влияние на характер социального развития общества, т.к. перед человеком всегда стоит задача выбора из возможных способов действия лишь таких, которые не разрушают, а укрепляют фундамент культуры человеческого общества. При осуществлении этого выбора неопределима роль философии как единственного в своем роде орудия универсального освоения мира и преодоления «этического вакуума», разрушающего духовную ткань современной жизни. Естественной реакцией человека на это во все времена являлся поиск более ценностных форм духовного опыта, где едва ли не важнейшим являлся поиск смысла жизни.

Поиск смысла жизни является тем основным фундаментом, который дается нам как первичный принцип человеческого существования. Именно этот поиск определяет место для всего сущего в жизни человека и место человека среди всего сущего.

Вакуленко А.І.

Науковий керівник: Гончаренко Л.О.

Харківський національний медичний університет

***ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ ЗДОРОВОГО
СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ***

Здоров'я – найважливіша цінність кожної людини. Здоровий спосіб життя – активна діяльність, праця над собою, покращення самопочуття. Тому ці поняття є взаємними.

Студенти-медики надзвичайно довго навчаються, тому з першого курсу вивчають цінності здорового способу життя. Коли я провела опитування, то зрозуміла, що для багатьох найголовніші цінності — раціональне харчування, здоровий сон, фізична активність, гарне самопочуття. На жаль, не всім вдається дотримуватися цих норм. Чому це відбувається? З першого курсу починаються надзвичайно важливі предмети, які потрібні для того, щоб стати справжнім лікарем, тому студентам не вистачає часу, вони втомлюються, не висипаються. Особливо це стосується студентів третього та шостого курсу, адже вони переживають за екзамен. Навчання в вищому навчальному закладі потребує самостійного життя, тобто більшість здобувачів освіти переїжджають в інше місто, тому з'являються нові обов'язки. Внаслідок цього найчастіше не вистачає часу, наприклад, на зайняття спортом. Більшість студентів-медиків надзвичайно переживають за те, щоб все встигнути вивчити, тому мало відпочивають, внаслідок цього погіршується стан здоров'я, зокрема псується нервова система, зароджуються хронічні захворювання. Також через це більшість здобувачів освіти починають неправильно харчуватися, вживати їжі менше, ніж добова потреба.

Що ж потрібно робити, щоб дотримуватися цінностей здорового способу життя? По-перше, необхідно встановити рівновагу між навчанням та відпочинком. По-друге, потрібно правильно харчуватися, вживати продукти, які містять багато поживних речовин та вітамінів, які необхідні для нормального функціонування організму. По-третє, встановити режим, частіше гуляти на свіжому повітрі. Найголовніше – уникати стресових ситуацій, правильно розподіляти час.

Отже, все можна повернути, окрім здоров'я. Демокріт говорив, що «розум зростає, поки є здоров'я, турбота про який — прекрасна справа для людей розсудливих». Для того, щоб стати справжнім професіоналом, рятувати життя

людей, необхідно вирішувати будь-які проблеми формування цінності здорового способу життя, потрібно бути цілеспрямованим, позитивним, чесним, наполегливим, слідувати своїй меті та ніколи не відступати.

Давидов Денис, Лагута Олександр

Науковий керівник: Смоляга М.В.

НТУ «ХП»

ТРАНСФОРМАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ОРИЕНТИРОВ В СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОСОФИИ НАУКИ

Современная философия науки возникает как критическая реакция на программу эмпирического обоснования науки, выдвинутую логическим эмпиризмом (неопозитивизмом). Эта программа во многом вдохновлялась идеями раннего Витгенштейна и определялась проектом анализа языка науки (Венский кружок и Берлинская группа — М. Шлик, Р. Карнап, Ф. Франк, О. Нейрат, Г. Рейхенбах и др.). В существенной степени упомянутая реакция была инициирована результатами К. Поппера, выраженными в его книге «Logik der Forschung» (1934). Сам Поппер заявлял, что он «убил логический позитивизм».

В рамках неопозитивистского проекта наука унифицировалась на основании образцов математического эмпирически верифицируемого естествознания, а философия объявлялась источником «псевдопроблем» и «научно бессмысленных предложений», задача очищения от которых — логико-аналитическими средствами — содержательного состава научного знания, собственно и выступала в качестве основной.

Отталкиваясь от позитивистского лозунга «Наука есть сама себе философия», от делигитимизации «метафизики» как совокупности положений, не имеющих научного смысла, философия науки:

- признает эвристическую ценность философской онтологии для науки (Поппер);

- находит сходство между философскими дискуссиями и конкуренцией научных «парадигм» в «кризисные периоды» истории науки (Т. Кун);
- «реабилитирует» метафизику, осуществляя ее (или призывая ее осуществлять) теми же аналитическими методами, с помощью которых неопозитивисты пытались ее дискредитировать (У-ван, О. Куайн, У. Селларс, Дж. Смарт и др.);
- устанавливает, что защита «твердого ядра» научно-исследовательской программы от опровержений в периоды, когда эта программа обеспечивает прирост эмпирического содержания, делает это «ядро» методологически неотличимым от метафизики (И. Лакатос);
- выясняет, что «родословная» фундаментальных научных понятий – пространства, времени, причины, вероятности и др. – «мифогенна» и метафизична (К. Хьюбнер);
- признает «псевдопроблемой» поиск каких бы то ни было «демаркаций» между наукой и метафизикой (П. Фейерабенд).

Своего рода «свободным следствием» описанного положения дел с проблемой роли результатов философии в науке выступает трансформация общих исследовательских ориентиров самой философии науки в ее современном состоянии. Таковы: разочарование в безусловных, рационалистически трактуемых ориентирах культуры (в т. ч. в доминирующей роли научного знания); склонность к мозаичному, калейдоскопическому и плюралистическому видению мира и места человека в нем; акцент на относительности, исторической (социальной) обусловленности познавательных ценностей и результатов.

Указанная выше трансформация не является, однако, ни всеохватывающей, ни необратимой; критический анализ связанных с нею идей является условием дальнейшего развития философии науки.

Денисова Д.О.

Науковий керівник: Гончаренко Л.О.

Харківський національний медичний університет

ПОВЕДІНКОВІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Здоров'я – це стан повного благополуччя організму. На наше самопочуття впливає багато факторів, котрі викликають хвороби, смерть, їх називають факторами ризику. Фактори ризику – це небезпечні для здоров'я стани, властивості, які збільшують ймовірність появи хвороби та інвалідності. Їх можна розподілити на групи: поведінкові, екологічні, фізіологічні, генетичні, демографічні. На сьогодні, дані, які представлені Всесвітньою організацією охорони здоров'я, свідчать, що наш організм залежить на 50% від способу буття, на 20% від довкілля, на 20% від спадковості і на 10% від соціальних факторів. Ми докладніше розглянемо поведінкові та екологічні фактори ризику. Поведінкові фактори ризику – це ті дії, вчинки, які людина вчиняє свідомо. Їх можна усунути тільки зміною власного способу життя, перш за все відмовою від шкідливих звичок. *По-перше*, паління спричиняє хвороби дихальних шляхів, такі як емфізема та рак легенів. Постійне зловживання сигарет, айкосів та інших тютюновмісних виробів негативно впливає на серцево-судинну систему. Частота серцевих скорочень збільшується в 2 рази, у 10 разів частіше трапляються захворювання серця: серцева недостатність, інфаркт міокарду, стенокардія, ішемічна хвороба серця. *По-друге*, звичка зловживання алкоголем негативно впливає на печінку (цироз), серце (змінює ритм, частоту скорочень), стравохід і шлунок (порушують обмінні процеси), кров, головний мозок. *По-третьє*, незахищені статеві контакти спричиняють статеві хвороби: гонорея, сифіліс, хламідіоз. *По-четверте*, тривале перебування на сонці негативно впливає на шкіру людини, викликає опіки, рак, фотодерматоз. *По-п'яте*, при неправильному способі харчування у людини можуть з'явитися такі

захворювання: діабет, ожиріння, підвищений тиск та серцево-судинні захворювання. По-шосте, відсутність фізичної активності у людини викликає послаблення кісток та м'язів, підвищується тиск та уповільнюється обмін речовин.

Екологічні фактори ризику – це фактори, що пов'язані з довкіллям. Вони охоплюють різні фактори, такі як економічні, фізичні, хімічні та біологічні. Наприклад, забруднення повітря та водного середовища спричинюють захворювання кровоносної, травної, дихальної систем. Забруднення ґрунту підвищує рівень розвитку злоякісних пухлин, знижують рівень імунітету.

Отже, на здоров'я людини впливають безліч факторів ризику, які спричинюють найрізноманітніші хвороби та поганий стан організму. Ми повинні зменшити вплив вже існуючих груп ризику. Адже їх скорочення дає можливість покращити рівень благополуччя людини. Сенс збереження нашого здоров'я – насолоджуватися кожною хвилиною життя, а не страждати через хвороби, працювати на користь суспільства, а не корити себе, що за своєю дурістю ти змушений бути обмеженим у своїх можливостях. Кожна особа має право й повинна зміцнювати своє здоров'я, покращувати фізичну активність, зберігати бадьорість духу та тіла на довгі роки.

Dong Tingting

Scientific adviser: Vladlenova I.V.

NTU “KhPI”, Kharkiv

DISADVANTAGES OF ANALYTICAL MARXISM

Marxism is a philosophical system of theoretical views of German thinkers Karl Marx and Friedrich Engels, which includes ideas about the history, politics, and development of society. K. Marx combined economics and philosophy to build a theory of human history, which he considered scientific. Marxism postulates the shortcomings of capitalism, which include the exploitation of workers by capitalists.

Marx believed that the class struggle was the main catalyst for historical change and that the capitalist system would inevitably be replaced by a socialist order and a classless society, communism, after the establishment of the dictatorship of the proletariat. This prediction did not come true, so K. Popper considered Marxism an unscientific theory that can not predict. There are many schools in Marxism: neo-Marxism, analytical Marxism, psychoanalytic Marxism, structuralist Marxism, and so on. The further development of Marxism continued in various variations. Analytical Marxism was formed in the Western tradition of philosophy in the 1980s against the background of attempts to reconstruct Marxist theory, abandon Hegel's dialectic and methodological holism. Among the prominent representatives of this trend are the following philosophers: G. Cohen, J. Elster, J. Roemer, E. O. Wright, S. Bowles, A. Przeworski.

Analytical Marxists tried to use modern analytical methods to revive Marxist teaching and give it the status of a scientific one. There have been attempts to use methods of mathematical modeling, game theory, etc. The emergence of analytical Marxism as a philosophical trend is associated with the publication in 1978 of G. Cohen's book "Karl Marx's Theory of History: Defense", where he tries to update and reconstruct Marx's doctrine of exploitation. Usually, in the non-Marxist tradition, the debate revolves around the question of whether Marxism can incorporate a theory of justice. This discussion is clearly related to the formation of modern normative political philosophy after the publication of the book "Theory of Justice" by D. Rawls, in which he derives the principles of social justice, which form the legal and moral responsibilities of major social institutions in the context of distribution acceptable to all principles.

Analytical Marxism has failed to achieve its goals, and there is no consensus among analytical Marxists on the basic ideas of Marxism. Among analytical Marxists, there is a wide political spectrum from communism to social democracy. Analytical research tools such as rational choice theory and game theory cannot be a reliable method for substantiating and studying Marxism. Nor can Marxism be a theory of justice in the rather narrow sense, as some analytical Marxists understand it. Most of

the proposed analytical approaches do not solve the problem of a configuration of power relations in the modern world, and thus look no more than exercises in logic and are an ideology.

Зборщик Т. Л.

Науковий керівник: Міщенко В.І.

НТУ«ХП»

«СРОДНА ПРАЦЯ» - ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ

Спосіб життя та творчість Григорія Савича Сковороди мали надзвичайно великий вплив на формування філософської думки. Яскравим прикладом цього є сквородинська концепція “сродної” праці, в контексті якої відома теза “пізнай себе” наповнюється новим змістом. Йдеться вже про самопізнання та самовдосконалення людини на основі “сродної” життєвої діяльності.

Питання “сродної” праці є не менш актуальним і в наші часи для випускників, студентів та навіть дорослих, життєвий шлях яких начебто вже складений. Їм варто проаналізувати себе, визначити бажану та пріоритетну діяльність всього життя. Скільки негативу виливається на роботу, та якби всі працювали за своїм покликанням, то й жити було б цікавіше та радісніше.

Праця - це всеперемагаюча сила, без якої не може бути добра і щастя. Але вона приносить радість і задоволення лише тоді, коли є “сродною”, відповідає індивідуальним природним нахилам людини. Саме цій ідеї Григорій Сковорода присвятив значну частину своїх творів збірки байок під назвою “Басни харковские”.

Щоб бути щасливою - людина повинна пізнати себе, свої здібності і відповідно до них обрати той чи інший вид суспільно корисної праці. Сучасні новітні технології дають людству величезну можливість реалізувати себе за власними вподобаннями.

Можливість реалізувати себе через інформаційні мережі особливо цінна для творчих людей. Адже вони можуть ефективно використовувати свої таланти, хобі та досвід, ділитися своїми ідеями з мільйонами інших людей і стовідсотково знайдуться ті, яким ці ідеї будуть корисні. Дуже влучно про це сказав Генрі Форд: «Найкраща робота - це високооплачуване хобі».

В сучасному світі дедалі більше людей, які кидають нелюбу роботу і починають пошуки себе. При цьому безліч майстрів та майстринь жалкують, що розпізнали власні таланти та вподобання так пізно. Але вони не втрачають надію і починають самовдосконалювати себе на основі “сродної” життєвої діяльності. Гарно те, що ці дії приносять людям щастя та радість.

Отже Сковорода говорить про працю не як засіб існування, а як найбільшу життєву потребу і найвищу насолоду. Дуже хочеться, щоб людство прислухалося до переконання українського філософа і створило для себе та оточуючих комфортні умови життя, щоб не марнувало свої дні в досаді, а проводило їх в безмежній насолоді та радості.

Івлєва М.О.

Науковий керівник: Гончаренко Л.О.

Харківський національний медичний університет

СТРАХ ЛЮДИНИ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СМЕРТІ

На сьогоднішній день питання смерті гостро постає для деяких людей. Страх перед кінцем життя – це емоція деструкції, яка віддаляє людину від гармонії із самим собою та з навколишнім світом. Все ж таки смерть залишається незбагненим явищем для людини. Але чому її так бояться? І чи всі її остерігаються? Зараз розберемо ці питання.

Одна з проблем – страх невідомості, адже ніхто не знає, що знаходиться на тому боці. Віруючі вважають, що за кончиною слідує перехід у Рай, якщо ти був вірний Богу, або до Пекла, якщо ти був грішником. Атеїсти, у свою чергу,

думають про вічну темну порожнечу. І ніхто з нас не знає, хто має рацію, а хто ні, кожен аудит собі сам.

«Потойбічний світ знаходить наукове пояснення», — кажуть нам новини. І справді, у 2017 році фахівці з Льєжського університету (Бельгія) вивчали письмові свідчення 154 пацієнтів, які пережили клінічну смерть. Майже всі описували три однакові відчуття: почуття спокою, політ через довгий тунель і яскраве світло, що з'являється наприкінці цієї подорожі. Проте, деякі вчені вважають, що це була нормальна реакція мозку.

Деякі не бояться природної смерті, яка прийде сповивати нас у старості. Вони просто сприймають кінець як неминучий факт. Їх турбує болісна смерть раніше за призначений час, наприклад, від хвороби або від чужих рук. І погоджуся, що мене теж лякає саме така смерть.

Я провела невелике соціальне опитування, під час якого з'ясувалося, що більша частина, а саме 60% респондентів бояться саме смерті в молодості. 10% побоюються смерті в цілому. Втратити сім'ю, матеріальні цінності та й просто любов до життя для них жах на яву. Інші сказали, що їх лякає невідомість. Як сказала одна особа: «Все одно, що пірнати кудись, не знаючи дна».

Отже, суспільство боїться смерті через страх невідомого, а також через втрату всього, що вони мали при житті. І справді, багато хто її остерігається. Але не треба доводити це до фанатизму та панікувати, адже все в цьому житті не вічне, включаючи і наш організм. Хто знає, можливо, вчені знайдуть джерело вічного молодого життя.

Кобцев Д. С.

Науковий керівник: Білоус О.В.

НТУ «ХП»

***ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ПРОЦВІТАННЯ ЧЕРЕЗ ОСОБИСТУ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ***

Тема філософської свідомості в Україні зараз дуже болюча, але лише невелика частка українців дійсно усвідомлюють важливість цієї характеристики для України.

Нам потрібна справжня демократія – не на папері, а на ділі. Ми не повинні бути інструментом у чужій війні. Ми повинні розвиватися та становитися більш відповідальними за свою країну, ніж зараз.

Так у чому ж філософія України? Споконвіків українці хотіли незалежності та самостійності у всіх напрямках. Згадаймо шляхетних козаків, які по суті повинні бути як образ сучасних українців, але зараз ми далеко не схожі на козаків. Звісно, козаки були також жорстокими, але у ті часи війна була звичайним ділом. Ми повинні зробити те, чого хотіли ще в 90-х роках 20-го століття – стати незалежною державою. Але тоді ми проголосили про це, а зараз повинні закінчити розпочате.

Вже дуже скоро, можливо, почнеться справжня війна за ресурси через їх дефіцит у майбутньому. Через те, що Україна в світі зараз сягає низькі місця у рейтингу країн – вона не зможе боротися з країнами, які будуть на п'єдесталі, за ресурси. Треба розуміти, що відносини між країнами у першу чергу будуються на економічній вигоді, а не на ґрунті міжнаціональних конфліктів, які можуть втягнути у цю війну інші країни. Зараз, кожна країна дивиться на інші з економічної точки зору. Саме через це, Україна повинна зрозуміти, що нам не вигідно з кимось воювати – треба будувати нашу незалежну від усіх та усього країну. Якщо ми зробимо це, то будемо спроможні зіставити конкуренцію країнам-лідерам за економікою та за політичними та економічними відносинами з іншими країнами.

В Україні були й будуть різні думки щодо внутрішньої та зовнішньої політики. Але ці думки ніколи не знаходили компромісу. В нас є та будуть сепаратисти, націоналісти, космополіти, нейтральні люди. Для того, щоб бути єдиною нацією з усвідомленням своєї ідентичності потрібні поступки один одному. Тільки так ми зможемо об'єднатися та йти у напрямку, який задовольнить усіх. Також люди, які зараз у владі, лише перешкоджають нашій філософії та гублять країну

своїми розгубленими та корупційними рішеннями щодо політики та економіки в Україні. Нам треба міняти по суті авторитарну систему на федеративну. У федеративній системі в нас з'явиться можливість знайдення вірних рішень за допомогою плюралізму, який стовідсотково буде у цій системі. Якщо ми забезпечимо лібералізм та демократію, зосередивши владу по всій країні у її окремих частинах, то зможемо зробити федеративну Україну. Розбіжність думок допоможе знайти правильний напрямок за умовою поступок та компромісів.

Нам потрібно більше рішучості, більше патріотизму, більше віри у себе, більше прагнення до виконання цілі, більше думок, більше єдності. Зараз в нас повинна виникнути неймовірна спрага до революції, яка відкриє шлях до еволюції нас самих та України. Без повстання проти цієї влади в нас нічого не вийде. Нам потрібно діяти! Чим раніше, тим краще! Коли ми зрозуміємо, що нам потрібен мир замість війни, то добра у світі стане набагато більше! Ми станемо допомагати один одному у всіх напрямках. Треба забути минуле на користь теперішнього та майбутнього: не треба щось ділити та воювати за щось за рахунок минулого! Добро є у кожній людині, але його треба розбудити, якщо воно спить... Але зло також є у людині... Ми як Інь та Янь: в нас є добро, але є і зло. За рахунок добра та допомоги один одному світ заграє новими фарбами: це спричинить революцію, яка прискорить еволюцію. Якщо це станеться, то дуже скоро ми побачимо світ як у своїх мріях...

Крикунова А. В.

Научный руководитель: Гончаренко Л. А.

Харьковский национальный медицинский университет

МОДА В НАШЕЙ ЖИЗНИ: ПРИБРЕТЕНИЯ И ПОТЕРИ

Мода – это масштабное социальное явление, влияющее на все сферы жизни человека. Можем ли мы назвать такое влияние исключительно полезным для

человека и его здоровья? Анализ источников показывает, что мода может не только украшать нашу жизнь, но и оказывать пагубное влияние на наше здоровье, о чём нам свидетельствует история.

Одно из наиболее важных и ёмких направлений в моде – одежда и обувь. Слишком сильно затянутые корсеты делали своих обладательниц очень стройными и придавали осанку, однако платой за это были проблемы с дыханием, деформация костей и внутренних органов. Даже такой простой предмет гардероба как шляпа, приносил большие проблемы здоровью в 18 веке, т.к. при их изготовлении использовали ртуть и различные кислоты. Опасность представляли не только предметы гардероба, но и косметические средства с использованием свинца и мышьяка, капли для глаз с использованием белладонны (капли придавали особый блеск в глазах, при этом постепенно отравляли организм), крем от веснушек с цианидом и ртутью, использование которых иногда приводило даже к летальным последствиям.

Развитие науки исключило использование вредоносных химических веществ, однако в наше время существуют опасные для здоровья веяния моды, которые мы можем наблюдать не только во внешнем виде, но и в поведении. На первый взгляд, безопасные и давно привычные для нас вещи и привычки могут негативно воздействовать на наше здоровье. Например, постоянное ношение сумки через плечо может вызывать различные искривления позвоночника, так как нагрузка на тело распределяется неравномерно. Ношение таких модных вещей, как короткая куртка, джинсы с низкой талией и даже юбка, в холодное время года нарушают нормальный ток крови и лимфы в организме, натирают кожу и могут привести к нарушениям работы ЖКТ, а также к заболеваниям мочеполовой системы. Ежедневно множество женщин носят высокие каблуки, хотя их постоянное использование со временем вызывает плоскостопие, артриты, различные растяжения.

В последнее время, на смену обычным сигаретам в моду вошло курение «IQOS» (системы нагревания табака). Обманываясь тем, что табак не горит, а

нагревается, многие думают, что это практически безвредно. Однако такой вид курения также предполагает классические заболевания курильщиков.

Стремительно распространяется мода на здоровое питание, куда относят различные диеты, вегетарианство, сыроедение. В стремлении следовать подобной моде многие используют популярные способы питания, несмотря на то, что абсолютно все диеты должны подбираться индивидуально и лишь с консультацией у врача-диетолога. В погоне за идеальной фигурой, мы забываем, что при неправильном подходе, даже здоровая пища может привести к различного рода заболеваниям ЖКТ. В стремлении женщин к идеалу, на помощь приходит пластическая хирургия и косметология, что становится крайне прибыльным делом для врачей. Однако, несмотря на высокое развитие медицины, происходит множество случаев, когда подобные процедуры не только губят здоровье пациентов, но и приводят к летальным исходам.

Индустрия моды глобально связана с экономикой. Отсутствие новых модных идей – не повод откладывать новый выпуск коллекции, так как это не принесет прибыли. Поэтому, на очевидную нелепость нового зачастую закрывают глаза и называют искусством. При таком отношении забота о комфорте и здоровье потребителей отходит на задний план.

Таким образом, если раньше мода была обусловлена требованиями этикета, то теперь главным двигателем моды является прибыль. Выбирая между здоровьем и модой, приоритет нужно отдавать первому; надо выбирать моду на здоровье. Ведь стандарты красоты постоянно меняются, и они не должны негативно воздействовать на здоровье.

Логвиненко С.В.

Науковий керівник: Рубльова Р.І

Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ МОВИ

Актуальність дослідження зумовлена потребою осмислити важливість сфери філософії мови, як однієї з розділів науки. Дізнатися, що вона вивчає, зрозуміти, що мовці та слухачі роблять з мовою в спілкуванні та як вона використовується в соціальному плані.

Мета роботи дослідити розвиток, узагальнення й передачу інформації та досвіду поколінням, народу, про важливість та актуальність теми.

Для досягнення цієї мети у роботі вирішується ряд завдань:

Дослідження природи значення, і прагнення пояснити, що означає щось «означати».

Розуміти, що мовці та слухачі роблять з мовою в спілкуванні та як вона використовується в соціальному плані.

Як мова та значення стосуються істини та світу.

Мета філософії мови.

З давніх-давен людство намагалося пізнати світ, знайти своє місце між суспільством та духовним життям. Предмет філософії можна визначати як «...система знань про світ як ціле, універсальну основу світу, місце людини у світі та сенс її існування». Це система «людина-світ» не у фізичному плані, а в духовному.

Філософія мови почала набирати популярність не так давно, але має великий вплив та внесок в історію людства. Це значно складніша річ, ніж може видатися на перший погляд. Це розділ філософії який займається дослідженням природи мови; відношенням між мовою, носіями мови та світом. Розглядає, який сенс

вкладено в слово, не лише переклавши його, а розкривши його суть. Коло питань і проблем, якими займається філософія мови надзвичайно велике.

По-перше, філософи мови досліджують природу значення, і прагнуть пояснити, що означає щось «означати». Теми в цій галузі включають природу синонімії, витоки самого значення і те, як це слово утворилося і який підтекст має. Значення слова в філософії – це не просто пояснення як в підручниках української мови, це розтлумачення того, як ці слова також можуть вплинути на людину, до яких дій може привести та якими будуть наслідки після цього.

По-друге, вони хотіли б зрозуміти, що мовці та слухачі роблять з мовою в спілкуванні та як вона використовується в соціальному плані. Мова дозволяє обмінюватися інформацією та передавати переконання та домисли, погляди та емоції, створює людський соціальний світ, з'єднуючи людей у спільну історію та спільний життєвий досвід. Філософія мови розглядає яким чином це все відбувається. Всі ми знаємо, що мова справді об'єднує. Без неї ми не могли б спілкуватися, а без спілкування було б дуже важко взаємодіяти. Без взаємодії важко жити. Ми навіть не жили б, а існували. Але який в цьому тоді сенс?

По-третє, вони хотіли б знати, як мова стосується свідомості як мовця, так і перекладача. Особливий інтерес представляють підстави для успішного перекладу слів іншими словами. Як мова впливає на думку не зрозуміло, але якщо це наші думки впливають на мову? Це питання дуже турбує сучасних філософів. Якщо вдуматися, то справді воно може викликати багато версій істини, але яка з них правдива?

Нарешті, вони досліджують, як мова та значення стосуються істини та світу. Деякі філософи, як правило, менше переймаються тим, які речення є насправді істинними, і більше тим, які значення можуть бути правдивими чи хибними. Філософа мови, цікавить не тільки спосіб використання слів та речень, а чи може будь-яке безглузде речення мати в собі велику істину, якщо подивитися на нього під іншим кутом?! Це справді дуже важливо, адже навіть якісь висловлення малих дітей чи психічнохворих справді мають сенс, але зрозуміти їх дуже складно.

Метою філософії є, окрім всього, аналіз структури мислення; а філософське дослідження мислення, яке повинно чітко відрізнятися від психологічного вивчення роботи мозку. Тобто, філософія мови займається аналізом мови, як рідної, так і світової.

Отже, сучасна філософія мови вважає, в принципі, проблематичним відволікатися від мовного аспекту філософських проблем. Філософія мови покликана забезпечити і функції в мовознавстві, яке постійно розвивається і диференціюється.

У процесі пізнання, категоризації, концептуалізації навколишнього світу в свідомості кожної мовної особистості створюється формальний образ дійсності – концептуальна модель світу. Засобом вираження знань про навколишню дійсність та її оцінку слугує мова.

Ляхова К.В.

Науковий керівник: Гончаренко Л.О.

Харківський національний медичний університет

НЕРВОВІ ХВОРОБИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Життя сучасної людини неймовірно динамічне. Існування людини в ХХІ сторіччі – це постійний безмежний потік інформації і стрімкий розвиток. Соціум ставить до нас величезну кількість вимог і ми повинні їм відповідати. Звісно, сторіччя технологій набагато спростило існування людини, але й принесло нові хвороби, завдяки активному ритму життя.

Перша проблема, з якою стикається сучасна людина – це хронічний стрес. На думку вчених, це один з наймасштабніших чинників, які викликають нервові хвороби. Величезна кількість людей страждає на постійну втому. Серед основних причин виділяють постійну боротьбу за соціальний статус, матеріальне положення та велике емоційне навантаження. Хронічний стрес, на першу думку, не є досить глобальною хворобою. Але його довгий вплив може

призвести до таких наслідків як психоз, алкоголізм, шизофренія і навіть порушення в автоімунній та серцево-судинній системах.

Друга, але не менш впливова проблема розвитку нервових хвороб, – підвищена тривожність. Збільшення швидкості життя та постійний інформаційний вплив призвели до підвищення рівня тривоги у значної частини населення. В наслідок підвищення тривожності з'являються різні неврози та психози. Ця проблема страшна тим, що частіш за все проявляється у підростаючого покоління, а пандемія COVID-19 ще й погіршила ситуацію.

Нервова система сучасної людини перебуває в постійному збудженні. У переважній більшості, суспільство не може з цим впоратися чи адаптуватися. Як наслідок, спостерігається величезний спектр психічних та психосоматичних розладів.

Як же впоратися з тягарем сучасності та зберегти своє психічне здоров'я? Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує дотримуватися здорового способу життя, спати не менш, ніж 8 годин, знайти хобі, обмежити перебування у соціальних мережах та інтернеті, проводити більше часу з друзями та рідними, і якісно відпочивати.

У висновку хотілося б підсумувати, що сторіччя технологій, хоч і стало новою ланкою в розвитку людства, але й принесло немало проблем. За швидким темпом життя і вічним прагненням відповідати вимогам суспільства людство стало зневажливо ставитися до власного здоров'я. Це погано, бо здоров'я – це найголовніший аспект повноцінного здоров'я та активного життя.

Ніколаєнко Мілана,

Науковий керівник: Міщенко В.І.

НТУ«ХП»

СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ФІЛОСОФІЇ ПЛАТОНА

Зараз світ стає все більш хаотичним і складним, росте рівень агресії, гостро постає проблема справедливості. Особливо вона важлива для України, де зараз ми активно будуємо суспільство, політично та соціально-економічно активних громадян.

Справедливість у Платона постає як необхідна умова взаємовідносин між людьми. Справедлива людина, за висновками Платона, нікому ні в чому не шкодить: «Не гідно людини справедливої шкодити – ні товаришеві, ні комусь іншому; це допустимо лише тому, хто їй протилежний, тобто людині несправедливій». Справедлива людина у будь-якій ситуації не робить шкоди, її діяльність здійснюється в інтересах суспільства. Справедливість Платон пов'язував із природними завдатками людини, вважав, що соціальна та професійна діяльність мають відповідати здібностям: «Коли той, кого природа зробила шевцем, шиє, а не займається чимось іншим, а кого – теслею – теше, і так само й усі решта».

Платон досліджує проблему справедливості не лише в контексті зовнішньої діяльності, а й внутрішньої. Справедлива людина прекрасно усвідомлює свої можливості щодо зовнішньої діяльності й не дозволяє собі займатися таким видом праці, до якої в неї немає здібностей: «Вона панує над собою, наводить лад у своїй душі й сама собі стає другом досягає повної власної єдності, стає розсудливою і внутрішньо гармонізованою. Така людина у своїх діях, чи торкаються вони набуття майна, піклування про власне тіло, державних справ чи приватних домовленостей». Отже, справедливість регулює всі аспекти життєдіяльності людини. Платон вважав справедливою та прекрасною ту діяльність, яка не руйнує внутрішній стан людини: «У всьому цьому вона вважає і називає той чин справедливим і прекрасним, який сприяє створенню і збереженню щойно згаданого стану душі, а мудрістю – вміння керувати такою діяльністю. За несправедливе ж діяння має те, яке псує її внутрішню гармонію». Справедливість починається з наведення порядку у власній душі, бо внутрішній порядок визначає зовнішній. Несправедливість Платон відносив до одного із трьох видів внутрішньої ушкодженої поряд із бідністю та хворобливістю.

Соціальна несправедливість є результатом внутрішньої не облаштованості. Утім, щасливою людиною вважав ту, в якій душа не затьмарена злом, і попереджав, що «гірше за всіх живе той, хто залишається несправедливим і не звільнюється від цього зла». Найгірше життя – це життя у несправедливої людини.

Проблему справедливості філософ пов'язує з людськими здібностями й стверджує, що справедливою є та людина, яка займається тією діяльністю, до якої в неї є хист. У процесі боротьби за досягнення вигоди та щастя несправедлива людина часто вступає в боротьбу зі справедливою. Людина, що схильна до несправедливості, як правило, є непорядною, а тому в боротьбі зі справедливою часто перемагає. Діяльність несправедливої людини носить руйнівний характер, але найнебезпечнішим є те, що її діяльність знищує мораль і породжує в суспільстві процеси деградації. Підсумовуючи, ми можемо використовувати філософські ідеї Платона та відштовхуватись від них у своїх роздумах, для побудови справедливого суспільства свідомих громадян.

Ножка С.В.

Науковий керівник: Юрченко М.С.

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

БОГОСЛОВСЬКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЧАСОПИС «ВІРА І РОЗУМ»:ЙОГО ВИДАННЯ У ХАРКОВІ

Сьогодні важливе місце у житті людини займають духовні проблеми, філософські й релігійні питання та їх місце в українській культурі. В науковій літературі є багато різних видань з цих аспектів. Мета нашого дослідження довести історію, зміст та значення богословсько-філософського журналу «Віра і розум», який виходив у Харкові.

В дореволюційний час з січня 1884 р. по серпень 1917 р. При Харківській духовній семінарії (ХДС) виходив богословсько-філософський журнал «Віра і

розум». Це був перший філософський журнал в Російській імперії, який почав виходити на шість років раніше московського філософського часопису «Питання філософії та психології». Часопис мав богословський і філософський відділи. Щорічно виходило 24 номери, а з 1916 р. він став щомісячним. Засновником «Віра і розум» був єпископ Харківський і Охтирський Амвросій (А.І.Ключарів), а першим редактором – ректор ХДС, протоієрей І.Кратиров (1884-1893). Часопис став справжньою енциклопедією релігійних і фундаментальних знань з історії та розвитку Православної церкви. Метою видання було обґранкувати засади православного світогляду, апелювання до релігійно-філософських учень від античності до новоєвропейського й вітчизняної філософії. Також журнал приділяв велику увагу: проблемам культури, науки, політики, моралі, аналізуючи та коментуючи їх з позиції православ'я.

Він був закритий вже більш ніж 100 років тому, але в умовах відродження Православної віри в Україні та Слобожанщині, часопис знову почав виходити на початку третього тисячоріччя.

Перший номер журналу «Віра і розум» (обсягом 299 сторінок) світ побачив в 2000 році Різдва Христового зусиллями преосвященного митрополита Харківського і Богодухівського Никодима (Н.С. Руснак) .

На сьогоднішній день вийшло більше десяти його номерів. Всі вони об'єднали доволі багато талановитих людей : тут і священнослужителі, і провідні вчені, наукові працівники, краєзнавці, історики, митці Харкова, Києва і країн світу. Їх статті, матеріали були надруковані в: богословському, філософському, історичному та хроніко-бібліографічному розділах журналу. І всі вони заслуговують високу оцінку.

На жаль, в останніх номерах журналу, на відміну від дореволюційного попередника, зменшилась кількість публікацій з філософської теми. Саме тоді матеріали журналу «Віра і розум» та відновленого видання сприяли публікації «Православної енциклопедії Харківщини» (2009), написанню статей в газету «Харківські єпархіальні відомості» і ряд інших Православних видань. Про

історію зародження журналу та його розвитку харківські філософи – науковці І.А. Щудрик і Щедрин – надрукували статті в журналах: «Питання філософії» (2010, №10), в «Філософській думці» (2012) та в інших

Сьогодні, не дивлячись на труднощі його видання, він продовжує залишатися «світильником» інтелекту Православної віри нашого краю. Знання релігійно-філософської думки в Україні та Слобожанщини на різних етапах історії необхідно і в подальшому розвивати в навчальних закладах, проводити дослідження з цих проблем та використовувати їх на практиці.

Первушкина К.И

Научный руководитель: Гончаренко Л.А.

Харьковский национальный медицинский университет

НЕ/ЛЮБОВЬ К БЛИЗКИМ И COVID:

ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ

Отношения и эмоции важны для здоровья и болезней, но исследования в этой области в значительной степени развивались различными историческими путями. Эти области жизни тесно связаны, потому что отношения являются одними из самых мощных источников эмоций, связанных со здоровьем, а последние, в свою очередь, могут влиять на отношения в лучшую или худшую сторону. Концептуально отношения и эмоции могут иметь опосредованное, взаимное и интерактивное влияние на здоровье.

Эта тема особенно актуальна в трудные времена эпидемии COVID, и поэтому важно понимать взаимосвязи и влияние эмоций (любви, поддержки, сопереживания), к примеру, на процесс восстановления после болезни. Новое исследование Concordia, опубликованное в журнале Health Psychology, показало, что начало хронического заболевания часто приводит к тому, что больные чувствуют себя более одинокими — даже для тех, у кого был постоянный партнер в течение 50 и более лет.

Нужно понимать, как стратегии самозащиты могут уменьшить стресс, связанный с серьезными проблемами со здоровьем. В частности, позитивная переоценка сложной ситуации со здоровьем и отсутствие вины за болезнь предотвращали чувство одиночества, скорее всего, потому, что это помогает поддерживать мотивацию к социальной активности и предотвращает депрессивные симптомы. Прекращение общения только способствует нисходящей спирали. Тот факт, что одиночество может привести к дальнейшим осложнениям, означает, что можно принять меры, чтобы предотвратить повторение негативных последствий этого состояния. Нахождение различных способов общения с другими людьми также означает, что вы с меньшей вероятностью будете винить себя в болезни.

Так что же происходит в мозгу, когда мы испытываем положительные эмоции? Когда мы развиваем прочные и содержательные связи с другими людьми, высвобождается гормон окситоцин, который заставляет нас чувствовать себя хорошо. Это происходит в дофаминовой системе вознаграждения мозга, которая управляет тем, как мы воспринимаем удовольствие, и проблемы с этой системой могут привести к депрессии и другим проблемам с психическим здоровьем. Исследования показали, что теплые прикосновения, такие как объятия, особенно среди близких, высвобождают окситоцин и улучшают физиологическое здоровье. Когда окситоцин проходит через тело, он снижает уровень гормонов стресса, что снижает кровяное давление, улучшает настроение и повышает устойчивость к боли. Каков же результат? Улучшение психического и физического здоровья. Мораль этого физиологического обоснования заключается в том, что другие люди тоже имеют значение в процессе восстановления после болезни.

Пост-COVID-состояния часто могут сбивать с толку и разочаровывать, и человек, который чувствует себя больным в течение длительного времени, может чувствовать себя изолированным. Каждый переживает эти состояния по-разному и может нуждаться в разных видах поддержки. Чтобы определить

наиболее полезные шаги, которые можно предпринять для других, сначала нужно выслушать их с сочувствием и задать вопросы о том, что им нужно.

Подводя итоги, можно с уверенностью сказать, что любовь и забота близких ускоряют процессы восстановления после болезни; ограничиваясь не только позитивным настроем больного, но и включая процессы внутриклеточных взаимодействий. Но сможем ли мы отдавать любовь и заботу, не оставаясь при этом одинокими, не угнетая свое личное здоровье?

Приходько Г.С.

Науковий керівник: Міщенко В.І.

НТУ«ХП»

РОЗДУМИ ПРО ЛЮДСЬКЕ БУТТЯ В ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМІ

Навряд чи хтось стане сперечатися з тим, що всяке тлумачення - визначення сенсу явища. А чи можна дати тлумачення буття з точки зору екзистенціалізму? Звичайно, як і у будь-якій філософській концепції, в екзистенціалізмі торкаються питання буття, але давайте перш ніж відповідати на це питання розберемося в тому, що ж таке екзистенціалізм.

Екзистенціалізм бере свій твердий початок у Кьєркегора - датського філософа, який піднімав безліч питань стосовно людини. До цього дня цей філософський напрям зайнятий питаннями про людину: за що відповідальна, як влаштовано життя людини, чи вільна людина, що взагалі розуміється під словом "людина" і подібні - саме це об'єднує екзистенціалістів, а тому ті філософи, які взагалі були проти навішування на себе ярлика "екзистенціаліст" внесли в даний напрям найбільший вклад.

Говорити про екзистенціалізм важко тому, що ця досить широка течія - це відмічав Жан-Поль Сартр у своєму есе "екзистенціалізм – це гуманізм", або, наприклад, А.Л. Зорин в передмові до "введення в екзистенціалізм": "Хтось з філософів одного разу іронічно помітив: "Скільки екзистенціалістів, стільки і

екзистенціалізмів". Але наскільки б це висловлювання не здавалося перебільшеним, воно містить в собі долю істини".

І це цілком закономірно, бо якщо прийняти їх установку про те, що філософствування – це акт екзистенції, яка у своїй основі неповторювана, то, безумовно, світогляд одного індивіда ніколи не може співпадати із світоглядом іншого. Проте точки зіткнення між їх глибоко індивідуальними позиціями поза сумнівом існувала. Існували загальні підходи до розуміння екзистенції, загальні принципи екзистенціального аналізу і, нарешті, існувало коло проблем (свобода, вибір, доля, смерть та ін.), за рамки яких не міг і не прагнув вийти жоден екзистенціаліст.

На жаль в мене недостатньо емпіричних даних для формування своєї позиції щодо питання буття в екзистенціалізмі, тому я спробую дослідити це питання з точки зору філософа, з яким маю найбільшу кількість точок зіткнення, а саме з точки зору Ніколи Аббаньяно.

Зміст поняття буття в екзистенціалізмі трактується специфічно. Якщо в матеріалістичній традиції буття – це передусім світ реально існуючих предметів, світ речей, в екзистенціалізмі це поняття набуває зовсім іншого сенсу. Вже Гайдеггер розділяє терміни "буття" і "сущє". Сущє – це і є світ речей, світ реальних подій і сама людина як істота у світі. Буття ж є відрізняє себе від усього сущого. Воно "не якась присутня сущому риса"; але "інше, усьому сущому не-сущє" і, отже, "ніщо", яке і "перебуває як буття". Таким чином, Гайдеггер вважає, що ніщо – це і є "саме буття". Але якщо це так, ніяких його позитивних визначень ми дати не можемо; ми в змозі лише підсвідомо постійно відчувати його присутність.

Єдине, що можна сказати безперечно, по Гайдеггеру, так це те, що "буття ніколи не існує без сущого і сущє ніколи не існує без буття". Наскільки б не був зв'язок з буттям темним, він завжди буде існувати.

Італійський філософ приймає тези Гайдеггера, щодо людини як відношення сущого з буттям, що буття знаходиться по іншій бік сущого, тобто що воно трансцендентне; що ця трансцендентність виникає з відношення індивіда з

буттям і підтримується ім. Але якщо Гайдеггер ухилився від того, щоб дати змістовне визначення буття, то Аббаньяно прямо трактує буття як "належне, або цінність". А оскільки належне – це те, чого реально ще не існує, то можна сказати, що воно в цьому сенсі "ніщо".

Таким чином, в позитивному екзистенціалізмі категорії буття і ніщо втрачають своє суто онтологічне значення і набувають нового, аксіологічного. Екзистенція людини полягає у віднесенні себе до буття, тобто до сфери цінностей, в русі від своєї фактичності до трансцендентності. Тоді виявляється, що людина як екзистенція завжди більше ніж ніщо, але менше ніж буття. Екзистенція – це завжди лише відношення з буттям, бо якби вона стала буттям, людина була б Богом. "Екзистуючі - пише Аббаньяно, - я виходжу з нічого, щоб рухатися до буття; але якби я досяг буття, я перестав би екзистувати, тому що екзистенція – це пошук або про-блема буття". Буття як світ цінностей знаходиться перед людиною не як щось дане і гарантоване; воно з'являється перед ним як можливість, яку він вільний прийняти або відкинути; саме тому людина і відповідальна за своє буття. Усі екзистенціалісти згодні в тому, що екзистенція – це трансценденція до буття і що рух трансценденції носить не необхідний, а вірогідний характер.

Така у загальних рисах позиція позитивного екзистенціалізму Аббаньяно. Іноді критики називають її "оптимістичним варіантом" екзистенціалізму. Якщо навіть і можна погодитися з цим визначенням, то це не той легковажний збадьорюючи оптимізм, який дивиться на дійсність крізь рожеві окуляри. Аббаньяно бачить усі проблеми і труднощі людського існування, бачить загрози, що нависають над людством на межі двох тисячоліть, але він сподівається, а не упевнений, що людина, керуючись своїм розумом і доброю волею, зможе знайти шляхи виходу з кризи. Все залежить від його власного вибору, але сам цей вибір завжди залишається проблемою. Головне - не плутати справжній екзистенціалізм з модою носити екзистенціальну маску, яка виявляє молодих людей, що опустилися, які приймають її як "занапащені душі" у вічному протесті проти буржуазної респектабельності сучасного суспільства.

Сумуючи усе вище сказане, можу від себе додати те, що істина незбагненна внаслідок того, що протилежності співпадають і подібно до світла, невід'ємного від тіні, без якої він невидимий, істина невід'ємна від своєї протилежності - помилки. Ця недосяжність спричиняє за собою висновок про те, що жодну зі своїх істин людський розум не повинен розглядати як остаточну, непорушну. Тому на питання про те, чи можна дати тлумачення буття з точки зору екзистенціалізму, На жаль дати точну і об'єктивну відповідь я не зможу, і в моїх силах лише наблизитись до неї так близько, як тільки можливо.

Пугановський К. О.

Науковий керівник: Міщенко В.І.

НТУ«ХП

КОСМОГОНІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

В сучасних умовах посткласичної науки, коли для одержання нових знань використовуються різноманітні методи наукового пізнання, переважно гіпотетико-дедуктивного характеру, в основі яких покладена інтуїція, певний інтерес представляють філософські доктрини стародавніх філософів, які в власної більшості мають певний міфологічний характер. Мабуть в структурі міфологічного пізнання значні роль грає саме інтуїтивний початок, на основі яких формуються певні гіпотези, на що вказує у власних дослідженнях М. Каку. Не зважаючи на досить високий рівень сучасного науково-технічного арсеналу для пізнання навколишнього світу, космогонія і теологія залишаються важливими науковими напрямками із своїм інструментарієм та багатовіковими напрацюваннями. З огляду на ранні космогонічні уявлення, сучасні напрацювання фізики, астрономії та математики не дали принципово нового уявлення про матеріальний устрій всесвіту.

Так, наприклад, Тит Лукрецій Кар у своїх роботах спираючись на вчення Епікура, стверджував, що всесвіт побудований з «атомів» і порожнечі. Також у

своїй праці «Про природу речей», він тримався ідеї, що «атоми» обмежують порожнечу а та в свою чергу є роздільником між матеріальними речами. З розвитком техніки, були створені потужні пристрої для дослідження мікросвіту та макросвіту. Сучасні дослідження мікросвіту за допомогою андронних колайдерів так і не змогли дати відповідь на запитання «що є первоцеглиною» матеріального світу. Кожного разу, як збільшують потужність зіткнень мікрочасток, отримують усе менші частки від нуклонів. Сучасні пристрої для астрономічних досліджень підтверджують принцип агрегації космічних об'єктів. Чим більші відстані вдається оглянути, тим більш помітною стає впорядкованість космічного простору і тим чіткіше вимальовується коміркова модель всесвіту. Порівняння структур мікро і макросвіту на даному етапі дозволяє стверджувати, що структура космічного простору подібна до структури живої та неживої матерії на мікро рівні. Що в принципі і стверджувалося послідовниками епікурейської школи.

Таким чином, філософські методи пізнання всесвіту виявляються більш ефективними за суто технічні. На нашу думку, основною причиною такого стану є однобоке, механістичне сприйняття матеріалістичної ідеї та концентрація зусиль на перевірці відомих концепцій.

Науковий керівник: Міщенко Віктор Іванович, ст. викл. кафедри філософії НТУ «ХП».

Ращупкіна З. Е.

Науковий керівник: Гончаренко Л. О.

Харківський національний медичний університет

ГАДЖЕТОМАНІЯ ЯК ПРОБЛЕМА НЕ/РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Із плином часу людство намагається полегшити собі життя. Воно розвивається та прагне до технічного прогресу, робить відкриття та створює винаходи. Завдяки цій жазі до розвитку ми маємо наш сучасний світ, який повен новітніх

технологій та розробок. Гаджети стали невід'ємною частиною нашого сьогодення та умовами комфортного існування. Вони допомагають спланувати розклад, знайти гарний рецепт пирога, поспілкуватися з друзями, незважаючи на велику відстань.

На жаль зараз гаджети стали не лише вдалою розробкою для полегшення життя, а й певною залежністю. Гаджетоманія – постійна потреба людини у використанні гаджетів та нездатність існувати без них. Більша частина людей погрузла у цифровому світі. Люди намагаються взяти від Інтернету все, усю як корисну, так зайву інформацію. Віртуальне життя, згодом, починає витискати реальне. Прогулянку на вулиці замінюють віртуальні ігри, живе спілкування із друзями змінюється на переписки, а похід до бібліотеки заміняє багатогодинний підкаст.

Я провела опитування, у якому було представлено таке питання: «Чи зможете ви не користуватися гаджетами протягом місяця?». На яке 73% людей відповіли, що не уявляють буденність без техніки, 21% відповіли, що вони не можуть точно сказати, і лише 6% людей відповіли, що вони змогли б прожити місяць не використовуючи електронні пристрої.

Люди занадто часто покладаються на техніку, тим самим не розвивають своє критичне та творче мислення. Вони стають байдужими до навколишнього світу та не набувають реального досвіду існування. Через постійне «залипання» у телефоні людина стає не соціалізованою. Вона не має важливих навичок, які б допомогли їй сформуватися як особистість. Фактори зовнішнього світу загартовують і зміцнюють внутрішній стрижень людини, та готують її до складнощів життя. Ось чому тема гаджетоманії та її впливу на соціум є актуальною проблемою сучасності.

У наш час діти переклали здатність запам'ятовування на телефони. Звісно, гаджети мають безліч корисних функцій, які, безумовно, допомагають нам кожного дня. Однак, через це нове, покоління втратило здатність до розумового розвитку.

Раніше, коли людина чогось не знала, їй доводилося читати книжки або звертатись до когось за поясненням. Що ж відбувається зараз? У будь-якій складній ситуації ми одразу дістаємо телефони, де є безліч сайтів з купою інформації.

Окрім деградації, гаджети також є небезпечними для здоров'я. Надмірне користування може викликати головні болі, погіршення зору, розлади сну, перепади настрою та зменшення продуктивності й концентрації уваги. Саме тому більшість підлітків агресивні у спілкуванні.

Підсумовуючи, можна сказати, що новітні розробки поступово захоплюють світ. Гаджетова «лихоманка» позбавляє нас можливості розвивати різні типи мислення, не дає можливості сформуватися як особистості та знайти своє місце у соціумі. Якщо люди не навчаться вдумливо користуватися гаджетами, то невдовзі ми втратимо соціум та весь набутий прогрес, як у взаємовідносинах, так і у технологіях.

Романюк И. Р.

Научный руководитель: Гончаренко Л. А.

Харьковский национальный медицинский университет

СЕРДЦЕ КАК ГЛАВНЫЙ ОРГАН ДУХОВНОСТИ

Для каждого человека сердце многолико. Оно – и орган, перекачивающий кровь, и центр духовной жизни, способный воспринимать мир эмоционально и спокойно, радостно и грустно, решительно и настороженно. Сложности и ритмы современной жизни создают огромное количество конфликтных ситуаций, которые влекут за собой негативные стрессовые воздействия на человека. Для сохранения своего психического здоровья и поддержания его на должном уровне человеку необходима постоянная квалифицированная психотерапевтическая помощь и подкрепление ее действия саморазвитием, с

опорой на духовные практики. Предметом моего интереса выступают духовные практики, обращенные на сердце, как главный орган духовности.

Формирование духовного общества и каждого отдельного человека осуществляется путем укрепления духа и самосовершенствования нравственного, морального и духовного аспектов сознания. Многие люди в какой-то момент начинают следовать воле разума, а желаниям внутреннего ребенка, или как его называют в простонародье, – внутреннее Я, глубоко закрывают в сердце. Внутренний ребенок представляет собой желания, потребности человека и его умение понимать эмоции других. Также от него зависит выбор того, что принимать за истину, улавливать подтекст и понимать окружающих без слов. Не зря же говорят: «следуй желанию своего сердца, будь собой». Ощущение окрыленности, когда человек обретает силы, будто из воздуха, когда ты можешь сделать то, что никогда бы не сделал, а самое главное, – это теплота, идущая от сердца и наполняющая тело. Подобные ощущения убеждают нас в том, что главный орган духовности – сердце, не имеет ограничений от разума и страха.

Все творческие люди в какой-то мере слушают внутреннего ребенка, ведь он дает идеи, вдохновение и мотивацию на новые свершения. Как ни странно, все религии, активно используют знания того, что сердцу как духовному центру, надо уделять особое внимание. Интересно, что совершенно разные религии – буддизм и христианство, имеют общую черту, – убеждение в важности сердца для духовного мира человека. В буддизме – это поддерживается духовной практикой чакр, а в христианстве писаниями и трактатами, со словами: «всяк по воле сердца своего».

Таким образом, истинное духовное развитие сердца заключается в раскрытии его огромного внутреннего потенциала, накопленного в ходе культурно-исторического эволюционного движения человека к своему совершенствованию. Дальнейшее развитие, на мой взгляд, заключается в необходимости внедрения психотерапии в широкую практику помощи сердцу в излечении человека. Сердце как духовный центр человека создает нас

индивидуальностью и личностью, при этом имея свойства быть лучшим из путеводителей в любые из времен, а долг психотерапевтов – это помочь выйти человеку на правильный путь для него самого.

Снопов Тарас, Снопов Назар

Науковий керівник: Смоляга М.В.

НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМА БЫТИЯ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОКОВ

Ныне люди привыкают думать о своих перспективах в понятиях выживания, а не жизни; перед ними, как общемировая и критическая, стоит задача сохранения оставшейся природы от замены её искусственной средой. Дебатируются вопросы постистории, постискусства, постгуманизма, что против нашей воли заставляет нас думать о появлении какого-то «после-» или «постмира» и, что самое противоречивое, «постбытия». Это значит, что человек полностью отвергает себя и философию Бытия, больше не имеет смысла быть.

В современности слишком много людей, не отдающих себе отчёта в том, насколько разрушительную роль несут их идеи. Они переводят наше мышление от материального и реального к идеальному и виртуальному, таким образом превращая Бытие в Ничто. Находится немало теоретиков, заявляющих: «Мы против природы – её надо уничтожить; культура – пережиток, она должна быть ликвидирована; человек устарел и его нужно заменить роботами с искусственным интеллектом». Подобное утверждается зачастую косвенно, под прикрытием слишком сложных терминов, скрывающих суть дела.

Одним из направлений, поддерживающих эти рассуждения, можно считать философию постмодернизма. Нет, в ней не говорится об отказе от реальности, но пишут о «деконструкции присутствия», то есть разрушении существующего для создания аналогичного, только нового, в сущности конструируются постбытие и постфилософия как часть посткультуры, выражающей переход

мира из вещно-событийного, предметного в экранное, знаковое, информационно-виртуальное состояние.

Да, прогресс не остановишь, но если люди хотят существовать дальше, то им следует приложить достаточное количество усилий к ограничению становления – в пользу Бытия; и к отказу от ориентации на абсолютный эволюционизм – в пользу коэволюции. Людям нужно хотя бы немного верить, что от них хоть что-то зависит, то они не только имеют право, но и могут выбирать, вопреки технократическому фатализму. Нельзя допускать, чтобы «Сложность» поглощала «Простоту», ибо это наш дом, и мы просто обязаны его защищать всеми силами. Подобно тому, как индивид, зная о своём «развитии к смерти», живёт вопреки этому, так и всё человечество в целом должно бороться за своё существование несмотря ни на что, если, конечно, не потеряло чувство и волю к жизни, а не существованию.

Sun Changlong

Scientific adviser: Vladlenova I.V.

NTU “KhPI”, Kharkiv

CONCEPTUAL PROBLEMS OF THE GLOBALIZATION PROCESS

Globalization is a process of unification of all mankind on a planetary level: unification of human activity, development of international trade, international capital, integration of different cultures. In E. Cassirer's philosophy, globalization can be understood as a symbolic form, as an image of the world, its image, which changed the understanding of space and time. Globalization processes in public opinion create contradictions. On the one hand, there is rational optimism, which is associated with the development of science, medicine, and technology. On the other hand, the anthropological, environmental, economic crisis. The process of globalization has an ontological dimension. Globalization is a process of expanding the boundaries of reality. From the standpoint of instrumentalism and pragmatism, it

is science, education, and democracy that can help to go beyond the temporal and spatial contours of human activity. In the philosophy of technology, attention is paid to the scientific and technological revolution. Globalization creates a complex of the most acute socio-cultural contradictions and requires adequate understanding and research. Within the framework of instrumentalism and pragmatism, globalization is identified with the process of democratization. These ideas are developed in the political philosophy of J. Rawls, who considers it possible to form a model of global justice at the international level. The structuralist approach attempts to formulate an ontology of globalization processes at the level of international relations. J. Habermas tries to outline the contours of supranational democracy. The position of postmodernists outlines the possibilities of different trajectories of the development of countries in the international arena.

The latest technology, which is a scientific product, allows people to communicate with each other instantly, despite the great geographical distances that separate them. Territory in the traditional sense as a geographically identified place no longer has a clear definition. Complex global processes that accompany globalization require comprehensive study.

Х'юз 3.

Науковий керівник: Гончаренко Л.О.

Харківський національний медичний університет

СТРАХ СМЕРТІ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Життя і смерть завжди йдуть поряд. Усе у нашому світі не вічне – це істина. Так само, як і те, що ми боїмося вмирати. Філософи вважали, що смерть – вінець життя, а праведне життя – це шлях до спокійної смерті. Цицерон казав: «Сенс занять філософією є доброю підготовкою до смерті». Смерть і існування – це два бериги, поєднані мостом життя. Кожна людина розуміє, що з народженням в тілі людини чи іншої живої істоти запускається програма

знищення. Генетично в нас закладено процес смерті. Неважливо, як довго триватиме життя, кінець один, – фізичне тіло стане прахом.

Дуже важливо, щоб люди розуміли, що страх смерті неможливо локалізувати, а від цього він стає ще страшнішим, то ж смерть треба сприймати як перехід з однієї форми існування в іншу. Найкращим прикладом прийняття страху, як норми людського життя, є віруючі істино люди. Вони не бояться смерті, приймають її, як щось буденне, а деякі навіть очікують її, асоціюючи з переходом у кращий світ, є навіть релігії в яких не сумують за померлими, а радіють їх смерті, проголошуючи, що їх муки закінчились, вони відпрацювали свою карму і тепер в кращому світі.

Також на мою думку з радістю смерті просять люди, які знаходяться в стані фізичного болю, такі, як онкологічно хворі, люди постраждалі від радіації, пожару, та з інших причин, коли біль не вщухає, а ліки не здатні допомогти, то єдиним порятунком є смерть, в такому стані її очікують і просять статися.

А ще страх смерті відіграє роль самозбереження, бо більша частина живих організмів уникає багато разів за своє життя небезпечних ситуацій, що призводять до фатального кінця, що і дозволяє їм залишатися живими. Можливо завдяки страху смерті ми турбуємося про своїх дітей, захищаємо їх всіма силами, допомагаємо, хочемо бачити внуків, хочемо передати їм свої знання, своє світосприйняття, бо бачимо в них продовження себе, нашого життя. Також можливо, що страх смерті у людини підсилює усвідомлення того, що вона працювала, старалась, зберігала матеріальні цінності, а в одну хвилину вона це все залишить, бо, як відомо, на той світ із собою нічого не візьмеш. Хоча і тут на порятунок нашому розуму приходить ідея, що можливо нажите тут принесе благополуччя і на тому світі. Якби не було надії на, хай примарне, але існування після смерті, страх призвів би до божевілля, відібрав би сенс існування. А з такою філософією життя, світ би впав в хаос. Ось чому так важливо, з одного боку, мати страх смерті, як інстинкт самозбереження, а з іншого, – відкидати його.

Є люди, які пережили кому, клінічну смерть, та це не змінило їх ставлення до смерті. Ні Біблія з її варіантом життя після смерті, ні міфи, ні фантастичні повісті, ні наукові дослідження не можуть дати одностайних відповідей на питання, що ж там по той бік існування, тож поки це незвідана територія, а невідоме завжди лякає.

Таким чином ми встановили, що смерть є природним чинником, і людина народжуючись вже починає вмирати. Від цього неможливо врятуватися жодним, відомим на сьогоднішній день, способом. Чи є існування хоча б в якійсь іншій формі, чи то душі, чи енергії, чи клінічний діагноз – смерть, ставить крапку не тільки на існуванні фізичного тіла, а й ментального чи енергетичного, невідомо. Схиляємося до тієї думки, що ніщо не утворюється з нічого, і ніщо не зникає в нікуди. І це є хоч якась надія, та тонка ниточка за яку може ухопитися людина перед страхом смерті.

Цимбал М. М.

Науковий керівник: Гончаренко Л. О.

Харківський національний медичний університет

«ДІТИ ДОЩУ» І СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Кожного дня звичний для кожного світ змінюється: стрімко розвиваються наука, техніка, медицина; соціум набуває нових ознак. Проте існують проблеми, які дуже актуальні для суспільства, проте на сьогодні залишаються не вирішеними. Щодня повз нас проходить безліч людей, з деякими ми знайомимося, починаємо спілкуватися. Інколи наші нові друзі здаються нам незвичними: вони по-іншому дивляться на цей світ. Для них не існує правил та норм, до яких звикли інші, їм не зрозуміло і не цікаво те, що соціум вважає звичайними речами. Вони живуть у своєму мікросвіті, закритому для інших. Йдеться про так званих «дітей дощу», людей, які мають стан аутизму.

Аутизм (розлади аутистичного спектру (РАС) – це «стан, який виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вродженим та всебічним дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування». Це захворювання неможливо вилікувати, але можна адаптувати людину до умов життя у соціумі. За даними ВООЗ «дітей дощу» у світі близько 2 мільйонів 400 тисяч, і кожного року показник збільшується.

Більшість людей з цим розладом розвитку пристосувалися та живуть звичайним життям: закохуються, створюють сім'ї, вдало влаштовують кар'єру. А чи соціум адаптувався до «дітей дощу»?

Ми провели анкетування серед здобувачів освіти 2 курсу Першого медичного факультету з метою дізнатися ставлення респондентів до даної проблеми. 43% опитаних зустрічали та спілкувалися з людьми зі станом аутизму, 5% – навчалися разом у школі, а 52% – не зустрічали. На запитання «Чи можна адаптувати людину-аутиста до умов соціуму завдяки підтримці та спілкуванню?» 89% відповіли «так», 11% – «ні». 35 % респондентів вважають доцільним створювати окремі навчальні заклади для «дітей дощу», проте більшість, 65%, вбачають позитивний сенс, якщо люди з цим розладом будуть здобувати разом з іншими. 47 % опитаних вважають, що від аутизму можна вилікуватись, а 55% – що цей стан – це хвороба. Тобто, студенти не повністю обізнані в аспектах цієї проблеми, тому є необхідність проведення просвітницької роботи.

Люди, які мають цей розлад, і в дитячому, і в дорослому віці стикаються з великою кількістю соціальних проблем: не розуміння серед однолітків, булінг, відсутність можливості обрати професію за покликом душі. «Трагедія не у тому, що ми є, а у тому, що у вашому світі немає місця для нас» – писав Джим Сінклер. Перш за все не «дітям дощу» потрібно адаптуватися до умов соціуму, а всім іншим побачити цю проблему та почати пристосовуватися. Толерантність означає вміння приймати іншу людину, розуміти її, співчувати; це відкрите та довірче спілкування, особливо з людьми, що мають будь-які патології розвитку.

Таким чином, «діти дощу» – це особлива складова нашого суспільства, яка робить його незвичайним. Слід проводити просвітницьку роботу про дану проблему серед населення, адже більшість від нестачі знань не розуміють цих неординарних людей. Варто толерантно ставитися та навчитися жити разом. Перш за все потрібно почати з себе, адже світ дивовижний у різноманітті, тож збережімо його разом!

Чалапко В. В.

Науковий керівник: Владленова І. В.

НТУ«ХП»

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У сучасному суспільстві мають місце різноманітні форми насильства, але останнім часом у зв'язку з посиленням соціальної нестабільності, міжнародним протиборством та гібридними війнами набуло поширення інформаційне насильство системного, якісно нового та різноспрямованого характеру. Трансформація якісних характеристик інформаційного насильства стала можливою завдяки науково-технічному прогресу та суцільній інформатизації суспільного буття. Дана форма насильства активно використовується у сучасних війнах й передбачає перманентний вплив на суспільну й індивідуальну свідомість за допомогою засобів масової комунікації.

З точки зору вітчизняних дослідників В. Фурашева та О. Самчинської, інформаційне насильство – це цілеспрямований вплив на свідомість людини (групи осіб) поза її волею, який здійснюється за допомогою інформаційних засобів, інформаційних технологій та психологічних прийомів в результаті якого порушується інформаційна свобода об'єкта впливу та який здатний заподіяти шкоду життю та здоров'ю людини (групі осіб) на яку впливають. Засоби та технології інформаційного насильства набули свого розвитку й

вдосконалення під час реалізації сценаріїв гібридних воєн, які передбачають поєднання різних форм насильства – фізичного, світоглядного, психологічного, економічного, політичного та ін. Інформаційне насильство, як правило, найбільш масовано використовується на підготовчому етапі гібридної війни для світоглядно-психологічного підкорення супротивника. Також засоби інформаційного насильства є складовою й активної фази гібридного протиборства, коли будь-яка силова дія має бути представлена у інформаційному просторі у необхідному, вигідному для суб'єктів гібридної війни ракурсі.

Інформаційне насильство у гібридній війні реалізується за допомогою спеціальної інформаційної зброї. З точки зору М. Шевченко, з усього арсеналу інформаційної зброї варто виокремити так звану інформаційно-психологічну зброю, до складу якої входить:

- 1) концептуально-методологічна зброя як засіб впливу на інформацію: світоглядну, методологічну, що дає змогу виокремити загальний і частковий перебіг подій. Результатами застосування цієї зброї є: світоглядний хаос, некритичність мислення і диктат забобонів, що дає змогу здійснювати екзистенційне маніпулювання суспільною свідомістю; формувати комплекс меншовартості народу або ж навіть психологію раба, громадянський інфантилізм, вкрай низький рівень релігійної й етичної культури та ін.;
- 2) хронологічна (історична) зброя є засобом впливу на суспільну свідомість, на інформацію хронологічного порядку, послідовність фактів та явищ, їх взаємозв'язок. Результатом застосування цієї зброї, або так званих «історичних» воєн, є інформаційна, моральна ліквідація всіх національних героїв та видатних людей, знищення історичної пам'яті, історичних традицій народу і зведення його до категорії неісторичних;
- 3) фактологічна зброя – це інформація прикладного характеру: релігія, ідеологія, політичні міфи, виборчі технології, технології маніпуляції свідомістю за допомогою засобів масової інформації. Застосування цієї зброї спрямоване

на розкол нації та підриє історичних основ, духовної цілісності народу, його дезорієнтацію й дезорганізацію;

4) лінгвістична зброя являє собою засіб впливу за допомогою мови. Остання є водночас засобом як спілкування, так і контролю, оскільки мовленнєва форма дає змогу передавати інформацію та спростовувати її. Мовний чинник також впливає на зміну освітніх моделей.

Отже, інформаційне насильство під час гібридної війни набуває нових форм та характерних рис. Рівень небезпечності інформаційного насильства для людини «епохи гібридних війн» значно зростає у зв'язку з проникненням новітніх інформаційних технологій у всі сфери соціального існування.

СЕКЦІЯ 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Голова секції: проф. Скляр В.М.

Секретар секції: доц. Дворкін І.В.

Бабиц С.О., Васючков О.Я., Харламов М.І.

Науковий керівник: Харламов М.І.

НУЦЗУ

ПЕРШІ ПРОТИПОЖЕЖНІ ЗАСОБИ ТА АВТОМОБІЛІ В УКРАЇНІ

Пожежі, як явище лякають людей ще з часів печерної людини. Однак перші засоби по боротьбі на території України з'явилися тільки в середині XIX ст. Першими засобами можна назвати гідранти, які згадували в 1840 р. в урядовому часописі «...Споруджуються багато гарних громадських студнів, а для підведення до них води прокладаються залізні труби. І тепер на кожній вулиці буде пристосування, яким, в разі пожежі, у водопровід уставлятимуться труби таким чином, що з того місця вдарить струмінь води, який рукавами буде подаватися до помп». Статистика стверджувала, що в той час Львову служило близько 30 громадських студнів. Також в той час були популярні швидкохідні кінні екіпажі, які перевозили цистерну с помпою. Це можна назвати першим варіантом сучасних АЦ. Такі екіпажі чергували влітку з 7 по 20 годину, а взимку з 8 по 21 годину. У кожного екіпажу є номери які кріпляться з 3 боків на повозці. З рукавами в той час було цікавіше: Перші пожежні рукава шили з парусини, пізніше – зі шкіри з металевими заклепками. Такі рукава застосовувались до 1822 р. Пожежні рукава були в той час важкими, не зручними у згортанні, пропускали воду через не щільність швів. До 1850 р. було освоєно виготовлення пожежних рукавів з пеньки, згодом із льону.

Пройшло 57 років і з конвеєра зійшла перший пожежний автомобіль. Перша модель вийшла з заводу «Фрезе і К», вона була оснащена одноциліндровим двигуном на 8 л.с. Машина була розрахована на 10 пожежних. До комплекту в автомобілі йшли 2 драбини, стендер (колонка гідранта) і рукава довжиною 80 сажнів. В тому ж році товариство «Г.А. Леснер» випустило першу автоцистерну на основі шасі від «Даймлер». Вона була оснащена цистерною, насосом, стендерами, рукавами. Така АЦ була розрахована на 14 осіб.

Після революційних подій в українських землях колишньої Російської імперії з пожежними автомобілями було важче. Всі авто, які входили до бойового розрахунку були саморобними, їх робили з старих вантажівок або на основі їх шасі. У таких машинах замість насосу використовували цистерну з стисненим повітрям, що давало тиск 3 кг/см та давало змогу викидати струмінь води на 30 метрів. За час який повітря в баку закінчувалося, інші підрозділи встигали зробити повне розгортання рукавів та обладнання. На основі цього вже з 1926 по 1932 рр. радянські вчені почали роботу над створенням нового насоса для пожежних авто, та взагалі у той час, влада нарешті почала вкладати значні кошти в нові протипожежні розробки тощо. Отже, майже за 100 років протипожежні засоби пройшли певну еволюцію, що відповідало технічним можливостям та вимогам часу.

Берестова А.О., Кабачек В.В.

Науковий керівник: Кабачек В.В.

НТУ «ХП»

РОЗВИТОК КРИПТОВАЛЮТ

В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГРОШОВОГО ОБІГУ УКРАЇНИ

Актуальність теми обумовлюється тим, що за умов сучасної економіки та розвитку технологій в Україні змінюються грошові засоби та принципи грошового обігу, що потребує удосконалення теоретичних та методичних

підходів цієї галузі; а стрімкий розвиток нових платіжних засобів потребує всебічного наукового вивчення даного явища. Дослідженням криптовалют присвячено праці таких науковців, як Ю. Бондар, М. Крупишев, Ю. Костів, К. Ярмоленко, І. Пальчевський, Р. Хорін, Н. Бікалова тощо.

Сьогодні життя сучасної людини неможливо уявити без грошей. Але на початку свого розвитку суспільство легко обходилося без цього платіжного інструменту. У давнину люди обмінювались одним товаром на інший, щоб отримати те, що хотіли чи потребували. Від бартеру до біткоіну, гроші та засоби торгівлі перетворилися до невпізнання. З точки зору історії грошей в цілому, криптовалюта все ще знаходиться у відносному зародковому стані. Біткойн першим із криптовалют досяг такого рівня успіху та популярності. Його вже рекламують як наступну світову валюту. Хоча монети та паперові гроші, ймовірно, залишаться в широкому використанні протягом багатьох років, перехід до криптовалют, – це те, що, здається, неминуче.

Стрімкий розвиток ІТ-технологій обумовлює радикальну трансформацію фінансових систем нашої країни. Сьогодні українці є одними з найбільш активних користувачів криптовалюти у світі. Найрізноманітніші сфери українського бізнесу надають послуги або реалізують товари за криптогроші, а фізичні особи продають і купують за криптовалюту майно – від нерухомості до авто. У країні діє низка криптобірж, онлайн-сервісів і криптобанкоматів. Активність українців на крипторинку підтверджується і даними досліджень порталу Chainalysis. У 2020 р. Україна посіла перше місце у світі по прийняттю криптовалюти населенням, українці дуже активно почали користуватися криптогрошима, а саме цифрові активи мають вже 5,6 млн осіб.

Крім того, за інформацією Міністерства цифрової трансформації, українська спільнота блокчейн-розробників є однією із найбільших у світі (ТОП-3), а рівень розвитку безготівкових платежів в Україні входить у світовий ТОП-5, що свідчить про високий рівень цифровізації. Той факт, що Україна не була включена у глобальний ринок традиційних фінансових інструментів, а також не побудувала повноцінний вітчизняний фондовий ринок, і стало рушійною силою

для поширення альтернативних інструментів, зокрема, віртуальних активів. 8 вересня Верховна Рада України ухвалила у другому читанні та в цілому базовий законопроект № 3637 про «Про віртуальні активи», який має легалізувати криптовалюти в Україні та остаточно врегулювати операції з ними. Зокрема, він визначає правовий статус віртуальних активів, а також надає юридичний захист користувачам та учасникам ринку.

Отже, криптовалюти можуть виступати не лише фінансовим та інвестиційним об'єктами, а й платформою для нових інфраструктурних зрушень фінансової системи. Уряд України активно взаємодіє у питаннях регламентування та стимулювання розвитку ринку криптовалют та визнав, що технології блокчейну здатні вирішити деякі нагальні проблеми сучасної фінансової системи. Стрімкий розвиток технологій потребує всебічного наукового вивчення даного явища, тому тему потрібно розглядати ширше. Можливими напрямками подальших досліджень можуть бути: переваги використання криптовалют у малому та середньому бізнесі в Україні; методи покращення інфраструктури функціонування нового виду грошей у житті українців; з'ясування соціальних наслідків фундаментальних технологічних змін, що пов'язані з розвитком криптовалют.

Голобородий С.Є.

Науковий керівник: Шишкіна Є.К.

НТУ «ХП»

ВИКОРИСТАННЯ 3D-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО

На початку XXI ст. однією з особливостей вивчення і викладання історії є активне використання цифрових технологій, зокрема 3D-візуалізації. Використання 3D-технологій передбачає створення тривимірного панорамного зображення об'єктів за допомогою спеціальних комп'ютерних програм. За

короткий час цей метод почали широко використовувати для створення віртуальних музеїв – веб-ресурсів, що є цифровими аналогами реальних музеїв. Використання 3D-технологій виявилось ефективним інструментом, що викликає у глядача ефект присутності, а залучення мережі Інтернет дозволило створити глобальне музейне віртуальне середовище. Поява у світовій мережі так званих 3D-турів найвідомішими музеями світу стало новим кроком у розвитку цифрової історії.

Слід відзначити, що Україна не залишилась осторонь цього процесу і запропонувала свій історичний сегмент світового 3D-контенту. Так, наприклад, у мережі Інтернет доба козацтва представлена 3D-екскурсіями Дніпровського національного історичного музею ім. Д. Яворницького (м. Дніпро), Історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» на території Національного заповідника «Хортиця» (м. Запоріжжя), Історико-культурного комплексу «Резиденція Богдана Хмельницького в Чигирині» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (м. Чигирин), Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (м. Батурин), Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» (м. Полтава). Події новітньої історії відображено в 3D-турах по експозиціях Національного музею історії України, Національного військово-історичного музею України, Національного музею історії України у Другій світовій війні.

Таким чином, розвиток 3D-технологій сприяє поширенню історичних знань у суспільстві і сприяє інтеграції вітчизняного і світового наукового середовища.

Грушко О.О., Логовський І.М.

Науковий керівник Логовський І.М.

НУЦЗУ

ВЗАЄМОДОПОМОГА МІЖ НАРОДАМИ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА БІЛОРУСІ НА ПРИКЛАДІ РОДИНИ ХОДОСЕВИЧ

Вивчення історії Голокосту дає можливість згадати не лише трагедію війни та страждань народів Європи, міжнаціональної ворожнечі, але й героїзм у спротиві нацизму, приклади взаємодопомоги між народами, духовного подвигу заради рятування життя людей. Історія Голокосту має розглядатися у контексті історії України та Білорусі.

Героїзм у спротиві німецьким військам, приклади взаємодопомоги між народами, духовного подвигу заради рятування життя людей, рятування єврейського населення корінними жителями Білорусі на території УРСР та БРСР не є вивченим у повній мірі.

Тому, пропонуємо дізнатися про героїзм у спротиві німецьким військам на прикладі взаємодопомоги між народами на прикладі родини Ходосевич. Під час Другої світової війни бабуся моєї мами (Грушко О.О.) Домна Ходосевич давала нічліг євреєм втікачам з концтаборів. У будинку жили моя прабабуся Домна, її син Віктор Ходосевич та її мати Марія Ходосевич.

Я хочу розповісти повідану мені моєю мамою (Світланою Грушко) історію, яка стала трагічною для сім'ї Ходосевич під час Другої світової війни. Світлана Грушко розповідала про родину Ходосевич: «Одного вечора в двері постукала сім'я євреїв, яка втекла з концтабору. І звичайно вони їх впустили. Потім через деякий час до них зайшли німці, шукали євреїв, які втекли. Вона (Домна Ходосевич) не могла їм відмовити тому довелося впустити німців. У той же час, коли Домна говорила з ними, мама Домни, Марія Ходосевич сховала євреїв

у себе під ковдрою на печі. Вона була стара і лежала на російській печі, і так як вона була стара, то її тіло виділяла специфічний запах. В результаті німці почали обшук в будинку і запитали: «хто живе в будинку?». Домна відповіла: «Я, мій син і матір». Перевіривши увесь будинок, вони вирішили перевірити і піч, але підходячи до неї скривили обличчя від запаху та пішли. Переночувавши та підкріпившись ця врятована єврейська сім'я продовжила свій шлях. Ймовірно, вони йшли в сторону залізничної станції Рабор, розташованої на гілці Бобруйськ, що відходить від лінії Осиповичі – Жлобин. Звідти виводив євреїв з Білорусі партизанський загін під назвою «Помста». Але того ж ранку хтось доніс до поліцаїв, що Домна Ходосевич впускає євреїв на нічліг. Через декілька годин, як пішли «єврейські гості», прийшли німці з поліцаями і почали ретельний обшук будинку. Зруйнували піч, підлогу, стіни. В решті решт було зруйновано весь будинок Ходосевичів. І вони почали жити в сараї. Ніхто в родині Ходосевич ніколи не звинувачував євреїв в позбавленні їх будинку або в трагічній смерті Домни, що відбулася згодом. Вони лише сподівалися, що євреям вдалося врятуватися».

Гур'єв Д.О., Самусь І.В.

Науковий керівник: Харламов М.І.

НУЦЗУ

УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНИ

24 серпня 1991 р. Україна нарешті здобула незалежність після багатьох років боротьби. Але так сталося, що протягом століть багато українців воювали серед різних збройних формувань, за різні держави за різних причин, в тому числі у Другій світовій війні. Ця проблема історії нашої держави носить актуальний характер, перманентно ведуться дебати стосовно ролі, яку виконував український народ під час цієї війни.

Українська повстанська армія (УПА) була створена 14 жовтня 1942 р. під проводом ОУН(б) як її воєнізоване формування, яке набиралося з українських націоналістів, дезертирів РСЧА та дивізії СС «Галичина», допоміжної поліції. Її метою було створення самостійної та незалежної України, до складу якої входили б всі території з українським етнічним населенням. Це призвело не тільки до боротьби із радянською владою та німецькою окупаційною владою, а й до протистояння з польськими Армією Людовою та Армією Крайовою. Стався польсько-український етнічний конфлікт. Заради досягнення своїх цілей УПА використовувала всі доступні методи боротьби проти своїх противників. Але ОУН(б) та УПА намагалися встановити державну незалежність, що безперечно робить їх борцями за суверенність України.

Близько 250 тисяч українців були на службі Третього Рейху а саме, дивізія «Галичина» (налічувала близько 13 тис. осіб), допоміжна поліція та Шуцманшафт, які виконували охоронні функції та діяли проти радянських партизан. Формування українських націоналістів «Нахтігаль» та «Роланд» знаходились під керівництвом Німеччини. Основним завданням цих підрозділів було роззброєння частин Червоної Армії та охорона ешелонів із боєприпасами під час здійснення плану «Барбаросса».

У 1943 р. було створена Українське Визвольне Військо (УВВ), подібно РОА воно складалось з полонених військових радянської армії, та існувало до квітня 1945 р. Мотиви до співпраці з окупантами були різними: від бажання покинути табори військовополонених, де шанс загинути був дуже високим, до співчуття нацистському режиму. Основною причиною до колабораціонізму була політика СРСР у 1920-х – 1930-х рр. Штучно створені Голодомори, колективізація, арешти та страти інтелігенції, терор та депортація українців із Західної України напередодні війни різко знизили лояльність населення до радянської влади.

Проте, більш всього українців воювали на боці Радянського Союзу в Червоній Армії. Кількість українців, які пройшли війну у складі збройних сил СРСР – понад 7-9 мільйонів з числа понад 30 мільйонів осіб, що перебували в Червоній армії за всі роки війни. З них безповоротні втрати становили від 3,5 до 4

мільйонів. У радянських партизанських формуваннях загинуло від 40 до 60 тисяч українців. Також слід визначити, що близько 50 тисяч українців брали участь у війні в лавах західних союзників.

Дорошенко С.Р., Ляхович А.В., Себій С.М.

Наукові керівники: Хіріна Г. О. Філіппенко Р.І.

Національний фармацевтичний університет

***М. П. КРАСОВСЬКИЙ – ГОЛОВА ХАРКІВСЬКОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
ТОВАРИСТВА***

(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ХАРКІВСЬКОЇ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ)

Одним із провідних центрів розвитку фармації в Україні був і залишається Харків. У 1899 р. було створено Харківське фармацевтичне товариство (ХФТ), першим головою якого став приват-доцент Харківського університету Микола Петрович Красовський, життя та діяльність якого знайшли своє відображення на сторінках періодичної преси другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – у газетах «Киевлянин», «Утро», «Южный край». Багаточисельні газетні публікації надають цікаву та важливу інформацію щодо створення ХФТ, його просвітницьку та наукову роботу, що сьогодні є важливим для відтворення історії фармації в Україні.

Діяльність М. П. Красовського (1874–1953) – плідна та багатогранна, він був видатним представником фармацевтичної науки. М. П. Красовський закінчив Харківський Імператорський університет. Працював лаборантом, приват-доцентом університету та професором у Харківському ветеринарному інституті. З 1921 по 1944 рр. М. П. Красовський очолював кафедру аналітичної хімії Харківського фармацевтичного інституту. У 1921 та 1943 роках вчений виконував обов'язки ректора інституту.

Вчений приймав активну участь у роботі товариства. Вперше ім'я М. П. Красовського у зв'язку з Харківським фармацевтичним товариством ми

зустрічаємо на шпальтах газети «Южный край» від 21 грудня 1899 р. Тут у розділі «Місцева хроніка» повідомлялось, що делегатами від фармацевтичного товариства на з'їзд фармацевтів обрані А. Д. Чириков та провізори Валяшко та Красовський.

У 1903 р. М. П. Красовський був обраний секретарем Харківського фармацевтичного товариства, про що повідомляла газета «Южный край» в номері від 23 лютого 1903 р. У квітні 1913 р. вченого-фармацевта було обрано головою Харківського фармацевтичного товариства: «29-го апреля ... состоялось заседание фармацевтического общества... произведены были выборы членов правления; единогласно избраны: председателем – приват-доцент Н. П. Красовский...» («Южный край» від 1 травня 1913 р.).

На засіданнях фармацевтичного товариства обговорювалися різні проблеми, наприклад, робота у Харкові фармацевтичного навчального інституту. Про це свідчить замітка, яка була опублікована в газеті «Утро» від 3 березня 1914 р. в якій повідомлялось, що «...под председательством Н. П. Красовского состоялось очередное заседание членов фармацевтического общества. Заседание было посвящено обсуждению критического момента, переживаемого теперь молодым и симпатичным учреждением – химико-фармацевтическим институтом...». Ще одним прикладом може бути замітка від 2 травня 1914 р., в якій повідомлялось, що М. П. Красовський доповідав про відкриття при фармацевтичному товаристві бактеріологічних курсів.

Багато інформації про керування М. П. Красовським Харківським фармацевтичним товариством зустрічаємо і в інших номерах газет.

Слід зазначити, що вчений входив і до інших наукових товариств, про що повідомляла місцева преса. Так, наприклад, в газеті «Утро» від 31 березня 1907 р. повідомлялося, що 2 квітня в Харківському університеті відбудеться засідання «товариства фізико-хімічних наук», на якому з доповіддю виступить М. П. Красовський. А в замітці від 1 травня 1907 р. повідомлялося, що 2 травня відбудеться засідання товариства наукової медицини та гігієни, на якому вчений виступить з доповіддю «Колюча крушина та її складові частини».

Безперечно, діяльність М. П. Красовського була плідною та багатогранною, він мав високий авторитет у суспільстві та в наукових колах Харкова. Тому не випадково, що саме він допомагав Н. А. Валяшко у створенні в Україні фармацевтичного вищого навчального закладу – Харківського фармацевтичного інституту.

Желев Ю.Д., Гонтаренко Л.О.

Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.

НУЦЗУ

ІСТОРІЯ ПОЖЕЖНИХ МАШИН

Коли первісні люди почали використовувати вогонь, це було великим відкриттям. Але тоді не усвідомлювали, що будь-яке відкриття приносить не тільки добро але і природне зло. Безсумнівно вогонь приніс людям тепло і можливість готувати їжу, але також він приніс – пожежі з якими потрібно було боротися.

Протягом багатьох сотень років накопичувався досвід гасіння пожеж. Створювалися різні примітивні засоби, які полегшували гасіння пожеж. Також розвивалася пожежна техніка. На початку найпоширенішими засобами гасіння були ручні пожежні насоси. Вода підвозилася в бочках встановлених на кінних візках, які називалися бочковими ходами. Пожежні добиралися туди на лінійних ходах-візках з розташованими на ній лавами, на яких розміщувалося 10-12 чоловік та інвентар (багри, лопати, сокири). У той період у пожежників була майже така форма одягу як у сучасних. Єдине що змінилося це тканина. Каски того часу випускалися з латуні та міді, а наші сучасні із пластмаси. Перші пожежні рукави шилися зі шматків звичайного одягу.

Перша парова протипожежна машина з'явилася в Києві у 1885 р. і прослужила до початку 1920-х років, поки їх не змінили автомашини. Щоб завести насос і нагріти води для роботи парової машини йшло десь 30 хвилин, тому її

заряджали заздалегідь та роздмухували на ходу. Бочки вистачало лише на 5-10 хвилин. У 1888 р. з'явилися перші пересувні сходи. Перший водогін з пожежними кранами у Києві з'явився лише у 1907 р.. А перший пожежний автомобіль - у 1916 р., який став єдиним на українських землях на той час, та пройшов випробування. Час виїзду становив близько 1 хвилини. У 1928 р. в Києві було дев'ять пожежних частин, які мали 13 автомобілів. У 1927 р. пожежний автомобіль був поставлений на шасі /Фіат/, а сучасним на шасі /Паккард/. Сучасні автомобілі випускали на шасі АМО-Ф-15. На цих автомобілях знаходилися насоси продуктивністю 1200л. в хвилину та 350-метрові баки. У 1936 р. з'явилися ЗІСи, в них пожежні ще сиділи ззовні, на зовнішніх сидіннях - в закленій кабіні знаходилися тільки командир розрахунку та водій. На таких машинах пожежникам небезпечно було виїжджати взимку на пожежі. Тому що вода на їхньому одязі швидко замерзала, що викликало застудні та інші захворювання. Тільки в 1940 р. з'явилися машини, де весь екіпаж пожежників сидів усередині кабіни. Сам насос розташовувався на передньому бампері, перед решіткою радіатора. У 1950-х рр. з'явився ЗІС-150, прослужили три десятиліття. АРП-2 – були перевізниками пожежних рукавів. Але їх було 2. Рукавів там могло поміститися до ста штук. Вони перебували у спеціальних касетах – власниках, і відразу ж після прибуття на пожежу вивантажувалися з допомогою спеціального механізму, дозволяючи швидко нарощувати загальну довжину рукавів, майже кілометри, що важливо у випадках, коли поблизу був гідрант чи пожежного водоймища.

Щороку техніка вдосконалюється. Сучасні автомобілі відрізняються багатофункціональністю та швидкістю, безліччю завдань: гасіння пожеж у висотках, спалах електропроводки, газу та інших легкозаймистих вибухонебезпечних речовин. Внаслідок ускладнення завдань стала вдосконалюватися й техніка, з'явилося безліч видів пожежних автомобілів, кожен з яких має специфічну комплектацію, розміри та потужність. Усі сучасні пожежні машини мають червоний колір із білими смужками. Щоб вони виділялися серед інших учасників руху. Пожежні автомобілі нашого сучасного

світу комплектуються драбинами і підйомниками, для того щоб можна було дістатися до верхніх поверхів. Максимальна висота 110-м, але це виняток із правил. Середньостатистична автодрабина здатна висуватися на висоту 30-50м. Тому сучасна техніка гарантує максимально ефективно гасіння вогню.

Житинський О. В.

Науковий керівник: Окладна М. Г.

НЮУ ім. Ярослава Мудрого

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ 1991: ПРОГОЛОШЕНО ЧИ ВІДНОВЛЕНО?

Під час промови з нагоди 30-ї річниці незалежності України Президент В. Зеленський заявив: «Сьогодні ми відзначаємо 30-ту річницю проголошення незалежності України! ... А справедливіше, на мій погляд, сказати: 30-ту річницю відновлення незалежності України! Бо 24 серпня 1991 р. Україна відновила свою державність. А 24 серпня 2021 р. Україна нарешті усвідомлює це, говорить про це, пишається цим». Справді, в українському суспільно-політичному просторі останнім часом частіше лунають тези про відновлення незалежності України, на противагу її проголошенню. Тож, животрепетною проблемою української наукової громадськості й суспільства назагал є досягнення консенсусу стосовно того, що відбулося 24 серпня 1991 р. і чи справді ця дата є ключовою в історії українського державотворення.

9 (22) січня 1918 р. в умовах війни з більшовицьким урядом РРФСР Центральна Рада IV Універсалом проголосила Українську Народну Республіку «самостійною, ні від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». Вона мала всі ознаки державності, а саме територію, постійне населення, апарат управління, власну символіку, грошову одиницю й навіть офіційне визнання з боку Центральних держав-підписантів Брест-Литовського мирного договору, хоч ця державність і була недовготривалою. Наразі в Україні 22 січня є Днем Соборності на честь проголошення Акта Злуки

УНР і ЗУНР, а проте, з уваги на вищеподане, цей день має подвійне історичне значення. До слова, у Польщі День Непідлеглості відзначають 11 листопада на честь проголошення незалежності II Речі Посполитої (Польської Республіки) 1918 р., тоді як у Литві окремими святами, що відбивають тяглість литовської державності, є: 1) День Держави (на честь коронації Міндовга – родоначальника династії); 2) День відновлення Литовської держави (на честь проголошення її незалежності у 1918 р.); 3) День відновлення незалежності Литви (11.03.1990 р. – від СРСР).

Іншим документом, який і донині не дістав належної історичної оцінки, є Акт проголошення Української Держави, що його 30 червня 1941 р. з ініціативи ОУН (б) вирекли на площі Ринок у Львові (пізніше слово «проголошення» голова УДП Я. Стецько власноруч виправив на «відновлення»).

Вочевидь, закарбування лексеми «відновлення» в назві Акта 24 серпня 1991 р. (за пропозицією Л. Лук'яненка) для комуністичної більшості тодішньої Верховної Ради було ідеологічно неприйнятним, позаяк означало б власноручне розвінчування міту про «Леніна – творця України» і, що більше, – імпліцитне визнання більшовицької окупації українських теренів. А втім, О. Доній посутньо зазначив, що того дня свій вибір зробила еліта – «купка переляканих депутатів», натомість міжнародне визнання Україна почала здобувати тільки після референдуму 1 грудня 1991 р. Таким способом від початку обрано парадигму «держава для еліти», проте з часом, на думку історика, ми змінимо її на нову – «держава для народу», коли святкуватимемо День Незалежності 1 грудня.

Як відомо, 24 серпня 2021 р. В. Зеленський підписав Указ «Про День Української Державності», який відтепер відзначатиметься порічно 28 липня. З нашого погляду, День Хрещення Русі-України і без того увиразнює багатовічність нашої державності та спадковість у державотворенні, що їх забезпечили не лише православні християни, а й представники інших конфесій і релігій.

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне запровадити нове державне свято – День відновлення української державності – та відзначати його 1 грудня, що дасть змогу відновити історичну справедливість і поступово перейти до святкування відновлення Незалежності України в день всенародного волевиявлення, коли свій вибір «за» зробили понад 28 мільйонів українців.

Іванов І. А.

Науковий керівник: Хряпін Е. О.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ З ОБОРОНИ ХАРКОВА (ОСІНЬ 1941)

До стратегічних військово-політичних подій за своїм значенням належить в історії радянсько-нацистського періоду Другої світової війни Сумсько-Харківська оборонна операція (перша Харківська операція 1941 р.) 1 – 29 жовтня 1941 р. Харківський економічний район був важливим для кожної із воюючих сторін, як промисловий центр, транспортний вузол, сільськогосподарський регіон та мобілізаційний потенціал. Трагічні події перших місяців війни, зокрема після оточення Південно-Західного фронту під Києвом у вересні 1941 р., поставили перед радянським державним і військовим керівництвом нагальні завдання оборони регіону.

Радянське командування розглядало імовірність наступальних дій противника на Лівобережній Україні. Воно вважало, що головний удар на Харків буде з району Полтави і Краснограда. Відповідно до цього планувалося утворити три оборонні рубежі. Ці укріплені райони прикривали місто з північного заходу, південного заходу та сходу утворюючи своєрідний трикутник, у центрі якого знаходився Харків. Швидкий вихід противника на Лівобережжя не надав часу і можливостей для створення запланованих оборонних рубежів та укріпрайонів

навколо Харкова. Військовою радою Південно-Західного фронту були визначені місця розташування, характер і обсяг робіт з будівництва різного виду укріплень на ближніх і дальніх підступах, а також у межах міста. Ретельний аналіз місцевості та матеріальних ресурсів промислового центру надавав можливість командуванню фронту і штабу оборони міста у плануванні місць інженерних споруд по рубежах рік Уди, Лопань, Харків. На зовнішніх рубежах було споруджено суцільну лінію окопів протяжністю до 40 км, підготовлено понад 250 артилерійських і 1000 кулеметних дзотів та бліндажів, встановлено до трьох тисяч протитанкових їжаків і надолбів. У самому місті збудовано декілька сотень барикад з використанням 400 трамвайних вагонів, заміновані всі мости.

Враховуючи значні потужності з виробництва електроенергії та потужності підприємств, було вирішено збудувати дротову огорожу під струмом, що не було характерно для початкового періоду війни. Електрофікований участок дротяної огорожі, протяжністю 12 км, був підготовлений на рубежі: селище Червоний Жовтень, Залютин Яр, Залютино, Григоріївка, Мінутка. Але використати електрифіковану ділянку оборони, на жаль, так і не вдалось.

Таким чином, під час оборони Харкова рядовим солдатам та місцевому населенню вже вкотре довелося виправляти помилки та прорахунки військово-політичного керівництва, своєю працею та ціною життя, виносити труднощі жорстокої війни. Страждання і втрати не були марними, їх вклад є неоціненним у визволенні України та перемозі в Другій світовій війні.

Іванцов В.П.

Науковий керівник: Скиданова А.В.

Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

ТРАНСФОРМАЦІЯ УНІФОРМИ В АРМІЇ УНР У 1919 РОЦІ

Дослідження присвячене аналізу змін, які відбулися у процесі трансформації уніформи армії УНР з 24 квітня 1919 р. по 30 червня 1919 р. Встановлено компоненти військової форми армії УНР доби Директорії, які були відновлені в елементах військової форми Збройних Сил України.

Директорія УНР прийшла на зміну гетьманській владі Української Держави 14 грудня 1918 р. Для захисту відновленої республіки була створена нова армія з числа військовослужбовців армії Скоропадського, добровольців, отаманських загонів. У процесі творення українського війська важливим організаційним і символічним етапом було запровадження нових знаків розрізнення та форми одягу. 24 квітня 1919 р. в армії УНР було запроваджено нові зразки похідної уніформи. Вона більшою мірою відповідала тогочасним зразкам, однак поряд з тим із тим зберігала подібність до уніформи часів Гетьманату. Нову форму складала однакові як для старшин, так і для рядових: 1) суконний кашкет, по можливості захисного кольору, з сукняним або шкіряним підборідним ремінцем, козирком і гудзиками захисного кольору (його праобраз – кашкет із однострою колишньої російської імператорської армії); 2) суконний похідний мундир покрою френч, по можливості захисного кольору, з чотирма накладними кишенями (дві на грудях, дві на талії) з контр-складками і стоячим закотистим коміром. Перехід на однотонний однострій дозволив спростити маскування військових під час виконання маневрів, які вимагали непомітного пересування. На рукави нашивались суконні трикутники, вершиною догори, кольору по роду зброї, над якими розміщувались шеврони для позначення ступенів і посад. Поясним одягом слугували штани покрою “полугаліфе з легким бриджем”, по можливості захисного кольору. Шинель сірого кольору була покрою чумарки (тобто, схожа на жупан), застібалась на гачки, мала такі самі кутки, погони та петлиці як і мундир. Така шинель забезпечувала максимальну рухливість для солдатів і зберігала бійця в теплі. Так само на шинелі були шеврони і знаки відповідно роду зброї.

Кольори по роду зброї зазнали деяких змін, тепер вони мали такий вигляд: піхота – блакитний; артилерія – червоний; кіннота – жовтий; технічні війська

(включали кулеметників, транспортні частини, телеграфістів, інженерні служби) – чорний; залізничні війська – зелений; штаби та управління – малиновий з білим кантом; санітарні частини – брунатний; ветеринарні частини – фіолетовий; повітряний флот – краповий; старшини генерального штабу – чорний з білим кантом; інтендантський корпус – темно-блакитний. Зазначимо, що зазначені відповідники нині частково використані для колірною означення родів військ у Збройних Силах України. Знаки по роду зброї у свою чергу були такі: піхота – схрещені гвинтівки; артилерія – схрещені гармати; кіннота – схрещені шаблі; кулеметники – кулемет; санітарні частини – кадуцей; транспортні частини – крилате колесо; телеграфісти – схрещені блискавки; інженерні служби – схрещені лопата та сокира; повітряний флот – крилатий пропелер (у авіаційних частинах) або повітряна куля (у повітроплавних частинах). Ці ж знаки родів військ за деякими винятками та змінами нині використовують у Збройних Силах України.

Головними цілями впровадження нової військової форми та знаків розрізнення за доби Директорії були як суто практичні потреби, зумовлені розбудовою армії УНР й активними бойовими діями, так й ідеологічні – створення армії, об'єднаної довкола ідеї збереження УНР. Елементи воєнної уніформи 1919 р. становлять вагомий символічний компонент української армії сьогодення. У той спосіб втілено прагнення до встановлення тяглости національних військових традицій та їхнього збереження, здійснено символічний відрив від колоніального досвіду участі громадян України у збройних силах СРСР, засвідчено підставову роль армії у захисті державної незалежності, національних інтересів, територіальної цілісності України.

Кацай Д.Ю.

Науковий керівник: Мотенко Я.В.

НТУ «ХП»

АНАРХІЗМ ЯК СКЛАДОВА ІДЕОЛОГІЇ МАХНОВСЬКОГО РУХУ

Вивчення чинників, що сприяють популяризації соціально-утопічних ідей серед широких народних мас в умовах політичної та економічної нестабільності є актуальним завданням для української гуманітаристики початку ХХІ ст. Зокрема становить інтерес механізм запозичення окремих елементів ідеології анархізму махновщиною в добу Української революції 1917-1921 рр.

Передусім слід відзначити, що ареал махновського руху охоплював села, що були засновані у ХVІІ-ХVІІІ ст. на землях, що належали Війську Запорозькому Низовому. Прагнення до особистої свободи і недовіра до традиційних інститутів державної влади були характерними культурними цінностями місцевого населення. На початку ХХ ст. у Катеринославській губернії розгорнули свою діяльність анархо-комуністичні організації: «Союз бідних хліборобів», «До селян», «Селянська спілка». В умовах «дикого капіталізму» їхні заклики до опору державній владі, усупільнення власності, справедливого розподілу життєвих благ та колективної взаємодопомоги знаходили відгук серед соціально незахищених верств населення.

Зазначимо, що в реаліях Першої російської буржуазно-демократичної та Лютневої революцій вирішальну роль для пропаганди певних політичних ідей серед народних мас відігравав особистий приклад. Людина, яка претендувала на роль лідера мала «постраждати за народ» (зазнати переслідувань поліцією, поневіратись в еміграції, бути в'язнем або засудженим на заслання). Саме такий імідж отримав Н.І. Махно завдяки своїй діяльності у анархо-комуністичній спілці «Союз вільних хліборобів», що діяла у Гуляйполі протягом 1906-1907 рр. Знайомство з теоретичною спадщиною анархізму завдяки спілкуванню з В. Антоні, О. Семенютою, І. Леваднім, П. Семенютою і П. Аршиновим дозволило

Н. Махно та його соратникам запропонувати селянству досить примітивну, але зрозумілу концепцію місцевого самоврядування.

Програма махновського руху базувалася на ідеї самоуправління. Селяни і робітники мали захопити засоби виробництва. Політична платформа махновщини заперечувала диктат будь-якої політичної партії, визнавала пріоритет інтересів селянства і необхідність їхнього збройного захисту. Соціальну політику махновців реалізовували так звані «вільні ради». Створюючи спеціальні комісії вони надавали матеріальну підтримку безробітним, медичну допомогу, опікувалися лікарнями, притулками, школами. Таким чином, засвоєння махновським рухом окремих елементів анархо-комуністичної ідеології відбувалося внаслідок їх зрозумілості малоосвіченим народним масам, схильним ідеалізувати історичну пам'ять про запорозьку вольницю та популяризації вчення анархізму харизматичним лідером Н. Махном.

Коробов А.Л.

Науковий керівник: Шишкіна Є.К.

НТУ «ХП»

«ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ» ЯК РЕСУРС ДЛЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Оволодіння навичками роботи з першоджерелами є неодмінною складовою вивчення історії України у вищій школі. Особливої значущості цей дидактичний аспект набуває під час вивчення тем пов'язаних з новітньою історією України, що тривалий час мали суперечливе висвітлення у вітчизняній історіографії. Так, наприклад, досить складною для опанування є тема «Україна в роки Другої світової війни 1939–1945 рр.». Значний обсяг фактологічного матеріалу та дискусійність трактування багатьох питань у науковій і науково-публіцистичній літературі істотно ускладнюють вивчення

цієї теми. За таких умов, вирішальна роль має надаватися самостійній роботі з писемними джерелами періоду, що вивчається: діловодству державних органів влади, актовим документам, газетам, листівкам, агітаційним плакатам. На сучасному етапі, завдяки глобальній інформатизації освітнього процесу, молоді дослідники отримали можливість доступу в режимі онлайн до великої кількості першоджерел. Змістовним веб-ресурсом, який можна використати для оволодіння навичок роботи з архівними матеріалами за темою «Україна в роки Другої світової війни 1939-1945 рр.», є сайт «Електронний архів Українського визвольного руху»[URL: <http://avr.org.ua/>].

Даний інтернет-ресурс було створено спільними зусиллями науковців Центру досліджень визвольного руху, Львівського національного університету ім. І.Франка та Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького». Електронний архів Українського визвольного руху містить понад 30 тисячоцифрованих документів, частина з яких була надана архівами обласних управлінь Служби Безпеки України. Близько двох тисяч документів архіву пов'язані з історією Української повстанської армії. Електронні копії історичних першоджерел містять інформацію про діяльність Організації українських націоналістів, Української головної визвольної ради та їхніх супротивників - таємної державної політичної поліції Третього Рейху і спецслужб СРСР.

Колекції документів електронного архіву структуровано за темами: « Церква у визвольному русі», «Український визвольний рух 1939-1954 рр.», «Персоналії», «Політична еміграція», «Боротьба проти визвольного руху 1920-1991 рр.». Користувачі сайту можуть ознайомитися з оцифрованими копіями українських, німецьких, польських періодичних видань 1939-1945 рр., документів, що мали гриф «цілком таємно» з архівів НКВС-МДБ-КДБ, унікальних світлин, що ілюструють протистояння ОУН-УПА і репресивних органів Німеччини та СРСР.

Таким чином, використання матеріалів веб-ресурсу «Електронний архів Українського визвольного руху» дозволяє істотно посилити науково-дослідну роботу студентів з теми «Україна в роки Другої світової війни 1939-1945 рр.».

Кішкінова О.В.

Науковий керівник: Мотенко Я.В.

НТУ «ХП»

ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД В ЖИТТІ Н. МАХНА ЯК ПОЛІТИЧНОГО ЕМІГРАНТА 1922-1924 РР.

Маловідомою для широкого загалу залишається діяльність української політичної еміграції доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. Зокрема, є недостатньо висвітленою політична активність Н. Махна в еміграції під час його перебування на території Другої Речі Посполитої у 1922-1924 рр.

Н. Махно разом із частиною близького оточення залишив УСРР перетнувши кордон з Румунією 28 серпня 1921 р. Однак наміри румунської влади видати Н. Махна більшовикам змусили колишніх повстанців змінити країну перебування. 11 квітня 1922 р. група махновців перейшла польський кордон. Їх розмістили в таборі для інтернованих в м. Стшалково.

Через прибуття в табір у травні 1922 р. радянської репатріаційної комісії з пропозицією амністії для тих, хто воював проти більшовиків, у складі якої також були агенти, що бажали таємно зустрітися з Н. Махном, групу махновців було ізольовано та взято під додатковий нагляд. Ще однією причиною ізоляції були чутки про можливу втечу Н. Махна до Чехословаччини, які з'явилися через його лист до Т. Масарика, у якому він просив про надання політичного притулку. Н. Махно також написав листа до польського Міністерства закордонних справ у якому зазначив: «Важке політичне становище Польщі й вимоги російських більшовиків прибрати з її території окремих осіб, що раніше

зі зброєю в руках воювали проти них, робить наше перебування в Польщі неможливим». Але дозвіл на виїзд махновці так і не отримали.

Бажаючи повернути Н. Махна, радянська влада наважилася на спробу скомпрометувати його перед польським урядом, поширивши чутки про підписання Н. Махном зобов'язання організувати антипольське повстання. Спроба виявилася майже вдалою: махновців було ув'язнено на цілий рік, але після судового засідання випущено на волю, хоч цілковитої свободи вони не отримали, постійно перебуваючи під наглядом агентів польських спецслужб. У той же час радянське посольство розповсюдило чутки про виправдання Н. Махна через плани польської влади відправити його в УСРР для підготовки антирадянського повстання.

Після суду Н. Махна з дружиною поселили в Торуні, де він, намагаючись заробити на життя, відкрив швейну майстерню, яка також слугувала як контактний пункт збору місцевих анархістів. Все це відбувалося під постійним наглядом польської контррозвідки. Н. Махно зізнавався: «Мене тут так обставили агентами, що кожен крок відомий. Влада не вірить, що у мене нема нічого спільного із більшовиками». Переживши невдалу спробу замаху на своє життя агентом радянських спецслужб, Н. Махно приймає остаточне рішення залишити Польщу. 2 липня 1924 року він з родиною виїздить до вільного міста Данциг. На той ця час територія перебувала в підпорядкуванні Ліги Націй.

Таким чином, протягом 1922 – 1924 рр. Н. Махно намагався вижити і зберегти особисту свободу використовуючи існуючі протиріччя між Польщею і СРСР.

Ляшенко Я.В., Зарецький В.С., Гонтаренко Л.О.

Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.

НУЦЗУ

РОЗВИТОК ПОЖЕЖНОЇ СПРАВИ

До середини XVII ст. на Русі не було служби, яка б займалась пожежною справою, і населення боролось самотужки. Пожежу виявляли «по заграві», коли вона досягала значних розмірів. Основним знаряддям для боротьби з вогнем були цебра, сокири, ломи, бердиші, рогатини, багри, заступи, гаки, сходи. Головним способом боротьби з вогнем було повне знесення або частковий розбір найближчих до пожежі будівель. Для порятунку інших споруд, що не зайнялися, їх закривали повстяними або брезентовими щитами, які були змочені водою.

В литовсько-польський період, у Литовському статуті (1588 р.), було зазначено врегулювання та збереження особистого відшкодування власності завданих пожежами збитків, а також запровадження штрафних санкції до винуватців їх виникнення і смертної кари громадян для паліїв. Правова база із забезпечення пожежної безпеки у XVI-XVII ст. доповнювалася королівськими наказами щодо обережного поведіння пожежно-сторожової пожежної повинності. Друковані правила «Про уникнення пожеж та їх гасіння» Анджея Фріч-Моджевського, опубліковані у праці «Про виправлення держави» (1551 р.). В XVII ст. після перекладу видання було використане на теренах сучасної України.

Під час утворення Козацької держави продовжувався певний технічний розвиток пожежної справи, кожний козацький стан та їх «чайка» повинні завжди бути забезпечені для гасіння масштабних пожеж козацькими трубами, які були передвісниками сучасних пожежних насосів. За часів Гетьманщини пожежна справа отримала значний розвиток. Державне управління сприяє упорядкуванню питань пожежної безпеки. Правові документи стали першими, що встановлювали контроль за протипожежними заходами при будівництві та за дотриманням правил поведіння із вогнем. Гасіння пожеж покладалось на громадськість. Наказ 1718 р. зобов'язував будівельників дотримуватися норм безпеки при будівництві нових будинків, а наказ Генеральної військової канцелярії на території Лівобережжя (1722 р.) нормував протипожежні відстані при забудові населених пунктів. Найбільш вагомим регуляторним актом

вважати наказ губернаторам і воєводам з особливим розділом «Про нагляд збереження від пожеж» (1728 р.), що розповсюджувався на всю територію Гетьманщини.

Отже, ми можемо побачити певну еволюцію розвитку пожежної справи у XVI – XVII ст. на території сучасної України. Зміни відповідали потребам часу, відбувалось державне регулювання питань пожежної безпеки.

Нонка Р. В.

Науковий керівник: Руднік Д. Г.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

КОНТРЕФОРМИ ОЛЕКСАНДРА III У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СТАТУТІВ

Друга половина XIX ст. позначилася в історії України значними реформаційними перетвореннями, які мали на меті подолати наслідки технологічного, економічного та соціально-політичного відставання Російської імперії від провідних країн Європи. У ряду реформ імператора Олександра II, проведених у 1857–1874 рр., помітне місце займає освітня. Однак, після його смерті намітився процес поступового згортання реформаційних надбань. Глибшого вивчення потребує проведення контрреформ імператора Олександра III у сфері вищої освіти, зокрема у плані звуження автономії університетів та посилення контролю над студентським життям.

У 1863 р. був ухвалений Університетський статут, типовий для всіх імператорських університетів, який позначився досить ліберальними нововведеннями. Такими можна назвати: обрання ректора та декана факультету із числа штатних професорів університету, їх широкі повноваження у питаннях внутрішнього адміністрування та керування навчальним процесом, широкі повноваження колективних органів управління – Ради та Правління. Окремо

слід виділити §129–132, які дозволяли університетам вільно видавати власні друковані праці, які контролювалися внутрішніми відділами цензури, та завозити закордонну літературу, які не підлягали митному контролю та навіть не дозволялося відкривати ящики, призначені для навчальної установи. Такі прогресивні норми дозволили, на нашу думку, значно підсилити значення університету як відносно самостійного освітньо-наукового центру. Статут був призначений і для трьох університетів на території України та діяв до 1884 р. – часу ухвалення нового керівництва.

У 18 серпня 1884 р. була опублікована нова редакція статуту, який був органічним продовженням контрреформ Олександра III, метою яких було приборкання досить швидких соціальних перетворень, ознакою яких стало поширення вільнодумства та загострення терору, апогеєм якого стало вбивство імператора Олександра II. Новий Університетський статут значно обмежив автономію – на посади ректора та декана особи призначалися спеціальними наказами міністра народної освіти; значно розширили права попечителя – він перетворився на своєрідного наглядача над ректором на університетом в цілому; внутрішній порядок в університеті та контроль над студентами (зокрема, задля контролю над поширенням вільнодумства) здійснював інспектор, призначений попечителем, та який мав свій штат співробітників; запроваджувався контроль над документообігом (як відзначають дослідники, міністерство регламентувало навіть дріб'язкові аспекти роботи університетів); студенти мали під час занять носити спеціальний формений одяг.

Сучасники відзначали, що статут виконав своє призначення, адже проведення освітньої реформи не призвело до появи негативних наслідків. Хоча документ піддавали критиці сучасники досить консервативного спрямування. Ми, у свою чергу, поділяємо точку зору про негативне ставлення до контрреформи вищої освіти, адже це обмежило фундаментальну основу вищої освіти – автономію та право самостійно обирати освітню та наукову траєкторію у відповідності до запиту господарства та суспільства. Певне послаблення державного контролю

відбулося на початку ХХ ст. з прийняттям Тимчасових правил та змін до статуту, ухвалених у 1905–1906 рр.

Таким чином, прагнення царської влади до контролю над освітою було відповіддю на запит на лібералізацію суспільно-політичного та економічного життя. Університет як осередок інтелектуального потенціалу міг нести загрозу консерватизму тогочасної імперської влади. Подальшого вивчення вимагає еволюція державного контролю вищої освіти протягом першої третини ХХ ст.

Оронець О.О., Коноплич О.О., Харламов М.І.

Науковий керівник: Харламов М.І.

НУЦЗУ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ СРСР У ТРЕТЬОМУ РЕЙХУ

Питання правового статусу військовополонених Радянського Союзу в Німеччині є наукового актуальним на даний час. Правовий статус радянських військовополонених виглядав досить неоднозначно. Відомо, що ще у 1907 р. була укладена Гаазька конвенція про порядок ведення війни, яка затвердила гуманний принцип поводження з військовополоненими. З урахуванням досвіду Першої світової війни, 27 липня 1929 р. була відкрита для ратифікації Женевська конвенція по правам військовополонених. Ця нова конвенція мала такі принципи гуманного поводження з військовополоненими як: заборона на жорстоке поводження з ними, приниження, виказування погроз на їх адресу та інше.

Відповідно до Женевської конвенції для військовополонених допускався максимальний арешт на 30 діб. Гарантувалося також право на юридичний захист через Червоний Хрест тощо. Радянський Союз відмовився від ратифікації Женевської конвенції. Цим в свою чергу скористалося керівництво Третього Рейху для знищення під час війни на Сході політично та расово

небажаних радянських полонених. Хоча СРСР ратифікував Женевську конвенцію 1929 р. про поранених, але на це керівництво Німеччини не зважало. Вже в перший день нападу Німеччини на Радянський Союз президент Міжнародного Червоного Хреста д-р Макс Хубер направив урядам СРСР, Німеччини, Фінляндії та Румунії телеграми з пропозицією організувати обмін інформацією про загиблих, поранених та полонених. Від імені СРСР нарком іноземних справ В. Молотов 27 червня 1941 р. ці пропозиції прийняв при умові, що так само вчинить і супротивник. В урядовій ноті від 17 липня того ж року, переданій в Німеччину при підтримці Швеції, повідомлялося, що Радянський Союз фактично приєднався до Гаазької конвенції. За декілька днів до цього, 9 липня, Червоний Хрест повідомив радянський уряд про готовність Німеччини та її європейських союзників провести обмін списками. 20 серпня 1941 р. був переданий перший німецький список військовополонених. Списки військовополонених Фінляндії, Італії та Румунії також були передані Міжнародному Червоному Хресту та направлені у радянське посольство в Анкарі, вказане Молотовим в якості посередника. Але відповіді з радянської сторони не було. Червоний Хрест намагався через радянські посольства у Лондоні та Стокгольмі продовжити переговори.

Як пише Й. Хоффманн, всі спроби налагодити переговори були невдалими. Нота Молотова від 17 липня 1941 р. німецькою стороною була відхилена у грубій формі 25 серпня того ж року. В свою чергу, радянські військовополонені, як зазначалося в записці МЗС Рейху від 29 травня 1944 р. «...займали особливе положення», бо на них, як зазначалося в документі, «не розповсюджувалася Женевська конвенція». В результаті цього пропагандистську роботу з радянськими полоненими, на відмінну від західноєвропейських, вело не МЗС, а Остміністеріум А. Розенберга. Ширше про цей особливий статус сказано у директиві ОКХ від 6. 08. 1941 ро. «Про постачання радянських військовополонених»: «...Радянський Союз не приєднався до угоди відповідного поводження з військовополоненими.

Внаслідок цього ми не зобов'язані надавати радянським військовополоненим постачання, яке б відповідало цій угоді, як за кількістю, так і за якістю».

Павена О.Є., Гонтаренко Л.О.

Науковий керівник: Гонтаренко Л.О.

НУЦЗУ

ПОЖЕЖНИЙ ПРОТИГАЗ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ

Перші згадки про засоби, що здійснюють захист органів дихання від впливу отруйних речовин, з'явилися ще кілька століть тому. Зараз подібні пристрої називаються протигазом, і мають велику класифікацію. Вони можуть використовуватися на практиці як індивідуально, так і в комплекті з іншими захисними засобами. З існуючої історії розвитку протигазу важко виділити справжнього першого творця прототипу, який був закладений в сучасний пристрій. Відомо тільки, що думки про створення подібних захисних засобів приходили вченим вже давно, ще до виникнення військової загрози отруєння хімічними та ядерними матеріалами. Носовою частиною, схожою на дзьоб птиці. Причому цей «дзьоб» щільно наповнювали спеціальними лікувальними травами. Лікарі вважали, що повітря, що проходить через такий своєрідний трав'яний фільтр, очищається, і ризик зараження зменшується. Його мета полягала в затримці всіх небезпечних для здоров'я людини речовин.

У 1871 р. ірландський фізик Джон Тундаллс створив респіратор, який захищав органи дихання від диму та отруйних парів, що виділяються при пожежі. У 1891 р. Бернхард Лобс створив респіратор, він складався з металевої ємності. Вона поділялася на три камери. У 1901 р. з'явився респіратор, який повністю закривав голову. Повітря проходило на основі вуглецю за допомогою фільтру. Для того, щоб захистити співробітників пожежних частин від отруйних горючих речовин, громадянин США Гаррет Морган у 1912 р. придумав пристрій, який історики вважають першим протигазом сучасного зразка. Через

2 роки у Німеччині винахідник А. Драгер створив та запатентував свій варіант протигазу.

Найактивніше питанням розробки досконалішого захисного засобу стали займатися після хімічної атаки, яку здійснили німці у травні 1915 р. Тоді в момент випуску отруйних речовин загинуло трохи більше 8 тис. солдатів, у наступні кілька днів померло ще 2 тисячі людей. При використанні вугілля, яке зазнавало повторного випалення, що отримав назву «активований». Протигазу Зелінського-Кумманта надійшли на озброєння країн Антанти у 1916 р. Внаслідок їх застосування на фронтах першої світової війни кількість загиблих від бойових отруйних речовин різко знизилася. Протигазу даної конструкції досі використовуються в арміях різних країн та для захисту цивільного населення. Отже, перший протигаз у сучасному розумінні виникає на початку ХХ ст., проте його історія довша на кілька століть.

Парахін З.Г.

Науковий керівник: Дворкін І.В.

НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВІД УРСР ДО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Країни Східної Європи, у тому числі пострадянські, отримали можливість побудувати власну державність наприкінці 1980-х - на початку 1990-х рр., після падіння «Залізної завіси» та розпаду СРСР. Натомість, для кращого розуміння не тільки важливості української незалежності, а й перспектив розвитку України та її державних інститутів, розглянемо і проаналізуємо зміни, що відбулись за останні 50 років. Зауважимо, що вибір запропонованих хронологічних меж дослідження, обумовлений, тим, що у 1970-х рр. СРСР і УРСР існували вже сформовані державні структури, що було закріплено, у Конституції УРСР 1978 р., яка діяла, зі змінами, до 1996 р. Деякі політичні структури, що існували в УРСР за Конституцією, а саме Верховна Рада чи Рада

Міністрів, органічно діють, хоч і в зовсім іншому, ніж у часи СРСР форматі, до сьогодні.

Очевидно, що УРСР, яка згідно з Конституцією, формально була «радянською суверенною державою», фактично була цілковито підконтрольною радянському центру — Москві. УРСР мала дуже обмежену економічну самостійність у певні періоди, цілком формальну зовнішню політику у рамках ООН та інших міжнародних організацій, не будучи при цьому визнаним суб'єктом міжнародних відносин.

У періоду «Застою» радянське керівництво УРСР, очолюване Петром Шелестом, прагнуло, до певної економічної самостійності України від радянського центру, реалізації федеративної моделі СРСР у цій сфері. П. Шелест також виступав на підтримку розвитку української мови у шкільній освіті та пресі. Наступний керівник УРСР — Володимир Щербицький був прихильником цілковитого підпорядкування УРСР радянському центру, русифікації та придушення будь якого антирежимного руху. Українська радянська номенклатура, політична еліта того часу, була націлена на власне збагачення, просування по партійним сходинкам до Москви, тож часто не була зацікавлена у розвитку саме української економіки чи більшої політичної самостійності. Зміни часів Перебудови, зокрема гласність, у додачу до економічної кризи, та краху радянських інституцій, спричинили на нашу думку, активізацію попиту серед населення на розвиток національної ідеї та прагнення до державного суверенітету УРСР та, згодом, незалежності. Попри промосковську позицію частини республіканської еліти, номенклатура поступово схилялася до більш самостійної позиції.

Верховна Рада УРСР, що діяла у межах Конституції УРСР, після перших альтернативних виборів 1990 р., незважаючи на комуністичну більшість, проголосила у цьому ж році Декларацію про державний суверенітет. Останній розумівся як «верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади республіки в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах». Згодом, після серпневих подій 1991 р. у Москві, Верховна Рада

проголосила цілковиту незалежність України. Фактично УРСР припинила своє існування, проте залишились її інституції — парламент, ради, уряд.

Політичне реформування триває і далі. Політика “багатовекторності” часів президенства Л. Кучми та проросійської орієнтації змінилась на проєвропейську та прозахідну, що, незважаючи на військовий конфлікт на Сході України та окупацію частини території, дає нашій країні нові перспективи розвитку.

Присяжнюк М. Р., Радіонов Я. О., Гонтаренко Л. О.

Науковий керівник: Гонтаренко Л. О.

НУЦЗУ

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЖЕЖНИХ ДРАБИН

Зростання міст угору змусило рятувальників задуматися про те, як евакуювати людей з верхніх поверхів будівель. Запатентований американцями у 1766 р. винахід, перевернув уявлення про рятувально-евакуаційні заходи. Йдеться про рятувальні драбини, які рятували людей.

Над створенням рятувальних драбин працювали й у Російській імперії. Так, в 1777 р. в Імператорську академію наук і мистецтв у Санкт-Петербурзі було подано на розгляд перший у світі проект механічних драбин. У її конструкції було передбачено важільний механізм, призначений для підйому майданчика на висоту до 20 метрів. Цей проект був схвалений, а через рік за цей винахід був нагороджений медаллю Петро Дальгрена.

Першу серйозну модернізацію рятувальні драбини пережили в 1809 р. завдяки механіку-конструктору Кирилу Васильовичу Соболеву, який за винахід триколінного висувного механізму був представлений до медалі «За користь». Але вже через рік англієць Вільям Гесте, який працює в Петербурзі, презентував п'ятиколінні висувні сходи, призначені на підйом до 17 метрів.

Наступні зміни пожежних драбини були викликані необхідністю. Справа в тому, що зразки, що використовуються у другій половині ХІХ ст., відрізнялися поганою маневреністю. Чотириколісні конструкції для кінних возів, які випускали Петербурзьке пожежне депо, хоч і були надійні, але вимагали модернізації.

У ХХ ст. перед пожежними постало питання не так у маневреності рятувальних драбин, як у її швидкому та своєчасному транспортуванні на місце пожежі. Справа в тому, що міста почали швидко розширяться не тільки завширшки, а й угору. Крім того, на дорогах все частіше почали з'являтися автомобілі. Використовувати кінні візки стало недоцільно, саме це послужило поштовхом до створення першої рятувальної машини з висувними сходами. Нею в 1920 р. стала вантажівка «Берліє», до якої пристосували шасі для транспортування драбин «Магірус»

Незважаючи на вдалий досвід, «накатаний» спосіб транспортування пожежних драбин був недосконалий – потрібно вести постійну роботу над створенням різних конструкцій. Але в даний період історії на заводах цим ніхто займатися не міг, тому й створили науково-дослідний інститут протипожежної оборони. У 1930-ті рр. в країні були драбини типу «Магірус» та «Метц», які характеризувалися позитивно, єдиним недоліком були застарілі автомобілі. Перед механіками постало завдання: пересадити німецькі металеві сходи на радянську машину. Єдиним автомобілем, що підходить за параметрами, виявився ЗІС-6. Багатоколісні драбини К-30 були пристосовані не тільки для евакуації людей, але і для гасіння вогню. Вони відмінно фіксувалися в будь-якому положенні та закріплювали стовбур із рукавом.

У передвоєнні роки вітчизняній промисловості так і не вдалося створити висувні драбини, тому використовувалися німецькі «Мітці» та «Магіруси», встановлені на ЗІС-6. Пізніше автомобілі замінювалися на АМ-23 та АМ-45, до середини 1960-х рр. пожежні машини таких зразків вивели з експлуатації.

Нинішні моделі піднімаються на висоту до 60 метрів, а колінчасті підйомники до 112 метрів. Переносні ручні пожежні сходи, і сьогодні не втратили

актуальності: входять до комплектації пожежних машин, тільки використовують металеві, виготовлені зі спеціального сплаву – вони легші, але стійкіші. Хоча пожежні драбини були створенні кілька століть тому назад, але користуються попитом в підрозділах ДСНС України і сьогодні.

Стаднік Ю.О.

ХІМ імені М.Ф. Сумцова

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЮ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ

Статті, присвячені становленню музею Слобідської України (з 1922 року імені Г.С. Сковороди) у Харкові, часто мають описовий характер і оцінюють діяльність музею через мікроісторичний підхід. Однак таке явище, як поява закладу, що внесений у загальний культурний контекст міста та країни, у наш час потребує не просто аналізу, але й порівняння та зіставлення його розвитку з реаліями музейної галузі, культурної політики держави.

У даній роботі зроблена спроба використання такого підходу у висвітленні питання становлення музею Слобідської України (1920-ті рр.) за матеріалами, наведеними в «Бюлетенях», що публікувалися в період 1924-1928 років.

На початок ХХ ст., вже було сформоване бачення музею як специфічної установи, що у свої діяльності об'єднує збір предметів для поповнення колекції, наукову та просвітницьку роботу. Тож у радянський час вже існувало уявлення про те, як він працює, а от визначення основних завдань та критеріїв «музейності» предметів залежали від розвитку історичної науки, панівного режиму та ентузіастів – засновників, працівників музею.

Основним завданням закладу, прописаним у першому «Бюлетені» музею Слобідської України, було вивчення народного життя, насамперед місцевого, у всіх проявах його різноманітних галузей. Таке формулювання віддзеркалювало соціокультурні реалії «довгого ХІХ століття», але теза була проголошена вже у

радянському музеї, що мав діяти оглядаючись на бачення їх ролі вданими органами.

У 1920-ті роки на території всієї сучасної України музейні фонди були сформовані у результаті реорганізації й об'єднання колекцій різних музеїв. Зокрема, до фондів музею частково потрапили матеріали, що збиралися під час 12 археологічного з'їзду (1902 р.). Колекція музею Слобідської України складала лише близько 10 тисяч одиниць, на відміну від дійсно значної збірки, що дісталася історичному музею у Києві. Тому з'являється питання, чи була поява музею Слобідської України у Харкові значним явищем у культурному житті міста?

На нашу думку, так. Довіра до музею росла внаслідок наукової та просвітницької діяльності закладу. У перший рік (1924 р.) після відкриття музею для всіх охочих було зафіксовано 25 тисяч відвідувачів. І з кожним роком їх кількість зростала. Гості залишали відгуки та пропозиції, відвідували недільні лекції, що проводилися в музеї, а також за власним бажанням здавали речі до колекції.

Науковці, які у першій третині ХХ ст. займалися музейництвом, часто були істориками високого рівня. Так, допомогу в організації роботи музею Слобідської України, етнографу та першому директору М. Ф. Сумцову, надали Д. К. Зеленін, Д. І. Багалій, О. О. Ніколаєв, Н. Е. Редін.

На 1924 р. вже було складено 3 каталоги для кожного відділу й інструкції до етнографічних розвідок, публікувалися наукові статті.

Отже, навіть поверхове ознайомлення з питанням становлення музею Слобідської України дає уявлення про його включення до культурного контексту міста та країни. Тому тема має перспективи для подальшого дослідження.

Стефанків Л. А.

Науковий керівник: Макогончук Н. В.

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького*

ТРАГІЗМ КЕНГІРСЬКОГО ПОВСТАННЯ ДОБИ СТАЛІНІЗМУ

Серед найтрагічніших сторінок історії України ХХ ст. знакове місце обіймають масові політичні репресії доби сталінізму. Оскільки СРСР був одним із союзників Антигітлерівської коаліції і переможців Другої світової війни, світ одночасно відвернувся від злочинів СРСР, таким чином продовживши їх безчинства. В той час, коли нацистські концтабори ставали каральними «пам'ятками історії», радянські концтабори поширювалися – і знущання над українцями продовжилося. Але бажання вижити, зберегти людську гідність породжувало нових сміливців.

Тривалий час інформація про життя політв'язнів була темою табу для вивчення, однак сьогодні доступні різноманітні джерела (насамперед, мемуари, автобіографії, усні спогади колишніх політв'язнів, музейні колекції). У поєднанні з оприлюдненими офіційними документами, вони дають змогу реконструювати різні сторони життя українок у таборах та зрозуміти, як саме жіночий досвід ГУЛАГУ вплинув на причини і початок наймасштабнішого повстання політв'язнів в 1954 р. у Кенгірі.

Причинами масової непокори політв'язнів, як зазначено у документах слідчої справи № 84, були: незаконне застосування зброї до в'язнів у період 1950-1954 рр.; безпідставне утримання під вартою в штрафному ізоляторі; скарги на погане ставлення до в'язнів.

Кенгірське повстання – це повстання, яке свідчить про те, що ГУЛАГ став некерованим порівняно з попередніми роками. Вперше за всю історію ГУЛАГу ув'язнені вимагали не лише покращення умов утримання, а й свободи. Роль жінки під час цього спротиву системі, це не тільки картина страждань і втрат,

але й досвід подолання режиму самим фактом виживання. Порушуючи заборони, в репресивній системі тотального контролю, жінки створили в тих нелюдських умовах сам факт, що спротив можливий. Їхні стратегії виживання за допомогою молитви, пісні, творчості, практики материнства надихнули чоловіків до боротьби за збереження гідності.

Повстання спалахнуло через те, що після смерті Сталіна багатьох в'язнів ГУЛАГу влада амністувала, але це не стосувалося тих, хто свідомо боровся з системою, тим більше українських патріотів. Їхнє утримання в таборах не лише не пом'якшилося, а стало ще жорстокішим.

Повстання почалося 16 травня оголошенням загального страйку. Обурені розстрілом колони в'язнів, саме кримінальники, першими почали руйнувати мури між зонами. Повстанці Кенгіру вирішили зустріти свою смерть у бою під час повстання, а не загинути від щоденної рабської праці, знущань і катувань.

Принциповою вимогою учасників Кенгірського повстання 1954 р., як і Норильського та Воркутинського у 1953 р., був приїзд повноважної комісії з Москви за участю представника ЦК КПРС. І не тому, що вони наївно вірили в «справедливого царя», просто обіцянкам табірному начальства вже не вірили. Ув'язнені вимагали справедливості та людського ставлення, що підтверджує їхній клич «Свободу народам, свободу людині!».

Хоча Кенгірське повстання було придушене, воно висвітило кризу ГУЛАГу і спричинило зміни в каральній системі, ГУЛАГ як елемент економічної системи СРСР перестав функціонувати.

Отже, повстання в Кенгірі стало поштовхом до «Відлиги», тому що показало безсилля влади, яка вже не могла стримувати табори. І вагому роль у неможливості системи контролювати свідомість політв'язнів відіграв саме жіночий досвід таборів. Жінки демонстрували вищу солідарність задля виживання в скрутних обставинах.

Техенко А.

Науковий керівник Телуха С.С.

НТУ «ХП»

РОЗПАД СРСР ТА АВАРІЯ НА ЧАЕС: ЧИ ІСНУЄ ЗВ'ЯЗОК?

Сьогодні чимала кількість думок пересічних громадян, дослідників, науковців, політиків сходяться на тому, що Чорнобильська катастрофа була вагомим фактором, що призвів до руйнування Радянського Союзу. Вибух на 4 енергоблоці спричинив незворотні зміни у суспільстві, які прискорили закінчення радянської епохи та призвели до появи низки рухів та активізації суспільно-політичних та культурних процесів в Україні.

Правозахисний рух, який мав актуальність в історії України в різні періоди та приборкувався в зародку владними структурами, після аварії на ЧАЕС вийшов з тіні в публічне поле, тим самим зачепивши питання не лише захисту оточуючого середовища, екології чи ядерної енергетики, він завів українське суспільство та сприяв народним рухам, що слугувало підґрунтям та поштовхом до розпаду Радянського Союзу.

Подібні думки доводить історик Сергій Плохій, в своїй новій англійській книзі *Chernobyl: History of a Tragedy* («Чорнобиль. Історія трагедії»). «Аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 р., яка спричинила більший викид радіоактивного забруднення ніж атомне бомбардування Хіросіми, виявила недоліки тоталітарної комуністичної системи і підштовхнула антирадянські пронезалежницькі рухи, зокрема в Україні та Литві» - вказує автор. Дослідник нагадує, що «радянські керівники чекали 18 днів перед тим, як виступити на телебаченні з першим визнанням факту аварії. При цьому більша частина того виступу була присвячена засудженню Заходу за те, що було названо перебільшеннями».

Український історик Іван Патриляк також наголошує на тому, що якщо б Чорнобильська катастрофа не сталася, Радянський Союз проіснував би трохи

довше: «Економічний резерв був би розтягнутий на більший період. Це по-перше, а по-друге на території України продовжувався б летаргійний сон. Те, про що в Москві в 85-86-му вже писали в журналах, в Україні за те ще викликали в КДБ. Тобто Щербицький зробив такий заповідник застою. Власне Чорнобиль був таким поштовхом, який цей заповідник застою остаточно повалив».

Наведені думки істориків, це лише декілька тез для того щоб пов'язати події Аварії на ЧАЕС та розпад СРСР, але їх можна продовжувати доводити, аналізуючи суспільно-політичні та громадські рухи що змінили хід історії та призвели до закінчення радянського періоду.

Федоров О.О.

Науковий керівник: Кабачек В.В.

НТУ «ХП»

ГОЛОКОСТ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Окупація України нацистською Німеччиною у роки Другої світової війни є добре дослідженою вченими та істориками. Але, не обходиться без вигадок та спекуляцій щодо систематичного винищення євреїв – Голокосту на українських територіях у 1941 – 1944 рр. Багато фактів, історій, значень та подій, які мали місце, лишаються невідомими широкому загалу. При підготовці доповіді були використані праці Медведовської Анни, Ковби Жанни та Бауера Єгуди.

Під час Другої світової війни нацистська Німеччина хотіла зруйнувати все те, що називається людською цивілізацією. Людству нав'язувалась нова система цінностей, расистська ієрархія з нордичним народом арійської раси зверху й усіма іншими – нижче. Голокост був крайньою формою тієї хвороби, яка загрожує існуванню людства, але, на думку багатьох спеціалістів, не єдиною.

Частина єврейства, що проживала в західних регіонах України, першою потрапила під організовані групові розстріли під час німецького вторгнення до СРСР, яке розпочалося 22 червня 1941 р.). На момент нападу нацистської Німеччини на СРСР, Україна мала найбільше єврейське населення в Європі – 2,7 мільйона осіб .

Особливостями Голокосту в Україні були широка та різнобічна пропаганда звинувачення євреїв у «жидобільшовизмі», масове застосування наказу про розстріл осіб, які переховували євреїв чи надавали їм будь-яку допомогу (часто страчували й членів родини). Україна була поділена на кілька районів адміністративного нацистського управління. Остаточне вирішення єврейського питання у кожному з них відрізнялося лише часом і способами знищення, однак залишитися живими мало кому вдалося, незалежно від віку, статі, політичних уподобань, релігійних переконань. Свідченням такого кривавого геноциду може слугувати відома трагедія поблизу урочища Бабин Яр в Києві, де наприкінці вересня 1941 р. було вбито щонайменше 33 тис. осіб єврейського походження. Ця трагічна подія ще раз засвідчує антигуманні дії нацистської ідеології на теренах України. І це був, на жаль, не єдиний випадок: такі події відбувалися в Харкові, Білій Церкві, Галичині, Миколаївській області. Як зазначив історик Руккас : «У кожному великому селі є свій «"Бабин Яр"».

Наслідки Другої світової війни були для євреїв України непоправно тяжкими, особливо в демографічній площині. Уже ніколи відтоді чисельність єврейської громади не сягала більше мільйона осіб. Близько 100 тис. євреїв не повернулися з евакуації. Багато з них свідомо обрали згодом шлях репатріації, що розтягнувся на десятиліття.

Аналізуючи трагедію Голокосту на теренах України, не можна не враховувати реальну соціально-психологічну ситуацію періоду окупації, що формувалася в умовах кривавої війни з колосальними жертвами серед цивільних та суцільним нехтуванням моральними нормами. Напрямки подальшого дослідження проблеми: узагальнення результатів дослідження Голокосту в Україні на основі комплексного аналізу різноманітних історичних джерел з використанням

досягнень як історичної науки, так і психології, соціології, політології, права, економіки; спеціального розгляду потребує досить актуальна і заполітизована проблема участі місцевого населення окупованих країн у Голокості.

Хелемендик Д. О.

Науковий керівник: Дворкін І.В.

НТУ «ХП»

ПАМ'ЯТНИК ТАРАСУ ШЕВЧЕНКУ В ХАРКОВІ

Тарас Григорович Шевченко – найвідоміший український поет, письменник, митець, мислитель. Його пам'ятник розташований в центрі міста Харків – у саду, який також має назву – Сад імені Т. Г. Шевченка, перед входом на центральну алею з боку вулиці Сумської. Авторами пам'ятника стали скульптор Матвій Манізер і архітектор Йосип Лангбард. Монумент було урочисто відкрито 24 березня 1935 р. Символічно, що роботи були розпочаті 9 березня 1934 р., в день 120-річчя від народження Тараса Шевченка.

Пам'ятник справедливо вважається одним з найкращих зразків монументів, присвячених Кобзареві, у світі (загалом таких пам'ятників майже 1400). Загальна висота харківського пам'ятника становить понад 16 метрів. Художній стиль дослідники визначають як соцреалізм і сталінське бароко. Головним елементом композиції є фігура Кобзаря-Шевченка заввишки 5,5 м, яка встановлена на високому постаменті. Скульптура має яскраво виражений силует, легко пізнаваний здалеку, що зближує загальне тло монумента з конструктивізмом. Фігури, що оточують п'єдестал – вдвічі менші за статую Шевченка. Вони сприймаються в основному зблизька. За задумом скульптора, здійснювати огляд фігур потрібно в послідовності композиційної спіралі, починаючи від фігури «Катерина» й рухаючись проти годинникової стрілки.

Сьогодні пам'ятник Т. Шевченку в Харкові – це знакове місце, яке є одним із символів міста, визначною міською монументальною пам'яткою. Цей монумент

вважається одним з найкращих пам'ятників Тарасові Шевченку у світі. Без нього не обходиться жодне державне свято, яке присвячено різноманітним датам української історії та культури. Кожного дня люди гуляють по саду і насолоджуються цим пам'ятником.

Хижняк А.О., Харламов М.І.

Науковий керівник: Харламов М.І.

НУЦЗУ

ПЕРША ХРИСТИЯНКА КНЯЖОГО РОДУ – ОЛЬГА

Мабуть немає в Україні жодної людини яка б не чула про княгиню Ольгу, широко відома її діяльність як правительки Русі, християнки та блискучого дипломата. Нажаль, багато хто із числа дослідників-істориків забувають про те, що вона була лише жінкою, якій судилося рано втратити чоловіка, самій виховувати дитину, та ще й керувати великою державою.

Ольга — руська княгиня із династії Рюриковичів. Княгиня київська (945-962), дружина київського князя Ігоря Рюриковича. Матір Святослава Ігоровича.

Походження княгині Ольги, як і хронологія її життя залишаються загадковими, безперечною можна вважати лише дату її смерті, зафіксовану церковним літописцем. Існує декілька версій її походження, та жодна з них не має достатнього наукового підтвердження.

Повість минулих літ містить епічне сказання про помсту Ольги деревлянам за вбивство чоловіка. За цим сказанням, деревляни надіслали до Києва послів, які запропонували княгині стати дружиною древлянського князя Мала. Перше посольство княгиня живцем поховала в човні, друге — спалила в лазні; в чому дослідники вбачають відображення реальних поховальних обрядів тих часів. Третьою помстою став похід на землю деревлян, де під приводом тризни над могилою Ігоря київські дружинники «посікли п'ять тисяч» деревлян, після чого відбулась річна облога міста Іскоростень, яка завершилась спаленням міста.

Одним із великих досягнень княгині у внутрішній політиці було упорядкування питання сплати данини. Якщо казати сучасною мовою, вона встановила норми оподаткування. Впровадила кілька видів платежів: «устави» та «уроки». Також Ольга налагодила промисловий відлов хутрових звірів, визначила території, які мали постачати державі відповідний товар. Окрім того, саме хутром підлегли землі та племена сплачували данину. Цей товар Київської Русі користувався неабияким попитом з боку інших держав.

Завдяки великій княгині значно зросла оборонна міць Русі. При ній навколо міст виростили міцні стіни. До часу її правління історики відносять встановлення перших державних кордонів на заході, з Польщею.

Імовірно, що крім Святослава Ольга мала інших дітей. В угоді 944 р. названі два слов'янські імені — Предслава і Володислав. Не виключено, що ці імена могли належати іншим дітям Ольги та Ігоря. Так само як не виключено, що насправді це були діти Ігоря від іншої дружини.

Отже, княгиня Ольга певно, найвідоміша жінка за всю нашу писану та неписану історію. І зараз образ цієї сильної жінки можна зустріти в літературних творах та у кінематографі. Недаремно ж новітня Українська держава на відзначення заслуг жінок у розвитку Української держави, духовному відродженні нації, вихованні дітей встановила відзнаку Президента України «Орден княгині Ольги» I, II, III ступеня.

СЕКЦІЯ 3.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Голова секції: проф. Петутіна О.О.

Секретар секції: доц. Фрадкіна Н.В.

Абдельхаді Бен Хамму

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

ДАУНШИФТІНГ У КУЛЬТУРІ

У сучасному світі з'явилося багато різноманітних субкультур, які звучать протестно по відношенню до основної домінуючої культури. Однією з субкультур такого напрямку є дауншифтінг. Вперше цей термін було використано Сарою Бен Бреатной у грудні 1991 року в статті «Життя на зниженій передачі: дауншифтінг та новий погляд на успіх у 90-і»

Слово downshifting – термін із лексикона автомобілістів; він означає переключення автомобіля на знижену передачу. Стосовно людини це означає навмисне зниження соціального статусу.

Справа у тому, що людина, яка навмисно відмовляється від кар'єри і матеріальних цінностей, свідомо знищує шаблон успіху, прийнятий у суспільстві. Виходячи за межі цього шаблону, людина неминуче проходить через переоцінку цінностей. Основним стає його особливе «Я», його справжні потреби, не заражені соціальними настановами. Потреба у прямуванні шляхом дауншифтіngu більше стосується мешканців великих міст із розвинуеною мегаполісною структурою, де зв'язок між людиною і природою розірваний. Ненатуральні продукти, брудна вода, хімікати тощо викликають у деяких людей спротив.

Дауншифтинг став популярним у світі наприкінці ХХ сторіччя. Його вплив поширився в Америці, а також в Австралії. Це була маніфестація повернення додому, до своїх коренів, до себе. Люди дійшли до розуміння цінності свого індивідуального неповторного життя.

Щодо жителів України, то якщо подивитися на них очима Заходу, вони в своїй більшості здаються, мабуть, стихійними дауншифтерами просто за фактом свого існування. Однак, щоб стати повноцінним дауншифтером, треба мати певний соціальний статус, тобто повинна бути ситуація вибору. Людина хоче відділитися від соціуму завдяки своїй волі. Можливо, однією з причин такого відділення може стати мрія про автономність – матеріальну, соціальну, моральну – від держави, від суспільства, у якому все неприємне, зіпсоване, нецікаве, набридле.

Абдрахман Фагім

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

АЛЬТЕРНАТИВА БАГАТОСВІТНОСТІ У КУЛЬТУРІ ЛЮДСТВА

З давніх давен люди вважали, що Земля є центром світобудови та створена богами спеціально для того, щоб на ній могло жити людство. Потім прийшло розуміння того, що Земля – не центр. Тоді у центр помістили Сонце. Потім прийшло усвідомлення того, що й Сонце не центр світобудови, а тільки звичайна зірка. Виникла природня думка, що безліч розумних рас цілком може існувати на більшості планет навколо безлічі інших зірок. Перейшовши на наступну ступінь розвитку, люди усвідомили, що й наша галактика не є центром світобудови, що існують мільярди галактик у Всесвіті.

Згідно з класифікацією астрофізика М. С. Кардашева, цивілізації поділяються на такі групи: цивілізації I типу — вважають свою планету центром Всесвіту; цивілізації II типу — уявляють центром світу свою зірку; цивілізації III типу —

впевнені, що живуть у єдиному неповторному Всесвіті; цивілізації IV типу — знають про багатосвітність, але їх знання гіпотетичне, тому що вони ще не навчилися переміщуватися з одного світу в інший; цивілізації V типу — можуть здійснювати контакти зі світами, де закони фізики однакові; цивілізації VI типу — здійснюють контакти зі світами, де закони природи відрізняються; цивілізації VII типу — можуть змінювати закони фізики та створювати світи, які існують згідно з новими законами. Можливі цивілізації більш високих типів, але про них ми не можемо нічого сказати, тому що нам дуже складно уявити навіть параметри їх можливостей.

Згідно цієї класифікації, наш світ відноситься, напевно, до цивілізацій III типу. По мірі розвитку людство відсувається все далі від неіснуючого центру світобудови, але повертається на новому рівні до розуміння того, що розумних рас — нескінченна кількість. Однак проблема у тому, що кожна цивілізація знаходиться у своєму Всесвіті.

Далеко не в кожному Всесвіті можливе існування життя та розуму. Нескінченно велика кількість Всесвітів непридатна для розвитку якого б там не було життя, і лише мала їх частина підтримує умови для його виникнення. Але ж оскільки світів незліченно багато, то навіть малої їх частини достатньо, щоб існувала нескінченна кількість Всесвітів, де можливе не просто життя, але й розумне існування інопланетян.

За декілька століть людство пройшло шлях розвитку від цивілізації I типу до цивілізації III типу, яка генерує припущення про безліч розумів у єдиному Всесвіті, шукає їх, не знаходить і починає замислюватися над тим, наскільки ймовірно зародження розуму поруч із нашою планетою.

Австріян М. Г.

Науковий керівник: Титар О.В.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

КОНЦЕПТ ТРАНСГУМАНІЗМУ У КУЛЬТУРФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Стрімкий розвиток взаємодії прогресивного технічного світу з концепціями антропологічної філософії та культурної динаміки актуалізує інтерес до теми трансгуманізму. Ми зазначаємо наслідки впливу концепту трансгуманізму та трансформацію вчення трансгуманізму. Сутність поняття постає як сучасний етап розвитку людства у цілісності, що опирається на свої технологічні та цифрові можливості. У нашому дослідженні розглядаємо концепт у рамках філософії культури, через те, що трансгуманізм грає роль у розумінні соціального життя та формує якісно нову форму виразності буття у культурі. Проте, ми доводили, що витoki напрямку мають підстави течії гуманізму та постгуманізму, але має деякі відмінні риси. Саме постгуманізм продовжує та трансформує ідеї гуманізму у сучасному світі. Трансгуманізм, як значна та популярна концепція, наразі ставить неогуманістичні питання у коло своїх завдань. А саме, продовження людського життя та зміна його якості, зокрема вчення, наприклад, біохакинг відповідають за реалізацію індивідуалізації та перемоги слабкостей.

Головне, що ми виділяємо як спільне у різних напрямків трансгуманізму, це сприйняття тілесного аспекту та екзистенційного, які у взаємодії формують бажання та реалізують завдання на фізичному рівні. Через такий вибір адепти концепції призводять до змін не лише своє тіло та дух, але й впливають на оточуючий Всесвіт і трансгуманізм постає перед нами як культурно-філософський феномен. Отже, неможливо говорити про антропологічний зміст концепту трансгуманізму не зазначаючи екзистенційних намірів трансгуманістів. Стосовно цієї тези наведемо цитату Бодрійяра: «Штучний

розум позбавлений можливості мислення, оскільки він невігадливий. Справжнє мистецтво – це мистецтво тіла, охопленого пристрасстю, мистецтво знака у звабленні, двоїстості у жестах, еліпсису у мові, маски в очах, мистецтво фрази, спотворює сенс і тому званої гостротою».

Основні положення трансгуманізму створюють пласт сучасного розвитку людства у парадигмі “людина-техніка”. Найкраще ідеї трансгуманізму відображено на прикладах візуальної культури у кінематографі та комп'ютерних іграх, надалі цікава тема з розвитком метавсесвітів та прогнози стосовно переходу реальності у новий формат цифрового оформлення дійсності та комунікації людей у цьому просторі. Для нашого дослідження важливо не тільки описати ідеї та основні положення концепції, але й дослідити істини, розглянути критику напрямку та, найголовніше, зробити уточнюючі тези стосовно наслідків на сьогоднішній день та впливу на стан людського світосприйняття. Раніше ми досліджували образи у художньому просторі мистецтва та взаємодію з екзистенційним станом людини, а зараз ми хочемо продовжити аналізувати лінію екзистенційних пошуків людини, яка бажає спробувати нові форми взаємодії тілесного та технічного.

Амжад Санді, Пузанова-Красікова І. О.

УПА

ЕТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ДИТИНСТВА

Мудрі люди говорять, що дитинство – це значуща половина життя. А наймудріші називають дитинство другим життям. З віком далеке дитинство чомусь починає грати все більшу роль у духовному складі людини. Воно проявляється у снах, мріях, спогадах...

Дослідники давно замислюються над тим, як виявляється у характері та поведінці дитини його походження. Якщо припустити, що люди походять від тварин, а саме від мавп, то стає зрозумілою реакція частини людей на цих

тварин: серед інших мавпи – це не той вид, який би викликав приємні почуття у певної кількості представників виду Homo Sapiens. Воно й зрозуміло: згідно з теорією екологічної ізоляції видів, від якого б виду ми не походили, ми були б на нього схожі, і саме цей вид здавався б нам карикатурою на нас.

Насправді у людської дитини дуже багато мавпячих рис. Коли малюк смокче молоко – він судорожно скидає руки нагору. Якщо у цей момент дати йому щось м'яке і пухнасте – він одразу завмирає. Мала дитина у мить загрози інстинктивно хапається руками за матір. Це давній інстинкт приматів – знайти маму та вчепитися за неї. Малюк хапає брязкальце – ще один давній інстинкт. Коли він навчається впізнавати своїх та відокремлювати їх від чужих – виникає диференціація реакцій: своїх дитина вітає посмішкою, а чужим іноді погрожує, хмурить брови, відвертається... Всі ці реакції зафіксовані у приматів. Це уроджені реакції й людини.

Ще одна риса властива як людській дитині, так і малій мавпі чи цуцику, – пристрасть до збирання всякої всячини. Як маленький собака хапає усе в зуби, так і малюк спочатку тягне усе до рота, а потім набиває кишені усяким добром, від якого жахається мати. Але ж і дорослі люди схильні до колекціонування: дідусь збирає старі книги, бабуся – кулінарні рецепти, мати – рушники, батько – марки... Ця здібність до збирання часто переростає навіть у kleptomaniю, яка дуже поширена у середовищі тварин. У важких умовах це допомагає вижити, а у ситих тварин вона приймає форму гри. Батьки малюка часом спостерігають, що їх дитина принесла з прогулянки чужу річ. Звісно, її треба повернути власнику, спробувати пояснити дитині, що чужого брати не можна, але слід пам'ятати, що ця реакція є уродженою і носить форму гри.

Варто пригадати ще одну рису, яка притаманна як тваринам, так і дітям: консервативність. У тварин є потреба жити у постійно повторюваному світі: їсти однакову їжу в однакових умовах, ходити по старих стежках, сидіти на одному й тому ж місці. Малюк часто вимагає, щоб шарф був тільки певним чином зав'язаний, щоб його тримали на колінах тільки так, а не інакше, щоб все лежало на своїх місцях. Порушення звичного порядку речей обурює як дитину,

так і тварину. Але, не секрет, що й дорослі схильні до виконання певних побутових ритуалів.

Можна ще пригадати багато рис, притаманних як тваринам, так і дітям: схильність до ігор, у яких моделюються можливі життєві ситуації, наявність програм, які забезпечують впізнання головних стандартних загроз із першого погляду. Наприклад, щось довге, вузьке, яке ворушиться у темряві, викликає страх: мабуть, це змія? Однак головним страхом сучасної людини повинні бути не змії, а, скоріше, автомашины, від яких гине непорівняно більше людей, ніж від змій. Але у нашій свідомості живе давній жах перед істотою, яка може наздогнати нас і на дереві, і на землі, яка рухається безшумно та при малих своїх розмірах має смертоносну зброю...

Таким чином, людська дитина має у своїй поведінці багато спільного з поведінкою тварин. Ми бачимо, що вроджені рефлекси зберігаються навіть у тих видів, для яких при сучасному рівні життя, як здається, вони не мають сенсу.

Басюк Анна

Науковий керівник: Міщенко М. М.

НТУ «ХП»

ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНЦІВ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ

Все життя українців, як буденне, так і святкове, просякнуте переплетінням цікавих звичаїв, що пройшли крізь століття. Українська молодь переймає їх, підтримуючи духовну спадкоємність зі своїми предками: функцію передачі традицій виконує, як правило, сім'я. У всіх українських звичаях яскраво простежується переплетення язичницьких та християнських вірувань, що додає обрядам барвистості. Гостям країни випадає унікальна можливість поринути у світ української культури, взявши участь у святкуваннях Різдва, Масляної, Великодня чи Івана Купала, помилуватися таємничим обрядом вінчання,

послухати колядки та гаївки, скуштувати обрядову їжу, приєднатися до захоплюючого процесу розфарбовування великодніх яєць.

У деяких святах ми й досі намагаємося дотриматися традицій, висловлюючи цим повагу нашим предкам, але іноді й слідуємо віянням моди. Так, зараз спостерігаємо як українські пісні отримують нове звучання в новій оранжировці. Ці тенденції доволі відчутні, нагадаємо, що на останньому українському відборі на Євробачення перемогла група «Go_A», чия творчість базується на народних, але осучаснених мотивах. Неймовірну кількість варіацій на сьогодні має легендарний «Щедрик» Миколи Леонтовича. Хустки, сукні, вишиті полотна – все це сьогодні переосмислюється українськими майстринями та модельєрками. Країна рухається вперед, відчуває вплив глобалізації, а осучаснення – чудовий спосіб зацікавити молодь. Так залишається зв'язок з минулим, осучаснюються застаріли традиції та норми, популяризується українське.

Поєднати минуле та сучасне намагаються фестивалі. Так, традиції Гуцульщини відроджуються на щорічному заході «Via Carpatia». Місто Хотин кожного року запрошує любителів історичної реконструкції на фестиваль «Середньовічний Хотин». На Полтавщині в с. Опішне відбувається етнографічний фестиваль гончарства, яким здавна відомі українці. Цей захід – і про збереження української ідентичності, і про популяризацію національних мистецьких традицій. Окрім загального культурного значення таких фестивалів, важливою є і фінансова сторона – такі заходи залучають інвестиції, українських та світових селебриті, туристів.

Змінюється зовнішній вигляд українських міст. Поруч з традиційними архітектурними забудовами, що властиви тому чи іншому регіону, постає сучасна архітектура. В м. Дніпрі, наприклад, це Діловий центр та сучасна набережна, в м. Харкові – торгові центри або проект Heirloom офісного центру на вулиці Чернишевській. Heirloom з англійської перекладається як реліквія, щось успадковане поколіннями. Така назва дуже співзвучна підходу, який є підґрунтям цього проекту: поєднання давнього із сучасним, спадок минулих

поколінь, застосований у сучасній архітектурі. Принцип спадку використано ще в одному відомому проєкті бюро Drozdov&Partners – київському Театрі на Подолі. Для будівництва театру довго шукали стару київську цеглу і врешті знайшли. У Львові по сусідству із старовинними австрійськими будиночками постають сучасні забудови, які підлаштовуються під історичний ландшафт. Архітектури модерну, бароко, дореволюційна та радянська, сучасні забудови в стилях хай-тех, бруталізму – разом формують цілісний міський простір з неповторною атмосферою.

Таким чином Україна сьогодні – це нагромадження потужного культурного шару. Минуле переплітається з теперішнім. Мода на українське – це результат підтримки давніх традицій, соціальний вплив та культурна дипломатія, залучення бізнесу та створення нових проєктів.

Білал Елхалкі, Пузанова-Красікова І. О.

УПА

СПРИЙНЯТТЯ ЧАСУ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Категорія часу – одна з найважливіших для людини. Незважаючи на те, що поняття часу у всі епохи мало для людей засадниче значення, воно не було стабільним. У давнину час вважався живою істотою, майже усі народи шанували та обожнювали його, присвячували йому свята, підносили дари. Давнім символом часу вважається змія, яка кусає свій хвіст і, таким чином, замикає космічне кільце існування, яке не має ані початку, ані кінця, як це осмислюється здавна. Люди вважали, що кожне кільце часу має свій великий, неприступний для розуміння людини сенс та свій «маленький» цикл, який пов'язувався з періодами розвитку живої істоти: дитинством, молодістю, зрілістю, старістю. Наприкінці цього циклу час ставав слабким, старим, хворим і, зрештою, вмирав.

Початок нового циклу знаменував народження нового часу – чистого, сильного, здорового, непереможного, з яким пов'язувалися кращі мрії та надії. Тому передноворічні свята були наповнені особливим сенсом: вони тривали цілий місяць і повинні були підтримати новий час, дати йому силу. Складовою ритуалів було усвідомлення того, що було таке у житті світу, а зокрема у людській діяльності, що зробило час таким виснаженим. Важливість цих усвідомлень була настільки значною, що у передноворічний період звичайне трудове життя майже припинялося: проводилися тільки такі роботи, без яких існування суспільства було неможливе.

З тих часів пройшло багато століть. Для сучасної людини час є об'єктивною, безперервною, односпрямованою категорією свідомості. Але психологічні особливості існування часу в житті наших сучасників ніхто не відміняв. Незважаючи на об'єктивність часу, для кожної людини течія часової річки має свою швидкість, а події, які стаються у часі, мають свою інтенсивність. Існує традиційне сприйняття часу, притаманне різним культурам, існує сімейне сприйняття часу, у якому виховується дитина, і потім такі вподобання зберігаються на все життя і рідко корегуються.

Ви звернули увагу на те, що люди зрілі частіше відчують дефіцит часу, ніж молоді? Справа в тому, що, за спостереженнями психологів, у людей різного віку різний масштаб сприйняття подій. Спочатку час вимірюється днями, потім – тижнями, потім – роками, а у похилому віці – десятиріччями. Можливо, це пов'язане з тим, що з віком, коли часу залишилось так небагато, людина починає відчувати цінність кожної хвилини...

Васейко В. А.

Науковий керівник: Титар О. В.

ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ – СУЧАСНІ ПЕНЗЛІ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

З кожним роком мистецтво в Україні трансформується та набуває нових форм. З появою соціальних мереж, тренди та нові погляди на мистецтво загалом, поширюються набагато швидше, ніж це було 20 років тому. Саме завдяки Інтернету наші митці вправно втілюють сучасні інструменти у своїх роботах та виходять на один рівень з художниками з Європи та Америки.

Зараз штучний інтелект (ШІ) є невід'ємною частиною нашого життя, він керує камерою телефону, аналізує наші вподобання та на основі цього підбирає персоналізований контент і це ще не все. Поступово його технології потрапили в арт-простір, тим самим це дозволило модернізувати мистецтво в Україні.

Штучний інтелект – це галузь інформатики, яка включає розробку інтелектуальних комп'ютерних систем для вирішення проблем, які не обов'язково стосуються лише комп'ютерів, але і других галузей, у тому числі і мистецтва.

Розглянемо як ШІ змінив художників. На сьогодні існує багато автоматизованих програм для митців, за допомогою яких вони можуть спростити роботу повторюваних дій при створенні своїх робіт, наприклад програми: GauGAN, CariGAN, GANPaint Studio. Всі вони створені на основі генеративно-змагальної мережі (GAN), яку створив Ян Гудфеллоу 2014 р. Це комбінація двох нейронних мереж із різним функціоналом: генеративна мережа весь час створює максимально різні зразки на основі завантаженої в неї інформації, а друга, змагальна, – дискримінатор, який відрізняє наслідувальні зображення, створені першою мережею, від справжніх. Вони як художник і

критик. Саме ці механізми й використовують сучасні художники, працюючи з AI. Мета полягає у тому, щоб економити час на ручній роботі та дозволити художнику працювати лише зі своєю уявою не прибігаючи до ручної роботи. Тому рішення, які були створені на основі штучного інтелекту, можуть бути використані для створення чогось, про що митець ніколи не міг уявити себе.

Також немале значення у арт-світі відіграло поява VR – це створений технічними засобами світ, переданий людині через її відчуття: зір, слух, дотик та інші. Ось наприклад, відомий український художник-монументаліст, графік та фотограф Роман Мінін активно використовує штучний інтелект та технології VR у своїй творчості. У своєму арт-хабі, який знаходиться у місті Харків, він створює віртуальні картини за допомогою нових технологій та залучає молодих художників, з якими у майбутньому планує створити власну арт-спільноту.

Зараз українські художники тільки-но розвивають свій технічний потенціал, але з кожним роком ми будемо спостерігати все більше неординарних рішень та неймовірних ідей, які будуть цікаві не лише, українцям, але й усьому світу. Вважаю, що українське мистецтво у поєднанні зі штучним інтелектом та іншими технологіями, такі як VR поступово стають буденністю та реальністю сьогодення, а не фантазією на папері.

Васюк І. С.

Науковий керівник: Красіков М. М.

НТУ «ХП»

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА (ЧАПЛІ), ПИСЬМЕННИКА-ПАТРІОТА З НОВОМОСКОВЩИНИ

Серед літераторів ХХ століття, чиї імена стали відомі в Україні лише за часів Перебудови і Незалежності, був і Василь Чапля, більш знаний під псевдонімом Чапленко (1900–1990) – український письменник, мовознавець, літературознавець, критик, редактор. Народився Василь Кирилович Чапля 18

березня 1900 року в селі Миколаївка на Новомосковщині (тепер Дніпровська обл.) у селянській родині. Після двокласної школи закінчив Павлоградську училищну семінарію. У 1920 році вступив до Катеринославського вищого інституту народної освіти, де його вчителями були О. Пешковський, С. Єфремов, П. Єфремов, Д. Яворницький. У 1925 році Петро Єфремов порадив В. Чаплі вступити до аспірантури науково-дослідної кафедри українознавства, очолюваної професором Дмитром Яворницьким. У 1927 р. під керівництвом Петра Єфремова В. Чапля написав працю «Сонет в українській поезії». Позитивну роль у його формуванні як письменника відіграло спілкування з київськими ровесниками – молодими письменниками, членами літературної організації «Ланка», а потім «Марс» – Валер'яном Підмогильним та Григорієм Косинкою. Останній тепло зустрів появу збірки новел Василя «Малоучок» (1927).

У 1929 році побачила світ на шпальтах часопису «Червоний шлях» друга повість В. Чаплі «Братов'я». Але вже 9 серпня 1929-го Василя заарештували. На час арешту письменник був також членом редакційної колегії дніпропетровського журналу «Зоря», його активним автором і навіть фактичним технічним редактором. У журналі «Зоря» В. Чапля друкував вірші, оповідання, статті, рецензії, переклади з польської, німецької, російської, білоруської мов. Впродовж 20-х років В. Чапля друкувався також у харківських часописах «Червоний шлях», «Плужанин», «Критика», альманасі «Плуг», київському часописі «Життя й революція».

Несподіваний арешт у справі «СВУ», фіктивної організації, про яку письменник вперше довідався тільки від слідчого, викинув Василя Чаплю з офіційного літературного життя: писати можна було тепер лише в «шухляду». Після семимісячного ув'язнення він довго не міг знайти роботу.

У 1931-му В. Чапля ініціював святкування з нагоди 70-річчя з перепоховання Тараса Шевченка на Канівській горі. Василя вкотре звинуватили в націоналізмі й примушували розкаятися у скоєному. В. Чаплю засудили на загальних зборах, звільнили з роботи, виключили з профспілки. Проти нього в газеті «Зоря»

з'являється підвальна стаття «Єфремівщина під машкарою марксизму», а згодом йому назагал забороняють працювати в школах.

У 1943-му В. Чапля виїхав до Німеччини. Звідти за декілька років емігрував до США. 1943 року «Українське видавництво» (Краків – Львів) видає нарешті його історично-побутову повість «Пиворіз». На обкладинці значиться вже не «В. Чапля», а «В. Чапленко». Відтоді письменник так підписуватиме всі свої твори. На Заході (спочатку в Німеччині, потім – на американському континенті) виходять головні художні та наукові твори Чапленка. Так, 1948 року в Мюнхені побачив світ перший том його роману «Чорноморці». Літератор писав на теми, які були заборонені в СРСР: голодомор, репресії, русифікація... Тому й немає нічого дивного у тому, що земляки нічого про нього не знали впродовж тривалого часу.

Василь Чапленко-мовознавець – ця тема заслуговує окремої розмови. Фундаментальною працею в цій ділянці вважається «Історія нової української літературної мови (XVII ст. – 1933 р.)» (Нью-Йорк, 1970, 448 с.), де розроблено періодизацію української літературної мови, а за основу взято жанрово-функціональне розширення та якісно-стилістичне вдосконалення мови.

Помер Василь Чапленко 4 лютого 1990 року в Нью-Джерсі, не доживши кількох тижнів до свого 90-річчя. Сьогодні його літературна та наукова спадщина повертається в Україну. Вона аж ніяк не втратила своєї актуальності. Пам'ять про цю людину вшанована у Дніпрі в назві вулиці та встановленням меморіальної дошки на будинку, де він викладав.

Власова Анна

Науковий керівник: Фрадкіна Н. В.

НТУ «ХПІ»

КОСПЛЕЙ – СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ЧИ ДИТЯЧІ ЗАБАВИ?

Чим стрімкіше розвивається світ – тим швидше змінюється все в ньому, в тому числі це стосується культури: з'являється багато нових напрямків, стилів, жанрів, родів занять та розваг. Одне з таких – косплей. Таке нині популярне хобі досі залишається дивним та дещо дитячим для людей далеких від гік-культури. Це призводить до різного роду булінгу в сім'ях, на роботі, навчанні та просто на вулиці, тощо. Тому популяризація нових субкультур і їх складових дуже важлива і актуальна тема на даний момент. Потрібно правильно подавати інформацію і зацікавлювати не тільки людей що знайомі з таким явищем, а і тих, що навіть не знали про це, так як це допоможе становленню нових жанрів мистецтва в суспільстві. Отже моя місія – розповісти про косплей, його тонкощі, звернути увагу різних поколінь, висловити свою думку та поділитися власним досвідом.

Для того щоб перейти до основної теми цього тезису варто звернути на поняття що об'єднує безліч складових. Елвін Тоффлер в своїй праці «Третя Хвиля» виявив тенденції роздроблення суспільства на мінікультури, які згодом перетворювалися у більш організовані та тематичні субкультури, які в свою чергу переростають у суперсубкультури, що вже не просто намагаються виділитись з загального культурного простору, а і прагнуть стати одними з ключових аспектів культури. Однією з таких субкультур є гік-культура. Згідно оксфордському словнику слово гік означає людину випадваючу із соціальної реальності, розумну та захоплену чимось, людину, що добре розбирається в своєму хобі та приймає участь у формуванні своєї субкультури, пов'язаної з предметом її захоплення. Отже можемо зробити висновок, що гік-культуру формують люди-фанати чого б це не було: книги, фільми, комп'ютерні ігри, настільні ігри, комікси, мультфільми, аніме тощо. Хоча термін почали використовувати відносно недавно, об'єднуватися у групи та влаштовувати усілякі івенти та фестивалі почали ще в минулому столітті. Найбільш відомий San Diego Comic-Con вперше був проведений у 1970 році, тоді на нього прийшло всього-навсього 145 чоловік, тоді як у наш час відвідувачі налічують сотні тисяч. Там збирається безліч художників, письменників, акторів, авторів

відомих всесвітів і звичайно їх фанів. Не головним, але одним із важливих моментів таких заходів є косплей.

За вікном 1930ті роки. Золотий вік наукової фантастики та успіхи науково-технічного прогресу поєднуються і породжують нові популярні жанри – фентезі та стімпанк. Вони швидко набирають свою аудиторію яка вже хоче не просто читати, а занурюватися в улюблені світи глибше. Спочатку це були маскарадні костюми стилізовані під ті чи інші твори, згодом, близько 1960-х, почали формуватися групи людей, що створювали деталі та костюми максимально наближені до персонажів. Проте основним двигуном косплею стали саме фестивалі приурочені американським коміксам. У 1980-х до косплеєрів книг та коміксів ще більше почало додаватись фанатів фільмів, а з розвитком комп'ютерних ігр та аніме, ближче до 2000-х, косплеєри почали надихатись і ними. Деякі помилково вважають що батьківщиною цього руху є Японія. І справді – там дана культура зараз найбільш розвинута, потім ідуть інші азіатські країни, Америка і нарешті Європа, зокрема країни СНД. В Україні щорічно (за винятком 2020 року, у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції), починаючи з 2018 року, проводиться наймасштабніший фестиваль гік-культури, учасником якого я стала у 2021-му. Понад 40 тисяч осіб відвідали фестиваль на який були запрошені зірки світового рівню, багато популярних сучасних художників, музичні гурти і звісно учасники – косплеєри та Cover Dance команди, які змагались за перемогу у своїх номінаціях.

Коротко про історію культури я розповіла, тож самий час сказати що все таки із себе представляє косплей. Із англ. Costume play – костюмована гра. Тобто це не тільки про дитячі ігри в преодягання, а і про серйозну річ – акторську майстерність у відігравші вибраного персонажа. Тому люди які цим займаються усесторонньо розвинуті: багато з них шиють, укладують перуки, роблять аксесуари із різноманітних матеріалів, займаються танцями і театральною грою. Для того щоб досягти максимальної схожості вони багато вивчають героя, його вподобання, манеру мови, ставлення до тих чи інших речей. Часто

косплеєри вміють фотографувати, обробляти фото та самим бути моделями. Це дуже непросто та дорого, тому таке захоплення нерідко переростає в роботу – виготовлення костюмів та перук на замовлення, фотографія, блогінг та інше.

Про таке чудове хобі як косплей можна говорити до нескінченності багато. Розповідати про процеси створення, історію, власні враження та емоції. Він сприяє духовному і фізичному розвитку людини, її навичок і вмінь. Як би не здавалося простим – одягнутися та зробити кілька фотографій, ніколи не знаєш скільки часу, сил, нервів та невдалих спроб стояло за ідеальним результатом який ви можете побачити на екранах. Таким людям потрібна підтримка, бо немає нічого краще визнання твоїх старань і я хочу щоб якомога більше людей знали про це, цікавились, бо кожен з нас є фанатом чого б то не було – книги про магію чи гри про середньовіччя.

Волошин К.М.

Науковий керівник: Кулакова О.М.

Національний фармацевтичний університет

ЖИТТЄВІ ПРИНЦИПИ Г.С.СКОВОРОДИ: ПОГЛЯД З ХХІ СТОЛІТТЯ

Головна цінність і сенс людини, за Сковородою, є внутрішня людина, безподібне людське «Я». Людина, здатна себе пізнати, виховати, вміти собою керувати і прагнути до духовного удосконалення. Персонажі творів філософа представлені в образах тварин, птахів, предметів, що є алегорією в висвітлення типів героїв та їх людських якостей.

Байка «Пси» вчить нас не займатися показовими та безглуздими ділами, бо це є марно витрачений час. В кожному окремому випадку треба підходити індивідуально з розумінням добра і зла. В байці «Жайворонки» дотепно показано, на прикладі Черепахи, що не треба займатися прокрастинацією, коли люди свідомо відкладають важливі справи на крайній термін і замінюють їх фоновими, що приводить до життєвих проблем. Необхідно берегти свій час і не

витрачай його на речі, які не мають значення. Батько повчає сина: «Знай, друг мой, и всегда себе сию песенку пой: не тот орел, что высоко летает, но тот, что легко седает...». Природжене діло робиться легко і спокійно. Ідея корисного використання часу в царені спорідненої праці є головною ідеєю і в байці Г.С. Сковороди «Бджола та Шершень». Байка розкриває одвічну тему суперечності між трудовим способом життя й паразитичним існуванням. Людина досвідчена, працююча, мудра, є алегорією до персонажу Бджоли. Шершень уособлює образ людини-ледаря, яка живе з чужої праці, марнуючи свій дорогоцінний власний час. У Бджоли весь час в її житті – робочий: «Но нам несравненно большая забава собирать мед, нежели кушать. К сему мы рождены и не перестанем, пока умрем.». Шершень, як паразитичний образ людини, не може і не хоче зрозуміти Бджолу і вважає її дурною та безглуздою. Виходячи з філософії Г.С. Сковороди не всяка праця веде до чесного життя і чистої совісті. В його розумінні праця – це не обов'язок, не зобов'язання, не примушення, а, навпаки, вільний вибір людини. Час, який було витрачено для навчання, практики, придбання досвіду, звички для реалізації природних нахилів з розумінням і любов'ю, є корисним, є скарбом знань. І, як вчить Г.С. Сковорода, не слід тоді з часом соромитися своєї спорідненої праці. Неодмінними якостями усіх має бути «чесність, лад і любов» цьому вчить байка «Годинникові колеса». Морально-етична складова проблематики «Годинникові колеса» викладає і процес виховання дітей відповідно до їх природних можливостей, дає змогу подальшому розкриттю здібностей і талантів, формуванню характеру і світогляду, бо як зауважує митець: «По разным природным склонностям и путь жития разный». Сковорода вчить, що необхідно використовувати свої вміння і природні таланти згідно зі своїми можливостями. Людина мусить бути щаслива у своїй праці і свій час витрачати відповідно зі здібностями і можливостями. Орел має сильні крила то і літає високо, Жайворонок крил таких не має, але хто краще його співає. Змія, Буфон, Брусок, Ніж кожен гарний в собі. Саме внутрішнє розуміння свого «спорідненого Я» дає гармонічне життя і не приносить небезпеку. У байці «Орел і Черепаха», Орел символ сили, образ

Черпахи представлені образом людини, яка займається не своєю справою. Черпаха загинула, бо це не її справа літати. У кожної людини своя матриця життя. І цінність витраченого часу залежить від змісту дій в цей час. Час прожитий недаремно, якщо людина може відповісти на питання «Навіщо?». Чи є сенс в даній дії, чи вплинула вона на наше життя?

І сьогодні філософія Г.С. Сковороди є настановою в нашому житті. Вона не втрачає свого унікального пізнавального, етичного і виховного значення. Творча спадщина Г.С. Сковороди багатогранна і має надзвичайну силу. «Пізнання себе» є однією із складових філософії мандрівного філософа: ідея праці, ідея самопізнання, духовного вдосконалення й самої сутності людського життя. Самопізнання є один із шляхів пізнання себе. Розвиток духовної складової людини є велика сила. Не гайте часу: шукайте себе і розвивайтеся.

Єремєєва Маріна

Науковий керівник: Фрадкіна Н. В.

НТУ «ХП»

ХОЛОДНА ЗБРОЯ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

З кінця XV, і до XVIII століття, на теренах України формувалася козацька доба. Постійна боротьба з кочовими народами Сходу сприяла виникненню у козаків певних видів військового мистецтва та змусила їх до створення власних збройних сил які протистояли османсько-татарській і іншим ворожим агресіям. І хоча вороги називали козацьке військо «вогняним», не кожен козак міг похвалитися наявністю рушниці чи мушкету, через брак коштів, тоді коли не було жодного без холодної зброї, багатьох видів.

Головною зброєю і справжнім символом козацтва стала шабля, що на відміну від звичних мечей була родом зі Сходу. Легка за вагою, але з такою ж легкістю зброя, що рубає ворогів, швидко стала невід'ємною частиною життя українських козаків. Спочатку використовувалася шабля переважно кіннотою,

але швидко стала незамінною і для піхоти, яка становила більшу частину козачого війська.

Більшість шабель, ідентифікованих як козацькі, належить до так званого польсько-угорського типу. Рукоятка такої шаблі зазвичай була відкрита або напівзакрита. Наверші рукояті, як правило, було відігнуте вперед і іноді вниз. У деяких випадках воно виконувалося у вигляді орлиної голови (такі шаблі називалися «орлами» або «орлиними»). Гарда шаблі являла собою довге пряме перехрестя з так званими вусами (трикутними виступами). Клинок такої шаблі був або плоским, або з прокованими долами, паралельними до обуху, затупленої кінцівки клинка. Шабля могла мати так зване перо (або елмань) – розширення (іноді двосічне) у верхній частині клинка. Важливим функціональним елементом багатьох «угорсько-польських» шабель був ланцюжок, яким головка рукояті з'єднувалася з переднім краєм гарди, частини зброї для захисту руки. Такий ланцюжок служив одночасно окрасою, дужкою і темляком, що дозволяло повісити шаблю на зап'ясті, не забираючи в піхви.

Великою популярністю у козаків користувалися шаблі-карабелі, клинки яких зазвичай були турецькими або золінгенівськими. Назву Карабела, зазвичай, перекладають як «дорогоцінна і прекрасна» (з італійської), як «меч» (з санскриту), і як «чорне прокляття» (з турецького). Що натякає на зручність винищування ворогів. Клинок карабелі міг мати або не мати елмані і був досить викривлений, а ефес був відкритого типу. Козаки могли використовувати і турецькі шаблі, які відрізнялися від попередніх більш широким лезом на кінці, а також, за часту відібрані у попереднього власника, після його смерті, були прикрашені золотом, сріблом чи драгоцінним камінням і ставали своєрідним трофеєм.

Власне виробництво шабель на території сучасної України, безумовно, було: холодну зброю робили у Прилуках, Черкасах, Миргороді, Каневі, Корсуні, Полтаві, Умані, Києві та інших містах. Проте, через ціну середньої шаблі (у середині XVII ст. – до 15 злотих) яка була майже непідйомною для більшості

козаків, основним джерелом цієї зброї ставали поля битв та захоплені магнатські арсенали, що призводило до скопління саме імпортової зброї.

Ще один вид зброї, досить схожий на шаблю, це козацька шашка, що мала трохи менші розміри. Проте на теренах Запорізької Січі їх не було. Створені вже наприкінці XVII ст., вони не були справжньої бойовою зброєю і використовувались тільки переселеними козаками.

Не менш важливою і часто використовуваною козаками зброєю були сокира, чекан і спис. Козацька бойова сокира мала розширене і відігнуте вниз лезо з простим обухом, круглим або овальним вушком, насаджене на сокирку довжиною від 60 до 85 см. У закозачених селян зустрічалися сокири, що практично не відрізнялися від звичайного теслярського інструменту. Чи навпаки, більш міцні і спеціалізовані, наприклад, з напівкруглим лезом, окованим залізом.

Для бою з противниками в обладунках мали бойовий молот - чекан. Довгий гострий дзьоб такої зброї чудово пробивав не лише кольчуги, а й лати. Його обух, розташований з іншого боку, дозволяв дробити кістки і зорієнтовувати ворога. Рани, завдані чеканом, були важко виліковними, тому у Речі Посполитій щонайменше на трьох сеймах випускалися заборони використання цієї зброї у мирний час. При цьому і чекан, і сокира, могли використовуватись верхівкою козацтва, як символ володарства, на рівні з булавою. Ця срібна чи позолочена зброя з дерев'яною або металевою кулею на рукояті могла бути прикрашена коштовним камінням чи розписом. А у бою носила ударно-дробну дію. До символів влади і зброї можна віднести і пернач, різновид булави меншого розміру. На його рукоятку кріпилося кілька металічних пластин, з назвою «пер» і часто називалася ще й «Полковничою булавою».

В бою козак міг використовувати і спис. Хоча зазвичай він не користувався великим попитом. Інколи козаки використовували списи з листоподібними або ромбоподібними у перерізі наконечниками, що мали від 15 до 21 см завдовжки. На рівні зі списками використовувалася й пика, а при захисті осілих таборів –

коли, вражаючи кінноту. Минулі й дійсні селяни могли користуватися, як заміною, косами, вилами та рогатинами, що мали схожу дію.

Звичайний ніж, з прямим одним лезом, хоч і був у кожного козака, проте як зброя, майже не використовувався, слугуючи для власних потреб. Лопата, яку мав майже кожен воїн, могла стати і зброєю, у потрібний момент, хоча основну роль відігравала у польовій фортифікації, однією з основних тактик козацьких військ.

Неможна оминати увагою і звичайний лук, що користувався великою популярністю у війнах. Через легкість і мобільність цю зброю можна використовувати у будь яких реаліях військових походів. У козацькі часи лук значною мірою поступився місцем ручній вогнепальній зброї, але серед запорожців зберігався практично до кінця існування Січі. Лук використовували як знаряддя для полювання, так і як зброю. Таку специфіку січовиків можемо пояснити тим, що вони переважно спіткали в прикордонній боротьбі з ватагами кочових татар, які були слабо озброєної і активно користувалися луками. Поряд з цим в середовищі запорожців в умовах постійного збройного протистояння, активно розвивалися засоби розвідувально-диверсійної діяльності, які іноді потребували «тиху» металеву зброю. До того ж за потреби, спритний стрілець міг випустити за хвилину до 20 стріл на відстань до 300 кроків.

Тож попри активне користування вогнепальною зброєю, як при малих боях, так і великих військових походах, не було жодного козака який би відмовився від холодної зброї, що складала основу екіпірування воїна, складаючись, що найменш, з ножа, лопати і шаблі.

Жамаль Хасі

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І.О.

УПА

МОВА ЖЕСТІВ У КУЛЬТУРІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Невербальні аспекти комунікації почали серйозно досліджуватися порівняно нещодавно – на початку 60-х років ХХ сторіччя. Особливою увагою в сфері бізнесу та підприємництва користується на Заході «боді ленгвідж» – методика розуміння засобів невербальної комунікації.

Уміння зацікавити партнера якістю своєї продукції, вміння кваліфіковано провести презентацію товару багато в чому залежать від здатності використовувати не тільки вербальні засоби переконання, а й мову рухів, яка має на клієнта непорівнянно більший сугестивний вплив, ніж можна очікувати.

Незважаючи на те, що наукові дослідження засобів невербальної комунікації стали проводитися нещодавно, інтерес до коду жестів виник давно, про що свідчить поява праці Ч. Дарвіна «Вираження емоцій у людини та тварин», у якій дослідник звернув увагу на сигнальне значення жестів, з котрих складається мова невербальних повідомлень.

З того часу пройшло багато років, і сучасна наука розробила класифікацію засобів невербальних контактів. Таким чином, жести диференціюються так:

- жести-ілюстратори, які сигналізують про різні емоції, найчастіше у тому випадку, коли людина не може підібрати потрібне слово або просто хоче підсилити вплив свого мовлення на слухача, зробити свої повідомлення більш цікавими, більш образними, яскравими, емоційними;
- жести-регулятори, що показують або ставлення до аудиторії, як, наприклад, посмішка, погляд, рухи руками, коли є сенс показати завершення бесіди або знак вимоги почекати та ін.;
- жести-адаптери, які допомагають адаптуватися до стресів: поплескування, погладжування, дотик та ін.
- жести-емблеми, які заміщують у розмові слова або фрази;
- жести-афектори, що виражають певні емоції: агресію, недовіру, довіру – тобто певний настрій співбесідників.

Розуміння мови міміки та жестів дозволяє більш точно виявити позицію партнера. Коли ми «читаємо» жести, ми здійснюємо зворотній зв'язок, тобто можемо зрозуміти, як зустріли наше повідомлення.

Закарія Бузерг

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УІПА

МИСТЕЦТВО КЕРАМІКИ

Ми п'ємо з чашок, їмо з тарілок, але не часто замислюємося над тим, із чого вони зроблені. Ми вмиваємося над раковиною умивальника, і знову не задаємо собі питання про матеріал, із якого вона зроблена. Усе це кераміка. Слово це прийшло до нас із грецької мови. Пішло воно від назви глини. Під поняттям кераміки розуміють групу різних матеріалів, які одержують внаслідок спікання глини з різними добавками. Керамічне мистецтво дуже давнє. Найдавнішою річчю з обпаленої глини є фігура вестоніцької Венери з Моравського музею, вік якої датується 30 тисячоліттям до нашої ери.

Наші предки давно помітили, що в землі є великі поклади глини. І вони знайшли для них практичне застосування: навчилися робити з глини посуд. Тому неоліт часто називають «глиняним часом». По суті, кераміка – це перший матеріал, який люди навчилися створювати, тобто це один із перших винаходів людства. Спочатку вироби з глини просто випалювали під сонцем, тому вони були дуже крихкими. Тільки з появою випалювання в печі керамічні вироби стали міцнішими. З часом люди навчилися виробляти порцеляну і фаянс. Засіб виготовлення був відкритий у Китаї, однак довгий час тримався в секреті. Особливість порцеляни у тому, що вона має яскравий білий колір, навіть на зламі. При легкому доторку відчувається чистий високий звук. У складі порцеляни є біла глина, кварц і польовий шпат. Обпалюють її два рази. Спочатку йде легке обпалювання, потім виріб покривається глазур'ю і знов обпалюється при досить високій температурі – приблизно 1400 градусів Цельсія.

Порцеляна відрізняється від фаянсу тим, що вона є однорідною субстанцією, як скло. А фаянс пористий, і тому завдяки вкрапленням він не просвічує на світлі.

Фаянс буває трьох видів: м'який, тонкий, із великим вмістом вапна; середній – із меншим вмістом вапна; і твердий – зовсім без вапна. Останній схожий на порцеляну. Є ще один спосіб відрізнити порцеляну від фаянсу. Якщо на обідці денця є глазур, то перед нами – фаянс. А якщо глазур стерта – то, можливо, перед нами порцеляна.

Ізосімова О. О.

Науковий керівник: Бескорса В. М.

ХГПА

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ ПІД ВПЛИВОМ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Науково-технічний прогрес є невід'ємною частиною життя сучасного суспільства України й всього світу. Сьогодні це не окреме культурне явище, яке виникало в певний історичний проміжок, досягло розквіту та прийшло до занепаду. Науково-технічні інновації є реаліями сьогодення, що не може не впливати на формування самого соціокультурного простору людини, відбиваючись на сфері економіки, культури, освіти тощо.

Український народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з духовних цінностей, надбаних багатьма поколіннями. З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя та форм соціального побутування. Вони закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, адже в них – світовідчуття та світосприймання образу світу. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність духовної культури окремої людини і народу взагалі. Обряди охоплюють все життя людини від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); всі сфери людської діяльності, зокрема й сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, жайинки, жнива, обжинки, Спас).

Українські народні звичаї походять здебільшого ще з перед християнських часів. Упродовж віків вони злилися з християнськими звичаями та обрядами в одну гармонійну цілість. Вони переважно віддзеркалюють життя хліборобів, що було дуже тісно пов'язане з природою. Це й витворило окремий український світогляд. Особливістю цього світогляду була велика пошана праці, потреба ладу та порядку в усьому й привітність до людей.

Культурний простір окремої особистості сьогодні не вимагає дотримання певних традиційних форм або окремих обрядів, політико-економічні умови сьогодення диктують свої умови соціокультурному простору. Через історичні та політичні події більшість українців так би мовити, призабули свої традиції. Наші звичаї зникають з предками, для яких це було важливо. Зараз людям важко зрозуміти, чим відрізняються, наприклад, колядки і щедрівок.

Техногенна урбаністична цивілізація сучасних міст творить інші умовини життя, ніж ті, які були колись по наших селах. Здавалося б, що наші старовинні звичаї тут зовсім не мають місця. Та передавання традиції й плекання наших звичаїв – може бути цікаве та захоплююче і для теперішньої молоді, коли вона переживає їх разом з нами, коли матиме про них цінні й дорогі їй спогади дитинства та всього життя.

Важливим на даний час являється залучення кожної людини до піднесення культурного розвитку України. Стало необхідним висвітлення всіх сфер української культури та впровадження в життя, так як культура нашої країни різноманітна, колоритна, неповторна і варта уваги. Практично прилучаючись до традицій, звичаїв і обрядів народу, молодь вбирає в себе їх філософський, ідейно-моральний, психологічний і етнічний зміст, поступово стаючи невід'ємною частиною рідного народу, нації. Бо на відміну від філософської думки інших європейських країн, де проблеми бідності, хвороби і безкультур'я мислилося подолати шляхом технічного прогресу, підвищення продуктивності праці, за допомогою зусиль освічених монархів і соціального експериментування, українські діячі культури закликають до іншого. «Споріднена праця» і самопізнання, свобода, заради якої не шкода розлучитися

з благополуччям, надання переваги духовному над матеріальним- ось ті шляхи рецепти щастя, яких дотримувались і які пропагували провідні українські мислителі. Сьогодні такі підходи набувають особливого значення для всього людства.

Клименко С. С.

Науковий керівник: Щербина Е. Б.

ХДАДМ

ЕТНО-МЕЛОДІЇ РЕПЕРТУАРУ ГУРТУ «ДАХАБРАХА»

ДахаБраха (Ніна Гаренецька, Ірина Коваленко, Олена Цибульська та Марко Галаневич) – український музичний етно-гурт, організатором і художнім керівником якого є Владислав Троїцький. Назва гурту складена зі слів «давати» та «брати» за словником Грінченка.

Гурт «ДахаБраха» був створений спеціально для театрального проекту «Україна містична», який розпочав Влад Троїцький у 2004 році, у переддень Помаранчевої революції. До проекту увійшли три вистави за п'єсами Шекспіра з наскрізною темою одержимої, кривавої боротьби людини за владу. І гуртові «ДахаБраха» була відведена провідна роль передачі української тональності універсальних подій, описаних англійським драматургом.

Позаяк проект «Україна містична» мав амбіцію створення театральними засобами нового міфу України про саму себе – міфу життєствердного, звернулися до автентичної пісні як засадничого креативного джерела етносу. Проте принциповим було не продовжувати етнографічну інерцію, яка полягає в консервації старих зразків виконання, а спробувати напряду доторкнутися до живої енергії традиції.

Так виник той унікальний стиль гурту – етно-хаос, який розхитує усталене, зміщує звичні акценти, експериментує з формою заради точнішої, сугестійної трансляції глибинного смислу.

Дівчата з «ДахаБраха» це професійні фольклористки. Матеріал для своїх пісень вони збирають в етнографічних експедиціях по українських селах. За словами дівчат, старовинні пісні, виконані людьми похилого віку, – найкращий джерело натхнення. Вони є носіями неймовірної енергії, енергії народу.

У той же час, як відзначає Марко, цю енергію можна передавати по-різному. Хтось записує народні пісні і потім відтворює їх автентично, «один в один». Колектив «ДахаБраха» пішов по-іншому шляху. Вони змішують українські народні пісні з різними фольклорно-музичними традиціями. Наприклад, їх дуже надихають арабські і індійські мелодії. А взагалі, в своїх творіннях вони використовують різну музику. Головне, щоб вона була якісною і професійною. Музиканти «ДахаБраха» грають виключно на народних інструментах. І, повірте, це цілий світ. За словами Ніни Гаренецька, все починалося з трьох звичайних барабанів. Потім в групі з'явився гуцульський барабан. Зараз під час запису пісень і на концертах група використовує до 20 інструментів. Є серед них і зовсім екзотичні. Наприклад, австралійський діджеріду, західноафриканській джембе і буддійський гонг. Як пояснює Ніна, коли друзі відправляються в якусь країну, вони просять привезти місцевий музичний інструмент.

Відрізняє «ДахаБраха» від інших етно-колективів дивовижний сценічний образ. Довгі спідниці, автентичні сорочки, щедро розсипані намиста і головне – незвичайні головні убори, високі капелюхи. Цей одяг уособлює колорит багатьох культур – не тільки української. Втім, як і сама музика «ДахаБраха».

У 2006 році вийшов дебютний альбом гурту – «На добраніч». Наступними альбомами стали «Ягудки» та «На межі». У 2010 р. гурт «ДахаБраха» випустили студійний альбом «Light», саунд продюсером запису якого виступив Юрій Хусточка. У 2012 р. виходить альбом «Хмелева project», створений спільно з білоруським гуртом «Port Mone». Запис відбувся в польському місті Лодзь за ініціативи агенції «Арт-Поле».

Протягом зими-весни 2012 р. на замовлення Національного центру Довженка гурт «ДахаБраха» створив музичний супровід до німого фільму «Земля»

О. Довженка. Наприкінці 2016 р. був виданий новий студійний альбом «Шлях», саундпродюсером якого знову виступив Юрій Хусточка.

17 січня 2020 р. гурт пройшов до фінального туру конкурсу на здобуття Шевченківської премії у номінації «Музичне мистецтво», а 27 лютого 2020 р. стали лауреатами Шевченківської премії-2020. 27 березня того ж року гурт випустив, перший за останні чотири роки, альбом – «Alambari» записаний восени 2019 р. в Бразилії на студії «Gargolandia».

З концертами музиканти з'являлись на найвідоміших фестивалях світу. Були єдиними представниками з України у легендарній передачі «Later...» with Jools Holland на BBC, а також в ефірах відомих радіо.

Через надзвичайно широку географію виступів – Колумбія, Бразилія, Мексика, Сполучені Штати Америки, Канада, Китай, Малазія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія, більшість країн Європи, гурт часто називають головним гастролером країни та послом України в світі.

Як сказав саундпродюсер групи Юрій Хусточка, «ДахаБраха» цікава тим, що показує Україну з кращого боку. Вона несе абсолютно неймовірну позитивну енергію, яка так необхідна людям. Адже все, що робить «ДахаБраха», вона робить для людей.

Козоріз Олександр

Науковий керівник: Титар О. В.

ХДАК

ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ

У сучасній науковій думці існує дуже багато визначень та інтерпретацій поняття «культура», яка найчастіше розглядається як один з проявів людської діяльності, або культуротворення. Наприклад, український культуролог та доктор історичних наук В. М. Шейко виокремлює як вузьке, так і широке трактування цього поняття. На його думку, вузьке визначення культури

сфокусовано на мистецтві, зокрема літературі, музиці, театрі, живопису, хореографії тощо. Також поняття «культура» у вузькому значенні проявляється у багатьох видах людської діяльності, спрямованій на задоволення різних потреб населення в товарах і послугах культурного призначення. Широке визначення культури, на думку вченого, використовується в антропології та сферах міжкультурного спілкування. Воно включає «всю нашу стереотипізовану поведінку, віддзеркалену в технологіях і знаряддях праці, соціальних установах, зокрема економічних, політичних, соціальних, релігійних, освітніх, сімейних тощо, та в ідеях або віруваннях».

Автори словника-довідника «Теорія та історія культури» В. М. Букач та Н. М. Бакланова трактують поняття культури більш детально: «Культура» (лат. *cultura* – обробка) – в широкому розумінні – все, що не є природою; сукупність матеріальних і духовних здобутків людства. У вузькому розумінні поняття культури протиставляється поняттю цивілізації: тут під культурою розуміють неповторні духовні здобутки певного народу – релігію, мову, мистецтво, а під цивілізацією – раціоналізовані витвори (техніку, науку, бюрократію), які легко передаються від народу до народу. Також, на думку авторів, під культурою розуміється «творча діяльність людства у всіх сферах буття і свідомості».

Доктор філософських наук М. В. Дяченко розглядає культуру з точки зору її тимчасових змін. Зокрема особливостей процесу вивчення цінностей поколіннями, співвідношення деструктивної та конструктивної діяльності людини під час революційних перетворень у культурі, взаємообумовленості процесів культурного спадкування та творчості. На думку автора, запозичення певних елементів інокультури не загрожує самобутності, оскільки, засновані, як правило, на цінностях загальнолюдського характеру. Вони добре поєднуються з віковими національними традиціями, не деформуючи їх.

Отже, поняття культури дуже широке, складне та неоднозначне. Ще в середині ХХ ст. американські антропологи Альфред Кребер і Клайд Клакхон розглядали близько 200 визначень культури. Але насправді ж їх набагато більше. Крім того, в сучасній науці існує кілька концепцій і підходів до вивчення культури,

від філософського до утилітарного. Останнє розглядає культуру як спосіб задоволення людиною своїх духовних і матеріальних потреб.

Досить цікавим є семіотичний підхід до визначення поняття культури. Зокрема, відомий культуролог і семіотик Ю. М. Лотман розглядав культуру як світ соціальної інформації, що зберігається та накопичується за допомогою створених людьми знакових засобів. Вчений пов'язує різницю між типами культури з тим, як у них кодується й передається інформація. Культура у концепції Лотмана постає як складно організований знаковий механізм і подібна до двостороннього пристрою, що виробляє інформацію. До того ж багатство внутрішніх конфліктів забезпечує культурі як колективному розуму виняткову гнучкість та динамічність.

Відносно новим є інформаційний підхід до визначення поняття культури, який вводить термін «інформаційна культура». В Українській бібліотечній енциклопедії цей термін тлумачиться як «сфера буття, що пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві, формуванням інформаційних навичок особистості. У широкому сенсі інформаційна культура є сукупністю принципів і механізмів, що забезпечують взаємодію етнічних і національних культур, їх включення в загальний досвід людства».

На думку кандидата педагогічних наук М. О. Антонченко, інформаційна культура «має особливе значення, оскільки передача сукупного соціального досвіду від одного покоління до наступного можлива тільки завдяки її закріпленню у знаковій формі, тобто через соціально значиму інформацію, яка регулює діяльність, поведінку та спілкування людей». Як бачимо, рівень інформаційної культури тісно пов'язаний із виникненням та функціонуванням інформаційного суспільства, перехід до якого розпочався з другої половини ХХ ст. і набуває особливого значення сьогодні, в умовах дистанційної освіти та деяких видів праці.

Таким чином, можемо зробити висновок, що сучасна наука досить активно вивчає явище культури, розглядаючи його з різних позицій і точок зору. Серед основних визначень культури можна виділити три головні: 1) культура як

«друга природа» та штучне середовище, створене людьми; 2) культура як сукупність матеріальних та художніх цінностей і 3) культура як ступінь розвитку певних видів людської діяльності.

У численних інтерпретаціях феномен культури постає як історично зумовлений рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей людини, виражений у типах організації життя та діяльності людей. Для розгляду культуротворчості та ігрової діяльності людини, на мою думку, найбільше відповідає перше визначення культури як «другої природи», штучно створеної людьми, що дає змогу розглянути ігрову концепцію культури більш детально.

Ком М. С.

Науковий керівник: Щербина Е. Б.

ХДАДМ

УКРАЇНСЬКА СУЧАСНА МІЛЬТИПЛІКАЦІЯ

Середній бюджет сучасного мультфільму становить 4 мільярди гривень, що еквівалентно 150 мільйонам доларів, коли за верхньою планкою бюджет може містити і 250 мільйонів доларів, і навіть більше. Я сьогодні хочу розповісти про мультфільм «Мавка: лісова пісня» видавництва української студії «Анімаград», бюджет якої був незрівнянними 5 мільйонами доларів у фінальній версії.

Вперше про початок створення цього проекту стало відомо у 2015 році, коли автори мультфільму, що тоді називався «Мавка», розповіли, що він буде адаптацією п'єси Лесі Українки «Лісова пісня». У силу малого бюджету мало хто вірив у те, що проект виявиться успішним. Чимало сумнівів викликала і п'єса, яку вирішила адаптувати студія, адже «Лісова пісня» мала вкрай сумний та трагічний фінал, не виглядаючи твором, який може стати гарною сімейною кінокартиною.

Перший тизер вийшов у 2017 році, змінивши уявлення людей про майбутній мультфільм. Вийшовши на платформі YouTube, вже за перший день він набрав

понад 500 тисяч переглядів. Важливою частиною тизера став саундтрек, який був написаний на мотиви українських народних колядок. А ще трохи пізніше стало відомо, що картина брала участь у Європейському фестивалі і стала обговорюваною темою і там. Європейські критики оцінили гідну роботу і внесли «Мавка» в топ-20 мультфільмів фестивалю.

Пізніше головна героїня мультфільму прикрасила березневу обкладинку Animation Magazine: «У 2021 році в Україні відзначають 150-річчя величезної письменниці та 110-річчя створення нею «Лісової пісні». Вихід тизера-трейлера 25 лютого – у день народження поетеси – присвячений цим важливим культурним подіям».

Творці мультфільму відзначали, що мультфільм концентруватиметься на проблемах екології. У лісі, крім міфологічних створінь, будуть тварини та рослини, яких занесено до Червоної книги України. Цим автори хочуть привернути увагу до видів, що зникають. Зубри, які ми бачимо у ключовій сцені тизера, зараз на межі вимирання: у популяції на території України близько 320 особин. І сцена порятунку тварин відображає екологічну місію мультфільму – привернення уваги до проблем довкілля: вирубування пролісків та зникнення рідкісних видів флори та фауни.

Для роботи над пластикою та рухами головної героїні команда мультфільму запросила професійну балерину, солістку Національної опери, народну артистку України Катерину Кухар. На знімальному майданчику Катерина відтворювала дії героїні. Кожен її рух аніматори відтворили на екрані образ Мавки. Результат цієї кропіткої, технічно складної роботи можна побачити у тизері-трейлері.

У цій стрічці, як і в першій, звучить саундтрек ДахаБраха, а ще - фольклорного мультиінструменталіста Максима Бережнюка. Концепція об'єднання кінематографічної оркестрової музики та народних інструментів у музиці до мультфільму була розроблена спільно з італійським композитором Даріо Веро.

Культурна місія мультфільму «Мавка: Лісова пісня» – популяризувати та експортувати багату національну культуру та унікальні українські традиції.

Команда проекту працює над тим, щоби він потрапив на екрани більшості країн світу. Задіяти якнайбільше українських творців. Частина провідних держав вже придбала права на показ, адже фільм перебуває на стадії активного міжнародного продажу.

Коновалова К. С.

Науковий керівник: Хіріна Г. О.

Національний фармацевтичний університет

«БАЙКИ ХАРКІВСЬКІ» Г. СКОВОРОДИ: СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

У 2022 році світ відзначає 300-річчя х дня народження видатного філософа, просвітника і байкаря Г. С. Сковороди, якого вважають «українським Езопом». Тому актуальним є пошук у філософській спадщині мислителя ідей та тем, які і сьогодні є важливими для всіх нас. Метою роботи є визначення ідейного змісту та моралі збірки «Байки Харківські», актуальність її ідей сьогодні. Джерелом нашого дослідження став твір Г. Сковороди «Байки Харківські», що був написаний староукраїнською мовою, у перекладі сучасною українською мовою Назара Федорака – українського літературознавця, перекладача. Видання містить ілюстрації, що були створені творчою майстернею «Аграфка». Читаючи книгу ми ніби пролітаємо через часовий пояс епох – античності, бароко та ХХІ ст. Ілюстрації та малюнки до кожної з байок зроблені у поєднанні традицій та новаторства, старовинні барокові гравюри транспоновані у цифрову еру.

Збірка «Байки Харківські» складається з тридцяти творів, у яких Сковорода виступає новатором, розширює ідейно-тематичні горизонти даного жанру, але в той же час й звертається до традиційної тематики своїх попередників. Ідейний зміст чітко висвітлює актуальні і в наш час соціально- етичні проблеми, що вирішуються автором з позиції гуманізму. У байках Сковороди вихваляються дружба, любов, розум, працелюбство, старанність, справедливість, чесність. Автор показує, що справжня цінність людини визначається не одягом, не

зовнішньою красою, багатством, походженням, титулами, посадами, тобто зовнішніми, а внутрішніми якостями. Філософ визначає байку як «мудру іграшку, що в собі ховає силу».

У байці «Бджола та Шершень» вперше порушилась ідея «сродної праці» - праці, яка побудована на пізнанні людиною своїх природних здібностей та розвитку їх з метою пошани та користі зі сторони суспільства та для особистого щастя. Я вважаю, що Сковорода поєднує суспільне та приватне, роблячи все це по «закону спорідненості». Філософ використовує також категорію – «несродна праця», що виступає джерелом несправедливості та придушення слабких сильними. Також слід помітити, що у контексті байок, де чітко виражена ідея «несродної праці», її панування автор вважає одним із джерел страждання та нещастя людей. Байкар переконливо та чітко зображує що люба праця приносить насолоду не тільки своїми результатами, але і самим процесом, ставлячи її джерелом земного щастя людини. «Посада наша є джерелом розваги», - пише Сковорода. Яскравим прикладом є байки «Оселка і ніж», «Годинникові колеса», «Жайворонки», «Собака та Кобила». Концепція «сродної праці» байках «Мураха і Свиня», «Крот і Лінкс» розвивається у твердженні принципу «рівної нерівності». Сенс цього принципу пояснюється тим, що визнаються ті законні та природні потреби, які відповідають природній відмінності людей, а не соціальній.

На початку ХХІ ст. дуже актуальні байки, в яких викриваються соціальне зло та моральні вади сучасників. Сковорода викриває згубність, котра може таїтися у честолюбстві, прагнення до багатства, розкриває ненадійність і повну безглуздість цього ж самого багатств. З цього погляду особливо цікава байка «Жаби», де автор трактує влучні фрази: «найбідніші раби нерідко походять від предків, що жили в калюжі великих прибутків» та «всяка розкіш може зубожіти і висохнути, як озеро, лише чесне ремесло забезпечить непришнє, але спокійне існування». Я вважаю, що саме ця байка показує, що цілеспрямованість до багатств пов'язані з безліччю труднощів і тягарів, які, на жаль, не приносять

ніякого щастя , а лише призводять до втрати людиною внутрішньої свободи та впевненості.

Розмірковуючи, можна сказати, що Сковорода, створюючи байки, немов би дивився у майбутнє. Він змушує людину замислюватися про себе та свої вчинки, про суспільство, про справжні та хибні цінності, а отже такі питання ніколи не перестануть бути актуальними.

Корнілов М. Г.

Науковий керівник: Фрадкіна Н. В.

НТУ «ХП»

РЕЛІГІЯ В АРХАЇЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Метою дослідження даної теми є висвітлення неможливості образів, порушення природних законів існування й творення істот та доведення вигаданості персонажів, в котрих вірили люди давніх часів. Це дозволить пояснити всі незрозумілі пралюдям явища сучасній людині завдяки розвинутішим науковим джерелам сьогодення та зробити можливий прогноз на велике відкриття, що пов'язане зі спірним питанням про існування Бога. Згідно А. Нурсаїновій, релігійна свідомість існує лише в рамках міфологічної свідомості, котра, в свою чергу, відображає рівень уявлень про світ завдяки колективній пам'яті, заснованій на запам'ятовуванні природних або штучних мнемонічних символів, що передавались із покоління в покоління та часто були незмінними. Таким чином, фактори нерозвинутості науки (її відсутність) та неможливість доказу або заперечення певних хибних, як вже відомо, тверджень сильно вплинули на становлення та розвиненість сучасного суспільства та його духовних складників. Розглядаючи виникнення Християнства та образу Христа (за Алексєєвим та Першицем) та багатьох інших богів того часу, бачимо певну особливість: більшість з них пов'язані з землеробним циклом та вірою людини в зв'язок між випадковими закономірними діями та їх результатом. Прикладом

на теренах України є історії кімерійців, скіфів, сарматів, греків, гунів тощо, та їх вірування: анімізм, фетишизм, тотемізм. Виділити можна 2 особливості, завдяки яким і з'явилися вірування – бездоказне сприйняття побаченого, як належне, та те саме побачене, що могло бути страктовано неправильно і описується як парейдолія. Останнє описано в науковій праці К. Палмера та К. Кліффорда як феномен, під час дії котрого в мозку людини активується частина мозку, відповідальна за зорову асоціацію, часто з людським обличчям. Після цього, так як робота мозку пов'язана на електронних імпульсах, а більша частина струму йде шляхом найменшого опору, людина так само вибирає шлях, яким легше всього пояснити минулу подію і висуває побачене як факт, що насправді є хибним твердженням, який потім передається із покоління в покоління.

Висновки. 1. Причини та достовірність джерел появи Бога повинні бути переосмисленні та доведені, через можливе виникнення хибних зорових образів архаїчної людини. 2. В часи становлення перших релігійних тверджень та уявлень не було писемності, тому вся інформація передавалась в усній формі і могла бути прикрашена «художніми засобами» або змінена зовсім для збільшення виразності.

Коровніченко А. В.

Науковий керівник: Щербина Е. Б.

ХДАДМ

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ ТВОРЧОСТІ ГРУПИ «КАЗКА»

Кожен рік в Україні з'являються нові цікаві гурти. Багатогранна палітра українських музичних колективів відзначаються індивідуальністю та вражає розмаїттям напрямків.

«Казка» – український музичний гурт, який дебютував в 2017 році з піснею «Свята». Він виконує поп- музику з елементами електро-фолку. За короткий

період група встигла полюбитися багатьом слухачам. Неймовірний голос солістки в стилі експериментального попа і електро-фольку звучить дуже красиво.

Отже, хто вона, Олександра Зарицька? Дівчина народилася в Харкові, завжди любила співати, але про музичну кар'єру вона навіть не думала. Після закінчення школи вступила в Харківський Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Паралельно з навчанням Зарицька підробляла в місцевих клубах і караоке-барах як співачка. Здобувши вищу освіту, Олександра перебралася до Одеси, де також стала працювати як вокалістка. У 2014 році була учасницею телешоу «Голос України», де потрапила до команди Ані Лорак. Та все ж вибула з проекту на етапі «Нокауту».

Відкрив Сашу Зарицьку продюсер Андрій Уренев. У той момент вона жила в Одесі і якось вирішила піти на кастинг в один ресторан, біля моря. Вона згадувала: «Думала, буду там співати вечорами. У журі сидів Андрій Уренев. Я заспівала Джессі Прайс акапельно, він сказав мені спасибі, я пішла і забула про цей кастинг на цілий місяць». Але Уренев не забув талановиту співачку і вирішив, що Олександрі необхідно забрати до Києва. Потім доля звела Олександрі з гітаристом Микитою Будашем, який грав в інді-рок групи Dead Boys Girl friend. Уже через 4 місяці група викладає в Мережу дебютну пісню «Свята», що і поклато початок музичної кар'єри групи. Пісня набрала величезну кількість лайків, що стало несподіванкою для артистів. У 2017 р. музиканти разом заснували групу KAZKA, підписали контракт з Matamusіc Андрія Уреньова. У цьому ж році вони беруть участь у «Х-факторі», де займають 7 місце. До колективу у 2018 році приєднався талановитий музикант Дмитро Мазуряк. Розвиватися групі допомагав продюсер Юрій Нікітін. Нікітін стоїть на чолі всього процесу – як організаційного, так і творчого. Головне правило команди – нічого не критикувати і все обговорювати. Таким чином команда приходять до спільного знаменника.

KAZKA радує слухачів новим треком під назвою «Дива». Пізніше з цим синглом колектив навіть потрапив на відбір на «Євробачення». І хоча група зазнала невдачі, це не позначилося на їхньому творчому розвитку. Невдачі та труднощі не зломали артистів, з новими силами колектив продовжує створювати нову музику і пісні, які стають хітами. А підтвердженням того, стало здобуття премії YUNA в номінації «Прорив року». Пісня «Плакала» – один із треків студійника – зайняв перші місця в хіт-парадах Білорусі, Болгарії, Латвії та інших країн, а кліп на нього набрав понад 275 мільйонів переглядів у YouTube.

Український колектив і зараз продовжує розвиватися в обраному напрямку. Вони вдало поєднують елементи сучасної електронної музики з народним стилем виконання, що подобається слухачам і виділяє групу на тлі інших виконавців. KAZKA – це дуже молодий український гурт, котрий тільки почав свою творчу стежину. Але вже є перемоги, є нагороди, є популярність. Їх уже впізнають, їхній перший альбом займає перші місця в багатьох рейтингах. Хіт «Плакала» знає весь світ. Тому лишається лиш чекати нових пісень, нових альбомів та побажати нових перемог.

Кохан А. В.

Науковий керівник: Шаполова В. В.

НТУ «ХП»

ДУХОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Духовна культура – знання, моральність, свідомість та освіта, включаючи естетику, науку, літературу, фольклор, традиції, звичаї, особливості характеру, міфологію, етику, право, мистецтво, мову, віросповідання.

Складовими духовної культури є: цінності, норми, звичаї, значення, знання та інформація

Молодь – соціально-демографічний прошарок суспільства, роздільний на базі комплексу вікових особливостей і характеристик соціального становища. Юність як конкретний визначений період життєвого циклу природньо всеосяжний, але його певні вікові межі, пов'язані з ним суспільний статус та психологічні характеристики мають історико-соціальну біологію та походять від соціального ладу, культури та притаманних цьому суспільству взаємозв'язків соціалізації.

У ХХІ ст. юні люди не так часто керуються моральними принципами, які були раніше у старшого покоління, їх змістом життя, характерними особливостями стосунків. Завдяки погляду сучасної молоді, можна побачити цей світ під іншим ракурсом, що дозволяє актуально поглянути на світ, але не можна дивитися крізь темні лінзи сонцезахисних окулярів, що приховують всі недоліки та потреби суспільства.

У сучасного покоління є свої ідеали та кумири. Добро, любов, дружба досить швидко трансформуються в інше значення, не схожі на минулі загальноприйняті. Моральні норми та стандарти, що були раніше всім для наших бабусь, дідусів, для теперішньої молоді не мають вже таке значення. За словами науковців ХХІ ст. можна назвати кризою моралі в сучасній молоді.

Упродовж віків суспільство сформувало певні форми взаємозв'язку, що ґрунтувалися на правилах і традиціях кожного суспільства, а також були зумовлені особливостями національної історії, ментальності, політичного устрою країни.

В Україні вже давно назріває переворот ціннісної системи, що характеризується зміною моральних норм, відсутністю чітких правил, принципів та імперативів або у ролі спрямованості у діях і вчинках особистості.

Поняття про цінності вже розмиті та не мають чіткого механізму розвитку як раніше та способу впливу на розуміння та дії молоді. Модифікування високоморальних стандартів призвело до падіння пафосу соціально необхідної праці, байдужості, суспільної пасивності.

Одне з якостей духовно розвиненої людини з високоморальними цінностями, котрі займають якесь місце у житті представляється толерантність. На англійському бажання бути терплячим, українським – дієдатність терпіти, будь-що чи когось, бути стійким і стриманим. Кажучи про толерантність, можна також зауважити про зміни, які відбулися у суспільстві. На наш час про толерантність говорять набагато частіше та, незважаючи на повільні зміни у свідомості людей, вони все одно є і їх вже можна помітити. Це відображається у зниженні рівня агресивної поведінки та прояви емпатії до людей, які тим чи іншим образом відрізняються від нас.

У нашому суспільстві ХХІ ст. колишні добронарівні цінності, до речі, все менше і менше, це і не добре і не погано, це просто факт, який простежується і який, у свою чергу, варто прийняти. Якщо бути точнішими, то моральні цінності нинішньої молоді свої, нові. І нове суспільство, яке лише кілька років тому розпочало свій розвиток, цілком спокійно приймає такий стан речей.

Те, що ще декілька десятиліть тому всі усі могли сприймати за абсолютно аморальне та неприпустиме, у наш час вже практично нікого не дивує і не шокує. Питання духовності сучасного покоління – це поняття вищого рівня освоєння людиною свого світу, ставлення до природи, суспільству, іншим, до себе.

Лі Цзи Ян

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

МОДА ЯК ЕТИКЕТНА ФОРМА КУЛЬТУРИ

Сучасний етикет регламентує людську поведінку в громадських місцях, на вулиці, в гостях, на різних офіційних заходах. Норми етикету є неписаними, тобто мають характер угоди між людьми.

Етикет – поняття багатогранне, воно включає різні шари нашого життя. Одним із проявів етикету є мода, а саме ті форми культури, які у певний часовий проміжок є загально визнаними у певному середовищі. Це може бути поведінка за столом, на конференції, на лекції, мовні звички, одяг та ін. Але, коли говорять про моду, то мають на увазі, насамперед, одяг.

Поява одягу була пов'язана з пошуком захисту від несприятливих факторів. Але по мірі використання одягу виявилася якість, притаманна усій культурі: люди почали займатися прикрашанням, тобто вони зробили одяг способом самовираження, навіть засобом самореалізації.

На думку соціологів, одяг та взуття стали тими об'єктами, за допомогою яких людина змогла виразити свій художній світогляд, свої естетичні смаки.

Окрім естетичної ролі, одяг грає роль статусну, символічну. Можливо, це пішло з епохи Середньовіччя, коли символічне значення визначених форм одягу було закріплене за певними соціальними станами, а також за певними родами діяльності. Швидше за все, статусна роль одягу проявилася ще у сиву давнину, задовго до епохи Середньовіччя. А у сучасному світі хіба замало статусного одягу та аксесуарів?

Ще одна функція модного одягу пов'язана з потребою деяких людей в оновленні самосприйняття, зміні іміджу. За твердженнями дизайнерів, невід'ємним атрибутом моди є гонитва за новизною; при цьому ступінь новизни або «модності» предмета залежить не стільки від його об'єктивного часу створення, скільки від моменту здобуття популярності та громадського визнання. Загально відомо, що мода схильна до повторів: модні елементи одягу часто мають прямі аналоги у минулому.

Так чи інакше, ми бачимо, що в одязі людина, з одного боку, виражає свою індивідуальність, а з другого – слідує споконвічному інстинкту уподібнення. Слід пам'ятати, що людина – істота соціальна, тому проявляє острах опинитися поза громадою, у даному випадку – поза своєю референтною групою, належність до якої їй дуже важлива. Можливо, у цьому є причина слідування моді.

Лукашевський Арсеній

Науковий керівник: Міщенко М. М.

НТУ «ХП»

МІФ ТА МІФОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

В традиційному розумінні міфи є прерогативою лише архаїчної форми культури та стародавньої усної творчості. Разом з тим, багато рис міфологічного мислення зберігаються сьогодні в ідеологічних системах, мистецьких фантазіях, проявах несвідомого. Прикладом може бути уявлення про «золоту добу», що міститься в ідеях про ідеальне, гармонійне буття людини (від туги за античною добою до ностальгії за СРСР) або «рай на Землі», який маскується за багатьма семантичними моделями, але не змінює своєї сутності (загадаймо християнський рай та досягнення комунізму, обидві концепції є утопічними та відрізняються лише ідеологічними лаштунками). Божественне та неосяжне людському розуму адаптуються під сучасні тренди.

Оскільки будь-яка міфологія безпосередньо пов'язана з дискурсивною практикою чи текстовою традицією, існує ризик підвести під поняття міфу більшість напрямків духовної діяльності людства. Найбільш поширеною сферою сучасної міфотворчості є політичний дискурс. Відомо, що при створенні ідеологічних текстів використовуються метафоричні образи, що корелюють з архетипикою масової свідомості, залучаються мовні, сценічні, технічні та інші засоби, що торкаються емоційно-чуттєвої сторони уяви, що бере участь у міфогенезі. Ці прийоми використовуються при агітації, при політичних дебатах, при створенні будь-якого ідеологічно насиченого інформаційного простору. Характерною особливістю PR-міфології є те, що на основі архетипних образів і універсальних мотивів моделюється система образних вірувань, що згодом сприймається суб'єктом (виборцем, споживачем) як справжня реальність.

До підкласу PR чи ідеологічної міфології можна віднести так звані маркетингові міфи, які за рахунок архетипності дискурсивно відтворюваних образів маніпулюють свідомістю покупця, схилиючи його до придбання товарів чи послуг. Типовим прикладом може бути реклама, а також популярні нині «дизайнерські тексти». Наприклад, увесь бренд мережі закладів швидкого харчування KFC базується на «правдивій» історії про те, як «полковник Сандерс після Другої світової власноруч винайшов той самий ідеальний рецепт курятини та відкрив маленький ресторанчик на теренах Кентукі». Причому відвідувача ненав'язливо запевняють в історичній правдивість факту, що описується, що і має відіграти вирішальну роль при виборі страви та подальшого меню, що рекомендується тою самою мережею. Хрестоматійним прикладом також є міф про дивовижний рецепт «Кока-коли», який знає лише декілька осіб, розкиданих на різних кутках світу.

Кінець XX – початок XXI століття також ознаменовано новою історичною хвилею міфологізації культури, коли відбувається сплеск інтересу до містицизму, розквіт квазінаукової міфотворчості, магії, астрології. Цікаво, що міфологічне знання не протистоїть науці, а органічно вплітається в науковий інститут, викликаючи нарікання лише з боку вчених, які дотримуються радикальних раціональних поглядів. В іншому ж синтез культурних верств у лоні науки вітається. Так, у фізиці є прихильники теорії торсійних полів, в астрономії – шукачі позаземних цивілізацій, у лінгвістиці – реконструктори єдиної прамови, а нарівні з традиційною психологією сьогодні співіснують трансперсональна психологія, школи «діагностики карми», «аналізу енергетичних спектрів», напрями, що використовують магичні культи, шаманські практики, космологію східних релігій.

Разом із повсякденним інтересом до магії та містицизму набуває розвитку фольклорна свідомість, що відтворює міфи про НЛО і Шамбалу, про стародавні цивілізації надлюдей і про інопланетне заселення планети Земля, про домових, духи, і про таємничі знаки, про всесвітню змову та про секретну зброю тощо. Причиною перерахованих міфологічних мотивів є вічна спрага пізнання

чудесного і незвичайного, а також втеча від жорстокої реальності, втілене в наївній, але незмінній мрії про кращий світ, яка раніше компенсувалася урочистим тріумфом раціоналізму та науковим оптимізмом.

Неоміфотворчість торкнулась і сфери релігії. Представники традиційних конфесій зауважують про повсюдне засилля сект, про поширення забобонів та неорелігійних міфів, які ведуть до розкольніцтва, екстремізму, нацизму та інших форм соціальної нестабільності. Міфогенез усередині сучасних релігійних інститутів – це реакція суспільства на загальну маністичну кризу. У пошуку втіхи людина готова сакралізувати власні повсякденні мрії та фантазії, засновані на архаїчних моделях, що не раз відтворювалися в різних галузях світової культури.

Отже, очевидно, що міф є культурним продуктом не лише архаїчної свідомості. Набуваючи сучасні форми, міф бере участь практично у всіх сферах духовної діяльності людства. Оскільки сучасна людина схильна до активного міфомислення, то до актуальних завдань гуманітарних наук входить розробка методів виявлення та типологізації архаїчних міфологічних мотивів у культурних продуктах, спрямованих на маніпуляцію свідомістю та порушення соціальних свобод та справедливості.

Моад Ел Моадін

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

ПРО ЩО СВДЧАТЬ ТЕХНІЧНІ АРТЕФАКТИ АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ?

Майже кожна давня культура залишила свої артефакти, які людство знаходить поступово, відкриваючи для себе чудовий світ сивої давнини. Коли ми думаємо про Давню Грецію, то в першу чергу пригадуємо пам'ятки архітектури та мистецтва – як ті, що в якомусь вигляді збереглися, так і ті, що втрачені. Кожен

мандрівник в Афінах перш за все намагається піднятися на пагорб Акрополю, щоб доторкнутися до минулого та сфотографуватися на тлі «священних руїн».

На території колишньої торгівельної площі Агора, у підніжжя Акрополю, розташовано дивовижний музей, у якому зібрані експонати, що відкривають перед нами не настільки відому, як архітектура та мистецтво, сферу досягнень давньогрецької культури. Це технічні прилади давнини.

Тут можна побачити керамічне «барбекю», давню «мікрохвильову піч», прообраз сучасного унітазу, при якому знаходиться докладна інструкція з застосування. Крім того, можна звернути увагу на глечик із горловиною, де зроблені три канавки, що дозволяє розливати вино у три посудини одночасно. Є там кам'яна шафа з невеликими прорізами по передній стіні. Цей пристрій дозволяв правильно підраховувати кількість голосів на давніх виборчих ділянках. У греків, як ми знаємо, предметом гордості було те, що кожний громадянин брав активну участь у житті своєї країни, тому для них ця первісна «урна» мала особливе значення.

Чільне місце у музеї займають усілякі годинники. Значною популярністю користувалися у греків клепсидри – водяні годинники. Цей пристрій складався з зв'язаних трубочок, а час визначався за швидкістю витікання води з однієї трубочки до другої. Звідки пішла й назва: *клепси́дра* – *крадійка води*. Утім, точність визначення часу була недостатньою, тому що тиск води збільшувався зі збільшенням кількості води у трубці, з якої вона витікала. Часто такі годинники використовувалися для регламентації виступів ораторів на суспільних зборах, які давні греки дуже любили. У військовій практиці клепсидри допомагали визначати час для розведення варти.

Незважаючи на начебто примітивність цих технічних пристроїв, вони з успіхом застосовувалися та виконували свою місію, і ми повинні бути вдячними давнім винахідникам, тому що йдемо по второваній дорозі.

Набіль Аттумі

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

НЕВЕРБАЛЬНІ І ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Спілкування у навчальній сфері – це взаємодія інформатора та інформанта, викладача і студента або учня, батька та дитини та ін.

У процесі комунікації люди не просто передають інформацію, а й «розмальовують» її у певні психологічні кольори, добавляючи до спілкування персональну складову. У людському світі взаємодія – це, насамперед, взаємовплив, співпереживання та порозуміння. Спілкування здійснюється за певними каналами: мовними (вербальними) та немовними (невербальними).

Які ж засоби використовує людина у процесі комунікації? У першу чергу – мову, систему слів, яка може бути використана в усній та письмовій формі. В усній комунікації велике значення має інтонація – емоційна виразність мови, оскільки саме інтонація може надавати мовленню різні сенси.

Крім вербальних засобів спілкування, що використовують мову та мовлення, існують невербальні, які можуть бути допоміжними, а можуть бути й самодостатніми. Це міміка, жести, поза, погляди, переміщення у межах комунікативного простору. Невербальні засоби спілкування вивчені недостатньо порівняно з вербальними, що пояснюється їх неформальним характером, а також уявленням про їхню начебто факультативність для людини цивілізованої, для якої, здається, мовне спілкування і звичніше, і більш значуще.

Однак роль невербального спілкування важко переоцінити. Це більш архаїчний, але не менш досконалий засіб спілкування. Він здатен миттєво передати інформацію, яку людина або приховує за словами або взагалі не може з певних причин висловити.

Загально визнаний факт, що невербальним способом людину набагато важче обдурити, ніж вербальним. Кожний рух можна розшифрувати на рівні підсвідомості або прочитати як таємне повідомлення комуніканта. Якщо людина хоче збрехати, його міміка, погляд, поза та інші прояви поведінки неодмінно його видадуть – але тільки досвідченому та уважному спостерігачеві.

Таким чином, невербальні засоби спілкування цілком заслуговують більш пильної уваги з боку дослідників у галузі педагогіки, психології та інших гуманітарних наук.

Немашкало Аліна

Науковий керівник: Титар О. В.

ХНУ ім. В. Н. Каразіна

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНІЙ АРТ-ГАЛЕРЕЇ

Тема менеджменту та управління арт-галереями є досить актуальною темою, адже за допомогою цих професій можна активізувати новизну раритетного мистецтва, або ж розкрити сучасні напрямки.

Арт-менеджмент – це професійне управління процесами створення художніх цінностей (матеріальних та духовних) та просування на ринок культурних послуг результатів творчої діяльності та організації за допомогою технологій менеджменту та маркетингу.

Особливістю функціонування організації сфери мистецтва та культури є її відкритість, що передбачає значний взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. В управлінні цими організаціями виділяють два напрями менеджменту – внутрішній та зовнішній.

Управлінська діяльність менеджера в арт-галереї проявляється у розробці плану дій та визначенні необхідних ресурсів для досягнення цілей.

У роботі менеджера у сучасній арт-галереї важливо формувати відповідну стратегію та тактику як основні напрямки діяльності різних учасників діяльності у сфері мистецтва та культурі.

З практичного погляду менеджер в арт-сфері існує багатопланова та різнобічна діяльність, у тому числі виробництво різноманітних шоу-програм, конкурсів, виставок. Менеджер як учасник соціокультурних процесів відіграє велику роль у діяльності професійних та самодіяльних культурно формуючих, творчих організацій.

Сучасний менеджер працюючи в арт-галереї є посередником у відносинах між арт-сферою та людиною, також виступає регулятором соціально-культурної активності аудиторії, сприяє самореалізації особистості та її самовираженню у різних формах культурної діяльності.

Менеджмент у сфері культури, та арт-галереї в тому числі, є успішним, коли менеджери є носіями культурно-ціннісних еталонів, а також приймають участь у формуванні соціокультурних процесів.

Піщуліна Еліна

Науковий керівник: Красіков М. М.

НТУ «ХП»

ХУДОЖНИКИ, НАРОДЖЕНІ ХПІ: СВІТЛАНА ЗЕМЛЯНКІНА

За роки свого існування Харківський політехнічний інститут випустив багато визначних особистостей. І це не тільки науковці, політики, організатори виробництва, але й митці – письменники, актори, режисери, художники... Одна з таких творчих особистостей – художниця Світлана Землянкіна. Її творчість подарувала багатьом дітям і дорослим радість, збагатила емоційну палітру життя, залишила в душах низку яскравих образів, які запам'ятовуються надовго.

Світлана навчалася на факультеті автоматики та приладобудування НТУ «ХПІ» у 1998–2003 рр. За її словами, у школі навіть гадки не мала, що прийде саме сюди. «Я була людиною без майбутнього», – каже вона. Планувала вступити до Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, але з цим не склалося, і дівчина пішла вчитися у ПТУ при ХПІ, а вже після його закінчення вступила до самого університету на факультет АП. Закінчивши ж, як це часом буває, за фахом майже не працювала.

Ще з дитинства Світлана захоплювалася малюванням, але професійно цим ніколи не займалася до моменту знайомства з одним молодим чоловіком. Він був художником та після тривалої розмови зі Світланою запропонував їй виконувати роботи на замовлення. Суть роботи полягала у промальовуванні персонажів для рекламних кампаній, і саме з цієї роботи розпочалася кар'єра Світлани як художниці.

Світлана провчилася в художній школі лише один рік та закінчила її, коли була ще в 11 класі. Решту часу вона займалася самоосвітою і практично вдосконалювала свої навички. Після виконання малюнків для реклами вона зайнялася новою роботою, а саме розмальовуванням стін квартир. Як згадує Світлана, це займало багато часу, проте приносило непогані гроші, а також давало великий досвід у створенні композицій. Наступним кроком в її творчому зростанні стало художнє оформлення дитячих книг відомого харківського видавництва «Ранок». Художниця працювала там протягом 4 років і встигла оформити чимало книг для дітей та створити низку неординарних ілюстрацій. Найпопулярнішими з проілюстрованих нею книг стали «Лисичка-сестричка та Вовчик-братик» і «День народження Лисички». У 2012 році у харківському видавництві «САГА» вийшов упорядкований М. М. Красіковим комплект листівок «Ретата Муха. Фотографії. Стихи», вишуканий дизайн і непересічні ілюстрації до якого створила випускниця Політеху. Це була блискуча робота.

З першого курсу Світлана долучилася до діяльності Етнографічного музею «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича НТУ «ХПІ». Вона разом із директором музею М. Красіковим та іншими студентами-політехниками неодноразово була

в фольклорно-етнографічних експедиціях, зокрема байдаркових, організованих Всеукраїнською асоціацією молодих дослідників фольклору (керівник Ілля Фетисов). Побачене і почуте під час цих мандрів вразило Світлану, Україна зачарувала її своєю красою. Вона зізнавалася: «Після експедицій я хотіла передати всі свої емоції дітям, які дивитимуться мої малюнки в книгах, передати їм любов до своєї землі та продемонструвати українські традиції». Під час перегляду її малюнків розумієш, що своє завдання художниці виконала на «відмінно».

Двічі музей «Слобожанські скарби» влаштовував персональні виставки графіки та живопису С. Землянкіної – одну на своїй території, другу – у Науково-технічній бібліотеці ХП. Світлана, людина з великим почуттям гумору, з несподіваним асоціативним мисленням, спілкуючись зі студентами та співробітниками Alma Mater, справляла велике враження на присутніх, надихала на творчість, прикладом свого життя доводила, що людина просто повинна розкривати усі свої здібності, долаючи будь-які обставини.

Була Світлана й учасницею виставок, які влаштовувало Неформальне товариство друзів Зінаїди Серебрякової, і її роботи не губились серед картин професійних майстрів.

На даний момент Світлана вже кілька років живе у Німеччині в Гамбурзі, куди запросили на роботу її чоловіка Славка, також випускника ХП. У родині двоє чудових дітей. Світлана, яка перед від'їздом встигла повчитися у Харківському художньому училищі, веде дві групи – навчає малюванню, а також малює портрети на замовлення. Як хобі віддає перевагу скетчингу – швидким вуличним замальовкам. «Скетчинг – це сучасний напрямок образотворчого мистецтва. Зараз час рухається дуже швидко, все йде прискорено та енергійно – скетчинг відповідає цій тенденції», – каже Світлана Землянкіна. Серед безлічі її робіт можна знайти замальовки вулиць Харкова та інших міст Європи. А ще у Етнографічному музеї «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича НТУ «ХП» висить стіннівка до 10-річчя музею з дотепними малюнками, виконаними у

2007 році Світланою Землянкіною разом із Марією Сізінцевою, також активною учасницею етнографічних мандрів.

Саган Р. А.

НАДПСУ ім. Б. Хмельницького

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВПЛИВ НАРАТИВІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Походження української держави – це важливе питання, яке історики не залишають осторонь. Сьогодні, коли Російська Федерація захопила не тільки Донбас і Крим, а окупувала наш інформаційний простір, подолати ворога можна не лише силою, але й протидіючи потоку неправдивої ворожої інформації.

Публікуючи певні пости, що стосуються України, російські ЗМІ подають меседжі про те, що, мовляв, українців не існує в природі, що Україна – це окраїна Русі, що Давньокиївська держава – це Росія, що стародавні жителі Києва і сучасні росіяни – це один народ. Українці не повинні «на віру» сприймати такі повідомлення. Вони повинні знати, що вперше про назву «Україна» згадано в джерелах 1187 р., а про Росію – 1387 р. Наша країна мала кілька назв. Спочатку давньогрецький історик Геродот описував Україну під назвою «Скіфія», про що згадано і в «Повісті минулих літ». Надалі Україну ототожнювали з назвою прийдешніх народів, таких як кіммерійці (Кіммерія), сармати (Сарматія), роксолани (Роксоланія). Найвідомішими теоріями походження назви «Русь» є скандинавська та слов'янська.

Вибір на користь назви «Україна» наш народ зробив протягом XVII ст., що закріплено у народній творчості, яка оспівувала Україну. Усі події, про які йдеться в піснях, пов'язані саме з походженням України як окремого народу. Цим самим можна спростовувати той російський наратив, що Давньокиївська держава – це Росія.

Хоча Російська Федерація через соціальні мережі та ЗМІ розповсюджує інформацію про те, що Україна походить від Росії, але, досліджуючи періодизацію історії, можна зробити висновок, що це не так. Українці споконвічно живуть на своїй землі. Російська імперія весь час зазіхала на наші землі. Але до цього часу ми є нероздільною країною, яка намагається захистити землі, які історично належать нашій державі.

Отже, наразі Україна перебуває в такому стані, що потерпає як від збройного конфлікту, так і від інформаційної війни, яка використовує недостовірну інформацію. Для того щоб протидіяти інформаційній війні та дезінформації, потрібно бути медійно грамотними, тобто вміти розрізняти пропаганду від правдивої, потрібної та корисної інформації. Можливим рішенням цієї проблеми було б створення проєктів з медійної освіти або курсів. Це значно б підняло рівень обізнаності молодих людей у сфері інформаційних впливів.

Сукіасян Л. А.

Науковий керівник: Садовніков О. К.

НФаУ

КУЛЬТУРА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Інформаційне суспільство ХХІ ст. поставило перед людиною величезну кількість нових проблем, які ще не існували навіть у ХХ ст. Стрімкий інноваційний розвиток сучасної техніки та технологій, нові можливості комунікаційних систем, розвиток процесів пов'язаних із глобалізацією сформували нове інформаційне поле, нове ставлення до інформації, нові критерії та вміння використання інформації. І крім того нові проблеми існування та подальшого розвитку культурних традицій, які розглядаються як національні, як спадщина радянської культури, та як ті, що формуються у ході розвитку глобального суспільства. Україні не залишається поза межами цих

процесів, а тому має знайти вирішення для збереження власної культурної самобутності та долучення до глобального культурного простору.

Під впливом цих факторів відбувається формування інформаційного поля, яке при загостренні ситуації, враховуючи політичну нестабільність, негаразди економічного стану, міграційні процеси, особисті вподобання, виховання, освіти, освіченість та інші реалії сучасного суспільства, створюється різноманітними суб'єктами, розповсюджується різними каналами та діє в розбіжних напрямках. Враховуючи, що інформація є потужним інструментом для маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, вміння орієнтуватися в інформаційному середовищі, використовувати критичність мислення, спиратися на достовірність, відокремлювати популістські, пропагандистські та маніпуляційні прийоми стає необхідністю для сучасної людини, яка бажає жити у реальному світі, а не у світі створеному мас-медіа.

Але ж спостерігаючи діючу ситуацію, можливо побачити, що у відборі інформації та її використанні, людина базується по більшості на особистому досвіді, наявних знаннях і переконаннях, якщо такі є, і їх вистачає для відбирання інформації та сортування достовірної та фейкової інформації. У разі некритичного ставлення до інформації спрацьовує орієнтація на авторитети, на довіру чи симпатію до джерела інформації та на інші не раціональні чинники, врешті решт, може ставатися так, що бажане сприйматися як діюче.

Слід також звернути увагу, що звертаючись до теорії поколінь, розроблену У. Штраусом та Н. Хау, можна бачити різне відношення та використання різноманітних методів пошуку, відбору та обробки інформації у представників різних поколінь. Так, різні покоління обирають не однакові джерела інформації, і відповідно до цього, використовують певні навички до роботи з цим джерелом, а далі звикаючи до отримання інформації з відповідного джерела, можуть відмовлятися від інших, що зменшує можливість та навіть необхідність знаходити та використовувати гідну інформацію. Зараз складно говорити про якесь домінуюче у суспільстві джерело, а отже, і про якісь єдині підходи та навички, необхідні для орієнтації в інформаційних потоках. При тому, ні

школа, ні університет не дає базових методів роботи з сучасною інформацією, не надає вміння пошуку достовірної інформації, не формує навички критичного мислення. Окрема особистість потрапляє в інформаційні потоки та борсається у них самотійно. Такий стан справ загрожує дезорганізацією суспільства, зіткненням ідеологій, зростанням агресії та зростанням соціального та культурного непорозуміння. А це, у свою чергу позначає, що при обранні культурного напрямку і далі існуватимуть різновекторні спроби вирішення проблеми, що звісно не є сприятливим для покращення ситуації.

Таха Яссін Іфра

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

ЕМІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У КУЛЬТУРІ ЛЮДСТВА

На думку дослідників, рівень еміграції в ту чи іншу країну є показником її благополуччя. Якщо людина мешкає у державі, де її усе задовольняє, вона ніколи не подасться кудись шукати щастя. Але ж є фактори, які нібито не пов'язані з благополуччям як таким. Одним із них є прагнення змін. Не випадково психологи вважають, що раз у семиріччя людині для покращання психологічного настрою треба змінювати рід діяльності, місце проживання, коло спілкування та ін. Але, безумовно, під час загострення соціальних протиріч люди в індивідуальному чи груповому порядку кидають свої обжиті місця. У першому випадку ми маємо справу з еміграцією, а у другому – з міграцією (пересуванням великих мас людей). Наважуючись на еміграцію чи міграцію, людина завжди здійснює свій вибір. Які ж фактори впливають на цей вибір?

Соціологи твердять, що під час глобальних катаклізмів, а саме таких, як, наприклад, землетрус, війна, епідемія, люди схильні до об'єднання. Вони починають інтенсивно комунікувати і під впливом могутнього інстинкту

об'єднання знаходять колективні рішення, оскільки усі є рівними перед фатальною небезпекою. В умовах відносної стабільності при зниженні соціального рівня життя люди схильні, навпаки, до поляризації. Дослідники пояснюють таке явище тим, що виникає *інгруповий фаворитизм* – конкуренція між різними групами, ситуація змагання. Така схильність виявляється між різними конфесіями, між класами у школі, між представниками різних професій, між мешканцями різних регіонів, між представниками різних діаспор тощо. Коли у суспільстві виникає така поляризація, вона починає працювати на усіх рівнях, притягуючи людей до того чи іншого полюсу та примушуючи формувати комунікативні актиза принципом «свій – чужий». Однак, за спостереженнями соціологів, є народи, які не дуже схильні до утворення діаспор. Це германці, росіяни, англосакси. Для них найчастіше актуальнішим буває пошук не групової, а індивідуальної ідентичності.

Багато хто вважає, що емігрант втрачає батьківщину. Це не зовсім правильно, тому що часто саме вдалині від батьківщини емігрант відчуває нерозривний зв'язок із своїми коренями, із рідною природою, земляками, і ці відчуття стають джерелом глибокого душевного болю, а часом і натхнення для творчих натур. Мабуть, **вітчизна – це відчуття причетності**, яке перебуває з людиною навіть у космосі. Не завжди люди стають емігрантами з-за грошей. Часто людину тягне пошук самого себе, місця, де він був би спроможний реалізувати свій потенціал. Декотрим вдається на чужині знайти самих себе та жити у згоді з собою. А відчуття батьківщини у деяких емігрантів може бути навіть більшим, ніж у тих, хто ніколи далі свого села чи міста не вирушав. Достатнього згадати Гоголя, який, живучи в Римі, писав «Мертвые души» – твір про Росію і для росіян.

АСКІ-АРТ ЯК ВИД ЦИФРОВОГО МИСТЕЦТВА ХХІ СТОЛІТТЯ

Сучасний світ у значній своїй частині замішаний на цифрових технологіях. У цій роботі розглядається один із цікавих напрямків цифрового мистецтва, яке з'явилося у середині 80-х років минулого століття. Самостійним, розвиненим і визнаним цей стиль став тільки на початку ХХІ ст. Саме у ці часи він був визначений як вид мистецтва. Називають цей стиль *АСКІ-арт*. Сутність його у тому, що АСКІ-художники використовують понад 260 простих символів, створених усіма доступними можливостями комп'ютерної клавіатури, включаючи літери, цифри та знаки. Спеціальний формат запису дозволяє розмальовувати символи різними кольорами, а також використовувати ефект миготіння та рух зображення. Таким чином, з'являється можливість створення не тільки статичних зображень, алей цілих відеосюжетів.

У цьому виді мистецтва існує декілька напрямків. Першим виник стиль, який називається *Old-school*. У ньому використовуються тільки розділові знаки (лапки, риски, дужки, тире та ін.) Деякі сучасні художники й досі користуються цим набором, який насправді не такий обмежений: різноманітність шрифтів дозволяє створювати цікаві роботи. Трохи пізніше виник стиль *New-school*, який відрізняється більшою різноманітністю символів, а також посиленням більш художніх можливостей – показом переходу світла та тіні, згладжуванням контурів та ін. Третій основний стиль носить назву *Block-stiley*. У ньому використовуються сіточки та квадратики, а зображення заповнюється повністю усіма символами. Цей стиль вважається дуже складним, тому що він потребує вміння працювати з кольором.

Крім трьох основних стилів, існують ще й додаткові – *Ripscript, Bin, X-Bin, Avt*. На базі АСКІ-зображень з'явився добре нам відомий символ – смайлик. Сам по собі він не має особливого сенсу, але набуває його, доповнюючи текст та

позначаючи одну з обраних емоцій: посмішку, образу, іронію...Декілька людей із різних країн світу вважають себе авторами смайлика, але загально визнаним є факт, що вперше такий символ намалював американський художник Харві Болл у 1963 році.

Зараз АСКІ-арт – живе мистецтво, яке застосовується у різних галузях комп'ютерного дизайну з метою реклами, при створенні інтернет-сайтів тощо. Ймовірно, стилі цього напрямку одержать активний розвиток у майбутньому.

Хамза Хамді

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

СПІЛЬНІ РИСИ РІЗНИХ АЛФАВІТІВ

Здається, між написанням літер у різних мовах не можна знайти ніякого збігу. Кирилиця та арабська в'язь, латиниця та санскрит – що може бути спільного між ними?!

Але ж сучасні дослідники вважають, що спільне таки є. Співробітник Інституту історії людства Товариства Макса Планка Олів'є Морен разом із колегами порівняв написання літер ста шістнадцяти мов, як сучасних, так і давніх, котрі мали алфавіт або слогову абетку, або те й друге. Мови з логографічним написанням, де є дуже складні символи, що означають одразу ціле слово (ієрогліфи у китайській мові або клинопис у шумерській мові) в аналіз не були включені.

Обрані мови дослідники пропустили через особливий алгоритм (приблизно 5500 знаків). Особливу увагу приділяли тому, як розташовані вертикальні, горизонтальні та наскісні лінії, а також зважали на рівень поперечної та поздовжньої симетрії знаків.

Виявилося, що у всіх мовах переважають вертикальні та горизонтальні лінії (до 70%) порівняно із косими. З такою ж частотністю переважає вертикальна симетрія. І цьому є пояснення.

Відомо, що у нас є певні естетичні вподобання стосовно геометричних форм, спільні для усіх людей. Вчені переконалися у тому, що на об'єкти з вертикальною симетрією та на горизонталі з вертикалями відповідні нейрони реагують швидше. Це пояснюється тим, що практично увесь оточуючий нас ландшафт спирається на вертикальний та горизонтальний виміри. До того ж, вертикальна симетрія – обов'язкова властивість людського обличчя. Таким чином, щоб правильно орієнтуватися на місцевості та впізнавати інших, наш мозок у першу чергу повинен розпізнавати необхідні геометричні параметри. Можливо, письмові знаки різних мов формувалися під впливом таких переваг, які були «вбудовані» у нашу нервову систему.

Олів'є Моран висунув ще одну цікаву гіпотезу: на його думку, характерні особливості письмових знаків з'явилися майже одразу й потім кардинально не змінювались. Ці дані хоч і протирічать гіпотезі про те, що письмові знаки еволюціонували, щоб стати більш простими у написанні, але ж, можливо, для людства у вивченні історії абеток існує часовий кордон, за який поки що не може проникнути сучасна наукова думка.

Хішам Уаду

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

МИСТЕЦТВО І МАЙСТЕРНІСТЬ

Одним із важливих способів існування культури є мистецтво. Ця форма людської діяльності загальнозначуща, і тому без неї неможливо досягнути багатомірності людської діяльності та людської культури.

Спочатку слово «мистецтво» означало особливий вид людської майстерності, а також продукт цієї майстерності, який відрізнявся від творіння природи, від наукових досягнень. Таким чином, мистецтво спочатку не відрізнялось від майстерності, однак внаслідок розвитку культури межа між ремеслом та мистецтвом почала збільшуватися. Слід пам'ятати, що кордони між вказаними поняттями не є чіткими, тому що, скажімо, наукове відкриття або те ж саме ремесло може включати у себе елементи мистецтва.

Кожна сучасна людина на буденному рівні відчуває різницю між значеннями слів «мистецтво» та «майстерність». Але сучасна наука не завжди може диференціювати явища, для характеристики яких підходять ці обидва поняття. Філософське визначення мистецтва звертає нашу увагу на одну істотно важливу рису мистецтва: дійсність відображається у мистецтві за допомогою художніх образів. Коли філософія говорить, що мистецтво є особливою формою соціальної свідомості та духовної діяльності, вона має на увазі те, що головним у мистецтві є все той же художній образ, який виникає у свідомості, а не його матеріальний прояв (звуки, кольори, слова та ін.), що не може існувати самотійно, а тільки у злитті з художнім образом.

Головна мета мистецтва – саме художня діяльність, у процесі якої створюється особливий вигаданий світ, який є полем вільної творчості людини, коли творець реалізує не яку-небудь одну свою частину душі, а всього себе. При цьому у творчості письменником, художником, музикантом охоплюється не окрема частина світу, як, наприклад, у науці, а увесь світ у цілому як відображення цілісного сприйняття людини.

Деякі поети твердять про абсолютну включеність творця у ритміку Всесвіту, а дехто з музикантів захоплюється відчуттям резонансу з гармонією сфер... Враховуючи специфіку мистецтва, слід розуміти, що ніякий інший вид діяльності не дає людині такого повного та беззастережного самовираження, такого відчуття самореалізації, як мистецтво.

Шен Сінь І

Науковий керівник: Пузанова-Красікова І. О.

УПА

МОЛЕКУЛЯРНА ГАСТРОНОМІЯ У КУЛЬТУРІ ХАРЧУВАННЯ

Кожний народ має свої традиції виготовлення їжі. Це стосується традиційних уявлень щодо інгредієнтів та засобів кулінарної обробки продуктів. Але у сучасному світі з'являються універсальні принципи виготовлення страв, які визнані базовими для приготування. Одним із таких напрямків є молекулярна гастрономія. Засновниками теорії молекулярної гастрономії вважають професора фізики Оксфордського університету Ніколаса Курті та французького хіміка Ерве Тіса.

Нова наука наполягає на ідеї, що певний продукт повинен бути розділений на складові компоненти, а потім слід виготовити з них страву із оригінальним букетом смаку й запаху. Таким чином, головну задачу дослідники вбачають у вивченні різноманітних процесів, які відбуваються під час кулінарної обробки продуктів, та використанні одержаних знань для приготування їжі з оригінальною смаковою якістю.

Заміна одного продукту іншим – одне з досягнень кулінарної гастрономії. Наприклад, при виготованні заварного крему з молочного білка, який у деяких людей викликає харчову алергію, можна використовувати агар-агар, що видобувається з бурих морських водоростей і є сильним піноутворювачем.

Способи молекулярної гастрономічної обробки та консервації продуктів можуть здатися незвичними для прихильників традиційних методів. Але ж, наприклад, м'ясо, виготовлене за температурою близько 55 градусів, відрізняється соковитим смаком, тому що під час приготування не відбувається такого інтенсивного випарювання води, як при високих температурах.

Незважаючи на молодість нової гастрономічної науки, у неї з'явилося вже досить багато прихильників. Вони проводять регулярні зустрічі, на яких

збираються дієтологи, повари, працівники ресторанів, співробітники та власники гастрономічних лабораторій – всі, хто зацікавлений вивченням змін якостей харчових продуктів за рахунок різних способів обробки.

Перший міжнародний семінар з молекулярної кулінарії відбувся в Італії в 1992 році. На початку другого тисячоліття багато престижних європейських ресторанів відкрили спеціальні кулінарні лабораторії, які займаються розробкою технологій для досягнення балансу смаків та створення нових кулінарних шедеврів. Припускається, що незабаром в Іспанії буде відкрита перша у світі Академія гастрономічних наук.

СЕКЦІЯ 4
РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ
ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Голова секції: проф. Ігнатюк О.А.

Секретар секції: доц. Костиря І.В.

Анохіна А.О.

Науковий керівник: Романовський О. Г.

НТУ «ХП», м. Харків

РЕЗОНАНСНЕ ЛІДЕРСТВО ТА ЙОГО ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

На сьогодні найбільш успішним й продуктивним вважається резонансне чи емоційне лідерство. Резонансне лідерство засноване на емоційному зв'язку з підлеглими. Високий рівень емоційного інтелекту дозволяє лідеру відчувати колектив та інтуїтивно знаходити підхід до нього, надихати й спонукати до дій через емоційні стимули. Даний тип лідера ніколи не відчуватиме труднощів у налагодженні комунікацій з партнерами, клієнтами, підлеглими. Саме тому емоційний інтелект - так багато важить для успіху.

Емоційний інтелект - це здатність людини до сприйняття, усвідомлення та корекції свого емоційного стану й емоційного стану інших людей. Він складається з саморозуміння, управління своїми емоціями (саморегулювання), емпатії (здатності розуміти емоційний стан інших та взаємодіяти з ними з урахуванням їх емоційних реакцій) та соціальних навичок (уміння знаходити спільну мову та підтримувати відносини з людьми). Рівень емоційного інтелекту залежить від низки факторів: особливості темпераменту; типу мислення; рівню розвитку самосвідомості; рівню емоційного інтелекту батьків; виховання та обставин в сім'ї. Але емоційний інтелект можна розвинути шляхом цілеспрямованої освіти, особливо під час професійної підготовки в

зкладах вищої освіти. Підготовка у вищій школі спрямована на формування етичного лідера.

Сучасні науковці виділяють особливості етичного та неетичного лідерів. Етичний лідер використовує владу на користь інших, будує своє бачення відповідно до потреб й прагнень послідовників, стимулює у послідовників творчий підхід до справи, а також своїх поглядів, заохочує відкриту та двосторонню комунікацію, вчить, розвиває й підтримує послідовників, покладається на внутрішні моральні стандарти для задоволення своїх інтересів. Неетичний лідер використовує владу лише в особистих інтересах, просуває лише своє особисте бачення, перетинає критику на свою адресу, вимагає беззаперечного виконання своїх рішень, нечутливий до потреб послідовників.

Ми згодні з тим, що, коли лідери пробуджують у підлеглих позитивні емоції, вони розкривають у них найкращі сторони й навпаки, коли керівники викликають негативну реакцію, то підривають емоційні основи, на яких ґрунтується доброзичливість колективу. Пригніченість, що виникає при цьому, миттєво відбивається на результатах роботи. Резонансний лідер розуміє, про що думають співробітники та що їх турбує, тому знає, що сказати й зробити у конкретній ситуації, щоб людям захотілося працювати продуктивно. Такому лідеру вірять, звертаються за підтримкою, а він добре знає команду, її справжні потреби й тому найчастіше приймає правильні рішення.

На нашу думку, резонансне лідерство викликає натхнення, посилює мотивацію людей. Під впливом лідера з високим розвитком емоційного інтелекту співробітники обмінюються ідеями, навчаються один в одного, приймають спільні рішення та дружно працюють. Виникає міцний емоційний зв'язок, який допомагає їм не губитися навіть в умовах глобальних змін та невизначеності. Якщо лідер не вміє викликати емоційний відгук, то це позначиться на результатах праці колективу. Завдяки освоєнню керівником таких навичок як: розуміння власних емоцій, самоконтроль, емпатія, управління відносинами (вбудовування зв'язків на емоційному рівні) команда працюватиме максимально ефективно. Бути лідеру на одній хвилі з оточуючими – ось, що

важливе. Тільки в такому випадку можна створити творчу вільну атмосферу, в рамках якої, люди, які співпрацюють між собою, зможуть зробити набагато більше, ніж кожен з них окремо.

Таким чином, ефективність резонансного лідерства в першу чергу забезпечує саме високий рівень емоційного інтелекту лідера, тому під час професійної підготовки потрібно створювати певні умови для формування емоційного інтелекту.

Ахмедова Г. Г.

Науковий керівник: Гарань Н. С.

ДВНЗ «ДДПУ», м. Слов'янськ

ПРОБЛЕМА ЛІДЕРСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У певному сенсі, лідерство – як краса:

йому важко дати визначення, але коли ти

його бачиш, ти знаєш, що це точно воно.

Уоррен Бенніс

У складних трансформаційних умовах оновлення соціальних, економічних і трудових відносин в Україні особливого значення набувають професійно значущі якості фахівців, що в кінцевому підсумку забезпечують як розвиток певних освітніх галузей, так і впливають на якість системи освіти країни в цілому. При цьому ключову роль відіграють лідери, що найчастіше виступають ініціаторами змін і призвідцями ефективного руху вперед.

Теоретичні й емпіричні дослідження проблеми лідерства відзначаються як у вітчизняній науковій думці, так і в роботах закордонних вчених. У другій половині ХХ століття активно проводилися наукові розвідки, спрямовані на вивчення лідерських якостей, визначення характерних ознак, їх систематизацію та дослідження особливостей, що відрізняють особистість лідера від звичайної

людини. Так, у 1974 р. американський психолог Р. Стогділл виокремив наступні, притаманні лідеру риси: високі інтелектуальні здібності, впевненість у собі, активність, енергійність, знання справи, домінування над іншими. Р. Манн серед ключових лідерських якостей виділяв інтелект і розум, здатність впливати на інших людей, а також емпатію, адаптивність і відсутність консерватизму. Американський учений, організаційний консультант і дослідник проблеми лідерства У. Г. Бенніс запропонував наступну класифікацію лідерських якостей: ділові – дипломатія, вміння розбиратися в людях, здатність делегувати повноваження, інтелектуальні – розум, логіка, знання справи, мовна розвиненість, інтуїтивність, психологічні – гнучкість, відкритість, розсудливість, чесність, сміливість, врівноваженість, обов'язковість, фізіологічні – вага, зріст, витривалість, енергійність рухів, стан здоров'я. Е. Холандер уважав, що ключовою ознакою є визнання авторитету лідера в групі, якщо ж лідер під час будь-якої колективної діяльності проявляє компетентність, то рівень довіри до нього значно зростає. У випадках, коли дії лідера не сприяють зростанню рівня успішності колективу, рівень довіри знижується та втрачається лідерський авторитет.

Проаналізовані нами джерела дозволяють стверджувати, що більшість дослідників сходяться у думці, що справжній лідер повинен мати високий інтелектуальний рівень, опанувати ораторську майстерність, вміти брати на себе відповідальність, йти на ризик, бути енергійним, відкритим, адаптивним, урівноваженим, емпатійним, креативно мислити, мати почуття гумору та незалежний характер.

Реальною проблемою при формуванні лідерських якостей у групі здобувачів освіти можна визначити те, наскільки чітко сам здобувач усвідомлює рівень сформованості власних лідерських якостей, як часто й які лідерські компетенції проявляє, наскільки адекватно оцінює рівень розвитку вже сформованих компетенцій і визначає актуальні напрями для подальшого саморозвитку. Вважаємо за необхідне також підкреслити, що лідерство – це феномен, пов'язаний із керівною й управлінською діяльністю, тому дуже часто

роботодавці визначають його серед ключових затребуваних компетенцій випускника закладу вищої освіти. При цьому іноді вважаючи, що hard & soft skills є менш значущими, оскільки їм можна навчитися, а лідерська компетенція є частиною людської особистості.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у висвітленні практичного досвіду роботи наукових проблемних груп із формування лідерських якостей у здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти.

Балицька Т. С.

Науковий керівник: Голярдик Н. А.

НАДПС України імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Харизматичний лідер в сучасному світі має попит. Такою її робить виховання та робота над собою. Харизматичною називають особистість, у якої влада побудована на впливі багатогранності особистих якостей людини, привабливості. Вона має бути прикладом для наслідування.

Актуальність даної тематики полягає у його змістовому наповненні. Харизматичний лідер це той, хто має психологічну стійкість та вміння знаходити підхід до кожної особистості. На базі сучасних досліджень не є винятковим питання актуальності психології в сучасному світі. Вміло оперувати власними висловлюваннями, розуміти і дослуховуватися до думок інших, не нехтувати певними виразами, що надходять від оточення, правильно сприймати та фільтрувати всю інформацію – все це є складовими, що сприяють формуванню лідера.

Харизматичним лідерством вважалась здатність «примушувати» когось вчиняти екстраординарні дії при екстремальних ситуаціях. До характерних рис харизматичної особистості відносяться: енергійність; оточуючі відчувають, що керівник випромінює енергію; поважна, впливова зовнішність; незалежність

характеру; гарні ораторські здібності, вміння переконливо говорити, спілкуватися з іншими людьми; адекватне сприйняття похвал щодо своєї особи; харизматичні особи не обтяжуються від захоплення з боку оточуючих, але при цьому не стають гордовитими або егоїстами; гідні та впевнені манери поведінки; домінування та рішучість; уважність стосовно оточуючого світу.

Важливо зазначити, що провідний вплив у формуванні харизматичної особистості складає її виховання та вміння розуміти підлеглих, розсудливо приймати рішення, робити правильні висновки. Також має вплив процес соціалізації, мотиваційний компонент побудований на потребах, фактори навколишнього середовища. В процесі професійної підготовки може відбуватися розвиток когнітивних процесів та емоційної складової.

Педагогіка, як наука, займає провідну ланку формування лідера в цілому. Більшість людей вважають харизму «даром Божим», але це не так. Науковці стверджують, що цю якість можна набути, звертаючи увагу на певні ланки вашої життєдіяльності. Педагог як провідник у світ знань може вчасно виявляти та розвивати його. Лідером є той, хто веде за собою весь колектив.

Тому ці напрямки у формуванні харизматичного лідера є невід'ємними. Педагогіка допомагає виявити, а психологія – розвивати лідерські якості. Вони є запорукою розвитку особистості в сучасному швидкоплинному світі, це вимоги сьогодення.

Білоконь Н. В.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Реформування системи освіти, діджиталізація суспільства потребує зміну освітніх орієнтирів і пошук інноваційних методів навчання. На сьогоднішній

день учні є досить інформованими, вони мають вільний доступ до будь-якого джерела інформації. Це зумовило перенасичення здобувачів освіти різноманітними відомостями й спричинило зниження інтересу до учіння. Серед багатьох нових засобів навчання належне місце посідає метод «сторітелінгу».

Метод сторітелінгу має свою особливість, а саме нестандартність його проведення. Сторітелінг можна віднести до зразка інформаційно-ігрового проєкту, що сприяє формуванню практичних умінь і навичок. Йому притаманна групова форма навчання, що допомагає учням реалізувати комплексні цілі, засвоїти базу знань, сформувати навички самоконтролю, вміти висловлювати особисту думку, враховувати думки інших. Під час застосування даного методу учні не лише сприймають певну інформацію, а й беруть активну участь у її засвоєнні, опановують засоби самостійного їх поповнення і розширення.

Ми переконані, що сторітелінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді, яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Аналіз науково-педагогічної літератури переконує, що вміння логічно і послідовно висловлювати свою думку, цікаво та емоційно розповідати, презентувати свої розповіді у різних формах – є необхідними комунікативними навичками кожної сучасної людини. Сучасні діти мало читають, між собою здебільшого спілкуються невербально, за допомогою гаджетів. Безпосереднє спілкування, усне і письмове зв'язне мовлення стає для них важким видом діяльності і потребує свого удосконалення.

Отже, ми дійшли висновку, що сторітелінг має неоціненний потенціал для розвитку особистості школяра, який реалізовано через основні функції методу: мотиваційна (засіб мотивації до діяльності, забезпечує інтерес до навчального матеріалу та підтримує увагу); навчальна (сприяє засвоєнню навчального матеріалу); виховна (засіб формування цінностей та переконань); розвивальна

(засіб розвитку здібностей і компетентностей); соціальна (пояснює причини, закономірності, протиріччя явищ природи і людської поведінки); комунікаційна (засіб формування комунікаційної компетентності); релаксаційна (засіб створення позитивної атмосфери на уроці).

Бойко І. В.

Науковий керівник: к. пед. н., доц. Сипченко О. М.

ДВНЗ «ДДПУ»

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Швидкі зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя України, визначають нові вимоги до сучасного фахівця – він повинен вміти швидко орієнтуватися та приймати відповідні рішення в складних ситуаціях, прогнозувати й аналізувати результати, унеможливити негативні наслідки тощо. Останнім часом феномен лідерства набув поширення в багатьох сферах суспільного життя. Так, використання цифрових технологій у процесі навчання в закладах вищої освіти, застосування технологій віртуальної реальності довели свою ефективність у формуванні лідерського потенціалу майбутніх фахівців.

Зазначимо, що віртуальна реальність (VR) – нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, що реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі» та характеризується високим рівнем психологічної достовірності, є новим середовищем комунікацій і формування культурних практик. У ході наукових розвідок нами встановлено, що використання технологій віртуальної реальності сприятиме успішному формуванню лідерських якостей у здобувачів магістратури.

Нами було проведено дослідження, у ході якого опитано 96 осіб, з них: 15 – викладачі та 81 – здобувачі. Респондентам було запропоновано оцінити переваги використання технологій віртуальної реальності в освітньому процесі вищої школи та визначити, яких компетентностей ними набуто/вдосконалено в результаті занурення у віртуальний світ. До переваг використання технологій віртуальної реальності респонденти віднесли такі складові: розширений доступ до інформації, швидке засвоєння змісту навчальної інформації, доступність, самостійний темп, інтерактивність, упевненість і підвищена зручність, зменшення перевантаження інформацією тощо. Упровадження та активне використання в освітньому процесі технологій віртуальної реальності, дозволило респондентам набути/вдосконалити такі компетентності, як: професійна, комунікативна, цифрова, соціальні навички (soft skills) тощо. За десятибальною шкалою такі якості, як: уміння працювати в колективі, уміння спілкуватися, залученість до спільної справи, упевненість, цілеспрямованість, гнучкість/адаптивність, сміливість, ініціативність, продуктивність (ефективність), уміння спостерігати, слухати, аналізувати отримали найвищих оцінок, що свідчить про ефективність VR технологій у формуванні лідерських навичок майбутніх фахівців.

Дослідження підтвердило ефективність формування лідерських якостей здобувачів магістратури засобами технологій віртуальної реальності. Установлено, що використання технологій віртуальної реальності у процесі професійної підготовки магістрів дозволило: краще сприймати складну інформацію та сформувані нові навички, швидко аналізувати велику за обсягом інформацію та презентувати її в інтерактивній формі, демонструвати та застосовувати теорії ще під час заняття, розуміти, як використовувати ці знання на практиці, заохотити здобувачів до навчального процесу тощо.

Вивчення проблеми розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти дозволяє дійти висновку, що сучасні здобувачі – лідери, які чітко прагнуть досягнення відповідних цілей, формують систему освітніх і професійних цінностей та виступають носіями загальної

культури суспільства. Вони ефективно використовують отримані знання, уміння й навички в життєвій та професійній діяльності. Перспективи подальших досліджень убачаємо у висвітленні практичного досвіду роботи з формування лідерських якостей у здобувачів закладів вищої освіти засобами технологій віртуальної реальності.

Бондар В.О., Сініченкова А. С.,

Науковий керівник: Савченко Л. Л.

КЗ «ХГПА» ХОР

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Учительська професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття, потреб суспільства і відповідного коригування своєї роботи. Особливу значущість має ця здатність за постіндустріальної, інформаційної доби, яка потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь, і відповідного мислення. Навчальний заклад як один із найважливіших інститутів соціалізації людини, підготовки молоді до ролі активних суб'єктів майбутніх суспільних процесів повинна бути винятково уважною як до нових реалій і тенденцій суспільного розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання та виховання. Відповідно інноваційність має характеризувати професійну діяльність кожного педагога. Нововведення (інновації) не виникають самі собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу узагальнення педагогічного досвіду. Дослідження інноваційної технології знаходять місце у роботах таких науковців, як Л. Виготський, В. Беспалько, А. Хуторской, С. Федотова, В. Гузеєв, Б. Сазонов, Т. Кошечкіна, О. Околелов, П. Лернер, Х. Беккер.

Інновації (італ. *Innovazione* — новина, нововведення) — нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи та організації, а й різні сфери.

Вони є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань у навчально-виховному процесі. Виражаються в тенденціях накопичення і видозміни ініціатив і нововведень в освітньому просторі; спричиняють певні зміни у сфері освіти.

Інноваційна діяльність в Україні передбачена проектом Концепції державної інноваційної політики (1997) та проектом Положення “Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти” (1999).

Інновація освіти — цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Стрижнем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду.

Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення вчителів до освоєння та застосування педагогічних новинок, конкуренція загальноосвітніх закладів, яка стимулює пошук нових форм, методів організації навчально-виховного процесу, диктує відповідні критерії щодо добору вчителів.

Головною рушійною силою інноваційної діяльності є вчитель, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним і під час впровадження і поширення нововведень. Педагог-новатор є носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором. Він має широкі можливості і необмежене поле діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності наявних методик навчання і може коригувати їх, проводити докладну структурування досліджень навчально-виховного процесу, створювати нові методики. Основна умова такої діяльності — інноваційний потенціал педагога.

Інноваційний потенціал педагога — сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, яка виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність.

Наявність інноваційного потенціалу визначають: Творча здатність генерувати нові уявлення та ідеї. Обумовлюється професійною установкою на досягнення пріоритетних завдань освіти; вміннями проектувати і моделювати свої ідеї на практиці. Реалізація інноваційного потенціалу вчителя передбачає значну свободу дій і незалежність його у використанні конкретних методик, нове розуміння цінностей освіти, прагнення до змін, моделювання експериментальних систем.

Високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів педагога. На перший план виступає неповторна своєрідність кожної особистості, самооцінка соціокультурного та інтелектуального рівня розвитку; вибір різних форм культурної та наукової, творчої активності.

Відкритість особистості педагога до нового розуміння і сприйняття різних ідей, думок, напрямів, течій. Базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення.

Бондар І. О., Ставицький О. І.

Науковий керівник: Голярник Н. А.

НАДПС України імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Лідер, досить широке і багатогранне поняття, ще з давніх-давен соціальні угруповання формували прояви побудови суспільної ієрархії. Наявність очільника характерна як для первісних племен, так і для сучасної спільноти. Маючи на увазі особу, яка буде керувати людьми ми усвідомлюємо, що не

кожен хто хоче мати в підпорядкуванні певну кількість персоналу, дійсно зможе бути гідним очільником колективу. До того ж, враховуючи ті ризики і додаткові витрати як власного часу так і здоров'я, можна запевнити, що не кожен реально готовий зробити цей доволі серйозний крок на шляху до становлення себе не просто як лідера, а як дійсно людини, яка готова в будь який момент і захистити, і підтримати підпорядкованих людей та організацію, яку він очолює.

На формування лідерських якостей впливає такий вроджений фактор, як темперамент. Залежно від специфіки діяльності, кожен лідер індивідуально буде формувати соціально-психологічний клімат колективу. Наприклад, холерики будуть специфічно проявляти, враховуючи особливості свого темпераменту, лідерські риси стосовно підпорядкованого персоналу. В свою чергу і учасники колективу можуть неоднозначно сприймати, здавалось очевидні рішення керівника. Але суттєво зрівняти загальну картину керівника може його харизма, і це очевидно, оскільки більшість людей в першу чергу звертає увагу на зовнішність, голос, міміку, жестикуляцію і навіть парфум, який використовує особа. Побуває думка, що перше враження формується протягом перших секунд зустрічі. Як сказав Марк Леві: «Життя ніколи не дасть другу можливість справити перше враження». Психологічний компонент під час використання власної харизми грає велике значення. Замало застосування лише індивідуальних якостей без фундаментальних психологічних аспектів формування міцного, працездатного колективу. Навіть проведення простих індивідуальних співбесід, може надати начальнику достовірну картину стосунків, потреб та проблемних питань в колективі. Головним завданням будь якої організації залишається власний розвиток, покращення якісних показників та динамічних досягнень. Це неможливо без лідера, який не володіє базовими педагогічними навичками. Бачення мети, здатність приймати зважені рішення, оцінка ризику, мотивація інших, вміння створити команду, активна допомога іншим в досягненні успіху – ці педагогічні якості, які є основоположними у формування особистості лідера.

Отже, педагогіка та психологія відіграє неабияку роль у процесі формування як особистості лідера, так і колективу загалом. Поважаючи себе керівник, має бути об'єктивно розвиненим та бути на щабель вище своїх підлеглих. Підтвердженням цьому є слова Джона Максвелла, перевірені на практиці: «Хороший лідер – це той, кому дістається трохи більше, коли мова йде про відповідальність, і трохи менше, коли доходить до подяки».

Ващенко Д. Р.

Науковий керівник: Гура Т. В.

НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Соціологічні та психолого-педагогічні дослідження, проведені в різних закладах вищої освіти (ЗВО), свідчать, що частка студентів, у яких в якості провідних мотивів навчально-пізнавальної діяльності виступають: пізнавальний (інтерес до знань) та професійний (бажання досконало оволодіти майбутньою спеціальністю) невелика і становить від 8 до 38% . Тому вкрай важливим є розвиток мотивації у майбутніх фахівців-лідерів в умовах технічного університету.

Існують мотиви студента , пов'язані з майбутньою трудовою діяльністю людини. Це мотиви: в першу чергу, трудової діяльності; по-друге, вибору професії; по-третє, вибору місця роботи. На силу прояву мотивів майбутнього лідера технічного університету можуть впливати: похвала або осуд; змагання з іншими; проблемність і загадковість завдання; привабливість об'єкта тощо.

Як механізми розвитку мотивації розглядають найрізноманітніші особисті мотиваційні засоби. Так, В. Г. Леонтьєв вважає такими відносини і спрямованість особистості, особистісні риси, типологічні особливості, загальні та інтелектуальні здібності, характеристики волі, рівня домагання, статусу

особистості та ін. Очевидно, що проблема формування мотивів - пізнавальних, професійних - надзвичайно складна саме з тієї причини, що будь-яка діяльність полимотивована, і неможливо виділити «чисту культуру» того чи іншого окремо взятого мотиву, тим більше в навчанні. Мотиваційна сфера студента може бути охарактеризована не одним, але кількома провідними мотивами: пізнавальним, професійним, досягненням успіху, афіліації та ін.

Формування пізнавальних і професійних мотивів - завдання виключно складне і її вирішення можливе тільки під час істотної перебудови всього освітнього процесу у закладі вищої технічної освіти.

Студента спочатку потрібно залучити до виконання конкретної навчально-пізнавальної діяльності, зацікавивши його одним з сильних мотивів; потім, коли студент зайнятий цією діяльністю, забезпечується головне: підбір змісту діяльності та організація подальшого перебігу освітнього процесу. Для цього викладачі створюють передумови для переходу пізнавальних і професійних мотивів з рангу додаткових (у такій позиції вони присутні у більшості студентів) у ранг провідних. Зрозуміло, що деякий час така переорієнтація мотивів не може бути масовою і тим більш стійкою. Однак з набуттям досвіду у навчально-пізнавальній діяльності на протязі навчання в ЗВТО ці мотиви поступово пов'язані з усе більш широким колом відносин, вони насичуються все більш вагомими фактичними результатами діяльності студентів.

Головною метою формування та поліпшення освітнього процесу в технічному університеті виступає розвиток і вдосконалення у студентів-майбутніх лідерів різних мотивів, які стимулюють навчання; психологічних механізмів цілесприйняття і цілеположення, завдяки чому студент особисто приймає участь і має самостійно та творчо вирішувати навчальні завдання.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток мотивації у майбутніх фахівців-лідерів технічного університету залежить: по-перше, від професійної кваліфікації викладача; по-друге, від педагогічної майстерності викладача технічного університету творчо, цікаво проводити заняття; по-третє, від вміння викладача застосовувати інноваційні педагогічні методики та технології для

розвитку пізнавальних та професійних мотивів; від володіння викладачем сучасними інформаційними технологіями. Перспективою подальших досліджень є висвітлення проблеми цілісного підходу до осмислення ієрархічних взаємин у мотиваційній сфері студента.

Войтюк А. О.

Науковий керівник: Квасник О. В.

НТУ «ХП»,

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Модернізація сучасної медичної освіти в Україні обумовлює необхідність підвищення якості підготовки медичних кадрів, професійного рівня викладачів, розвитку та підвищення їхньої лідерської компетентності відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору. Важливим чинником підвищення лідерської компетентності викладачів є озброєння їх не тільки педагогічними знаннями та вміннями, а й сукупністю лідерських знань, навичок, умінь, здатностей і професійно важливих якостей, що відображають ступінь їхньої цілеспрямованої активності. Одним із важливих завдань є створення інформаційно-методичного простору в системі медичної освіти для розвитку та підвищення лідерської компетентності викладачів.

Як засвідчує аналіз наукових праць, проблема кадрового забезпечення закладів медичної освіти досліджується вченими в таких основних напрямках, як: фундаментальні основи оновлення системи вищої медичної освіти (Л. Артемчук, І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко та інші), характеристика професійних якостей викладача вищої школи (А. Деркач, І. Ісаєв, Є. Клімов та інші), обґрунтування необхідності вдосконалення професійної підготовки викладачів вищої школи, теоретичні та методичні засади формування

професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності (Н. Гузій, О. Дубасенюк та інші), аналіз вмінь, функцій, технологій діяльності викладача (В. Козаков, Л. Мітіна та інші), дослідження феномену професійної компетентності викладача (В. Андрущенко, Л. Кайдалова, В. Лозова та інші).

Можна відзначити підвищений інтерес до проблематики лідерства. Окремі аспекти формування лідерської компетентності висвітлено у наукових працях зарубіжних та вітчизняних педагогів і психологів, а саме М. Брауна, Р. Джіннета, М. Мерфі, В. Добриніна, В. Ананьєва, А. Асмолова та інших дослідників. Так, визначено сутність поняття «лідерська компетентність менеджера освіти» та схарактеризовано її базові елементи. Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до цього питання, проблема формування лідерської компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається малодослідженою.

Підсумковуючи зазначимо, викладачі-лікарі вищих закладів медичної освіти з лідерськими здібностями успішно використовують інноваційні методики, такі, як електронні підручники, дистанційні системи навчання, наскрізна програма підготовки лікарів-інтернів, майстер-класи, бінарні лекції, «віртуальні пацієнти» тощо. Технологія «віртуальних пацієнтів» набуває актуальності не тільки за кордоном, а і в Україні, коли не можна удосконалювати лікарську майстерність на живих пацієнтах, і дана проблема вирішується за допомогою автоматизованих систем.

Гончарук С. С.

Науковий керівник: Кухаренко В. М.

ВІТВ НТУ «ХПІ»

***ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ
ОФІЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ***

Актуальним завданням вищої військової школи є якісна підготовка майбутніх офіцерів до виконання завдань професійної діяльності у складних умовах сучасних бойових дій. Вищий військовий навчальний заклад має можливість оновлення змісту вищої освіти відповідно до передових освітніх технологій дистанційного навчання у процесі підготовки майбутніх офіцерів. Важливою компетентністю майбутнього офіцера є критичне мислення, яке відноситься до м'яких навичок і складно формується.

Мета: визначити шляхи формування критичного мислення у майбутніх офіцерів у процесі е-навчання.

Вважається що критичне мислення визначають сім навичок: аналіз, дискримінація, застосування стандартів, пошук інформації, логічне обґрунтування, прогнозування, перетворення знань. Це рух від розбивки проблеми на її складові частини (аналіз та дискримінація), до знаходження контрольних точок (застосування стандартів та пошук інформації), до міркування про проблему (логічне обґрунтування), тестування рішень (прогнозування), а потім інформування про результати (перетворення знань).

«Критичне мислення – це мислення, коли ви мислите задля того, щоб удосконалити своє мислення... Коротко кажучи, це самовдосконалення мислення на підставі певних стандартів», – зазначив відомий американський фахівець Річард Пол.

Критичне мислення – це вид рефлексії, це (само)вдосконалення мислення з огляду на певні норми і стандарти, насамперед логічні.

Для формування критичного мислення у е-навчанні необхідно визначити діяльність у фаховій області, яка б демонструвала наявні навички. З одного боку, це індивідуальна діяльність (рефлексія), з іншого боку, дуже важливою є групова робота, виконання проєктів, запитування у групі.

Слід зазначити, що перераховані вище навички можуть формуватися при підготовці куратора змісту – фахівця у відповідній галузі знань, який відслідковує надійну інформацію, збирає і класифікує її, опрацьовує і розповсюджує серед фахівців певної галузі знань. Враховуючи, що критичне

мислення використовується у конкретній фаховій області, необхідно скласти загальний перелік показників компетентності, які підтверджують діяльність навички. Потім визначити як ці діяльності розподіляються у дисциплінах. Бажано їх неодноразове відтворення.

Всі компетентності критичного мислення необхідно зібрати у банк компетентностей (у LMS Moodle він називається репозиторій) та підключити до відповідних дистанційних курсів та завдань в них. Враховуючи, що компетентності критичного мислення будуть формуватися у різних дистанційних курсах, необхідно створити навчальний план у LMS Moodle.

Висновки. Наявність інструментів в LMS Moodle спрощує вимірювання компетентностей критичного мислення і вся відповідальність за якість перекладається на педагогічну майстерність викладачів.

Денисова М. І.

Науковий керівник: Лонська І. О.

КЗ «ХГПА» ХОР

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ХАРИЗМИ

Поняття «харизма» ми зустрічаємо ще у давньогрецькій міфології, ще там воно означало вміння привертати до себе увагу. У Греції харитами називали богинь краси, богинь грації та богинь витонченості.

Німецький соціолог М. Вебером визначав її так: «Харизмою називається якість особи, що визнається надзвичайною, завдяки якій вона оцінюється, як обдарована надприродними, надлюдськими або, щонайменше, специфічно особливими силами і властивостями, не доступними іншим людям».

Харизматичними називали і творців напрямів світових релігій – наприклад, Лютера і Кальвіна, відомих державних та військових діячів, таких, як Чингісхан або Наполеон. Найважливішою характеристикою будь-якого лідера є каталізуюча енергія, здатна підбурювати послідовників., проте, вона не має

нічого спільного з родом діяльності та морально-етичним складом: харизматичним лідером може бути будь-хто: як звичайна порядна людина, так і злочинець.

Із точки зору психології, харизма – це поєднанням зовнішніх поведінкових навичок і внутрішніх психологічних якостей людини, що можуть впливати на соціум. Вона пов'язана з популярністю, посилюється властивістю соціально-групової ідентичності, здатністю здаватися, сприйматися «своїм». Можна зробити висновок, що харизма – властивість домінанта «включати» і активізувати рефлекс підпорядкування і рефлекс стримування уваги.

Емоційний інтелект – ЕІ – це наша здатність до рефлексії, уміння усвідомлювати та розуміти почуття й емоції інших людей. На нашу думку, саме вдосконалення цих складових нашої психіки є рушійною силою становлення та розвитку харизми в особистості.

У психології емоційний інтелект людини розглядається в різнопланових аспектах. Емоційний інтелект досліджували такі зарубіжні вчені, як Х. Вайсбах і У. Дакс (емоційний інтелект як уміння «інтелектуально» керувати своїм емоційним життям), Дж. Майер, П. Селовей, Д. Карузо (теорія емоційно-інтелектуальних здібностей) тощо. У вітчизняній психології ідею єдності афективних та інтелектуальних процесів, що належала Л. Виготському, розвивали С. Рубінштейн і А. Леонтьєв (мислення має афективну регуляцію). В Україні також проводились дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій (Е. Носенко), вивчення як детермінанту внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О. Філатова).

Людей з високим рівнем ЕІ Деніель Гоулман, основоположник теорії емоційної компетентності, описував так:

Самосвідомість – розуміння власних емоцій .

Самоконтроль – керування власними емоціями.

Соціальне розуміння – з емпатією ставитися до емоцій інших людей.

Управління взаємовідносинами – справлятися з емоціями інших людей.

Саме ці якості є одними з найважливіших у харизматичних людей. Особистість з високим ЕІ володіє мистецтвом переконання, вмінням правильно розставляти пріоритети, риторикою, чіткістю та раціональністю дій, таймменеджментом, не піддаються нападам пасивно-агресивної поведінки. Вона може спокійно організувати різні зміни в роботі, правильно підготувати людей до різних ситуацій. Колектив, наповнений такими людьми, завжди більш ефективний, а його емоційне середовище здоровіше. В ньому фахівцям легше засвоювати нові навички, взаємодіяти між собою і підтримувати здорову конкуренцію.

Отже, щоб впливати на соціум та володіти такою якістю як харизма, у першу чергу необхідно мати високий рівень ЕІ, адже людина, яка розуміє власні емоції, може керувати ними, наділена емпатією, може зрозуміти та дати раду емоціям інших людей, стає тим, хто привертає увагу та популярність, може підбурювати маленькі та великі групи людей.

Жушма Т. В.

Науковий керівник. Романовський О. Г.

НТУ «ХП»

МЕТОД ДИСКУСІЙ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2021-2025 рр. визначений комплекс заходів щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, стрижнем якого є підготовка висококваліфікованих кадрів, професійна компетентність, яких має відповідати світовим стандартам. Впровадження якісних змін в освітній системі потребує перегляду концептуальних принципів професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, створення нових освітніх програм, застосування інноваційних педагогічних технологій й методик.

На сьогодні, метод дискусій є одним з найпоширеніших та найдієвіших методів формування лідерських якостей майбутніх педагогів вищої освіти, так як допомагає стимулювати критичне мислення, ініціативність, та відповідальність. Під дискусією мається на увазі колективне обговорення суперечливого питання, та пошук шляхів його вирішення. Метод дискусії використовується тоді, коли перед людьми не стоїть певна відповідь чи думка. Завдяки дискусії люди знаходять спільне рішення, погляди, допомагає навчитись йти на компроміс та показує його важливість.

Застосовуючи метод дискусії педагог–лідер, зможе: по-перше, дізнатися думки студентів, розгледіти унікальність кожного та донести до них своє бачення та свої знання; по-друге, навчить аргументувати власну точку зору, та поважати думки інших, що у свою чергу полегшить наступну працю у колективі та й у житті в цілому. Варто зазначити, задля того, щоб це було можливим, педагог повинен вміти своєчасно вносити корективи відповідно до змісту дискусії. Він повинен не допускати знущань та насмішок з помилкових думок, та з повагою пояснювати де та у чому саме знаходиться помилка.

Отже, дискусія допомагає заохотити учасників до висловлення своїх думок, збагачує їх новими знаннями та вміннями, формує нові творчі вміння, вчить поважати співрозмовника та інших людей, а також аргументовано відстоювати свою точку зору. За допомогою методу дискусії є можливість почути різні позиції щодо проблемного питання узагальнити та систематизувати ймовірні шляхи вирішення та прийняти рішення, щодо провідного аспекту. Розвиток у педагогів прагнення до об'єктивності та достовірності сприяє становленню їх як лідерів у студентському колективі.

Засуха К. Ю.

Науковий керівник: Ігнатюк О. А.

НТУ «ХП»

РОЛЬ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ

В сучасному світі, педагог повинен мати актуальні професійні знання, проте, крім них, успішного педагога на сьогоднішній день відрізняють такі важливі та необхідні якості, як цілеспрямованість, активність, відповідальність, товариськість, тобто потрібні вчителі, які є лідерами. Саме такі педагоги необхідні для формування лідерських якостей студентів, які у майбутньому дозволять їм ефективно здійснювати власну педагогічну діяльність.

Безумовно, педагог має бути не лише професіоналом, а й психологом, що відчуває, іноді на інтуїтивному рівні, будь-які зміни всередині мікротопії. Це має бути харизматичний лідер, який володіє психологічною і моральною стійкістю, витривалістю, терпінням, вмінням донести інформацію, запобігати конфліктам і делікатно інтерпретувати складні ситуації всередині групи, що підтримує у студентів потяг до знань та творчий підхід до ситуацій.

Є дві важливі групи лідерських якостей для викладача.

До першої групи належать якості, що сприяють успішному спілкуванню. Серед них – товариськість, спрямованість на інших, схильність до співпраці, емпатія, тактовність, терпіння, емоційна стійкість, гнучкість у засвоєнні нових ролей, артистизм.

Інша група якостей визначається особливостями педагогічної праці. До них відносяться: висока інтелектуальна гнучкість, критичність та швидкість мислення, здатність до імпровізації, самокритичність, самостійність, ініціатива.

Варіативність сучасної освіти дає можливість кожному педагогу, а особливо викладачам педагогічних дисциплін, використовувати в практичних заняттях активні методи навчання з орієнтацією на майбутню професійну діяльність або

вводити в навчальний процес такі дисципліни, які більшою мірою сприятимуть досягненню поставлених ними завдань.

Отже, сучасні новаторські організаторські якості допомагають ефективно впливати на діяльність кожного студента та діяльність групи загалом. Педагог – лідер здатен розвивати міжособистісні стосунки із студентами та регулювати відносини між ними. Розвиток абнотивності сприяє професійному та особистісному зростання викладачів. Саме такий педагог стає справжнім взірцем для студентів та дійсно навчає їх, поглиблюючи їх професійні навички та заряджає бажанням та любов'ю до своєї майбутньої професії.

Захарова О. М.

Науковий керівник: Костиця І. В.

НТУ «ХП»

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день тема толерантності набуває все більшого розголосу. Історично склалося, що нетерпимість і ворожість передавалися з покоління до покоління, будь які питання вирішувалися війнами та насильством. Толерантність є однією з найважливіших характеристик особистості, яку необхідно розвивати та підвищувати, у зв'язку з тим, що в суспільстві відбувається безліч трансформацій. Виходячи з цього, проживаючи в сучасному, демократичному суспільстві необхідно позбавлятися енергії неприйняття та ворожості, а також сприяти розвитку толерантного ставлення до суспільства.

Толерантність – це прагнення і здатність до встановлення та підтримання спільності з людьми, які відрізняються у певному відношенні від переважаючого типу або не дотримуються загальноприйнятих думок. Людина вважається толерантною, коли повага до поглядів інших переважає над її неприйняттям, у такому разі наголос робиться на автономність індивіда, коли

людина сама вирішує який спосіб життя, погляди та цінності є для неї правильними. Формування толерантності – тривалий і складний процес, що починається з появи дітей на світ, в період дошкільного та шкільного дитинства і певною мірою протікає протягом усього життя. На розвиток толерантності впливає цілий комплекс різних факторів. Навіть будь яке подолання труднощів, конфліктних ситуацій та криз призводить до того, що формуються нові цінності та установки, які в свою чергу беруть участь в утворенні толерантності.

Також слід зазначити, що для інтолерантної людини характерна стереотипна поведінка через її «неготовність» прийняти зміну ситуації. Толерантна особистість спочатку приймає варіативність подій та людських вчинків, тому її поведінковий репертуар досить багатоплановий. Якщо людина толерантна, то вона усвідомлює необхідність змінити саму себе, свою поведінку, звички, заради досягнення згоди та розуміння з іншим. Таким чином, до основних факторів формування толерантності можна віднести сім'ю та стиль виховання, прагнення людини до самосвідомості, розширення її кругозору, формування світоглядної позиції та етнокультурні умови, ЗМІ.

Ми вважаємо, що дуже часто за ворожим та нетерпимим ставленням криються такі емоції як образа, злість, які необхідно вчасно виявляти та екологічно опрацьовувати для того, щоб не виплескувати їх на оточуючих. Найчастіше приниження і неприйняття йде не через ненависть, а через страх, дуже часто люди схильні стереотипно мислити, переймати громадську думку, тому щоб позбавитися таких установок необхідно прокачувати мислення, цим самим відходячи від стереотипів поведінки. На нашу думку, толерантність є одним із найважливіших чинників особистісного розвитку, як зазначалося раніше, вона не є уродженою якістю, а розвивається протягом усього життя, чим більше людина гнучка, соціально та психологічно зріла, чим більше вона цікавиться різноманітністю світу, тим більше вона розвиває свій рівень толерантності. Толерантна людина має більш широкий погляд на світ, набагато менше залежна

від стереотипів та соціальних рамок, прагне до вільного самовираження і відповідно має більш демократичні та терпимі погляди.

Отже, потрібно зрозуміти, що у сучасному світі все дуже швидко змінюється, не тільки навколишній світ, а і люди, які в ньому живуть. Саме тому необхідно йти в ногу з часом і вміти швидко адаптуватися до новацій. Проживаючи у вільному, демократичному світі кожна людина має бути такою, якою вона хоче бути, деякі фактори людина не обирає самостійно, та потрібно фокусуватися не на тому в чому ми різні, а на тому в чому ми схожі. Кожна людина унікальна і однаково цінна не зважаючи на її расу, орієнтацію, віру, тощо. Необхідно пам'ятати, що толерантність потрібна нашому суспільству для забезпечення психологічно комфортне життя.

Кашуба Л. С.

Науковий керівник: Дмитренко К. А.

КЗ «ХГПА» ХОР

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

У сучасних умовах життя актуальною є проблема лідерства, адже наша громадськість потребує лідерів, які уміють надихати, об'єднувати навколо себе для здобуття певної мети та слугувати для морального розвитку суспільства.

Як свідчить історичний досвід, у періоди соціальної нестабільності й суспільних криз значно зростає роль випадкових факторів, які здійснюють вплив на всю суспільну систему. Найчастіше в ролі такої випадковості виступає діяльність тієї або іншої особистості. Як правило, реальний вплив на систему здійснюється не звичайною, середньостатистичною людиною, а такою, яка володіє певними особистими якостями, що виділяють її з інших.

До таких людей можна віднести так званих «харизматичних особистостей» – особистостей, наділених незвичайними якостями.

«Я не вірю в астрологію. Я вірю в свою харизму» – сказав харизматичний лідер рок-групи Queen Фредді Мерк'юрі.

Сучасність охарактеризовує образ харизматичного лідера як людини яка має здатність надихати та мотивувати людей так, щоб ті діяли, перевершуючи свої звичайні можливості; діяти, незважаючи на перешкоди та особисті жертви.

Засновник Alibaba Group Джек Ма вважає, що харизматичний лідер впливає на людей сильними емоційними проявами, тому що він може зачіпати не тільки почуття, але й розум підлеглих.

Слово «харизма» можна перекласти з грецької як «дар», «милість». В Античності слово це зазвичай вживалося в значенні «дар богів». Християнська традиція підхопила цю концепцію: харизма як благодать, послана Богом, зішестя Святого Духа.

Поняття харизма застосовується в багатьох гуманітарних науках (політології, соціології, антропології, історії, психології, культурології тощо), а відповідно, специфіка, характерна для даних галузей знання, нерідко накладає закономірний відбиток на визначення і уявлення про сутність поняття.

Харизма – це здатність впливати на інших людей, на їхні рішення, вести їх за собою. Це набір комунікативних навичок людини, яка вибудовує систему взаємовідносин так, що громадськість кориться їй беззаперечно.

Щоб краще зрозуміти суть лідерства та лідерських якостей, їх природу та умови його появи, треба зазирнути у «царину дитинства» та згадати шкільні роки людини, адже саме в цей період формується її особистість, а саме харизма, звички, погляди, уміння та навички. І саме учитель є першим помічником та наставником, який формує лідерські якості та допомагає дитині розкриватися.

Головне завдання кожного учителя допомагати кожному учню вибудувати власну траєкторію розвитку, як творчої й активної особистості, адже саме він закладає найголовніші базові засади для здобуття успіху своїх вихованців.

Учитель повинен допомагати розвиватися творчо, адже завдяки цьому людина має можливість актуалізувати власні потреби та здібності. Самовираження допомагає емоційному вивільненню, особистісному зростанню та

усвідомленню власної важливості. Тут будуть дуже доречні слова Стіва Джобса: «Перша людина, для якої ви повинні стати лідером, – ви самі». Саме тому учитель має направити та показати дитині шлях до її успіху.

Беручи до уваги вищезазначене ми розуміємо, що без настанов та власного бажання стати харизматичним лідером, за яким є багато послідовників і наявні важливі результати їх діяльності для суспільства, стати майже неможливо. Відтак вихованець має навчитися мотиваційно-ціннісному спрямуванню на успішну професійну діяльність. Усвідомлення та засвоєння учнем системи практично-орієнтовних, інтегрованих знань про лідерство ґрунтуючись на пізнавальній діяльності і критичному мисленні та поясненні навчального матеріалу є також характерним для виховання харизматичного лідерства.

Як висновок зауважимо, що справжніми харизматичними лідерами є Вчителі. Якщо переглянути ще раз перелік навичок лідера, стає зрозуміло: хороший вчитель безперечно лідер. Адже хто як не педагог пояснює дітям на уроках, навіщо їм вчити той чи той матеріал, і створює на уроках сенс?!

Це вчителі надихають дітей вчитися та мотивують досягати своїх вершин, ведуть команду учнів протягом уроку, навчального року чи всього шкільного життя. Саме педагоги допомагають будувати дружні стосунки у класі та вирішувати конфлікти.

Саме вчителі є експертами в освітній комунікації, психології вирішення нестандартних ситуацій, експертами в емоційному інтелекті та менторами для кожного учня. Бо вірно говорять, за кожним політиком, бізнесменом, публічним діячем, співаком, шоуменом, відомим журналістом, блогером, лікарем, полководцем, актором і актрисою стоїть вчитель, що надихнув їх на високі звершення.

Ковшар Ю. О.

Науковий керівник: Ігнатюк О. А.

НТУ «ХП»

ПОНЯТТЯ І РОЛЬ ЛІДЕРСТВА У РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Стратегічною метою розвитку професійної освіти сьогодні є забезпечення найбільш повного задоволення потреб країни у висококваліфікованих фахівцях. Сучасність вимагає безперервного розвитку потенціалу особистості, а саме спеціаліста у будь-якій сфері, де галузь освіти/педагогіки займає одне чи не з головних. Цілком прийнятним є положення, що лідера може сформувати тільки лідер. Тож, значне місце у теорії і практиці вищої школи займає питання викладацького лідерства, особистості викладача-лідера спроможного бути самою конкурентоспроможним фахівцем і спроможним сформування конкурентоспроможними своїх здобувачів вищої освіти.

Будь яка з наук розвивається стрімкими темпами. Не виключення становлять педагогічна та психологічна сфери, які розвиваються та мають прямий вплив на формування особистості, лідера, розвиток його потенціалу, професійної компетентності, лідерських якостей, важливих у період умов трансформацій світу і суспільства. Тож, розглянута тема є актуальною.

Важливим вважаємо з'ясування суті понять, що лежать у площині лідерства та визначення їх ролі у заявленій темі. Тож, цілком згодні, що сутність поняття «лідер» варто розглядати як члена групи, всі учасники якої визнають його керівництво, покладаються на нього в прийнятті серйозних рішень і вирішенні важливих проблем.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє розрізнити: формальне лідерство як процес впливу на людей з позиції посади, яку обіймає фахівець; а неформальне лідерство як процес впливу на людей за допомогою своїх

здібностей, вміння чи інших ресурсів. Аналіз літератури з проблематики лідерства (наукові праці: К. Левін, Д. Голдман, Н.Тічі, С. Калашнікова, О. Романовський, Б. Паригін, О.Турчінов та інших дослідників) дозволяє зробити висновок, що можна виділити три базові компоненти стосовно теми лідерства:

перший компонент, лідер – особистість з певним набором якостей та навичок, що забезпечують здатність вести за собою інших;

другий - послідовники – команда однодумців, що готові слідувати за лідером для досягнення мети;

третьою – певний результат, в якому зацікавлені як лідер, так і його команда, досягнення якого потребує участі всіх сторін.

Поєднання визначених компонентів забезпечує послідовний рух лідера та його команди до досягнення мети та реалізації поставлених завдань. Відсутність хоча б одного з компонентів приводить до блокування реалізації лідерського потенціалу особистості. Педагогіка та психологія безсумнівно мають вплив на формування харизматичного лідера. Лідерські якості починають свій шлях формування з раннього дитинства, коли людина зустрічається з освітою, педагогічним впливом, впливом колективу та психологічними наслідками того, що її оточує.

Сучасний випускник вищої школи повинен мати не лише професійні навички, а й лідерські. Студентський вік, є найкращим для формування лідерських якостей бо саме тоді починається процес пізнання самого себе, потреба у діяльності та відповідальності. Завданням вищої школи є формування конкурентоспроможної, впевненої, відповідальної особистості, з чіткою життєвою позицією та набором лідерських якостей. Такому завданню відповідає освітньо-професійна програма ОП «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» після закінчення якої на магістерському рівні можна стати конкурентоспроможним викладачем закладів вищої освіти, педагогом-лідером.

Корженко А. С.

Науковий керівник: Костиця І. В.

НТУ «ХП»

ВПЛИВ САМООЦІНКИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА-ЛІДЕРА

Сьогодні сучасне суспільство та освіта висуває майбутнім фахівцям високі вимоги. Майбутньому спеціалісту щоб досягти успіху в професійному житті необхідно набути певних якостей, наприклад, таких як: здатність долати перешкоди на шляху до цілей, терплячість, стійкість до стресу, вимогливість до себе та до інших, витривалість, застосовність оригінальних методів при нестандартних завданнях, адаптованість до високих вимог та нових умов, відповідальність, оптимістичність і звичайно ж упевненість у собі. Дуже важливою особистісною рисою є впевненість, впевнена у собі людина здатна відстоювати власну думку, навіть якщо з нею не згодні оточуючі. Ця риса одна з головних характеристик лідера.

Лідер – це найавторитетніша особистість, яка грає центральну роль у організації і регулює взаємовідносини у колективі. Здатність людини бути лідером багато в чому залежить від того, наскільки у неї розвинені організаторські та комунікативні якості. До лідерських здібностей відносяться такі якості як: стресостійкість; витривалість; самокритичність, тобто здатність тверезо оцінювати не лише свої успіхи, а й невдачі; незалежність та наполегливість. Особливо важливо формування самооцінки для майбутніх психологів-лідерів, адже саме психологи володіють основними рисами світовідчуття, знають психологічні прийоми та установки роботи з людьми, і способи розвитку рівня самоповаги, прийняття або неприйняття себе в цілому. Адекватну самооцінку у психологів можна розвинути шляхом цілеспрямованої освіти, особливо під час професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Сучасні вчені вважають, що самооцінка – це ставлення людини до своїх здібностей, можливостей, особистісних якостей, а також до зовнішнього вигляду. Самооцінка може бути вірною, тобто адекватною, коли думка людини про себе збігається з тим, що вона насправді є. У випадках, необ'єктивної самооцінки, коли людина принижує свої можливості вона має занижену самооцінку. У тих же випадках, коли людина переоцінює свої можливості, результати діяльності, особистісні якості характерною для неї є завищена самооцінка.

Ми згодні з тим, що від самооцінки лідера залежить успішність організації, тому що якщо людина має занижену самооцінку – вона не впевнена в собі, у тому, що вона робить і за нею не йдуть інші. Існує також дві форми самооцінки: самозадоволення (гордість, зверхність) і незадоволеність собою (скромність, приниженість, невпевненість). Для підвищення самоповаги до себе, необхідно, насамперед, збільшити успіх у діяльності, якою ми займаємося.

На нашу думку, на рівень самооцінки майбутніх психологів-лідерів більшою мірою впливають освіта, соціальні відносини та спосіб мислення. Також зазвичай саме досвід у житті формує основу для загальної самооцінки, тому що ті, хто надмірно отримує критичні оцінки від сім'ї, друзів та колег, швидше за все, матимуть низьку самооцінку. Людина ж із низькою самооцінкою може: вірити, що інші кращі за неї; з труднощами висловлювати свої потреби; часто відчувати страх, невпевненість у собі та занепокоєння; відчувати сильний страх невдачі; важко приймати позитивні відгуки та мати проблеми для того, щоб сказати «ні» і встановити особисті межі. Але завдяки освоєнню майбутнім психологом-лідером таких якостей: відповідальність, впевненість у собі, оптимістичність, нестандартний погляд на завдання, вміння відстоювати свою думку і переконувати інших, можна буде створити правильну атмосферу зі своєю командою і працювати максимально плідно.

Таким чином, самооцінка має значну роль при формуванні лідерського потенціалу у майбутніх психологів під час професійної підготовки, розвитку

впевненість у собі, у тому, що ти займаєшся улюбленою справою. Все це веде до успіху в професійній діяльності майбутнього психолога.

Косс А. М.

Науковий керівник: Костиця І. В.

НТУ «ХП»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

В сучасному суспільстві професійні навички не є єдиним мірилом успіху людини, тому що у професійній діяльності досить часто виникають моральні колізії через перетини інтересів між людьми, і для їх розв'язання перш за все важливі моральні якості фахівців. Розв'язання професійних складних ситуацій потребує володіння не тільки професійними навичками, а й розвинутими моральними якостями, тому питання формування професійної етики у майбутніх фахівців є важливим елементом фахової освіти.

Ми вважаємо, що професійна етика базується на вмінні налагодити ефективну комунікацію з оточуючими. Прищеплення навичок ефективної комунікації слід розпочинати з сім'ї, з дитячого садка та школи, де починається процес соціалізації майбутнього фахівця. На нашу думку, впровадження в освітню програму формування професійної етики у студентів вимагає розроблення інноваційних технологій для ефективного навчання та підтримання мікроклімату для співпраці у колективі. Під час освіти відбувається вторгнення у внутрішній світ особистості майбутнього фахівця, тому специфіка педагогічної діяльності потребує впровадження інноваційних технологій та висуває підвищені моральні вимоги до викладачів вищої школи. Педагог закладу вищої освіти повинен бути взірцем для наслідування, орієнтиром для підготовки і еталоном для порівняння, тобто мати ті якості, які він буде розвивати у майбутньої гуманітарно-технічної еліти. На нашу думку, для

викладача вищої школи важним аспектом є наявність любові до справи, присутність гуманізму, духовності, відвертості, оптимізму, емпатії, відповідальності, активної життєвої позиції. Всі ці якості допомагають налагоджувати ефективні комунікації зі студентами та педагогічним колективом. Ми вважаємо, що наявність у викладача вищої школи знання державних законів, критичного мислення та почуття гідності має позитивний вплив на освітній процес через можливість впровадження більш ефективних моделей поведінки.

Для ефективного формування професійної етики у майбутніх фахівців їх викладачам необхідно створювати певні організаційно-педагогічні умови. На всіх етапах професійної підготовки студентів необхідно діагностування рівнів розвитку умінь та навичок професійної етики. На нашу думку, для діагностування доцільно використовувати наступні методики: «Ціннісні орієнтації за тестом М. Рокич», «Дослідження мотивації досягнення успіху за тестом Т. Елерса». На першому етапі формування професійної етики за цими методиками необхідно визначити початковий рівень її розвитку у кожного студента: низький, середній, високий. На наступному етапі за допомогою розроблених та обґрунтованих організаційно-педагогічних умов відбувається цілеспрямоване формування умінь та навичок професійної етики. Ефективність формування професійної етики у майбутніх фахівців перевіряється під час повторної діагностики. За результатами цієї діагностики робляться висновки щодо динаміки формування і за необхідності вносяться корегування до організаційно-педагогічних умов.

Таким чином, зазначимо, що формування етичних норм потребує більшої уваги на початку соціалізації особистості: в сім'ї, у садках та школах. Сформовані етичні норми є базою для становлення професійної етики в закладах вищої освіти. Організаційно-педагогічними умовами формування професійної етики є: залучення студентів у практичну самостійну діяльність, що передбачає моральну етичність, відповідальність, толерантність, гідність та зумовлює прояв професійної етики; моделювання професійно-орієнтованих

завдань для розв'язання моральних колізій; виховання ціннісного ставлення до професійної етики в позааудиторній та аудиторній роботі.

Кравцова Н. В.

Науковий керівник: Гура Т. В.

НТУ «ХП»

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ-МАШИНОБУДІВНИКІВ

Оскільки машинобудування є однією з найважливіших галузей вітчизняної промисловості, підґрунтям конкурентоспроможності якої слугує науково-технічний прогрес, машинобудівна галузь потребує кадрового складу високого рівня кваліфікації. Відповідно до цього значно підвищуються вимоги до якості знань та формування професійних компетенцій майбутніх випускників машинобудівних спеціальностей закладів вищої технічної освіти (ЗВТО), яким на робочому місці потрібно володіти не тільки необхідними сучасними знаннями, але й мати готовність працювати, так би мовити, у випереджальному режимі відносно зростаючих потреб певного підприємства галузі. Саме тому проблема якості підготовки студентів машинобудівних спеціальностей у ЗВТО є досить нагальною та актуальною.

Вирішенню вищезазначеної проблеми сприяє активне впровадження у навчальний процес закладів вищої технічної освіти принципів студоцентрованого навчання здобувачів, що передбачає активне залучення студентської молоді та стейкхолдерів машинобудівного ринку праці до формування та корекції освітніх програм за відповідними спеціальностями, яке покликане враховувати вимоги до спеціальностей та сучасні освітні потреби із застосуванням особистісно-орієнтованого підходу, що забезпечує зростання

якості підготовки кожного окремо взятого здобувача вищої технічної освіти машинобудівного профілю.

За цих обставин, впровадження особистісно-орієнтованого підходу в освітній процес ЗВТО має свої особливості, а саме, змінилася сутність діалогово-взаємодії «викладач-студент»: сучасний викладач фактично стає фасилітатором, який сприяє розкриттю особистісного потенціалу студента та допомагає йому в реалізації його власних навчальних прагнень та завдань, тобто фактично сприяє формуванню його самоосвітньої компетентності.

Також акцентуємо увагу, що навіть такі сучасні нововведення у ЗВТО (можна визначити їх як індивідуалізацію освітньої діяльності) не встигають реагувати на всі новітні виклики промисловості, що спричинені стрімким розвитком науково-технічного прогресу в машинобудівній галузі, і тому тільки реалізація принципів самовдосконалення, саморозвитку (тобто навичок самоосвітньої компетентності) й безперервної освітньої діяльності студентами-машинобудівниками стануть передумовою формування їх успішного професійного потенціалу.

Отже, нами доведено, що особистісно-орієнтований підхід у технічних закладах вищої освіти є необхідною педагогічною умовою формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців машинобудівних спеціальностей, яка виступає рушійною силою для організації їх успішної власної пізнавальної та професійної діяльності.

Разом з цим, вважаємо доцільним підкреслити зростання значущості самоосвітньої діяльності, що пов'язана з пандемією, спричиненою вірусом Ковід-19, під час якої реалізація освітнього процесу відбувається за нетрадиційними вимушеними онлайн-навчанням та змішаною формою навчання.

Перспективи подальших наших досліджень будуть пов'язані з розробкою методичних вказівок для студентів машинобудівних спеціальностей щодо належного рівня сформованості їх самоосвітньої компетентності.

Круглова Ю. О.

Науковий керівник: Костиця І. В.

НТУ «ХП»

ОСНОВИ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Один з високоефективних підходів до управління має назву: харизматичне лідерство. Це засновано на впливі лідера на послідовників за допомогою надзвичайних особистісних рис лідера, які мають загальну назву, харизма.

Харизматичний менеджмент чи лідерство — це форма професійного керівництва чи управління, заснована на сильних комунікативних навичках, переконливості та, можливо, навіть невеликій кількості чарівності, щоб допомогти їм отримати максимальну віддачу від кожного, хто працює на них. Вони, як правило, пристрасні, харизматичні (звідси і харизматична назва) і мають тверді переконання, глибоко пов'язані з роботою, яку вони роблять, що, своєю чергою, викликає таке ж переконання в інших. Через сильну відданість харизматичного лідера своїй роботі вони, як правило, викликають сильні емоції у своїх послідовників та команд. Це заохочує відданість, дію та сильні навички вирішення проблем.

Харизматичний стиль управління та лідерства схожий на трансформаційне лідерство. У трансформаційному лідерстві менеджери відомі тим, що використовують надихаючу мотивацію та інтелектуальну стимуляцію, щоб дати можливість своїм послідовникам виконувати свою роботу якнайкраще. Але різниця між цими двома підходами полягає в тому, як харизматичні лідери зосереджуються на тому, щоб працювати в рамках існуючого стану речей, щоб покращити його, а не на прокладанні нового шляху.

Деякі з навичок, якостей та дій, які можуть визначити хорошого лідера, який використовує харизму, включають: далекоглядна постановка цілей, артикуляція, здатність задіяти емоції людей, відкритість до ризику, чітке бачення, використання нетрадиційної поведінки, благодать під тиском,

чуйність до навколишнього середовища та потреб команди, співпереживання, сильні навички взаємодії

В основі харизматичного лідерства лежить авторитет, що ґрунтується на особистих якостях лідера. Лідери, керовані харизматичним стилем лідерства, мають харизматичну силу або вплив, створюваний видатними особистими якостями лідера. Харизматичні лідери є відмінними комунікаторами і демонструють явну відданість своїй роботі, виявляючи найкраще серед оточуючих. Вони також відкриті для участі інших, що сприяє створенню атмосфери прийнятності та інклюзивності. Харизматичні лідери можуть ще більше підвищити продуктивність праці, підвищити продуктивність та збільшити кількість командних заходів чи зборів усередині організації, забезпечуючи зв'язок та зростання між керівництвом організації та співробітниками. Харизматичне лідерство часто призводить до прогресу у досягненні спільних ідей або бажаних результатів та ефективного робочого середовища.

Таким чином, можна зазначити, що харизматичне лідерство дає багато переваг команді чи організації. В результаті характеристик, які може мати харизматичний лідер, команди та організації можуть процвітати з максимальним потенціалом. Деякі переваги найму лідера з харизматичною силою включають: заохочення високої натхнення та мотивації серед членів команди, створення атмосфери співробітництва та командної роботи, змусити членів команди відчувати, що їх цінують, цінують та розуміють, тим самим підвищуючи якість життя, встановлення поступу до позитивних змін, підвищення сміливості досліджувати нові чи різні ідеї, заповнення прогалів у комунікації між співробітниками та керівництвом.

Кущенко А. С.

Науковий керівник: Солодовник Т. О.

НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ

У наш час освіта дуже динамічна: вона змінюється відповідно до вимог часу та з кожним роком оновлюється і поповнюється новими знаннями. Настільки ж стрімко зростають вимоги до сучасних педагогів. Одним з важливих процесів, спрямованих на модернізацію вищої школи в Україні, є розвиток професійної компетентності майбутніх педагогів.

Педагогічний аспект проблеми професійної компетентності майбутніх викладачів висвітлений у працях вітчизняних науковців: О.Вознюк, І.Зязюна, А. Кузьмінського, О. Романовського, Н.Матвєєвої та ін.

Проаналізувавши наукові джерела з проблеми, можемо сказати, що компетентність – це не тільки обсяг знань і досвід, це ще й уміння аналізувати отримані з роками знання й уміння, їх доцільне використання у процесі професійно-педагогічної діяльності.

Професійна компетентність сучасного педагога – це характеристика особистості, що комбінує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, а також інші особистісні якості (темперамент, інтелект, нахили, потреби тощо), що визначають здатність особистості успішно взаємодіяти з соціумом, постійно вдосконалюватися професійно, інтелектуально, духовно.

Також це готовність викладача вищої школи удосконалювати власну методіку викладання, використовувати сучасні технології в навчальній практиці та обов'язкове використання творчого підходу у процесі викладання.

Як зазначає видатний вітчизняний науковець і педагог І.А. Зязюн, знання педагога – це не тільки «багаж» засвоєних дисциплін, а ще й особистісно усвідомлена система, де є місце власним оцінкам, поглядам та пропозиціям з

приводу різноманітних питань. Сучасний зміст освіти має ознаки багатокомпонентності, адже в наш час педагог закладу вищої освіти повинен вносити до навчальної інформації сучасні наукові доробки, результати власних досліджень, думки, життєві позиції та цінності. Всі ці фактори забезпечують відповідний рівень фахової компетентності викладача та високу якість викладання.

Таким чином, компетентний педагог – це в першу чергу особистість, яка не тільки володіє знаннями з певної галузі, а ще й має широкий кругозір та ерудованість. Вона повинна вдало ними оперувати, мати свої власні погляди та цінності, дотримуватися професійної етики, постійно розвиватися та вдосконалюватися, привносити нові ідеї в освіту та науку і, найголовніше – допомогти кожному студенту в професійному становленні та особистісному розвитку.

Лащенко. О. О.

Науковий керівник. Пономарьов. О. С.

НТУ «ХПІ»

ЛІДЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність формування лідерських якостей в педагогічній діяльності зумовлена процесами демократизації, гуманізації, гуманітаризації та швидкого розвитку, які здійснюються в сучасній освіті. З переходом від радянської системи освіти лідерство в педагогічній діяльності також зазнало значних трансформацій. Вони передусім відбуваються на рівні керівника освіти: демократизується процес прийняття рішень, заклади вищої освіти набувають більшої самостійності й автономії в управлінській діяльності, у формуванні якостей лідера. Водночас відбуваються зміни у взаємовідносинах між керівниками та підлеглими. Усе це актуалізує дослідження цілей, змісту й характеру педагогічної діяльності.

Педагогічний аспект проблеми лідерства висвітлений у працях вітчизняних педагогів В. Бабаєва, Т. Гури, І. Зязюна, В. Корженка, І. Костирі, О. Нестулі, О. Романовського, В.Сухомлинського та багатьох інших. При цьому активно розробляються шляхи, способи і засоби формування і розвитку лідерства як педагогів, так і студентів як майбутніх фахівців і керівників людських колективів. Істотна увага приділяється розробці та практичній реалізації інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток лідерських рис і якостей.

Зазначимо, що слова лідер («*leader*») і лідерство («*leadership*») утворені від англосакського кореня «*lead*», що в перекладі на українську означає «дорога», від дієслова «*lead*», що означає «подорожувати», «йти». Як мореплавці, англосакси використовували цю назву для позначення курсу судна в морі. Отже, лідерами називалися люди (або судна), які показували шлях. Існує і трактування сенсу цього поняття та його походження від слова «вести», адже лідером перш за все вважається людина, здатна вести за собою інших людей. При цьому цілком справедливо вважається, що ефективність лідерства визначається масштабом особистостей, які йдуть за лідером.

Сьогодні під словом часто «лідер» розуміється: а) людина, більш успішна в порівнянні з іншими в певній сфері діяльності; б) спортивна команда, що перемогла за значною кількістю балів.

Головна мета лідерства в професійній діяльності педагога полягає у поліпшенні системи педагогічної взаємодії, тобто у розвитку здатності вчителя дивитися не на наслідки, а вміти аналізувати причини. Лідерство сьогодні виступає як протилежність старій авторитарній системі навчання і примусу й розкривається у вигляді вміння переконувати, а не примушувати до певних дій. При цьому замість сили і примусу в концепції лідерства часто виступають переконання і натхнення та особистий приклад педагога.

Отже, лідерство в педагогічній діяльності – це насамперед розвинене вміння викладача максимально ефективно формувати процеси освітньої діяльності та плідно взаємодіяти з студентами, розвивати у них мотивацію підвищення

ефективності навчально-пізнавальної діяльності. Насамперед студенти більш охоче, більш плідно і результативно працюють з такими викладачами, бо вони більш харизматичні і використовують інший підхід в освітньому процесі. І саме головне, що такі педагоги, які відійшли від авторитарної системи навчання можуть сформувати та виховати вільну особистість, яка буде спроможна розвиватися надалі самостійно і стати справжнім професіоналом і особистістю.

Левіна Н. Г.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

***РЕФЛЕКСИВНО-ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ –
КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДРУНТЯ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ***

В процесі організації професійної підготовки майбутніх корекційних педагогів у закладах вищої освіти одним із концептуальних підходів, на наш погляд, є створення рефлексивно-інноваційного середовища гуманістичного спрямування.

Необхідність створення й удосконалення рефлексивного середовища у закладі вищої освіти, де здобуває освіту майбутній корекційний педагог, розглядається сьогодні в педагогічній науці в контексті гуманітарної парадигми. Однак фактично відсутні дослідження, присвячені вивченню параметрів вищезазначеного середовища.

Наукові та організаційно-практичні засади освітнього середовища, адекватного завданням розвитку та самореалізації особистості, викладено у дослідженнях І. Беха, П. Вербицької, І. Єрмакова, І. Зязюна, О. Киричука, М. Наказного, О. Савченко, С. Сисоєвої, А. Сущенка, Л. Сущенко, І. Якиманської, В. Ясвіна та ін.

Поняття «середовище» не має чіткого та однозначного визначення в сучасній науці. В загальному значенні його тлумачать дещо по-різному: як оточення, систему, як умови. Середовище в широкому розумінні (макросередовище) охоплює суспільно-економічну систему загалом: виробничі сили, суспільні відносини й інститути, суспільну свідомість та культуру. Середовище у вузькому значенні (мікросередовище) включає безпосереднє оточення людини. Якщо зупинитись на конструкті «освітнє середовище», то дослідники акцентують увагу на тому, що воно має забезпечувати всебічний розвиток особистості та надавати змогу реалізувати позитивний потенціал особистості. Процес формування творчої особистості майбутнього корекційного педагога, який був би суб'єктом пошукової діяльності, так і її організатором у сучасній школі, представляється досить перспективним у відповідному науково-освітньому середовищі, що створює умови для розвитку креативного потенціалу, академічної мобільності й творчої активності студентів. Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити, що професійна діяльність майбутніх корекційних педагогів характеризується низкою особливостей, зокрема: ранньою діагностикою порушень у розвитку дітей, від чого залежить відправний етап реабілітаційних заходів; компетентним вибором адекватного діагностичного інструментарію для цього контингенту дітей; вірно організованою ранньою корекцією; попередженням прояву вторинних відхилень у розвитку дітей; забезпеченням максимальної реалізації потенціалу розвитку дитини, врешті-решт, динамічним моделюванням власної професійної діяльності.

Тому побудова рефлексивно-інноваційного освітнього середовища у закладах вищої освіти є тією домінантою, від якої залежатиме ефективність професійної підготовки майбутніх корекційних педагогів, що розширює поле вияву внутрішньої свободи і самореалізації особистості, піднімає рівень її внутрішньої культури і водночас видозмінює спрямування, зміст, способи і характер освітнього процесу. Саме рефлексивна організація останнього дозволяє максимально ємко реалізувати позитивний потенціал викладача і

майбутнього фахівця в розумовому, соціальному, екзистенційному і духовному зростанні, внутрішньо мотивуючи їхню сумісну комунікативно-розвивальну взаємодію, забезпечує головний гуманістичний принцип співтворчості – досягнення цілісності і збільшення різноманітності (поліфонії) внутрішнього і зовнішнього життя кожного учасника освітнього процесу.

Ленько Д. Є.

Науковий керівник: Резнік С. М.

НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ЛІДЕРІВ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

У ХХІ сторіччі під час становлення інформаційного суспільства науково визначено, що швидкість накопичення знань відбувається у геометричній прогресії, а опанування знань людиною відбувається в арифметичній прогресії. Це обумовлює зростання ролі саморозвитку особистості як у всіх сферах життєдіяльності, так і в професійній сфері людини, тому важливою умовою реформування системи вищої освіти є набуття майбутніми фахівцями-лідерами, зокрема фахівцями фізичної культури і спорту, знань, вмінь та навичок з саморозвитку (Т.Джамаров., Р.Загайнов, А.Пуни, Л.Сергієнко, А.Сидоров, С.Живага, С.Єрмаков та ін.).

Майбутні фахівці фізичної культури і спорту, щоб мати попит і бути конкурентоздатними повинні набувати майстерності та досвіду не тільки під час професійної підготовки, а й протягом усього свого життя. Важливим завданням освіти стає створення умов для саморозвитку студентів-спортсменів, мотивування їх для творчих дій в освіті та досягнення результатів у спорті. Саме тому у вищій школі розробляється система стимулів для формування навичок саморозвитку у студентів-спортсменів.

Саморозвиток – це наслідок психічного новоутворення особистості. Кожна нова психічна структура виникає на підґрунті попередньої. Саморозвиток студента-спортсмена виникає в наслідок його педагогічної взаємодії з тренером, викладачами. Спираючись на досягнення науковців у педагогіці (О.Романовський, Л.Грень, О.Ігнатюк, А.Крохмаль, С.Жевага, С.Єрмаков, І.Іванов, Т.Арабаджи, О.Сенатрова, С.Шихвердієв та ін.), ми можемо визначити, що мотивація до саморозвитку формується в результаті взаємодії майбутнього фахівця фізичної культури і спорту з родиною, тренерами, викладачами вищої школи, членами своєї спортивної команди, однокурсників. В наслідок саморозвитку у особистості студента-спортсмена набуваються такі якості як: сила волі, комунікативні навички, цілеспрямованість, наполегливість, стресостійкість, воля до перемоги.

Ми згодні з думкою науковців (О.Романовський, В.Михайличенко, Л.Грень, О.Ігнатюк, А.Крохмаль, Л.Рибалка та ін.), що «саморозвиток», «самовдосконалення» та «самоосвіта» суттєво впливають на підвищення рівня професіоналізму. Саморозвиток найбільше відбувається саме у той сфері, що обрав студент для своєї професійної підготовки. Майбутній фахівець-спортсмен прагне до успіху саме в обраному ним виді спорту. Наприклад, спортсмен, що займається пауерліфтингом не просто мріє, щоб силове триборство, що включає присідання зі штангою на плечах, підймання штанги лежачи та відрив штанги від помосту було включено до програми Олімпійських видів спорту, а й діє: під керівництвом тренера формує у себе певні психічні та фізичні якості, що допоможуть досягти найвищих результатів; розвиває у себе навички самоконтролю, самоусвідомлення, саморегуляції; набуває знань щодо командоутворення, коучингу і самокоучингу, керування конфліктами, ефективної взаємодії.

Сучасний тренер з пауерліфтингу повинен знати і практично використовувати принципи тимблдингу, коучингові технології, методи вирішення конфліктів для допомоги спортсмену команди усунути або послабити внутрішні бар'єри в його діях, допомогти розвиватися внутрішнім здатностям, які ведуть його до

перемоги. Особливого значення для майбутніх чемпіонів набуває такий метод саморозвитку як самокоучинг. Самокоучинг – це вміння ставити самостійно собі питання і максимально чесно на них відповідати, щоб знайти саме свій шлях до успіху.

Таким чином, можемо зазначити, що формування готовності до професійного саморозвитку у майбутніх фахівців-лідерів у сфері фізичної культури і спорту є актуальним питанням вищої освіти і потребує визначення та обґрунтування певних педагогічних умов, що активізують саморозвиток, самопізнання, саморегуляцію, самореалізацію студентів-спортсменів.

Лозко А. А.

Науковий керівник: Кухаренко В. М.

ІТВ НТУ «ХПІ»

КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА У ЕЛЕКТРОННОМУ НАВЧАННІ

Пандемія суттєво вплинула на розвиток освіти і нагальним завданням стає підвищення кваліфікації викладачів та підготовка експертів та лідерів електронного навчання. Враховуючи вимоги НАТО, у військовій освіті України повинно використовуватись дистанційне навчання, де майбутні офіцери будуть відігравати основну роль, вони повинні бути лідерами та експертами.

На жаль, попередній розвиток дистанційного навчання в країні не сприяв появі достатньої кількості експертів, які не завжди брали на себе функції лідерів. До системи підготовки експертів повинні входити курси кураторів змісту, розробників дистанційних курсів, тьюторів дистанційного та змішаного навчання та експертів. Таким чином додатково готуються мережеві лідери дистанційного навчання.

Мета: визначити діяльності, які підтверджують набуття складових компетентностей лідера у майбутнього офіцера.

Міжнародна організація ISTE (International Society for Technology in Education, <https://www.iste.org/standards/for-educators>) створила міжнародні стандарти для викладачів, в яких визначені такі групи компетентностей: учень, лідер, громадянин, співавтор, дизайнер, фасилітатор, аналітик. Для практичного використання необхідно до кожної компетентності лідера додати відповідні показники, що її демонструють.

Компетентність лідера: складається з трьох складових.

У першій складовій він пришвидшує спільне бачення можливостей навчання з використанням технології. Діяльність у дистанційному курсі, яка демонструє цей показник може бути: а) супроводження групи викладачів при створенні курсу або проведення дистанційних занять для забезпечення результативності; б) підготовка інструкцій для викладачів та розміщення у курсі; в) проведення вебінарів та дискусій у групі з методики е-навчання.

У другій складовій він виступає за справедливий доступ до навчальних технологій для задоволення різноманітних потреб всіх студентів. Діяльність лідера для цього показника: а) контроль та аналіз дотримання викладачами стандартів дистанційного курсу та обговорення у форумі проблем, що виникають; б) обговорювати з викладачами оптимальне розміщення інформаційних матеріалів у курсі; в) формувати сумісно з викладачами кодекс етики у дистанційному курсі.

В останній складовій він вірець для колег з пошуку, оцінці і прийнятті нових цифрових ресурсів. Цей показник має таку діяльність: а) створення груп у додатках DIIGO, Scoop.it, Twitter та інші і розміщення у них актуальної поточної інформації з розвитку е-навчання; б) написання блогів та науково-методичних статей з питань електронного навчання; в) участь у розробці нормативних документів з електронного навчання

Висновки. Для організації діагностування компетентностей, які визначені у стандарті, їх необхідно структурувати та визначити діяльність, яка може бути зафіксована у дистанційному курсі. Для діяльності, яка виконується поза межами курсу необхідно передбачити підтвердження результативності

діяльності. Такий підхід формує у майбутнього офіцера компетентності лідера для розвитку у військових навчальних закладах дистанційного навчання.

Любченко К. В.

Науковий керівник: Ігнатюк О. А.

НТУ «ХП»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах конкурентного середовища висуваються високі вимоги до якості професійної підготовки студентів. Орієнтир робиться на виховання студента як конкурентоспроможної особистості, що саморозвивається, готова до лідерства та успішного виконання своєї професійної діяльності. Впровадження ефективних методів розвитку особистості та формування лідерських якостей студентів є запорукою їх успіху на ринку праці. Тому сьогодні особливо гостро постає проблема пошуку ефективних методів розвитку особистості та формування лідерських якостей студентів, виховання потенційних лідерів.

Хто же такий лідер? Чи можна виховатися із себе лідера, чи їм слід народитися? Відповідь така: Лідером можна назвати людину, що об'єднує групу людей у колектив та задає їй напрямок руху, за допомогою свого життєвого досвіду, харизми та творчим здібностям. Отже, лідер несе відповідальність за прийняття правильного рішення та належне його виконання. Для лідерства важлива рішучість, без неї людині буде важко наважитись на активні дії. Вагомими є також вміння зберігати контроль над собою, холоднокровно оцінювати проблему. Ці якості дають змогу вести себе гідно та швидко знайти розумний вихід із складного становища.

Ефективність діяльності особистості в колективі також багато в чому залежить від її активності та ініціативності, від уміння налагодити взаємини з членами

групи, проявити себе та свої можливості, тому освітній процес у ЗВО має бути спрямований на створення ефективних педагогічних умов для формування активного та ініціативного лідера, орієнтованого на творчий розвиток та розкриття потенціалу кожного члена своєї команди.

Педагогічні умови виступають одним з компонентів педагогічної системи, що відображають сукупність можливостей матеріально-просторового та освітнього середовища, впливають на процесуальний та особистісний аспекти даної системи і забезпечують її ефективне формування. Вони розкривають особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, визначають результати навчання, виховання та саморозвитку студента, об'єктивно забезпечуючи можливість їх досягнення.

Педагогічні умови забезпечують цілісність і різносторонність формування лідерських якостей у студентів на таких засадах, як: *по-перше*, організація навчального процесу на засадах особистісно-орієнтованого навчання; *по-друге*, гуманістична спрямованість виховної роботи в процесі навчання студентів; *по-третє*, поза аудиторна виховна робота, спрямована на задоволення потреби студентів у самореалізації, створення сприятливих умов для переживання ними відчуття насолоди від реалізації своїх планів і задумів, сприяння розвитку бажання до самовдосконалення на основі можливості самовираження; сукупність форм, методів, засобів, педагогічних технологій досягнення поставленої мети.

Отже, теорія і практика вищої освіти свідчить, серед педагогічних умов, котрі забезпечує формування лідерських якостей студентів університетів, можна визначити такі:

відповідність міжнародним стандартам якості вищої освіти;

інноваційні технології в навчанні, в основі яких лежать активні та інтерактивні методи;

вмотивованість викладачів до передачі досвіду і професійної культури;

доступність і масовість використання інформаційно-освітніх ресурсів;

самоорганізація середовища з розширенням освітніх ресурсів і побудовою різноманітних зв'язків між її ресурсами та учасниками;

наявність в освітньому середовищі закладу вищої освіти механізмів колективної співпраці.

створення розвивального особистісно-орієнтованого середовища у навчальній і позанавчальній взаємодії студентів, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку особистості (надання студенту необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів поведінки);

впровадження лідерської управлінської парадигми шляхом організації інтерактивних форм роботи (тренінгів).

Отже, педагогічні умови забезпечують накопичення студентами нових знань про сутність лідерства, формування лідерського світогляду, отримання досвіду лідерської взаємодії, що, зрештою, забезпечує успішне лідерство в майбутньому.

Таким чином, сучасна освіта має створювати ефективні педагогічні умови для формування майбутніх лідерів аби допомогти кожному студенту у визначенні себе як відповідальної, вільної у своєму творчому виборі, активної та ініціативної особистості.

Марченко О. С.

Науковий керівник: Шаполова В. В.

НТУ «ХП»

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІЯЛЬНОСТІ ЛІДЕРА

У суспільстві проблема компетентності у розумінні та вираженні емоцій стоїть досить гостро, вийшовши з-під контролю свідомості, емоції перешкоджають здійсненню намірів, порушують міжособистісні стосунки, не дозволяють належним чином виконувати службові та сімейні обов'язки, ускладнюють

відпочинок та погіршують здоров'я. Відомо, що більшість лідерів мають розвинений емоційний інтелект, адже саме емоційний інтелект дозволяє розуміти емоції та мотиви інших людей та ефективно керувати ними.

У найбільш загальному вигляді поняття емоційного інтелекту пов'язується зі здатністю особистості інтерпретувати емоції – свої власні та інших людей, і основі чого організовується ефективне взаємодія у соціумі. До ознак емоційного інтелекту відносять:

- Вміння керувати емоціями, що спонукають до дії
- Здатність розуміти емоції оточуючих
- Емоційна поінформованість
- Вміння впливати на емоції інших людей
- Здатність розмежовувати справжні емоції та їхню імітацію
- Здатність визначати причини та наслідки емоцій.

На думку Д. Гоулмана, люди яких розвинений емоційний інтелект, свого роду мають деякі переваги. Такі індивіди соціально активні, які діяльність продуктивна, вони успішні, їх життя сповнена подій, їх долають тривожні роздуми, контактуючи з оточуючими, вони дотримуються етичних принципів. Ті, у кого емоційний інтелект розвинений слабо схильні до коливань настрою, що у свою чергу має свій вплив на продуктивність роботи.

Людина з розвиненим EQ виробляє мотивацію, щоб справлятися з негативом, спонукає інших діяти аналогічним чином. Лідер повинен вміти контролювати себе, але це не означає, що він повинен бути спокійним та відчуженим. Як і будь-якій іншій людині їй притаманні хвилювання, страх, радість, смуток.

Сучасний лідер – це насамперед ефективний комунікатор. Вести за собою людей, мотивуючи їх на досягнення цілей, підтримуючи необхідний емоційний настрій, створюючи драйв у роботі, може тільки людина, яка вміє чуйно настроїти свою поведінку на потрібну «хвилю» у кожній конкретній ситуації. Поведінкова гнучкість, соціальна «спритність» у спілкуванні допомагають бути більш успішним у професійному середовищі.

Емоційний інтелект значною мірою впливає на ефективність лідера, граючи при цьому ключову роль його успіху. У найрізноманітніших ситуаціях лідери виявляють упевненість у собі, рішучість і наполегливість, вдаються до переконання через емоції та звертаються до почуттів оточуючих, створюють образ майбутнього і мотивують втілити мрії у реальність, що потребує використання компонентів емоційного інтелекту.

Близько 80% успіху у соціальній та особистій сферах життя визначає саме рівень розвитку емоційного інтелекту, і лише 20% - усім відомий IQ – коефіцієнт інтелекту, який вимірює ступінь розумових здібностей людини.

Високий рівень самосвідомості у поєднанні зі здатністю керувати своїми емоціями дозволяє лідеру демонструвати впевненість у собі та викликати довіру та повагу інших людей. Крім того, вміння керувати емоціями інших людей або стримувати ці емоції допомагає лідеру об'єктивно оцінити потреби оточуючих, які можуть ховатися за безпосереднім проявом почуттів. На сучасному розвитку суспільства емоційний інтелект є важливою особистісною компетенцією, не тільки для лідера, але і для кожної людини, що дозволяє їй бути контактною, гнучкою, досить вільною у висловленні власної думки, здатною визначати пріоритети та вибирати найбільш ефективні способи для досягнення мети.

Матенко І. В.

Науковий керівник: Ігнатюк О. А.

НТУ «ХП»

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ- ЛІДЕРІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система вищої освіти в Україні продовжує оновлення, інтегруючись в європейський та світовий освітній простір. В Законах України «Про освіту»,

«Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2021-2025 рр. визначений комплекс заходів щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, стрижнем якого є підготовка висококваліфікованих кадрів, професійна компетентність, яких має відповідати світовим стандартам.

Забезпечення якісних змін в освітній системі потребує перегляду концептуальних принципів професійної підготовки і фахівців-лідерів.

У роботі, як і в будь-якій іншій формі людської діяльності дуже важлива потреба в реалізації можливостей, що закладені. Активність, спрямована на реалізацію цієї потреби, проявляється у діяльності. Психологічний феномен креативності в дорослої людини переростає в потребу до творчості, при здійсненні існуючих здібностей. За словами американського психолога А. Маслоу, необхідність самореалізації є найважливішою у структурі мотивації дорослого, і в якій мірі залежить його психічне здоров'я. Творчість по своїй природі соціально: вчений, художник, винахідник не працює «для себе», їхня діяльність спрямована на користь інших, адресована людям.

Період студентства - це час спеціалізації та професійного формування особистості фахівця, період найактивнішого розвитку і самореалізації. У цей період творча особистість, як правило, вже обрала спосіб реалізації здібностей, хоча дуже часті помилки. Молода людина все ще шукає себе. Молодість - це період студентства - характеризується, з одного боку, фізичним розквітом, з іншого - емоційною вразливістю та нестабільністю. Молодість - це період збільшення емоційності, що реалізується у студентських роках у кампаніях, різних видів. Провідна потреба в цей час - це необхідність спілкування. Якщо студент не має потреби в спілкуванні настає апатія, песимізм та пасивність.

Важливо визначити особливості професійного розвитку і самореалізації усіх здібностей здобувачів як важливішого завдання професійної підготовки.

По-перше, викладач повинен створити атмосферу любові та взаємної поваги в колективі, освітньому середовищі. Головне у студентських роках - формування характеру. У ці роки існує стабілізація самосвідомості, «відображає себе в

іншому». Це складає більш-менш стабільну самооцінку. Хороше самопочуття є основною умовою успішної творчості.

По-друге, під час організації освітнього процесу підготовки майбутнього фахівця – лідера мають застосовуватися інноваційні напрями підготовки, технології, методи. Одним з них має бути переважно бесіда, під час якої педагог повинен розповідати цікаво, використовувати історії з власного життя, постійно самовдосконалюватися і формувати також потребу у здобувачів.

По-третє, під час проведення занять слід більше давати вражень і фактів; не допускати перевтоми студентів; використовувати різноманітні інноваційні педагогічні технології, інтерактивні методи, ділові ігри тощо. Так буде ліпше засвоюватися інформація, формуватися знання і вміння.

По-четверте, сам викладач повинен мати розвинені інтелектуальні, логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати). Володіти творчою фантазією, розвинуте уявлення, мати захопленість творчим процесом, своєю працею, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї педагогічної праці.

Отже, творча особистість формується під впливом багатьох факторів. Наявність відповідних задатків, можливості самостійної роботи та відповідну мотивацію, соціальну ситуацію, рівень культурного фону - все це сприяє розвитку творчих здібностей, саморозвитку і самореалізації.

Мороз А. М.

Науковий керівник: Твердохліб Т. С.

ХНПУ імені Г. С. Сковороди

ПОТЕНЦІАЛ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ГУРТКА В РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

На сьогодні відбуваються процеси гуманізації та демократизації системи освіти України, мають місце певні зміни у стосунках між суб'єктами освітнього

процесу. Це зумовлює необхідність не лише високого рівня професіоналізму майбутніх педагогів, а й формування їхніх лідерських здатностей, які дозволять поліпшити та організувати на високому рівні навчально-виховну діяльність.

Більшістю науковців визнано, що лідер – це, насамперед, той, хто веде за собою інших; особа, яка має загальне визнання групи і авторитет в її середовищі, та здійснює керівництво через врахування інтересів її членів. Гуманне та ефективне лідерство полягає у вмінні переконувати та надихати людей до дій, а не примушувати їх, вміти не тільки працювати з наслідками, а й аналізувати причини, бути зразком для наслідування. Можливість реалізації такої поведінки залежить від лідерських якостей особистості. Погоджуємося з думкою Н. Сушик, яка, ґрунтуючись на визначеннях В. Сбитневої та В. Ягоднікової, тлумачить лідерські якості як «риси, які забезпечують ефективне лідерство, тобто здатність виділитися в конкретній справі й приймати відповідальні рішення в значущих ситуаціях; використовувати інноваційні підходи для розв'язання проблеми; успішно впливати на послідовників у напрямі досягнення спільних цілей; створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу в колективі».

Значний потенціал для розвитку лідерських якостей студентів - майбутніх учителів має їх діяльність у складі студентських наукових гуртків (СНГ). Активна діяльність в таких гуртках сприяє розвитку усіх трьох груп лідерських якостей, які представлені у дослідженнях Н. Альохіної, Л. Кайдалової, Н. Щокіної, Р. Сопівника, а саме: загальних управлінських, власне лідерських і специфічних. Майбутні учителі можуть набувати і вдосконалювати професійну компетентність, комунікативні й організаційні здібності, які передбачені першою з означених груп. У межах діяльності цього наукового об'єднання можуть створюватися умови для виявлення харизматичності, творчості гуртківців, власної наукової ініціативності та активності. Ці здібності входять до власне лідерських і специфічних.

Одним із гуртків, в якому значна увага приділяється розвитку лідерських якостей здобувачів освіти є СНГ «Педагогіка і мистецтво». Він був створений

на факультеті мистецтв у вересні 2021 р. доктором педагогічних наук, доцентом кафедри освітології та інноваційної педагогіки Т. Твердохліб. До складу гуртка увійшло 17 студентів означеного факультету. Староста гуртка – А. Мороз. З метою виявлення рівня сформованості лідерських якостей гуртківців СНГ «Педагогіка і мистецтво» для них було організовано спеціальне тестування. Використано психодіагностичну методику Є. Жарікова та Є. Крушельницького. Були отримані такі результати: 33% від загальної кількості учасників мають середньо виражені лідерські якості, інші – 67% мають слабо виражені лідерські якості. У ході аналізу результатів тестування студентів також було виявлено такі загальні проблеми: страх брати на себе відповідальність та припуститися помилки, невпевненість у своїх можливостях. Для опрацювання цих недоліків гуртківцям пропонується участь у різних конкурсах, можливість виступати з доповідями на конференціях, виступати в ролі організаторів, спікерів на вебінарах, тренінгах, виконання індивідуальних завдань, а також заохочується ініціативність студентів.

Таким чином, встановлено значний потенціал наукового гуртка в розвитку лідерських якостей майбутніх педагогів. Гурток сприяє розвитку їхніх загальних управлінських, власне лідерських і специфічних якостей. На прикладі СНГ «Педагогіка і мистецтво» показано необхідність психолого-педагогічної діагностики рівня сформованості лідерських якостей, а також розробки і реалізації системи педагогічних заходів (участь у конкурсах, виступи на конференціях, вебінарах, спонукання до ініціативності тощо), які сприятимуть вирішенню проблем, виявлених тестуванням. Подальше дослідження проблеми пов'язане з вивченням дослідницьких компетентностей членів СНГ «Педагогіка і мистецтво».

Отиц Г. О., Сініченкова А. С.

Науковий керівник: Савченко Л. Л.

КЗ «ХГПА» ХОР

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Процеси глобалізації та інтеграції в сучасному світі створюють передумови до постійної активності особистості в соціальному просторі, зумовлюють потребу швидкої адаптації до мінливих умов, гнучкої взаємодії з різними системами і суб'єктами. Це, своєю чергою, сприяє інтенсивному нагромадженню, поширенню та використанню інформаційних потоків, що потребує від фахівця умінь оперативно оновлювати та розширювати знання. Тому нині освіта – найцінніший ресурс, на якому ґрунтується інтелектуальний, духовний, фізичний і культурний розвиток особистості, її успішна соціалізація, економічний добробут, розвиток суспільства. Саме освіта визначає конкурентоспроможність держави на довготривалий період.

Зазначаємо, що від 30-х років ХХ століття різні аспекти професійної мобільності активно досліджували зарубіжні науковці (П. Сорокін, О. Дункан, Л. Горюнова, Є. Іванченко, Б. Ігошев, Ю. Калиновський, С. Капліна, О. Нікітіна та інші). Проблему формування професійної мобільності досліджували й українські науковці, зокрема Н. Брижак, Є. Іванченко, Р. Пріма, Л. Сушенцева, І. Хом'юк, І. Шпекторенко, Ю. Клименко та інші. Однак аналіз наукових джерел свідчить, що проблема професійної мобільності майбутніх педагогів як одного з критеріїв їх якісної професійної підготовки не стала предметом ґрунтовного вивчення й аналізу.

Нині проблема мобільності є актуальною для різних галузей науки: соціології, філософії, психології, педагогіки, економіки та демографії. Це поняття та якість особистості розглядається та визначається в різних сферах діяльності людини: соціальній (соціальна мобільність), професійній (професійна мобільність),

академічній (академічна мобільність), культурній (культурна мобільність) та інших .

Професійну мобільність майбутніх педагогів слід розглядати як інтегровану якість особистості, що виявляється в таких здатностях педагога: організувати спільну діяльність з учасниками освітнього процесу відповідно до цілей і завдань сучасної освіти; успішно змінювати види діяльності або легко переключатися з одного виду діяльності на інший у сфері освіти; ефективно впроваджувати нові технології, застосовувати методи і прийоми навчання, оволодівати освітніми інноваціями та проводити рефлексивний аналіз власних досягнень, – а також характеризується наявністю високого рівня освітньої та професійної кваліфікації, готовністю до безперервного професійного розвитку, прагненням до реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

На сучасному етапі підготовка педагогічного працівника має відповідати суспільним запитам, що сформульовані у професійних стандартах і стандартах освіти, урахувати світові тенденції та рекомендації впливових міжнародних організацій. Формування професійної мобільності майбутніх педагогів відбувається одночасно зі становленням загальних і фахових компетентностей. Цей процес триває впродовж усіх років навчання в закладі вищої освіти і охоплює декілька етапів – початковий (1-2 курс), основний (2-3 курс) та заключний (3-4 курс).

Безперечно, одним із завдань якісної професійної підготовки є формування загальних і фахових компетентностей майбутнього фахівця, а також особистісних якостей, які забезпечуватимуть успішну професійну діяльність, психологічну готовність до впровадження інновацій, розширення професійних можливостей на основі безперервного навчання, швидкої адаптації до динамічних умов. Це сприятиме формуванню професійної мобільності майбутнього вчителя початкової школи, його просуванню кар'єрними сходами. Сформована професійна мобільність фахівця водночас уможливіє швидке та ефективно оволодіння загальними і фаховими компетентностями, побудову індивідуальної траєкторії професійного розвитку, ефективну діяльність у

різноманітних спільнотах, яка, зокрема, спрямована й на розвиток мобільності учнів.

Павленко К. С

Науковий керівник: Бескорса В. М

КЗ «ХГПА» ХОР

ФЕНОМЕН СКАУТСЬКОГО РУХУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ПІДЛІТКІВ

В наш час, проблема виявлення та стимулювання лідерських якостей підростаючого покоління, є актуальною чи не у всіх країнах світу. З наукових міркувань та гіпотез, вона вже увійшла до задач повсякденного життя, а подекуди навіть завдань державно стратегічного характеру. Адже на кону стоїть прогрес та надії суспільства.

Підлітковий вік характеризується не тільки внутрішнім конфліктом, хитким емоційним станом, зародженням невпевненості в собі та зниженням активності, а й скоріш високим прагненням до соціалізації, яка в свою чергу, породжує прагнення зайняти гідне місце в колективі. Одним із закладів які існують і донині, в якому підлітку допоможуть сформувати всебічно й гармонійно розвинену особистість із навичками лідерства у всіх його проявах – є скаутський табір.

Скаутський рух, що виник у 1907 р., сьогодні охоплює більше 150 країн світу, виховуючи близько 17 млн дітей. Одним із завдань для скаутського руху – є становлення особистості у процесі успішного навчання, націленої на суспільну користь, набуття нових знань, вмінь та навичок, які трансформуються у досвід, що передбачає конструктивні та логічні вчинки в майбутньому.

Мета даного руху являє собою не тільки внесок громади у виховання підлітків, а в першу чергу – індивідуальні та групові форми можливих організацій дитячого колективу, та кожного скауту окремо. Цікавим можна вважати те, що

жоден вихователь-керівник не зможе реалізувати власні цілі й завдання без активної участі кожної дитини. Робота вихователя обумовлена реалізацією цілей за допомогою конкретної роботи скаута, також обумовлена необхідністю застосовувати цільові методи (перспективи, прикладу тощо), мотивуючи учасників програми до ідеального практичного виконання поставлених задач. Загальна мета для всіх учасників програми та кожного особисто – аналіз, порівняння та оцінка результатів, які в свою чергу загартовують та розвивають дух суперництва.

Якщо, в звичайних буденних умовах роль вчителя або просто дорослого в очах дитини піддається ряду сумнівів та скептицизму, а про авторитет варто тільки мріяти, то в даному угрупованні думки між керівником групи та дитячим колективом повністю збігаються, забезпечуючи одним з найуспішніших варіантів у цих відносинах. Вступ до цієї організації – повністю добровільний, а отже вже передчасно умотивовують на майбутні звершення.

Існуючи у певному соціальному та матеріальному середовищі, взаємодіючи з оточуючими людьми, вступаючи в організовані умовами перебування суспільні відносини, підліток – член дитячого громадського об'єднання, проявляє себе як складна самоврядна система з величезним спектром різних якостей та властивостей. Даючи змогу активно проявляти свій набутий досвід вже в буденних ситуаціях.

Цілі та завдання організації зосереджені на захисті прав та інтересів дітей (як зі сторони суспільства, так і самостійно дитиною); спрямовані на розвиток таких якостей як взаєморозуміння та лідерство шляхом роботи в мікрогрупах; розвиток толерантності, почуття справедливості та честі; спрямовані заохочувати до самостійності, дбання про навколишній світ тощо.

Отже, результатом участі в такій скаутській програмі є створення всебічно розвиненої особистості, яка вдосконалює свої норми поведінки, стає відповідальним громадянином, який підтримує принципи гуманізму та використовує лідерські якості у соціумі підтримуючи наміри держави. І саме тут проявляється національне-патріотичний формат виховання та виявляються

якості відповідального громадянина. Воно включає виховання почуття патріотизму та культури міжнаціональних відносин, поваги до наших державних символів, збереження та розвиток духовних багатств та національної культури народу, а також прагнення до демократії як форми участі всіх громадян у вирішенні питань державної важливості.

Підсумовуючи все вище сказане, наголошуємо, що суть виховання в такий скаутській програмі обумовлюється її педагогічним характером. Завдяки такій інтерпретації змісту виявляється відповідність скаутського руху у соціальних установах дітей, що мають прояв у повсякденності, який спряє організації виховного процесу в умовах реального життя майбутніх лідерів.

Павличенко К. О.

Науковий керівник: Шаполова В. В.

НТУ «ХП»

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

У наш час чимало людей стверджують, що харизма є вродженою рисою людини, але мало хто знає, що при великому бажанні та затраті значних зусиль, можна розвинути якості харизматичного лідера. Через необізнаність у цьому питанні багато людей опускають руки та навіть не намагаються розвинути в собі харизматичні якості або ж зайняти якусь значну посаду, вважаючи, що вони не гідні через нестачу лідерських рис. Тому досить важливим є розглянути що і як саме впливає на формування харизматичного лідера.

Купа факторів впливає на формування харизми. Велика кількість людей впевнені, що харизма пов'язана зі здатністю лідера знаходити своїх шанувальників, але є й ті, хто розглядає харизму як набір специфічних лідерських якостей(незалежність, впевненість у своїх здібностях, вміння краще за всіх передбачати, бачити перспективу, вміння надихати та захоплювати

інших, готовність брати на себе відповідальність, безумовно обмін енергією із послідовиками). Сила харизматичного лідера полягає у будіванні гарних відносин з іншими людьми, у вмінні прихилити людей до себе.

Багато людей працювало над розглядом питання "лідер" та "харизма". Наприклад, М. Ке де Врі запропонував двофакторну модель лідерства, що включає харизматичну та архітектурну базові ролі. Згідно з цією моделлю "в харизматичній ролі лідер малює краще майбутнє і надихає своїх підлеглих. В архітектурній ролі він звертається до питань, пов'язаних зі структурою компанії та системами контролю та заохочення". При цьому, з точки зору М. Ке де Врі, "справжні лідери не можуть існувати без будь-якої з цих ролей. Жодної з них без іншої, не буде достатньо (хоча одна з ролей буває більш значущою, залежно від ситуації).)".

Для формування харизматичного лідера необхідно оволодіти психологічним тактом, а точніше відчуттям міри у взаєминах і взаємодіях з людьми, мовну адаптацію до різних людей; відсутність «мовного шаблону» і грубого пристосуванства; мовну винахідливість при першій зустрічі; спілкування з людьми залежно від їхніх індивідуально психологічних особливостей; відчуття ситуації, врахування зовнішніх обставин, що впливають на взаємовідносини персоналу; чуйність, уважність, співчутливість у ставленні до людей; простоту, природність у спілкуванні, здатність залишатися завжди самим собою у стосунках з людьми; відсутність награності, нарочитості поведінки; почуття справедливості, об'єктивність підходу до тих, кого організують, здатність показати і довести цю об'єктивність.

Педагогіка також відіграє чималу роль, адже ще у школі вчителі визначають лідера у класі з того чи іншого предмету або у колективі в цілому. Так чи інакше до формування харизми вони також причетні, бо вчителі допомагають дітям визначити свої особистісні якості, впливають на формування впевненості у своїх силах, на мотивацію, на світогляд дитини.

Отже, тема "Роль педагогіки та психології у формуванні харизматичного лідера" буде завжди актуальною, адже у будь-який час необхідні лідери і не

важливо формальні вони чи неформальні. Харизматичні лідери ще більш затребувані, бо саме вони не лише очолюють якісь організації, певні групи, але й надихають своїх товаришів, надають підтримку та сліdkують за психологічним кліматом у колективі. Досить важливим є розуміння поняття "харизма" не тільки задля інших, але й і для себе, так як це сприяє розвитку особистості та певним якостям лідера.

Павлишинець Є. М.

Науковий керівник: Нежута А. В.

КЗ «ХГПА» ХОР

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ХАРИЗМАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

Один з найбільш видатних теоретиків менеджменту управління Пітер Друкер в одному із своїх інтерв'ю сказав: «Я не вірю в лідерів. Увесь цей шум навколо них – небезпечна нісенітниця. Це марнослів'я. Забудьте про це. Мені сумно бачити, що після ХХ століття з його Гітлером, Сталіним і Мао, яких вважали лідерами (можливо, найвидатнішими лідерами останніх століть), люди ще прагнуть знайти лідерів, знаючи про такі страшні приклади лідерів «несправжніх». Варто задуматися над питаннями: «Які їх ідеали? Які їх цінності? Чи можемо ми їм довіряти? Чи є в них харизма?». На мою думку, нам з головою вистачило харизми за останні сто років». Незважаючи на таку вбивчу характеристику харизми й харизматичного лідерства, вони й надалі не залишають байдужими не лише тих, хто потрапляє під їх вплив, а й теоретиків і практиків управлінської діяльності. Принаймні, останні не полишають надію, нарешті, розгадати їх тайну, якою вони окутані від найдавніших часів.

Концепція харизматичного лідерства передбачає наявність у лідера харизми. Харизма є формою впливу на інших шляхом особистісної привабливості, що викликає підтримку та визнання лідерства. Отже, харизматичним вважається той лідер, який завдяки своїм особистісним якостям спроможний глибоко

впливати на послідовників. Лідери цього типу відчують сильну потребу у владі та переконані в моральній правоті того, в що вони вірять. Дослідники засвідчують, що в харизми є й негативна сторона, що пов'язана з узурпацією власної влади та повним фокусом лідера на самого себе, а позитивна - пов'язана з опором на владу, що розділяється та тенденцією до делегування частини її послідовникам.

Поштовхом для вивчення харизматичного лідерства послужили дослідження соціолога М. Вебера (M. Weber) в 1940-х рр. Харизматичне лідерство було визначено ним як здатність змусити звичайних людей підходити екстраординарно в екстремальній ситуації.

Слово «харизма» в перекладі з грецького означає «дар, який дається зверху», або «божий дар». В даний час більшість фахівців пов'язують харизму не з теорією рис і не з ситуаційним підходом, а розглядають як взаємодію або особливий тип відносин, які існують між лідером і послідовниками.

Харизма розглядається як результат певної реакції послідовників, який обумовлений характеристиками особистості лідера і його поведінкою в кризовій ситуації.

Досліджуючи проблему харизматичного лідерства, ми можемо зробити висновок, що це питання є досить актуальним як для вчених так і для простих людей всіх часів, адже зроблено чимало досліджень навколо цієї проблеми. Однак ми не можемо сказати, що питання достатньо вивчено й досі у вчених таких наук як психологія чи соціологія виникає безліч запитань, в чому ж феномен чи концепція харизматичного лідерства? То ж доцільно ще проводити дослідження цієї проблеми з різних сторін науки на різних групах, класах людей, досліджуючи поведінку лідерів.

Пасмор В. В.

Науковий керівник: Ігнатюк О. А.

НТУ «ХПІ»

ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: ХАРАКТЕРИСТИКА І ПРИЗНАЧЕННЯ

У роботі розглядаються проблеми лідерства та закономірності формування лідерського потенціалу сучасного педагога. Основний акцент робиться на тому, що у сучасній соціокультурній ситуації будь-який педагогічний працівник, незалежно від посади та статусу, повинен мати лідерський потенціал для формування особистості нового типу: вільної, незалежної, відповідальної (Романовський О., Кремень В., Биков В., Калашнікова С. та інші).

Сьогодні під словом «лідер» розуміється: людина, більш успішна в порівнянні з іншими в певній діяльності. Те, що людина (в нашому випадку - педагог), керує поведінкою інших людей та має володіти лідерськими якостями, ні в кого із сучасних дослідників (Дубініна О, Гура Т., Грень Л., Голоवेशко Б., Ігнатюк О., Книш А., Костиця І., Пономарьов О., Серета Н., Чеботарьов М. та ін.) і найбільш успішних практиків управління (Бабаєв В., Бакіров В., Сокол Є., Товажнянський Л. та ін.) не викликає сумніву. Усі передові моделі управління характеризуються провідною роллю в них лідерства.

Дослідники єдині у думці, що сучасному педагогу-лідеру притаманні такі характеристики: вміння заручатися підтримкою; вміння завойовувати популярність і престиж; такт і дипломатичність; вміння брати на себе ризик і відповідальність; вміння організувати і переконувати; вміння міняти себе і бути надійним; вміння жартувати і розуміти гумор; вміння розбиратися в людях; концептуальні вміння (здатність працювати з ідеями та концепціями, вміння логічно мислити, індуктивно та дедуктивно аргументувати, аналітичне та креативне мислення), комунікативні вміння (вміння активно слухати, чітко

доносити свої ідеї до партнерів по спілкуванню, коректне розуміння і використання вербальних і невербальних сигналів тощо).

Не можна не погодитися із думкою академіка І.А.Зязюна, який у контексті формування лідерського потенціалу сучасного педагога порівнював педагогів із військовими командирами. Вчений відзначав, що у педагогіці діє важливий принцип: «якомога більше уваги до особистості», порушення якого завжди призводить до негативних наслідків. Принижені педагогом студенти залишаються надовго із глибокими «душевними шрамами», тому нетактовного, несправедливого педагога неможливо допускати до роботи з молоддю. Грубий командир у військовій обстановці ніколи, особливо у важких життєвих ситуаціях, як правило, не одержує підтримки від своїх солдат. Свобода у вигляді анархії повинна обмежуватися моральними засадами, законами і правилами поведінки людини в суспільстві.

У питанні формування лідерських якостей обґрунтовано необхідність врахування особливостей соціального середовища, специфіки професійної діяльності та викликів, що постають перед фахівцем з адміністративного менеджменту. Лідерські якості розглядаються як сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних властивостей особистості, що дозволяють їй виконувати роль лідера в групі.

Таким чином, лідер-педагог визначається нами як людина, яка мислить глобальними філософськими і культурологічними категоріями. Така особистість педагога лідера передбачає потенційні можливості кожного вихованця (студента, здобувача, слухача тощо), створює спільне бачення майбутнього освітнього процесу, розвитку потенційних можливостей особистості, її рис та здібностей. Педагогічний лідер делегує вихованцям повноваження і розвиває в них активність, самостійність, бачить, розуміє і цінує в них відмінності, розвиває ефективний підхід до роботи, навчання, саморозвитку і самовдосконалення, спрямовує на формування відчуття партнерства, сприяє формуванню готовності до розвитку «hard skills», «soft skills», «meta skills», адаптивного потенціалу у сучасних умовах ринку праці.

Попова К. В.

Науковий керівник: Воробйова Є. В.

НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ

Актуальність формування волі та вольових якостей особистості в наш час має важливу роль, бо досягнення кар'єрного росту, успіху в житті передбачує розвинутих вольових якостей, особливо для таких професій як майбутні медичні працівники. Вольові якості майбутні медики використовують кожен день в повсякденному житті, вони пронизують всі сфери життя допомагає майбутнім медичним працівникам у досягненні поставленої мети. Долаючи шлях до своєї мети фахівцю зустрічається багато перешкод й саме вольові якості допомагають долати їх. В сучасному суспільстві людина, яка володіє розвинутими вольовими якостями може протистояти як власним слабостям так і негативному впливу інших людей. Здійснюючи вольові вчинки, людина формує в своїй діяльності вольові якості, які розкривають її як індивідуальність, мають велику роль для життя праці.

Психологічний аспект професійного ризику майбутніх медиків полягає в підвищеній небезпеці в їх праці для їх же здоров'я, що зумовлено різними факторами: на відміну від працівників інших категорій працівників, майбутні медики відчувають на собі як вплив несприятливих виробничих факторів (шкідливих умови праці), так і підвищені психологічні, емоційні, фізичні та інтелектуальні навантаження, оскільки об'єктом їх діяльності є здоров'я пацієнта. Виходячи з цього вольовий акт у майбутніх медиків має завжди включати боротьбу різноспрямованих мотивацій, інтелектуальну оцінку цих мотивацій з точки зору їх відповідності моральним і соціальним нормам.

Вольова поведінка майбутніх медиків пов'язана з подоланням перешкод, як внутрішніх, так і зовнішніх. До внутрішніх, або суб'єктивних, перешкод

відносяться людські спонукання, які стосуються невиконання конкретної дії або до виконання протилежної їй дії. Внутрішніми перешкодами можуть бути: стан лінощів, інертності і втоми; бажання розважитися. Зовнішніми перешкодами можуть виступати: протидії інших людей до виконання поставленої мети; відсутність необхідних для роботи інструментів. Воля спрямовує чи стримує активність людини, реалізовану психічну діяльність, з справедливості завдань і захищеності як проблемної, і специфічної, соціальної безпеки тієї чи іншої соціальної групи. У професійній діяльності майбутніх медиків роль волі, загалом, і вольових якостей, зокрема, дуже значна, оскільки у процесі праці часто виникають зовнішні та внутрішні труднощі, без подолання яких діяльність не може бути успішною. Роль та значення тієї чи іншої вольової якості визначається характером медичної діяльності, особливостями професійного середовища, специфічними труднощами.

Отже, говорячи про виховання волі, не слід забувати, що успішне виконання професійної медичної діяльності залежить не тільки від формування тих чи інших вольових якостей, а й від наявності відповідних навичок як умов реального виконання наміченого, досягнення поставлених цілей.

Таким чином, формування корисних навичок, і перш за все трудових навичок, виступає як одна з найважливіших умов успішного досягнення поставлених цілей. Майбутні медичні працівники мають ставити виховання вольових якостей на перше місце, вибираючи їх з усіх можливих особистісних якостей. Бо люди, що володіють сильною волею, з легкістю беруть на себе відповідальність, легше приймають рішення та долають перешкоди.

Проценко А. С.

Науковий керівник: Демідова Ю. Є.

НТУ «ХП», м. Харків

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Останнім часом все більше з'являється чинників, що можуть впливати на психологічну цілісність особистості, зокрема, емоційну стійкість, такі як: погіршення екологічних умов, урбанізація, зміни способу і темпу життя людей, розвиток нових захворювань, природні катаклізми, значне збільшення розумової праці, гіподинамія і т.д. Все це призводить до зростання психічних навантажень на людину, в результаті чого можуть з'являтися психологічне вигорання, емоційна невірноваженість і пригнічений стан.

Для стабільного психологічного стану особистості варто формувати емоційну стійкість, ще на початку становлення спеціаліста як професіонала. Саме у закладах вищої освіти (ЗВО) варто приділяти увагу формуванню емоційної сфери людини для ефективною подальшої професійної діяльності, успішного демонстрування навиків та здібностей в професійному направленні, та, найголовніше, підтримки здорового психо-емоційного стану.

Емоційна стійкість багатьма науковцями характеризується як здатність індивідуума до адекватного і гнучкого реагування на значущі зміни внутрішніх (мотиваційних, емоційних, вольових, когнітивних, перцептивних) і зовнішніх (фактори соціального середовища) факторів, що характеризується сформованістю навичок психорегуляції, стійкістю, стабільністю і опірністю індивіда впливам стресогенів в практичній діяльності.

Емоційна стійкість в професійній сфері допомагає людині успішно здійснювати складну і відповідальну діяльність в напруженій емоціогенній обстановці, без істотного негативного впливу на здоров'я і подальшу працездатність. Високий рівень емоційної стійкості може сприяти людині впоратися з усіма зустрічними

труднощами на шляху, при цьому не маючи негативних психологічних наслідків.

Формування емоційної стійкості у студентів ЗВО представляє безліч аспектів, які взаємопов'язані між собою. Методики проведення занять, ставлення викладача до студента, загальне положення особистості в групі однокласників – мають важливе значення стосовно емоційній стійкості студента. Серед найбільш ефективних педагогічних умов формування емоційної стійкості визначають:

- 1) розвиток у студентів активної життєвої позиції (оптимізму, активності, впевненості в своїх силах і в стабільності);
- 2) розвиток високого рівня творчого потенціалу студентів (креативності особистості, креативності підходів до вирішення поставлених завдань);
- 3) розвиток у студентів наряду думок і поведінки для подолання стресових ситуацій (копінг, гумор, самоповага).

Також, емоційна стійкість повинна поєднуватися з гнучким управлінням емоційним станом – вмінням особистості створювати доволі відповідний настрій, змінюючи рівень емоційного збудження. Як наслідок, це дасть змогу особистості коригувати власні емоції, робити їх адекватними (по виду і силі) щодо конкретної ситуації. Зокрема, з одного боку, це дозволить людині економити нервову енергію, а з іншого боку – це призведе до використання емоційної самостимуляції (цілеспрямоване підвищення рівня емоційного збудження для збільшення працездатності) для більш повного використання своїх потенційних можливостей.

Тому, узагальнюючи, варто відмітити, що стабільність емоційної стійкості для кожної людини є запорукою успішного емоційно збалансованого життя. В процесі освітньої діяльності важливим залишається сприяти емоційному саморозвитку студентів, оскільки емоційно зріла особистість є системою, що самопороджує позитивний образ себе і середовища, та здатна проектувати адекватне професійне і особисте майбутнє.

Романенко О.В.

Науковий керівник: Пономарьов О. С.

НТУ «ХП»

ЗНАННЯ ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ ЯК ЧИННИК ІНТЕЛІГЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

Вже давно стало зрозуміло, що наука і техніка відіграють вирішальну роль у розвитку цивілізації та йдуть нога в ногу разом. Але так було не завжди. Так, у давній Греції вважали ремесло механіки заняттям простолюдинів, яке не було гідним для істинних вчених, хоча само поняття «техніка» має грецьке походження, а світові релігії, які з'явилися пізніше – не визнавали науку.

Сьогодні ж наука є сферою людської діяльності з вироблення та систематизації об'єктивних знань про дійсність. Критеріями наукового знання є системність, наявність відпрацьованого механізму для отримання нових знань; раціональність знання – причинні зв'язки і докази, наявність експериментального методу дослідження, а також математизація науки. Цінність знань полягає у можливості їх трансформації в техніку і технології для виробництва матеріальних і духовних цінностей відповідно до індивідуальних і суспільних потреб. Роль техніки в історії людства вивчається у межах соціологічних теорій, які носять загальну назву дифузійонізму. Найбільш популярною у дифузійонізмі є теорія так званих «культурних кіл», автором якої є німецький історик та етнограф Фріц Гребнер. Техніка – це сукупність дій людини, спрямованих на панування над природою, мета яких – надати життю людини такий вигляд, який дозволив би забезпечити їй належну життєдіяльність, позбавити себе нужди і набути потрібної їй форми довкілля. Наука і техніка не можуть існувати одна без одної, бо без науки не буде техніки, а без техніки й наука стане лиш теорією, не перевіреною на практиці. Історія науки та техніки прагне це показати сьогодні, а її знання збагачує людину та її культуру, формує її як інтелігентну і моральну особистість. Так, у

період античності мистецтво, техніка та наука являли єдине ціле. У міфі про Прометея знайшло відображення прагнення людини користуватися плодами вдосконалення техніки так її побоювання, що прогрес може підірвати стабільність у природі та суспільстві, порушити екологічну та соціальну гармонію. В епоху середньовіччя ставлення до техніки визначалося есхатологією – вченням про кінець світу. Оскільки найдосконаліші знаряддя праці та механізми дозволяли полегшити тяготи повсякденного життя, всі вони сприяли наближенню Царства Божого землі. У період Відродження техніка розглядалася як умова повноцінного людського буття, але не як утилітарний засіб збільшувати виробництво матеріальних благ.

У ХХ столітті в процесі науково-технічної революції виникла впевненість, що всі проблеми людини та створеної нею цивілізації мають вирішити наука та нова техніка. І не дивно, адже протягом століття було зроблено мільйони відкриттів та винаходів, і змінилося кілька поколінь техніки. Науково-технічна революція та перетворення науки на продуктивну силу раптом виявили крайню недосконалість людини. Звідси питання: чи не є прогрес науки і техніки, що долає недосконалість людини, боротьбою з нею самою, з її життям? І тут технічний прогрес є дорогою до небуття, до смерті.

У ХХІ столітті можна стверджувати, що наука та техніка прогресують дуже швидко з кожним днем і цей процес буде продовжуватися ще дуже довго. Головне, щоб цей прогрес не обернувся регресом для суспільства. Але оскільки розвиток науки і техніки зупинити неможливо, то слід, брати до уваги ірраціональність, що зростає по відношенню до людини, створювати кращі умови для розвитку гуманітарного знання, що містить у собі не тільки суб'єктивістські моменти, а й альтернативні ціннісні установки. Імперативні максими, націлені як мінімум на те, щоб норми моралі і права встигали за рухомою цивілізаційним шляхом «всезмішуванням» інженерією. Розв'язати наявні суперечності й повинна справжня інтелігенція.

Романко В. В.

Науковий керівник: Підбуцька Н. В.

НТУ «ХПІ»

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЛІДЕРСТВІ

Емоційний інтелект або ЕІ — це здатність розуміти свої власні емоції та емоції людей, які вас оточують, і керувати ними. Люди з високим ступенем емоційного інтелекту знають, що вони відчувають, що означають їхні емоції та як ці емоції можуть впливати на інших людей.

Для лідерів емоційний інтелект є важливим для успіху. Зрештою, у кого більше шансів досягти успіху – у лідера, який кричить на свою команду, коли він у стресі, чи лідера, який тримає контроль і спокійно оцінює ситуацію?

За словами Деніеля Гоулмана, американського психолога, який допоміг популяризувати емоційний інтелект, існує такі ключові елементи: самосвідомість, саморегулювання, мотивація, емпатія.

Чим більше ви, як лідер, керуєте кожною з цих сфер, тим вище ваш емоційний інтелект. Отже, розглянемо кожен елемент більш детально.

1. Самосвідомість. Якщо ви усвідомлюєте себе, ви завжди знаєте, що відчуваєте, і ви знаєте, як ваші емоції та ваші дії можуть впливати на людей навколо вас. Бути самосвідомим, коли ви займаєте посаду лідера, також означає мати чітке уявлення про свої сильні та слабкі сторони, а це означає вести себе смиренно.

2. Саморегуляція. Лідери, які ефективно себе регулюють, рідко нападають на інших вербально, приймають поспішні або емоційні рішення, стереотипують людей або ставлять під загрозу їхні цінності. Саморегулювання полягає в тому, щоб залишатися під контролем. Цей елемент емоційного інтелекту, за словами Гоулмана, також охоплює гнучкість лідера та його прихильність до особистої відповідальності.

3. Мотивація. Самомотивовані лідери послідовно працюють над досягненням своїх цілей, і вони мають надзвичайно високі стандарти якості своєї роботи.

4. Емпатія. Для лідерів емпатія має вирішальне значення для управління успішною командою або організацією. Лідери з емпатією мають здатність поставити себе в чужу ситуацію. Вони допомагають розвивати людей у своїй команді, кидають виклик іншим, які поведуться несправедливо, дають конструктивний відгук і прислухаються до тих, хто цього потребує.

Таким чином, щоб бути ефективними, лідери повинні добре розуміти, як їхні емоції та дії впливають на оточуючих людей. Чим краще лідер ставиться до інших і співпрацює з ними, тим успішнішим він або вона буде.

Руденко Є. К.

Науковий керівник: Нежута А. В.

КЗ «ХГПА» ХОР

ЛІДЕРСТВО У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

Проблема лідерства буде актуальною до тих пір, поки існує людство і є взаємовідносини між людьми. «Лідерство» (з англ. «leadership») розглядається як керівництво, управління. Завдяки лідерам, їх ініціативності та харизмі, згуртовуються люди в групи, виконуються різного роду завдання. Лідерська позиція проявляє себе через поведінку і діяльність. О. Романовський запропонував розглядати лідерство як трьохвекторну структуру, що включає в себе лідерство як стан (набір особистісних характеристик та моделей поведінки, що підвищують успішність особистості), лідерство як процес (вплив лідера на послідовників), лідерство як команда (міцні зв'язки між лідером та послідовниками, які забезпечують досягнення спільної мети).

Існує певна класифікація лідерів: формальний та неформальний.

Неформальний лідер — особа, що здійснює вплив, використовуючи власні здібності й уміння, а також наявні в неї ресурси, які необхідні людям.

Тобто людина стає неформальним лідером не через певні посадові обов'язки, а тому що змогла досягти соціального визнання та поваги від оточення. У групі студентів може бути свій неформальний лідер. Він має певний вплив на інших. До такої людини зазвичай прислухаються та поважають. Неформальний лідер відрізняється від формального тим, що йому ще потрібно завоювати авторитет та повагу оточуючих.

Одним із головних інструментів неформального лідера є харизма. Характерними рисами харизматичних лідерів є висока впевненість у собі, домінування, рішучість, глибока впевненість у своїх ідеях, сильна потреба у владі та уважність стосовно оточуючого світу. Такі риси формуються з дитинства, тому важливими є не тільки сприятливі умови вдома для розвитку дитини, а й кваліфікований педагог, який не буде ставити учня у жорсткі рамки, а подбає про розвиток творчих здібностей. Наприклад, завдання у групах сприяють прояву лідерських якостей у студентів, розвивають ініціативність та породжують прояв активності.

У словнику бізнес термінів трактують особистість формального лідера, як офіційно призначеного керівника. Він може виконувати свої обов'язки, але не бути взірцем для інших. Серед студентів формальним лідером є староста групи. Ньюансом формального лідерства є те, що старості групи не завжди вдається досягти характеристик харизматичного лідера. Це може призвести до того, що у групі з'явиться неформальний лідер, який зможе, на відміну від старости, завоювати авторитет.

Харизматичним лідером студентського колективу може стати не кожен. Особистість повинна володіти певним набором навичок та вмінь, бо як казав Ф. Хесселбайн: «Лідерство починається з особистих якостей лідера». Тому доцільно найчастіше проводити психологічні тренінги, розробляти техніки та вправи щодо розвитку лідерських якостей студентів.

Рудченко В. А.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

АКТУАЛІТЕТИ ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ХІМІЇ В УМОВАХ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Наукова думка ХХІ ст. синтезує надбання філософського мислення щодо питання професійного саморозвитку особистості всіх попередніх століть, розширюючи їх, поглиблюючи, збільшуючи арсенал засобів самотворення особистості та віддаючи пріоритетну роль саме творчому саморозвитку особистості в майбутньому розвитку людства як ядру гармонізації та гуманізації суспільних відносин, як основі духовного відродження людства та засобу подолання кризових явищ у суспільстві.

Аналіз першоджерел, історико-педагогічної літератури, досліджень вчених дають підстави стверджувати, що категорія «саморозвиток» на сьогодні є одним з ключових понять у педагогіці, філософії, соціології, психології та в такій галузі знання, як синергетика. Аналіз досліджень М. Бахтіна, М. Бубера, Г. Гегеля, К. Роджерса, П. Щедровицького, В. Франкла дає змогу виділити низку суттєвих ознак цього феномену. Саморозвиток – внутрішній процес, певний спосіб реагування людини на вплив середовища, усвідомлене вдосконалення себе самою людиною.

Дослідники І. Бех, В. Загвязинський, І. Зязюн, О. Ігнатюк, Н. Ничкало, В. Сластьонін, Л. Сущенко, М. Таланчук, Л. Хоружа визначають функції саморозвитку, самовиховання й саморегуляції як найважливіші в педагогічній діяльності сучасного вчителя.

На думку дослідників, професійний саморозвиток – це свідомо діяльність людини, спрямована на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її майбутня професія; розвиток у себе

особистісних, професійно важливих якостей, загальних (інтелект) і спеціальних (професійних) творчих здібностей.

Важливими складовими професійного саморозвитку особистості є навички самоосвіти, рефлексивне мислення, участь у діалозі культур, володіння мікродіалогом або внутрішнім діалогом, прагнення до власної життєтворчості. Таким чином, систематизуючи структурно-функціональні складові, можна визначити професійний саморозвиток особистості як умотивовану свідому індивідуальну, відрефлексовану на основі самопізнання, самовизначення, самоконтролю, самоосвіти, постійну напружену діяльність людини, спрямовану на самовдосконалення своїх природних та духовних якостей, на розвиток творчого особистісного потенціалу, діалогового дивергентного мислення, на моделювання власного способу життя в контексті культури та соціального розвитку, на самореалізацію творчих здібностей у процесі життєтворення.

Таким чином, результати поданого в роботі науково-теоретичного аналізу надали можливість обґрунтувати ключові положення, які є домінантами у процесі формування готовності майбутніх викладачів хімії до саморозвитку в умовах нової освітньої парадигми, зокрема:

- створення гуманно орієнтованого освітнього середовища у закладах вищої освіти, що сприятиме забезпеченню інтегративного акмеологічного впливу на процес формування основ професіоналізму здобувачів;
- забезпечення цілісності самовираження, саморозкриття студентів, активізація їхніх творчих ресурсів через емоційний комплекс впливу викладача на їх особистість;
- розвиток партнерської комунікативної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, освоєння нових просторів комунікації на засадах відкритості, чеснот та етичних цінностей;
- створення оптимальних умов для глибокого усвідомлення майбутніми викладачами хімії особливостей процесу особистісного зростання, прогресивного розвитку з метою активного, якісного перетворення особистістю власного внутрішнього світу.

Семеренко Е. Р.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ

Останнім часом українська система освіти зазнала деяких змін, і це, звичайно, вимагає розуміння галузі педагогічних знань, а саме педагогічної інновації, яка має на меті пояснити та проаналізувати появу інновацій, допомагаючи їм стати частиною існуючої системи. В контексті впровадження НУШ все частіше звучать такі поняття, як інновації, новизна, ІКТ та інші. Однак досі не існує однозначного підходу до визначення поняття «інновація». Вчені з різних галузей знань тлумачать це по-різному.

З метою найбільш всебічного та правдивого аналізу звернемося до історії. Термін «інновація» походить від латинського «*inno*», що в перекладі на українську означає «інновація, новація».

Безперечний факт, що для грамотного застосування на практиці повинна існувати грамотна, обґрунтована фактами концепція «інновації», яка б розкрила їх справжню природу. Таким чином, можна припустити, що формування нашого власного визначення «інновації», заснованого на точці зору вчених та дослідників, буде важливим для сприяння появі єдиного визначення цього поняття.

Варто зазначити, що трактувань цього терміну існує безліч, однак зупинимось саме на терміні «освітня інновація». Говорячи про освітні інновації, ми відразу розуміє декілька рівнів цього поняття:

- на макрорівні традиційно відбувається трансформація нововведень, яка повністю охоплює освітню систему та зумовлює її вдосконалення;
- мезорівень характерно вбирає у себе видозміни кожного окремого компонента освіти – від дошкільної до післядипломної;

– мікрорівень характеризується змінами у конкретних аспектах освітнього процесу. Впровадження змін в традиційний педагогічний процес неможливе у цьому випадку без модернізації, раціоналізації та власне інновації.

Не менш важливим у цьому дискурсі постають вимоги до освітніх інновацій. Вчитель, будучи фасилітатором освітнього процесу, повинен відповідати поставленим завданням та мати загальнолюдські, позитивні якості. Сам процес освіти вимагає цього, а з приходом інновацій, вчитель змушений приймати нові «правила гри» та слідувати ним.

Виходячи з усього вищесказаного, ми можемо дати таке визначення цього терміна: «освітня інновація – це результат цілеспрямованих дій, які мають на меті трансформувати, модернізувати та раціоналізувати освітню систему. Підвищення рівня інновацій та впровадження їх у практичний дискурс, сприяють підвищенню ефективності навчання та дозволяють отримати результат у максимально короткий термін».

Педагогічні інновації спрямовані на досягнення найбільшої ефективності навчально-виховного процесу, отримання найкращого ефекту від спільної роботи викладачів та учнів. Впроваджуючи щось нове в систему освіти, держава очікує позитивного ефекту, який приносить користь усім рівням освіти. Отже, таким чином, можемо зазначити про необхідність впровадження інновацій у сучасний освітній процес. Різносторонність визначень говорить про пильний інтерес з боку дослідників.

Звичайно, сучасний стан суспільства та існуюча система освіти вимагають впровадження інновацій, які можуть трансформувати та позитивно впливати на існуючі канони, позитивно впливати на навчальний процес та підвищувати ефективність спільної роботи викладачів та учнів, сприяти досягненню максимальної ефективності у вивченні освітньої програми.

Сиваш С. В.

Науковий керівник: Курінна А. Ф.

ЗНУ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Теоретичною основою роботи з методики навчання мови, розвитку мовлення та мовного спілкування у дошкільному віці є результати досліджень, проведені у лабораторії розвитку мови під керівництвом Ф. А. Сохіна та О. С. Ушакової, а також дослідження, виконані під керівництвом академіка АПН України О. М. Богуш. Теоретичним фундаментом досліджень є уявлення про закономірності мовного розвитку дошкільнят, висунуті в працях А. М. Богуш, Л. С. Виготського, Д. Б. Ельконіна, А. А. Леонтьєва, Ф. А. Сохіна, О. С. Ушакової, А. М. Шахнаровича та ін. У загальному вигляді їх погляди на природу мовних здібностей та розвиток мовленнєвої діяльності можна передати в таких положеннях: мова дитини розвивається у ході генералізації (узагальнення) мовних явищ, сприйняття мови дорослих та власної мовної активності; мова та мовлення є своєрідним «вузлом», в якому «сплітаються» різні лінії психічного розвитку – розвиток мислення, уяви, пам'яті, емоцій; провідним напрямком у навчанні рідної мови є формування мовних узагальнень та елементарного усвідомлення явищ мови та мовлення; орієнтування дитини на мовні явища визначає умови для самостійних спостережень за мовою, для саморозвитку мови, надає мовленню творчий характер.

У класичній та сучасній лінгводидактичній науці рівень розвитку мови та мовлення є одним із показників когнітивного розвитку дитини, однак у практичній діяльності педагогів закладів дошкільної освіти потенційні можливості дітей не використовуються. Актуальність запропонованої технології навчання рідної мови, розвитку мовлення та мовного спілкування визначається тією унікальною роллю, яку відіграє рідна мова становлення

особистості дитини-дошкільника. Мова і мовлення зазвичай розглядалися у психології, філософії та педагогіці як «вузол», у якому сходяться різні лінії психічного розвитку – мислення, уяву, пам'ять, емоції. Перебуваючи найважливішим засобом людського спілкування, пізнання дійсності, мова служить основним каналом прилучення до цінностей духовної культури від покоління до покоління, а також необхідною умовою виховання та навчання. Розвиток усного монологічного мовлення у дошкільному дитинстві закладає основи успішного навчання у школі. На нашу думку, необхідно виділити чотири пріоритетні напрямки розробки психолого-педагогічних проблем навчання мови та розвитку мовлення дошкільнят, удосконалення змісту та методів, які між собою взаємопов'язані: структурне (формування різних структурних рівнів системи мови – фонетичного, лексичного, граматичного); когнітивне (формування здібностей до елементарного усвідомлення явищ мови та мови); функціональне (формування навичок володіння мовою у його комунікативній функції – розвиток зв'язного мовлення, мовного спілкування); рефлексивне (формування оцінно-контрольної діяльності). Навчання мови ми розглядаємо не лише у лінгвістичній сфері (як оволодіння дитиною мовними навичками – фонетичними, граматичними, лексичними), а й у сфері спілкування дітей з однолітками та дорослими (як оволодіння комунікативними вміннями). Звідси найважливішим завданням стає формування культури мови і культури спілкування.

Отже, навчання рідної мови, розвиток мови на спеціальних заняттях є головним, центральним завданням, яке традиційно здійснюється в різних видах діяльності дітей: на заняттях з ознайомлення з художньою літературою, з явищами навколишньої дійсності, навчання грамоти, на всіх інших заняттях, а також поза їх – в ігровій та художній діяльності, у повсякденному житті. Однак тільки навчання рідної мови на спеціальних заняттях може дати стійкий розвиваючий ефект. У мовну здатність особистості також входять мовленнєво-логічні та творчі компоненти, що зумовлюють уміння дитиною здійснювати мовленнєво-логічні та творчі операції з мовленнєвим матеріалом. Перспективу

подальших досліджень вбачаємо у вивченні інноваційних технологій у навчанні дітей дошкільного віку рідної мови.

Сіра Л. І.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

ПРОБЛЕМА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Актуальність дослідження проблеми мовної підготовки іноземних громадян на підготовчих відділеннях медичних університетів зумовлена застосуванням комунікативно-країнознавчої методики викладання української мови на засадах країнознавчо орієнтованої лінгвістики шляхом збагачення мовної особистості слухачів та цілеспрямований розвиток їхньої комунікативної практики.

Аналіз наукової джерельної бази з досліджуваного феномену засвідчив, що висвітлення проблеми мовної підготовки іноземних громадян на підготовчому відділенні закладів вищої освіти розглянуто у соціально-психологічній та педагогічній сферах і аналізується в роботах таких учених, як Г. Богіна, Ю. Боринштейна, Н. Гальскова, І. Зимньої, Ю. Караулова, Г. Томахіна та ін.

Метою мовної освіти студентів-іноземців є опанування українською мовою в обсязі, який забезпечує можливість здійснювати навчальну діяльність та є достатнім для спілкування в навчально-професійній, соціально-побутовій і культурній сферах та засвоєння системи предметних знань, необхідних для продовження освіти у закладах вищої освіти медичного спрямування.

Реалізація мети передбачає рішення таких завдань, як: вивчення комунікативних потреб усіх учасників відповідно до різних моделей мовного навчання та мовної ситуації, що склалася в Україні; засвоєння іноземцями мовних і мовленнєвих знань, формування вмінь і навичок комунікативно доцільно користуватися засобами мови у процесі спілкування, при чому

невід'ємною частиною є культурно орієтована методика викладання української мови; забезпечення ефективного, успішного спілкування представників різних культур; формування лінгвокультурознавчої компетентності, соціокультурної самоосвіти слухачів.

Аксіоматичною є теза про те, що продуктивне вивчення української мови через культуру можливе за умови успішної соціокультурної адаптації іноземних громадян лише за умови цілеспрямованого подолання ними адаптаційних труднощів через навчання їх української мови, що здійснюватиметься на основі соціокультурного, лінгвокультурологічного та компетентнісного підходів; пізнання звичаїв і побуту української культури; формування толерантного ставлення до культури іншого народу; засвоєння основних зразків і норм принципово нового культурного і соціального простору; активну взаємодію іншомовного комуніканта та життєвого середовища, сприяючи тим самим подальшому розвитку кожного слухача як особистості та майбутнього фахівця та ін.

Таким чином, результати поданого в роботі теоретичного аналізу надали можливість обґрунтувати основні положення, які є визначальними у процесі формування мовної особистості іноземних слухачів:

- створення толерантного освітнього середовища, що сприятиме розвитку партнерської комунікативної взаємодії усіх учасників освітнього процесу;
- активне подолання бар'єрів у вивченні української мови іноземними слухачами;
- створення оптимальних і комфортних умов для успішної мовленнєво-культурної адаптації іноземців з метою системного, цілеспрямованого подолання адаптаційних труднощів;
- розвиток навичок «діалогу культур», культури і практики міжнаціонального спілкування;
- оптимальний добір соціокультурної компоненти, засобів, форм навчання, освітніх ресурсів і навчально-методичних матеріалів в іншомовному соціокультурному середовищі.

Скрипник К. О.

Науковий керівник: Голярдик Н. А.

НАДПС України імені Богдана Хмельницького м. Хмельницький

ХАРИЗМА У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

Як свідчить історичний досвід, у періоди соціальної нестабільності й суспільних криз значно зростає роль випадкових факторів, які здійснюють вплив на всю суспільну систему. Найчастіше в ролі такої випадковості виступає діяльність тієї або іншої особистості. Як правило, реальний вплив на систему здійснюється не звичайною, середньостатистичною людиною, а такою, яка володіє певними особистими якостями, що виділяють її з інших. До таких людей можна віднести так званих «харизматичних особистостей» – особистостей, наділених незвичайними якостями. Тема має особливу актуальність для України на сучасному етапі, оскільки проблема харизми, тісно співвідноситься з питаннями соціально- психологічного характеру, що надають соціальних змін в суспільстві. При вивченні харизми, особливо в політології, політичній соціології, почали домінувати поведінковий та атрибутивний підходи.

В сучасній психології особливого значення набуває проблема особистісної харизматичності як основи, яка дозволяє створювати особистісні внески, тобто ті особливості особистості, які проявляються у зовнішніх відносно неї системах – в інших індивідуальностях або в соціальних групах (Б.О. Вяткін, Л.Я. Дорфман, В.С. Мерлін, А.В. Петровський та ін.). Особливе місце в ряду психоаналітичних теорій взаємодоповнюючих знання про феномен харизматичності особистості займає теорія авторитарної особистості Е.Фромма. Досліджуючи психологію сучасної йому людини, він писав, що в результаті розпаду патріархально-сімейних зв'язків, посилення впливу масової культури, в умовах страждання від нестерпного почуття свободи, самотності, загубленості в складних соціальних утвореннях, виникає особливий тип

особистості-авторитарна особистість. Негативні почуття загострюють в ній інстинкт самозбереження і спрагу до самоствердження. Ключовою характеристикою харизматичної особистості Е. Фромм називав потужне прагнення до задоволення нею своїх садомазохістських потягів. Слід також розрізняти природжену харизму (справжню) і харизму за необхідності (штучну). Справжня харизма – явище рідкісне, це вид харизми, що виникає, як правило, у переломні моменти розвитку соціуму. У науці існує точка зору, відповідно до якої «справжня харизма», – точніше сказати: харизма природжена, – взагалі не сумісна із самою сутністю сучасного суспільства. За основу береться веберівська концепція харизми та виділяються такі ознаки харизми: ірраціональність; радикальність (революційність); персональна, особистісна природа. Наголошується, що в сучасному суспільстві домінує тенденція до відтворення бюрократичними структурами особистостей із харизматичними задатками, позбавлених якостей «дійсного» харизматика.

Отже, харизма є необхідною умовою для самореалізації, самоствердження в соціумі а також для розвитку в собі лідера. Вона відіграє важливу роль у особистості ,тому що може проявляється на рівні діяльності та практик. Секрет харизматичності в тому, що людина, яка володіє нею не намагається сподобатись людям, але емоційно прив'язує до себе по якимось, іноді незбагненним, причинам. У більшості демократичних суспільств харизма має штучний характер, тому вона менш життєстійка та схильна до рутинізації.

Сущенко П. Р.

Науковий керівник: Ходаковська А. В.

ВСП «ЕПФК ЗНУ»

***НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ – ЕНЕРГІЯ ДЛЯ ЙОГО МАЙБУТНІХ
ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕМОГ***

Нинішній етап суспільного прогресу характеризується підвищенням інтересом до інтелекту та самореалізації людини. Визначивши інтелект як стратегічний ресурс розвитку, європейська цивілізація звертає увагу передовсім на освіту й науку. Європейська освіта для багатьох інших народів світу є зразком організації освітнього процесу, його змісту й технологічного забезпечення, і хоча кожна з них має свої завоювання в галузі освіти.

Особливе й значуще місце в системі гуманітарних знань займає наука, яка, має надзвичайне значення в особистісному зростанні майбутнього фахівця. Не виключенням є і фахівці з інженерії програмного забезпечення, для яких студентська науково-дослідницька діяльність є не тільки базисом для формування компетентностей власної продуктивної навчальної діяльності, а й унікальною основою, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення, пізнавального інтересу, культури наукової праці, інтелектуальних якостей, удосконаленню умінь проводити дослідження, самостійно здобуваючи й застосовуючи знання.

На заняттях, побудованих на дослідницьких засадах, у здобувачів фахової передвищої освіти формуються важливі якості: інтелектуальна активність, гнучкість і незалежність мислення, комунікативна компетентність, незалежність мислення, самопізнання, уміння прогнозувати, висувати гіпотезу, аналізувати, синтезувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, бачити різні підходи до вирішення проблеми, оцінювати результат.

Тобто, можна стверджувати, що науково-дослідницька діяльність здобувачів фахової передвищої освіти як одна із форм пізнавально-творчої діяльності, забезпечує формування інтелектуальної активності, яка є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця. Крім того, для майбутнього фахівця з інженерії програмного забезпечення характерною є пошуково-творча діяльність, тому її активізація, ефективне управління її формуванням і розвитком в структурі професійної підготовки, методичне, організаційне й психологічне забезпечення – це не лише складна педагогічна проблема, але й важливе соціальне завдання. В умовах сьогодення пошуково-творча діяльність

інженера-програміста наповнюється новим змістом і стає різновидом його особистісної самореалізації.

Дійсно, незаперечним є той факт, що гостро постає потреба залучення студентів до науково-дослідної роботи з метою прискореної, послідовної орієнтації на нешаблонне, нелінійне й цілісне мислення з метою саморозкриття енергетично-творчого потенціалу, стимулювання інтересу до самовідкриттів, формування елементів нової професійної думки.

Основними етапами навчальної дослідницької діяльності студентів є: постановка проблеми, мети дослідження; визначення об'єкта дослідження; формулювання робочої гіпотези; виявлення конкретних завдань; пошук і вивчення літератури з теми дослідження, тобто проведення первинного відбору інформаційних джерел, що завершується підготовкою короткої характеристики того, що відомо про досліджуване явище, яку позицію займає той чи інший автор; вибір методів дослідження; планування і виконання власних досліджень; представлення результатів дослідження; верифікація гіпотези; формулювання висновків і презентація результатів проведеного дослідження.

Підсумовуючи, зазначимо: для здобувачів фахової передвищої освіти актуальними є питання природної потреби особистості в пошуці й дослідженні нового, розвитку навичок спостерігати, бачити проблему, класифікувати, моделювати, робити індуктивні та дедуктивні висновки, застосовувати знання і вміння в новій ситуації, забезпечуючи розвиток власної індивідуальної освітньої траєкторії.

Тарасова О. Ю.

Науковий керівник: Шаполова В. В.

НТУ «ХП»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Харизматичні лідери протягом усієї історії викликають інтерес дослідників та психологів. Їм властива роль людини, що надихає та мотивує людей на нові звершення та досягнення. Харизматичні лідери дають людям віру в ідею, і що задля її досягнення необхідно йти крізь труднощі та перешкоди. Такий лідер має емоційний вплив на почуття оточуючих.

Головне завдання керівника-лідера побудувати комфортну атмосферу й змусити людей уявити майбутній результат їх праці. Харизматичний лідер відповідальний за формування мети і плану її досягнення, обов'язково необхідно роз'яснити мету так, щоб кожен учасник зрозумів її. Лідери емоційно та захоплено розповідають про цілі, які вони хочуть донести до своєї аудиторії. Цим вони й чіпляють увагу та довіру інших до себе, своїми знаннями, досвідом та своєю особистістю, це не залежить від його посади.

Особистісні якості харизматичного лідера є основою для впливу на людей, далі йде імідж, стиль поведінки й його мораль та етика. Характеристика такого лідера включає: впевненість у собі та своїх знаннях, рішучість та цілеспрямованість, уважність до особистостей оточуючих його колег, та прагнення домінуючої позиції. Незважаючи на те, що харизматичні лідери за часту займають високі посади, вони здатні долати межі формальної організаційної ієрархії.

Отже, головними рисами харизматичного лідера є:

- 1) потреба займати домінуючу позицію;
- 2) висока впевненість у собі;
- 3) переконаність у своїх власних уявленнях.

Проблемам лідерства присвячено багато праць. Ними займались такі дослідники, як І. Селен'ї, К. Левін, М. Вебер, В. Кондрат'єва, Дж. Гарднер, О. Романовський, Т. Гура та інші.

Головне вміння лідера пробудити в людях інтерес до цілі та її майбутнього результату, пробудити ініціативу та творчий підхід, «вдихнути» енергію для досягнення цієї мети.

Лідер має побудити своїх колег на досягнення загальної мети, дати їм ідеалізовану картину результату вже досягнутої мети. Щоб робітники самі захотіли долучитися до справи та зробити все можливо заради загальної мети. Такі лідери діють на підсвідомість людей змушуючи їх повірити в ідею та долучитися до неї, викликають захоплення та довіру.

Лідерство в психології – це процес соціального впливу завдяки якому лідер одержує підтримку з сторони аудиторії для досягнення цілей. Лідерство само по собі різне, багатогранне. Можна розглядати питання лідерства з боку психології, політики, соціології, філософії, управлінських дій та інших.

Рекомендації щодо розвитку та підтримки якостей харизматичного лідера:

- 1) Одним з головніших шляхів розвитку якостей харизматичного лідера є робота над собою та своїм іміджем. Сюди відносять: зовнішній вигляд, жести, міміку та голос. Лідер має думати про те перше враження, яке він справляє на інших та подальший свій вигляд в очах оточуючих.
- 2) Бути толерантним та відноситися з повагою до колег. Це потрібно для комфорту співрозмовників та розмові на «рівних».
- 3) Розвиток уваги й зосередження до деталей справи, яку контролює лідер протягом усього процесу.
- 4) Важливою умовою формування харизматичного лідера є прийняття себе, власної унікальності, не підлаштовуватись під прийняті стандарти. Вміти виділити свої сильні та слабкі сторони та вміло орудувати ними.

Тимошенко Ю. Ю.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Модернізаційні актуалітети проблеми дослідження підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку читацької компетентності молодших школярів зумовлені, перш за все, реалізацією в Україні Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти, в яких акцентується на формуванні предметних компетентностей, зокрема читацької.

Слід зауважити, що початок третього тисячоліття відзначається серйозними негативними тенденціями в культурі, серед яких – глобальне падіння інтересу до читання, особливо серед молоді. Читання як засіб отримання інформації та необхідна передумова інтелектуального розвитку поступово втрачає свою актуальність поряд із телебаченням та електронними комунікаціями.

Загальновідомим є той факт, що підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистостей та соціальної активності українського суспільства. Сучасний освітній процес спрямований на виховання учня – як суб'єкта власної культури і життєтворчості. Школа, учитель, класний керівник мають сприяти духовному розвитку і саморозвитку особистості, навчити вихованців мистецтву творити себе і своє життя. Читання має сприяти не тільки розширенню і поглибленню знань учнів, розвитку їх пізнавальної активності, а й формуванню в них певних якостей особистості, що впливають на успішне оволодіння знаннями.

Домінуючу роль у цьому процесі відіграє книга. Тому пропаганда читання, виховання інформаційно-бібліографічної та читацької культури, формування вміння користуватися книгою, довідковим апаратом, розвиток пізнавальних інтересів – пріоритетні напрями спільної діяльності педагогів та батьків.

Теоретичні та методичні засади проблеми розвитку читацької компетентності особистості розкриваються в працях Ф. Буслаєва, В. Водовозова, В. Острогорського, А. Панченкова, І. Старагіної, В. Стоюніна, В. Терещенко та ін.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, зміст літературної компоненти спрямовано на досягнення належного рівня сформованості вміння

читати й усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури, до читання загалом, розкриття за допомогою літератури національних і загальнолюдських цінностей, на формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів; на виховання поваги до звичаїв, традицій українського народу, толерантного ставлення до культури інших народів.

Таким чином, для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань як: формування в учнів початкових класів навички читання як виду мовленнєвої діяльності; ознайомлення здобувачів початкової освіти з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності; формування в них соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів; формування умінь сприймати, розуміти, аналізувати різні види літературних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять; розвиток мовлення учнів, формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого); формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань; розвиток творчої літературної діяльності школярів; виховання потреби у систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку.

Усатенко Е. Е.

Науковий керівник: Резнік С. М.

НТУ «ХПІ»

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Харизма розглядається як природжений дар, що успадкував лідер, та являється формою впливу завдяки особистісній привабливості людини. Прояв харизми

показується у вмінні вести за собою, впливати на послідовників та у здобутті громадського визнання.

Актуальність дослідження зумовлена соціальним значенням харизматичного лідерства у суспільстві.

Психологія розглядає лідера як члена групи, головну людину, яка здатна приймати важливі рішення та нести відповідальність за колектив. Саме лідер має найсильніші риси з поміж усіх послідовників. Тож головною умовою становлення лідера є здатність впливати, надихати своїм прикладом та бути визнаним колективом.

Дослідження у цих областях показали, що лідер завжди впевнений у собі та у досягненні поставленої мети, має переконливі риторичні здібності, та особисту привабливість завдяки унікальній поведінці, що впливає на його послідовників. Вважається, що вплив, який здійснюється, полягає в неординарній поведінці та особистості, яка стає прикладом.

Як відомо, бачити перші прояви лідерства людиною, ми можемо вже з самого дитинства, дивлячись як вона поводить себе у суспільстві, але не можна з впевненістю стверджувати, що це буде майбутній лідер. Тому, що він може бути лідером лише у певних обставинах або у певному колективі. Саме тому важливо постійно розвивати свій природний дар.

На мою думку, замало буди лідером, найкращим варіантом є поєднання харизми та лідерських якостей. Харизма – це те, що неможливо створити, якщо людина з самого початку цим не володіє. Також, не можливо позбавитися харизми, якщо лідер володіє справжніми харизматичними рисами. Але можна вдосконалити свої вроджені таланти, хоча це потребує чимало часу та зусиль.

Можна зробити висновок, що харизма – це складне явище, яке потребує подальшого дослідження. Кожна людина повинна самовдосконалюватися, навіть лідер, що має вроджену харизму.

Хейлік С.М.

Науковий керівник: Ігнатюк О.А.

НТУ «ХП»

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК УМОВА ЛІДЕРСТВА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У ході аналізу науково-педагогічної літератури встановлено, що академічна культура є необхідною умовою і показником рівня автономії та академічних свобод закладу вищої освіти.

Академічна культура складається з культури мислення, культури розумової праці, педагогічної культури і академічної доброчесності (яка є невід’ємною складовою академічних прав і свобод).

Економічний поступ будь-якої країни чи регіону завжди базований на науковій основі. Саме наука створює інструменти для технологічного, економічного та соціального розвитку, однак в умовах глобальної проблеми масових «псевдонаукових» досліджень і “псевдонавчання” згаданий наслідковий зв’язок не реалізовується, що призводить до спотворення системи освіти. Однією з вагомих причин такого стану є недотримання норм академічної доброчесності, а інколи і просто їх нерозуміння.

Важливим є соціальний вимір проблеми академічної доброчесності. Розуміння власної відповідальності (чи безвідповідальності) за порушення норм наукової етики з позиції викладачів та студентів безпосередньо визначає сприйняття системи вищої освіти в Україні та формування системи цінностей у молоді під час навчання в закладах освіти.

Педагогічний аспект проблеми академічної доброчесності знайшов свій відбиток у працях вітчизняних й зарубіжних педагогів, які вивчали динаміку розвитку педагогічного колективу, виховання лідерів та організацію самоврядування в студентському колективі (А. Алексюк, І. Бех, Є. Барбіна,

М. Євтух, В. Андрущенко, Н. Дем'яненко, В. Лозова, А. Маркова, О. Романовський, та інші дослідники).

Під час навчання на магістерській програмі спеціальності 011 «освітні, педагогічні науки» спеціалізації «Педагогіка вищої школи» магістранти мають можливість долучитися до вивчення дисципліни «Моніторинг якості освіти у вищій школі» і розібратися з широким колом питань – якості освіти, лідерства освітнього простору, якості освітнього процесу, якості професійної діяльності, в контексті індивідуальності викладача його академічної свободи та академічної культури і доброчесності, тих інновацій, які пов'язані з реальною програмою саморозвитку педагога та успішністю його професійної діяльності.

Таким чином встановлено, що академічна культура – це складне особистісне утворення, яке складається з комплексу ціннісних утворень, теоретичних та практичних знань, вмінь і навичок особистості, які забезпечують успішність інтелектуальних здібностей, особистісних якостей і властивостей для здійснення ефективної (успішної) професійної науково-педагогічної діяльності.

Ходаковська А. В.

Науковий керівник: Сущенко Л. О.

ЗНУ

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність проблеми дослідження застосування ігрових методів навчання в освітньому процесі початкової школи зумовлена, перш за все, реалізацією в Україні Концепції Нової української школи, що поєднує дев'ять ключових компонентів, одним із яких є новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації здобувачів у суспільстві.

Слід зазначити, Концепція Нової української школи, на сьогодні, є одним із наймасштабніших освітніх проєктів в Україні, в якому акцентовано на сучасному випускникові, здатного швидко й ефективно адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, визначаючи пріоритетні завдання й мету, креативно мислити, обґрунтовувати позицію, виявляти і формулювати проблеми й шукати шляхи їх вирішення, співпрацювати в команді тощо. Одним із шляхів вирішення фундаментальної мети загальної середньої освіти є запровадження ігрового підходу у навчання, який сприятиме розвитку емоційного інтелекту, креативності особистості, формуванню рушійних сил учіння, забезпечення опори розумового розвитку на чуттєво-емоційне пізнання дійсності, починаючи з початкової школи.

Питання природи гри, активності й діяльності людини досліджували відомі психологи А. Брушлинський, Л. Виготський, З. Зворигіна, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, Г. Люблінська, О. Нікіфоров, Н. Палагіна, Л. Рубінштейн, Ф. Фрадкіна та ін.

Відомі освітяни минулого (Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга) та сучасні учені (Л. Артемова, Н. Бібік, Н. Кудикіна, С. Мудрик, О. Рома, В. Роменець, О. Савченко, О. Сухомлинська, С. Якименко, М. Ярмаченко) надають високу оцінку педагогічним функціям гри.

Установлено: застосування ігрових методів навчання надає можливість створити мотивуюче, захоплююче середовище для розвитку найважливіших навичок успішної особистості XXI ст.: розвиток креативного мислення, мовлення, уваги, соціальних умінь і навичок, власних ідей, ініціативності, творчого потенціалу, здатної до саморозвитку, самовиховання та самоосвіти.

Досліджуючи проблему реалізації ігрових методів навчання в Новій українській школі ми дійшли висновку, що цікаві, корисні та ефективні концептуальні положення презентовано у проєкті «Сприяння освіти» (започатковано в 2010 р., після підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та фондом LEGO Foundation).

Метою проєкту є сприяння розвитку якості освіти через всебічний розвиток дитини, зокрема компетентностей, необхідних для навчання упродовж життя та становлення педагога-фасилітатора, який прагне відійти від педагогіки копіювання, шаблонування, практики однієї правильної відповіді та нав'язування свого бачення дитині. В основу взаємодії дорослого і дитини покладено підхід «навчання через гру».

Отже, запровадження ігрових прийомів і методів в освітній процес сучасної школи сприяє збільшенню свободи молодшого школяра як суб'єкту учіння; розвитку оперативної пам'яті, самоконтролю та ментальної гнучкості, здатності співпрацювати у команді, взаємодіяти, будувати діалог із усіма учасниками освітнього процесу, умінь вирішувати проблеми і бачити різні підходи до їх вирішення; стимулюванню здобувачів початкової освіти досліджувати, аналізувати, узагальнювати, експериментувати, генерувати нові ідеї; набуттю дитиною на творчо-діяльній основі унікального досвіду, уявляти і творчо мислити, критично, логічно обґрунтовувати власну точку зору, відстоювати свої ідеї, домовлятися, шукати спільні рішення.

Ходаковська М. А.

Науковий керівник: Яцук Н. В.

ВСП «ЕПФК ЗНУ»

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Питанню саморозвитку особистості важливого значення надавали вчені та педагоги в усі часи.

Аналізуючи теорії мислителів ХІХ-ХХ ст. з питань саморозвитку особистості, можна відзначити, що, продовжуючи традиції своїх попередників, вони відносили до механізмів саморозвитку особистості: самопізнання, самовизначення, самовдосконалення особистості, рефлексивне мислення, а

визначаючи нові шляхи саморозвитку, вказували на значущість волевиявлення особистості, акцентували увагу на такому компоненті саморозвитку, як самоосвіта, особливого значення надавали творчості як найважливішому чиннику саморозвитку особистості та вперше звернулися до культурологічних засобів розвитку особистості. ХХ ст. характеризується розчаруванням у прогресі, кризовою свідомістю, яка протестує проти раціональності. Якщо до цього часу істину шукали в розумі, то зараз її почали бачити в ірраціональному: досвідомому, безсвідомому, підсвідомому. Антропологізм стає характерною ознакою розвитку культури, філософи з особливою увагою ставляться до проблем особистості та умов її розвитку.

Вчені різних континентів М. Бахтін, М. Бердяєв, Х.-Г. Гадамер, А. Камю, О. Лосєв, Х. Ортега-і-Гасет, М. Реріх, Ж. Сартр, П. Сорокін, Е. Фром, М. Хайдегер, Й. Хейзинга, Г. Шпет, К. Ясперс та інші досліджують важливі, як на наш погляд, питання взаємодії духовності й реальності, проблеми рефлексивного аналізу свідомості та зв'язку з буттям, проблеми пізнання світу людиною та самопізнання особистості, самореалізації творчих сил, роль індивідуального творчого начала в саморозвитку особистості, значення для саморозвитку віри, духовності, відповідальності, питання єдності культури з людиною та уподобання культури, текстові, значення комунікативних та семіотичних проблем для творчого саморозвитку особистості і їх діалогічне вирішення в контексті культури.

Таким чином, історичний аналіз філософсько-культурологічної думки свідчить, що проблема саморозвитку особистості була актуальною протягом багатьох століть: від давніх часів і дотепер; вона пройшла тривалий і суперечливий історичний шлях становлення та самоутвердження: від осмислення людиною важливості самопізнання для її розвитку, визнання творчості органічною людською потребою та розробки перших методів входження в діалогову культуру – через обґрунтування рефлексивного мислення як засобу розкриття внутрішніх резервів людини, засобу самопізнання та саморозвитку особистості; через поступове відкриття таких механізмів саморозвитку особистості, як

самовизначення, самовдосконалення, самоосвіта, волевиявлення особистості, визнання творчості найважливішим чинником саморозвитку особистості – до відкриття культурологічних засобів саморозвитку особистості: знаку, символу як атрибутів логічно-емоційного сприйняття світу, а також включення до механізмів саморозвитку особистості таких складових, як самоідентифікація, самоорганізація, самоуправління, самоконтроль, самоутвердження, самооздоровлення, самореалізація, саморефлексія, самотворення і трактування індивідуальної творчості як нормативної вимоги.

Шакун Н. А.

Науковий керівник: Буцик І. М.

НУБіП України

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні створюють специфічні умови для розпалювання конкурентної боротьби між закладами вищої освіти щодо залучення нової молоді до своїх студентських лав. Уведення у підготовку фахівців різноманітних освітньо-професійних програм, кожна з яких має свою унікальність, змушує заклади вищої освіти до організації моніторингу наявного ресурсу, пошуку та діагностики здібностей потенційних вступників, їх заохочення та інформування щодо наявних переваг та перспектив навчання саме на тій чи іншій програмі у тому чи іншому закладі освіти.

Проведені пілотажні дослідження у межах вивчення сучасної практики організації профорієнтаційної роботи викладачами закладів вищої освіти дозволили виявити певні проблемні питання у вказаних процесах, що характеризуються неповною готовністю педагога до такого виду діяльності. Це виявляється у недостатній сформованості у викладача: знань та умінь з організації профорієнтаційної роботи, діагностики здібностей та нахилів учня;

рівня внутрішньої мотивації до такого виду діяльності; здатності до проведення консультацій, переставлення переваг професії, доведення та переконання у реальних перспективах тощо.

Означені процеси безпосередньо впливають на ефективність заохочення молоді до вступу на ті чи інші освітні програми. Отже, така ситуація вимагає цілеспрямованої підготовки викладачів ЗВО до здійснення ефективної профорієнтаційної роботи, що, у свою чергу, залежить від рівня сформованості у нього профорієнтаційної компетентності. Вказане і визначає актуальність дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності викладача закладу вищої освіти.

На основі проведеного аналізу наукових праць та власних досліджень було встановлено, що профорієнтаційну компетентність освіти слід розглядати як складову професійної компетентності викладача закладу вищої, оскільки одним із його сьогоденних актуальних професійних завдань є здійснення ефективної профорієнтаційної роботи. Також у результаті проведеного аналізу нормативних матеріалів та наукових поглядів щодо визначення змісту та сутності «профорієнтаційної компетентності» було встановлено, що вона є необхідною складовою професійної підготовки викладача закладу вищої освіти, оскільки у своїй сучасній професійній діяльності педагог має виконувати ефективну профорієнтаційну роботу. У своєму змісті профорієнтаційна компетентність є системним об'єднанням когнітивного, мотиваційно-ціннісного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів, що складається із сформованих знань, умінь, навичок та якостей особистості, на основі яких здійснюється ефективна профорієнтаційна робота щодо залучення вступників до закладу вищої освіти.

Отже, у результаті проведеного дослідження було уточнено поняття «профорієнтаційна компетентність викладача закладу вищої освіти» як інтегровану якість особистості, що виявляється у її здатності і готовності до усвідомлення та визначення професійних профорієнтаційних потреб і завдань,

здійснення ефективної профорієнтаційної роботи у межах викладацької діяльності, цілеспрямованого професійно-особистісного саморозвитку.

Юдіна А. Г.

Науковий керівник: Костиця І. В.

НТУ «ХП»

АТРИБУТИВНИЙ ПІДХІД ДО ЛІДЕРСТВА

На сьогоднішній день розробляються сучасні концепції лідерства, які намагаються поєднати традиційний і ситуаційний підходи. Одна з цих концепцій має назву атрибутивного лідерства.

Атрибутивний підхід до лідерства полягає в тому, що висновки лідера однаковою мірою, як і поведінка підлеглих, обумовлені реагуванням лідера на поведінку підлеглих. У рамках даного підходу лідер головним чином виконує роботу інформаційного процесора. Він веде пошук інформаційних підказок, що допомагають йому відповісти на запитання, чому так або інше відбувається. Знайдене в такий спосіб пояснення причин направляє його лідерське поведіння. У пошуку причин лідер намагається одержати три різних види інформації про поведінку підпорядкованого, ступінь відмінності, послідовність і ступінь унікальності. Перше пов'язане з бажанням керівника зрозуміти зв'язок між поведінкою і роботою з того погляду, наскільки дане поведіння можна приписати відмінним рисам завдання. По-друге, лідера цікавить те, наскільки підлеглий є послідовним у прояві даного поведіння або як часто таке поведіння в нього проявляється. І, нарешті, лідер ураховує, наскільки інші підлеглі поведуться в такий же спосіб. Тобто, чи є дане поведіння унікальним, характерним для одного підлеглого або спостерігається в багатьох. У моделі є два важливі аспекти. Перший аспект відображає прагнення лідера визначати причини незадовільної роботи. Цей пошук регулюється трьома типами інформації про поведінку підлеглого:

відмінні риси, послідовність і ступінь унікальності. Другий аспект відображає відповідну лідерську поведінку, що є наслідком того, що, на думку лідера, є причиною незадовільної роботи. Взаємозв'язок між установленими лідером причинами результатів роботи і його наступною поведінкою визначається тим, хто, на думку лідера, повинен відповідати за те, що трапилося. Якщо лідер вважає, що причини носять внутрішній характер, то відповідальність, на його думку, несе підлеглий, і до нього застосовують відповідні міри покарання. Характерними ознаками цієї моделі є: підлеглі схильні бачити причини їх незадовільної роботи поза своєю компетентністю, а керівники бачать причину своєї поганої роботи через підлеглих; керівники схильні віддавати перевагу внутрішнім причинам і, пояснюючи незадовільну роботу підлеглих, зазвичай виявляють велику пунктуальність та спрямовують свій вплив безпосередньо на підлеглих; незадовільна робота підлеглих у минулому відповідно до трьох типів інформації (ступінь відмінності, послідовність, ступінь унікальності) швидше за все зумовить виявлення керівником внутрішніх причин; серйозність ситуації, що склалася, приводить керівника до виявлення внутрішніх причин і до високого ступеня пунктуальності; ухилення (із поясненням) підлеглого від відповідальності або його вибачення за те, що трапилося, робить керівника менш суворим і пунктуальним; незмінний рівень виконання роботи переключає увагу керівника з причин, пов'язаних із можливостями підлеглого, на причини, які стосуються кількості прикладених зусиль.

Таким чином, в межах моделі атрибутивного лідерства найімовірніше відбувається не вплив лідера на поведінку підлеглого, а взаємодія між лідером і підлеглим, тобто він своїм реагуванням на дії керівника впливає на самого керівника. При цьому залежно від ефективності лідерства «спіраль» відносин «лідер – підлеглий» може розкручуватися нагору (відносини дають великий ефект) або вниз (відносини дають менший ефект). Останній варіант може врешті-решт призвести до розриву стосунків між учасниками – звільнення робітника або втрати керівником своєї посади.

Suprun V. M.

Scientific Advisor: Skrypnyk N. S.

ХНАДУ

HOW TO BECOME A LEADER

“All people are equal” is a utopia for the modern world, isn’t it? In my opinion, such a concept as absolute equality in society is unrealistic, because in this case humanity would have fallen into stagnation, not wanting to develop. After all, initiative, creative, extraordinary people are the engines of the development process. Throughout its existence, humanity has been divided into two categories: those who lead and those who are led.

The first category of people are special individuals who, with the help of their innate and acquired traits achieved success. They are called leaders. The second category of people are those who could not achieve what they wanted through a number of reasons.

What factors are leaders mainly guided by? Firstly, a person who wants to become a leader should forget about laziness. This is one of the most terrible enemies of a person on the way to achieving what he or she wants. The famous writer and public figure Lev Tolstoy can serve as an excellent example of the above given. Can you imagine the life of this man, if he did not carry out his life plans only because the poet is not able to force himself to take a step towards the dream, how then he could write the greatest work “War and Peace”?

Secondly, a person who wants to become a leader should remember that he is a detail in the mechanism of the Universe, and he works for the benefit of all humanity. In the pursuit of one's own happiness, one must remember, “personal freedom ends where the freedom of others begins”. In addition, we should not forget: you cannot build happiness on someone else's misfortune. Therefore, on the way to success, the leader will never forget about the existence and desires of other people; on the contrary, he will contribute to their implementation.

Thirdly, a true leader will go forward, regardless of any obstacles that fate throws at him. After all, the strongest survives, doesn't he? Only a person whose courage and bravery are forged by life's battles is able to lead others.

What can prevent a person from becoming a leader? Firstly, this is the wrong prioritization. If you want to become a leader, you need to ask yourself –“What does it mean for me? What is my goal?” Greed is a trait that, even if it gives a person what he wants, will not satisfy the hunger of his conscience and will not purify his soul. In addition, it is important to remember that a leader is meant to help other people get on the right path. If a person feels that he cannot take responsibility for others, then he should not claim his leadership rights.

Let us recall the great leaders of history, whose path had many contradictions: Kutuzov, Suvorov, Mendeleiev, Skovoroda and many other political and cultural figures. All these people had the opportunity to work only for themselves, being in the status of a “leader”. There were many obstacles and problems on their way to the goal, but they quickly overcame them, sometimes putting everything they had on the line. In my opinion, these are vivid examples of which people have the right to be called leaders.

Summing up, I want to say that all people want to be successful and independent, but someone will be so, and someone will just want it. It depends on what efforts we are ready to put on ourselves to educate, to grow a leader in ourselves. It is the actions that guide a leader; it is the actions that his country and society need; only actions can prove themselves in anything. Hard work and tremendous willpower can lead a person to success in being a leader!

СЕКЦІЯ 5
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧЕСКОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Голова секції:

проф. Архієреєв С.І

Секретар секції:

доц. Волоснікова Н.М.

Аветісян К.С.

Науковий керівник: Теплюк М.А.

ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиційні можливості України знаходяться на піку розквіту та мають велику значущість, як актуальна проблема економічного розвитку України та світу загалом. Саме інвестиції забезпечують розширення підприємницької діяльності та відкриття нових галузей бізнесу, технологій та економіки. Тема є дуже популярною та має декілька сторін розуміння. Інвестиційна діяльність та інвестиції є досить важливою та одною з головних складових розвитку підприємства та економіки України загалом, вони визначають конкретні позиції країни на світовому ринку. Інвестиційна ситуація в Україні є нестабільною та не зовсім позитивною, а саме характеризується відсутністю достатнього обсягу інвестицій, що спричинено несприятливим інвестиційним кліматом в країні, тому актуальною проблемою залишається дослідження стану та розвитку інвестиційної діяльності підприємств в Україні.

Ми можемо помітити основні можливості України для підняття на вищий рівень та дійти до стабільного розвитку через деякі підприємства завдяки їхньому інвестиційному потенціалу. Інвестиційним потенціалом України є сукупність наявних засобів, сил та можливостей, які взаємодіють між собою

для досягнення поставлених цілей інвестування. Він є результатом ефективного використання можливостей. Щодо пріоритетних сфер підтримки інвестиційної діяльності, визначених законодавством, то головними є такі галузі для стимулювання: виробництво, житлово-комунальний комплекс, створення об'єктів поводження з відходами, будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення; транспортних засобів; транспортна інфраструктура: будівництво, реконструкція і технічне переоснащення; курортно-рекреаційна сфера і туризм: будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури; переробна промисловість.

Велику роль для забезпечення сталого розвитку підприємства грають зарубіжні інвестиції. Країна прямує до створення таких умов, де зможуть вільно переміщувати фактори виробництва. Частиною інтеграції, яка дозволяє акумулювати міжнародний рух капіталу та забезпечити світове економічне зростання, є іноземне інвестування. На сьогодні існує ряд інвестиційно приманливих факторів в Україні, які сприяють розширенню інвестиційних зв'язків: великий та майже конкурентно необмежений внутрішній ринок з товарних позицій; розташування головних транспортних шляхів між такими странами: Європою та Азією; розвинена інфраструктура (а саме порти, мости, системи зв'язку, водопостачання); дешева та кваліфікована робоча сила; науковий потенціал.

Отже, ми розглянули інвестиційні можливості України для забезпечення сталого розвитку підприємства. Можемо зробити такі висновки: для того, щоб збільшити інвестиції в підприємницьку діяльність країна повинна, в першу чергу, запозичити навички та досвід на міжнародному рівні. Удосконалення інвестиційної діяльності позитивно вплине на розвиток сталих та взагалі підприємств, економіки України загалом. Україна стає цікавою для інвестицій, водночас вона не залишається осторонь від процесів у світі, є досить інтегрованою у господарство за кордоном.

Аль-Сьюф Я.А.

Науковий керівник: Дяченко Т.А.

НТУ«ХП»

НЕРІВНОМІРНІСТЬ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ В УКРАЇНИ

Питання нерівномірності розподілу доходів населення є важливим і актуальним. Саме аналіз розподілу доходів дає змогу оцінити реальне розшарування населення за рівнем добробуту.

У світовій практиці для оцінки ступеня диференціації доходів населення найчастіше використовують коефіцієнт Джині. Аналіз розподілу населення України за рівнем доходів показав, що в 2015 р. більша частка населення отримувала доходи від 1200 грн. до 3360 грн. Однак згідно до стандартів ООН, якщо людина витрачає на проживання менше \$5 на день, то вона вважається бідною. Таким чином, розшарування населення за рівнем доходів свідчить про перебування переважної більшості за межею бідності. Коефіцієнт Джині розраховується за часткою доходів, отриманих кожною групою населення і характеризує відхилення фактичного розподілу доходів серед груп населення від межі їх рівномірного розподілу. Значення даного показника за період 2012-2017 рр. досягнув свого мінімального значення – 0,220 у 2016р. і максимального значення – 0,237 у 2013 р., що свідчить про невисоку диференціацію доходів. Аналіз цього показника дає змогу оцінити, що в результатах ураховано лише доходи від легальної зайнятості, тоді як український тіньовий сектор праці становить близько 50%, що значно викривлює результати і те, що більша частина населення довгий час перебуває за межею бідності. Рівень доходів саме цієї частини й визначає ситуацію рівномірності розподілу доходів усього населення. Отже, можна стверджувати, що в українській дійсності коефіцієнт Джині свідчить лише про те, що розшарування переважної частини населення за рівнем офіційних доходів і віддалення його від рівномірного розподілу є невеликим.

Таким чином, аналіз нерівності доходів населення України за найбільш поширеними світовими підходами показав відносно низький її рівень і водночас існування причин щодо необ'єктивності такого оцінювання і визнання на цій основі існування прихованої нерівності. До наслідків такого розподілу доходів населення можна віднести: бідність певних верств населення, відтік кваліфікованого робочого класу за кордон, розвиток тіньової економіки, соціальну напруженість в суспільстві. Ці фактори призводять до гальмування соціально-економічного розвитку країни і людського капіталу. Якщо держава не втрутиться – неможливо буде зменшити економічну нерівність населення. Необхідним є впровадження таких заходів: стимулювання інвестиційної активності і виробництва як основи для зростання офіційної зайнятості; встановлення мінімальної заробітної плати на рівні реального прожиткового мінімуму; надання соціальних пільг і субсидій бідним прошаркам населення; скорочення податків, що сприятиме зменшенню тіньової економіки; антиінфляційні заходи; боротьба з корупцією; покращення умов для ведення малого бізнесу.

Андреєва А. Р., Коротких Д. А.

Науковий керівник: Зомчак Л.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕЛЮВАННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЗА РЕГІОНАМИ МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ

Пришвидшення динаміки будівництва житла супроводжується розширенням теоретичних та емпіричних досліджень нерухомості з використанням парадигм і методологій фінансів та економіки. Серед прикладів таких досліджень можна назвати такі, які описують роботу та структуру ринків, роль різних інституційних механізмів, враховують можливість отримання іпотеки та сек'юритизації активів, управління ризиками та оцінку, а також державну

політику та регулювання. Кількісний аналіз такого типу досліджень супроводжується великими масивами даних, тому виникає необхідність у зменшенні масивів.

Для дослідження житлового та нежитлового ринку України в розрізі областей обрано метод головних компонент. Метод головних компонент дає можливість зменшити кількість розглянутих величин без істотної втрати інформації про об'єкти, які досліджують, у цьому випадку області України.

У якості статистичної інформації для дослідження житлового фонду України використано такі показники: загальна площа житлових приміщень, (міська місцевість) m^2 ; житлова площа житлових приміщень, m^2 (міська місцевість); кількість квартир у житлових будинках та нежитлових будівлях, од. (міська місцевість); загальна площа житлових приміщень,(сільська місцевість) m^2 ; житлова площа житлових приміщень, m^2 (сільська місцевість); кількість квартир у житлових будинках та нежитлових будівлях, од. (сільська місцевість); загальна площа житлових приміщень, m^2 (гуртожитки); житлова площа житлових приміщень, m^2 (гуртожитки). Уся вхідна статистика зібрана по областях України за 2020 рік з офіційного сайту Державної служби статистики України.

Аналіз одержаних результатів показав, що з восьми головних компонент перші два містять 97,54 % загальної дисперсії параметрів. Тобто, при виділенні груп об'єктів достатньо розглянути їх з урахуванням лише цих головних компонентів. Перша головна компонента визначає загальні та житлові площі міських місцевостей та гуртожитків, а також кількість квартир у міській місцевості. Друга головна компонента загальні, житлові площі та кількість квартир сільських місцевостей.

Далі на основі оцінки факторів проведено ієрархічну кластеризацію, в результаті якої утворилося 4 групи областей: 1 група характеризується найбільшою кількістю площ та квартир у сільській місцевості; 3 група характеризується найбільшою кількістю площ та квартир у міській місцевості й

площ у гуртожитках; 2 та 4 групи не мають домінуючих факторів : 2 група виграє по сільській місцевості та гуртожиткам, а 1 по міській місцевості.

Таким чином, з масиву даних, що містить 25 об'єктів дослідження за 8 параметрами, за допомогою методу головних компонент було виділено 4 відносно однорідних групи з використанням лише двох факторів (головних компонентів), які значною мірою містять більше інформації, ніж окремо взяті параметри.

Андріяшин В. С.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

На розвиток різних ієрархічних рівнів економіки суттєво впливає довіра як головна детермінанта соціального капіталу. Як свідчить світовий досвід, розвинений соціальний капітал сприяє розвитку координації та кооперації в різноманітних економічних процесах, що надає можливість отримання взаємних соціальних та економічних вигод, збільшенню прибутків.

В умовах тотальної глобалізації актуалізується необхідність визначення місця соціального капіталу в забезпеченні поступального розвитку вітчизняної економіки. Відзначаючи, що «... ключовим ресурсом ефективного функціонування економічної системи в сучасних умовах є соціальний капітал», підкреслюємо залежність від його наявності та використання ефективності соціально-економічних процесів внаслідок того, що він здійснює взаємодію між соціумом та держаними інститутами. Така взаємодія визначає не тільки рівень розвитку вітчизняної економіки, але й обумовлює її позиціонування на світовій арені, що обумовлює актуальність та перспективність обраної теми дослідження.

На основі опрацювання літературних джерел робимо висновок про обґрунтованість «... визначення соціального капіталу як сукупності зв'язків, які можуть генерувати дохід та соціально-економічних відносин, що виникають у певній соціальній мережі на основі існуючих норм та довіри». При цьому погоджуємось, що «... концептуальна невизначеність моделі формування та використання соціального капіталу стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому».

Теоретико-методологічний аналіз сутності соціального капіталу надає підстави розглядати його в розрізі довіри, норм та соціальних мереж, що виконують горизонтальний та вертикальний зв'язок між суб'єктами національної економіки різних ієрархічних рівнів. При цьому поняття «довіра» пропонуємо розглядати як особливі взаємовідносини в суспільстві, які характеризуються повагою та надійністю між членами спільноти, які розвиваються внаслідок тривалої співпраці.

Важливим елементом соціального капіталу є «норми», які визначають систему правил, цінностей та переконань, що потребують від членів соціуму певних колективних дій. Саме норми визначають дії конкретної людини у тих чи інших ситуаціях.

«Соціальні мережі» будуються через взаємодію безпосередніх учасників і функціонують у залежності від конкретних правил або процедур. Соціальні мережі необхідно розглядати як деяку форму соціальної організації, що характеризує відповідне соціальне середовище. Дослідження характерних особливостей створення та використання соціальних мереж повинно спрямовуватися на визначення ролі кожного учасника, що забезпечуватиме особливу мотивацію продуктивних дій та отримання відповідних результатів.

При визначенні впливу соціального капіталу на розвиток вітчизняної економіки варто врахувати, що він «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або

можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою. Саме це забезпечує зниження трансакційних витрат і підвищення ефективності функціонування ринкової економіки в цілому». Крім цього підкреслюємо, що «... наявність соціального капіталу ... виступає першоосновою для імплементації засад соціальної відповідальності бізнесу».

Погоджуємось з висновками, що для формування та раціонального використання соціального капіталу необхідні «... ефективна взаємодія міжнародних організацій, урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому». При цьому обґрунтування факторів накопичення соціального капіталу та вдосконалення інституційних умов формування його елементів, що є перспективою подальших наукових досліджень, матиме вагомим значення в реалізації структурних реформ та забезпеченні сталого розвитку вітчизняної економіки.

Бадіца А.В.

Науковий керівник: Шаповалова І. В.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Протягом останніх десяти років поняття лідерства у розвинутих країнах змінилося. Все більше доказів того, що фактор успішності в діяльності країни, підприємства чи людини безпосередньо пов'язаний не тільки зі звичним усім коефіцієнтом розумового розвитку (IQ), а й такою категорією як «емоційний інтелект» або ж англійською «emotional intelligence» (EQ). Станом на сьогодні українська спільнота підприємств знаходиться тільки на початковому щаблі щодо його впровадження, адже вважають, що запорукою ефективності компанії є акцентування уваги переважно на розвитку технічних знань.

Для спростування даного твердження розглянемо закордонні напрацювання Деніела Гоулмана «Емоційний інтелект. Чому він може означати більше, ніж IQ?» та «Емоційне лідерство», в яких він стверджує, що після здобуття працівником технічних навичок, подальше кар'єрне зростання залежить саме від EQ – вміння керувати собою та відносинами з оточуючими людьми. Саме тому EQ необхідно розглядати щонайменше з такою ж важливістю як і IQ. При якісному управлінні емоціями працівник набагато швидше сприймає наявну інформацію. Він генерує більш виважені та об'єктивні судження, не відволікаючись на власні емоції, які зазвичай можуть сприяти виникненню емоційного вигорання та великої кількості помилок у перебігу роботи.

З позиції адміністративної ланки, емоційний інтелект є обов'язковим елементом сучасного менеджменту. Керівник майже постійно знаходиться в стресовому становищі. Впродовж робочого часу він відчуває велике розмаїття емоцій, причому не завжди позитивних. Його емоційний стан має великий відбиток на психологічний клімат в колективі та на усі бізнес-процеси, до яких він причетний. Окрім цього, на нього покладена відповідальність не тільки за власні дії, а й за усіх підлеглих. Як стверджує Деніел Гоулман, саме 85% результативності управлінської праці залежить від EQ, останні ж 15% – від IQ. Така теза підтверджується й іншими статистичними даними. Проведене дослідження Рувена Бар-Она та Гіту Орме у британській групі Whitbread, вказало на те, що емоційно розумні менеджери мали ресторани, що перевершували інші за показниками задоволення гостей, прибутку (зростання на 34%) та наявністю низької плинності кадрів.

Отже, емоційний інтелект здійснює вирішальний вплив на результативність та ефективність організації та є невід'ємним компонентом організації. Він сприяє більш швидкому просуванню кар'єрними сходами працівників, нормалізації психологічного клімату в колективі, дозволяє менеджерам оперативніше вирішувати посталі проблеми, підвищує продуктивність та прибутковість компаній. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці механізму

використання емоційного інтелекту в процесі виконання основних функцій менеджера.

Беззубко Б.І.

Науковій керівник: Беззубко Л. В.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Економічна глобалізація здійснює істотний вплив на розвиток національних економік. Це викликає необхідність визначення місця країн в системі глобальних процесів, здійснення аналізу особливостей сучасного етапу економічної глобалізації.

Для України характерним є тенденція швидкого збільшення темпів глобалізації за 1991–2000 рр.; зменшення темпів підвищення глобалізації за період 2000–2021 рр. Аналіз індексу глобалізації України, який розрахований за методикою КОФ, дозволяє визначити, що за роки незалежності він збільшився більш ніж в 2 рази (1991 р. – 33 %, 2020 р. – 75%). Найбільш глобалізованою сферою в Україні (за даними 2015-2020 рр.) є політична, а найменш глобалізованою – економічна.

До елементів наукової новизни дослідження слід віднести визначення особливостей сучасного етапу економічної глобалізації:

- світове економічне співтовариство з сукупності взаємопов'язаних країн перетворюється в цілісну економічну систему (глобальну економіку);
- глобальна економіка визначає хід розвитку національних господарств;
- збільшення відкритості і взаємозалежності національних економік поступово сприяє здійсненню трансформації національних форм організації господарства в уніфіковану форму глобальної економіки;
- посилення впливу транснаціональних корпорацій (ТНК);
- розвиток регіональної інтеграції (АТЕС, АСЕАН та інші);

- швидкий розвиток інфраструктурних складових (транспортної, інформаційної, логістичної і т.п.);
- зміна місця, функцій і роль держави в умовах економічної глобалізації.

Таким чином, здійснене дослідження свідчить про нерівномірний розвиток глобалізаційних процесів. Україна за рівнем розвитку глобалізації знаходиться в групі країн з середнім рівнем. Наявність особливостей сучасного етапу економічної глобалізації свідчить про необхідність проведення додаткових досліджень щодо необхідності розробки заходів стосовно їх врахування при розробці програм розвитку країни.

Беспалова А.В.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Висока інфляція - дуже небезпечне явище для економіки будь-якої країни. Саме тому держави намагаються активно вести антиінфляційну політику. Антиінфляційна політика - це система заходів вжитих державою щодо застереження інфляції. У кожній країні вживані заходи залежать від характеру та рівня інфляції. Я хочу детальніше розглянути антиінфляційну політику України.

Наразі в Україні спостерігається зростання інфляції. Безумовно, це призводить до негативних наслідків. Наприклад, у цій економічній ситуації українцям доводиться використовувати свої заощадження, щоб підтримувати свою купівельну спроможність, а це безпосередньо призводить до зниження рівня заощаджень громадян. Такими темпами поступово неконтрольовано зростає вартість життя. Щоб регулювати це Україна має вести активну антиінфляційну політику, в якій були б такі методи, як наприклад: державне регулювання цін або регулювання загальної маси грошей через управління ними НБУ. Але хоч

один із цих методів, в Україні неможливо реалізувати через особливості законодавства. Тому можна сказати, що зараз Україна веде неефективну і слабку антиінфляційну політику, перебуваючи в інфляційній економічній ситуації.

Таким чином, здебільшого подолати інфляцію в Україні заважає законодавство. На даний момент у чинному законодавстві не передбачено, щоб уряд контролював діяльність НБУ. Тому уряд немає економічних можливостей регулювання цін. В Україні залишаються лише адміністративні методи впливу на цінову політику в країні, але й це може бути неефективним, оскільки щоб запровадити ці методи, Кабміну потрібно погодити дії з Парламентом. Цей процес може бути тривалим і не допоможе швидко зреагувати на економічну ситуацію. Тому щоб знизити інфляцію, Україні спочатку потрібно переглянути своє законодавство.

Біценко О. О.

Науковий керівник: Решетняк Н. Б.

НТУ «ХП»

СКОРОЧЕННЯ РОБОЧОГО ТИЖНЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Ринок праці знаходиться у пошуках додаткових джерел підвищення ефективності праці робітників. Роботодавці всерйоз замислюються про благополуччя своїх співробітників, тому що їхній фізичний та душевний стан безпосередньо впливає на якість роботи, продуктивність та ініціативність. Все більше компаній експериментують із робочим графіком, щоб знайти баланс між роботою та особистим життям. Деякі компанії переходять на 4-денний робочий тиждень з тим самим 8-годинним робочим днем. За їх підрахунками така модель не лише покращує баланс між особистим життям працівників та роботою, а також збільшує результативність. Спочатку потрібно розібратися з

історією питання. Автором ідеї 5 денного робочого тижня традиційно вважають американця Генрі Форда, який у 1926 році запровадив такий графік на своїх автомобільних заводах. Він припустив, що продаж автомобілів можна буде підвищити, якщо у людей звільниться додатковий день для їх купівлі. Зрештою скорочення робочого тижня до 5 днів і 8 годин на день виправдало себе і для самих працівників: їхня продуктивність суттєво зросла.

У Європі в цілому в останні роки спостерігається тенденція до скорочення трудового часу. Наприклад, в Німеччині люди працюють від 35 до 40 годин, у Франції — в середньому 35-36, в Данії — 37, в Іспанії — 35 годин з урахуванням сієсти. Німецький стартап Rheingans Digital Enabler запровадив 5-годинний робочий день, а результативність компанії не знизилася. Схожа система давно впроваджена у компанії Lego у Данії, де робочий день триває з 8 ранку до 4 вечора. Це зроблено для того, щоб працівники могли самостійно забирати дітей із садка/школи та більше присвячувати часу собі та родині.

Останніми роками в усьому світі вивчається можливість скорочення робочого тижня. Попри побоювання, що це призведе до падіння продуктивності, результати експериментів доводять інше. Наприклад, у Microsoft Japan після запровадження 4-денного робочого тижня продуктивність працівників зросла, скоротилися витрати компанії на електроенергію і друк документів. Український ринок також не залишається осторонь тренду, але експерименти не були успішними. Режим 4-денного робочого тижня має свої плюси й мінуси. У такого підходу до організації робочого тижня є наступні переваги: збільшення продуктивності праці та підвищення якості роботи; підвищення мотивації персоналу; додатковий вихідний дає співробітникам змогу приділяти більше часу освіті та підвищенню кваліфікації, що позитивно впливає на результати їхньої роботи; скорочення стресу серед співробітників і поліпшення їхнього загального добробуту; покращення екологічної ситуації, тому що кожна година робочого часу негативно відбивається на кліматі Землі; зниження витрат на комунальні послуги.

Однак у чотириденного робочого тижня є і значні мінуси: зменшується час для реалізації можливостей, які можуть сприяти просуванню кар'єри працівника в довгостроковій перспективі; підвищується ймовірність виникнення дефіциту кадрів у тих галузях, де робота ведеться цілодобово, збільшуються витрати; зменшення обсягу виробництва товарів і послуг. Варто розуміти, що далеко не в усіх сферах можна зробити стільки ж роботи за 4 дні, скільки за 5.

Отже, зрозуміло, що ця тема ще недостатньо освітлена і потребує більше досліджень як в Україні, так і у світі. Тому важко сказати що саме переважає – недоліки чи переваги, адже ще не так багато прикладів для того, щоб можна було робити висновки.

Бородавка С. О.

Науковий керівник: Губанова Н. Н.

НТУ «ХП»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН УКРАЇНИ

На території України розміщується більше 20 000 родовищ із 117 видами корисних копалин за даними ДНВП «Геоінформ України». Вона входить до списку провідних мінерально-сировинних держав світу. Кожен регіон України має набір різноманітних корисних копалин. За таких сприятливих умов для економічного зростання наша країна займає 90 місце у списку Світового банку за ВВП на душу населення, що свідчить про доволі низький рівень життя українців. Відповідно до цього, актуальною є проблема ефективного використання існуючого природно-ресурсного потенціалу.

Родовища корисних копалин належать українцям на законній основі. Але на практиці природні ресурси, які повинні бути направлені на нарощення національного багатства та підвищення рівня життя населення, зосереджені в руках олігархів, які мають на меті лише власне збагачення.

До того ж, ресурси не здатні відновлюватися. З часом їхня кількість лише зменшується, а шкода, яку заподіює їхній видобуток, зростає.

Отже, основними проблемами раціонального використання корисних копалин в Україні є наступні:

олігархізація видобувної промисловості;

обмеженість природних ресурсів;

забруднення середовища під час видобутку корисних копалин;

висока вартість видобування непоширених корисних копалин.

Для розв'язання проблем, пов'язаних з раціональним використанням корисних копалин, Україні потрібне, в першу чергу, проведення політики деолігархізації.

Введення здорової конкуренції у цю сферу знизить ризик «проїдання» національного багатства. Не слід забувати і про забезпечення максимально

повного використання видобутих корисних копалин та мінімізацію відходів при їх видобутку та переробці. Для сповільнення темпів вичерпування запасів,

державне регулювання повинно спрямовуватися на знаходження альтернативних варіантів для тих корисних копалин, які майже закінчилися.

Також для розвитку видобувної промисловості необхідним є пошук зацікавлених інвесторів.

Раціональне використання корисних копалин створить умови для сталого розвитку України, що стане підґрунтям для покращення життя населення нашої країни та наблизить її до Європи.

Бромирський Б. О.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

***СВІТОВИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ***

Сучасний економічний простір зорієнтований на соціалізацію, що обумовлює структурні здвиги у цільових пріоритетах розвитку підприємств, змінює систему цінностей та інституційну структуру. Соціальна орієнтованість як базис сталого розвитку економіки вимагає забезпечення гармонізації соціально-економічних, екологічних та інституційних інтересів її агентів, які реалізуються у процесі їхньої співпраці.

Соціальна відповідальність бізнесу набуває все більшого розповсюдження у світових економічних системах. При цьому незаперечним є факт, що наявність власних соціальних програм та відповідна соціальна активність (в першу чергу через соціальні інвестиції) це конкурентна перевага, що надає підприємству можливість зміцнити власні позиції на ринку через те, що соціальна та екологічна відповідальності гарантують підприємству більш лояльне ставлення всіх зацікавлених осіб (стейкхолдерів). На жаль, поширення світового досвіду запровадження соціальної відповідальності бізнесу в управління вітчизняними підприємствами відбувається не досить швидко, що обґрунтовує актуальність та своєчасність обраної теми дослідження.

Вважаємо слушною думку про те, що «... в сучасних умовах є тенденція переорієнтування підприємств ... на задоволення багатьох суспільно важливих потреб, в тому числі підтримку прозорих механізмів ведення бізнесу, боротьбу з корупцією, захист прав працівників, споживачів, постачальників і партнерів, а також підтримку екологічних та етичних стандартів ведення підприємницької діяльності». Одночасно є нагальна потреба «... визначати корпоративну соціальну відповідальність як інститут сталого розвитку економіки на основі закріплення законодавчих та соціальних норм впливу бізнесу на суспільство та навколишнє середовище».

Досвід провідних світових компаній свідчить про те, що головні засади соціальної відповідальності бізнесу все більше впроваджуються в практичну діяльність в якості генеральної стратегії економічного розвитку. Підтвердженням цього є інформація, яка оприлюднюється аналітичною компанією CorporateRegister стосовно кількості компаній світу, що на власних

офіційних сайтах публікують нефінансові звіти, в яких наводять інформацію щодо соціально відповідальних заходів. В розвинутих країнах щорічно збільшується відповідно і кількість таких компаній, і кількість опублікованих нефінансових звітів. На жаль, в Україні за період 2016-2020 рр. кількість опублікованих нефінансових звітів становила 114 од. від 22 компаній, що свідчить про недостатнє впровадження основ соціальної відповідальності в управління вітчизняним бізнесом.

Соціальна відповідальність бізнесу є важливим елементом концепції сталого розвитку економіки, тому в складних умовах глобалізації та обмеженості ресурсів необхідна її всебічна узгодженість з головною метою діяльності компанії. Внаслідок того, що соціальна відповідальність підприємства безпосередньо стосується інтересів багатьох суб'єктів, в тому числі держави, інших підприємств та установ, територіальних громад та суспільства в цілому, вважаємо, що врахування інтересів стейкхолдерів при імплементації засад соціальної відповідальності сприятиме забезпеченню сталого розвитку вітчизняної економіки.

В наукових колах поширюється думка про те, що «... наявність соціального капіталу ... виступає першоосновою для імплементації засад соціальної відповідальності бізнесу». Підтримуємо цей тезис і одночасно підкреслюємо, що «... концептуальна невизначеність моделі формування та використання соціального капіталу стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому». Крім цього, звертаємо увагу на той факт, що соціальний капітал «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою». Перспективами подальших досліджень є визначення впливу соціального капіталу на поширення соціальної відповідальності бізнесу у вітчизняній економіці.

Видря П.В.

Науковий керівник: Климова С. О.

НТУ «ХП»

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ЇХ ЕКОНОМІЧНИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НА ПРИЙМАЮЧІ КРАЇНИ

Експансія глобальних корпорацій є одним із феноменів 2-ї половини ХХ століття. Саме вони вирішують питання нового економічного і політичного переділу світу, стоять на шляху формування світового наднаціонального уряду. Практично вся торгівля сировиною на світових ринках контролюється ТНК. ТНК контролюють 90% світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, ліса, тютюну та залізної руди; 80% ринку чаю, олова.

Питання впливу ТНК на економіки приймаючих країн досліджували такі вчені, як І. Гладій, В. Рокоча, І. Сорока, Д. Лук'яненко, А. Булатов, В. Самофалов, Б.Ф.Бойко, І. Фішер, Дж. Даннинг, П.Дракер. Ці вчені намагалися визначити роль ТНК в умовах глобалізаційного процесу і їхній вплив на економіки приймаючих країн.

Особливості функціонування ТНК на території приймаючих країн носять як позитивний, так і негативний характер.

Позитивні сторони діяльності ТНК для приймаючих країн

- 1) ТНК сприяють поширенню досягнень НТР;
- 2) ТНК надають грошові і виробничі кошти для модернізації місцевих галузей промисловості;
- 3) ТНК забезпечують зайнятість місцевого населення;
- 4) ТНК гарантують більш високу заробітну плату і часто кращі соціальні умови (оплачувана відпустка, лікарняні, премії тощо);
- 5) ТНК сприяють втягуванню місцевих виробників до процесів МПП.

Негативні сторони діяльності ТНК для приймаючих країн

- 1) ТНК пригнічують своєю потужністю місцеві фірми;
- 2) ТНК можуть встановлювати монопольні ціни;
- 3) ТНК роблять значний вплив на політику урядів приймаючих країн;
- 4) ТНК можуть порушувати державні закони, наприклад, приховувати доходи від оподаткування шляхом перекачування їх з однієї країни в іншу і використовуючи трансфертні ціни. Знаючи, що ТНК часто використовують трансфертні ціни в умовах внутрішньокорпоративної торгівлі, країнам стає все складніше відстежити реальні обсяги свого експорту і імпорту.
- 5) ТНК забруднюють своїм виробництвом навколишнє середовище.

Отже, підводячи підсумок, можна сказати, що ТНК відіграють дуже важливу роль в економічному та політичному житті приймаючих країн, і ця роль пов'язана як з перевагами, так і з недоліками. На даний момент ТНК вирішують питання динаміки світового економічного розвитку. Наразі міжнародна торгівля визначається діяльністю ТНК в міжнародному масштабі, їх інтересами, стратегією і конкурентними перевагами.

Виниченко А.А.

Науковий керівник: Климова С. О.

НТУ«ХП»

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Міграція робочої сили є однією з найважливіших глобальних тенденцій, яка зараз існує у світі. На цей час збільшення міграційних потоків пов'язано з тим, що, з одного боку, багато людей працездатного віку не можуть знайти роботу з достатнім заробітком для того, щоб утримувати себе та свої сім'ї, тоді як, з іншого боку, деякі країни відчувають дефіцит власних працівників у різних галузях економіки. Існують і інші фактори, що підштовхують людей до

міграції: політичні, екологічні, релігійні. Отже, головні з них ми проаналізуємо у роботі.

Основні чинники, які сприяють міграції населення наступні:

1. Соціально-політичні фактори. Переслідування через етнічну приналежність, релігію, расу, політику чи культуру можуть змусити людей залишити свою країну. Основним фактором є війна, конфлікт, переслідування з боку уряду або їх значний ризик. Ті, хто рятується від збройних конфліктів, порушень прав людини або переслідувань, вважаються гуманітарними біженцями. Це впливає на місце проживання, оскільки деякі країни мають більш ліберальні підходи до гуманітарних мігрантів, ніж інші. По-перше, ці особи, швидше за все, переїдуть до найближчої безпечної країни. В останні роки люди у великій кількості тікають до Європи від конфліктів, терору та переслідувань вдома. З 95 800 шукачів притулку, які отримали статус захисту в ЄС у 2020-2021 роках, понад чверть прибули з охопленого війною регіону Донецької області.

2. Демографічні та економічні фактори. Демографічні зміни визначають, як люди рухаються та мігрують. Зростання або скорочення населення, старіння чи молодіння нації впливає на економічне зростання та можливості працевлаштування в країнах походження або міграційну політику в країнах призначення. Демографічна та економічна міграція пов'язані зі стандартами праці, безробіттям та загальним здоров'ям економіки країни. До факторів, що приваблюють мігрантів, належать: вища заробітна плата, кращі можливості працевлаштування, вищий рівень життя та можливості освіти. Якщо економічні умови будуть несприятливими, або під загрозою подальшого погіршення, більша частина людей, ймовірно, мігрує до країн з кращими перспективами.

3. Фактори навколишнього середовища. Навколишнє середовище завжди було рушієм міграції, оскільки люди тікають від стихійних лих, таких як повені, урагани та землетруси. Проте очікується, що зміна клімату посилить екстремальні погодні явища, а це означає, що кількість мігрантів буде збільшуватись. За даними Міжнародної організації з міграції, «екологічні мігранти – це ті, хто через раптові або прогресуючі зміни в навколишньому

середовищі, які негативно впливають на їхнє життя чи умови життя, змушені тимчасово або назавжди покинути свої звичні домівки та переїжджати або в рамках своєї країни, або за кордон».

Важко оцінити, скільки мігрантів у світі через такі фактори, як зростання населення, бідність, управління, безпека людини та конфлікти. За оцінками, до 2050 року їх кількість буде варіюватися від 25 мільйонів до одного мільярда.

Отже, міграція робочої сили є природним, але складним процесом і великою проблемою з точки зору управління, захисту трудових мігрантів, міграційних зв'язків, а також міжнародного співробітництва. Еміграція та імміграція населення мають як переваги, так і недоліки. Для багатьох країн важливо обрати правильну міграційну політику, яка б не посилювала існуючі проблеми, а навпаки, сприяла б розвитку країни в усіх її аспектах. Це передбачає створення сприятливих умов для талановитої молоді з метою недопущення витоку умів, сприяння поверненню емігрантів, які виїхали раніше, квотування і контроль в'їзду іммігрантів з визначенням певних дозволених професій, та інше.

Гайдукова Н. В.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

У сучасних умовах технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників набуває особливого значення, оскільки саме від нього залежать інноваційний розвиток аграрного виробництва, позитивна динаміка показників розширеного відтворення, продуктивність праці, поліпшення якості та збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції.

Сільськогосподарські товаровиробники для своєчасного оновлення технічного та технологічного забезпечення власного виробництва потребують значних інвестицій, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження. Беззаперечно, що «... основою для подолання кризових явищ в аграрній сфері, розвитку ринкових відносин, забезпечення продовольчої безпеки країни є всебічна інтенсифікація сільського господарства, яка неможлива без адекватного розвитку матеріально-технічної бази та ефективних інвестицій у технічне забезпечення аграрного виробництва». Одночасно підкреслюємо, що «... для розвитку національної економіки в цілому та аграрного виробництва зокрема потрібні значні інвестиції, для обґрунтування доцільності яких необхідно брати до уваги еколого-соціо-економічні критерії – тобто, орієнтуватися на сталий розвиток».

Аналіз сучасного стану наявності та використання техніки в сільськогосподарських підприємствах України дає підстави зробити висновки про наявність суттєвих проблем у технічному забезпеченні аграрного виробництва. Погоджуємось, що «... недостатня забезпеченість аграрного виробництва сільськогосподарською технікою призводить до того, що навантаження на неї в Україні ... в рази перевищує відповідні показники розвинених країн, що заважає виконанню необхідних технологічних операцій у встановлені строки і призводить до значних утрат урожаю».

Нами було проаналізовано динаміку капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство та національну економіку в цілому. Так, загальний обсяг капітальних інвестицій в національну економіку за 2010-2020 рр. збільшився в 3 рази і становив 398,5 млрд. грн., в тому числі в матеріальні активи в 3 рази – до 377,9 млрд. грн., в нематеріальні активи в 3,5 рази – до 20,5 млрд. грн. При цьому капітальні інвестиції в сільське, лісове та рибне господарства України за 2010-2020 рр. зросли в 4,8 рази і становили в 2020 р. 50,6 млрд. грн., капітальні інвестиції в матеріальні активи зросли в 4,8 рази і становили відповідно 49,7 млрд. грн., в нематеріальні активи – в 15 разів, до 901,5 млн. грн.

Вважаємо, що капітальні інвестиції мають безпосередній вплив на продуктивність праці в галузі. Як свідчить кореляційно-регресійний аналіз, продуктивність праці напряму залежить від капітальних інвестицій, причому коефіцієнт кореляції ($R = 0,9086$) близький до одиниці, тобто ми маємо майже функціональну залежність:

$$y = 8E-06x + 381,6; R = 0,9086; D = 0,8256.$$

Обсяги капітальних інвестицій у технічне оновлення сільськогосподарських товаровиробників (капітальні інвестиції в інженерні споруди, машини, обладнання та інвентар, а також транспортні засоби) в 2020 р. у сільському, лісовому та рибному господарстві становили 68%; у сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних із ними послуг – 68%; у вирощуванні однорічних і дворічних культур 76%, багаторічних культур 30%, у тваринництві 32% від загального обсягу капітальних інвестицій вітчизняної економіки.

Сільськогосподарські товаровиробники в якості джерела фінансування інвестиційної діяльності використовують в основному власний капітал. Безумовно, для збільшення його обсягів життєво важливо «... підвищити прибутковість виробництва шляхом покращення організації виробництва, мотивації оплати праці та праці, логістики, маркетингу, використання інноваційних технологій тощо». Крім цього, для забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва необхідно поширювати соціальну складову, тому що «... інструментом позитивних змін є соціальні інвестиції, реалізація яких потребує ефективної взаємодії міжнародних організацій, урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому».

Перспективами подальших досліджень є теоретико-методологічне обґрунтування та практичне впровадження дієвого механізму державної підтримки інвестування технічного оновлення сільськогосподарських товаровиробників.

Гасан В. Д.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ПОШИРЕННЯ ПРАКТИКИ ОПРИЛЮДНЕННЯ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Процеси глобалізації надали поштовх дослідженню та впровадженню в практику вітчизняних підприємств соціально відповідального ведення бізнесу, вимоги до інформаційної бази якого виходять за рамки фінансової звітності і вимагають наявності даних по соціальним та екологічним проблемам функціонування.

Як стверджують міжнародні експерти, наявність нефінансового звіту є ефективним інструментом діагностики діяльності підприємства, підґрунтям розробки та реалізації як стратегічних проєктів, так і тактичних програм. Поширення зарубіжного досвіду оприлюднення нефінансової звітності у вітчизняній практиці стикається з питаннями адаптації до українського законодавства та забезпечення відповідного рівня довіри до неї, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Вважаємо, що для розвитку вітчизняної економіки необхідно поширювати принципи соціальної відповідальності бізнесу, яку «... доцільно розглядати як інститут сталого розвитку економіки, який функціонує завдяки закріпленню законодавчих та соціальних норм впливу бізнесу на суспільство та навколишнє середовище», а також впроваджувати нефінансову звітність в управління діяльністю підприємств.

Нефінансова звітність являє собою сукупність звітів підприємства, які містять дані про підсумки його економічної діяльності, а також соціальні та екологічні аспекти. Таким чином, можна стверджувати, що нефінансова звітність – це звітність про соціальну відповідальність бізнесу. Одночасно підкреслюємо, що «... наявність соціального капіталу ... виступає першоосновою для

імплементатії засад соціальної відповідальності бізнесу». При цьому наголошуємо, що «... концептуальна невизначеність моделі формування та використання соціального капіталу стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому».

Кількість нефінансових звітів, що оприлюднені на офіційних сайтах провідних компаній світу, щорічно зростає, що є незаперечним свідченням активного впровадження соціальної відповідальності в управління підприємницькою діяльністю. У 2016-2020 рр. серед країн – колишніх республік СРСР – Україна посідала друге місце за кількістю підприємств, які розміщували нефінансові звіти власної діяльності на своїх сайтах. Але порівняно з розвинутими країнами Європи та світу Україна значно відстає за цими показниками.

В рамках дослідження аспектів змісту та формування нефінансової звітності підприємств доцільно проаналізувати відповідні звіти агрохолдингу ASTARTA Holding N.V., який здійснює власну діяльність на українському ринку сільськогосподарської продукції. В 2020 р. відносно 2017 р. середньооблікова чисельність його працівників зменшилась на 45%, але витрати на їх навчання скоротилися на 29%. За цей період обсяг податків і зборів, сплачених до бюджету, зріс на 10%, соціальні інвестиції – відповідно на 20%. При цьому соціальні інвестиції в охорону здоров'я збільшилися майже в 6 разів.

На основі опрацювання літературних джерел можна зробити висновок про те, що «... соціальні інвестиції підприємства впливають на їхню ефективну діяльність за рахунок зростання продуктивності праці (через збільшення людського капіталу) та зниження трансакційних витрат (шляхом розвитку соціального капіталу)». Разом з тим підкреслюємо, що соціальний капітал «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою. Саме це

забезпечує зниження трансакційних витрат і підвищення ефективності функціонування ринкової економіки в цілому».

Таким чином, можна зробити загальний висновок про те, що ефективне управління вимагає від підприємств поширення впровадження нефінансової звітності, яка сприятиме сталому розвитку.

Перспективами подальших досліджень є побудова змісту та механізму формування нефінансового звіту підприємства із залученням всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

Герман Є.Р.

Науковий керівник: Волоснікова Н.М.

НТУ «ХП»

ПРИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

На сьогоднішній день постало важливе питання щодо вирішення проблеми зростання тіньової економіки. Адже за останні декілька років можна прослідкувати, що рівень тіньової економіки в Україні постійно зростає, що у свою чергу негативно впливає на надходження певних сум грошей до державного бюджету. Таке становище погіршує ситуацію в країні, адже окрім цього є дуже багато державних боргів, які треба виплачувати. Все це стосується нашого життя, бо через таку економічну ситуацію страждає й рівень життя населення.

З першої половини 2021 року на тіньову економіку прийшло 31 % ВВП України, що у свою чергу більше на 1%, ніж минулого року. У 2019 році – 27% ВВП. Тож можна прослідкувати чітку тенденцію до збільшення рівня тіньової економіки, починаючи з 2019 року він виріс на 4%.

Треба відмітити, що на сьогоднішній день важливою проблемою для багатьох підприємців є карантинні обмеження через коронавірусну хворобу, яка завдяля

багато негативних явищ для розвитку бізнесу , інвестування , а також економіки в цілому, що однозначно відобразилося й на рівень тіньової економіки в Україні. Чимало початкових підприємців отримували й так замалі доходи, сплачуючи чимало податків, через цю хворобу видатки бізнесменів почали перевищувати прибуток , що в свою чергу привело до створення нових схем виходу до так названої « тіні».

Якщо розглядати інші причини зростання тіньової економіки, не пов'язані із коронавірусною хворобою, то слід розглядати наступні: високий рівень корупції в країні, недосконалість судової системи, низький рівень захисту прав власності, наявність непідконтрольних територій , низький рівень захисту інтелектуальної власності, неефективність правоохоронної системи, високий рівень злочинності й багато іншого.

Процес зниження рівня тіньової економіки є складним, адже для цього треба буде прикласти чимало зусиль. Основним способом детінізації економіки України є однозначно реалізація глибоких реформ у законодавстві ,пов'язаних зі сферою боротьби з економічними злочинами. Одна з головних проблем – це корупція, яка зустрічається майже на кожному кроці. Тому треба розробити ефективну політику щодо подолання цієї проблеми. Також іншими способами можуть бути вдосконалення фіскального адміністрування, вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності, створення сприятливих та ефективних умов для ведення бізнесу, підвищення ефективності управління державними фінансами, а також підвищення правової культури населення.

Отже, рівень тінізації економіки стрімко зростає , бо ми маємо на сьогодні дуже багато проблем у різних сферах, що неодмінно треба вирішувати. Одна із яких – це коронавірусна хвороба, яка завдала чимало негативних явищ. Корупція, недосконала судова система, неефективність законодавства, неефективність роботи правоохоронної сфери – все це повинно бути вирішено через глибоке реформування. Проблема тіньової економіки буде актуальною в Україні доти, поки не відбудуться глибокі зміни в законодавстві та у правовій культурі населення. Подальше дослідження даної проблеми можливе через аналіз

статистичних даних, економічної ситуації, розвитку бізнесу, інвестування , а також законодавчі реформи.

Гриняк Д. Г.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ВІТЧИЗНЯНІ АГРОХОЛДИНГИ У ПОШИРЕННІ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Перетворення в процесах вітчизняної економіки, в тому числі в аграрній сфері, які обумовлені необхідністю адаптації до змін в сучасному глобальному середовищі, сприяли зміні парадигми щодо оцінки ефективності діяльності бізнес-структур в контексті соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність бізнесу – це відповідальність, яку компанія повинна мати за той вплив, який матимуть її рішення і діяльність на суспільство та навколишнє середовище. Соціальна відповідальність реалізується через прозору та етичну поведінку, яка забезпечує сталий розвиток, у тому числі сприяє покращенню здоров'я та добробуту спільноти; забезпечує інтереси зацікавлених сторін; не заперечує чинному законодавству та міжнародним нормам, а також максимально інтегрована у діяльність підприємства.

Опрацювання літературних джерел з питань соціальної відповідальності бізнесу дає підстави зробити висновок про те, що «... формування соціальної відповідальності тісним чином пов'язане з економічним механізмом реалізації соціального капіталу підприємства, який визначає суспільні інтереси зацікавлених сторін від імплементації її принципів, а також обумовлює способи залучення необхідних для цього ресурсів». Погоджуємось, що «... наявність соціального капіталу ... виступає першоосновою для імплементації засад соціальної відповідальності бізнесу». Але теоретико-методологічні та практичні аспекти впливу соціального капіталу на соціальну відповідальність аграрного

бізнесу недостатньо опрацьовані, при цьому «... концептуальна невизначеність моделі формування та використання соціального капіталу стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому», що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз діяльності вітчизняних агрохолдингів, які працюють на українському ринку продукції сільського господарства, свідчить про те, що основні засади соціальної відповідальності бізнесу вже знаходять застосування в системі керування ними. Наприклад, в Агроіндустріальному холдингу «МХП» середньооблікова чисельність працівників у 2020 р. зменшилась на 3% відносно 2017 р., але витрати на охорону праці збільшились на чверть. Податки і збори до бюджетів різних рівнів за цей період зросли на 65%, соціальні інвестиції – більш, ніж в 3 рази, використання відновлюваних матеріалів – на 3%. При цьому для використання громадою в 2020 р. агрохолдинг виробив біогазу, електричної та теплової енергії майже втричі більше, ніж у 2017 р..

Впровадження в діяльність аграрного підприємства засад соціальної відповідальності залежить від наявного соціального капіталу, який «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою». Одночасно «... одним з головних чинників формування соціального та людського капіталу, а також розвитку економіки в цілому стають соціальні інвестиції».

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про те, способом надання суспільству інформації про соціальну відповідальність є оприлюднення нефінансової звітності підприємства, але досвід вітчизняних аграрних підприємств свідчить про її недостатню розповсюдженість в Україні.

Перспективами подальших досліджень є розробка та обґрунтування доцільності заходів з ефективною співпраці державних органів, представників аграрного

бізнесу, а також споживачів продукції сільського господарства стосовно поширення засад соціальної відповідальності аграрного бізнесу.

Гунченко А.О.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

ВТОРИННИЙ РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Вторинний ринок цінних паперів – це сукупність правовідносин, пов'язаних з обігом цінних паперів. Особливістю даного ринку є високий рівень ліквідності, тобто можливості швидкого продажу цінних паперів. Ліквідність ринку тим вища, чим більше учасників купівлі-продажу цінних паперів.

Якщо казати про функції цього ринку, то до них відносять:

вплив на мобілізацію капіталу;

уможливорює трансформацію капіталу (обмін форм капіталу на інші);

вплив на управління розміщення капіталу;

оцінка капіталу (встановити відношення між емісійною і ринковою цінами).

На вторинному ринку покупці укладають угоди не з емітентом, а з новими власниками цінних паперів. Андеррайтери виступають в ролі брокерів, тобто зводять разом покупців і продавців, і у ролі принципалів, тобто скуповують і продають цінні папери з метою стабілізації цін.

Варто сказати, що в Україні торги цінними паперами проводяться на біржах: Українській фондовій біржі; Київській міжнародній фондовій біржі; Придніпровській фондовій біржі; Українській міжбанківській валютній біржі (на фондовій секції).

Проаналізувавши особливості вторинного ринку цінних паперів України, можна зробити висновок, що робота на вторинному ринку вже достатньо налагоджена, проте її гальмують деякі фактори, які варто вирішити:

удосконалити механізм емісії цінних паперів (на сьогодні процес випуску цінних паперів громіздкий і довгий чим ускладнює прихід інвестиційного капіталу до емітента);

спростити систему введення/виведення коштів іноземних інвесторів (проблема полягає у складності банківських валютних процедур в Україні);

ввести систему бухгалтерського обігу на емітентах відповідної до міжнародних стандартів (це полегшить систему оцінки вартості цінних паперів, і тим самим сприятиме розміщенню цінних паперів на міжнародних біржах).

Гуртова М. О.

Науковий керівник: Губанова Н. Н.

НТУ «ХП»

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Неможливо заперечувати силу впливу пандемії коронавірусу на всесвітню економіку. Одним з найважливіших макроекономічних показників є рівень безробіття, тож актуальність дослідження пояснюється важливістю аналізу динаміки цього показника під впливом кризи спричиненою COVID-19.

Так, наприклад, згідно з даними, профільного агентства ООН, Міжнародної організації праці, внаслідок коронакризи світова економіка втратила 225 мільйонів робочих місць - це найбільші втрати з часів Великої депресії 1930-х.

Наслідки у 2020 році виявилися навіть гіршими за очікувані Міжнародною організацією праці, коли за їх підрахунками чотири з п'яти працюючих людей постраждали, потрапивши під скорочення.

Щодо наслідків для українського ринку праці можна сказати, що рівень безробіття почав стрімко зростати з введенням жорстких карантинних обмежень (у квітні 2020го року). Тобто офіційно зареєстрованих безробітних в Україні в березні було лише 349 тисяч осіб (реальний рівень більший у рази), уже в квітні цей показник сягнув 457 тисяч, у травні – 511 тисяч, у червні – 517

тисяч осіб. Лише з липня починається зменшення цього показника – до 506 тисяч, і в серпні – до 474 тисяч.

Як зазначає Державна служба статистики України кількість зайнятого населення віком від 15 до 70 років у середньому за 2020 рік порівняно з 2019 роком зменшилася на 672 тис. осіб та становила 15,9 млн осіб. Рівень зайнятості населення скоротився від 51,7 до 49,9%.

За відомими статистичними даними відсоток зайнятого населення сьогодні складає 49,2% (15,6 млн осіб). Тобто спостерігається погіршення ситуації.

Також варто додати, що паралельно з ростом рівня безробіття зменшувався рівень середньої зарплати – так у березні 2020 середня зарплата була 11 446 грн, а у квітні - вже 10430 грн. На початку 2021 року середня номінальна зарплата була в районі 12,5 тисяч грн. У липні рівень зарплати піднявся до 14 345 грн. За серпень 2021 року індекс реальної зарплати зріс на +10,9% щодо серпня 2020 року.

Тобто можна зробити висновок, не зважаючи на зростання номінальної заробітної плати, рівень зайнятості населення все ще не наближається до показників 2019 року. Таким чином спостерігається криза й як висновок – наявна статистика показує, що потрібні нові напрямки розвитку українського ринку праці, а також його оптимізація в майбутньому.

Данілова А.Є.

Науковий керівник: Губанова Н. Н.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ: РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка, як специфічна господарська діяльність, що знаходиться за межами видимості системи державного регулювання, а отже й оподаткування та нагляду, є досить серйозною проблемою для розвитку економіки. За своєю суттю це явище є руйнівною силою для економічного зростання держави. Тому

важливим завданням є розробка програми детінізації в країні. Для здійснення цієї визначальної для економіки мети, важливим завданням є саме розуміння стану та максимально можливе відстеження тенденцій тіньової економіки країни, що доводить незаперечну актуальність даного питання.

На жаль, на сьогоднішній день Україна є державою зі значним рівнем тіньової економіки. Через велику частку тінізації країна щорічно втрачає близько 700-800 млрд. грн., тобто тільки за минулі десять років загальне значення становило десятки трильйонів гривень.

За попередніми розрахунками Мінекономіки, рівень тіньової економіки у січні-червні 2021 року порівняно з відповідним періодом 2020 року не зазнав значних змін і становив 31% від обсягу офіційного ВВП. Незмінність ситуації у порівнянні з минулим роком свідчить про акліматизацію суб'єктів-учасників «тіньової частки» в умовах усталених обмежень та можливе підтвердження припущення про вироблення ними нових каналів тіньової діяльності. Також, оцінюючи наявну ситуацію, що склалася на фоні глобальної проблеми, утримання високого рівня тіньової економіки наразі спричинено доволі виправданим бажанням суб'єктів господарювання не допустити втрати активів в умовах «коронакризи», яка створює середовище невизначеності для бізнесу.

За даними Міністерства економіки України, два методи оцінки тіньової економіки засвідчили збільшення рівня «тіні» при зіставленні з відповідними показниками січня-червня 2020 року. Електричний метод затвердив зміну на 2 відсоткові пункти, тобто підвищення до 28% від обсягу ВВП. За монетарним методом було визначено зростання у розмірі 2 відсоткових пунктів, що означає оціночне збільшення тіньової економіки до 33% від обсягу офіційного ВВП. Інші два методи вказали на зниження рівня тіньової економіки. Відповідно орієнтуючись на значення, що, як зазначалося Міністерством, були здобуті методом «витрати населення – роздрібний товарооборот і послуги», зміна відбулася у розмірі 2 відсоткових пунктів, що окреслює зменшення рівня «тіні» до 23% від обсягу офіційного ВВП. Метод збитковості підприємств показав

скорочення тіньової частки на 10 відсоткових пунктів, тобто до 22% від обсягу офіційного ВВП.

Висновки. У дослідженні було розглянуто проблеми рівня "тіні" в економіці України та його змін станом на останній рік. Аналіз зібраних даних на практиці дає подальшу можливість розробки відповідної програми щодо поліпшенні бізнес-клімату та прийняття рішень в області регулювання і шляхів зменшення рівня тіньової економіки України.

Довгаль В. О.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сучасному етапі розвитку економіки, в умовах глобалізації та інтеграції об'єктивною необхідністю стає інноваційний розвиток аграрного підприємництва. Особливої актуальності це питання набуває внаслідок того, що в національній економіці України аграрне виробництво є винятково важливою ланкою, яка визначає не тільки продовольчу безпеку держави, але й соціально-економічний стан суспільства в цілому.

Інноваційний розвиток аграрного підприємництва поєднує технологічне оновлення й переозброєння галузі у відповідності до міжнародних стандартів, зростання інвестицій в аграрну сферу, розширення асортименту та покращення якості продовольчих товарів, нарощування експортного потенціалу й підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках тощо.

Вважаємо, що «... для розвитку національної економіки в цілому та аграрного виробництва зокрема потрібні значні інвестиції, для обґрунтування доцільності яких необхідно брати до уваги еколого-соціо-економічні критерії – тобто,

орієнтуватися на сталий розвиток» . Незважаючи на важливість питання, деякі його прикладні аспекти залишаються недопрацьованими, що обумовлює актуальність та визначає мету обраної теми дослідження.

У 2020 р. порівняно з 2010 р. загальна кількість капітальних інвестицій в країні зростає в 2,7 рази і становила 508217 млн. грн. Найбільший темп росту капітальних інвестицій спостерігався саме в сільському, лісовому та рибному господарстві – в 4,4 рази, до 50680 млн. грн. в 2020 р.

Одним з головних напрямів інноваційного розвитку аграрного виробництва є технічне забезпечення, але аналіз його сучасного стану свідчить про те, що «... навантаження на сільськогосподарську техніку в Україні ... в рази перевищує відповідні показники розвинених країн, що перешкоджає виконанню необхідних технологічних операцій у встановлені строки і призводить до втрати врожаю». Тобто, можна зробити висновок про недостатнє інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку, яке спрямовано на технічне оновлення та інноваційне переозброєння аграрного підприємництва.

Дослідження джерел фінансування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку аграрного підприємництва свідчить про те, що «... сільськогосподарські виробники переважно звертаються до вторинного ринку (вживаних автомобілів) та ринку відновлення техніки» через нестачу власних коштів. Підтримуємо пропозицію «... як ефективне зовнішнє джерело фінансування інвестицій у технічне забезпечення сільського господарства ... більш широко використовувати фінансовий лізинг».

Одним з актуальних питань інноваційного розвитку аграрного підприємництва є створення відповідних умов для розкриття інноваційного потенціалу працівників підприємства – тобто його інтелектуального капіталу, для чого потрібні відповідні вкладення. Вважаємо слушною думку про те, що «... інструментом позитивних змін є соціальні інвестиції, реалізація яких потребує ефективної взаємодії міжнародних організацій, урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому».

Проблеми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку аграрного підприємництва є комплексними, тому для їх розв'язання необхідні заходи з покращення його інвестиційної привабливості, зменшення рівня інвестиційних ризиків, а також збільшення обсягів власних коштів для фінансового забезпечення відповідних інвестицій.

Доценко А.Ю.

Державний біотехнологічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИВЧЕННЯ ВТОРИННИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Метод вивчення вторинних джерел інформації ґрунтується на інформації матеріалів преси, кримінальної статистики, судових розглядів і т.д. і дозволяє оцінити окремі сторони тіньової діяльності, наприклад, економічну злочинність на основі звітності правоохоронних органів, в якій вказується вартість завданих збитків або розмір незаконно отриманих доходів (інформація підрозділів карного розшуку, по боротьбі з економічними злочинами та інших подібних служб). Використання даних всіх видів державного контролю - фінансового, податкового, правового - дозволяє встановити закономірність в динаміці економічних порушень, залежність їх розмірів від типу виробничої одиниці, структури спотворень і т.п. Так з представлених даних про донараховані суми податку на прибуток можна визначити податкову базу (тобто приховану виручку або завищені фіктивні витрати), яка в грошовому вираженні показує мінімальний рівень тіньового обороту. Використання даних незалежних аудиторських і консалтингових фірм дозволяє отримати інформацію про способи приховування доходів, виплачуваної заробітної плати тощо.

Необхідно відзначити, що дані звітів, матеріали кримінальних справ, аудиторських перевірок неопублічні. На них поширюються режими податкової, аудиторської, комерційної таємниці. З огляду на обмеженість доступу до

відомостей, необхідно відзначити, що дані методи аналізу та оцінки мають, перш за все, відомчу спрямованість і, на нашу думку, їх важко залучити до широкого наукового обігу. Тіньові економічні відносини розвинені у всіх областях України, але в різному значенні. Регіони з високим рівнем інтегрованості криміналітету і місцевої влади, як правило, характеризуються порівняно низьким рівнем капіталоозброєності праці в тіньовому секторі. Це може бути пояснено тим, що в таких регіонах політичний і економічний клімат, який створюється місцевою владою, не вимагає розділяти тіньове і легальне виробництво, тобто часто в тіньовому секторі використовується легально зареєстрований капітал. Інша залежність в тих регіонах, де капіталоозброєність праці в тіньовому секторі перевищує 45% від рівня легального сектора, але по рейтингу інтеграції ці регіони не корумповані. Тут слід згадати про якість капіталу, виведеного в тінь. Виходячи з тих же міркувань що і раніше, можна припустити: ступінь політичної нестабільності в цих регіонах змушує підприємців, що займаються нелегальною діяльністю, повністю відокремлювати свою діяльність від легальної, виводячи в це виробництво капітал. Слід зазначити, що в розрахунках є ще одна група регіонів - регіони з порівняно невисокою капіталоозброєністю праці в тіньовому секторі і низьким рейтингом інтегрованості. Ці регіони вкрай різноманітні і вимагають додаткового вивчення, і можна припустити, що всі ці регіони об'єднує хоча б одна з наступних характерних рис:

- 1) в регіоні переважає не тіньовий, а кримінальний сектор;
- 2) в регіоні проходить процес переділу власності;
- 3) промисловий потенціал регіону застарів як морально, так і фізично (фактично вимагає 100% заміни);
- 4) в регіоні переважає ресурсне виробництво (видобуток корисних копалин - вугілля, нафти, газу і т. д.);
- 5) в регіоні найбільший розвиток отримала не виробнича, а посередницька, в різних її видах, діяльність.

Необхідно відзначити, що всі викладені міркування відносяться до виробничої сфери. Саме цією обставиною можна пояснити розбіжність в оцінках взаємозв'язку тіньового виробництва і ступінь корумпованості місцевої влади, їх інтегрованості.

К.В. Дядюра

Науковий керівник: Шаповалова І. В.

Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ

За сучасних ринкових відносин, існує досить велика кількість людей основна діяльність яких пов'язана з веденням ділових переговорів, саме тому вміння вести ділове спілкування є найбільш важливою умовою успіху та кар'єрного зростання.

Ділове спілкування – це специфічна форма спілкування, основна задача якої спрямована на розв'язок проблем, що виникають в організаціях або на підприємствах під час спілкування між людьми.

Специфічною особливістю цього процесу є регламентованість, тобто наявні певні обмеження, які визначаються як національними так і професійними принципами. Основним видом ділового спілкування є вміння ведення ділових переговорів.

Протягом останніх років значну увагу даній проблемі приділили українські дослідники, серед яких варто зазначити: Цюрупа М. В., Гірник А. М, Дуткевич Т. В. та ін. Проте існує зовсім невелика кількість досліджень, які комплексно охоплюють Сучасні стратегії ведення ділових переговорів, особливо під впливом пандемії Covid19.

Зазвичай серед функцій переговорного процесу виділяють: інформаційну, комунікаційну, координаційно–регулятивну, функцію відволікання уваги, пропагандистську. Більш детальний опис даних функцій представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. – Функції ведення переговорів

Інформаційна	реалізується в той час, коли сторони не готові на спільні дії і рішення, Причиною є невігідність або передчасність.
Комунікативна	орієнтована на налагодження між двома партнерами нових зв'язків і відносин.
Координаційно–регулятивна (контролююча)	реалізуються, при наявності добре налагоджених відносин між партнерами, існують певні домовленості між і переговори ведуться з приводу досягнутих раніше спільних рішень.
Відволікання уваги партнера	функція реалізується за умов, якщо одна зі сторін не зацікавлена в конструктивних переговорах та націлена на перемогу.
Пропагандистська	реалізується, перш за все, коли бажання вирішувати проблему одна зі сторін не має, але зацікавлена в сприятливій для себе суспільній думці, а також коли необхідно переконати партнерів прийняти вигідну для неї позицію.

Карантин став справжнім випробуванням для більшості підприємств України.

Адже постало проблема:

Неможливість функціонувати у звичайному режимі;

Потребу в побудові нових ділових відносин;

Обмежені можливості використовувати простір;

Тривалість і невизначеність на тлі суперечливої інформації;

Актуальність пошуку механізму для справедливих рішень.

Під впливом пандемії найбільш вагомою проблемою, для діяльності підприємства, стали форс–мажорні обставини. Шляхом рішення проблем, що виникали в ситуації карантину стали переговори.

Варто зазначити, що достатньо уваги повинно приділятися підготовці ділових переговорів. Адже від того, наскільки детально будуть підготовлені переговори, залежить не тільки їх результат, але й сам процес.

За умови, якщо форс–мажорні обставини триватимуть досить довгий час, сторонам доведеться вирішувати та погоджувати додаткові пункти в контракті або договорі. Медіація в порівнянні з будь–якими переговорами – процес, який має чіткий алгоритм із декількох етапів. Умовно медіацію можна зобразити так: визначення поля переговорів – робота з інтересами – пошук варіантів рішень.

Наступним фактором успішних переговорів, який виділяють експерти, – відкритість у спілкуванні. Дослідники рекомендують сторонам переговорів при формулюванні пропозицій і тез для партнерів заздалегідь продумати їх зміст. Компроміс являє собою певні недоліки для обох сторін, потрібно було відмовитися від чогось важливого й значимого для кожної з сторін. Уміння та навички організації та ведення ділових переговорів, особливо під впливом пандемії Covid19, підвищує культуру спілкування, забезпечує ріст підприємства та сприяє авторитету кожного учасника переговорного процесу.

Зеленський М.С.

Державний біотехнологічний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТІНЬОВИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ

Поняття тіньової економіки є однією з найпопулярніших категорій в економіці. Тіньова економічна діяльність як економічне явище виникла з моменту

створення державних управлінь для регулювання різних сфер суспільного життя. Слід зазначити, що цей вид економічної діяльності має широку сферу застосування, тому на сьогодні в економічній науці немає чіткого визначення цього явища. Ці відмінності пов'язані з тим, що в кожному з існуючих опитувань за вихідну точку дослідження бралися різні об'єкти дослідження, наприклад, проблеми оцінки розмірів тіньової економіки чи мотиви участі в тіньовій економіці.

Тіньова економіка - це сукупність багатьох різноманітних соціально-економічних явищ та процесів, що поєднують у собі незаконність, тенденцію протистояти існуючому інституційному середовищу та залишатися поза громадським контролем. Як видно з наведеного визначення, тіньова економіка є дуже складним предметом дослідження, що ще раз доводить, що проблема визначення, оцінки та дослідження тіньової економіки є настільки ж актуальною сьогодні, як це було у минулому.

Тепер слід дослідити, що зумовлює становлення та розвиток тіньової економіки. Перша і головна причина - податкове навантаження. За даними різних опитувань, підвищення податкових ставок або запровадження нових податкових ставок за інших рівних умов призводить до того, що підприємства намагаються уникати додаткових податкових зобов'язань та йдуть у тінь.

Ще одним фактором, що сприяє зростанню тіньової економіки, є посилення державного контролю в поєднанні із посиленням законів та обмежень у цій галузі суспільного життя. Зростання нагляду призвело до збільшення витрат на бізнес-транзакцій для бізнесу, що призвело до більше зусиль для переміщення бізнесу в тіньовий сектор.

Ще одним фактором є неадекватне зростання державного регулювання на ринку праці, що відображається на скороченні офіційного робочого дня, що, в свою чергу, створює додатковий поштовх для зростання прихованих обсягів.

Незважаючи на все це, час від часу в економіці існують думки, що тіньова економіка на певному етапі економічного розвитку вирішує ряд соціально-економічних проблем. Справа в тому, що, особливо на початку перехідного

періоду до формування офіційної економіки, тіньовий сектор належить до певного сегмента суспільства. Забезпечує робочі місця, які дещо зменшують існуючу соціальну напругу. Однак тіньова економіка робить більше негативний, ніж позитивний вплив на економіку і державу в цілому, що вимагає систематичної та послідовної боротьби з ним.

Золотько К.А.

Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ

МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ

В сучасних умовах господарювання кожне підприємство робить головний акцент на вирішенні питань стабільності функціонування та максимізації прибутку. Управління оборотними активами підприємства є одним з ключових факторів підвищення економічної ефективності виробництва. Раціональне використання оборотних активів в умовах соціально-економічної нестабільності та мінливості інфраструктури є одним з найважливіших напрямків діяльності підприємств, в основі якого є послідовне та правильне керування оборотними коштами і запасами, також розробка і впровадження заходів, що сприяють прискоренню руху оборотних коштів і зниженню матеріалоемності продукції.

Оборотні активи - сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі. Якщо оборотних активів недостатньо, то підприємство не має можливості виконувати свої зобов'язання в повному обсязі.

Тему оборотних активів, управління ними та методи поліпшення ефективності використання оборотних активів досліджували багато вітчизняних науковців, такі як: Бутинець Ф. Ф., Демченко Т. А., Биковський В. В., Слав'юк Р.А.,

Бондаренко О. С., Брушко Г. В., Ящук Д. Л., Кузнєцова М.С., Рудницька О.М., Скорочкин А., Чубка О.М., Фесюк І.В., Чобіток В. І., Пятилокотова К. С. та ін. Ефективність формування та використання оборотних коштів зумовлена певними особливостями управління їх основними структурними елементами: запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

Можна використовувати методи управління грошовими коштами, зокрема такі: планування грошових потоків, що включає в себе облік руху грошових коштів, аналіз потоків грошових коштів за попередні періоди та складання бюджету грошових коштів;

оптимізація на основі моделей Міллера-Орра та Баумоля.

Але Для забезпечення постійної наявності оборотних коштів і платоспроможності підприємства дуже важливе значення має не лише їх обсяг, але й ефективність управління дебіторською заборгованістю.

Підприємству слід дотримуватись таких трьох способів управління дебіторською заборгованістю:

створення клірингових центрів, які здійснювали б клірингові операції, що включають в себе збір та аналіз інформації щодо результатів торгівлі, на основі яких будуть здійснюватися фінансові операції, які забезпечують виконання зобов'язань за укладеними угодами;

продаж заборгованості, що може бути здійснено через факторинг, сутність якого полягає у купівлі факторинговою компанією грошових вимог постачальника до покупців за визначену винагороду;

застава.

Якщо підприємство буде дотримуватись вище зазначених способів управління дебіторською заборгованістю, то матиме можливість зменшити відтік оборотних коштів та зменшити ризики виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Каражбей Д.Р.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ – ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Державний бюджет – це основний фонд грошових коштів і визначальна ланка державних фінансів. Він представляє собою баланс видатків і доходів, які в той же час наглядно демонструють стан економічної, соціальної складової держави, міжнародної, оборонної, а найголовніше – фінансової політики.

У широкому розумінні складовою фінансової політики є фіскальна, яка характеризує дії держави щодо централізації частини виробленого ВВП у своїх руках і використання їх на задоволення загальнодержавних потреб. Фіскальну політику умовно можна поділити на податкову та бюджетну. Відповідно, податкова політика характеризує діяльність держави в сфері оподаткування. Податкові надходження займають найбільшу частку в структурі доходів бюджету. Так, за період січень – вересень 2021 року, вони становили – 83,65%. Сплачені податки, що надійшли до бюджету, впливають на соціально-економічний розвиток країни, і являються інструментом державного регулювання економікою. Бюджетна політика являє собою діяльність по формуванню бюджету держави, його збалансованості, розподілу бюджетних коштів. Щорічно Верховною Радою України приймається Закон про Державний бюджет на наступний рік, в якому затверджує мінімальний прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, рівень інфляції та дефіциту бюджету, джерела його покриття, суми дотацій, субвенцій та інші показники відповідно до яких закладається обсяг доходів, які потрібно зібрати з населення, а також розподіл бюджетних коштів за певними напрямками.

Таким чином, державний бюджет є основою фіскальної політики, оскільки доходи, які формуються у результаті її здійснення, направлені на задоволення

суспільних потреб, а за рахунок її бюджетної складової розробляється план з формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Карпінський І.М.

Науковий керівник: Соломка О. М.

КНЕУ ім. В.Гетьмана

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Тіньова економіка виступає невід’ємним елементом української господарської системи з деструктивним впливом на неї. Нелегальне виробництво товарів та послуг, неформальна зайнятість, приховування доходів, обіг неврахованої готівки, відмивання грошей, корупція – все це призвело до загрозливого перетікання грошей із легального сектора економіки у тіньовий.

Сучасні науковці трактують тіньову економіку як підпільну, незареєстровану, неофіційну, неформальну, кримінальну, приховану, сіру тощо.

За даними Міністерства економіки України рівень тіньової економіки, розрахований за різними методами, складав у 2021 р. від 22 до 33% обсягу офіційного ВВП.

Масштаби тіньової економіки в різних країнах світу розрізняються та багато в чому пов’язані з національними господарськими моделями та ступенем зрілості ринкових відносин. За даними дослідження Ernst & Young, історично рівень тіньової економіки серед 33 країн, таких як Чеська Республіка, Польща, Словенія, Словаччина, Хорватія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Сербія та ін. коливався від 10,1% до 26,9% від обсягу ВВП.

Головною рушійною силою, що визначає масштаби та темпи зростання тіньової економіки, є збільшення тягаря податків та платежів на цілі соціального забезпечення у поєднанні з посиленням обмежень на офіційному ринку праці.

Стійкі масштаби тіньової економіки, незважаючи на державну протидію, свідчать про наявність об’єктивних факторів, що спричиняють її відтворення.

Тіньова економічна діяльність, що супроводжується ухиленням від сплати податків, призводить до значного скорочення доходної частини бюджету, а це в свою чергу є причиною недофінансування соціальних програм, розвитку загроз національним інтересам країни у соціальній сфері (ЖКГ, охороні здоров'я, освіті).

Отже, тіньова економіка – складне комплексне явище, боротьба з яким залежить від ефективності державної політики. Соціально-економічна та політична стабільність, властива розвиненим країнам, є істотною умовою стримування тіньової активності. Тож, боротьба з корупцією; створення сприятливого підприємницького клімату, ефективного податкового механізму, стимулюючого легальну підприємницьку діяльність є запорукою істотних змін на шляху мінімізації масштабів тіньової економіки.

Кияшко М.О.

Науковий керівник: Пономарьова Т. В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

В останні десятиліття кожна країна світу зіткнулася із проблемою зміни клімату та порушенням екології. Тож, раціональне використання природних ресурсів та догляд за навколишнім середовищем стає важливим елементом світової економіки. Один із дієвих шляхів урегулювання цієї проблеми є державний нагляд за станом середовища. Найпоширеніший інструмент контролю та підвищення екологічності виробництва є впровадження системи екологічного оподаткування.

Згідно із Податковим Кодексом України (14.1.57.), екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово

зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

Проаналізувавши перелік екологічних податків України за 2016-2021 рр. із обсягом відповідних надходжень у державний бюджет, можна зазначити, що протягом досліджуваного періода найбільша питома вага належить екологічному податку за викиди в атмосферне повітря (часта якого коливається у межах між 38,2 до 63,8 %). Наступною категорією є надходження від розміщення відходів, що складає близько 20 % від загального обсягу екологічних надходжень. Найменшу питому вагу серед надходжень мають надходження від скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти – лише 3 %.

Що стосується регіональних особливостей, то слід відмітити, що лідерами із сплати екологічних податків за даними 2021 року є м. Київ (ДП «НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Центренерго», КП «Київтеплоенерго»), Дніпропетровська (ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг», ПРАТ «ПВНГЗК», ПРАТ «ІНГЗК»), Донецька (ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», ПРАТ «ММК ІМ. Ілліча», ПРАТ «МК «Азовсталь»), Львівська (АТ «Дтек Західенерго», ЛМКП «Львівводоканал», ЛМКП «Львівтеплоенерго») та Запорізька (АТ «ДТЕК Дніпроенерго», АТ «ЗФЗ», КОНЦЕРН «МТМ») області. Перша п'ятірка регіонів по наповненню зведеного бюджету за рік суттєво не змінилася, але деякі області змінили свої позиції (зокрема, Запорізька та Львівська).

Окрім того, важливо зауважити, що використання економічних інструментів на благо навколишнього середовища пропагується декількома Цілями сталого розвитку, що переслідуються із ціллю забезпечення високого рівня життя для усіх жителів планети.

Таким чином, рівень забруднення повітря вже давно є проблемою для навколишнього середовища. Це пов'язано з тим, що в звітності відповідних органів немає вимоги щодо регулярного моніторингу джерел викидів забруднюючих речовин, а більшість забруднювачів не поспішають публікувати цю інформацію. Потреба у зміні економічного курсу зумовлена наростанням

екологічних проблем, що можуть похитнути стійкість економічної системи країни. Напрями подальшого дослідження полягають у вивченні поведінки економічних агентів задля більш досконалого розподілу ресурсів і дестимулюванні екологічно шкідливих виробничих процесів.

Климчук Г. М.

Науковий керівник: Решетняк Н. Б.

НТУ «ХП»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ НА СУКУПНИЙ ПОПИТ

У сьогоdnішньому глобалізованому світі люди перебувають у постійному русі. Міграція розмиває традиційні кордони між культурами, етнічними групами та мовами, робить свій внесок у культурне та економічне багатство. Заробітки працівників-мігрантів перетворилися на важливий чинник соціально-економічного розвитку України. За даними Національного банку країна отримує понад 5 млрд доларів США приватних переказів з-за кордону щорічно, що співставне приблизно з 4-5 % ВВП України. Зароблені мігрантами за кордоном кошти витрачаються насамперед на споживання. Найбільш очевидним економічним наслідком надходження грошових переказів є значне покращення добробуту сімей мігрантів. Грошові перекази підвищують дохід домогосподарств приблизно на 12%, що підвищує сукупний попит.

Опитування показують, що приблизно половина грошових переказів в Україну витрачається на споживання, тоді як інша половина виділяється на заощадження, придбання та оновлення нерухомості, та невелика сума інвестується у виробництво. Українські домогосподарства витрачають, як правило, близько двох третин своїх витрат на споживання вітчизняних товарів та послуг, що безпосередньо стимулює внутрішнє виробництво. Припускаючи такий самий розподіл витрат, спричинених грошовими переказами, можемо

оцінити, що споживчий попит від грошових переказів безпосередньо збільшує ВВП приблизно на 3%. І ця оцінка зростає з урахуванням мультиплікативного ефекту споживання, а також впливу приватних інвестицій, що фінансуються за рахунок грошових переказів. Тому грошові перекази відіграють важливу контрциклічну роль у фазі економічних спадів в Україні.

Вплив грошових переказів та еміграції на державні фінанси України неоднозначний: надходження грошових переказів приводять до зростання надходжень від ПДВ, акцизів та митних надходжень за товари та послуги, що оплачені з переказів. З іншого боку, емігранти не платять податки на заробітну плату та внески на соціальне страхування в Україні, тоді як їхню освіту фінансувала держава. Однак очевидно, що грошові перекази зробили важливий контрциклічний внесок, особливо завдяки своєму впливу на доходи бюджету від споживання. Разом з тим значне підвищення платоспроможного споживчого попиту завдяки переказам має мультиплікуючий вплив на економіку. Наприклад, житлові інвестиції мігрантів обумовили швидке зростання введення житла в експлуатацію в регіонах із значною трудовою міграцією за кордон, показники якого помітно перевищували середньоукраїнський рівень. Ці капіталовкладення, вочевидь, спричиняли зростання зайнятості, що особливо важливо для сільської місцевості. До того ж, вони обумовлювали збільшення попиту на будівельні матеріали, сантехніку, меблі тощо, що в сукупності позитивно впливало на економіку. Забезпечене заробітками трудових мігрантів збільшення попиту на вищу освіту сприяло розвитку освітянської галузі. Так, в західних областях України, охоплених масовою еміграцією, зростання кількості вищих навчальних закладів, їх студентів та випускників відбувалося швидшими, ніж в цілому по Україні темпами. Тож для України важливо зберегти свій людський, науковий та освітній потенціал. Для зменшення еміграції з України необхідні заходи, які матимуть чітке спрямування. До них належать заходи у подоланні макроекономічної нестабільності, зі створення робочих місць, розширення іноземних інвестицій, з розвитку сільських територій, підтримки малих і середніх підприємств. Міграційна політика

повинна бути розроблена на основі комплексного підходу до створення привабливого інвестиційного клімату та забезпечення високого рівня життя. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовану форму виїзду працівників за кордон, а також їх повернення, ввезення валюти, а також гарантій нашим співвітчизникам щодо захисту своїх трудових прав за кордоном.

Клушевський С. С.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку національної економіки інвестиційний чинник вважається головним джерелом забезпечення економічного зростання та досягнення позитивного соціального ефекту, але інвестиційна активність вітчизняних підприємств не відповідає вимогам, що заважає ефективній фінансово-господарській діяльності. Вважаємо, що «... для розвитку національної економіки в цілому ... потрібні значні інвестиції, для обґрунтування доцільності яких необхідно брати до уваги еколого-соціо-економічні критерії – тобто, орієнтуватися на сталий розвиток». Питання інвестиційної активності вітчизняних підприємств недостатньо опрацьовані, що обумовлює актуальність та перспективність обраного напрямку наукового пошуку.

Для пошуку напрямів активізації інвестиційної активності вітчизняних підприємств потрібен всебічний аналіз інвестиційної привабливості економіки країни, тому що «... аналіз інвестиційної привабливості національної економіки є основою виявлення та розробки шляхів подолання недоліків у діяльності на мікро-, мезо- та макrorівнях, покращення можливості залучення інвестиційних ресурсів у пріоритетні галузі економіки, а також фундаментом побудови інвестиційної політики країни в цілому».

Для дослідження інвестиційної активності вітчизняних підприємств були проаналізовані розміри і динаміка капітальних інвестицій. Так, в 2020 р. порівняно з 2010 р. загальна кількість капітальних інвестицій в країні зросла в 2,7 рази і становила 508217 млн. грн.

Найбільша частка капітальних інвестицій країни в 2020 р. приходилася на промисловість – 36%, на другому місці інші види економічної діяльності – відповідно 31%, на третьому місці сільське, лісове та рибне господарство – відповідно 10% капітальних інвестицій країни.

В останні роки особлива увага дослідників прикута до проблем сталого розвитку економіки, тому інвестиційна активність вітчизняних підприємств повинна бути сфокусована в цьому напрямку, тобто орієнтована на задоволення економічних, соціальних та екологічних інтересів населення країни. В зв'язку з тим окремої уваги потребують питання енергозбереження та енергоефективності економіки, для розв'язання яких «... необхідні суттєві інвестиції в збільшення внутрішнього видобутку нафти і газу, а також розвитку потенціалу відновлюваної енергії, активізації заходів стосовно максимального збільшення ефективності використання та збереження енергії на всіх рівнях національної економіки». Погоджуємось з думкою про те, що «в сучасних умовах, які характеризуються вкрай недостатнім рівнем фінансових можливостей переважної більшості не тільки підприємств та організацій, але й регіонів та сфер економічної діяльності країни, існує нагальна потреба в пошуку нових джерел фінансування природоохоронних заходів, серед яких необхідно виділити «зелені» облігації та «зелені» кредити для бізнесу».

Крім цього, вважаємо, що «... інструментом позитивних змін є соціальні інвестиції, реалізація яких потребує ефективної взаємодії міжнародних організацій, урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому».

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування можливостей вітчизняних підприємств збільшувати обсяги власних коштів, які можна спрямовувати на фінансування інвестицій.

Коваленко О. В.

Науковий керівник: Губанова Н. Н.

НТУ «ХП»

АНАЛІЗ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19

В економіці України сектор домогосподарств відіграє неабияку роль, як елемент національної фінансової системи, бо саме він формує пропозиції трудових ресурсів, постачає фактори виробництва, формує сукупний попит на кінцеві товари і послуги та створює заощадження, які надалі можуть використовуватися як джерело інвестиційних ресурсів.

Основою добробуту населення країни можуть визнаватися заощадження. Експерти вважають, що для економічного зростання необхідні інвестиції, що становлять 27-35% від ВВП. Наприклад, в 2018 році частка заощаджень домогосподарств України становила 0,5 %, але вже в 2019 році - 2,9%. В останні роки спостерігається тенденція спаду заощаджень, а зменшення частки ВВП, що направлена на приріст вітчизняних заощаджень, є показником нинішнього економічного стану України. Так у 2020 року на заощадження України було спрямовано всього 7% ВВП, коли 2019 року – 12%, а 2018 року – 15%, 2017 року – 17%. Отже, низькі темпи зростання реальних доходів населення, призводить до негативної тенденції поведінки заощадження домогосподарств України.

Доходи населення в 2020 р. досягли 3972,4 млрд грн., а витрати в загальному становили 3989,4 млрд грн., звідси слідує, що заощадження домогосподарств України скоротилися на 17 млрд грн. порівняно з 2019 р. За даними Державної служби статистики, доходи населення України за рік зросли на 6,1%, а витрати на 4,6%.

Індикатором, що визначає ощадно-інвестиційний рівень населення, є оплата праці, бо саме вона домінує серед загальних ресурсів домогосподарств. В

Україні станом на 01.01.2021 року середня заробітна плата становила 397 дол. (12 тис.грн), коли у Польщі даний показник становив 1114 дол., у Чехії – 1250 дол., у Румунії – 742 дол. Як вважає більше ніж 50% українців - готівка є найоптимальнішою формою заощаджень. Тому, на кінець 2019 року на руках у населення перебувало 350 млрд. грн., коли сукупні депозитні вкладення останніх становили лише 576,1 млрд. грн.

Отже, ми можемо стверджувати, що через поширення COVID-19 значний вплив кризи відчула українська економіка, а особливо в секторі заощаджень дохідно-витратної статті домогосподарств. Аналіз показників заощаджень може свідчити про тенденцію до збільшення витрат і скорочення заощаджень. Тому, на державному рівні ми можемо спостерігати значну необхідність розроблення і впровадження механізмів, які будуть сприяти зростанню та залученню заощаджень населення України в економіку держави.

Косаховський М. Б.

Науковий керівник: Котенок Д. М.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ФОРМУВАННЯ ЕЛІТИ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: КОНДИЦІОНАЛІСТСЬКИЙ ПІДХІД

Успіх будь-якої держави безпосередньо залежить від її спроможності виконувати покладені на неї суспільством функції. Лікарі, вчителі, військові – типовий приклад представників сфер публічних послуг, тобто таких, що безпосередньо надаються державою або їх виробництво контролюється нею. Разом з тим, цей перелік не є повним без державних службовців, які, перебуваючи на посадах в органах публічної влади, здатні приймати рішення та здійснювати заходи для подолання певних соціально-економічних проблем. Звичайно, що такі функції мають виконуватися професіоналами, до яких висуваються особливі, компетенційні вимоги та покладаються певні суспільні

очікування. Останні ж, на нашу думку, і призвели до формування уявлення про державних службовців, як про певну управлінську еліту.

Ринковий Т. П. в своєму дослідженні «Державно-управлінська еліта: минуле, сьогодні, майбутнє» пропонує розуміти категорію «еліта», як сукупність індивідів, які володіють владою, приймають рішення стосовно змісту і розподілу основних цінностей у суспільстві, та поділяє її на правлячу і неправлячу. Остання, так звана «контреліта», наділена якостями еліти, проте не може здійснювати управлінські рішення. Нарівні з елітою існує і псевдоеліта, як сукупність некомпетентних осіб, які вважають себе частинкою елітної спільноти. На жаль, таке сприйняття та розуміння терміну «еліта» у сфері публічного управління, на нашу думку, є прийнятним передовсім в теорії.

Узагальнюючи результати вітчизняних досліджень, спрямованих на ретроспективні вивчення української еліти в державній службі, зазначимо, що процес активного формування національної еліти в державній службі відбувається протягом останнього десятиліття. До того часу діяли переважно управлінці, чії цінності були сформовані ще за часів Радянського Союзу, що призвело до створення псевдоеліти державної служби.

Серед кроків останніх років варто відзначити створення Національного агентства України з питань державної служби (НАДС), діяльність якого спрямована передовсім на розвиток державної служби, що відповідає принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам держав-членів ЄС.

Водночас, формування еліти пов'язано не лише зі діяльністю професійних утворень або контролюючих органів. Велике значення має і формування освітнього середовища, що забезпечує формування професійно-правильних компетентностей, вмінь та навичок. У цьому аспекті варто відзначити виокремлення відповідної галузі знань та спеціальності — «Публічне управління та адміністрування». Зазначене сприяло, з одного боку, чіткому окресленню необхідних компетентностей та результатів навчання, а з іншого — сформувало

підвалини для контролю за якістю підготовки майбутніх службовців з боку національного освітнього акредитаційного органу (НАЗЯВО).

Серед заходів останніх років, які забезпечуються уявлення про державного службовця як про еліту є, на нашу думку, запровадження єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ). Звичайно, що сама по собі така форма атестації елітності не забезпечує. Разом з тим, розуміння того, що ЄДКІ запроваджений лише для трьох спеціальностей, свідчить про особливу увагу до якості майбутніх державних службовців, а отже і формування у них відчуття своєї обраності та елітності.

Інституціональні засади формування управлінської еліти в Україні в цілому створені: наявність стандартів вищої освіти, контролюючих освітніх та професійних організацій. Разом з тим, еліта не може формуватися без достатньо високого фінансового та / або соціального забезпечення. Саме останній чинник і до нині справляє визначальний вплив на відмову від державної служби тих, хто міг би стати стовпами української еліти в державній службі.

Крупчицький О.Д.

Науковий керівник: Пономарьова Т. В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

КЛЮЧОВІ ДОМІНАНТИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Поняття «корпоративна соціальна відповідальність» (КСВ, CSR) почало формуватися в 70х рр. минулого століття, коли великі компанії в США та Великобританії почали розуміти необхідність поєднання різних елементів корпоративної політики, пов'язаних з корпоративними відносинами, індивідуальними факторами середовища та цілісними підходами для взаємодії з суспільством. Актуальність цих питань пов'язана із тим, що турбота про

конкурентоспроможність ринку має поєднуватися із соціальною відповідальністю перед суспільством.

Корпоративна стійкість вкрай важлива у контексті реалізації цілей сталого розвитку, і включає збалансований підхід до економічного прогресу, соціального прогресу та захисту навколишнього середовища. Єдиного визначення КСВ не існує і, мабуть, не може бути, оскільки це системний підхід до складної проблеми.

Європейська комісія визначає КСВ як «відповідальність компаній за їх вплив на суспільство». Всесвітня рада бізнесу зі сталого розвитку визначає КСВ як «постійне зобов'язання бізнесу робити внесок у економічний розвиток, одночасно покращуючи якість життя працівників та їх сімей, а також спільноти та суспільства в цілому».

Через невизначеність характеру діяльності КСВ важливо мати можливість ідентифікувати таку діяльність. На думку дослідників Кроутера Д. і Араса Г. можна виділити три основні принципи, які разом охоплюють всю діяльність із КСВ: сталість, підзвітність, прозорість.

Сталість означає, що суспільство не має використовувати більше ресурсу, ніж можна відродити. Розгляд суб'єктів господарювання як частини ширшої соціальної та економічної системи означає, що такі ефекти необхідно враховувати не лише для вимірювання витрат і вартості, створених у сьогодні, але й для майбутнього самого бізнесу. На практиці корпорації, як правило, прагнуть зменшити нестабільність шляхом підвищення ефективності використання ресурсів, зокрема, за рахунок програми енергоефективності.

Що стосується підзвітності, то це пов'язано безпосередньо з тим, що суб'єкти господарювання визнають, що їх дії впливають на зовнішнє середовище, і тому беруть на себе відповідальність за наслідки своїх дій. Таким чином, ця концепція передбачає кількісну оцінку наслідків вжитих дій, як внутрішніх для суб'єктів господарювання, так і зовнішніх.

Прозорість, як принцип, означає, що зовнішній вплив дій суб'єкту господарювання можна визначити зі звітності цього суб'єкту, а відповідні

факти не приховані в цій звітності. Прозорість має особливе значення для зовнішніх користувачів такої інформації, оскільки цим користувачам не вистачає базової інформації та знань, доступних внутрішнім користувачам такої інформації.

Таким чином, можна вважати, що розглянуті принципи є домінантами КСВ в контексті економічного розвитку. Бізнес може досягти довготривалого успіху завдяки соціально відповідальній та етичній поведінці. Напрямки подальшого дослідження зазначеної проблеми пов'язані із дослідженням потенційних переваг КСВ для бізнесу.

Кулинич К. В.

Науковий керівник: Гуроров О.І.

Державний біотехнологічний університет

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Сучасні реалії української економіки характеризуються безперервним збільшенням ролі інновацій як ключового чинника успіху у конкурентній боротьбі. Інноваційний шлях розвитку економіки є невід'ємною частиною загальносвітового науково-технічного прогресу в умовах глобалізації. Серед нормативно-правових актів, що стосуються інноваційного розвитку АПК, слід відмітити Концепцію Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки України. Згідно з даною концепцією збереження, примноження та підвищення якості науково-технічного потенціалу агропромислового виробництва віднесено до пріоритетних національних інтересів.

Аналіз шляхів подолання кризових явищ та вибір ефективних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що найоптимальнішим із можливих напрямків у аграрній сфері є інноваційний. Лише таким чином можна швидко й ефективно трансформувати аграрне виробництво, стимулювати мале і середнє

підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок. Конкурентоспроможність продукції АПК та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання має ґрунтуватися на певному рівні інноваційного розвитку, що сприятиме формуванню їх нових компетенцій. Україна, яка має надзвичайно сприятливі природні та кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва, внаслідок технологічної відсталості та нераціональної організації реформованого за неоліберальною моделлю аграрного сектору сьогодні не в змозі забезпечити своє населення доступною за ціною і достатньою за стандартними нормами харчовою продукцією. Недоліки економічної політики останнього десятиріччя відзеркалились на розвитку всього агропромислового комплексу, а особливо у сфері сільського господарства: відбулось відставання аграрного сектору від інших галузей національного господарства за ключовими технічними, економічними й організаційними параметрами. Сільське господарство потрапило до жорстких цінових диспропорцій, втратило постійні канали збуту своєї продукції та придбання матеріально-технічних ресурсів. Як наслідок, відбулось порушення обігу фінансових ресурсів галузі за всіма основними параметрами – зокрема, залучення кредитів й інвестицій, а також отримання державної фінансової підтримки.

Інноваційні підходи до розвитку аграрної сфери є вагомим стимулятором зростання національної економіки в цілому та засобом вирішення різноманітних соціально-економічних та глобальних викликів як у розвинених країнах, так і країнах, що розвиваються. Особлива потреба в них виникає у період, коли економіка країни перебуває на етапі подолання економічного спаду. За таких умов система державних пріоритетів повинна спрямовуватися на формування інноваційного потенціалу в усіх сферах суспільного розвитку, зокрема і в аграрному секторі, акцентуючи при цьому увагу на відтворенні людського капіталу, зростанні капіталізації ринкової вартості компаній, що здійснюють інноваційні розробки. На основі зазначеного можна зробити висновок, що аграрний сектор України потребує не тільки відродження агропромислового виробництва за попередніми параметрами, якими б якісними

вони не здавалися, але й на здійснення інноваційних структурних перетворень, досягнення випереджаючих параметрів розвитку продуктивних сил та суспільних відносин та становлення якісно нової структури АПК.

Лавна Т. І., Грицина Т. Ю.

Науковий керівник: Зомчак Л.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Традиційно при дослідженні регіонального розвитку зосереджуються на економічних чинниках, інноваціях та процесах використання ресурсів. Аналогічно, розвиток регіонального туризму зазвичай виражається в економічних аспектах, таких як кількість робочих місць та виготовленої сувенірної продукції. Цей підхід зазвичай ігнорує соціальні та громадські аспекти розвитку туризму. Розвиток туризму залежить від рівня соціального, політичного та культурного капіталу, тому може бути успішним інструментом регіонального розвитку (навіть в економічному плані).

Для проведення кластеризації було обрано дані про туристичну діяльність областей України у 2020 році, а саме дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів); дохід від екскурсійної діяльності; сума комісійних, агентських і інших винагород; операційні витрати на туристичну діяльність. Усі дані взято з сайту Державної служби статистики України у розрізі областей України.

Для проведення кластеризації було обрано метод метод k-Means (k-середніх). Після проведення кластеризації цим методом отримано 4 кластери. До першого кластеру увійшло 15 областей (60%), до другого кластеру – 7 областей (28 %), до нульового – 2 області (8 %) і до третього – 1 область (4%).

Поділ областей по кластерах: кластер 1: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Тернопільська, Харківська, Черкаська; кластер 2: Донецька, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Чернівецька; кластер 0: Луганська, Київська; кластер 3: м. Київ

Майже усі поля мають велику значимість при формуванні кластерів. Для нульового кластера найбільшу значимість мають темпи зростання/зниження доходу/витрат; для першого кластера важливі всі поля; для другого кластеру ті ж поля, що і для нульового; для третього кластеру всі поля, окрім темпів зростання/зниження

З розрахунків можна побачити, що кластери 1 і 2 мають найбільшу схожість (88,33%) і найтісніший зв'язок. Перший кластер виділяється тим, що у нього значимість усіх показників висока. Другим за величиною є кластер 2 за ним 0 і потім 3. Також досліджено зв'язки між всіма кластерами, проаналізовано адекватність результатів та зроблено висновок про доцільність проведення кластерного аналізу для дослідження туристично діяльності в розрізі областей України.

Никончук К. О.

Наукові керівники: Лисюк Т. В., Терещук О. С.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЕКСКУРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНИ

На сьогоднішній день екскурсійна діяльність Волинської області пережила чи не найбільш кризовий період за всю історію незалежності. Попит на екскурсійні послуги впали на 90-95%.

Пандемія коронавірусу практично залишила без роботи гідів. У Луцьку екскурсіводи від березня до червня 2020 року залишилися без роботи. Згодом

дозволили проводити екскурсії для невеликих груп. Якщо до пандемії, особливо у вихідні, годі було пройти Старим містом через велику кількість екскурсійних груп, то сьогодні їх зустрінеш зрідка. На сьогодні іноземних туристів у Луцьку практично немає. Згорнувся і діловий туризм. Бо всі заплановані конференції перейшли в онлайн режим.

Проте, влітку 2021 року екскурсійна діяльність почала відновлюватися. Свої двері відчинили такі музеї: Художній музей, Волинський краєзнавчий музей, Музей дзвонів у Луцькому замку, Музей Волинської ікони, Музей книги та інші музеї та екскурсійні об'єкти які продовжили свою діяльність.

В рамках проєкту «Луцьк+» розроблено 10 туристичних маршрутів, що включають найцікавіші локації м. Луцька та інші куточки Волині.

Екскурсійна сфера зіштовхнулася з низкою проблем спричинених пандемією COVID-19. На сьогодні причинами нестабільності є досить велика кількість проблем, які сповільнюють розвиток екскурсійного туризму в Волинській області та гальмують розвиток туристичної індустрії, а саме:

- недостатнє фінансування;
- зменшення кількості екскурсій;
- зменшення прибутків;
- звільнення гідів від роботи;
- зменшення туристичних потоків.

У Волинській області з метою недопущення повної стагнації в екскурсійній діяльності, а також банкрутства фахівцями роботодавців в сфері туризму розроблено ряд заходів, успішна реалізація яких дозволить туристично-екскурсійному бізнесу безпечно функціонувати в умовах карантинних обмежень та активно відновитися після їх закінчення.

За таких умов, одними з найважливіших проблем у екскурсійній сфері аналізованої області на сьогодні, є забезпечення засобів індивідуального захисту, дотримання соціальної дистанції, і загалом безпека туристів яка лягає на плечі екскурсовода.

Адже відвідувачам необхідно:

обробити руки антисептичним засобом перед входом на територію в музей чи інший екскурсійний об'єкт;

дотримуватися соціальної дистанції в 1,5 м.;

заходити до закладу та пересуватися по ньому вдягнені в захисну маску, що прикриває ніс та рота.

За порушення цих обмежень керівництво екскурсійних об'єктів, можуть притягати до відповідальності за ст. 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Розмір штрафу для посадових осіб складатиме від 34,0 до 170,0 тис. грн.

Проте, не дивлячись на фактичне послаблення карантинних обмежень, після карантину екскурсійний бізнес все ще знаходиться під ризиком заборони діяльності в червоних та помаранчевих зонах. Щоправда, повністю забороняти екскурсійну діяльність не виправдано, якщо дотримуватися елементарних санітарних норм та правил.

Пандемія посприяла тому, що культура так би мовити повернулася обличчям до самих мешканців Луцька. Адже до запровадження карантинних обмежень туризм у Волинській області на 80% складався із культурного туризму, гості області, серед яких значну кількість складали іноземці, обов'язково відвідували об'єкти культурної спадщини, музеї, фестивалі. Те, що внаслідок запровадження карантину, потік туристів майже повністю зупинився, змусило представників культури зосередити свою увагу саме на мешканцях міста та області, збільшити кількість просвітницьких заходів, щоб самі мешканці усвідомили, де вони живуть, які пам'ятки та об'єкти культури їх оточують.

Литвинов Р. А.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Актуальним питанням сьогодення є соціально відповідальне ведення бізнесу, яку «... доцільно розглядати як інститут сталого розвитку економіки, який функціонує завдяки закріпленню законодавчих та соціальних норм впливу бізнесу на суспільство та навколишнє середовище». Підтримуємо думку про те, що «... наявність соціального капіталу ... виступає першоосновою для імплементації засад соціальної відповідальності бізнесу». В той же час «... сьогодні одним з головних чинників формування соціального та людського капіталу, а також розвитку економіки в цілому стають соціальні інвестиції».

Таким чином, можна зробити висновок, що інструментом для реалізації соціальної відповідальності бізнесу є соціальні інвестиції, які вимагають формування відповідної стратегічної політики компаній та усвідомлених дій у місцевих громадах, що повинно враховувати загальні інтереси та приносити вигоду усім зацікавленим сторонам (стейкхолдерам). Соціальні інвестиції об'єднують соціально зорієнтовані проекти бізнесу, місцевої влади і неприбуткових організацій.

В ході реалізації соціальних інвестицій матеріальні, технологічні, управлінські та/або інші ресурси, в тому числі фінансові кошти компаній за відповідним рішенням керівництва вкладаються у виконання соціальних програм, які повинні враховувати інтереси як внутрішніх, так і зовнішніх стейкхолдерів. При цьому в стратегічному відношенні компанія очікує отримання певного економічного та/або соціального ефекту.

Соціальні інвестиції, які здійснюються задля забезпечення соціальної відповідальності бізнесу, повинні надавати взаємну вигоду всім зацікавленим

сторонам, в тому числі органам державної влади та місцевого самоврядування, інвесторам, мешканцям громад, наявному персоналу компанії, споживачам продукції тощо. В розвинутих країнах Європи та світу держава здійснює регулювання соціальних інвестицій через власні інститути, використовуючи відповідні нормативні та законодавчі акти.

Особливу значущість соціальні інвестиції мають в аграрній сфері внаслідок суттєвої залежності інтересів агробізнесу та безпосередньо мешканців сільських територій. Нами було досліджено питання соціального інвестування на прикладі агрохолдингу, який здійснює власну діяльність на вітчизняному ринку сільськогосподарської продукції – ASTARTA Holding N.V. В 2020 р. чисельність наявного персоналу порівняно з 2017 р. зменшилась на 45% – до 5027 осіб, в той же час витрати на навчання персоналу скоротилися на 29% – до 100 тис. євро.

В 2020 р. порівняно з 2017 р. соціальні інвестиції ASTARTA Holding N.V. зросли на 20%. Через пандемію COVID-19 обсяги соціальних інвестицій в охорону здоров'я збільшилися майже в шість разів і становили в 2020 р. 896 тис. євро.

На основі опрацювання літературних джерел робимо висновок про те, що підвищенню ефективності соціальних інвестицій у майбутньому сприятиме збільшення обсягів вкладень у соціально сфокусовані сфери економічної діяльності, а також компанії, діяльність яких спрямована на розробку та впровадження інноваційних технологій, що сприяють охороні навколишнього середовища, запобіганню кліматичним змінам тощо.

На процесі поширення соціально відповідальної діяльності, до якої відносяться соціальні інвестиції, впливає наявність та використання соціального капіталу, який «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою. Саме це

забезпечує зниження трансакційних витрат і підвищення ефективності функціонування ринкової економіки в цілому».

Попри численні наукові публікації з питань соціального капіталу, на теперішній час залишаються недопрацьованими моделі його формування та використання, що «... стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому». Саме тому актуалізуються подальші дослідження впливу соціального капіталу на соціальну відповідальність бізнесу, а також форми та методи здійснення соціальних інвестицій.

Мажнікова В.Г.

Науковий керівник: Сідельнікова І.В.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ШЛЯХ РОЗБУДОВИ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Пошук і розробка шляхів розбудови креативного сектору економіки в країні вимагає визначення та обґрунтування сутності креативних кластерів, особливостей їх формування на прикладі закордонного та вітчизняного досвіду і розробки пропозицій щодо його реалізації в умовах здійснення політики децентралізації та інтеграції.

Слід зазначити, що, на відміну від класичної кластерної концепції, системні науково-методологічні розробки у сфері креативних кластерів практично відсутні, особливо у напрямі розв'язання завдань розвитку креативної економіки. Системними проблемами в секторі креативних індустрій на рівні країни, що стримують формування креативних кластерів і вимагають негайного вирішення в межах розробки та реалізації відповідної концепції, є наступні: відсутність єдиних підходів до визначення меж сектору креативних і творчих індустрій і, відповідно, креативного сектору економіки; відсутність системності

наявних ініціатив щодо підтримки сектору креативних індустрій з боку органів державної влади; концентрація зусиль органів державної влади й бізнесу на великих монопроєктах інфраструктурного призначення і відсутність інтересу до поширення отриманого досвіду й практики в проєктах меншого масштабу, якими є творчі проєкти; відсутність досвіду застосування механізмів державно-приватного партнерства в секторі креативних індустрій; слабка комунікація наявних професійних об'єднань; недостатній ступінь інтеграції між етапами формування доданої вартості в креативних індустріях, що зменшує потоки інвестицій у сектор; недосконалість системи офіційної статистики, відсутність достовірної інформації про масштаби креативного сектору.

Одним з підходів у межах реалізації державної економічної політики може бути фінансування заходів щодо розвитку кластера, що передбачає використання як бюджетних, так і позабюджетних джерел фінансування. Наприклад, до бюджетних витрат мають належати витрати на стимулювання приватних інвестицій в інфраструктурний розвиток кластера, забезпечення реалізації програм державної підтримки учасників кластера, окремі заходи щодо просування кластера на внутрішньому й зовнішньому ринках. До позабюджетних витрат слід віднести низку витрат, фінансування яких передбачається частково або повністю забезпечити з позабюджетних джерел, у тому числі подальші дослідження сектору креативних індустрій у країні, розробка бази даних компаній кластерів, освітні й консалтингові механізми розбудови креативної економіки в Україні, послуги у сфері менеджменту креативних індустрій, організація презентацій і конференцій, виставкова діяльність тощо. Ці витрати можливо частково або повністю фінансувати з таких джерел, як благодійні фонди, міжурядові фонди й організації, кошти спонсорів і приватних інвесторів.

Слід зазначити, що забезпечення бюджетної складової розвитку креативного кластера передбачається на початковому етапі. Надалі інвестиційна привабливість кластера буде ставати більш очевидною для приватних інвесторів, що приведе до перерозподілу структури фінансування на користь

позабюджетних джерел як у пілотних проєктах креативного характеру, так і в майбутніх проєктах такого типу.

Особливо важливим питанням у процесі формування креативних кластерів є підвищення рівня поінформованості про кращі світові креативні практики. З метою прискорення темпів зростання креативного сектору необхідним є постійний обмін інформацією з представниками закордонних творчих співтовариств. Результати досліджень кращих світових практик можуть стати ефективними практичними посібниками для всіх зацікавлених сторін, участь яких в економічних, культурних і соціальних процесах визначає майбутню долю розвитку креативних індустрій.

Мазурик М.О.

Науковий керівник: Гелеверя Є. М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ АКТИВИ В БУДІВНИЦТВІ ТА ЇХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ

В національній економіці довгий час надають перевагу спостереженню кризових явищ, що зупиняють інноваційну активність та ріст людського потенціалу, як наслідок – залишається низький результат розроблення та здійснення інноваційних проєктів, гальмується впровадження сучасних технологій.

Зміни світової економіки формулюються відтепер інтелектуальною активністю громадян, компаній та держави. Інтелектуальні активи забезпечують народження новітніх ідей, які комерціалізуються в інновації.

Саме творчі елементи людського потенціалу набувають великого значення в умовах теперешнього інноваційного росту, оскільки визначають обсяги значення інтелектуальних активів та їх комерціалізацію. Тому дослідження інтелектуального компоненту людського потенціалу та формулювання

інтелектуальних активів у його структурі є важливою частиною визначення конкурентоспроможної економіки.

Інтелектуальні активи є складовою частиною інтелектуального капіталу. Всі інтелектуальні активи мають нематеріальну форму, яка є унікальною та забезпечує економічну вигоду зараз та в майбутньому. Підвищення балансової вартості підприємства і забезпечення можливості додаткового залучення інвестиційних ресурсів завдяки цим активам. За допомогою вітчизняних та зарубіжних досліджень аргументовано значення інтелектуальних активів та здатність формувати майбутній результат, що визначає їх дослідження. Ідентифікація інтелектуальних активів в структурі людської діяльності має стати невід'ємною частиною національної інноваційної системи, що сприятиме росту конкурентоспроможності та прибутковості суб'єктів економіки.

Великомасштабні трансформування нашого часу не лише змінили значні елементи світових соціально-економічних процесів, а й поглибили та поширили сьогоденні ризики. Темп змін досить прискорився, а конкурентоспроможність стала все більше визначатися інтелектуальною основою капіталу. Саме економічно обізнана людина стає основним фундаментом інноваційних змін та росту економіки. Разом з цим присутність в державі факторів національної інноваційної системи визначають прогрес руху інноваційних зрушень та рівня комерціалізації інновацій. Виникає необхідна умова дослідження інтелектуального капіталу та його ролі в національній інноваційній системі з метою виявлення інтелектуальних активів, вплив на які дозволить підвищити ступінь інноваційного росту нашої країни.

Малишівський Т.В.

Науковий керівник: Стефінін В. В.

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

УКРАЇНА У СВІТОВИХ ПОТОКАХ КАПІТАЛУ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Залучення інвестицій в економіку країни - одне із ключових завдань, яке стоїть як перед урядом (формування інвестиційної привабливості на рівні країни), так і перед керівництвом кожної із утворених територіальних громад (формування інвестиційної привабливості на місцевому рівні та робота безпосередньо із потенційними інвесторами). Адже, притік інвестицій в економіку несе в собі ряд переваг:

підвищення темпів економічного зростання;

зменшення рівня безробіття та створення нових робочих місць;

залучення нових технологій виробництва та менеджменту;

притік іноземної валюти та стабілізація обмінного курсу;

підвищення рівня доходу у суспільстві.

Саме тому, інвестиційна політика повинна бути однією із пріоритетних політик у державі на усіх рівнях, адже саме від імплементації даної політики, великою мірою залежатиме майбутній соціально-економічний розвиток як громад, так і держави в цілому.

Проте, минулий досвід залучення іноземного капіталу в економіку України вказує на те, що станом на сьогодні, Україна перебуває на узбіччі міжнародного руху капіталу.

Відповідно до даних Світового Банку, за підсумками 2019 року, Україна абсорбувала 0,39% усього капіталу у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що був залучений у світову економіку, що в розрахунку на одного мешканця становить 131,41\$. Для порівняння, наведемо аналогічні розрахунки для країн - сусідів (табл. 1). Як бачимо із даних, показники залучення ПІІ для

України в абсолютному вимірі є досить посередніми на фоні сусідніх країн - п'ята позиція у рейтингу для даної групи країн - 5,83 млрд. дол. США у 2019 р.

Таблиця 1

Показники залучення ПІІ в окремих країнах за 2019

Назва країни	Загальний обсяг притоку ПІІ, млрд. дол. США	Частка в структурі глобального притоку ПІІ, %	Притік ПІІ в розрахунку на 1 особу, дол. США.
Білорусь	1,27	0,08%	135,17
Угорщина	92,16	6,15%	9432,32
Молдова	0,50	0,03%	188,22
Польща	14,40	0,96%	379,27
Румунія	7,37	0,49%	380,22
Росія	31,97	2,13%	221,42
Словаччина	2,31	0,15%	424,02
Україна	5,83	0,39%	131,41
Світ	1498,07	100,00%	194,98

Проте, якщо розрахувати показник притоку ПІІ на одну особу, ситуація виглядає досить критичною, адже в такому рейтингу Україна займає останню, 8-му сходинку, у даній групі країн. Варто зазначити, що даний показник є більш об'єктивним, адже він ілюструє саме ефективність залучення інвестицій, анулюючи при цьому фактор території.

Як бачимо, в Україні надзвичайно низька ефективність залучення іноземного капіталу у вигляді ПІІ. Саме тому, в країні необхідно змінювати підходи щодо

розробки та імплементації інвестиційної політики на загальнодержавному та місцевому рівнях, зокрема шляхом використання нових інструментів інвестиційної політики, а також модернізації уже наявних. В іншому випадку, розрив між даними показниками тільки зростатиме, що і надалі залишатиме Україну на узбіччі світових потоків капіталу, а відповідно і технологій, що гальмуватиме подальший соціально-економічний розвиток країни.

Михайлов Д.М.

Науковий керівник: Євченко В. В.

УПА

МЕТОДИ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ, ЯК НЕОБХІДНІСТЬ В ЕКОНОМИЦІ УКРАЇНИ

Україна – одна з найбільших країн Європи за територією та чисельністю освіченого населення, лідируюча держава за площею родючих ґрунтів і технічних талантів, країна зі сприятливим географічним положенням стосовно найбільших світових ринків. Україна має багато корисних копалин, відкрита для бізнесу та в цілому достатньо демократична країна. Водночас українці – дуже бідні громадяни. Як так сталося?

Одна із версій – це те, що українці мало працюють. Проте вона дещо абсурдна, тому що українці – один із найбільш зайнятих працею народ у світі. Проте це не сприяє добробуту населення. Тому не достатньо працювати багато – необхідно працювати ефективно.

Звертаючись до даних Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), серед європейців більше часу на роботі проводять греки (більше 2034 годин на рік) та росіяни (приблизно 1982 години), в той час коли ефективність їх праці найнижча. У цілому по Єврозоні цей показник сягає менш ніж 1600 годин на рік. Слід підкреслити, що Україна в рейтингу ОЕСР не фігурує.

В той самий час показник по рівню продуктивності праці, який являє собою відношення ВВП до проведених годин на робочому місці, в Росії – 25,9, у Греції – 36,2. Що стосовно загального показника Євросони, то він перевищує 50. Це означає, що більшість європейських країн ефективно використовують людський ресурс та час, до таких країн слід віднести і Україну.

Віктор Галасюк наголосив, що: «Поки ми можемо тільки мріяти про європейські соціальні стандарти – щоб жити, як європейці, ми повинні навчитися працювати, як азіати. А продуктивність праці в Україні в 2 рази нижча, ніж у Росії, у 3 рази нижча, ніж у Білорусії, у 4 рази нижча, ніж в Європі, і в 6,5 рази нижча, ніж в США». Тому, основою розвитку української економіки є не тільки розвиток підприємств, а і розвиток її працівників. Як відомо, час – це єдиний непоправний ресурс. Тож актуальність тематики тайм-менеджменту є незаперечною.

Тайм-менеджмент (від англ. «time management») – сукупність методів оптимальної організації часу для виконання поточних задач, проектів та календарних подій.

Тайм-менеджмент розпочинається з постанови мети менеджера, яка повинна бути конкретною, реальною, вимірною, кінцевою. Постановка мети передбачає аналіз і формування особистих цілей. Мета описує кінцевий результат, дає ясність про те, у якому напрямку рухатися.

Поставивши перед собою мету, необхідно прибігти до планування. Це один із важливіших аспектів управління часом. Сутність полягає в тому, що час, який було витрачено на планування, скорочує час, необхідний на роботу в цілому. Під час цього прийому обумовлюються рішення про те, що, як і коли необхідно виконати.

Сучасні економісти до процесу планування відносять такі етапи:

1. складання списку;
2. визначення пріоритетів.

У тайм-менеджменті існують безліч методів та прийомів, які необхідно використовувати менеджерам під час своєї роботи.

Першим методом є «АВС-аналіз». За даною методикою:

1. А-завдання – найважливіші. На їх реалізацію потрібно всього 10% часу, але вагомість А-завдань важко переоцінити, оскільки саме їх внесок у досягнення цілей оцінюється як 70%;
2. В-завдання – середньо-важливі, на них припадає приблизно 20% необхідного часу на виконання і 20% по значущості;
3. С-завдання вимагають не менше 70% часу, але користь від них у сукупності не більше 10%.

Технологію аналізу завдань за принципом АБВ можна здійснити наступним чином:

1. скласти список усіх майбутніх завдань у відповідному часі (день, місяць, квартал, рік);
2. систематизувати завдання по мірі їх важливості, встановити черговість справ.

Другий метод – спосіб поєднання параметрів «важливість і терміновість». Переглянувши список справ, необхідно проаналізувати їх порівняльну важливість і терміновість. Після цього всі справи можна поділити наступним чином: А – важливі і термінові; В – важливі і нетермінові; С – неважливі і термінові, D – неважливі і нетермінові.

Цей прийом полягає в ефективній роботі з інформацією. Тут найважливіше не вибирати всю інформацію. Важливо не тільки отримувати її, а і аналізувати. Обов'язковою умовою є фільтрація інформації. На основі зібраних даних приймається те чи інше рішення.

Прийом третій – готовність виконувати неприємні справи. Даний метод можна використати, щоб подолати небажання до таких справ:

1. розглянути неприємну справу;
2. визнати, що неприємність стає ще більшою, коли все ж таки доводиться приступити до цієї справи;
3. пробудити в собі ентузіазм, щоб впоратися з неприйняттям даної справи.

Проблему все одно рано чи пізно доведеться вирішувати. Крім того, проблема не зникне, а обсяг роботи, який необхідно виконати, з часом може лише збільшитись.

Прийом четвертий – вміле чергування роботи і відпочинку. Важливим правилом тут є те, що до початку нового робочого періоду організму необхідно відновити свої сили. Не потрібно нехтувати повноцінними перервами, сном та відпочинком. І треба пам'ятати, що у кожної людини під час роботи можуть бути притаманні як підйоми, так і спади енергії, життєвого тону, розумової активності тощо.

Варто зазначити, що менеджер повинен керувати не тільки процесами, а і часом. Тому, дуже важливо наймати на роботу кваліфікованих менеджерів, і не економити коштів на цьому. Економія часу дасть змогу раціонально користуватися своїми можливостями та можливостями команди.

Таким чином, ефективність тайм-менеджменту – це не тільки швидкість виконання тієї чи іншої справи, а і грамотний розподіл ресурсів. Розпочинаючи свою управлінську діяльність менеджеру необхідно все ретельно продумати і спланувати, а вже потім звернутися до методів ефективного тайм-менеджменту.

Неруш Є.І.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ«ХП І»

НАЦІОНАЛЬНЕ БАГАЦТВО УКРАЇНИ: ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

В умовах сьогодення економіка України характеризується нестабільністю, головною проблемою слугує економічна криза в країні, яка почалася декілька років тому і триває дотепер. Для того, щоб її зупинити і вивести країну з цього стану, необхідно ефективно використовувати все наявне національне багатство.

Саме національне багатство є резервом, що застосовують як передумову для соціально-економічного розвитку в країні.

Національне багатство – це сукупність матеріальних благ, створених працею поколінь людей і залучених до економічного обороту. Воно є змінною величиною, що весь час змінює свої розміри, структуру та безперервно оновлюється.

Національне багатство України налічує багато складових. Основною складовою частиною є природні ресурси країни - земля, надра, вода, ліси, атмосфера, клімат. Більшість елементів природного багатства України мають тенденцію до зниження в результаті антропогенного впливу. Тому існує тенденція до збереження елементів природного багатства. Для її підтримки потрібно вводити обмеження на викид шкідливих речовин в атмосферу та стимулювати вторинну переробку матеріалів.

Однією з важливих складових Українського багатства виступає нематеріальне виробництво - грошові цінності, усі людські здібності, а також нагромаджений виробничий досвід суспільства. Ця складова є дуже важливою, адже зараз розробка нових технологій, цінується як ніколи. Дуже цінуються також і підприємницькі здібності людини. Також саме нематеріальна форма багатства, що забезпечує розвиток людини, відіграє вирішальне значення у якісних перетвореннях і структурних зрушень в економіці.

Щоб покращити стан та наростити складові національного багатства України, потрібно раціонально використовувати виробничий потенціал, що в результаті забезпечить зростання ВВП та підвищить добробут країни. Також, соціально-політичне становище та міжнародні відносини країни мають прямий вплив на зміни. Так, наприклад, через війну на Сході України, наша країна втратила значну частину національного багатства у вигляді природних ресурсів. Тому, для того, щоб збільшити національне багатство, спочатку потрібно стабілізувати економіку країни та забезпечити мирне становище її жителям.

Отже, з вищенаведеного можливо зробити висновок, що через нестабільну економічну ситуацію на території України всі національні багатства

використовуються не на повну потужність, а як результат, зтяжний спад. Для його подолання потрібно розробити і втілити в життя найпродуктивнішу структуру використання елементів національного багатства.

Ніколайчук Т.О.

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» НАНУ

ЗАПОВІДНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ФОРМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СВБ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Представники приватного сектору економіки, що здійснюють екологоорієнтовану господарську діяльність, що мають на меті отримати фінансову підтримку, повинні співпрацювати з банківськими або іншими фінансовими установами на загальних умовах кредитування. Під час надання екологоорієнтованим суб'єктам господарювання пільгових умов отримання кредитів або інших механізмів співпраці, фінансові установи є представниками соціально відповідальних бізнес (далі -СВБ) угруповань, оскільки, перш за все, приймають участь у забезпеченні екологічного благополуччя населення, вирішенні важливих економіко-екологічних програм, формуванні інноваційних форм підприємництва, розширенню власної інвестиційної діяльності, і тільки потім, - отримання прибутку. Фінансово-організаційна співпраця має бути вигідною не тільки для адміністрацій об'єктів природно-заповідного фонду, але й для фінансових установ. Нами пропонується розглянути алгоритми співробітництва установ природно-заповідного фонду та кредитних спілок, як фінансових інституцій, що наразі не залучені до співпраці в галузь заповідної справи.

Отже, одним з головних інструментів підтримки розвитку підприємницької діяльності є кредитування бізнесу, суб'єктами якого, як правило, є банківські установи. Система «заповідного кредитування» (РС) має стати не тільки власне угодою позики, але й економіко-екологічним підґрунтям для суб'єктів, які

планують вести свою господарську діяльність у форматі reserve business, як форми СВБ, та інвестиційним інструментом співпраці з фінансово - кредитними та банківськими установами.

З метою участі у програмах РС необхідно дотримання мінімально-допустимих критеріїв еколого-організаційного характеру: 1) віддалена територія об'єкту ПЗФ від великих міст або промислових регіонів; 2) довготривала інфраструктурна програма розвитку регіону розташування заповідного об'єкту; 3) вироблення та реалізація продукції виробленої з сировини вирощеної на заповідних територіях; 4) розвиток економіко-екологічної інфраструктури на заповідних об'єктах, розташованих на суміжних територіях з Операцією об'єднаних сил; 5) розташування суб'єкту підприємницької діяльності на суміжній з заповідною територією; 6) участь у реалізації спільної рекреаційної, туристично-оздоровчої діяльності з установами ПЗФ; 7) ведення господарської діяльності, в рамках концепції розвитку об'єктів ПЗФ, як «зони вражень», в тому числі послуги у форматі «mental-services»; 8) надання екосистемних послуг власне на заповідних територіях (наприклад, на території господарської зони чи зони стаціонарної рекреації національних природних парків).

Нами пропонується удосконалення інвестиційної інфраструктури у сфері природно-заповідного фонду України шляхом розширення форм договірної співробітництва між екологоорієнтованими суб'єктами господарювання, фінансовими установами, що можуть поєднувати традиційні функції та виступати у формі соціально відповідального бізнесу, та об'єктами природно-заповідного фонду України. Залучення фінансових установ у галузь заповідної справи надасть змогу послабити організаційний тягар з боку держави, сформувати інноваційно-економічні механізми розвитку відносин у цій сфері, залучити розширити вектори інвестиційної підтримки. Подальші дослідження мають враховувати необхідність розвитку інвестиційно-фінансової співпраці у сфері ПЗФ України у формі СВБ, оскільки здійснення екологоорієнтованої господарської діяльності передбачає досягнення важливих природоохоронних,

еколого-соціальних цілей та можливості отримання прибутку для представників приватного сектору економіки.

Ноніашвілі Л.З.

НТУ«ХП»

PROBLEMS OF UKRAINIAN STOCK MARKET

Today, Ukraine needs a developed financial market for economic recovery, including the stock market as one of its most important segments. At the same time, the current state of the stock market clearly does not correspond to its purpose.

The instability of the domestic stock market hinders its development, does not allow it to develop into a full-fledged mechanism for mobilizing financial resources. Among the problems of the stock market of Ukraine there are the following: in the stock market, as well as within the entire national economy, there is a significant need for investment resources. This is a complex problem related to the existence of the shadow economy, where a significant amount of resources were withdrawn from circulation in the official financial market; macroeconomic instability and non-diversification of the economy, which does not allow to form a class of fundamental (or passive) long-term investors; limited number of liquid and investment-attractive financial instruments; insufficient level of savings of the population associated with low incomes of a significant part of the population, etc.

The main external problem for the stock market, according to experts and industry participants, is the lack of a developed system of investor protection. From a global point of view, this is the lack of an effective jurisdiction for resolving corporate conflicts, whose decisions are based on legal principles and do not cause suspicion of corruption. In terms of specific legislation - the lack of clear regulation of shareholders' rights and responsibility for noncompliance. The most common methods of violations of the rights of minority shareholders are: attenuation of the shareholders' equity when placing additional shares among new shareholders at a

lower price; depriving the other shareholders' preemptive right to purchase additional shares; selling enterprise assets to related parties at a price below the market; concealment of information on activities of companies and shareholders meetings.

There are other problems associated with the ongoing processes of regulatory changes and dynamic nature of the market. Those, for example, are: mistaken changes in the tax code which adopted taxation of CII interest income, the outflow of foreign investors from the market, political instability and other. The stock market of Ukraine is relatively young, gradually developing, but there are factors that slow down this process, among them: insufficient competitiveness of the stock market of Ukraine; low level of corporate governance; underdeveloped corporate market management; small development of stock market infrastructure; imperfection of the legislation of Ukraine.

Further development of the stock market depends on specific measures of the state in the field of financial system development. To improve the situation on the stock market, a number of measures need to be taken: first, to achieve this goal, a developed stock market infrastructure must function, a wide range of tools and effective mechanisms for interaction between market participants must be offered; secondly, its integration into world financial markets should become an integral part of stock market development. The development of the stock market of Ukraine should be closely related to the development of other segments of the financial market (banking, insurance, pension sector, etc.); third, the main function of the securities market is to provide money for the needs of the country's economy by creating a mechanism for accumulation, distribution and redistribution of funds from a person with free investment resources to a person who needs such resources for development. Thus, the main directions of modernization and development of the Ukrainian stock market are the development of corporate reform, improving the efficiency of issuer regulation, expanding tools in the stock market; stimulating the inflow of investments into the stock market; ensuring reliable and efficient functioning of market infrastructure; ensuring the functioning of a unified state policy to stimulate the improvement of the investment climate.

Норенко А.С.

Науковий керівник: Яковлєва-Мельник Н.Г.

Дніпровський гуманітарний університет

ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ, ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Актуальність. Тези доповідь містять обґрунтування економічного значення та особливостей залучення іноземних інвестицій в сферу туризму національної економіки. Розвиток цієї сфери в українській економіці гостро потребує додаткового інвестування, адже в 2020 році, у зв'язку з пандемією коронавірусної хвороби, туризм зазнав великих збитків, та й узагалі перебував у стані виживання.

Основна частина. На сьогоднішній день індустрія туризму в економіці України відіграє все більш важливу роль. Розвиток туризму стає більш динамічним, про це свідчать не тільки високі темпи зростання, але й прагнення до глибоких, якісних змін в цьому бізнесі. В зв'язку з пандемією Covid-19, питання необхідності залучення іноземних інвестицій в туристичну сферу, це – допомога в «виживанні» туристичного бізнесу.

Ситуація, що склалася у 2020 році, а саме пандемія Covid-19, поставила туристичну сферу в екстремальні умови, а також кардинально змінила підхід туристів до вибору країни для відпочинку. В той самий час, перше півріччя 2021 року характеризується поступовим відновленням туристичних потоків, як для України, так і для світу в цілому.

Перше півріччя 2021 року принесло Україні приріст туристів на 9%, в порівнянні з другим півріччям 2020 року. Згідно даних в цьому році наша країна прийняла 1,5 мільйонів осіб. Але цей показник нижче на 31%, за аналогічний період 2020 року, тоді число туристів, що прибули до України, становило 2 мільйона осіб. Для порівняння, у 2019 році, коли не було пандемії

та карантинних обмежень, за перше півріччя Україну відвідало на 75% більше людей, ніж за 2021 рік. Тоді кількість гостей склала майже 6 мільйонів.

Зокрема, другий квартал 2021 року продемонстрував приріст туристів. Кількість відвідувачів збільшилося у 4 рази, в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року (3,4 мільйони осіб).

Україну почали відвідувати туристи з нових країн – це Саудівська Аравія, США, Ізраїль, Країни Кавказького регіону. Традиційно Багато туристів з Молдови (368 тисяч чоловік), Росії (198 тисяч), Румунії (109 тисяч), Білорусі (96 тисяч) та Туреччини (93 тисяч).

Також відомо, що 70% іноземців, які відвідали нашу країну, є європейцями. Туристів із ЄС на 10% менше, ніж минулого року. 24% - представники країн Азіатського регіону (на 8% більше, ніж у 2020 році). Ще 2,8% приїхали з Північної Америки, і лише 1,7% – мешканці Африканського континенту. Збільшилась також і кількість українських туристів до інших країн. Найпопулярнішими напрямками наших співвітчизників є Турція та Єгипет.

Висновки. Тож українській туристичний бізнес має значний туристичний потенціал для розширення міжнародного співробітництва, залучення іноземних інвестицій не лише до сфери гостинності, але й до всіх сфер економіки.

Від розуміння логіки інвестиційних процесів залежить адекватність практичних інвестиційних рішень, що приймаються на різних етапах інвестиційного процесу.

Іноземні інвестиції покликані забезпечити процес втілення ідей щодо створення нових туристичних об'єктів, здатних виробляти та надавати туристичні послуги у більшому обсязі та з поліпшенням якості обслуговування туристів. За дотримання цих умов, іноземні інвестиції у сферу туризму будуть вигідні як учасникам бізнесу, пов'язаного з туризмом (готелі, ресторани, туристичні фірми), так і туристам. Таким чином, іноземні інвестиції є необхідним фактором розвитку туристичної галузі, для створення сучасного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для задоволення потреб українців та іноземних громадян у

туристичних послугах, та розвиток міжнародного співробітництва у супутніх галузях економіки.

Олійник Т. Б.

Кельменцький ліцей

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАСЛІДКИ

Міграційні процеси відбувалися протягом всього періоду існування людства, проте переміщення людей ніколи раніше не мало такого впливу на економічний розвиток, політичне та соціальне життя, культурну сферу країн призначення та походження міграції. Сьогодні у світі значно більше міжнародних мігрантів, ніж будь-коли.

Це обумовлено тим, що демографічна та соціальна структура в промислово розвинутих країнах створила потребу в робітниках та фахівцях з інших країн. Тому в останні роки спостерігається збільшення кількості країн походження та призначення трудової міграції. Трьома основними факторами, що продовжують сприяти трудовій міграції, є демографічні зміни та потреби ринку праці у багатьох промислово розвинених країнах, безробіття і наслідки кризи у менш розвинених країнах та встановлені міждержавні сімейні, культурні та історичні зв'язки. Для багатьох людей трудова міграція може бути єдиним шляхом для вирішення проблем безробіття.

Міграційні процеси є неминучими і потенційно вони можуть бути вигідними для будь-якої країни. Але, на жаль, дуже складно оцінити реальні масштаби міграційних процесів, а тому складно сформувати адекватну сучасним вимогам міграційну політику держави .

Однак у міжнародну трудову міграцію втягуються не лише безробітні, а й частина працюючого населення. В цьому випадку рушійним мотивом міграції виступає пошук вигідніших умов праці. Робоча сила переміщується з країн з низьким рівнем

життя і заробітної плати в країні з вищим рівнем. Національні відмінності в заробітній платі є об'єктивною основою міграції праці.

Розглянуті вище причини можуть пояснити головним чином міграцію робочої сили з країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою або міграції з менш економічно розвинутих європейських країн до більш розвинутих. Але для пояснення міграції між США і Канадою, Англією і США, всередині ЄС цього недостатньо. В міграції між цими країнами велику роль відіграють чинники гуманітарного, соціально-культурного, екологічного; психологічного, правового, сімейного порядків.

Можливість трудової міграції розширюється в міру формування єдиного світового економічного простору, в тому числі інформаційного та транспортного.

Міжнародна трудова міграція має як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. Насамперед, виграють здебільшого самі мігранти, оскільки вони, як правило, направляються в інші країни з метою поліпшення свого становища. Виграють від міграції підприємці, що наймають мігрантів на роботу, оскільки їхні вимоги щодо заробітної плати нижчі, крім того, відсутній профспілковий захист іммігрантів тощо.

Міжнародна трудова міграція дає змогу країні-імпортеру трудових ресурсів економити кошти на підготовці спеціалістів, знижувати витрати на виробництво за рахунок використання дешевої робочої сили, як правило молодшої. Країна-експортер трудових ресурсів виграє від трудової міграції, оскільки:

експорт трудових ресурсів, як і всякий інший експорт, приносить країні певний зиск (у цьому разі це валютні перекази емігрантів своїм сім'ям). Переказані грошові суми, як правило, в банках країни-експортера обмінюються на національну валюту, отже, іноземна валюта залишається в цих банках. Деякі країни від експорту трудових ресурсів отримують майже такі самі за величиною доходи, як і доходи від інших видів експорту, а іноді й більші. До таких країн належать: Йорданія, Пакистан, Єгипет, Індія, Португалія, Туреччина;

ослаблюється проблема безробіття;

ротація, тобто повернення на батьківщину одних і еміграція інших громадян, сприяє (з часом) зростанню кваліфікації й досвіду місцевих спеціалістів.

Виграє від міжнародної трудової міграції все світове господарство, оскільки переливання трудових ресурсів поліпшує їхнє використання, що, в свою чергу, сприяє зростанню світового сукупного продукту.

До негативних наслідків міжнародної трудової міграції для країн-імпортерів трудових ресурсів відносять:

виникнення додаткових проблем, пов'язаних із соціальним захистом іммігрантів;

поглиблення проблеми пошуку місця роботи для місцевого населення країни-імпортератрудових ресурсів;

відплив національної валюти за кордон у вигляді переказів;

втрата висококваліфікованих спеціалістів при репатріації мігрантів, тобто після повернення мігрантів на батьківщину.

Негативні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-експортерів трудових ресурсів:

втрата класних спеціалістів (проблема «відпливу умів»);

додаткові витрати з бюджету на підготовку нових спеціалістів;

необхідність пошуку шляхів захисту своїх громадян-мігрантів від дискримінації, особливо щодо нелегальних емігрантів, а також від фізичної та іншої небезпеки, що загрожує їм;

певний програш підприємців країни-експортера, які втрачають до певної міри можливість мати широкий вибір робочої сили, особливо спеціалістів .

Рух українців через кордон набирає обертів з 2009 року. Після 2013 потік українців через польський кордон збільшився вдвічі (якщо порівнювати 2010–2012 та 2014–2016 роки).

Незважаючи на те, що українці активно приймають участь у трудовій міграції, достовірних даних про їх кількість Україна не має. Загальну оцінку кількості мігрантів можна отримати, якщо врахувати дані країн ЄС, дані Державної

прикордонної служби України, яка фіксує фактичні перетини кордону, та опитування, проведені в Україні.

Загальна чисельність українського населення, яке брало участь у трудовій міграції у період з 2015 по 1 половину 2017 року, становить приблизно 4 млн. осіб (тобто близько 16 % працездатного населення).

Отже, як бачимо, міжнародна трудова міграція має для країн та людей як позитивні, так й негативні наслідки. Саме тому важливо виробити таку державну міграційну політику, яка могла б подолати недоліки і раціонально використовувати позитивні наслідки для економічного розвитку країни.

Онищенко О.С.

Державний біотехнологічний університет

СУЧАСНА ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ:ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні демографічна ситуація в Україні залишається однією з найважливіших проблем суспільства. Зменшення чисельності населення, старість, скорочення тривалості життя та низький рівень народжуваності викликають велике занепокоєння як держави, так і населення. Так, на парламентських слуханнях з цього питання минулого року говорилося, що «глибока демографічна криза є не лише серйозною перешкодою для соціально-економічного розвитку України, а й загрозою її національній безпеці».

Демографічна ситуація дозволяє характеризувати процес зміни в кількісному складі населення з урахуванням основних структурних елементів у часопросторовій точності. Концепція національної безпеки України вважає надання умов для розвитку населення одним із головних національних інтересів. Аналіз соціально-демографічної ситуації в сучасній Україні дозволяє констатувати усі ознаки глибокої демографічної кризи, що спричинена як

соціально-економічними проблемами в економіці країни, так і тенденцію значного поширення різноманітних захворювань серед населення.

Відомо, що близько 50% здоров'я людини залежить від способу життя. Серед факторів, що можна віднести до негативних в цьому контексті можна віднести: різноманітні шкідливі звички, завеликі фізичні та психологічні навантаження, несприятливі умови праці, малорухливість, незадовільні умови проживання та інші. Соціальну значущість здоров'я можна оцінити за такими ключовими факторами як: інвалідність, смертність та показники праці. Кожен випадок тимчасової непрацездатності, та особливо випадки повної втрати працездатності є факторами що завдають соціально-економічної шкоди не тільки людині, а й суспільству в цілому. Фактично збільшення рівня захворюваності, смертності чи інвалідності викликають відчутні втрати трудового потенціалу.

Тому, враховуючи зазначене вище, можна сказати, що сьогодні в нашій державі немає чіткої програми вирішення проблем, які розуміють не лише громадяни України, а й світове співтовариство. Критерії того, що наша країна входить до числа найгірших серед країн, де майже немає охорони здоров'я, свідчать про те, що ця сфера діяльності наших державних органів недорозвинена і скорочується катастрофічними темпами.

Онопрійчук Л.О.

Науковий керівник: Гелеверя Є. М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Будівельна галузь забезпечує не лише базову потребу людини у безпеці, а й надає можливість реалізувати свої підприємницькі здібності та отримати прибуток. Упродовж 2021 року 11 регіонів України продемонстрували стрімке

зростання обсягу будівельних робіт, попри обмежувальні жорсткі карантинні заходи в умовах пандемії. Хоча сфера будівництва і демонструє позитивну динаміку в межах країни, вона має низьку конкурентоспроможність на світових ринках. Для вирішення проблеми використовується інструментарій, спрямований на розробку та впровадження стратегії формування і реалізації інтелектуального капіталу.

Становлення категорії інтелектуального капіталу відбувалося шляхом дифузії поняття «інтелект» у категорію «капітал» і відбувалося у процесі постіндустріальної трансформації економіки та зростання ролі інтелектуальних активів у господарській діяльності. У наш час інтелектуальний капітал виступає головним макроекономічним чинником. У діяльності підприємства він виступає джерелом доданої вартості, такими шляхами: створення нових напрямків бізнесу, виявлення і здійснення потенційних угод, раціональний розподіл ресурсів, планування ефективного функціонування, досягнення переваг в інноваційній діяльності, та поліпшення фінансових результатів загалом. Інтелектуальний капітал у сфері будівництва переважно використовується шляхами:

запровадження моделей управління з метою інтенсифікації координації знань, а саме аудит інтелектуальної власності будівельного підприємства;

розробки програм ліцензування, встановлення партнерських стосунків, здійснення бізнес-аналізу, запровадження програм контролю та регулювання виконання контрактів, впровадження стратегій мінімізації податків;

бечмаркінгу як інструменту оцінки управління та постановки цілей зростання.

При формуванні інтелектуального капіталу підприємства враховуються економічний потенціал, фінансові ресурси, фінансовий потенціал та інноваційний потенціал.

Світовий досвід переконливо демонструє, що інвестиції в інтелектуальний капітал та його активне використання у господарській діяльності для виробництва інноваційної продукції є основними інструментами інтенсивного економічного зростання. Створення доданої вартості за рахунок ефективного

використання інтелектуального капіталу можливе на кожному етапі будівництва, оскільки даний економічний ресурс допомагає вирішити основні проблеми, що виникають перед фірмами.

Павлов К.К.

Науковий керівник: Євченко В. В.

УПА

КОУЧИНГ – ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємство розвивається завдяки цілеспрямованому та ефективному використанню можливостей працівників та потенціалу підприємства. Одним із важливих важелів використання потенціалу працівників є коучинг.

Коучинг є одним з найбільш популярних інструментів розвитку ТОП менеджменту, кадрового резерву і потенціалу працівників в світі, оскільки спонукає персонал до досягнення цілей та забезпечення інтересів підприємства. Саме через це, інтерес до нього постійно зростає.

У вітчизняній практиці господарювання коучинг є достатньо новою та рідко використовуваною категорією, тоді як зарубіжні підприємства ефективно використовують його як метод розвитку потенціалу працівників.

На сьогоднішній день у більшості передових компаній світу, коучинг є надзвичайно важливою і дієвою складовою концепції успішного управління управління людськими ресурсами підприємства, оскільки застосовується при плануванні, відборі, адаптації, мотивації, навчанні та розвитку персоналу підприємства, його атестації та ефективній оцінці.

На вітчизняних підприємствах коучинг використовується лише частково в таких аспектах, як кар'єрний ріст, професійний розвиток, соціальний захист працівників. Коучинг практично не оцінюють, враховуючи те, що методики оцінювання фактично перебувають на стадії розроблення.

Ефективна технологія оцінювання коучингу забезпечить керівництву підприємства інформаційну базу щодо процедури оцінювання, послідовності її здійснення та слугуватиме підґрунтям для майбутніх управлінських рішень у сфері розвитку потенціалу працівників, тому тема є актуальною на сьогодні.

Обов'язковим учасником процесу коучингу є коуч, який неодмінно є фахівцем, має відповідні навички, знання та досвід з різних аспектів управління підприємством. Коуч забезпечує такі умови діяльності кадрів підприємства, при яких співпадають цілі, ефективність, розвиток та відчуття необхідності, належності працівника підприємству.

Основним завданням коуча є дослідження цілей, які ставить перед собою кожен працівник окремого підприємства. Спершу коуч визначає зміст цілей та можливі способи їх досягнення. Наступним кроком тренера є стимулювання працівника підприємства до встановлення конкретних інструментів та термінів задля успішної реалізації поставлених завдань. Коуч здійснює супровід при досягненні визначених цілей, встановлює, чи потрібно даному працівнику розвивати обрані ним навички. Допомагає у випадку виникнення будь-яких перешкод на шляху до досягнення цілей та стимулює працівника до визначення причин невдачі з метою запобігання їх у майбутньому. Коуч розвиває вміння слухати, підтримувати та удосконалювати діяльність користувачів коучингового процесу.

Подібною до коучингу є технологія наставництва як форма професійної підготовки персоналу, за якої наставник як більш досвідчена особа допомагає підопічному як менш досвідченому працівнику набутти необхідну професійну компетенцію.

Менеджери використовують різноманітні способи застосування коучингу на підприємстві. Проте можна зазначити, що ефективність коучингу буде залежати від основних цілей, яких хоче досягнути керівник та, відповідно, від спрямування коучингу.

Основними перевагами застосування коучингу є зменшення витрат, зростання прибутків та підвищення загального настрою та продуктивності.

Оскільки коучинг є інструментом ефективного розвитку потенціалу підприємства, то для успішного виконання цієї функції потрібно правильно використовувати чинники його розвитку. Враховуючи ці чинники правильно, коуч зможе створити сприятливі умови розвитку потенціалу користувачів коучингу. Також структурування чинників дозволить встановити напрями, за якими необхідно оцінювати ефективність коучингу.

Чинники розвитку коучингу на підприємстві згруповано у три напрями: перший – чинники впливу коуча, другий – чинники впливу користувача коучингу та третій – загальні (спільні) чинники.

Сталий розвиток коучингу забезпечують саме такі чинники, як: ресурсне забезпечення процесу коучингу, чинники, що визначають рівень впливу «людського фактору», мотиваційні, соціально-культурні та організаційно-управлінські чинники.

Результатом впровадження та застосування моделі професійного коучингу на підприємстві є розкриття і реалізація потенціалу працівників, удосконалення їх професійних компетенцій та збільшення їх внеску у розвиток діяльності підприємства.

Пікалова Ю.Ю.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

ВАЖЛИВІСТЬ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВОЮ

У сучасному світі майже всі держави втручаються в економіку своїх країн, адже від того, як функціонує економіка, залежить ВВП країни і її потенціал. Необхідно зазначити, що держава є одним з економічних суб'єктів, що беруть участь в економічному колообігу та має безпосередній вплив на інших учасників колообігу. Кожна держава прагне, щоб її економіка розвивалася і це

є одним з найважливіших факторів того, що держава і економіка тісно пов'язані.

Досвід попередніх років добре вказав на важливість співпраці держави й економіки. Розглянемо Велику депресію 30х років у США. Стихійний розвиток ринку і присутність великого капіталу, який діяв поза рамками загальнонаціонального регулювання, призвели до того, що товарів, зокрема продуктів харчування та багато чого іншого, було вироблено стільки, що ринок не зміг їх перетравити. Купівельна спроможність населення не відповідала кількості товарів, які були вироблені і знаходились на ринку. В результаті стався обвал ринку.

Що стосується промисловості, то тут держава також вирішила піти шляхом регулювання та прийняття відповідного регулюючого законодавства, яке стимулювало прийняття кодексів чесної конкуренції. Тобто для того, щоб ліквідувати хаос, анархію, щоб відновити рівень цін, рівні виробництва, був прийнятий спеціальний закон про відновлення промисловості, згідно якого створювались кодекси чесної конкуренції. Крім того, цей закон дав можливість розпочати і певне регулювання трудових відносин.

Нарешті, в тому ж ключі був прийнятий закон про регулювання сільського господарства, метою якого було гарантувати фермерську заборгованість і збільшити фермерський дохід шляхом підняття цін на сільськогосподарську продукцію. З 1935 року починається розширена програма громадських робіт. В Сполучених Штатах до цього часу рівень безробіття підвищився до 25% від числа зайнятих в економіці, що становило більше 12 мільйонів чоловік. Якщо взяти до уваги, що ніякого соціального законодавства, ніякої соціальної допомоги в Сполучених Штатах не існувало, то, втративши роботу, людина опинялась без засобів до існування. Вирішували їх по-різному. Один з напрямків — це розширення програм громадських робіт. Громадські роботи охоплювали мільйони американців. Йшлося навіть не стільки про те, щоб зробити або побудувати щось реальне, хоча це були цілком реальні проекти. Йшлося про те, щоб в першу чергу зайняти людей.

Таким чином, можна сказати, що іноді в економіці трапляється криза і економіка приходить до упадку, саме через це необхідна підтримка держави, успіх якої тісно пов'язаний з ситуацією в економіці. Держава має втручатися в економіку, бо сам по собі ринок далеко не завжди може вирішити проблеми, а самі підприємці можуть робити тільки гірше, бо піклуються про власний благоустрій, а для держави в першу чергу важливий розвиток економіки, бо від цього напряму залежить її благоустрій.

Пікалова Ю.Ю

Науковий керівник: Лінькова О. Ю.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Інвестиційна діяльність підприємства є основою забезпечення сталого розвитку бізнесу за умов прискорення темпів ринкових змін. Спосіб залучення визначається метою та видом інвестицій. За даними Державної служби статистики України 2020 року до 70 % капітальних інвестицій профінансовано за рахунок власних коштів підприємств та організацій. При цьому Законом України "Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні" передбачено форми державної підтримки: податкові пільги; надання у користування земельних ділянок; будівництво об'єктів суміжної інфраструктури за рахунок держави.

Інвестиційна діяльність сприяє досягненню цілей підприємства: зростання прибутковості; розширення ринкової частки; посилення інноваційної активності; покращення інвестиційної привабливості (інтенсифікація операційної діяльності за оптимальних витрат; критичні точки діяльності підприємства: управління основними засобами; матеріальними та нематеріальними активами). Управління інвестиційною діяльністю підприємства потребує реалізації стратегічного підходу, спрямованого на отримання

запланованого результату, завдяки інтегрованій реалізації функціональних стратегій та оптимізації управління бізнес процесами. Проєкт – це завдання та необхідні засоби його реалізації з метою досягнення бажаного (економічного, технічного, технологічного, організаційного) результату.

За умов сучасного розвитку економіки (інтернаціоналізації господарського життя; запровадження інформаційно-комунікаційних технологій; економіка участі (натхнення на дію, креативне лідерство, емоційність) актуальними проблемами управління проєктами є:

управління обмеженими ресурсами для досягнення цілей;

фінансування та зважена оцінка потенційних критеріїв;

інтеграція завдань за основними бізнес-процесами;

розподіл ролей та відповідальності всіх виконавців та зацікавлених сторін;

управління портфелем проєктів;

програмне забезпечення для управління проєктами.

Актуальними проблемами управління проєктами є: управління ресурсами для досягнення цілей; фінансування; інтеграція завдань; розподіл ролей та відповідальності всіх виконавців та зацікавлених сторін; управління портфелем проєктів; програмне забезпечення для управління проєктами.

Базовими напрямками вирішення проаналізованих проблем проєктного менеджменту є: підвищення кваліфікації менеджерів підприємства за програмами: програмне забезпечення управління проєктами; командне лідерство; управління портфелем проєктів; підвищення стресостійкості менеджерів; розв'язання конфліктів; оновлення інформаційного забезпечення управління проєктами; формування команд; зв'язки з громад кістю; залучення різних джерел фінансування проєктів; планування програм розвитку підприємствата та оновлення бізнес-моделей; узгодження інтересів стейкхолдерів проєктів.

Висновки: Мінливість зовнішнього середовища потребує від підприємств постійного розвитку, що практично досягається завдяки реалізації інвестиційних проєктів. Вирішення проблем управління проєктами позитивно

впливає як на результати роботи підприємства так і на розвиток економіки вцілому.

Напрямки для проведення подальших досліджень: вивчення особливостей залучення різних інвесторів до фінансування проєктів підприємства та укладання інвестиційних угод.

Pitta D.Y.

Scientific Adviser: Yatsyna V.V.

NTU«KHPI»

STOCK MARKET AND BUSINESS CYCLES

Sometimes company need a budget to continue its growth or even increase it. In this case, entities make a decision to enter stock market and sale the shares of the company to raise money from investors. Analysis of stock market and business cycles can solve the problem of lacking investments in company and increase the welfare of the whole economy.

Business cycles and stock market (as considered a sector of investment) are directly connected. Changes in the business cycles will definitely cause the same tendency in the stock market. According to the works of Lisa Emsbo-Mattingly, Dirk Hofschire, Austin Litvak, Joshua Lund-Wilde, business cycles, caused by the changes in an economy, can be the reasons of change in different fields of economy over an intermediary term. Because of changes in various sectors of economy, investors start worrying about future of their money that leads to withdrawing the share of companies, if the drift is negative and conversely increasing of their investments if the drift is positive.

Researches assumed that investors use the business-cycle approach to analyze sectors, possible shifts in the economic situation of these sectors and distribute their money to the most profitable ones. They divided this analysis into 4 parts:

Early-cycle phase - government easy monetary policy and decrease the credit so investors start to receive more money (high level of unemployment).

Mid-cycle phase-positive and moderate growth. During this phase, economy is fully stabilized, so investors are sure about their investments in the future.

Late-cycle phase-is an “overheat” of the economy, where inflation`s level raise, so that government need to tighten credits and decrease money turnover (low level of unemployment).

Recession phase- decrease in sales level. It happens because supply exceeds demand and there is surplus in production.

As an example of the connection between business cycle and stock market (as a sector of investing), let`s choose the stock of the Delta Air Lines. In 2019, the price of single stock of this company was about 59\$, so investors were interested in financing and owning share of this company. In 2020, because of COVID-19, it dropped down to the 19,19\$ and again increased till the 49,83\$ in 2021. So, we see that investors sold stocks because of change in travel sector of economy and company lost huge amount of money.

Thus, business cycles and stock market (as investing sector) are closely connected and influenced, so change in one of them bears change in another. Therefore, investors use four-phase analysis to choose sector of economy they want to invest.

Приходько Є.Г.

Науковий керівник: Климова С. О.

НТУ «ХП»

БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ СОЮЗ: ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У реаліях сучасної гео-політичної ситуації в світі, держави не можуть повноцінно функціонувати на світовій арені без активної зовнішньополітичної та економічної діяльності. Головне завдання будь-якої країни – визначити

правильний вектор співробітництва та інтеграції у світове господарство. На цей час відновлюється актуальність питання створення Балто-Чорноморського союзу – союзу, інтеграція до якого дозволить вирішити багато складних економічних і політичних проблем країни.

З огляду на існуючі сучасні вітчизняні проблеми, вважаю за необхідне дослідити перспективи створення Союзу для нашої держави, а також, визначити перешкоди створення союзу для всіх потенційних країн-учасників.

Україна між Росією та Заходом – заголовок, що має місце, як би здавалось, останнє десятиліття, але ні, – все розпочалось набагато раніше. Ще у 1920-х роках маршал Польщі Ю. Пілсудський висунув ідею створення Балто-Чорноморського союзу як конфедеративної держави, у склад якої мали б входити Україна, Польща, Білорусь, Литва, Латвія, Естонія, Угорщина, Румунія, Югославія, Чехословаччина, а також, можливо, Фінляндія. Таку ж ідею, у тих же роках, висунув і М. Грушевський, який вбачав у Балто-Чорноморському союзі міждержавний проект, що дозволить Україні стати транзитною територією сухопутних шляхів з Європи на Схід євразійського континенту. Основною метою укладання цього союзу була противага домінанті Німеччини або Росії. У зв'язку із низкою історичних подій, створення БЧС то відкладалось, то знов відновлювалось. Відродження інтересу до цієї концепції в країнах Балто-Чорноморської дуги спостерігається після подій 2014 року – анексії Криму та розгортання збройного конфлікту на Донбасі.

В сучасну мету створення БЧС закладається визначення посилення регіонального співробітництва задля забезпечення безпеки, економічного розвитку, поглиблення державних зв'язків та сприяння процесам європейської інтеграції країн-претендентів на вступ до ЄС, НАТО та ін.

Для України можна визначити наступні перспективи участі у Балто-Чорноморському Союзі: зона вільної торгівлі, налагодження тісної співпраці з НАТО, розвиток військового співробітництва.

В. Мартинюк у своїх роботах висвітлює явні та непрямі перешкоди, що можуть вплинути на створення БЧС: 1) країни-члени ЄС остерігаються створення та

функціонування нової організації, яка буде частково дублювати вже існуючі формати політики Європейського Союзу на Сході; 2) визначення методів фінансування нової міждержавної організації; 3) вплив РФ на створення Союзу, а саме, інтерпретація його як загрози для своїх національних інтересів на світовій політичній арені; 4) не всі країни Балто-Чорноморської дуги зацікавлені стати членами союзу, який би діяв за стандартами ЄС.

Ідея створення Балто-Чорноморського Союзу з'явилась ще століття назад, але її актуальність має «сезонний» характер. Беручи до уваги перспективи участі України і явні та непрямі перешкоди для всіх потенційних країн-учасників, можна зробити висновок, що більшість країн на цей час не готова до створення та участі в БЧС через низку економічних, організаційних і політичних причин. Але розрахунок економічних ефектів створення БЧС дозволив би більшості країн визначити конкретні його переваги та недоліки і прийняти рішення щодо доцільності його створення.

Ратинський В.В.

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

INFLUENCER MARKETING ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ КАНАЛІВ ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ

Поставлення проблеми. Метою статті є вивчення сутності маркетингу впливу (Influencer Marketing) та особливостей його використання.

В широкому сенсі Influencer Marketing – це просування бренду через авторитет. Авторитет конкретної людини, персонажу або навіть місця. Якщо по-іншому, це «маркетинг впливу».

Ринок цифрових комунікацій розвивається високими темпами: обсяг інформації, яку необхідно розповсюджувати, постійно зростає. Велика кількість контенту змушує всіх нас швидко робити вибір. Особливу увагу у зв'язку з цим варто приділити інтерактивним комунікаціям. Вони дозволяють прискорити

процес взаємодії із споживачем. Основна відмінність між традиційними та інтерактивними каналами полягає у можливості здійснювати двосторонню комунікацію за допомогою цифрових технологій. А якщо компанії вдасться налагодити діалог із споживачем та створити емоційний зв'язок, їй буде набагато легше співпрацювати з ним довгий час. Крім того, інтерактивні канали все ще залишаються дешевшими в порівнянні з традиційними медіа способом комунікації. Не секрет, що вартість одного контакту за допомогою електронної пошти значно нижча за вартість контакту за допомогою прямої поштової розсилки. У зв'язку з цим своє місце в медіапросторі зайняв маркетинг впливу (Influence Marketing). Багато компаній нині добровільно віддають частину своїх повноважень споживачеві. Вони проводять опитування, вивчаючи громадську думку про новий продукт ще до появи на ринку, і часто інноваційні рішення є ініціативою самих споживачів. Спілкування зі споживачем стає більш невимушеним, ефективним, сприяє встановленню міцніших зв'язків між компаніями та його клієнтами. Екосистему ринку Influence Marketing формують продюсерські компанії, спеціалізовані агенції, біржі блогерів. Соціальні мережі надають усім любителям спілкування можливість висловити свою думку чи поділитися своїми знаннями з іншими. Це один із найкращих способів встановити зв'язок зі своїми споживачами та отримати інформацію про те, чого вони очікують від компанії. Крім того, це дуже ефективний спосіб керування інформаційним потоком. В Україні є умови для розвитку цих каналів комунікації, особливо у великих містах, де є інтернет із гарним покриттям, а також молода, активна та високоосвічена цільова аудиторія. І тут дуже важлива чесність та прозорість діалогу.

Таким чином, маркетинг впливу є співпрацею брендів з лідерами думок для донесення повідомлень до своєї цільової аудиторії. Використання маркетингу впливу для формування стратегії бренду передбачає вибір лідера думок, цільова аудиторія якого має збігатися з цільовою аудиторією бренду. Платформами реалізації маркетингу впливу можуть бути соціальні мережі, форуми, відеохостинги та інші майданчики, у яких працюють лідери думок.

Перспективою подальших досліджень є вивчення специфіки маркетингу впливу як стратегії бренду вітчизняного ринку, виділення типів і особливостей лідерів думок, алгоритмізація процесів пошуку лідерів думок залежно від особливостей бренду.

Редзюк Є.В.

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
сектор міжнародних фінансових досліджень*

РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми обумовлена провідним значенням у глобалізованій світовій економіці та сучасних фінансово-інвестиційних процесах фондових ринків та тенденцій їх розвитку. Тому стан вітчизняного фондового ринку, його трансформація й інтеграція до світових ринків цінних паперів відіграє суттєве значення в контексті, як євроінтеграції, так і повноцінного функціонування в міжнародних фінансових, валютних, розрахункових та інвестиційних процесах. Відзначимо, що вітчизняний фондовий ринок є структурною інституціональною частиною специфічної української економіки, який значною мірою сформувався після запуску процесу приватизації радянських великих підприємств в основному промислово-видобувного і машинобудівного секторів. Через те, що цей процес у 1992–2005 рр. мав непрозорий і тіньовий характер, націлений на задоволення потреб корумпованого вищого політичного керівництва, чиновництва та декількох олігархічних груп у країні, фондовий ринок як інститут було сформовано під потреби цих зацікавлених груп, які мали інтерес привласнити найбільш цінні активи в Україні. За період активних зусиль України щодо євроінтеграції (2014–2021 рр.) подолати негативний вплив олігархічних і політично-чиновницьких груп не вдалося. Тому в Україні спостерігається низька підготовленість інституційного середовища для

імплементатії імпортованих інститутів, законопроектів і стандартів високорозвинених країн ЄС, а також країн Центрально-Східної Європи.

Фондовий ринок є надскладним механізмом економічних, фінансових, інвестиційних і соціальних процесів у державі. Повноцінний фондовий ринок може функціонувати тільки в умовах наявності певної інфраструктури та інституційної спроможності громадян, приватного бізнесу і державних органів влади. Обов'язковими складовими середовища («інфраструктури» – у широкому розумінні), що визначає потенціал розвитку фондового ринку, є:

- пряма інфраструктурна система фондового ринку (біржі, депозитарна система, клірингово-розрахункова система, емітенти, інформаційно-аналітичні та рейтингові організації, торговці цінними паперами, інститути спільного інвестування, інвестиційні фонди, пенсійні фонди, компанії з управління активами, компанії з управління іпотечними цінними паперами, організації з програмно-технічного забезпечення, фірми з аудиту та оцінки активів);
- законодавчо-правова система та юридичні особливості захисту прав власності;
- система і принципи державного регулювання підприємницької діяльності (податкове, ліцензійне, сертифікаційне, митне, тарифне, акцизне, статистично-звітне регулювання, система реєстрації та ліквідації бізнесу);
- банківська система і страховий ринок;
- підприємницько-виробнича система;
- інвестиційно-інноваційна система.

Елементи, які структурно взаємопов'язані з фондовим ринком, можна умовно поділити на ті, що безпосередньо інтегровані в існуючий фондовий ринок і повністю залежать від особливостей його функціонування, – це елементи 1-го рівня, а також елементи, що опосередковано або частково впливають на існуючий стан фондового ринку, – це елементи 2-го рівня. Реформування лише декількох елементів середовища, в якому функціонує фондовий ринок, або застосування заходів впливу відносно елементів тільки 1-го рівня чи відносно елементів тільки 2-го рівня – не стане рушійною силою розвитку економіки

загалом та фондового ринку зокрема. Необхідне комплексне реформування усієї соціально-економічної системи, послідовно змінюючи стан усіх елементів системи та імплементуючи нові прогресивні норми в українське середовище.

Підсумовуючи відзначимо, що вирішення поточних проблем фондового ринку України за рахунок упровадження законів, норм і стандартів країн ЄС неможливе без оновлення політичної еліти (уведення чітких вимог і стандартів діяльності політичних партій, забезпечення ефективної дії механізмів представницької демократії, суттєвого зменшення ролі олігархічного капіталу у фінансуванні діяльності політичних партій, проєктів, медіа). На жаль, нереформованість політичної системи та корупційна орієнтованість політичних еліт становлять значну проблему для вирішення інституційних та інфраструктурних невідповідностей на фондовому ринку України. В цьому контексті однією з нагальних реформ є відділення політичної діяльності від бізнесу, трансформація суддівської і правоохоронної системи, впровадження прозорих реєстрів землі, рухомих і нерухомих активів, власності та систем допуску тощо. Тільки після таких реформ впровадження європейських законів, стандартів і норм на український фондовий ринок матимуть сенс. Крім того, для наближення вітчизняного фондового ринку до провідних світових бірж необхідне впровадження Антимонопольним комітетом та Фондом Державного майна України і нових стандартів щодо профільної спеціалізації та вертикальної інтеграції вітчизняних крупних підприємств; відділення енергетичної, транспортної, банківської, фінансової і страхової діяльності від інших видів економічної діяльності; впровадження обов'язкового котирування на біржі найбільших вітчизняних емітентів на українських фондових біржах тощо.

Рогачов Б. В.

Науковий керівник: Угрімова І. В.

НТУ«ХП»

МІЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНУ СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ

Сучасна система управління направлена на впровадження інновацій, розвиток корпоративної культури організації та співробітництво керівника та підлеглого, на роботу у команді. Стосунки стають менш формальними, термін «робоче місце» більше не означає строго стіл, на якому стоїть комп'ютер; у деяких організаціях прямо посеред робочої зміни можна зайнятися спортом або полежати на м'якому дивані, щоб перевести подих і знову приступити до виконання своїх обов'язків. Така загальна картина сучасного менеджменту.

Сучасна європейська система менеджменту здається найкращою, бо вона направлена перш за все на результат з використанням наукового підходу; має місце колективізм і підтримка ініціативи. Європейська модель – щось середнє між американською та японською системами менеджменту. Беручи до уваги збалансованість даної системи, близькість Європи до України у всіх смислах (порівняно з США, Японією), що сприяє обміну досвідом, я виділяю цю систему як бажану для інтеграції в українські корпоративні відносини.

Задоволення потреб споживачів, якість продукту – як головна мета. На цих положеннях базується нова філософія управління. Її постулати лягли в основу підходів до управління проектами. Це так звані Agile, Scrum та Lean.

Сенс Agile сформульований в Agile-маніфесті розробки програмного забезпечення: «Люди та взаємодія важливіші за процеси та інструменти. Працюючий продукт важливіший за вичерпну документацію. Співпраця із замовником важливіша за узгодження умов контракту. Готовність до змін важливіша за дотримання початкового плану». Agile припускає, що при реалізації проекту не потрібно спиратися лише на заздалегідь створені детальні

плани. Важливо орієнтуватися на умови зовнішнього і внутрішнього середовища і враховувати зворотний зв'язок від замовників і користувачів.

Scrum - це "підхід структури". Над кожним проектом працює універсальна команда фахівців, до якої приєднується ще двоє людей: власник продукту та scrum-майстер. Перший з'єднує команду із замовником та стежить за розвитком проекту; він не є формальний керівник команди, а скоріше куратор. Другий допомагає першому організувати бізнес-процес: проводить загальні збори, вирішує побутові проблеми, мотивує команду та стежить за дотриманням Scrum-підходу. Scrum-підхід ділить робочий процес на рівні спринти – зазвичай це періоди від тижня до місяця, залежно від проекту та команди. Перед спринтом формулюються завдання на спринт, наприкінці – обговорюються результати, а команда починає новий спринт. Спринти дуже зручно порівнювати між собою, що дозволяє керувати ефективністю роботи.

Lean – концепція, створена на підприємстві японської автомобільної компанії Toyota, що означає прагнення компанії усувати всі види втрат, такі як наприклад втрата часу через очікування, втрати, пов'язані з непотрібними переміщеннями, втрати через зайві етапи обробки і так далі. Для цього був розроблений процес неперервного усунення втрат, тобто дій, які означають затрату ресурсів без створення цінності для споживача. На кожному етапі створення продукції оцінюється його цінність, якщо були виконані дії, що не несуть цінності для продукту, у подальшому виробництві ці втрати мають бути усунено.

Ці три концепції, на мою думку, найкраще описують нову філософію управління, є актуальними для сьогодення та мають потенціал розвиватися, даючи поштовх новим підходам і методам виробництва. Для кожного з підходів важлива роль менеджера, бо саме він регулює процеси та взаємовідносини всередині команди.

Розумейко А. А.

Науковий керівник: Грицаєнко Г.І.

Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного

ІНВЕСТИЦІЇ РОБОТОДАВЦЯ У ПОБУДОВУ HR-БРЕНДУ

Успіх бізнесу напряду залежить від позиціонування компанії на ринку, а також ефективного використання інтелектуального капіталу, грамотного управління нематеріальними активами для максимального використання інноваційного потенціалу та досягнення за рахунок цього конкурентних переваг. Бренд компанії можна вважати одним з елементів її інтелектуального капіталу, і, одночасно, складовою інноваційного потенціалу.

Довгий час власники та менеджери компаній приділяли увагу лише створенню та підтримці товарного бренду. Але працівників компанії також можна розглядати як деякий продукт, який продається і купується. Оскільки саме працівники створюють та зміцнюють імідж бренду продукції чи самого підприємства, компанії змушені будувати власну діяльність на принципах соціальної відповідальності, яку «... доцільно розглядати як інститут сталого розвитку економіки, який функціонує завдяки закріпленню законодавчих та соціальних норм впливу бізнесу на суспільство та навколишнє середовище». При цьому «... першоосновою для імплементації засад соціальної відповідальності бізнесу» виступають наявність та використання соціального капіталу, який «... створюється на різних рівнях національної економіки, об'єднуючі як формальні, так і неформальні стосунки, що сприяє обміну інформацією, досвідом, надає доступ до ресурсів інших учасників або можливість більш ефективного використання власних ресурсів з їхньою допомогою».

Соціальна відповідальність вимагає створення HR-бренду роботодавця – тобто, «... формування образу компанії як роботодавця в очах наявних та потенційних

працівників, місцевої громади та суспільства в цілому», що потребує певних зусиль, і, в першу чергу, інвестицій.

У наукових публікаціях виділяють два основних напрями формування HR-бренду роботодавця:

зовнішній (створення в громаді позитивного образу роботодавця);

внутрішній (підвищення вмотивованості вже існуючого штату працівників компанії, а також формування в колективі необхідних умов для існування взаємних поваги та довіри).

Досвід компаній свідчить про те, що при створенні власного HR-бренда вони частіше використовують зовнішній напрям, формуючи на ринку праці власний позитивний образ, привабливий для потенційного працівника. Але більш дієвим, на наш погляд, є внутрішній напрям, який здатен забезпечити найбільш ефективне використання інтелектуального та інноваційного потенціалу існуючих в штаті працівників. Практика провідних соціально відповідальних компаній світу свідчить про те, що, найбільш раціональною є стратегія формування HR-бренду, який орієнтований в обох напрямках.

Створення HR-бренду вимагає значних інвестицій, а також «... переорієнтування підприємств з реалізації виключно фінансових цілей, пов'язаних з максимізацією прибутку, на задоволення багатьох суспільно важливих потреб, в тому числі підтримку прозорих механізмів ведення бізнесу, боротьбу з корупцією, захист прав працівників, споживачів, постачальників і партнерів, а також підтримку екологічних та етичних стандартів ведення підприємницької діяльності». Одночасно вважаємо, що ці заходи сприяють формуванню та ефективному використанню соціального капіталу.

На жаль, «... концептуальна невизначеність моделі формування та використання соціального капіталу стримує можливості його позитивного впливу на інклюзивний, сталий розвиток аграрної сфери та вітчизняної економіки в цілому». Саме тому перспективами подальших досліджень вважаємо оцінку впливу соціального капіталу компанії на ефективність інвестицій у створення HR-бренду роботодавця.

Селіхова Я. В.,

Науковий керівник: Гуторов О. І.

Державного біотехнологічного університету

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЕРЕХІД - ДОРОЖНЯ КАРТА ДО СТАЛОЇ ЕКОНОМІКИ

Виходячи із світового досвіду – країни пережили декілька енергетичних переходів, починаючи від деревного до кам'яного вугілля, потім - нафта, а зараз переважає споживання газу. Зміна клімату, стрімкий рівень урбанізації, швидкий розвиток цифрової економіки, а також регіоналізація міжнародного виробництва та погіршення стану навколишнього середовища є екзистенційними загрозами для України та світу. Ці проблеми потребують відповідного реагування та надають нові можливості для України .

Одним із шляхів вирішення даних проблем є використання відновлювальних джерел енергії, так як вони не призводять до нагріву атмосфери, є безвідходними та не забруднюють геосферу. Стратегічною метою сталого розвитку України, є саме використання новітніх технологій на шляху до енергетичної незалежності. Наша країна тісно співпрацює з країнами ЄС у багатьох галузях, та активно підтримує всі екологічні ініціативи, у тому числі European Green Deal, в якій Європейська комісія прийняла низку пропозицій щодо того, щоб політика ЄС щодо клімату, енергетики, транспорту та оподаткування була придатною для скорочення чистих викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнями 1990 року. Більше того, ЄС бачить Україну як одного із стратегічних партнерів у виробництві водню – екологічно чистого енергоносія, який може стати повноцінною заміною природного газу. Сучасна енергетична система недосконала, значна питома вага якої – застарілі енерговитратні технології. Процес модернізації проходить дуже повільно, через високу вартість інноваційних технологій, таких як: пасивні та активні системи сонячного

опалення, фотоелектричні панелі, вітрогенератори, теплові та геотермальні насоси і т. д., тому альтернативна енергетика все ще перебуває на етапі становлення.

На сьогоднішній день, при виборі ресурсів, в першу чергу, увагу слід звертати на екологічні аспекти, а не на конкурентоспроможність витрат. Необхідно віднайти оптимальні шляхи та зробити економіку України стійкою, перетворивши кліматичні та екологічні проблеми на можливості в усіх сферах політики. В результаті виявлення проблеми, а саме високої вартості інноваційних технологій, яка стає на шляху до швидкого переходу на стійкий енергетичний рівень нашої країни, в подальшій науковій роботі увагу буде зосереджено на оптимальних шляхах її подолання.

Стовба Т.А., Іванова А.Є, Михайленко М.В.

Херсонська державна морська академія

КОНЦЕПЦІЯ WELL-BEING ЯК СКЛАДОВА КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ

Пандемія COVID-19 стала бустером невизначеності, нелінійності, крихкості та неосязності зовнішнього середовища, продемонструвала неготовність до швидких, іноді докорінних змін бізнес-організацій (погіршення показників діяльності підприємств, їх фінансового стану), що зумовило необхідність пошуку нових напрямів підвищення ефективності управління найважливішим ресурсом компаній – персоналом.

У звіті Королівського інституту персоналу і розвитку (CIPD) за 2020 р. зазначається, що співробітники не здатні знаходити баланс між роботою і життям, що негативно відбивається їх стані здоров'я. Через це виникли наступні поняття: «абсентизм» – вимушена відсутність на робочому місці через вигорання та ін., і «презентизм» – затримки на робочому місці або у форматі онлайн понад нормований час, які у більшості випадків характеризуються

неефективним виконанням завдань. Через такий дисонанс компанія втрачає прибуток. Так, за даними досліджень McKinsey, компанії США витрачають до \$200 мільярдів на рік на охорону здоров'я співробітників і пошук нових через плинність персоналу. Необхідно додати, що ситуацію щодо зменшення прибутків ще більш загострює наявність у світі глибокої кваліфікаційної ями – на ринку праці знайти фахівців із необхідними сучасними компетентностями досить важко. У 45% роботодавців світу виникають труднощі з пошуком співробітників необхідної кваліфікації.

Виходом з такого становища може стати впровадження wellbeing-концепції. Практика свідчить, що в умовах VANI-світу не всі роботодавці та керівники приділяють достатньо уваги підтримці та захисту працівників. Опитування Інституту Limeade продемонструвало, що 88% співробітників, які відчують турботу про їхній добробут з боку компанії, налаштовані стабільно працювати та приносити користь бізнес-організації протягом тривалого періоду.

За визначенням CIPD концепція wellbeing або добробуту полягає у створенні середовища для досягнення задоволеності, яка дозволяє працівнику повністю розкрити свій потенціал і досягати успіху на власну користь та користь бізнес-організації. Концепція спрямована на побудову постійної підтримки балансу між потребами працівника і бізнес-організації.

Існують різні погляди щодо елементів концепції wellbeing. Вважаємо за доцільне, що необхідно врахувати наступні взаємопов'язані складові добробуту співробітників: здоров'я, роботу, цінності, персональний розвиток, вибір способу життя, фінанси, соціальні зв'язки.

Концепція добробуту співробітників має стати частиною стратегії бізнес-організації, в якій топ-менеджери мають визначити основні сфери добробуту компанії, політику відкритості до змін та комунікації, своєї приналежності та важливості ролі кожного окремого працівника і довести до їх відома, наприклад, застосовуючи метод «цибулини цілей».

Розуміння працівниками своєї ролі в організації та важливості власних ініціатив щодо добробуту стане запорукою їх реалізації, а також сприятиме

особистісному розвитку шляхом освіти впродовж життя, мотивуватиме працівників оновлювати компетентності за допомогою нових навчальних курсів, програм, тренінгів та ін., що відповідатимуть запитам ринку праці та адаптуватимуть людину до мінливих умов життя.

Концепція добробуту має стати одним із стратегічних пріоритетів діяльності бізнес-організації в умовах ВАНІ-світу, ключовим елементом корпоративної культури, запорукою підвищення ефективності підприємницької діяльності, чому будуть присвячені подальші розвідки та дослідження.

Стовба Т.А., Кузьменко О.Ю., Лобода М.П.

Херсонська державна морська академія

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Серед факторів, які гарантують стабільні переваги одних країн над іншими у міжнародній конкуренції, найбільш важливого значення набувають новітні технології. Не випадково багаті країни Перської затоки вкладають кошти, отримані від продажу нафти, у новітні технології, що дозволяють подолати одноманітність економічної спеціалізації, перетворитись на сучасні держави із першокласною наукою та освітою. Уряди цих країн розуміють, що природні багатства не можуть гарантувати довготривалу стійкість, що без високих технологій, диверсифікованої науки та розвинутої індустрії країна не зможе розвивати сучасні комунікації, користуватися новітніми інформаційними системами, що без цього до країни приходять лише однобоко орієнтовані інвестиції.

Вплив новітніх технологій часто є революційним і комплексним, що змінює основи виробництва і праці, супроводжується безперервним зростанням отриманого додаткового доходу. Тому власники новітніх технологій у сучасних умовах мають невичерпні конкурентні переваги. Слаборозвинені країни, які не володіють власними новітніми технологіями, навіть за умов надходження

інвестицій, позбавлені можливості мати достатньо конкурентну продукцію. В такі країни або переміщують галузі із спадаючою ефективністю або ланки технологічних ланцюгів (складальні цехи, трудомісткі та виробництва з низькою заробітною платою), котрі в інших країнах менш вигідні, або – ресурсомісткі чи екологічно брудні виробництва. За таких умов країна позбавляється прогресивних структурних зрушень, що забезпечують економічне зростання та експортну конкуренцію у галузях, які дають вагому віддачу. Країна опиняється у становищі хронічної нестійкості, що є одним із наслідків нееквівалентності у міжнародному обміні на підґрунті технологічної відсталості.

Отже трансфер технологій не дозволяє вирішити проблему інноваційного розвитку. За спостереженнями М. Портера, як правило, придбані техніка і технологія не є передовими, оскільки лідери міжнародної конкуренції не продають найновіші розробки, щоб не створювати собі міцного конкурента та монополю привласнювати надприбуток. Новітні технології мають переважно розвинуті країни.

Україна починала реформування економіки, перебуваючи у першій десятці найбільш розвинутих країн світу. Наразі Україна перестала бути конкурентом навіть на внутрішньому ринку. Таке руйнування національного науково-технічного, технологічного потенціалу сприяє експансії високорозвинених країн, розширює простір, де, відповідно до законів ринку, здійснюється нееквівалентне привласнення ресурсів і доходів країн, що розвиваються. Оскільки еквівалентність – це привілей взаємовідносин між партнерами.

Отже, розвиток новітніх технологій, глобалізація та ін. вимагають уважного ставлення до активізації та ініціації інноваційної діяльності. У найближчі п'ять років, за прогнозами, перспективи розвитку матимуть: ексабайтова економіка, економіка добробуту, вуглецево-нейтральна економіка, циркулярна економіка та ін., що повинні враховувати країни, які прагнуть сталого розвитку та національної безпеки. Формування нового світового порядку, заснованого на використанні технологій штучного інтелекту, відмові від використання

вуглецевого палива, повсюдної цифровізації та ін. завершується, що призведе до зростання потреби в акумуляторах і літєвих батареях майже у три рази протягом п'яти років. У стратегічно привабливих для провідних економік світу видах діяльності Україна має потужний потенціал. Але партнерство України з провідними економіками світу у цих напрямках має передбачати не експорт ресурсів до різних держав, а готової продукції з великою доданою вартістю, що потребує подальших досліджень.

Стовба Т.А., Железняк М.О., Пономарьов В.І.

Херсонська державна морська академія

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Морський транспорт є ключовою галуззю для здійснення безперервних поставок життєво важливих товарів та глобальної торгівлі: майже 90% світової торгівлі здійснюється завдяки міжнародним морським перевезенням, які є найекономічнішими для доставки вантажів на далекі відстані. Занепокоєння екологів викликають шкідливі викиди з судових енергетичних установок. Основними забруднювачами атмосферного повітря є дизелі і котли морських суден, які й досі є ефективними в енергетичному сенсі. Виникає класичне питання: що робити? Для вирішення зазначеної проблеми проаналізуємо можливі напрямки підвищення екологічності морських перевезень. Міжнародна морська організація (ІМО) виокремила райони SECA та ECA, де зовсім заборонено використання високосірчаного палива.

Морський транспорт стає більш енергозберігаючим та «зеленим», безпечним і дружнім до споживача та середовища, Так, вуглецеві викиди з морських суден складають 3% від загального обсягу викидів, на легковому автотранспорті – 6%, на вантажних автомобільному і залізничному – 4%.

У світі спостерігається зростання споживання традиційного палива, тому його видобуток стає більш складним і витратним. Судновласники мають на меті у

майбутньому зовсім відмовитись від використання вуглеводнів. Вихід полягає у використанні альтернативних джерел енергії.

Бункерування суден скрапленням природним газом (LNG) є одним з шляхів витискання вуглеводнів з паливного ринку. Однак домогтися значного скорочення за допомогою лише LNG складно. Тому розглядається варіант додавання до LNG біогазу. Паливом майбутнього називають аміак та вважають його лідером серед альтернативних джерел енергії. Метанол – дешеве паливо, «деревний спирт», який є в достатній кількості в усьому світі, зокрема майже у всіх великих портах. ІМО оцінює його як четвертий найбільш важливий вид суднового палива. Провідні компанії морської галузі вбачають найбільш перспективним розвиток водневих батарей як джерела енергії.

Енергія вітру з давніх часів використовується на морських судах. Наразі існує кілька варіантів використання енергії вітру – летюче вітрило, роторне вітрило, жорсткі вітрила, суміщені із сонячними панелями та ін. Електроенергія, вироблена сонячними панелями, може бути накопичена в акумуляторних батареях і використана на стоянках. До альтернативних джерел відносять також енергію хвиль. Судно рухається подібно до риби – за рахунок коливань рухливих плавців-крил, що утилізують енергію хвиль, коли машина йде під вітрилами або стоїть на якорі.

Для зниження опору тертя підводної частини корпусу судна розробляють нанопокриття. Зменшенню шкідливих викидів сприятимуть конструктивні трансформації корпусу судна. Суховантаж MALS-14000CS – судно з широким корпусом і малим заглибленням, що створює низький тиск води, дозволяє нагнітати повітря під теплохід і не вимагає великих витрат електроенергії для роботи повітряного насоса, що дозволяє скоротити шкідливі викиди до 35%. Сферична форма носової частини ролкера також дозволяє економити паливо і зменшувати опір повітря у два рази порівняно з традиційними суднами.

Використання інтелектуальних транспортних систем, перетворення суден на плаваючі центри обробки даних; впровадження безпілотного управління судном та ін. також сприятимуть підвищенню екологічності морських суден.

Розглянуті напрямки інноваційного розвитку морського транспорту – використання: паливно-економічних та екологічних морських суден; LNG, аміаку, водню, біопалива, метанолу, енергії сонця, вітру, води задля скорочення викидів забруднюючих речовин з суден; «повітряних мастил», нанопокриттів для зменшення сили тертя; конструктивних трансформацій корпусу судна; інтелектуальних транспортних систем, перетворення суден на плаваючі центри обробки даних та ін. сприятимуть підвищенню екологічності морських перевезень в умовах глобалізації.

Тарасенко М.І.

Науковий керівник: Петруха С. В.

ДННУ «Академія фінансового управління»

РЕТРОСПЕКТИВА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На початку 2017 року було вжито істотних заходів щодо удосконалення інституційного забезпечення реалізації реформи децентралізації. Зокрема, створено Центральний офіс реформ, як постійно діючий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, з метою забезпечення належного рівні організації та координації впровадження реформ, зокрема, щодо планування відповідних заходів, проведення моніторингу та аналізу стану їх виконання.

Метою функціонування Центрального офісу реформ є взаємодія з регіональними офісами та секторальними офісами підтримки децентралізації в галузі освіти, охорони здоров'я, планування територій, культури, соціального захисту та інших сферах. В кожному регіоні створено Центри розвитку місцевого самоврядування, які координують впровадження реформи децентралізації на регіональному рівні. Відкриття Центрального офісу та регіональних центрів відбулося в рамках реалізації Програми для України з

розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою», що фінансується ЄС та окремими європейськими країнами.

Також створено Всеукраїнську Асоціацію об'єднаних територіальних громад, завданнями якої визначено взаємодію з органами виконавчої влади на місцевому і національному рівні, відстоювання інтересів членів Асоціації і надання їм послуг, партнерства і об'єднання зусиль з усіма зацікавленими сторонами. З моменту створення Асоціація вже об'єднала близько 600 нових громад з усіх регіонів України.

Подальша успішна реалізація реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації вимагає продовження роботи щодо удосконалення державними органами влади, управліннями за участі інститутів громадянського суспільства нормативно-правового забезпечення реформи, зокрема необхідно:

- відновити роботу над законопроектом щодо внесення змін до Конституції України з питань децентралізації, яким має бути удосконалена конституційна база для функціонування нової системи територіальної організації влади та системи адміністративно-територіального устрою держави;
- прийняти базовий закон «Про адміністративно-територіальний устрій України», в якому визначити засади державної політики у цій сфері, конструкцію нового адміністративно-територіального устрою, уніфіковані вимоги і критерії до адміністративно-територіальних одиниць усіх рівнів, чіткі процедури утворення і ліквідації адміністративно-територіальних одиниць, порядок встановлення і зміни їх меж тощо;
- внести зміни до закону «Про співробітництво територіальних громад» щодо запровадження процедури приєднання територіальних громад до вже існуючих договорів про співробітництво.

Для посилення експертно-методичної та ресурсної підтримки розвитку територіальних громад необхідно:

- налагодити ефективну роботу регіональних Центрів сприяння розвитку місцевого самоврядування в організаційній підтримці процесу подальшого їх сталого розвитку;
- обласним державним адміністраціям забезпечити координацію роботи з надання організаційно-методичної допомоги територіальним громадам в підготовці проектних пропозицій для отримання коштів на реалізацію інфраструктурних проектів за рахунок державних субвенцій;
- надати допомогу територіальним громадам з підготовки стратегічних та програмних документів щодо соціально-економічного розвитку громад, в т.ч. із залученням коштів міжнародної фінансової та технічної допомоги.

З метою зміцнення кадрового забезпечення реалізації фінансового аспекту реформи та подальшого формування фінансово спроможних територіальних громад необхідно:

- опрацювати питання законодавчого врегулювання посилення відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо місцевого розвитку та відповідності цих рішень законодавству України, а також за якісне надання населенню адміністративних та соціальних послуг;
- запровадити механізми залучення громадськості до вироблення органами місцевого самоврядування важливих фінансових рішень, зокрема з питань визначення стратегії розвитку територіальної громади, затвердження статутів територіальних громад, проектів бюджетів розвитку громади тощо.

Татаренко А.А.

Науковий керівник: Гелеверя Є. М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Архітектоніка сучасної економіки значною мірою ґрунтується на фінансовій основі. Фінансовий сектор є найважливішою ланкою національної економіки. Актуальність цього напрямку дослідження обумовлена рядом причин. По-перше, потребою обґрунтування дослідження проблем, що мають місце на фінансовому ринку України. По-друге, відсутністю у вітчизняній науці теоретичних розробок правового характеру, що визначають здійснення регулювання фінансового ринку. В науку і освіту проникають різноманітні зарубіжні управлінські доктрини, які не враховують специфіки українського ринку і національні соціокультурні традиції. По-третє, багаторічний досвід відчуження людей від власності і бізнесу блокує можливості продуктивного менеджменту, особливо в базових традиційних галузях української економіки. По-четверте, потребою в ефективних, у практичному відношенні, рекомендаціях стосовно подальшого розвитку та становлення фінансового ринку України.

Існують такі найактуальніші проблеми, вирішення яких, забезпечить стійке функціонування фінансового ринку:

проблема мобілізації ресурсів;

нерозвиненість і недосконалість фінансової системи;

відсутність узгодженого законодавства.

В сьогоdnшній ситуації, коли темп зростання світової економіки, а зокрема, економіки розвинених країн уповільнюється, інвестиції в країни з перехідною економікою, зважаючи на значний потенціал росту такої економіки, є досить привабливими. Проблема ринку фінансових послуг полягає у відсутності в нього фінансових ресурсів для забезпечення інвестиційного попиту з боку реального сектору економіки. Відповідно вирішення цієї проблеми передбачає створення умов, які б дозволили додатково залучити внутрішні фінансові ресурси, зокрема, заощадження населення та "тіньовий капітал", до інвестиційної діяльності, а також створити привабливі умови для іноземних інвесторів.

Для підвищення дієвості фінансової системи необхідно терміново впроваджувати елементи фінансової і стабілізаційної політики, пріоритетними напрямками якої мають бути: оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади; розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти; заохочення комерційного кредитування суб'єктів господарської діяльності; заохочення розвитку механізмів випуску корпоративних облігацій, розрахованих як на внутрішній, так і на зовнішній ринки; цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фондового ринку.

В цілому подальший розвиток фінансового ринку України відкриває перед банками значні можливості та перспективи збільшення обсягів діяльності. Проте, в умовах загострення конкуренції на фінансовому ринку не менш актуальним є пошук банками нових, нетрадиційних форм залучення капіталів.

Тоценко Є.О.

Науковий керівник: Сідельнікова І.В.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Підприємницький сектор є органічним структурним елементом національної економіки, провідним та одним із стратегічних факторів соціально-економічного розвитку суспільства. Сьогодні саме з підприємництвом держава пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зрушення в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для розширення впровадження ринкових реформ. Разом з тим слід відзначити, що вітчизняний бізнес переживає нині надзвичайно складні часи, що спричинене як посиленням існуючих раніше проблем підприємницького сектору, так і розвитком нових загроз, зумовлених

зокрема і коронакризою. Тому, незважаючи на велику кількість закордонних і вітчизняних праць та широкий спектр проблем, який висвітлюється їх авторами, важливим є охарактеризувати особливості та визначити ключові тенденції розвитку підприємницького сектору в сучасних умовах господарювання.

Відповідно до чинного законодавства суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно та несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. За даними Державної служби статистики України, вагому частку серед сукупної кількості вітчизняних підприємств у 2020 році становило мале і середнє підприємництво. Зокрема, у конкретних значеннях чисельність середніх підприємств становила 17946 од. (0,91% від загальної кількості), малих – 56217 од. (2,85%), мікро – 1898902 од. (96,22%). При цьому на великі підприємства припадало тільки 0,03%, що відповідало 512 од.. У порівнянні з розвинутими країнами, рівень розвитку підприємництва є недостатнім та потребує суттєвого покращення. Особливо викликає занепокоєння незначна питома вага великих підприємств, що свідчить про суперечливість процесів становлення підприємницької діяльності та недостатньо сформоване підприємницьке середовище.

За результатами проведеного дослідження тенденцій і особливостей розвитку сектору підприємництва та виокремлення на цій основі характерних проблемних аспектів, які гальмують його поступальний розвиток, можна визначити першочергові заходи, спрямовані на забезпечення ефективного розвитку підприємництва, зокрема такі: удосконалення законодавчої бази через створення сталої правової основи започаткування, ведення та закриття бізнесу; організаційна підтримка підприємництва, яка передбачає планування розміщення та координацію діяльності організацій, що утворюють інфраструктуру підтримки підприємництва; фінансова підтримка діяльності

підприємництва шляхом надання фінансової і технічної допомоги для розробки нової продукції, сприяння підприємництву в залученні приватного капіталу; пом'якшення адміністративних бар'єрів для підприємництва через підвищення якості контрольно-наглядової діяльності щодо суб'єктів підприємництва, звуження переліку підстав для проведення позапланових перевірок бізнесу контрольно-наглядовими органами; інформаційно-консультаційну підтримку підприємництва у формі створення і підтримки єдиної бази даних, що містить інформацію про заходи й інструменти підтримки підприємництва, місця і умови їх надання, безкоштовне навчання та консультування початківців і діючих підприємців консультантами з числа колишніх топ-менеджерів, публічне обговорення проєктів і програм державної підтримки підприємництва, створення своєчасного зворотного зв'язку із підприємницькою спільнотою.

Ушакова А.Д.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХПИ»

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

Каждый человек нуждается в чувстве защищенности от государства, а государство, в свою очередь, чтобы развиваться и процветать, должно воплощать данное право и поддерживать население. Поэтому социальная политика так же важна, как и экономическая, научно-техническая и другие.

Однако, в связи с дефицитом финансовых ресурсов, в Украине отодвинули интерес к проблемам социальной политики. Украина имеет отрицательную эластичность социальных расходов относительно номинального роста ВВП. Преодоление застойных явлений в социальной сфере совершается медленными темпами. Неэффективно работает система здравоохранения, низкое качество медицинского обслуживания обусловлено недостаточными инвестициями.

Сложная финансовая ситуация и демографические тенденции требуют серьезных реформ и в сфере занятости и пенсионного обеспечения. Украинское общество не решает проблем отдельных групп населения: инвалиды, этнические меньшинства, ВИЧ-инфицированные и больные СПИДОМ. И в целом, распределение социальных льгот несовершенно.

Итак, социальная политика в Украине требует коренного реформирования. Ключевыми задачами являются: реформирование существующей системы льгот; повышение эффективности социальных услуг; подготовка квалифицированных кадров для социальных служб; развитие сети организаций, предоставляющих социальные услуги, предоставление ключевых позиций неправительственным организациям; внедрение и развитие накопительных пенсионных систем; расширение доступа и улучшения качества медицинских услуг; выявление групп населения, которые имеют наивысший риск социального отторжения, и разработка мер по их интеграции в общество.

Цеомашко К.В.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

ВПЛИВ СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

На сьогоднішній день проблема безробіття в багатьох країнах світу є однією з найголовніших проблем вітчизняних економік. Безробіття – це соціально-економічний стан економіки, який характеризується тим, що частина економічно-активного населення не може знайти роботу. Як відомо безробіття буває трьох видів: фрикційне, структурне та фрикційне. Фрикційне і структурне безробіття відносять до природного. Більше того, структурне безробіття, на мою думку, є індикатором розвитку держави і її НТП.

Структурне безробіття пов'язують із природнім процесом, який характеризує стан перетворення в економіці, що говорить про те, що держава розвивається і

потреби людей змінюються, і задля того, щоб залишатись затребуваним на ринку праці, необхідно пройти перекваліфікацію спеціалізації. Головною причиною структурного безробіття, як відомо, є НТП, який в свою чергу змінює структуру попиту на робочу силу: будь-якій компанії буде вигідніше купити робота, який буде виконувати запрограмований алгоритм роботи, ніж найняти людину, навчити її виконувати та платити їй. І це, в свою чергу, негативно відображається на економіці держави, адже ті, хто довго не має роботу, не приймають участь у створенні ВВП, вони не платять податки, тобто надходження у ВВП та державний бюджет країни зменшуються. Щоб запобігти розвитку структурного безробіття необхідна підтримка з боку держави, наприклад, фінансування програм перекваліфікації або фінансова підтримка тих, хто втратив роботу через структурні зрушення в економіці, внаслідок чого людина втратила роботу.

Структурне безробіття несе негативні наслідки в економіку держави: закриваються підприємства, скорочується чисельність зайнятих, але вчасне втручання держави може запобігти загостренню ситуації і збільшенню кількості безробітних.

Чудакова К.А.

НТУ«ХП»

THE PROBLEM OF FEMALE EMPLOYMENT IN UKRAINE

In terms of relatively unstable economic situation in Ukraine and in the modern world as a whole, this topic is one of the most relevant and significant.

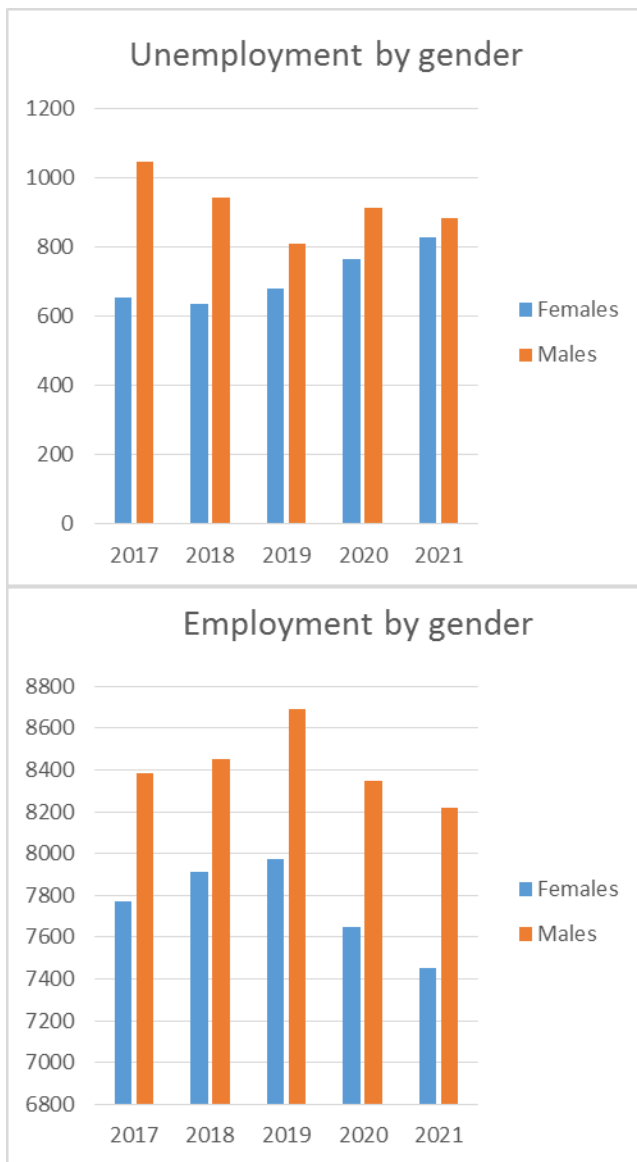
Global employment trends have changed significantly in recent years as women have begun to fight for their rights more actively and prove that they have the same dignity as men. In foreign countries, this situation is already at the stage of full formation, female unemployment is not a problem, since women are accepted on the same conditions as men.

However, global trends come to Ukraine later; an important point in the problem is the mentality of the post-Soviet countries, which is satiated with prejudices against women. They are considered cooks, housewives, nannies, but not full-fledged business women. Hence the very problem for them arises - to find a job.

In addition to the aforementioned theses, there is a reluctance of employers to accept young girls, because they believe that the girl will marry and quit, or become pregnant and go on maternity leave. As for women in the 30+ age category, the employer does not want to hire, because he believes that she will not devote enough time to this because of the child, and will also be constantly distracted by solving family problems.

Not so long ago, a law was passed that a husband can also go on maternity leave instead of a wife, but this does not greatly affect the established prejudices, as evidenced by the statistics below.

Let's take a look at the table on unemployment by sex. It can be said that there are more unemployed men throughout all the years. However, the fate of the gender structure of the employed population as a whole is important, and then it becomes clear that in relation to the number of men and the number of women, unemployment is approximately at the same level. However, over the past two years it has begun to grow faster, for obvious reasons, but women fall more under the decline, therefore, in general, unemployment among women has risen to the level of unemployment among men. Even if it will be mentioned that female account higher percentage of Ukrainian population, there are a lot of "but" when a female wants to work.

Population employment by sex speaks for itself, there are always more employed men according to the principle of post-socialist countries, often, although society changes its way, women are housewives, and men work. Also, women are more likely to fall under layoffs. Generally speaking, employment of the population has fallen in the last 3 years due to quarantine, as well as due to the fact of production automation.

Speaking about solving this problem, it is difficult to come up with an unambiguous plan that could change the perception of people in one day, this takes years. However, the state can provide subsidies for companies that hire young girls, which can also contribute to solving the problem of youth unemployment. Also, it is worth gently

pushing the population to accept the fact of equality between all members of society. It is worth adopting the experience of European countries, leading the people and motivating them to support employment among women, but adjust this policy to the mentality of our country.

Чуєва Г. С.

Науковий керівник: Волоснікова Н. М.

НТУ «ХП»

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ФОРМИ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, МЕТОДИ СКОРОЧЕННЯ

Ринок праці є одним із найважливіших компонентів економічної системи, оскільки його умови відчутно впливають на темпи економічного зростання цієї системи.

Подолання безробіття - одне з головних завдань державної політики, а зайнятість є джерелом заробітної плати, яка була і залишається основним джерелом доходу для багатьох людей, а збільшення доходу свідчить про збільшення сукупного попиту, що призведе до збільшення національного доходу.

Основними формами безробіття виділено: фрикційне, структурне, циклічне та сезонне. Фрикційне безробіття - це тимчасове безробіття, коли ви добровільно переходите з однієї роботи на іншу. Структурне безробіття може виникнути через зміну технології виробництва. Циклічне безробіття є результатом відсутності попиту через економічну кризу та падіння виробництва. Сезонне безробіття викликане тим, що деякі галузі економіки дуже залежать від природних умов. Цей вид безробіття характеризується передбачуваністю.

На відміну від зайнятості безробіття негативно позначається у національній економіці та суспільстві загалом. Тому вивчення проблем зайнятості та

безробіття, а також методів боротьби з ними є актуальною проблемою у суспільстві.

Основними проблемами безробіття є:

- структурні зміни у економіці (відбуваються із запровадженням нових технологій, закриттям технічно застарілих підприємств);
- безробіття серед молоді (труднощі з пошуком роботи через відсутність досвіду);
- безробіття людей старшого віку (причина у віці, через який складно працевлаштуватися);
- переміщення персоналу у зв'язку зі зміною життєвих та професійних інтересів працівників.

Розглянуті проблеми мають такі наслідки:

- через зростання безробіття знижується частка доходів державного бюджету, через що стає меншою кількість платників податків;
- зміна демографічної структури населення призводить до скорочення чисельності працездатного населення;
- наявність регіону з дуже напруженою ситуацією ринку праці.

Для вирішення сучасних проблем зайнятості та безробіття в Україні використовуються такі методи:

- розвиток державно-приватного партнерства освіти;
- боротьба з «тіньовими» робочими місцями та «тіньовими» секторами економіки;
- державна підтримка у сфері розвитку бізнесу;
- оновлення та розвиток технічного рівня робочих місць;
- створення нових робочих місць у сфері малого та середнього бізнесу;
- перепідготовка безробітних, залучаючи їх до громадських робіт.

Таким чином, проблема безробіття є ключовим фактором ринкової економіки. Впроваджуючи запропоновані заходи, Україна зможе знизити рівень безробіття, збільшити чисельність зайнятих і значно покращити соціально-

економічний статус населення, рівень його життя та створити необхідні умови для економічного зростання в Україні.

Щепетко Б.М.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

МІСЦЕ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ВИБОРУ ПРОФЕСІЙ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Методологічні питання профорієнтації щодо вибору професій економічного напрямку, визначення її розвиток профорієнтаційної системи посідає вагомим місце в освіті та економіці. Перш ніж сформулювати загальне визначення системи профорієнтації, розглянемо вихідні положення:

1. Профорієнтація є системною діяльністю, що охоплює цільові настанови, завдання, принципи, форми, методи, критерії ефективності, рівні, напрями, аспекти й інші системо- і структуроутворюючі елементи.
2. Система профорієнтації школярів – це підсистема загальної системи економічної і професійної підготовки.
3. Система професійної орієнтації – частина загальної системи соціальної орієнтації особистості у сформованій структурі продуктивних сил і економічних відносин.
4. Профорієнтація належить до соціальних систем, що функціонують у суспільстві, вона торкається різних проблем, зокрема пов'язаних із розвитком людського фактора суспільного виробництва; уже лише з цієї причини її можна вважати суспільною проблемою. Для того щоб система профорієнтації стала ефективною, необхідна скоординована діяльність багатьох (якщо не більшості) міністерств і відомств, а також учених різних спеціальностей.
5. На ефективність профорієнтації впливає безліч різних об'єктивних і суб'єктивних факторів. Ця система складно піддається організації і керуванню. За незмінної загальної мети конкретні цілі й завдання роботи кожної школи

залежать від потреб кадрів у тих чи інших професіях, ступені гостроти цих потреб, можливостей і умов певного регіону. Успішна реалізація поставлених цілей і завдань значною мірою залежить і від якості роботи кожного з цих напрямів. Нині система профорієнтаційної роботи містить у собі діяльність за такими напрямами:

1. Професійна освіта охоплює профінформацію, профпропаганду і профагітацію.
2. Попередня професійна діагностика, спрямована на виявлення інтересів і здібностей особистості до тієї чи іншої професії.
3. Професійна консультація, націлена переважно на надання індивідуальної допомоги у виборі професії з боку фахівців-профконсультантів.
4. Професійний добір із метою вибору особистості, що з найбільшою ймовірністю зможе успішно опанувати певну професію і виконувати пов'язані з нею трудові обов'язки.
5. Соціально-професійна адаптація.

Вибір майбутньої професії – це серйозний крок, який випускники роблять на підставі інформації, отриманої з різноманітних джерел, рівня своїх знань з профілюючих предметів та власних природних здібностей. Вступ до вищого навчального закладу є для них важливим життєвим проектом, над яким майбутні абітурієнти працюють разом з вчителями та батьками.

Звертаємо увагу на три напрями формування у старшокласників інтересу до професії економічного спрямування:

ознайомлення з характером та особливостями професій і спеціальностей економічного спрямування. Це можливо здійснити тільки в процесі навчання, коли учні ознайомляться з різними видами праці.

практичне спрямування старшокласників на вибір професії, коли учні особисто переконуються у правильності свого вибору.

створення умов для оволодіння задатками економічних спеціальностей допомагає старшокласникам оволодіти практичними вміннями в навичками в тій або тій галузі, дозволяє учням виявити творчі здібності.

СЕКЦІЯ 6.
СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

Голова секції: проф Терещенко Д.А.
Секретар секції: ст. викл. Козлова О. А.

Баглик Юлія

Науковий керівник: Байдак Т.М.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

***ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ КОПРАЙТИНГУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК***

Сучасне суспільство й бізнес впевнено стають на шлях диджиталізації. У такому процесі тексти стають все більш актуальними у просуванні особистого бренду чи товару/послуги. Копірайтер же стає одним з ключових представників у будь-якій компанії, яка має за мету стати помітною в digital-середовищі.

Деякі дослідники вважають, що текст у сучасних комунікативних практиках має багато завдань:

інформувати;
комунікувати;
розважати;
номінувати;
надихати.

Але якщо ми звернемося до практики, то побачимо, що копірайтери визначають зовсім іншу мету таких текстів:

продати (найголовніше);
закохати;

донести цінність .

Така класифікація пояснюється легко: Бізнес в Інтернеті — це про гроші. А будь-який текст — інструмент для отримання прибутку. Люди не купують товари на сторінці в Інстаграмі з неймовірними художніми текстами, тому що, зазвичай, за ними немає нічого, окрім оцінок, штампів і води.

Щоб відбулася бажана конверсія, необхідно створити детальний контент-план з інформаційними постами, тими, які продають; тими, які залучають. Така цілісна комунікація поступово сприятиме швидшій подорожі воронкою продажів.

Контент в сучасних комунікативних практиках поділяють на три види:

1) «Гігієна» — це контент, який гуглять. Він прямо пов'язаний з використанням продукту компанії. І це контент, який продає завдяки згадуванню переваг продукту без оцінок та штампів. У цьому виді контенту копірайтеру необхідно зосередитися на SEO-текстах з використанням ключових слів та необхідного відсотку запам'ятованості.

2) «Хаб» — це контент, завдяки якому аудиторія повертається на Інтернет-портали компанії. Це саме той контент, який закохує: його зберігають в закладки браузера, репостять знайомим, відгукуються на нього й іноді навіть крадуть.

3) «Герой» — це вау-контент. Саме він доносить аудиторії ключові цінності бренду. До такого контенту відносяться спеціальні проекти, рекламні кампанії. Частіше за все він має форму відеоролику. Завдяки «герою» можна впевнитися, що професія копірайтера залишиться актуальною. Бо цей вид контенту потребує написання сценаріїв для аудіо- чи відео формату.

Отже, копірайтер — це спеціаліст, який пише тексти з певною метою: закохати, донести цінність чи продати. А текст у його руках стає набору сенсів, після прочитання яких аудиторія змінює ставлення до компанії/бренду, рішення про покупку чи погляд на ситуацію.

Боцюра І.С.

Науковий керівник: Ляшенко Н.О.

ХНУРЕ

СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ, ЯКІ ВИГРАЮТЬ ВІД ПЕРЕХОДУ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Одним із базових прав кожної людини є освіта, як зазначено у статті 53 Конституції України. Якість та доступність освіти мають прямий вплив на доходи, зайнятість, розвиток, здоров'я та соціалізацію людей. Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також загострення соціальної нерівності. На даний момент різнобічно було розглянуто негативні наслідки такого типу здобування освіти. Водночас, мало звертали увагу на переваги дистанційного навчання та соціальні групи, для яких воно є більш вигідним порівняно зі звичайним.

Від впровадження масової дистанційної освіти виграли:

Люди з особливими потребами: діти-інваліди (нині в Україні налічується понад 150 тисяч дітей інвалідів віком до 16 років, з яких від 7 до 15 років — 75%), які змогли інтегруватися в освітній простір та отримати доступ до масових навчальних занять, сучасних інформаційно-освітніх платформ, що активно були впроваджені; студенти з особливими потребами, для яких організація мережевого процесу навчання забезпечила гнучкість, динамічність та індивідуалізацію навчального процесу, активний зворотній зв'язок з викладачем.

Люди, які проживають далеко від бажаного місця навчання. Ще однією з основних переваг дистанційної освіти є усунення природних географічних бар'єрів, пов'язаних із методами очного навчання. Завдяки новітнім технологіям академічні заклади тепер можуть надавати послуги з викладання

практично будь-кому, хто має надійне інтернет-з'єднання, незалежно від фізичного розташування.

Діти, які мають під час дистанційних занять компетентного родича поруч, який здатен організувати з'єднання зі вчителем та контролювати участь дитини у навчальному процесі. Інші діти, позбавлені такої підтримки, можуть навчатися гірше тому, що не можуть зосередитися і мають низький рівень самоконтролю.

Мотивовані відмінники. У дітей, в яких не має проблем з самоорганізацією, з'являється більше часу для дослідження освітніх галузей, які їх цікавлять, а в одинадцятикласників з'являється більше часу для поглибленого вивчення профільних предметів перед ЗНО, як наслідок зменшення часу на дорогу до школи, формального проведення частини уроків та відповідно економією часу на підготовку до них.

Активні просунуті викладачі, у яких з'являється більше можливостей для застосування інтерактивних методів навчання, анімації, різних видів презентацій. Також, завдяки тому, що дистанційний навчальний простір необмежений, вчителі, репетитори, що займаються педагогічною діяльністю онлайн, можуть приділяти увагу більшій кількості учнів і працювати, навіть перебуваючи у відрядженні чи на конференції за кордоном. Також у викладачів з'являється можливість зручно поширювати необхідні навчальні матеріали.

Під впливом пандемії освітні заклади були змушені швидко перейти на дистанційне навчання, яке має багато недоліків та породжує певну соціальну нерівність (через брак коштів на технічне обладнання, інтернет з'єднання, невміння організувати навчання за новими методами, зниженням мотивації учнів). Але воно допомогло покращити навчання для певних зазначених вище категорій учнів, його досвід корисний для надання більшої гнучкості форм отримання освіти, знищення географічних бар'єрів на шляху до освіти, надання більших можливостей людям з особливими потребами.

Брагілевська В. Є.

Науковий керівник: Круглов В.В.

ХНУБА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

В умовах сьогодення успішний розвиток сфери соціальних послуг можливо реалізовувати з урахуванням ефективної адаптації до умов зовнішнього середовища, відповідного позиціонування та формування позитивного іміджу соціального закладу. Докладне вивчення іміджу закладу соціальної сфери, його формування, структури і способів функціонування створює фундамент для суспільного розвитку та принципів становлення суспільства, адже імідж сприяє формуванню сучасної системи цінностей та індивідуальної картини світу людини, її уявлень та образів.

Враховуючи особливості функціонування закладу соціальної сфери (ЗСС), можна запропонувати наступне визначення іміджу. Імідж ЗСС – це стійкий, емоційно забарвлений образ закладу/установи соціальної сфери, сформований на основі особистого досвіду і отриманої інформації про його реальні, декларовані та очікувані якості, характеристики та показники, які мають економічну, соціальну та іншу значимість для суб'єктів взаємодії. Залежно від інтересів та очікуваних результатів діяльності ЗСС суб'єкти взаємодії можна розділити на внутрішніх та зовнішніх. До першої групи належать керівники та персонал ЗСС, до другої – споживачі послуг, партнери, органи влади, громадські організації, ЗМІ і населення. Ефективне формування іміджу ЗСС – це цілеспрямована діяльність, кероване подання інформації із заздалегідь очікуваним результатом її впливу. Імідж ЗСС може бути позитивним, негативним чи навіть нейтральним (невизначеним). Здійснюючи процес управління іміджом ЗСС, необхідно мати чіткі уявлення про структуру іміджу організації та особливості формування його складових. У структурі іміджу ЗСС

слід виділяти дві його складові: зовнішній (сформований поза межами організації) та внутрішній імідж. У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що імідж ЗСС умовно поділяється на кілька складових: імідж послуги; імідж споживачів – образ ЗСС, що формується відповідно до суспільної думки; внутрішній імідж (мікроклімат, внутрішні цінності, корпоративна культура, імідж персоналу); соціальний імідж – громадська думка про ЗСС, місце в економічному, соціальному та культурному житті; візуальний імідж (будівлі, корпуси, інтер'єр, зовнішній вигляд працівників, символіка закладу тощо); бізнес-імідж (ЗСС як діловий партнер, його репутація); віртуальний імідж. Водночас зазначимо, що цілеспрямоване формування іміджу можливе за умови не його штучного створення, а шляхом спирання на реальні характеристики особистості. Тому слід виокремити такі основні складові формування іміджу працівників ЗСС: а) зовнішній вигляд; б) комунікативна механіка; в) психологічний портрет; г) етична надійність; д) аналіз і вдосконалення професіоналізму; ж) гуманістичні цінності; е) спілкування з представниками преси; к) мистецтво психотехнолога; л) технологія особистого ортобіозу (розумний, здоровий, раціональний спосіб життя).

Враховуючи вищевикладене, перспективними напрямками діяльності ЗСС є: формування соціального іміджу та маркетингу партнерських відносин; розвиток корпоративної культури; розробка та просування власного фірмового стилю; впровадження новітніх стандартів якості послуг, а також системи управління в цілому; співпраця із засобами масової інформації; формування позитивного іміджу керівника та усіх працівників. Уявлення громадян про імідж ЗСС впливають на ефективність вирішення наявних проблем в нашому суспільстві. Створення позитивного іміджу ЗСС та ефективне управління ним підвищує рівень довіри до установи/закладу, її престиж і авторитетність, може мобілізувати невикористаний потенціал і ресурсні можливості. Для забезпечення надання якісних соціальних послуг населенню, необхідні

дослідження, присвячені формуванню позитивного іміджу названих організацій.

Власова М. Д.

Научный руководитель: Шанидзе Н. А.

НТУ «ХПИ»

ОСОБЕННОСТИ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ

Девиантное поведение (социальная девиация) — это устойчивое поведение индивида или группы, которое выражается в совершении действий и поступков, противоречащих нормам и правилам социального поведения группы, к обществу которого принадлежит индивид, что приводит к депривации восприятия этих же норм. Среди основных видов девиантного поведения выделяют такие, как преступность, алкоголизм, наркоманию, суицидальные наклонности и проституцию. Э. Дюркгейм, занимавшийся изучением причин девиантного поведения, пришёл к выводу, что девиация, наравне с конформизмом, является естественным явлением в рамках существования общества и является следствием его дезорганизации, при которой нормы, ценности, социальные связи или же неустойчивы и противоречивы, или вовсе отсутствуют.

Девиантное поведение пагубно влияет на формирование дальнейших норм взаимодействия общества, может проявляться в любом возрасте и иметь различные проявления в зависимости от обстоятельств, с которыми столкнулся индивид, социума, с которым он контактирует, его возраста, пола, статуса и генетической предрасположенности. Тем не менее, в большинстве случаев, важнейшую роль в формировании склонности к данному феномену играет процесс социализации личности. Именно от его успешности зависят ценности, которыми будет руководствоваться личность в дальнейшем процессе жизнедеятельности, когда необходимость и значимость наставлений у ребёнка

снизится и он будет руководствоваться своими установками. Именно поэтому в процессе воспитания ребёнка очень важно делать акцент не на навязывание тех или иных норм взаимодействия с социальной группой, а на повышение у ребёнка значимости именно таких паттернов поведения и помощь в осознании им значимости таких поступков.

Говоря о возрасте, очевидно, что формирование этих установок происходит в процессе онтогенеза, однако, прежде всего, в детском возрасте. Говоря о этапах развития ребёнка, не всегда наличие тех или иных установок может быть доступным к пониманию. В этом вопросе своеобразной “лакмусовой бумажкой” становится подростковый возраст, во время которого у ребёнка происходит переход от состояния ребёнка к состоянию взрослого. У него обостряются особенности его характера, формируются личностные черты и устойчивые паттерны поведения в обществе, что и обуславливает более высокую степень выраженности девиаций именно в этом возрасте.

На основании анализа психолого-педагогической литературы, можно сделать вывод о том, что проявления девиантного поведения у подростков имеют следующие особенности:

Трудности во взаимоотношениях с родителями, друзьями, учителями, неорганизованность, процессе обучения, а также зависимость от оценок своих поступков авторитетными личностями

Расширение границ возможного, стремление к свободе, отсутствие позитивных интересов и целей, стремление выделиться

Перенос ответственности за свои трудности, отсутствие волевого самоконтроля, тяжёлое переживание неудачности, проявление акцентуированных черт характера, неуважение к близким

Таким образом, девиантное поведение подростков включает действия, противоречащие нормам, причиняющие ущерб обществу, подростку и приводящие к дезадаптации, имеет внутренние и внешние причины возникновения, подлежит более успешной коррекционной работе на ранних этапах проявления в детском и подростковом возрасте.

Деркач У.Ю.

Науковий керівник: Ляшенко Н.О.

ХНУРЕ

РОЛЬ АНІМЕ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА

У підлітковому віці активно відбувається один із найважливіших процесів в житті людини – процес формування та розвитку дитини як особистості – соціалізація. Під час цього відбувається безліч змін, які можуть бути важкими для дитини. Підліток в цей час потребує підтримки та розуміння з боку оточуючих, тому що він невпевнений в собі, особливу увагу звертає до власних недоліків. Він «шукає себе», тому часто захоплюється оригінальними субкультурами, цікавиться незвичайними захопленнями. Батьки, вчителі та однолітки повинні поважати інтереси та захоплення підлітка, більше знати про оригінальні сучасні субкультури та культурні течії. На жаль, зараз любителі японської культури, зокрема аніме – японської анімації, можуть часто стикатися з негативною реакцією оточуючих на своє захоплення. Зустріч з подібним стресом спричиняє замкнутість підлітка. Актуальність теми полягає в тому, щоб донести важливість толерантного ставлення до людей, які захоплюються культурою Японії та продемонструвати, що її «ядро» та фундаментальні цінності подібні нашим, українським.

Сучасний розвиток людства супроводжується створенням полікультурного світового простору, що вимагає толерантності від всіх учасників цього процесу. Завдяки глобалізації, що розпочалася у 1990-х, культура аніме вийшла за межі Японії та стала популярною у всьому світі, особливо серед підлітків. Причинами популярності аніме-культури можна вважати:

1. Близькість її сюжетів та персонажів до повсякденного життя. Таким чином, підліткам набагато простіше зрозуміти ідеї, які хочуть показати автори аніме, оскільки дії відбуваються в знайомих ситуаціях.

2. Аніме-емоції такі самі, як і насправді. Герої аніме наділені тими самими вадами і слабкостями, як і звичайні люди, і це відволікає підлітка від власних «недоліків» та дає зрозуміти, що не обов'язково бути ідеальним.
3. В аніме порушуються стандартні теми та цінності (любов, батьки та діти, сім'я, незалежність, честь і т. інше), що описують боротьбу з обставинами та людські стосунки. Це може дати підлітку уявлення про те, як вести себе в тій чи іншій ситуації.
4. Схильність японського менталітету до позитивізму та наївної романтики сприяла тому, що теми аніме були зрозумілі кожному, а прагнення героїв до шляхетності та самопожертви заради вищої мети знаходить відгук у простих людей.
5. Стилїстика аніме, що нагадує графіті, та музика, що створює тон кожної сцени оригінальні, зрозумілі для молоді та надовго залишаються у пам'яті.
6. Орієнтація аніме на підкреслення проблем конкретних вікових та гендерних груп сприяла розумінню естетики та сюжетів аналогічними категоріями людей за межами Японії.

Таким чином, підліток водночас знаходить в аніме щось нове завдяки стилістиці, музиці та репрезентації культури Японії, і щось звичне, оскільки теми, що в ньому порушуються знайомі кожному. Можна зробити висновок, що аніме допомагає підлітку зорієнтуватися в житті – виділити для себе основні цінності та знайти однодумців завдяки схожим інтересам, та бути оригінальними, незвичайними. Копіюючи манери, макіяж і навіть поведінку своїх улюблених аніме-героїв, молоде покоління демонструє себе як персонажі даної поп-культури, й це дозволяє подивитися на життя з різних точок зору. Важливо розуміти та підтримувати підлітків у їхніх захопленнях, оскільки це допомагає формуванню їх впевненості в собі та власне розвитку особистості.

Жупанас М. А.

Науковий керівник: Григор'єва С.В.

НТУ «ХП»

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ДО ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ

Початок ХХІ століття в Україні характеризується ускладненням і загостренням комплексу проблем, пов'язаних із споживанням алкогольних напоїв неповнолітніми. Пияцтво в сучасному українському суспільстві набуло особливо хворобливого характеру майже за всіма показниками – рівнем споживання алкоголю, захворюваності, смертності на ґрунті зловживання спиртними напоями, залученням до споживання алкоголю наймолодшої частини населення. Тому дана тема є актуальною досі.

Протягом багатьох років вживання спиртного неповнолітніми досліджувалося такими вченими різних країн як: Н. Анісімов, О. Балакіреєв, С. Гарницький, Н. Максимова, А. Маюров, А. Капська, О. Пилипенко, О. Яременко та багато ін.

Підліток – дитина, юнак або дівчина в перехідному від дитинства до юності віці. Сучасна наука визначає підлітковий вік в залежності від країни (регіону проживання) і культурно-національних особливостей, а також статі (від 13 до 14-17 років).

Останніми роками в українському суспільстві показник захворюваності алкоголізмом значно зростає. Непомірне споживання алкоголю є не тільки медичною, а й соціальною проблемою, не вирішення якої руйнує майбутнє країни. Особливе занепокоєння викликає збільшення за останні роки вживання алкоголю неповнолітніми. Споживча поведінка покупців підлітків і повнолітніх людей дуже відрізняється. Це стосується видів і типів куплених алкогольних напоїв, факторів, які впливають на їх споживання. За даними європейського опитування учнівської молоді «ESPAD» найбільшу популярність серед підлітків мають слабоалкогольні напої, які вживали 62 % респондентів. Слабоалкогольні напої — це алкогольні напої із вмістом етилового спирту від

1,2 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більш як 14,0 г на 100 см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю. Слабоалкогольні напої позиціонуються як напої для молоді, легкі та модні, такі, що мають безліч приємних смаків, доступні за ціною, що роблять їх привабливими в очах сучасних підлітків. Проблему зростання рівня вживання неповнолітніми слабоалкогольних напоїв посилює ще низка особливостей підлітка-споживача: 1) більш швидке звикання до спиртних напоїв. У підлітковому віці стабільний потяг до алкоголю формується у вісім разів швидше, ніж у дорослої людини; 2) злоякісний перебіг хвороби; 3) прийняття підлітком великих доз алкоголю.

Причинами вживання підлітками легких алкогольних напоїв можна назвати наступні: неблагополуччя сім'ї; позитивна реклама в засобах масової інформації; незайнятість вільного часу; відсутність знань про наслідки вживання спиртних напоїв; відхід від проблем; психологічні особливості особистості; самоствердження. . Одна з причин вживання слабоалкогольних напоїв підлітками – пасивне претендування на дорослість. Споживання алкоголю в підлітковому віці вважається символом мужності, спроможності. Внутрішня духовна обмеженість, невміння проявити себе в шкільному колективі обумовлюють часте вживання підлітками алкоголю заради самоствердження у вуличній групі товаришів, що тягне за собою згубні наслідки. Привабливість для підлітків спиртних напоїв посилюється популяризацією вживання алкоголю в кінофільмах, телепередачах, рекламних роликах. Деякі підлітки вживають спиртне, щоб зняти із себе напругу, звільнитися від неприємних переживань в сім'ї або шкільному колективі. Складається такий стереотип поведінки, коли всі життєві проблеми вирішуються і породжуються вживанням спиртного.

Зайцева П.О.

Науковий керівник: Сідельнікова В.К.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ НАПРЯМ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Найважливішою складовою внутрішньої політики держави є ефективна соціальна політика, яка сприяє зниженню соціального напруження, зростанню добробуту населення, досягненню рівноваги та стабільності в суспільстві.

Соціальна політика України бере свій початок з проголошення Декларації про державний суверенітет України, у якій зазначено, що людина, її честь, здоров'я – найвища цінність суспільства, мета його розвитку. Головним обов'язком держави є «утвердження та забезпечення прав людини». Це стає можливим, насамперед, за умов формування та реалізації ефективної соціальної політики з метою забезпечення стабільності в суспільстві, соціальної злагоди та соціальної цілісності, належного рівня добробуту людей.

Світова практика свідчить, що на сьогодні дієвими є два способи забезпечення соціальної захищеності громадян: по-перше, держава сама здійснює перерозподіл національного багатства шляхом фінансування соціальних програм; по-друге, держава надає громадянам можливість забезпечити себе пенсією, коштами на випадок хвороби тощо, а також надає право вибору тієї чи іншої соціальної послуги на ринку.

Науково-теоретична концепція соціальної політики складається із системи соціальних категорій. Центральне місце у ній приділяється поняттю «соціальні відносини». Узагальнюючи визначення цієї категорії, можна зазначити, що соціальні відносини – це відносини, які складаються між державою та населенням, а також між особистістю та державою з приводу задоволення потреб людини та її соціального захисту. З категорією «соціальні відносини» пов'язані ще такі поняття як «соціальний механізм» та «соціальна політика».

Соціальний механізм – це засіб регулювання суспільно значимих відносин, що виникають при взаємодії груп, елементів соціальної структури. Це поняття було запроваджено О. Контом, який розглядав його як необхідний засіб регулювання соціальної діяльності людей та інститутів, що забезпечує функціонування суспільства як цілісного соціального організму.

Соціальним механізмом, що забезпечує соціальну стабільність, є соціальна політика. Поняття «соціальна політика» було введено у науковий обіг у Франції Ш. Фур'є. Йому належить думка про обов'язок держави надавати своїм громадянам певні соціальні гарантії. А для цього держава мала монополізувати торгівлю, емісію грошей та збір податків. На думку Ш. Фур'є, саме завдяки державній монополії могла бути реалізована соціальна політика. Соціальна політика держави розглядається не тільки з точки зору фактору запобігання соціальним конфліктам, але і як фактор економічного розвитку.

Діяльність, яку називають «соціальною політикою» держави, є рядом механізмів, які покликані забезпечити існуючі напрями існування громадян: підвищення громадського добробуту; покращення якості життя населення; забезпечення соціальної та політичної стабільності.

Соціальна політика виконує такі функції: економічну (стимулювання економічної діяльності); соціальну (створення передумов для стабільності у суспільстві); стратегічну (забезпечення необхідного рівня життя населення); стабілізаційну (полягає у координації інтересів та потреб соціальних груп в економічній, соціальній, політичній сферах).

Соціальна політика відіграє найважливішу роль у забезпеченні стабільного розвитку суспільства, створюючи умови для вільної та рівноправної діяльності громадян. Держава за допомогою соціальної політики знижує соціальну напруженість у суспільстві, що дозволяє їй розвиватися стійкіше.

Соціальна політика виконує регулюючу і стимулюючу роль у динамічному розвитку суспільства, а також є інтегральною частиною макроекономічного регулювання.

Кладка Д. В.

Науковий керівник: Бірюкова М.В.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку суспільства агресивна диджиталізація перетворює аналоговий бізнес на цифровий в усіх його аспектах. Цифровізація є загальною характеристикою більшої частини сучасних фінансових інновацій і обумовлена зростанням впливу інформаційно-комунікаційних технологій в процесі виробництва і надання фінансових послуг. У сфері фінансових технологій на сучасному етапі відбуваються радикальні зміни, пов'язані з підвищенням рівня автоматизації, відкритості та орієнтованості на споживача. Не винятком стала Україна яка теж залучається до процесів глобалізації цифрового економічного простору та переводить економіку з аналогової до цифрової.

Основна технологія цифровізації економічних процесів це Fintech (фінансові технології), без якої люди не могли б використовувати кредитну карту для онлайн транзакцій чи оплати покупки в онлайн магазині. Вперше таке поняття Fintech було опубліковано Пітером Найтом в 80-х роках у газеті Sunday Times. Більш детально розкрив суть цього терміна професор Школи менеджменту Фрібурга Патрік Шуфель, який наполягав що: «Фінтех є новою фінансовою галуззю, яка застосовує технології для поліпшення фінансової діяльності та спрощує людині вести фінансові інтеракції в онлайн-просторі». Зростання обсягу електронної торгівлі стимулює зростання обсягу послуг в сегменті платежів і переказів, а також в сегменті фінансування. Збільшення оборотів онлайн-торгівлі є драйвером розвитку платіжних сервісів (включаючи електронні гаманці, внутрішні платежі з використанням додатків і миттєві платежі), а також послуг в сфері кредитування покупців.

Вітчизняна фінтех галузь перебуває на стадії становлення і значно поступається західним країнам, що пояснюється рядом причин: нестабільна економічна ситуація в країні, волатильність національної валюти; недосконалість державного регулювання; несприятливий інвестиційний клімат в країні; недостатність та нерівномірність розвитку необхідної інфраструктури; брак фахівців в галузі нових фінансових та інформаційних технологій; низький рівень патентної активності, практично повна відсутність проривних ІТ-технологій, в тому числі в сфері фінтех; нерозвиненість венчурної інвестиційної системи; концентрація технологічних компетенцій безпосередньо у банківській системі; недостатньо висока технологічна і фінансова грамотність населення.

Красников М. А

Науковий керівник: Байдак Т.М.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ФАКТОРИ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ

Споживач є центральним поняттям для будь-якого бренду. Вивчення поведінки споживачів обумовлює аналіз впливу на неї цілою низкою факторів оточення і є вирішальним в успіхах організації комунікації, ця тема не втрачає актуальності, особливо зараз, за умов процесу глобалізації її дослідження вкрай необхідне для грамотного просування товарів або бренду. Вона формується на основі цінностей та переконань, культурного рівня, соціального положення. Поведінка споживачів з їх характером визначаються цілим комплексом факторів, котрий можна розділити умовно на 3 основні групи: соціокультурні фактори, особистісні фактори, психологічні фактори. Сприйняття це процес, що допомагає людям обирати, організовувати та інтерпретувати життя – негайна реакція наших сенсорів на подразники оточення: запах, колір, світло, звук.

Найбільш суттєвого впливу на поведінку споживачів завдають фактори соціального та культурного порядку. Сюди прийнято відносити не тільки культурний рівень людини, але й приналежність до певної субкультури, його соціально-класову приналежність. Культура задає сукупність стійких форм соціальної взаємодії, що знаходять своє відображення у вигляді загальноприйнятих цінностей та норм і звично комунікаційних засобів, що передаються поколіннями. Сюди відносять актуальне мистецтво, релігію, звичаї та традиції, мораль і різні здібності, котрі людина набуває від суспільства. Субкультура задає специфічні ідентифікації, сюди відносять і різновиди релігії, раси та національності, відокремлюють групи і за інтересами. Соціальні фактори знаходять своє відображення у сім'ї, соціальних ролях та статусах споживача. Поведінка найближчих завдає значного впливу, оскільки враховуються споживачем не тільки їх смаки, але й інтереси. Соціальні статуси та ролі визначають положення індивіда у суспільстві і часто є приводом покупки тих товарів або послуг, які їм фізично не потрібні, але необхідні за статусом.

Особистісні фактори є науково та статистично опрацьованими, вони передбачувані та допомагають детальніше вибудувати процес комунікації зі споживачем. Сюди відносять гендерну належність та вік, рівень доходу та матеріальне становище, стиль життя, професію, стадію життєвого розвитку, ідеологію та світогляд. Споживчий попит змінюється в залежності від вікової групи споживача, з цим пов'язані смаки у одязі, книгах, продуктах харчування тощо. Основою для потреб споживача є стиль життя, він визначає вподобання. Професійна приналежність і матеріальне становище визначають фінансові можливості споживача і обмежують чи розширюють його вибір.

Психологічні фактори безпосередньо пов'язані з особистістю та її психологічною зрілістю. Сюди прийнято відносити погляди та думку людини, його сприйняття та емоційний фон, мотивацію та засвоєння інформації. Наукою доведено, що людську поведінку у значній мірі визначає сама людина залежно від того як вона розуміє та сприймає ситуацію. Відповідно до цього, аби

розуміти яким чином споживачі відносяться до товару чи послуги, бренду та його характеристики, як вони будуть відповідати та реагувати на комунікаційні повідомлення – рекламу, просування, необхідно розуміти, як люди сприймають бренд. Процес сприйняття базується на певному інформаційному фоні, аналізі споживачем інформації і її складності обробки, далі інтерпретації відповідно зі своєю символічною системою і відтворення у вигляді реакції. Результат залежить від внутрішніх поглядів, закладених цінностей, переконань, зовнішніх факторів. Також важливе значення має ситуація, в якій споживач робить покупку, об'єкт, який підлягає сприйняттю – властивості, вигляд, особливості, тощо.

Процес сприйняття може бути ускладнений минулим негативним досвідом, стереотипами або думкою інших людей. Споживче сприйняття це процес обробки відчуттів у ході якого людина осмислює світ, приймає рішення щодо споживання. Він завжди проходить через вплив подразника, увагу, а потім інтерпретацію. Варто розуміти групові та індивідуальні особливості проходження цього процесу поетапно, це допоможе формуванню вивіреної та надійної комунікації зі споживачем і встановлення взаємної довіри.

Крупіна М.

Науковий керівник: Бірюкова М.В.

НТУ «ХП»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На початку ХХІ ст. відбувається бурхливий розвиток інформаційних технологій та стрімке їх проникнення в усі сфери суспільного життя, зокрема у сферу освіти, створюючи передумови переходу країн на більш високий рівень розвитку.

Одним із напрямів сучасної державної політики в Україні в галузі освіти є вдосконалення інфраструктури інформаційного освітнього простору. Необхідною умовою та пріоритетним напрямом розвитку системи освіти в Україні є її інформатизація. У цьому контексті важливим є створення відповідних електронних ресурсів вищих навчальних закладів.

У рамках інформаційного суспільства, на думку О. Дубаса, формується так званий соціальний інтелект, який реалізується через інформаційне поле, утворене засобами масової інформації та комунікації. Поряд із цим формується нова соціальна верства, основу якої складають фахівці, котрі володіють комп'ютерними технологіями, формують інтелектуальний ринок, продукують обмін ідеями та інформацією. Усе це забезпечує безперервну циркуляцію нового інтелектуального спілкування у просторі культури, виробництва та суспільного життя.

Електронний освітній простір – це віртуальний простір, відповідно, комунікації стають віртуальними, тобто умови та середовище, в якому відбуваються комунікативні процеси, змінюються. Можливість здійснювати анонімні комунікації, обмеженість сенсорного сприйняття та безліч опцій для самопрезентації та формування веб-ідентичності приводить до гомогенізації учасників комунікацій, тобто такі важливі соціальні маркери як стать, вік, соціальний статус, освіта, зовнішність втрачають важливу значущість. З цим пов'язана така характеристика освітнього комунікативного веб-середовища – деформалізація комунікативних процесів та скорочення соціальної дистанції.

П. Орлов та ін. зазначають, що сучасний період розвитку цивілізації характеризується переходом від індустріального суспільства до суспільства інформаційного. Повсюдне впровадження сучасних інформаційних технологій створює нові, унікальні можливості для більш активного й ефективного розвитку економіки, політики, держави, суспільства, соціальної свідомості та громадянина. Інформаційні технології мають величезний потенціал, який має привести до фундаментальних змін практично в усіх сферах людської

діяльності. Багато країн розглядають можливості інформаційних технологій як ключ до розвитку високорозвиненого суспільства.

Узагальнюючи світовий та вітчизняний досвід впровадження інформатизації освіти, бачимо, що більшість закладів вищої освіти країн Європи та США давно є включеними до цифрового освітнього простору та активно впроваджують технології електронної освіти. Враховуючи можливості та переваги електронної освіти, необхідно розуміти та аналізувати ті ризики та загрози, які вона продукує. Вища освіта як соціальний інститут є агентом соціалізації. Відповідно до цього, інститут вищої освіти виконує певний набір значущих функцій, необхідних для стабільного розвитку суспільної системи. Вища освіта – це не тільки передача знань та професійних навичок, тобто формування ‘hard skills’. Вища освіта стає необхідним компонентом і безперервним процесом комплексного формування особистості. Одними із значущих функцій інституту вищої освіти є формування ціннісних орієнтацій та соціальних установок; засвоєння соціальних норм та правил; інтеграція до суспільної системи; конструювання ідентичності, соціального статусу, соціальної ролі тощо.

Круць О. О.

Науковий керівник: Григор’єва С.В.

НТУ «ХП»

ВПЛИВ COVID-19 НА ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Туризм один із тих секторів всесвітньої економіки, що постраждав найбільше у зв’язку з обмеженим пересуванням громадян, а особливо складна ситуація склалася в галузі туристичної авіації. Складна епідеміологічна ситуація в Україні під час пандемії COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, викликала нестабільність та зміни у розвитку туризму. Карантинні обмеження призвели до різкого зниження міжнародних туристських прибутків та доходів від міжнародного туризму та сформували нові тенденції у розвитку туризму,

які ще більше вплинуть на попит та пропозицію. Тому обрана тема є дійсно актуальною.

Туристична діяльність як поняття може трактуватися з різних точок зору. Широкі верстви населення найчастіше розуміють її як заняття туризмом, відпочинком, екскурсії, дозвілля. В контексті господарських взаємовідносин туристичну діяльність визначають як виробничо-обслуговуючу діяльність з надання різноманітних туристичних послуг або діяльність з організації подорожей з туристичною метою. Більш широко туристична діяльність може визначатися як прояв соціальної політики держави, профспілок, підприємств з метою реалізації прав громадян на відпочинок, свободу пересування та інших.

Обмеження на закордонні поїздки призвели до зростання попиту на відпочинок всередині країни. У 2019 році частка внутрішнього туризму в Україні склала 9% від загальної кількості туристів, які обслуговують туроператори, а в 2020 році 82% українців подорожували Україною, 53% планували провести відпустку в країні в 2021 році. Відбулися зміни попиту на туристичні послуги, найбільшою популярністю стали такі види туризму, як відпочинок на природі за місцевими напрямками. Безпека та здоров'я туристів є основними критеріями для подорожей за умов пандемії COVID-19. За пропозицією ЮНВТО для підприємств індустрії туризму було запроваджено спеціальні протоколи #ПодорожуйБезпечно безпечних поїздок з метою пом'якшення наслідків пандемії. Вони регулюють якість здоров'я та гігієни та дозволяють оцінити безпеку туристів, які перебувають в країні.

Пандемія COVID-19 призвела до більшої цифровізації туристичних послуг. Тисячі природних та культурних об'єктів у світі та в Україні відкрили доступ до своїх ресурсів онлайн, віртуальні тури та екскурсії набули широкого поширення. Значна увага приділяється використанню цифрових технологій на туристичних об'єктах, наприклад, для інформування громадян та контролю їх пересування, для перевірки мандрівників тощо. Набули широкого поширення мобільні програми для бронювання місць та заселення в готелі, використання

чат-ботів для відповіді на запитання клієнтів, планування подорожей за допомогою штучного інтелекту, мобільні програми для гідів тощо.

Таким чином, основними тенденціями розвитку туризму в Україні під час пандемії COVID-19 є:

зростання внутрішнього туризму;

зміни попиту та пропозиції туристичних послуг;

дотримання протоколів міжнародної безпеки WTTC#ПодорожуйБезпечно;

цифровізація туристичних послуг.

Таким чином, вплив пандемії коронавірусу Covid-19 на туристичну галузь виявився сильним для всієї галузі та пагубним для багатьох учасників туристичного ринку. Наслідки пандемії для країни в першу чергу залежатимуть від частки туристичного сектора в структурі ВВП, загальної залежності країни від туристичного попиту, ступеня державної підтримки функціонування туристичної галузі.

Кутєпова С. С., Фредриксен А.О.

Науковий керівник: Козлова О.А.

НТУ «ХП»

СІМЕЙНЕ НАСИЛЬСТВО: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

На сьогоднішній день проблема насильства, на превеликий жаль, являється неймовірно актуальною у кожному куточку світу. Це питання турбувало людство протягом усього його періоду існування та бентежило багатьох небайдужих людей.

Велика кількість жінок та дітей в нашій країні піддаються домашньому насильству. Вони страждають від різноманітних форм насилля, таких як: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне. Існує поширений міф, що насильство в родинах – проблема тільки неблагополучних родин, і майже завжди сімейне насильство пов'язане з пияцтвом і бідністю. Однак, за

результатами деяких досліджень, це не завжди так. К. П. Гавриловська стверджує, що насильство властиве всім соціальним групам і не залежить від економічного становища родини загалом.

За даними Інституту соціологічних досліджень НАН України, 68 % жінок зазнають знущання в сім'ї, з них чверть «як правило» або «часто» потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства. За визначенням Закону України від 07.12.17 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», насильство в сім'ї – це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Тобто жертвою насильства в сім'ї може стати будь-який її член, хоча найчастіше це – жінки, діти або люди похилого віку.

Закон розрізняє такі види домашнього насильства:

- фізичне насильство в сім'ї – навмисне заподіяння побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності;
- сексуальне насильство в сім'ї – примушування до небажаних статевих стосунків у родині, а також сексуальні дії щодо неповнолітнього члена сім'ї;
- психологічне насильство в сім'ї – насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози, переслідування, залякування, які доводять постраждалого до стана емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю;
- економічне насильство в сім'ї – навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право.

В даний час більш продуктивними вважаються міждисциплінарні підходи, такі як психобіологічний, соціально-психологічний і соціокультурний.

Відповідно до концепції психобіологічного підходу насильницька поведінка найбільш характерна для осіб з патопсихологічними відхиленнями та обумовлюється наявністю в індивіда патологічних і девіантних рис.

Соціально-психологічний підхід розглядає насильство в сім'ї як продукт соціалізації, відтворення тієї моделі поведінки, того життєвого досвіду, який дитина отримала в сім'ї. Наприклад, з одного боку, серед чоловіків, що б'ють своїх дружин, кількість тих, хто в дитинстві був свідком подібного ставлення батька до матері, в три рази більше, ніж число тих, хто виховувався в благополучних сім'ях. З іншого боку, загальна потреба у самоствердженні в чоловічій ролі зазвичай спостерігається у тих насильників, які в дитинстві придушувалися матір'ю, знаходилися під її жорстким контролем. Відчуття такого материнського домінування зберігається в сфері несвідомого і буває настільки травматичним, що детермінує скоєння тяжких посягань на жінок, глибинним змістом яких є розрив психологічних зав'язків з матір'ю.

На відміну від першого і другого підходів, в рамках яких сімейне насильство пояснюється психологічними особливостями окремого індивіда, соціокультурний підхід розглядає проблему ширше - в контексті соціальної та економічної ситуації всередині суспільства в цілому. Наприклад, відмінності в суспільних статусах чоловіка (затвердження своєї переваги) і жінки (економічна та психологічна залежність) переносяться і на сімейні стосунки. Таким чином, насильство чоловіка щодо дружини обумовлюється самим суспільним устроєм і закріплюється історично і в силу цього дуже часто не засуджується суспільством, а сприймається мало не як природна форма взаємин подружжя.

Проблема сімейного насильства розглядається також в термінах "влада" і "контроль". Принижуючи жертву, ущемляючи її права і свободу, кривдник отримує можливість відчувати свою владу над нею, затверджувати її залежність, контролювати її життя.

У теорії та практиці соціальної роботи в даний час також існує кілька різних підходів до пояснення причин виникнення насильства в сім'ї. Відповідно до одних увага акцентується на впливі психологічних (внутрішнє напруження, стрес, хронічні психічні проблеми насильника) або психосоціальних факторів (внутрішньосімейні взаємини і сімейна історія). Згідно з іншими підходами відзначається вплив таких ситуативних чинників, як наркотичне чи алкогольне сп'яніння, матеріальні труднощі, залежність жертви, провокаційна поведінка з боку жертви, дестабілізуючий вплив зовнішнього середовища (вік, безробіття, професійні та інші проблеми насильника, його соціальна ізоляція) та ін.

Отже, можна зробити висновок, що проблема сімейного насильства являється наймовірно важливою та актуальною у сучасному світі. Для її подолання активно проводять різноманітні заходи, засновують спеціальні центри допомоги та підтримки. Головною задачею кожної людини у контексті даної теми - не мовчати, не заплющувати очі на проблеми та відкрито говорити у разі зіткнення своїх близьких або себе із домашнім насильством.

Лапоногова К.С.

Науковий керівник: Калагін Ю. А.

НТУ «ХП»

САМОТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ

За своєю суттю процес самоствердження є соціально-психологічним феноменом через те, що формування особистості триває протягом усього життя. Проте, період навчання в університеті відіграє одну з ключових ролей у цьому процесі. Саме в цей час у студента закладаються основи тих якостей спеціаліста з якими він прийде до нової для нього атмосфери професійної діяльності, там де в майбутньому буде продовжуватися його подальший розвиток як особистості. Тому питання особистого становлення студентів в аспекті професійної діяльності має постійно знаходитись у центрі уваги його

рідної альма-матер. Для цього система освітнього процесу повинна бути побудована на ґрунті гармонізації розвитку студента як фахівця. Сучасна соціологічна думка має в своєму арсеналі значну кількість праць, присвячених різним аспектам особистісного розвитку студентів у взаємозв'язку з їхньою професіоналізацією. В контексті специфіки студентського віку, як важливої стадії розвитку особистості дану проблему розглядають такі науковці, як Л. Сокурянська, О. Куценко, В. Арбеніна, Н. Черниш тощо.

Науковці класифікують цей етап, як етап соціалізації, який є найважливішим процесом у становленні особистості, її поведінки, вміння спілкуватися в суспільстві з однолітками.

Зазначимо, що самоствердження є однією з форм саморозвитку. В першу чергу, суб'єктом самоствердження, ініціатором діяльності самоствердження виступає індивід. Процес самоствердження відбувається в середині Я індивіда. Тобто на початку відбувається самоствердження себе в собі, а потім – ствердження себе з оточенням. Рівень самоствердження визначаються рівнем соціальної активності. Таким чином, самоствердження – це специфічна діяльність виявлення певних якостей, особливостей і характеристик особистості. Звичайно, якщо говорити про психологічну структуру особистості, то не варто забувати про здібності, вольові якості, емоції, мотивацію, установки. Самоствердження – це прагнення особистості до саморозкриття, самоцінності, самореалізації особистісних потенціалів та досягнення певного статусу у взаємодіях з оточуючими, з соціумом.

В суспільстві більшість індивідів мають певний перелік соціальних установок або перелік соціальної спрямованості – це інтереси, переконання, ідеали, світогляд. Всі ці фактори обумовлюють поведінку індивідуальності в постійно змінних, бурхливих зовнішніх умовах.

Особистість – соціальний активний діяч суспільства. Характерними ознаками особистості є не тільки наявність свідомості, місця, яке займає в суспільстві. Більш цікавим є її шлях до сьогоденних соціальних ролей, взаємин, стосунків. Щоб здобути усе вищезазначене доводиться стверджуватися у суспільстві.

Хоча спочатку це складно, адже ще присутній страх, юнацький максималізм, але з часом приходять досвід, усвідомлення та адаптація до ситуації, розуміння того, що необхідно розвивати прагнення й потребу усвідомити своє місце і призначення у житті, готовність до безперервного самопізнання, самовираження, самовдосконалення та особистісного саморозвитку. Таким чином відбувається такий важкий, але необхідний процес самоствердження у студентському віці.

Макарова С. А.

Науковий керівник: Агаларова К. А.

НТУ «ХП»

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ М. ВЕБЕРА

Так вийшло, що існування суспільства неможливе без проблем. Цей фактор призводить до дотримання чи порушення соціальної поведінки, притримування її на засадах інституційних у суспільстві соціальних норм чи надання переваги її асоціальним типам залежить це тільки від успішності соціального становлення окремого індивіда, а й від його соціальних дій та вміння налагодити взаємодію з іншими людьми.

Нас цікавить саме М. Вебер та розроблена ним теорія соціальної дії, бо її відносять до основоположних у розвитку соціологічної думки. Теорія «соціальної дії» виступає своєрідним «ядром» соціології М. Вебера і саме тому значення її для теоретичної підготовки соціолога є дуже важливим та значущим. М. Вебером була створена одна з фундаментальних концепцій соціології за весь час її існування. Теорія «соціальної дії» є інструментом, що пояснює поведінку різних типів індивідів. Саме це і обумовлює актуальність розгляду цієї теорії.

Мета роботи полягає у розкритті типології та видів теорії «соціальної дії» М. Вебера.

Окрім самого Вебера темою «соціальної дії» також цікавились та вивчали – Е.Гідденс, І.Громов, О.Дарендорф, В.Джеймс, Е.Дюркгейм, Дж.Дьюї, М.Дьяченко, Е.Клімов, А.Ковальов, Л.Козер, Дж.Мід, Т.Парсонс, О.Погорілий, Дж.Уотсон.

Ключовим аспектом соціології Вебера є вивчення намірів, цінностей, переконань та думок, що лежать в основі людської поведінки. У сфері соціальної поведінки виявляється однаковість, тобто коли деяка послідовність дій з ідентичним сенсом повторюється окремими індивідами чи більшістю населення. Існуючу можливість одноманітності в установках соціальної поведінки Вебер називає звичаями, у тому випадку, якщо їхнє існування всередині певного кола людей пояснюється просто звичкою. Звички Вебер називає звичаєм, якщо вони вкорінялися протягом тривалого часу.

Поведінка, особливо соціальна, і навіть соціальні відносини можуть бути орієнтовані індивідами відповідно до їхнього уявлення про легітимний порядок. Можливість такої орієнтації називають «значимістю» цього порядку.

У всіх своїх дослідженнях Вебер довів, що раціональність є головною характерною рисою сучасної західної культури. Раціональність протиставлена традиційному та харизматичному засобам організації суспільних відносин. Центральна проблема, яка цікавила Макса Вебера – як між собою пов'язані господарське життя суспільства, релігія, матеріальні та ідеологічні інтереси різних верств населення. Особистість вважалася М. Вебером початком соціологічного аналізу.

Створена М. Вебером теорія соціальної дає можливість на практиці з'ясувати причини взаємодії різних сил у суспільстві, поведінки людини, осмислити фактори, які змушують людей чинити саме так, а не інакше.

Розгляд теорії М. Вебера дозволяє зробити висновок про те, що поведінка людини повністю детермінується її світоглядом. Інтерес, який кожен індивід відчуває до певного виду діяльності, обумовлений системою цінностей, яку він сповідує.

Саме тому, що теорія соціальної дії М. Вебера дозволяє пояснити поведінку різних людей та соціальних груп, сьогодні, вона використовується у менеджменті, соціології управління, політології та інших науках, що стосуються великих груп населення і має велике значення для професійної підготовки фахівців цих галузей.

Онишко К.А.

Науковий керівник: Терещенко Д.А.

НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Проголосивши себе соціальною державою, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток кожного громадянина, Україна взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення надання якісних адміністративних послуг населенню. В свою чергу, цей процес потребує ефективного організаційного розвитку органів публічної влади.

Під організаційним розвитком розуміють структурований процес зміцнення сталості організаційних структур в урядовому, неурядовому та бізнес-секторах, а також їхньої готовності протистояти викликам. Організаційний розвиток органу публічної влади – це організований процес, що порушує динамічний розвиток структури органу, за якого відбувається поступове удосконалення окремих видів діяльності органу і раціоналізація його внутрішньої структури, упорядковуються в часі і у просторі управлінські процеси. Організаційний розвиток – процес удосконалення формальних (організаційної структури управління, процесів управління й ін.) і неформальних сторін організаційної діяльності (підвищення знань, навичок і досвіду у міжособистісному та груповому спілкуванні; організація кар'єри на основі застосування ефективних

методів мотивації та формування організаційної культури), тобто безперервне вдосконалення процесів вирішення проблем й оновлення організації.

Організаційний розвиток нерозривно пов'язаний з культурою організації та інноваціями в цій сфері. Організаційний розвиток органів публічної влади на інноваційній основі спроможний забезпечити підвищення якості адміністративних послуг за рахунок інновацій, впровадження клієнтоорієнтованих цінностей, перерозподілу людських ресурсів. Цілеспрямовані нововведення в органах публічної влади можуть бути реалізовані на трьох рівнях: організаційному (наприклад, зміна структури), груповому (наприклад, зміна групових цінностей і норм) та індивідуальному (наприклад, зміна уявлень про мету діяльності органів публічної влади).

Аналіз та узагальнення ідей щодо організаційного розвитку дозволяє стверджувати, що існують певні закономірності організаційного розвитку, які виявляють себе у процесі декомпозиції моделі на складові частини, аналізу та синтезу підходів щодо організаційного розвитку. Серед концепцій організаційного розвитку, на особливу увагу заслуговує модель Г. Мак-Ліна, який застосовує проектний підхід до організаційних перетворень. Проектний підхід є виграшним порівняно з іншими, оскільки надає можливість залучити найкращих фахівців в галузі організаційної діагностики та розвитку, покращити якість прийнятих управлінських рішень, і що більш важливо – покращити якість процесів, знаходження нових інноваційних способів управління органами публічної влади у скорочений термін при обмежених ресурсах.

Отже, організаційний розвиток органів публічної влади - це безперервний, багатовекторний, нелінійний, інтегруючий процес переходу системи органів публічної влади до нового якісного стану за рахунок зміни кількості, якості підсистем, що входять до складу системи, та зв'язків між ними. Тому в умовах децентралізації та адміністративних реформ в Україні організаційний розвиток органів публічної влади є важливим фактором покращення якості надання адміністративних послуг. В процесі організаційного розвитку (розробки планів і процедур, стратегічного й операційного планування або роботи над планом із

залучення фінансування) органи публічної влади повинні дотримуватись принципів підходу, заснованого на дотриманні прав людини, а саме принципів: участі, недискримінації, прозорості та підзвітності. Подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук конкретних параметрів організаційних змін задля формулювання успішних сценаріїв розвитку органів публічної влади.

Онищенко М.Г.

Науковий керівник: Ляшенко Н.О.

ХНУРЕ

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ЇХ КОРИСТУВАЧІВ

Мережеві спільноти перетворилися на майже повноцінне віддзеркалення реальності. Поширеність цієї технології не сприяла компетентності рядового користувача, ба більше – багато людей і гадки не мають про можливі ризики та їх розмах. Як не дивно, вслід за людським загалом сюди перебралися нечисті на руку організації, шахраї небезпечні соціальні явища для користувачів мереж. Ми розглянемо типові ризики для учасників мереж:

1. Неправдива інформація. Новітня мода фрагментації контенту призводить до того, що відомості розбиваються по невеликих статтях, каналах новин, науково-популярних роликах тощо. Інформація нагромаджується одна на одну з такою швидкістю, що перевірити її виток буває важко чи просто неможливо.
2. «Погана компанія». Не в новинку почути новини про викриття в мережі “груп смерті”, спільнот екстремістів чи злочинців та шахраїв. І якщо підлітки найбільш вразливі для цих організацій. А от для долучення до потоку ненависті під яким-небудь постом у twitter можна навіть не розділяти думки з “колегами”. Інтернет зменшує персональну відповідальність, робить нас анонімними, тому більш сміливими та, на жаль, агресивними.
3. Витрата вільного часу. За останніми дослідженнями всесвітній середній час користування Інтернетом складає приблизно 7 годин на день. Особисто для

соціальних мереж цей показник складає 2,5 години. Замість діла чи рекреації можна провести тривалий час за переглядом безглуздої інформації на кшталт картинок з написами та відео з котиками.

4. Прокрастинація. Окремий випадок залежності від соціальних мереж виражається у суспільстві як пошук причини відкласти роботу та постійно перериватися у процесі. Особливо гостро небезпека “зайти на 5 хвилин полистати стінку” спостерігається під час дистанційного навчання.

5. Кібербулінг. На інфопросторі все частіше можна зустріти згадки про інтернет-насилля над особистостями, особливо підлітками. Публікація приватної інформації, наплив негативу під постами, погрози в приватному чаті – це реалії сучасного булінгу, який працює так само, як реальний.

6. Шахрайство. Існують цілі схеми по здобуттю даних карток за допомогою обману, відпрацьовані на некомпетентних користувачах. До того ж, комерційні шахраї розміщують цілком легальну рекламу.

7. Пріоритет онлайн спілкування (Онлайн замість офлайн). Іронічно, проте зручність моментального доступу до будь-якої людини в соціальній мережі шляхом текстових повідомлень, а також невичерпна цікавість перегляду постів онлайн, має прямі наслідки: людям простіше залишатися в Інтернеті, аніж зустрічатися в реальності.

8. Втрата конфіденційних даних. Соціальна мережа – не лише місце, де люди взаємодіють з викладеною інформацією, а й місце, де люди самі її й розміщують. Потенціал втрати такого запасу даних важко оцінити рядовому користувачеві, аж поки до них не доберуться зловмисники.

Цифровий світ стає дедалі популярнішим, а його ранні користувачі старіють. Зараз ризики, що існують в соціальних мережах актуальні для людей віком від 12 до 80.

Для нормальної життєдіяльності всередині мережі недостатньо просто володіти комп'ютерною грамотністю, що доступно молодому поколінню. Основний удар по більшості ризиків може завдати розвиток критичного мислення та вміння аналізувати інформацію.

Панасенко І.С.

Науковий керівник: Ляшенко Н.О.

ХНУРЕ

ЗМЕНШЕННЯ НАРОДЖУВАНOSTІ В УКРАЇНІ

Наразі в Україні наявна тенденція зменшення кількості населення. Найбільша кількість Українців спостерігалася у 1993 році й вона складала 52,244 млн. осіб, а за даними на 2021 року вона становить 41,588 млн. осіб. Цей факт міг бути спричинений декількома причинами: загальною еміграцією українців закордон з метою пошуку кращої долі та роботи (переважна більшість таких громадян є молодими людьми репродуктивного віку); в Україні зменшилася народжуваність, у 2010 році вона становила 500 тис. дітей на рік, а у 2020 близько 250 тис. дітей на рік; Україна втратила території частини Луганської і Донецької областей та АР Криму разом з населенням.

За даними Державної служби статистики, 74% сімей в Україні мають одну дитину, 21% сімей мають дві дитини і лише 3% мають три дитини. Інші мають або більше трьох дітей, або взагалі їх не мають. Батьками є дві людини, тому для підтримання тієї ж кількості населення, в середньому одна сім'я повинна мати дві дитини, але цього не відбувається. Розглянемо причини зниження народжуваності в Україні.

Культурологічні причини: 1) розвиток руху «Чайлдфрі» серед сучасних українців, коли люди свідомо відмовляються від можливості мати дітей та «живуть для себе»; 2) зміна системи соціальних цінностей та поглядів на життя. Досить багато сучасних жінок бажають більше працювати, побудувати кар'єру та забезпечувати себе самостійно, тому народження дитини може відкладати до 30 років та навіть пізніше. Хоча сім'я та діти досить вважаються важливими, на перше місце виходять кар'єра, бажання реалізуватися та можливість присвятити час собі, а задовольнити потребу в дітях можливо маючи лише одну дитину; 3) виконання батьківських ролей стає менш престижним.

Соціально-економічні причини: 1) економічна та політична нестабільність викликає невпевненість у майбутньому та люди бояться заводити дітей; опасаються що не зможуть їх матеріально забезпечити на необхідному за сучасними стандартами (які суттєво підвишилися); 2) високі ціни на товари для дітей (одяг, їжу, підгузки), на медичне обслуговування та навчання (які по факту не є безкоштовними); 3) нерозвинена система захисту материнства та дитинства – відсутність достатньої кількості дитячих садків, складності при реалізації прав на гнучкий графік роботи батьків.

Політичні причини: ведення воєнних дій на сході України, в результаті яких близько 1,5 мільйонів людей були змушені переселитися та залишити більшість свого майна на окупованих територіях. Такі події вплинули на плани людей щодо дітей, вони були змушені відкласти народження, або взагалі відмовитися від нього.

Медичні: 1) пандемія COVID-19, що вибухнула на початку 2020 року, та через яку було запроваджено локдаун. Люди боялися за свої життя, роботу, а отже й за майбутніх дітей, яких могли планувати; 2) погіршення репродуктивного здоров'я українців, яке констатують лікарі.

Проблема зменшення народжуваності дітей в Україні зараз є дуже важливою і потребує вирішення, бо в майбутньому вона може призвести до таких наслідків: 1) нестача робітників – представників корінного українського населення, які в майбутньому будуть замінюватися іноземцями-іммігрантами зі своєю культурою; 2) старіння населення та збільшення частки пенсіонерів, яких потрібно забезпечувати за рахунок податків працюючих. Для того, щоб запобігти цього необхідно: популяризувати цінності материнства та батьківства; взяття державою на себе частину матеріального забезпечення дитини (повністю безкоштовна медицина та навчання); розширення системи доступних дошкільних дитячих закладів.

Петренко А.С.

Науковий керівник : Терещенко Д.А.

НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі державотворення питання використання соціальних мереж як одного з можливих засобів встановлення взаємовідносин держави з суспільством є дуже актуальним.

Соціологічний термін «соціальна мережа» існує понад півстоліття і позначає структуру зв'язків, які має людина. Вона відображає різноманітні зв'язки й соціальні взаємовідносини. Але, вперше термін «соціальна мережа» було запропоновано в 1954 році Дж. А. Барнесом в роботі «Class and Committees in a Norwegian Island Parish». На сьогоднішній день фахівці з Великобританії, наприклад, визначають соціальні мережі як веб-сайти чи інші інструменти інтернету, котрі надають можливість користувачам взаємодіяти один з одним, обмінюючись інформацією. Серед он-лайнних соціальних мереж виділяють їх наступні види: 1. Власне соціальні мережі (Facebook, MySpace, VKontakte, Twitter та ін.). 2. Системи миттєвого обміну повідомленнями: спілкування з іншими користувачами через мережу в режимі реального часу (Skype, ICQ, MSN Messenger та ін.). 3. Інтернет-чати: дозволяють одночасно декільком користувачам спілкуватися в режимі реального часу. 4. Інтернет-форуми: надають можливість створювати нові теми, коментувати і обговорювати повідомлення інших користувачів. 5. Веб-блоги – особисті он-лайн журнали окремих користувачів. 6. Вікі-довідники – портали, зміст яких може бути редагований відвідувачами (Вікіпедія). 7. Інтернет-хости: розміщення відеоматеріалів на безоплатній основі (YouTube).

Дослідження проблем формування та конвергенції мережевого і громадянського суспільства започатковано західними науковцями. Найвідомішими і найавторитетнішими є теоретичні розробки засад мережевого

суспільства в працях М. Кастельса. Автор вважає, що становлення і трансформація глобального громадянського суспільства неможливі без розвитку мережевих ресурсів в технічному, організаційному і правовому полі.

Розвиток соціальних мереж за своїми основними характеристиками дає підставу стверджувати, що в цьому випадку маємо справу з новим видом прояву соціальності, що характеризується: відсутністю або ж досить слабким проявом формальної організації; добровільністю входу в інтернет-співтовариство чи виходу з нього; потенційною здатністю перенесення обговорюваних проблем у сферу «реальної» соціальної практики; фактичною реальною демократичністю таких організацій, можливістю рівноправного обміну інформацією між учасниками співтовариства.

Як засіб налагодження діалогу між державою та суспільством, соціальні мережі можна використовувати у трьох напрямках: 1) структуризація комунікативного простору, створення віртуальних співтовариств, зокрема громадських об'єднань; 2) вплив на масову аудиторію з метою формування позитивного іміджу органів влади шляхом залучення громадян до обговорення реформ, змін політики держави; налагодження соціальних відносин між публічними службовцями та громадянами; 3) консолідація різних груп суб'єктів на основі спільності їх інтересів (при цьому в результаті комунікативної взаємодії виникає масштабний синергетичний ефект); ознайомлення з досягненнями культури й мистецтва з метою усвідомлення суспільством необхідності наступності культури, збереження культурних традицій.

Соціальні мережі, як популярний елемент сучасного інформаційного простору, можуть стати якісним інструментом для встановлення зв'язку між державною владою та суспільством, а також платформою для спільної діяльності задля визначення та пошуку шляхів вирішення нагальних соціально-економічних проблем. Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі є дослідження ролі державних структур в організації національної інформаційної безпеки, у збереженні і розвитку суверенних інформаційних ресурсів, а також в організації національного протистояння в інформаційних війнах.

Прокопенко А. С.

Науковий керівник: Бірюкова М.В.

НТУ «ХП»

АНАЛІЗ БІОГРАФІЧНИХ НАРАТИВІВ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ У СОЦІОЛОГІЇ

Проблематика аналізу біографічних наративів видатних вчених у соціології не є принципово новим напрямком соціологічних досліджень в наш час, адже в сучасних умовах переважна більшість досліджень спрямована на індивіда, а точніше на його особистість. Актуальність даної теми полягає в тому, що завдяки аналізу біографічних наративів видатних вчених в соціології можна скласти цілісну картину (соціальний портрет) особистості, повніше уявити його місце в суспільстві та соціальну роль яку він відігравав. Також актуальність нашої теми обумовлена тим, що аналіз біографічних наративів видатних вчених в соціології на території України майже не досліджувався, на практиці ним мало хто займався. Аналіз біографічних наративів видатних вчених у соціології висвітлений в працях закордонних та вітчизняних вчених. Серед закордонних авторів були: Л. Річардсон; Б. Ласлетт; П. Аткинсон; Г. Розенталь; У. Флік; М. Хальбвакс; Х. Алкер; Т. ван Дейк; Т. Терехова; В. Лабова та ін. Аналізом біографічних наративів видатних вчених у соціології займалися такі вітчизняні вчені як: Г. Грінченко; Н. Дічек; Н. Дем'яненко; С. Ісаєва; О. Кудіна; М. Лещенко; В. Олійник; Л. Рубан; Н. Сулаєва; О. Сухомлинська; Л. Тимчук та ін. Термін «наратив» (у перекладі з англійської – «розповідь», «оповідання») міцно увійшов у наукову лексику західних лінгвістів, кінокритиків та соціологів. На рівні окремої людини життя як цілісний феномен конструється за допомогою автобіографічного наративу, в якому події життя зв'язуються у впорядковану послідовність за допомогою сюжету. Аналіз біографічних наративів відноситься до методів вивчення тексту про якусь особу чи групу людей. В нашій роботі ми розглянемо аналіз біографічних наративів видатних

вчених на прикладі вчених та науковців (132 прізвища) НТУ «ХПІ», які були затверджені вченою радою університету. В процесі проведення аналізу біографічних наративів вище зазначених осіб можна систематизувати за такими соціально-демографічними характеристиками як: стать; вік; освіта; місце проживання; матеріальне становище, кількість нагород, премій тощо. Це дає нам змогу:

виділити найбільш видатних науковців і вчених з великої групи людей;

зрозуміти соціальний статус та соціальну роль видатних вчених та науковців в суспільстві;

визначати рівень матеріального становища видатних науковців і вчених;

визначити їх лідерські якості, що проявлялися в створенні крупних структурних підрозділів

з'ясувати ставлення оточуючих до видатних науковців і вчених тощо.

Таким чином, аналіз біографічних наративів видатних вчених у соціології допомагає узагальнити та впорядкувати величезну кількість інформації про видатних вчених в єдину, просту та зрозумілу групу, яка має хронологічний порядок. Завдяки аналізу біографічних наративів дослідник має можливість вивчити соціальні відносини, що виражаються в мовних практиках. Аналізу піддаються структури сюжету, дійові особи, мотиви їхньої поведінки та ситуації, символічні зразки взаємодії у суспільстві, формування та збереження і зразків культури.

Проніна В. І.

Науковий керівник: Ляшенко Н.О.

ХНУРЕ

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНТЕРНЕТ-ЗНАЙОМСТВ

Особистість схильна до створення пари та побудови стосунків з протилежною статтю протягом усієї історії існування людства. До появи інтернету

знайомства відбувалися на вулицях, в навчальних закладах, на вечірках спільних друзів, на масових заходах та інше. Зараз доволі популярними є онлайн-знайомства. З моменту заснування першого сучасного сайту знайомств пройшло більше ніж 27 років. З початком пандемії у 2020 році попит на даний вид комунікації ще сильніше збільшився через встановлення карантинних обмежень.

Для початку варто дізнатися, хто саме є цільовою аудиторією цього контенту. За віком, користувачі бувають від 16 до 64 років. Як можна поміти, 80 відсотків користувачів знаходяться у віці від 16 до 34 років. Тобто молодь та люди, які знаходяться у віці, коли готові до створення сім'ї шукають пару саме у Інтернеті. Це зумовлене тим, що світ Інтернету є для цієї категорії користувачів зоною комфорту та безконфліктним середовищем існування. Адже нове покоління менше спілкується наживо, більше часу проводить в інтернеті, дорослішає пізніше та на 2 роки пізніше починає статеве життя, що є підтвердженням факту більшої сором'язливості даного покоління у порівнянні з поколінням їх батьків.

Проаналізувавши популярні сервіси для знайомств, можна виділити наступні переваги онлайн-знайомств:

Великий вибір людей, які користуються додатком прямо зараз. В додатку доступні функції фільтрації за віком, статтю та відстанню до користувача, що допомагає зменшити поле пошуку;

Незалежність від часу та місця. Так, як і в інших соціальних мережах, на даних сервісах є поняття «prime time and place». Проте тут це не грає настільки серйозної ролі. Адже сам концепт базується на глобальності та зручності доступу;

Можливість обрати компанію за спільними інтересами та ціллю перебування на цьому ресурсі;

Також важливими є недоліки, які варто враховувати при реєстрації та користуванні даними ресурсами:

Можливі розбіжності між візуальним образом у мережі та реальною зовнішністю людини. Це може бути і «плюсом», проте зазвичай на фото людина виставляє кращу версію себе, аби сподобатися іншим;

Можливість натрапити на шахраїв. Це не є рідкістю, адже маніпулювати людиною, яка шукає кохання або стосунки доволі просто. Саме тому цим часто користуються;

Невідповідність очікувань від онлайн-спілкування та спілкування наживо. Через це часто стосунки або не створюються, або руйнуються через дуже короткий термін. Адже, для більш повної оцінки та розуміння нам необхідний зоровий контакт та фізична присутність партнерів по спілкуванню.

За статистикою, 40% пар, які познайомилися на даних ресурсах, будують стосунки наживо. Також наразі 25% одружених пар познайомилися саме там. Тобто цей вид знайомств не найбільш ефективний, проте через популярність він допомагає людям будувати стосунки. Важливо тільки не зациклюватися на онлайн-спілкуванні та виробити власні заходи безпеки.

Ричак В., Чаплій Е.

Науковий керівник: Козлова О.А.

НТУ «ХП»

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дослідження девіантної поведінки було завжди актуальним питанням. В кожному епоху суспільство прагнуло подолати небажані форми девіантної людської поведінки.

Девіантна поведінка - вважається характерною для: злодіїв, геніїв занадто працелюбних, тобто різні відхилення поведінки діяльності від норм в соціології прийнято називати девіантним, тобто це такі дії та вчинки людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам чи визнаним шаблонам і стандартам поведінки.

Нестандартна поведінка може загрозувати стабільності суспільства, спокою звичайних людей, недотримання вимог соціальної норми в різних ситуаціях, може призводити до порушення взаємодії особистості й суспільства.

Соціологічний підхід дає можливість комплексно об'єднати всі досліджувані сторони природи девіації, її функціонування і "місце" у суспільних відносинах. Соціологія вивчає найбільш загальні причини й наслідки девіації її вплив на розвиток соціальних процесів.

В соціології прийнято розглядати девіантну поведінку в широкому та вузькому значенні. В широкому значенні це будь-які дії, які не відповідають існуючим у даному суспільстві нормам. При такому підході варто розрізняти позитивну та негативну девіацію. Позитивна є засобом прогресивного розвитку системи. Негативна заважає нормальному функціонуванню.

У соціології прийнято виділяти три основні напрямки факторів, які призводять до девіації:

- біологічні (спадкові фізичні, фізіологічні і психічні захворювання)
- психологічні та психофізіологічні (наявність психопатології, вплив на організм техногенних катастроф)
- соціальні (дефекти виховання, що завадили соціалізації)

Девіантну поведінку ми можемо класифікувати залежно від типу порушення норм, за такими ознаками: за злочином (карне, адміністративне) і аморальними вчинками (п'янство, проституція); за рівнем або масштабом відхилення (індивідуальні або масові); за орієнтацією відхилень на зовнішнє середовище або на самого себе (сімейні чвари чи суїцид, алкоголізм); за належністю до тієї чи іншої соціальної групи, статевовіковими особливостями.

В Україні є дуже поширеною девіантна поведінка різних типів у молодіжному середовищі від 15 до 30 років.

Злочинність - шахрайство, крадіжки, пограбування. В Україні спостерігається зростання злочинності серед підлітків. Найбільший відсоток припадає на Кіровоградську (8,8%), на Житомирську (8,7%), Хмельницьку (8,3%), Закарпатську (7,9%), Волинську (7,7%) області. Кожен 5 підліток скоює

повторний злочин. Пияцтво та алкоголізм - увійшли в наше суспільство, як соціальний ритуал. Через, що у 17 років 97% молоді вже мали досвід вживання алкоголю.

Нажаль, у сучасному українському суспільстві, на нашу думку, простежується дуже негативна тенденція щодо виховання. У наш час, через те що батьки змушені наполегливо працювати та проводити 5-6 днів на тиждень на робочому місці діти значну частину часу залишаються надані самі собі. Звичайно є ще вчителі у школі та няні, у деяких молодших школярів, але вони можуть не мати також авторитету для дитини, як батьки, оскільки не є частиною їх родини. Таким чином втрачається вкрай важливий ступінь у засвоєнні соціальних норм та правил - батьки, по-перше. А по-друге у цей "самотній" час дитина може потрапляти під різноманітні негативні впливи: девіантні соціальні групи, радикальних ЗМІ, серіалів тощо. Варто зауважити, що до підліткового віку у дитини перше місце за значимістю схвалення її поведінки займають батьки. І таким чином маємо два наслідки: а) єдиною можливістю привернути увагу батьків стає так звана погана поведінка, результати очевидні, б) дитина шукає схвалення в інших людей. І дуже не пощастить такій вразливій дитині побачити авторитет у девіантній особі. Тому за відсутності інших взірців та вихователів дитина буде абсорбувати всі антисоціальні впливи, що не будуть відфільтровуватися зацікавленими дорослими.

Отже, у суспільство виходять особи, що не засвоїли соціальних цінностей, не вбачають сенсу і не дотримуються норм поведінки та не підкоряються ніяким, так би мовити, контролюючим органам.

Тому ми вважаємо вкрай потрібним і необхідним запровадження наступних заходів:

- приділити увагу підвищенню кваліфікації шкільних психологів;
- збільшення бесід та інструктажів для вчителів на тему запобігання девіантній поведінці;
- проведення тематичних уроків та класних годин щодо розвитку у учнів навичок соціальної взаємодії та правильної системи цінностей;

- активна пропаганда звичайних людських чеснот у соціальних мережах та медіа, для впливу, так би мовити, на маси.

Таким чином, проблема девіантної поведінки в Україні є дуже актуальною у наш час. Під девіантною поведінкою розуміють будь-яку поведінку, що не відповідає загальним правилам, нормам та цінностям суспільства. Варто зауважити, що під ці норми та правила залежать від культурологічних, національних, етнічних та інших особливостей кожного суспільства. Також девіація може бути негативною та позитивною.

Сучасне суспільство, особливо молоде покоління, що зараз підростає, потребує запровадження активної пропаганди позитивної девіації. Цьому можуть сприяти спеціалізовані класні години у школах, та загальна підвищена увага з цього приводу у закладах освіти. А також залучення мережі інтернет та медіа.

Романко В., Северин А.

Науковий керівник: Козлова О.А.

НТУ «ХП»

PUX CHILD FREE

В сучасному світі все частіше люди намагаються досягти успіхів в кар'єрі та самореалізуватися. Але на думку більшості цьому можуть заважати вагітність, пологи, догляд, виховання, лікування, навчання дітей та інше. Тому зараз у світі набуває популярність рух Child Free, який символізує бездітність. З кожним днем кількість прихильників цього руху зростає. Але назвати якісь цифри важко, так як не кожен, хто підтримує бездітність розуміє, що це child free; та не всі сміливо можуть заявити про це, через суспільний осуд.

Поняття «child free» було введено в 1990-ті роки ХХ століття, американкою Л. Лафайет, яка створила інтернет спільноту ChildFree Network. В Україні перша спільнота child free з'явилась в соціальних мережах в 2004 році. На теперішній момент рух child free набув більшої популярності на заході. За минулі 10 років

кількість жінок, які можуть мати дітей, але підтримують бездітництво, помітно зросло з 2,3% до 6,6%. Кожна п'ята жінка стверджує, що її свідомо бездітність пов'язана з нелюбов'ю до дітей або зі страхом народження та виховування дітей.

За результатами дослідження соціолога І. В. Ломакіна, можна виділити 5 основних аргументів, які називають прихильники руху child free:

небажання брати на себе серйозну додаткову відповідальність;

збереження свободи та незалежності;

негативне відношення до дітей;

збереження самодостатності;

уникнення незворотних рішень.

Джин Віверс – канадський соціолог, поділила учасників спільноти child free на 2 типи:

реджектори;

аффексьонадо.

Перші (реджектори) не відчують теплих почуттів до дітей, і все, що пов'язано з пологами їм відразу.

Другі (аффексьонадо) в цілому добре відносяться до дітей, але згідно до своїх власних міркувань життя без дітей їм здається більш привабливим.

Проблема розповсюдження руху child free потребує особливого комплексного рішення. На думку А. Г. Кислого тільки при взаємодії суспільства, органів влади та освіти можна розробити комплекс мір з виховання зростаючого покоління, та засвоєння батьківських ролей.

Однією з можливих форм репродуктивного та сімейного виховання молодого покоління можуть бути майстер-класи, їх вплив буде більш ефективним, якщо вони будуть проводитись авторитетними людьми. Серед них обов'язково повинні бути люди, успішні і в сім'ї, і в кар'єрі, успішно поєднуючи такі важливі ролі, як «батьки» і «професіонали».

Ефективним способом формування адекватних соціальних ролей може бути соціальна реклама, яку дивляться мільйони людей, включаючи молодь.

Соціальна реклама повинна бути одночасно мотивуючою та об'єктивною. Вона повинна просувати ідею про те, що в сім'ї, як і в професії, і бізнесі, необхідно бути підприємливим, цілеспрямованим, розуміючим.

В цьому зв'язку ми погоджуємося з думкою Є. С. Іванової: «Ніхто не казав, що бути батьками легко. І чим старше стають твої діти, тим батьківська ноша важча. Рятують тільки те, що з роками ми самі стаємо мудріше і рішення приймати легше».

Рудьонюк Є. А.

Науковий керівник: доц. Агаларова К. А.

НТУ «ХП»

ТЕОРІЯ ЕЛІТ ВІЛЬФРЕДО ПАРЕТТО

Актуальність дослідження даної теми обумовлена тим, що еліта відіграє важливу роль у політиці держави. Вона виконує стратегічне керівництво країною, виступає посередником як у взаєминах між різними соціальними верствами і групами, так і між правлячими групами. Еліта регулює відносини з іншими державами.

Метою цієї роботи є розгляд теорії еліт В. Паретто.

В. Паретто відноситься до основоположників вчення про еліту, який разом з Г. Моска запропонував термін «еліта». Згідно вчення В. Парето еліта — особи, які отримали найвищий індекс у своїй сфері діяльності, досягли вищого рівня компетентності, займають високе становище відповідно до ступеня впливу, політичної та соціальної могутності; так звані «вищі класи», що представляють еліту, аристократію, більшість її представників володіють певними якостями, які забезпечують їм владу.

Згідно теорії В. Паретто, індивіди нерівні між собою у фізичних, інтелектуальних, моральних відносинах. Тому, і соціальна нерівність представляється цілком природнім явищем, очевидним і реальним фактом.

Також, В. Паретто цікавила нерівність політичного становища та механізми формування правлячої еліти. В цілому соціальна стратифікація в теорії Парето зображується у вигляді піраміди, що складається з двох шарів: вершину становить нечисленна еліта — «вищий шар», а іншу частину — основна маса населення, тобто «нижчий шар». В. Паретто поділяв еліту на правлячу і неправлячу. До правлячої еліти він відносив групи, які прямо або побічно беруть участь в управлінні. Саме правляча еліта здійснює владу в суспільстві, захоплюючи всі командні висоти. Неправляча еліта — це ті, хто за своїми здібностями міг би правити, але в реальності позбавлений цієї можливості правлячою елітою. Вступивши в боротьбу за владу, неправляча еліта перетворюється в контреліту, яка апелює до мас, прагнучі змінити владу за підтримки більшості неелітних груп. Вчений казав про те, що в суспільстві діють два головних класи еліт, які послідовно змінюють один одного — «леви» та «лисиці». Для «левів» — характерні відкритість, рішучість в управлінні, опора на силові, авторитарні методи володарювання. «Леви» вкрай консервативні, вони віддають перевагу насильству для придушення опозиції. «Лисиці» ж у свою чергу панують за допомогою використання різних засобів маніпуляції, політичних комбінацій, обману. Це ті лідери, які для досягнення влади використовують політичні спекуляції. Коли «леви» знаходяться при владі, суспільство живе досить спокійно, гроші накопичуються, але коли вони правлять досить довгий період часу, це перетворюється в застій. Коли ж при владі знаходяться «лисиці», суспільство знаходиться в стані постійного реформування, експериментів, навіть авантюр.

Тому, відповідно до закону циркуляції еліти, «Леви» повинні регулярно замінювати «лисиць» і навпаки. Тоді періоди спокійного розвитку будуть перемежовуватись з періодами реформ і оновлення. Там, де існує подібний досвід змін влади, суспільство живе нормально.

Теорія еліт В. Паретто справила великий вплив на подальший розвиток соціології. Вона дала можливість досліджувати механізми влади з нових теоретичних позицій, звертаючись до психології людини та соціальних груп.

Популярною була ідея соціолога про маніпулювання свідомістю груп людей за допомогою ідеологій, створюваних правлячими елітами та спрямованих на маскування та приховування справжніх їхніх намірів.

Цой К. В.

Науковий керівник: доц. Ляшенко Н.О.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДІТЕЙ ТА ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

Людина не може жити окремо від соціуму, тому що без цього неможливо задоволення її потреб. Цьому може заважати соціальна ізоляція – соціальне явище, при якому відбувається усунення індивіда або соціальної групи від інших індивідів або соціальних груп в результаті припинення або різкого скорочення соціальних контактів і взаємодій, яка буває формальна (примусова) та неформальна. Неформальна соціальна ізоляція, виявляється у формі соціального відчуження, у результаті соціального виключення. Будь-хто, хто відхиляється від загальноприйнятих норм суспільства, може стати об'єктом грубих чи тонких форм соціальної ізоляції. Виявлення чинників формування неформального соціального відчуження допоможе профілактичній роботі по їх зменшенню.

До груп ризику соціального відчуження належать частіше за все діти та літні люди. Діти ще не набули достатнього досвіду взаємодії із суспільством, їхня психіка пластична та вразлива до того, що кажуть інші, та інколи поруч немає людей, що можуть їм допомогти з їхніми страхами. А літні люди, втрачають контакт із суспільством з причин зниження соціальної компетентності, почуттю фізичної та економічної незахищеності.

Чинники формування неформальної соціальної ізоляції дитини: 1) класові матеріальні розбіжності (низький матеріальний достаток в сім'ї дитини, а всі

оточуючі були з більш заможних родин та мали якісний одяг, гаджети, кишенькові гроші); 2) зовнішні відмінності дитини (дефекти мови, надмірна вага, занижений чи зависокий зріст, інший колір шкіри, інший колір очей або розріз очей, інший колір волосся) можуть викликати цькування; 3) незвична релігійна приналежність, яка впливає на зовнішній вигляд та поведінку; 4) шкідливі звички батьків дитини (один з батьків/обоє батьків алкоголіки або наркомани) викликає цькування та посмішки; 5) ставлення до дітей-інвалідів, чи дітей, що мають певну хворобу, яка затримує розвиток; 6) діти-сироти; 7) обдаровані діти, що дуже відрізняються від інших; 8) підлітки, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію; 9) прийомні діти; 10) діти, які пережили сексуальне насильство або інцест.

Щодо людей похилого віку, то факторами, що впливають на формування неформальної соціальної ізоляції є: 1) ставлення до них, як до некомпетентних у сучасних соціальних практиках та технологіях; 2) віддалення літніх від суспільства за своїм бажанням, тому що вони звикли, що в їхньому оточенні були певні друзі і родичі, і більше не хочуть впускати у своє життя інших, до яких є побоювання, які не знайомі та можуть образити (вони відчують свою вразливість); 3) через останні події, пов'язані з COVID-19, намагаючись захистити своїх рідних похилого віку, діти та онуки ізолюють їх та мінімізують спілкування «наживо», щоб не заразити їх.

Дієві методи боротьби з розповсюдженням соціальної ізоляції: виховання толерантності змалечку – як залог успішного та здорового суспільства (створення мультфільмів з пропагуванням ідей гуманізму, показ їх у дитсадочках та школах, навчання вихователів та вчителів протидії булінгу та негативним стереотипам; постійним реагуванням та неминучим покаранням за булінг та будь-яке порушення прав і свобод людини; наявність дієвого соціального захисту для незахищених прошарків населення з боку держави.

Цюпка А.Р.

Науковий керівник: Байдак Т.М.

ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ

Інстаграм – це соціальна мережа в Інтернеті для обміну фото та відео з понад 500 мільйонами активних користувачів щомісяця у всьому світі. На сьогодні Інстаграм пропонує дуже багато інструментів для реклами різних товарів чи послуг на різну цільову аудиторію. В сучасному світі важко знайти бізнес, який не використовував рекламу в соціальних мережах як засіб просування, а тому ця тема є досить актуальною.

Для рекламодавців Інстаграм – це корисна платформа що дозволяє візуально та захоплююче розповісти історію компанії. Великі успішні кампанії не продають товари та не рекламують великих знижок, а відображають душу та цінності товару чи бренду. Рекламодавці повинні ретельно збалансувати інформацію та цінність своїх кампаній, щоб заохотити суспільство вподобати свої рекламні оголошення та ділитися ними.

Оскільки Facebook придбав Інстаграм у 2012 році, рекламні платформи об'єдналися, і більшість варіантів реклами та таргетування стали однакові для обох платформ.

Кількість аудиторії Інстаграм постійно зростає. Тому, раціонально буде використовувати цю «живу» соціальну мережу в для бізнесу, адже інші крупні мережі давно і досить успішно використовуються різними брендами для просування. На сучасному етапі вже розроблені різні стратегії, методики просування в Інстаграм, а також, створена індустрія SMM. Тому, виникає потреба подивитись на можливості, які дає Інстаграм очима фахівців з комунікацій та реклами, оскільки це вже давно соціальна мережа, здатна, як і інші, стати ефективним каналом просування для компаній та брендів.

Що може дати реклама в Інстаграм брендам? В Інстаграм існує великий потенціал та багато різних можливостей як для різних видів компаній – як для B2C (націлених на споживача), так і для B2B (орієнтованих на бізнес-аудиторію інших компаній). Існує багато різних методів реклами в Інстаграм, але цілі, які можна досягти за допомогою реклами в Інстаграм, досить схожі на ті, що ставлять в стандартній рекламній кампанії, а саме:

1. Впізнаваність. Її можна здобути навіть без використання реклами. Наповнюючи сторінку таким контентом, який самі користувачі будуть хотіти поширити. Найкраще на таку мету працює корисний та цікавий контент, користувачі діляться ним зі своїми друзями, чим ї допомагають брендам просуватися.

2. Лояльність. Вона виражається в тому, що люди люблять бренд. Не продукцію, не співробітників, а просто бренд за те, що він є. Для цієї мети варто використовувати яскравий контент, який легко запам'ятовується. Адже, картинки та візуальні форми сприймаються набагато легше, ніж текст.

3. Управління репутацією і зворотний зв'язок. У соціальних мережах часто з'являються негативні відгуки, скарги та критика бренду. Тому саме в цих соціальних мережах і треба реагувати на такі коментарі, відповідати на питання про компанію, товари і послуги, щоб підвищити лояльність аудиторії до бренду.

4. Лідогенерація (або отримання цільових звернень). Не обов'язково продавати свій товари чи послуги безпосередньо у Інстаграм (хочу це теж можна робити). Для великих кампаній найбільш доцільним буде зробити допис про товари на сайті, розповісти про них, щоб користувачі зацікавились, відвідали сайт і зробили покупку.

Отже, Інстаграм на сьогодні є досить потужною платформою для просування брендів, компаній, товарів та послуг. А тому можна достатньо ефективно використовувати його рекламні можливості у сучасних умовах. Саме тому на сьогодні існує необхідність у теоретичному вивченні теорії комунікації,

реклами та маркетингу для застосування цих знань в сучасних умовах, в тому числі і в соціальних мережах, наприклад, в Інстаграм.

Чичикало В. С.

Науковий керівник: Агаларова К.А.

НТУ «ХП»

ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В РОБОТАХ Г. СПЕНСЕРА І К. МАРКСА

Поява соціології як самостійної науки було викликано розвитком суспільства та суспільствознавства наприкінці XVIII та на початку XIX століття. Коли світ переживав глибокі соціальні зміни, пов'язані з переходом від традиційного до сучасного індустріального суспільства. Нові форми економічного та політичного життя вимагали конкретного наукового аналізу. Власна історія соціології починається в XIX столітті, коли було поставлено питання про створення позитивної науки про суспільство, що спирається на встановлені наукові факти. Перший етап пов'язаний з іменами Г. Спенсера та К. Маркса, про яких я буду розповідати у своїй курсовій роботі. Це етап глобальних концепцій розвитку суспільства. Орієнтація на перехід до позитивної науки поєднувалася зі створенням загальних, певною мірою теж уможливлених теорій.

Метою цієї роботи є визначення теорій розвитку суспільства в працях Герберта Спенсера та Карла Маркса. Особливості розвитку суспільства в працях Герберта та Маркса.

Герберт Спенсер – це англійський мислитель та соціолог. Відноситься до засновників соціології як окремої науки; є продовжувачем позитивістської лінії у соціології; його соціологічні погляди є продовженням соціологічних переконань Сен-Сімона і Конта, певний вплив на розвиток ідеї еволюції зробили Ламарк і К.Бер, Сміт і Мальтус; вважається засновником органічної школи в соціології.

К. Маркс німецький філософ-матеріаліст, теоретик-суспільствознавець, політеконом, політичний журналіст-публіцист; протагоніст робітничого соціалістичного руху та один із засновників Першого Інтернаціоналу. Його наукові роботи та політекономічні дослідження об'єднані в теоретичне суспільствознавче вчення, що за його іменем отримало назву марксизму і стало підґрунтям соціалістичного і, пізніше, комуністичного руху в Європі й світі.

І К. Маркс і Г. Спенсер писали про історичний процес як поступальний розвиток суспільства. Але, механізм та динаміка цього розвитку бачилися їм зовсім різними.

Важливою частиною теорії Маркса було те, що як основний інструмент суспільного розвитку він розглядав революцію. Зміни у суспільстві накопичуються поступово, збільшуючись кількісно, потім відбувається якісний стрибок – революція. І розвиток переходить на новий рівень.

Тобто він вважав революцію нормою розвитку. А Спенсер обстоював протилежний погляд. На його думку, революція – ознака хвороби суспільства, порушення норми. Щоб суспільство нормально розвивалося, оновлення має відбуватися перманентно. Нові сили повинні приходити на зміну старим і віджилим постійно, протиріччя між ними не повинні накопичуватися і призводити до криз.

Теорія Маркса закликала до світлого майбутнього, коли всі протиріччя будуть подолані, і людство, зітхнувши на повні груди, нарешті, зможе жити у світі загального щастя. Згодом з'явиться новий тип людей: безкорисливих, працьовитих альтруїстів. Теорія Маркса була емоційно співзвучна усьому суспільству. Тому, можливо, і стала такою популярною.

Теорія Спенсера дивилася у майбутнє набагато менш оптимістично. На думку англійського філософа, люди у своїй суті погані. І з цим нічого не можна вдіяти. Конкуренція, себелюбство та честолюбство, нечесність і жорстокість залишаться з людьми завжди. Із цього необхідно виходити.

Таким чином, ми бачимо, що К. Маркс, і Г. Спенсер писали про історичний процес як поступальний розвиток суспільства. Але, механізм та динаміка цього розвитку бачилися їм зовсім різними.

Шашніна Д.О.

Науковий керівник: Сутула О.А.

НТУ «ХП»

РЕКЛАМА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ

В умовах соціокультурної трансформації суспільства вивчення реклами набуває дедалі більшого значення, оскільки сьогодні вона є одним з найпотужніших засобів впливу на масову свідомість. Реклама в соціальних мережах дратівлива і провокаційна, підбадьорююча і знесилююча, пізнавальна і інколи вводить в оману. Вона може підняти і принизити, стимулювати і стримувати, спокушати та примушувати. Вона поступово проникає у нашу свідомість та формує громадську думку. Ми сперечаємося про неї, сміємося над нею, критикуємо її, резонуємо з нею, заперечуємо її вплив на нас. Суперечливе ставлення до реклами в соціальних мережах та до соціологічних аспектів виникає багато в чому і на різних рівнях і підходах її аналізу, тому що даний феномен за час свого існування встиг увібрати в себе величезну кількість властивостей та критеріїв та набути особливого значення в рамках глобальної культури та соціології

Функціональною особливістю рекламної діяльності виступає затвердження у масовій свідомості певних ціннісних установок. Це цінності відносин між людьми, цінності сім'ї, здоров'я, патріотизму, взаємодопомоги, милосердя. Популяризація цінностей такого роду здійснюється саме за допомогою соціальної реклами.

Частка соціальної реклами в загальному потоці рекламних повідомлень порівняно невелика. Вона відіграє достатньо важливу роль, оскільки сприяє створенню позитивного психологічного клімату у суспільстві, вона є значним чинником позитивної динаміки суспільної думки, виявляється необхідною умовою інтеграції соціальних груп, постає як дієвий засіб соціалізації особистості. Тому забезпечення ефективності впливу соціальної реклами в соціології набуває першорядного значення. З огляду на це важливим виявляється встановлення показників соціальної реклами, її функцій тощо.

З іншого боку, соціологічний аспект аналізу соціальних цінностей та її динаміки дозволяє виявляти тенденції змін орієнтацій населення. Це є особливо важливим для країн, що переживають періоди соціально-політичних трансформацій та розбудови ціннісних аспектів культури. Саме така ситуація характерна для українського суспільства.

Зазначене питання досліджували як вітчизняні так і та зарубіжні науковці. Зокрема, Р. Барт, Ж. Бодріяр, Д. Бурстін, Ю. Габермас розглядали соціальну рекламу через призму вагомого феномену соціального життя. Дослідження соціальної реклами та окремих проблемних аспектів зазначеної сфери здійснювали такі науковці як А. Андрусенко, О. Курбан, В. Муза та інші.

За загальним правилом соціальну рекламу в соціології прийнято розглядати в якості одного із найефективніших методів мотивації та залучення аудиторії до конкретних дій. У зазначеному різновиді реклами досліджуються питання що стосуються поширення відомостей про здоровий спосіб життя, охорону довкілля, сімейні цінності тощо. При цьому доцільно звернути увагу на те, що різноманітні проблемні питання сприймаються суспільством по-різному, привертаючи увагу чи залишаються поза увагою.

Бажання людини ідентифікувати себе у життєвому чи іншому соціальному просторі полягає в несвідомому прагненні бути частиною спільності. Реклама у разі виконує роль соціокультурного орієнтиру, провідника, медіуму. Вона не просто допомагає робити постійний вибір у величезному достатку об'єктів споживання, а швидше аргументує цей вибір і зміцнює його розуміння, тим

самим дозволяючи визначити індивіду самого себе у відповідній спільності. Тому в цьому випадку відбувається зміна статусу «людини споживаючої» на статус «людини рекламної», оскільки споживання – односпрямований процес, тоді як рекламна комунікація не може бути такою за визначенням.

Orynko W. S.

Wissenschaftlicher Leiter: Kalagin Juri Arkadiewitsch

Nationale Technische Universität - "Polytechnisches Institut Charkiw"

BELEBUNG DER ARBEIT IN DEUTSCHEN UNTERNEHMEN

Ohne ein Motivationssystem, das die Beziehung zwischen Mitarbeitern und Unternehmen bestimmt, ist eine effektive Personalführung nicht möglich. Inländische Führungskräfte betrachten angemessene Löhne auf der Grundlage fester Tarifsätze und Gehälter als einzigen Anreiz für produktive Arbeit. Allerdings widerlegen ausländische Erfahrungen zur Mitarbeitermotivation einen solch einseitigen, vereinfachten Ansatz. Natürlich ist es nicht die beste Lösung, die Praktiken westeuropäischer Länder oder Japans blind zu kopieren, aber bestimmte Elemente des Motivations- und Belohnungssystems sind in der Ukraine durchaus anwendbar.

Methoden und Methoden der Motivation in ausländischen Unternehmen sind vielfältiger als in russischen. Der westliche Ansatz kombiniert finanzielle, materielle und immaterielle Anreize. Die Erfahrung zeigt, dass die Einstellung des Personals zu den Aufgaben ein Spiegelbild der Einstellung des Arbeitgebers zum Personal ist. Ein scheinbar einfacher Trick: Mitarbeiter für eine Mitgliedschaft im Fitnessstudio zu bezahlen oder im Büro Fremdsprachenkurse zu organisieren, stärkt die Motivation und erhöht die Teambindung. Der „Lieblings“-Mitarbeiter arbeitet effizienter, und die Arbeitsfähigkeit der Mitarbeiter ist der Schlüssel zu einem erfolgreichen Unternehmen.

Die Mitarbeitermotivation in Deutschland basiert auf der weltanschaulichen Überzeugung, dass ein Mitarbeiter ein freier Mensch mit eigenen Interessen ist, der persönliche Verantwortung gegenüber der Gesellschaft trägt. Zum Begriff der Wirtschaftsfreiheit gehören für die Deutschen die Berücksichtigung öffentlicher Interessen und die Bestimmung des Platzes des Einzelnen im Marktsystem.

Das moderne deutsche Wirtschaftsmodell basiert auf der Vorstellung, dass nicht jeder Deutsche in der Lage ist, sich in einen freien Markt „einzufügen“ und dort zu überleben. Deshalb schafft der Staat eine soziale Marktwirtschaft, deren Ziel es ist, gleiche Lebensbedingungen für alle Einwohner des Landes zu schaffen.

Die Kombination aus betrieblichen Motivationssystemen und dem staatlichen System der sozialen Gerechtigkeit führt zu einem Kompromiss, der es dem Arbeitnehmer ermöglicht, sich freier im beruflichen Bereich zu verwirklichen, ohne Angst zu haben, ohne dauerhaftes Einkommen dastehen zu müssen.

Forscher betrachten das deutsche Modell der Arbeitsanreize und die Verfügbarkeit staatlicher Sozialgarantien als hervorragendes Beispiel für eine harmonische, optimale Art und Weise, ökonomische Theorien zu verkörpern.

Rosliakova M.

Scientific supervisor: Artemenko Ya.

National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

“FOLK” SHINTO AS A JAPANESE BUSINESS PHILOSOPHY

Relevance. Japan is a large economic power that ranks third in the world in terms of nominal GDP, despite the initially unfavorable terrain, where it is almost impossible to mine minerals or develop agriculture. One of the reasons for this success may be the close connection of the Japanese with their traditional Shinto religion. The traditional objects of worship in this religion are *kami*, the spirits or divinities responsible for the connection between mortals and the spiritual world. *Kami* are also

believed to have a patronizing function and are associated with protecting force of tradition, family, state.

This abstract is to represent the correlation between success of Japan as one of the world economic leaders and its adherence to the traditional values which are the leading managing factors of Japanese social life.

Today, Shinto in its popular or “folk” version is an integral part of Japanese culture, despite the fact that many Japanese are unaware of it. Most Japanese identify themselves as non-religious or atheists, but they still unknowingly adhere to Shinto principles and traditions. This is especially evident in Japanese labour virtues, corporate culture and business attitudes.

Main part. The term of *business philosophy* is called to refer general organizing principles of the enterprise activity and includes world outlook settings. The most important elements of the business philosophy are the ontological dimension (time and spatial ideas of business reality), understanding of a human life and its value and principles of moral philosophy as well. This term is also related to the concept of *corporate culture*. Corporate culture is more specific concept which stands for a system of material and spiritual values, manifestations that interact with each other, inherent a particular corporation and reflect its individuality.

Japanese companies are arranged differently than Western ones. Such companies do not disappear just like that, and this is due to one of the most important principles of Shinto - the adoption of constant change as a natural rejuvenation and regeneration. An example is the Mitsubishi group, which started with shipping and has developed the modern fields of activity, insurance, automotive and aerospace industry. They have radically changed their structure but remained in the market while Western companies would disappear if their product is not required anymore.

Shinto has a high regard for tradition, and families preserve kami. It is because of this fidelity to family and tradition that it is not customary in Japan to change jobs, as the company is often perceived by employees as a manifestation of the traditional Japanese clan. There is a concept of "lifelong employment contract". The Japanese

believe that this invariability promotes the development of skills needed in a company, and forms professionals of the highest level.

As *kami* could have a division into supreme gods and small spiritual entities, so in corporations there is a clear hierarchy. The older the employee is, the more he is respected, and the amount of wages reflects this.

Remembering the principles of Shinto, one cannot fail to mention the main thing - the unity of man and nature, living in harmony with it, with the *kami*. This principle permeates the entire life of the Japanese and has found a response in corporate culture. The main event in the spring in Japan is Hanami - admiring the sakura blossoms. Employees of companies specifically set aside a day to admire sakura, something like a corporate event.

Conclusions. Summarizing all the above, we can conclude that although modern Japanese have little faith in *kami* and do not seek a rational explanation of rituals. Shintoism for them appears a kind of life principles fixed in a corporative rules of labour and communication. It is an expression of unity, human desire to maintain harmony in the nation, the foundation on which the national thought and corporate traditions. Such fidelity to tradition and diligence seems to be the secret of the success of Japanese corporations.

Shanidze V. D.

Scientific adviser:Shanidze N. A.

NTU "KhPI"

ELECTRONIC TEXTBOOK FOR DISTANCE EDUCATION

In the modern world, especially given the recent events related to the pandemic, the task of comprehensive development of distance learning has become more urgent. Distance learning is a complex of educational services provided to the public in the country and abroad with the help of a specialized information educational environment based on the means of exchanging educational information at a distance

(satellite television, radio, computer communications, etc.). The information and educational system of distance learning is a system-organized set of data transmission tools, information resources, interaction protocols, hardware, software and organizational and methodological support, focused on meeting the educational needs of users.

It has been experimentally established that during the oral presentation of the material per minute, the listener perceives and is able to process up to one thousand conventional units of information, and when the organs of vision are “connected”, up to 100 thousand such units. Therefore, the high efficiency of using multimedia tools in teaching is obvious, the basis of which is the visual and auditory perception of the material.

In the modern educational process, multimedia technologies are the most "fashionable" direction in the use of information and computer technologies. The development of information technology has provided a new opportunity to present educational information - electronic textbooks. A multimedia electronic textbook is a textbook that contains material for studying in a convenient form; in addition, such a textbook, in addition to lectures, may contain a glossary (a list of terms and definitions followed by their explanation), as well as a test in order to be able to check the received knowledge.

Modern electronic textbooks can be created using the following technologies: PDF, DJVU, DOC (MS Word text editor), RTF (OpenOffice), HTML (text editor or HTML editor), FB2 (special application or converter), EXE (custom compiler application), CHM (custom application or converter), JAVA (converter).

The problem of providing educational disciplines in an educational institution with textbooks of a new generation is one of the most important in the context of the introduction of modern pedagogical technologies in the educational and production process. They should differ not only in new principles of structuring and selection of content, but also take into account the psychological characteristics of the perception of educational material by modern youth.

The most common in the scientific and methodological literature are the following definitions of an electronic textbook: a set of software and hardware and educational and methodological publications, united by a common idea and subject matter, aimed at intensifying the educational process based on the use of a personal computer in educational work; a computer, pedagogical software tool, designed primarily for presenting new information that complements printed publications, is used for individual and individualized learning, allows testing the acquired knowledge and skills of the subject of training to a limited extent; an electronic training course containing a systematic presentation of an academic discipline or its section, part in accordance with the educational standard and curriculum, officially approved as this type of publication.

The ease in mastering and using this environment for generating electronic textbooks is achieved through the use of visual technologies and the possibility of using any text and graphic editors by a subject specialist to write the contents of an electronic textbook. For the convenience of work, the environment for generating electronic textbooks allows the development of a project in separate parts, which allows you to organize work on a textbook by several subject specialists.

In conclusion, it should be noted that in the modern world of tablet computers, and the availability of broadband Internet access, the use of electronic resources in teaching is becoming more and more relevant.

СЕКЦІЯ 7
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Головасекції: доц.Лисенко І.В.
Секретар секції: доц.Гаряєва Г.М.

Башинський В. В.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ЩОДО КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ

Ця тема є важливою для студентів, оскільки майже кожен громадянин України може зіткнутися із необхідністю розуміння колективного договору, умов його укладення під час прийому до роботи. Колективний договір укладається на основі чинного законодавства. Тут важливо додати, що з цієї причини, при внесенні в колективний договір умов, що суперечать законодавству, такі умови не матимуть сили, будуть вважатимуться нікчемними і не зможуть бути застосовані. Колективний договір – основа соціального захисту працюючих на підприємствах.

Відповідно до ст.5 Закону України «Про колективні договори і угоди», умови колективних договорів або угод, що погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівників, є недійсними, і тому забороняється включати їх до договорів чи угод. Колективний договір укладається між власником або уповноваженим ним органом і первинною профспілковою організацією, які діють відповідно до своїх статутів, а у разі їх відсутності -

представниками, вільно обраними на загальних зборах найманих працівників або уповноважених ними органів, з іншої сторони.

Якщо на підприємстві, в установі, організації створено кілька первинних профспілкових організацій, вони повинні утворити об'єднаний представницький орган для укладення колективного договору. На практиці іноді різним профспілкам не вдається створити спільний представницький орган. У разі, коли профспілкові та інші представницькі організації не досягли згоди і не створили спільний орган, або не досягнуто згоди в роботі спільного органу, загальні збори або конференція трудового колективу вирішують, кому надати переважне право на ведення переговорів і укладення колективного договору.

Контроль за виконанням колективного договору проводиться безпосередньо сторонами, які його уклали, згідно, визначеному колективним договором, тобто, у разі порушення власником умов колективного договору, профспілки мають право власнику подання про усунення цих правопорушень і, у разі недосягнення згоди, неправомірні дії або бездіяльність посадових осіб може бути оскаржена у суді.

Важливо розуміти, що таке «Колективний договір», адже саме він є основною гарантією забезпечення правами працівників. Роботодавець може ошукати працівника, якщо останній не розбиратиметься у цьому договорі, чи навпаки. Колективний договір регулює всі основні види відносин і узгоджує інтереси працівників та роботодавців із метою забезпечення чесних умов праці.

Беляцька В. О.

Науковий керівник: Перевалова Л. В.

НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

У сучасній Україні відбуваються складні процеси формування правової держави та громадянського суспільства. Доказом є демократизація всіх сфер суспільного життя, підвищення рівня участі громадян в політичному житті держави. Водночас ці процеси відбуваються в умовах постійної політичної суперечності, нестабільності роботи державних органів, неточності та невизначеності українського законодавства. У зв'язку з цим актуальною проблемою залишається необхідність пошуку механізмів подолання існуючих проблем та визначення шляхів подальшої демократизації українського суспільства.

Під правовою державою переважно розуміється держава, у суспільному й державному житті якої панують закони, що закріплюють основні права громадян, які виражають волю більшості або всього населення країни. Поширеним є й таке розуміння, що правова держава – це держава, яка складається з громадян, маючих високий рівень правової культури, правової свідомості, формують державну владу, що є демократично-організованою, із апаратом управління, залежним від суспільства, який за допомогою ефективних законів забезпечує реалізацію суверенних прав і свобод громадян.

До основоположних ознак правової держави правознавці відносять: верховенство права в усіх сферах суспільного життя; відповідальність перед законом як державних органів, так і громадських організацій та громадян; підзвітність державної влади її громадянам; невтручання держави у справи громадянського суспільства; охорона державою невід'ємних природних прав та громадських свобод особи; визнання пріоритетності прав та інтересів особи, непорушність її честі і гідності; рівність закону для всіх і рівність усіх перед законом; взаємна відповідальність держави і особи, правова відповідальність посадових осіб за дії, які вони чинять від імені держави; поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, їх взаємна урівноваженість і відкритість; незалежність судів і суддів, наявність ефективної системи захисту; наявність ефективних форм контролю за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів тощо.

Проголошення Конституцією України нашої держави правовою (ст.1) є не констатація реальності, а лише програма розвитку України на майбутнє. Проте реалії сьогодення яскраво свідчать про те, що державі треба подолати багато проблем, які заважають їй бути такою. Правову державу неможливо проголосити – вона повинна утворитися як результат реформ економічних, політичних, державних і правових інститутів, реальної зміни характеру взаємовідносин між громадянським суспільством, державою і особистістю.

У теорії та практиці правової держави найважливіше місце відведено правам та свободам людини і, передусім, фундаментальним, які закріплені у конституціях багатьох держав. Це так звані невідчужувані права і свободи особистості, які вперше знайшли своє закріплення в Загальній декларації прав людини, яка була прийнята на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 року. Текст Декларації був першим глобальним визначенням прав, які мають усі люди, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Конституція України закріплює усі права і свободи, які встановлені Декларацією та основними міжнародними документами, гарантує їх захист від порушень.

Сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній та політичній кризах, які пов'язані, зокрема й з низьким рівнем правосвідомості, проблемним залишається й питання про ефективність реалізації чинного законодавства, що негативно позначається на формуванні правової держави. Законодавство потребує суттєвих змін, ліквідування певних недоліків, протиріч, що існують, приведення його у відповідність до європейських та світових стандартів.

Васильченко Ю. В.

Научный руководитель: Первалова Л. В.

НТУ «ХПИ»

УГРОЗЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ТЕРРОРИЗМА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

На современном этапе развития многие страны сталкиваются с информационным терроризмом, который представляет серьезную угрозу безопасности и жизненно важным интересам как личности, так и обществу, и государству в целом. Степень опасности информационного терроризма стремительно возрастает в современных условиях глобализации, в которых средства телекоммуникаций приобретают исключительно важное значение.

Информационный терроризм – это прямое воздействие на психику и сознание людей в целях формирования нужных мнений и суждений, определенным образом направляющих поведение людей. На практике под информационным терроризмом обычно подразумевают такое насильственное пропагандистское воздействие на психику, которое не оставляет для человека возможностей для критической оценки получаемой информации. Целью информационного терроризма является ослабление и расшатывание государственного строя. Он ведется разнообразными силами и средствами от агентуры иностранных спецслужб до отечественных и зарубежных средств массовой информации.

Помимо использования официальных средств массовой информации, информационный терроризм опирается на распространение определенного типа слухов. Среди всех разновидностей слухов наиболее значимыми в рамках информационного терроризма являются два вида: так называемые «слухи-пугало» и «агрессивные слухи».

«Слух-пугало» – это слух, несущий и вызывающий выраженные негативные, пугающие настроения и эмоциональные состояния, отражающий некоторые актуальные, но нежелательные ожидания аудитории, в которой они возникают

и распространяются. Обычно слухи такого типа возникают или откровенно «запускаются» силами, развязывающими информационный террор, в массовое сознание в периоды социального напряжения (террористические акты, стихийные бедствия, война, подготовка военного переворота и т.д.). Особое распространение такие слухи приобретают в ситуациях сложных социальных и политических реформ, смены власти, режима или социально-политической системы в целом.

«Агрессивный слух» – слух, не просто вызывающий негативные настроения и состояния, отражающие нежелательные ожидания аудитории, а конкретно направленный на стимулирование агрессивного эмоционального состояния и поведенческого «ответа», жесткого агрессивного действия. Слухи такого рода возникают в ситуациях острых противоречий, связанных с социальными межгрупповыми и межэтническими, межнациональными конфликтами. Основная функция агрессивных слухов – не просто запугивание, а прямая провокация агрессивных, террористических действий типа геноцида и массовых убийств.

Информационный терроризм поражает три основных зоны: бытовую, когда поражение несет локализованный личностный характер; научную, когда разрушаются объективно-закономерные логические связи проверенных научных истин; социально-политическую, когда на национально-государственном (всемирном) уровне обманывается все население человечества, социума, сообщества многочисленных народов, наций.

Информационный терроризм самое опасное асоциальное явление в природе человеческих и национальных взаимоотношений. Вместо чистых источников информационного доверия, обманутые люди опираются на мнимые источники ложной информации, как на влиятельные факторы объективных авторитетных знаний. Преступные акции массовой дезинформации на социальные слои, производятся через технические средства печати, радио, телевидения и иные коммуникативные базы сбора, хранения и распространения информации.

Гетта Я. С.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ПРАВО ТА ГАРАНТІЇ НА СВОБОДУ ДУМКИ І СЛОВА

Свобода думки та свобода слова є важливими умовами розвитку демократизму та дотримання принципу верховенства права. Закріплення можливості вільного користування інформаційними ресурсами та вираження власних позицій необхідне суспільству і як природність цих прав, і як для можливості реалізації народовладдя.

Чинна Конституція України в статті 34 регламентує і гарантує право людини та громадянина на свободу думки, слова і переконань: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

Свобода в широкому розумінні – це можливість і здатність людини робити вибір згідно зі своїми, ніким не нав'язаними переконаннями, обумовлювати свої вчинки світоглядними уявленнями, сформованими за власним бажанням.

Прес-служба Інституту масової інформації (ІМІ) наголосила, що свобода слова в Україні за 2019 рік погіршилася. Так, уперше за останні три роки сталося вбивство журналіста. 20 червня 2019 року в лікарні помер черкаський журналіст Вадим Комаров, який так і не вийшов з медикаментозної коми після нападу; за 2019 рік зафіксовано в Україні 99 випадків перешкоджання законній

журналістській діяльності, 37 випадків погроз, 23 випадки побиття, 21 випадок ненадання доступу до інформації та 18 випадків кібератак та стільки ж випадків юридичного тиску. Серед регіонів України за кількістю порушень лідирує Київ та Київська область (89 випадків). Друге місце за кількістю порушень зайняла Одеська область (19 випадків), третє – Волинь (15). На непідконтрольній Україні території Донбасу та в анексованому Криму робота незалежних журналістів надалі залишалася практично неможливою, або суттєво утруднена. Ставлення до свободи думки й слова простежується через систему гарантій, завдяки яким стає можливим їх безперешкодне здійснення, охорона від можливих протиправних посягань і захист від незаконних порушень. Адже мало лише декларування права на свободу думки й слова – важливим є встановлення певних гарантій їх реалізації, тобто закріплення певних умов та засобів, що забезпечують існування свободи слова й інформації в демократичному суспільстві. Без відповідних гарантій, проголошені в Конституції та Законах України права і свободи стають «порожнім звуком».

Гулько А. Р.

Науковий керівник: Вергун В. Г.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Економіка завжди була обговорювальною темою, та на сьогоднішній день, проблеми розвитку малого бізнесу є актуальними не тільки в Україні, але і по всьому світу. Багато бізнесів зазнали поразки, і саме такі причини сприяли цьому.

Ведення малого бізнесу в Україні пов'язане із низкою значних фінансових витрат:

- висока вартість оренди приміщень (офісних, торгових, складських);
- також завищені тарифи на комунальні послуги.

Поточна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складності для малих підприємств:

- недоступність грошей та надзвичайна дорожня кредитних ресурсів;
- багато банківських установ неохоче і вкрай рідко кредитують малий бізнес;
- низька купівельна спроможність населення, зміна пріоритетів/стратегій поведінки споживачів і, як наслідок, зниження обсягів продажу;
- криза ліквідності та криза неплатежів.

Малий бізнес сьогодні існує в умовах, коли він винен контрагентам і контрагенти винні йому. З багатьма контрагентами доводиться працювати в борг, під розписки, бартер та ін.

Крім вищезгаданих складнощів, існують й інші проблеми, з якими доводиться стикатися представникам малого бізнесу:

- в Україні, порівняно з іншими країнами, кількість видів робіт, що підлягають ліцензуванню, значно вища;
- окремою складною проблемою для фірм, зав'язаних на імпорتنих операціях, є взаємодія з митною службою;
- постійні зміни Податкового кодексу;
- нерозвиненість механізмів підтримки малого підприємництва.

Ці, та інші проблеми в веденні та розвитку малого бізнесу не дозволяють цьому сегменту економіки реалізовувати свій потенціал у повній мірі.

Гуркова І. В.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ

Характерною рисою сьогодення є зростання у світі терористичної активності та намагання міжнародної спільноти ефективно протидіяти цьому небезпечному явищу, що набуває рис глобальної проблеми.

Тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Мета сучасних терористичних акцій – через насильство та антигуманні дії досягти бажаного психологічного впливу на населення.

Причини терору криються в зростанні кризових явищ в економіці, нездатності суспільства регулювати складні соціально-політичні процеси, швидкій зміні систем людських і політичних ідеалів, цінностей, у втягування до активного політичного життя широких мас населення з низькою духовністю, культурою та освітою, при цьому позбавленого політичного досвіду. Все це активізує прагнення використати слабкості суспільної та державної системи, прокласти «найкоротший» шлях до встановленої мети.

В Україні проявам тероризму сприяють соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, зубожіння значної частини населення, процеси соціального розшарування, розвиток кримінальних підприємницьких та державних структур, корумпованість державного апарату, розвиток потужного нелегального ринку зброї, девальвація моральних та духовних цінностей.

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, закон України «Про боротьбу з тероризмом», інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999р., інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно – правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Тероризм у світі переслідується майже всіма державами. Підґрунтям для цього є міжнародне законодавство, яке надає можливість переслідувати терористів на території будь-якої країни, а також національне законодавство, яке будується на нормах міжнародного права та враховує специфіку та традиції конкретних держав.

Отже, тероризм є складною суспільно-політичною та науковою проблемою, вирішення якої потребує застосування системно-комплексного міжгалузевого підходу. Тероризм як соціальне явище вимагає досліджень у галузі кримінального, адміністративного, конституційного, міжнародного права, кримінології, політології, соціології, психології та інших наук.

Доброхотова А. О.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Найпоширенішим і найбільш складним для протидії є домашнє насильство. Насильство в сім'ї або родині притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах.

Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшилася за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Водночас, лише 10 % постраждалих звертаються за допомогою. Адже донині багато хто вважає такі стосунки «нормальними». Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних досліджень на замовлення Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн. українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість з них мовчать.

Відповідно до статті 126-1 Кримінального Кодексу України домашнє насильство – умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Насильство в сім'ї відбувається у всіх секторах суспільства, незалежно від релігії, раси, професійного та освітнього рівня. Особи, які чинять насильство, намагаються одержати владу та контроль над своїми близькими партнерами. Влада набирає вигляду стратегічної образливої тактики (фізична, сексуальна, вербальна, емоційна), що забезпечує посилення контролю.

Серед основних причин, що призводять до домашнього насильства виділяють:

- соціальні (напруження, конфлікти, насильство в суспільстві; пропагування в засобах масової інформації насильства як моделі поведінки);
- економічні (матеріальні нестатки; відсутність гідних умов життя, відсутність умов для працевлаштування і заробітку грошей; економічна залежність; безробіття);
- педагогічні (відсутність культури поведінки – правової, моральної, громадянської, естетичної, економічної, трудової);
- правові (ставлення до насильства як до внутрішньо сімейної проблеми, а не як до негативного суспільного явища, до членів сім'ї – як до власності; недостатня правова свідомість);
- політичні (недостатній пріоритет проблем сім'ї та гендерної рівності);

Аналізуючи всі перелічені вище причини, можна стверджувати, що діяльність, спрямована на запобігання та протидію домашньому насильству, повинна ґрунтуватися на таких засадах:

- 1) визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення суспільства до будь-яких проявів домашнього насильства;

2) встановлення економічної стабільності в країні та впровадження соціального захисту найбільш вразливих верств населення.

3) створення ефективного системного підходу правоохоронних органів до протидії і профілактики домашнього насильства.

Отже, усунення відповідних причин, що сприяють розповсюдженню насильства в родинях та комплексне впровадження необхідних заходів може суттєво зменшити кількість випадків домашнього насильства, як це було продемонстровано на прикладі багатьох країн світу.

Єрмак О.

Науковий керівник: Васильєв С. В.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАТУСУ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Українське законодавство перебуває на етапі становлення, а тому воно постійно змінюється, доповнюється. Водночас, іноді ухвалюються не завжди узгоджені між собою нові законодавчі акти, нормативно-правові документи, які покликані забезпечити юридичне підґрунтя для розв'язання різнопланових соціальних проблем.

Соціальна робота є відносно новою практичною діяльністю й академічною дисципліною. Вона орієнтується на допомогу у розв'язанні соціальних проблем окремої людини, груп, розвиток у них техніки подолання труднощів і вироблення навичок самодопомоги. Фундаментальними в соціальній роботі є принципи соціальної справедливості і дотримання прав людини. У багатьох розвинутих країнах вона є однією з найпоширеніших професій.

Правову основу соціальної роботи в Україні становлять закони «Про попередження насильства в сім'ї», «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну

допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», Сімейний кодекс України та ін. Названі законодавчі акти регулюють правовідносини, пов'язані з соціальним захистом дітей, визначають порядок вилучення дитини з родини і позбавлення батьків їхніх прав на виховання дітей, здійснення опіки над дитиною, яка не має батьківського піклування, порядок оформлення у дошкільні та шкільні заклади тощо.

Основу правового статусу соціального працівника становлять його права та обов'язки. Законодавство гарантує соціальним працівникам право на:

- 1) профілактичний огляд і обстеження при прийнятті до роботи та диспансерний нагляд за рахунок роботодавця;
- 2) захист професійної честі, гідності та ділової репутації, у тому числі у суді;
- 3) підвищення кваліфікації у встановленому порядку за рахунок роботодавця;
- 4) забезпечення спеціальним одягом, взуттям, інвентарем, велосипедами і проїзними квитками або виплату грошової компенсації за їх придбання;
- 5) першочергове обслуговування при виконанні службових обов'язків на підприємствах, в установах, організаціях.

При цьому особи, які надають соціальні послуги, зобов'язані:

- сумлінно надавати соціальні послуги особам, які перебувають у складній життєвій ситуації;
- поважати гідність громадян;
- не допускати негуманних і дискримінаційних дій щодо громадян, які потребують надання соціальних послуг;
- надавати особам, які отримують соціальні послуги, вичерпну інформацію про зміст і види соціальних послуг;
- зберігати в таємниці інформацію, отриману під час виконання обов'язків.

Водночас, багато аспектів правового статусу соціального працівника залишаються нерегульованими. Зокрема, з питань соціального і правового захисту. Вважаємо за необхідне прийняття окремих законодавчих актів наступного змісту: Закони України «Про державну службу соціальної

допомоги», «Про проходження служби в органах соціальної допомоги», «Про правовий статус соціального працівника».

Знахур А. О.

Науковий керівник: Гасвя О. В.

НТУ «ХП»

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї

Найбільш замовчувана, але не менш важлива для обговорення тема – це аморальне, ганебне поведіння одного з членів сім'ї по відношенню до іншого. Ці ознаки протиправних дій, можуть кваліфікуватися як насильство в сім'ї. Існує широко розповсюджений міф, що насильство в родинах – проблема лише неблагополучних родин, однак, не в усіх ситуаціях сімейне насильство пов'язане з пияцтвом і бідністю. Насильство властиве всім соціальним групам і не залежить від економічного становища родини загалом.

Згідно анонімних опитувань, зібраних Інститутом соціологічних досліджень НАН України, 68 % жінок зазнають знущання в сім'ї, з них чверть «як правило» «часто» потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні систематичні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства щодо одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї, як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному та психічному здоров'ю, що призводить до розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Такі дії винного караються громадськими роботами строком від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом строком до шести місяців, або позбавленням волі строком до двох років.

Розрізняють чотири форми сімейного насильства: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне.

Фізичне насильство – це навмисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень одного члена сім'ї іншому, яке може призвести чи призвело до порушення нормального стану фізичного чи психічного здоров'я або навіть до смерті постраждалого, а також до приниження його честі та гідності.

Сексуальне насильство – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насильство в сім'ї – це насильство, пов'язане з тиском одного члена сім'ї на психіку іншого через навмисні словесні образи або погрози - переслідування та залякування, які доводять постраждалого стану емоційної невпевненості, втрати здатності захистити себе і можуть заподіяти або заподіяли шкоду психічному здоров'ю.

Економічне насильство в сім'ї – це навмисні дії одного члена сім'ї щодо іншого, спрямовані на те, щоб позбавити постраждалого житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які він має законне право. Такі дії можуть заподіяти шкоду фізичному чи психічному здоров'ю або навіть призвести до смерті постраждалого.

Тож насильство зазвичай охоплює декілька форм і вводить постраждалого в напівзалежний стан. Звісно кривдники не відразу вдаються до фізичних засобів впливу, що вводить в оману особу, що зазнає знущань, однак, не зітнувшись із опором і відчувши всездозволеність, переходять від словесної критики до фізичного насильства.

Отже, кожен з нас може стати жертвою сімейного насильства, тому потрібно знати до кого звернутися за допомогою і як діяти при критичних ситуаціях, щоб зберегти своє життя та здоров'я. За допомогою у вирішенні цієї проблеми ви можете зветнутися до загальної служби підтримки цілодобової Урядової «гарячої лінії» 15-47, зателефонувати до громадської організації La Strada 116-

123, чи до «Гарячої Лінії» Всеукраїнського благодійного фонду «Деполь Україна». У критичних ситуаціях можна подзвонити до поліції за номером 102.

Корпан А. В.

Науковий керівник: Гаряєва Г. М.

НТУ «ХПИ»

ДИДЖИТАЛИЗАЦІЯ ПРАВА В УКРАЇНЕ

На волне общей диджитализации различных сфер были приняты закон об учете трудовой деятельности работника в электронной форме и приказ Минздрава от 01.06.2021 года №1066.

Указанным законом введен переход к электронным трудовым книжкам, новый порядок фиксации сведений о трудовой деятельности работника с помощью реестра общеобязательного социального страхования.

Переход от бумажной к электронной форме будет происходить в течении пяти лет. Сейчас возможно использование как бумажных экземпляров трудовых книжек, так и сведений о трудовой деятельности в электронной форме, внесенных в реестр.

Закон предусматривает возможность предоставления соответствующих данных физическими лицами через портал Пенсионного фонда Украины.

Не все процедурные вопросы четко решены в имеющихся актах, (например, о внесении исправлений записи в реестре о трудовой деятельности и подтверждении трудового стажа до 2004 года).

В октябре 2021 года закончился переходный период по использованию бумажных медицинских заключений и больничных листов для формирования таких документов в специальном реестре в электронной системе здравоохранения. Эти изменения произошли на основании приказа Минздрава Украины №1066 от 01.06.2021 года.

Е-больничный стал доступен в кабинете страхователя на веб-портале Пенсионного фонда Украины.

Еще одним нововведением 2021 года стало урегулирование в трудовом законодательстве удаленной работы.

КЗоТ дополнен статьями 60-1 и 60-2, которыми установлены надомная и дистанционная формы организации труда. Статьи предусматривают выполнение работником своих должностных обязанностей вне рабочего места, разные условия распространения на работника правил внутреннего трудового распорядка, продолжительность рабочего времени и др.

Принят за основу законопроект №5388, направленный на дерегуляцию трудовых отношений в Украине. Документ предполагает внести изменения о срочности трудовых договоров, обновить основания их заключения, уменьшить роль профессиональных союзов в согласовании отдельных трудовых вопросов.

ВРУ рассмотрела проект закон №5161 по урегулированию нестандартных форм занятости. В нем предусмотрено введение нового вида режима работы с нефиксированным рабочим временем.

Был принят законопроект №5266 об усилении защиты прав работников. Он позволит провести ряд изменений в трудовом законодательстве, возможность заключения коллективных договоров не только с юридическими лицами, но и ФЛП. В нем обновлены положения о недопущении дискриминации в сфере труда в соответствии с европейским законодательством.

В проекте закона №5351 речь идет об упрощении регулирования трудовых отношений и уменьшении административной нагрузки на предпринимательскую деятельность.

На сегодняшний день значительная часть положений законодательства о труде устарела и не обеспечивает должное регулирование существующих на рынке трудовых отношений.

Анализ проведенной работы по обновлению трудового законодательства в 2021 году показал активизацию действий в этой отрасли права.

Куценко С. О.

Науковий керівник: Турута О. В.

ХНУРЕ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В СФЕРІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Один з напрямів потребує термінової реформації в Україні – це сфера трудових відносин ІТ-професій, що протягом довгого часу взагалі регулювався КЗпП 1971 року. Уряд шукає більш оптимальні форми закріплення трудових відносин.

Одна з форм взаємодії між роботодавцями та працівниками така як «фріланс» набула найбільшого поширення серед представників ІТ-професій. Організація праці фрілансерів значно відрізняється від організації праці в звичайних формах зайнятості найманих працівників. Для неї втрачають сенс такі поняття як робочий час, норма робочого часу, час відпочинку і т.д. Важливо тільки трудове завдання, термін його виконання і результат роботи, а також розмір оплати.

У зв'язку з тим, що до недавнього часу фріланс був не передбачений чинним трудовим законодавством України, фрілансери фактично не були закріплені в правовому кодексі, змушені або реєструватися як суб'єкти підприємницької діяльності, або працювати нелегально.

До парламенту надійшов урядовий законопроект, який покликаний врегулювати трудові відносини з фрілансерами. Законопроект № 5161 носить назву «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості». Він передбачає нову форму трудового договору з нефіксованим робочим часом. Сторони можуть визначати, для яких робіт і на який час потрібно залучити фахівця.

Головною метою цього законопроекту є поєднання гнучкості та захищеності. Розробники законопроекту пропонують наступні гарантії та умови роботи фрілансера:

- нові обов'язки для роботодавця; заходи відповідальності за їх невиконання;
- ліміт на кількість укладених роботодавцем договорів з нефіксованим робочим часом;
- обов'язкові умови трудового договору з нефіксованим робочим часом.

Однак трудовий договір повинен передбачати ряд обов'язкових гарантій для працівника-фрілансера (мінімальну тривалість робочого часу працівника; способи і терміни повідомлення працівника про наявність роботи і повідомлення від працівника про його готовність приступити до роботи; визначення базових годин і днів, в які працівника можуть викликати до роботи). За відмову виконати роботу в ці інтервали працівника можна буде притягнути до дисциплінарної відповідальності; право працівника відмовитися від виконання роботи, якщо робота надається не в заздалегідь визначені базові години і дні або якщо роботодавець не повідомив про роботу в узгоджений термін; підстави припинення трудових відносин.

Фрілансер буде користуватися всіма іншими гарантіями, як і звичайні працівники (щодо тривалості робочого часу і часу відпочинку, лікарняних, порядку прийому і звільнення, оплати праці, в тому числі понаднормової роботи тощо). Також він зможе паралельно виконувати роботу і в інших роботодавців.

Оплата праці буде проводитися за фактично відпрацьований час з гарантованою оплатою не менше 32 годин на місяць. Сплата страхових внесків діє і для фрілансерів.

Головне питання: чи стане це дієвим механізмом врегулювання відносин з фрілансерами. Більшість фрілансерів стверджують, що вони хотіли б мати офіційний статус фрілансера, але готові віддавати на податки в межах 5–10%. Наразі, замість трудових договорів складають цивільно-правові договори, а самі фрілансери оформляються як підприємці. У такому випадку фрілансери позбавлені базових прав і гарантій, передбачених Кодексом законів про працю. Але, на думку юристів, навіть такі зміни не мотивуватимуть фрілансерів укладати трудові договори за новою формою. Адже форма взаємодії за

цивільно-правовим договором є більш вигідною для кожної зі сторін таких відносин, хоч і несе в собі інші ризики.

Літовка А. І.

Науковий керівник: Гасвая О. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ ТА ДІТЬМИ

Одним із найголовніших порушень прав людини в сучасному світі є злочин, що має багато назв – «біле рабство», «торгівля людьми», «контрабанда людьми». За оцінками іноземних експертів щорічно 1,5 – 2 мільйони людей стають «живим товаром» розвинутих країн Центральної та Західної Європи, а також держав азійсько-тихоокеанського регіону.

Найбільш повне визначення торгівлі людьми визначає «Протокол з попередження торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми», який доповнює Конвенцію ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю: «Здійснення з метою експлуатації вербування, перевезення, передачі, приховування чи отримання людей шляхом погрози силою або її застосування чи інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи вразливістю стану або шляхом підкупу у вигляді платежів чи вигод для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу».

О. Надьон стверджує, що основними причинами і умовами поширення такого негативного явища в Україні виступають:

- 1) соціальна нерівність у державі – порушення прав жінок та їх маргіналізація у суспільстві;
- 2) безробіття, низький рівень життя значної частини населення, різкий поділ суспільства на багатих та бідних;
- 3) зріст попиту на послуги сексуального характеру у розвинутих країнах світу тощо.

Метою торгівлі жінками може бути насильницький шлюб, примусова праця, використання в домашньому господарстві і промисловому чи сільськогосподарському секторах, народження дитини примусово чи за замовленням.

Причинами торгівлі дітьми в Україні є наступні обставини: сучасний стан економіки і зайнятості населення України; недоліки нормативно-правового регулювання соціально-економічної сфери, а також прогалини кримінального, кримінально-процесуального й адміністративного законодавства; пропаганда розпусти і насильства в засобах масової інформації; поширення алкоголізму і наркоманії та значне омолодження цих явищ.

Аналізуючи фактори, що сприяють торгівлі жінками і дітьми, необхідно зазначити, що з метою здійснення активної боротьби з цим ганебним явищем доцільно вирішити ряд важливих проблем:

- 1) забезпечити стабільність національної економіки та усунути першочергові фактори, що сприяють торгівлі жінками і дітьми;
- 2) ефективно протидіяти нелегальній міграції, яка не лише має стійку тенденцію до зростання, але ї є супутнім явищем торгівлі людьми;
- 3) періодично підвищувати кваліфікацію співробітників всіх органів, які здійснюють боротьбу з торгівлею людьми.

Отже, усунення відповідних причин та умов, які породжують та сприяють торгівлі «білими рабіннями» та реалізація необхідних заходів щодо протидії такому кримінальному бізнесу, якщо не остаточно викоринить работоргівлю, але значно знизить її рівень.

Матвеева Ю. А.

Науковий керівник: Вергун В. Г.

НТУ «ХП»

ОСНОВАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

На сегодняшний день, вопрос хозяйственно-правовой ответственности в экономике Украины является весьма актуальным и важным для исследования правового регулирования хозяйственной деятельности. Без хорошо налаженной системы юридической ответственности практически невозможно обеспечение формирования правомерного поведения субъектов правоотношений.

Основными элементами хозяйственно-правовой ответственности субъектов хозяйствования являются:

1. Нормативно-правовая база. Это совокупность норм права об ответственности субъектов хозяйственных отношений.
2. Хозяйственная правосубъектность правонарушителя и пострадавшего. Сторонами правоотношений относительно применения ответственности этого вида могут быть предприятия, учреждения, организации, другие юридические лица, независимо от формы собственности имущества, организационно-правовых форм.
3. Юридическо-фактическая. Это противоправные действие или бездействие лица – хозяйственного правонарушителя, что нарушают права и законные интересы потерпевшего лица или мешают их реализации.

Условиями хозяйственно-правовой ответственности называют:

- факт хозяйственного нарушения, то есть нарушение нормы закона, условия договора, государственного контракта, и тому подобное, в результате чего наносятся убытки или другой вред имущественным правам и интересам пострадавшего (кредитора);

- противоправность поведения хозяйственного нарушителя. Такое условие определяется в хозяйственном праве в широком понимании. Это может быть как действие, так и бездействие, что нарушают правовую норму, плановое задание, условия договора, и др.;

- причинная связь между противоправным поведением нарушителя и нанесенными пострадавшему убытками. Эту связь необходимо доказывать соответствующими документальными доказательствами;

- вина хозяйственного правонарушителя. Это негативное субъективное отношение правонарушителя к правам и законным интересам пострадавшего.

Подводя итоги, можно сказать, что данные нормы права играют большую роль в правовом регулировании хозяйственной деятельности, а также имеют соответствующую важность эффективного формирования правомерного поведения участников хозяйственных правоотношений.

Матвеева О. О.

Науковий керівник: Вергун В. Г.

НТУ «ХП»

ОЗНАКИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

У разі інтенсивного розвитку ринкових взаємин в Україні важливого значення набуває цивільно-правовий оборот інформації. Інформація охоплює всі сторони життя і є дуже важливим і необхідним елементом діяльності людини, суспільства і держави в соціально-економічній, духовній та політичній сферах.

Комерційною таємницею, відповідно до статті 505 Цивільного кодексу України (ЦКУ), є «інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності,

вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію». Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Систему характерних рис, ознак комерційної таємниці можна поділити на кілька груп: 1) ті, що стосуються властивостей самого об'єкту; 2) ті, що відносяться до умов його правової охорони; 3) та інші.

Нематеріальність: 1. Комерційній таємниці властиві всі ознаки нематеріального об'єкту – можливість одночасного використання необмеженим колом осіб, відсутність фізичної амортизації тощо. 2. Має значення зміст, сутність нематеріального об'єкту, тобто самі відомості, які становлять комерційну таємницю, а не форма їх зовнішнього представлення (на відміну від авторського права). Тобто комерційна таємниця є об'єктом виключних прав, для якого визначальним є сутність результату інтелектуальної діяльності. Відповідно, об'єкт, який має цінність в силу своєї сутності, а не форми, може бути створений повторно, незалежно від першого творця, іншою особою. Тому для встановлення правової охорони необхідні спеціальні заходи з відокремлення об'єкту.

Результат інтелектуальної діяльності: від інформації, що становить комерційну таємницю, не вимагається, щоб вона являла собою обов'язково результат творчої діяльності (остання є різновидом інтелектуальної діяльності та передбачає створення якісно нового об'єкту), як це наприклад необхідно для винаходу.

Конфіденційність інформації, що становить комерційну таємницю: інформація, на яку правомірно поширено режим комерційної таємниці, є різновидом конфіденційної інформації. Остання, у свою чергу, протиставляється за режимом доступу відкритій інформації.

Оборотоздатність об'єкту передбачає його комерційну цінність, тобто можливість отримання економічної вигоди від введення його в оборот. Іншими словами, оборотоздатність передбачає значимість інформації для положення

правоволодільця на ринку, тобто її корисність. Передумовами оборотоздатності є незагальновідомість та незагальнодоступність.

Особливість наведених умов або критеріїв охороноздатності комерційної таємниці полягає в тому, що перевірка їх наявності здійснюється не у порядку спеціальної попередньої процедури, а лише тоді, коли право на комерційну таємницю порушується або заперечується.

Отже, встановлення правових основ, закріплення дієвих механізмів охорони комерційної таємниці слід розглядати як важливий елемент правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні, що сприяють розвитку економіки в країні.

Пефті В. В.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

Проблеми гендерної нерівності є дуже актуальною темою для сучасного світу, та на велику жаль, Україна не є виключенням. Кожен день жінки та чоловіки повинні відповідати канонам, які створило для них патріархальне суспільство. Нерівність торкається чоловіків та жінок майже у всіх сферах життя.

У ст. 24 другого розділу Конституції України ми вже бачимо деякі патріархальні риси та стереотипне осмислення розділення прав та обов'язків за половою ознакою. За сучасною системою світогляду більшості українців, жінка – це - першу чергу матір та домогосподарка. Але жінки, також як і чоловіки, мріють реалізуватися у професійній сфері, створити кар'єру, мати свій бізнес. Також, як і не всі чоловіки бачать свою реалізацію у стандартних «чоловічих» цілях на життя. Якими ж є наслідки такої моделі суспільства?

По-перше, це поширення депресії та інших психічних захворювань. Ця проблема працює в комплексі з відкиданням та не прийняттям українців професії психолога. З цієї проблеми витікає безліч інших. Ігноруючи свій ментальний стан, чоловіки знаходять рішення у пляшці спиртного, поєднати це з невдачею на роботі та не досягненням клішованої цілі «великого боса», і ми вже маємо домашнього тирана. Та проблема домашнього насильства є дуже актуальною для країн усього світу. За статистикою жертвами домашнього насильства колишнього пострадянського простору більш ніж 90 % становлять жінки. А якщо взяти до уваги, що дитина приймає стратегію поведінки своїх батьків, то ми вже бачимо циклічну, замкнену систему, яку розірвати дуже і дуже складно, яка потребує багато енергії та сили, що робить цю задачу майже не можливою.

По-друге, ми бачимо дискримінацію у професійній сфері. На приклад, за статистикою, різниця зарплатні чоловіків та жінок на однакових посадах з однаковим професійним досвідом становить 20–30%. Подібна ситуація щодо майбутніх мам: підприємство не хоче брати до роботи молодих жінок, бо вони у майбутньому можуть взяти відпустку по догляду за дитиною, а потім будуть її виховувати. Також можна простежити відсутність або дуже малий відсоток присутності жінок на високих та керівних посадах.

По-третє, держава сама сприяє перебуванню дітей саме з матір'ю, й в якомусь сенсі дискримінує саме батьківство. Суд за надання опікунства над дитиною майже завжди на боці матері, також ми можемо бачити багато кімнат «матері та дитини», коли турбота про дитину це не тільки про матір, це про батьківство в цілому.

Отже, у сучасних реаліях роль жінки та чоловіка у суспільстві доволі стереотипна. Це пов'язано з безліч факторів: пострадянське суспільство, наш менталітет та традиційні патріархальні погляди на життя, не обізнаність про те, як можна та потрібно захищати свої права.

Але українське суспільство стрімко розвивається, доступність к інформації робить наш світогляд ширше, не вганяючи його в рамки, та вже через декілька

десяти років на нас чекає зовсім інша модель суспільства, більш толерантна та удосконалена.

Рогізна Ю. О.

Науковий керівник: Гасвая О. В.

НТУ «ХП»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

В наш час все більшого поширення та визнання набуває думка про те, що гуманність по відношенню до тварин є одним із показників цивілізованості суспільства.

Лише у ХХ столітті необхідність захисту тварин від жорстокого поводження була визнана на міжнародному рівні. Зокрема, Європейська конвенція про захист домашніх тварин № 125 від 13 листопада 1987 р. визнає необхідність у людини морального обов'язку перед тваринами, вказує на цінність домашніх тварин для суспільства, а також на те, що людину і цих тварин пов'язують особливо тісні зв'язки. Основні принципи ставлення до домашніх тварин включають: заборону на заподіяння страждань тваринам і залишення їх напризволяще. Конвенція передбачає охорону здоров'я тварин, захист від експлуатації при дресируванні, комерційному розведенні. У 1986 р. було прийнято Конвенцію по захисту експериментальних тварин, у якій також згадувався моральний обов'язок людини перед усіма тваринами і необхідність зменшити страждання тварин в експерименті, оскільки тварини здатні відчувати біль і страх.

Опираючись на статтю 299 КК України можна сформулювати, що: «Жорстоке поводження з тваринами – це умисно вчинені дії, які призвели до загибелі або ж каліцтва тварин, що відносяться до хребетних, в тому числі і безпритульних, а також поширення матеріалів, які закликають до вчинення таких дій,

нацьковування тварин і безпосередні заклики до дій, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами».

Відповідальність за ст. 299 КК настає незалежно від виду тварин чи птахів, від їхньої належності (чиї вони), кількості та способів і знарядь жорстокого поводження з ними. Не утворює складу цього злочину знищення шкідників сільськогосподарського виробництва, лісового чи мисливського господарства. Передбачається, що жорстоке поводження з тваринами вчинюється умисно. Необережне поранення тварини чи птаха кримінальної відповідальності за собою не тягне. Відповідальність за жорстоке поводження з тваринами настає безпосередньо з шістнадцяти років.

Зробити висновок, чому в нашому, здавалося б цивілізованому суспільстві, до сих пір має місце таке явище, як жорстоке поводження з тваринами доволі не легко. Скоріше за все, ця проблема має більш глибокі психологічні аспекти. Із теоретичних причин можна визначити дві найбільш ймовірні: спадковість та соціальні фактори. Спадковість може проявлятися, коли дитина народжена в неблагополучній родині і має за приклад своїх батьків, які мають різкі прояви агресії. Соціальні фактори мають вплив на кожну людину, яка потрапляє в соціум, і частіше за все доводиться стикатися з такою не виправданою жорстокістю, грубістю, агресією. Тому велика відповідальність за виховання лягає саме на батьків.

Вирішення даної проблеми полягає в комплексній взаємній праці свідомих громадян та органів влади. На мою думку доцільним з боку влади є підвищення штрафів та збільшення строку позбавлення волі за вчинення цього злочину. При цьому потрібно проводити масові заходи, акції та дії спрямовані на підвищення рівня обізнаності та свідомості населення стосовно цієї теми.

Сафонов Р. Ю.

Науковий керівник: Перевалова Л. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Проблема становлення і розвитку громадянського суспільства на сьогодні в Україні набуває як науково-теоретичного, так і суспільно-практичного значення. З одного боку, необхідно визначити реальний ступінь присутності праворегуючої функції у відносинах держави і суспільства, а з другого, – дослідити реальні механізми, процеси і тенденції, які оптимізують шляхи розвитку цих інститутів в нашій країні. Активізація громадянського суспільства, стала нагальною потребою становлення демократії, формування правової держави в нашій країні. Питання і проблеми пов'язані з дослідженням сутності громадського суспільства та правової держави останнім часом перебувають у центрі уваги вітчизняних науковців.

Перехід до громадянського суспільства – досить складний і тривалий цивілізаційний процес, який характеризується вибірністю органів влади; конкуренцією у боротьбі за владу; багатопартійністю; поділом влади на законодавчу, виконавчу та судову; функціонуванням самоврядних структур громадянського суспільства; незалежністю судової влади та засобів масової інформації. Однак, як показує практика, це лише необхідні, але недостатні передумови створення громадянського суспільства.

На сучасному етапі розвитку для України формування правової держави та розширення інститутів громадянського суспільства та їх впливу на органи державної влади стали потребою становлення державності. Механізм взаємодії громадянського суспільства і держави представляє собою відносно впорядковану систему структур і відносин, за допомогою яких досягаються цілі індивідів та їх колективних утворень, з одного боку, і забезпечується їх

державне регулювання, з іншого. Громадянське суспільство приймає участь у формуванні і функціонуванні держави відповідно до своїх інтересів, а держава приймає участь у формуванні та функціонуванні громадянського суспільства, а саме впливає на структурування відносин у ньому, здійснення регулювання і контролю, захищаючи інтереси громадянського суспільства.

Основним завданням громадянського суспільства є відстоювання перед державою безпосередніх інтересів громадян та їх груп, а також права на їх самоорганізацію. Однак, слід відмітити, що не зважаючи на важливість становлення громадянського суспільства в державі, Конституція України не містить визначення громадянського суспільства, не вказує на його важливість для розвитку демократії, формування правової держави в нашій країні.

Негативний вплив на становлення та розвиток громадянського суспільства в Україні має соціальна диференціація та розшарування населення, яка продовжує набирати загрозливі темпи, що пов'язано з економічною кризою, нездатністю державної влади реагувати на виклики сучасності (енергетична криза, зростання цін на продукти харчування, комунальні послуги, криза медичної системи тощо). Кризові явища, які охопили усі сфери суспільного життя, є наслідком зволікання із реформами, які держава повинна не тільки здійснювати, але й корегувати в залежності від внутрішніх та зовнішніх завдань, що постають перед країною. Все це негативно впливає на розвиток громадянського суспільства.

Держава сьогодні не виконує своєї головної функції – захисту прав та інтересів людини. Політичні партії залишаються маловпливовими, вони не мають перспективної програми розвитку країни. Громадянські організації, як і політичні партії залежать від влади. В суспільстві панує критичне ставлення до можливостей політичних партій вирішувати проблеми, що постають перед країною. В Україні сьогодні не існує єдиною консолідуючої сили, яка б об'єднала країну та побудувала життєздатне громадянське суспільство.

Семко М. О.

НТУ «ХП»

НОРМАТИВНА ПІДСТАВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Юридична відповідальність яка можлива лише тоді, коли існують нормативні, фактичні і процесуальні підстави

Щодо нормативних підстав юридичної відповідальності – суб'єкт правотворчості, встановлюючи норму права, моделює в ній можливі заборонені та дозволені варіанти поведінки суб'єктів права. У нормі права закріплюється міра обмеження суб'єкта вимогами, які до нього пред'являються, та можлива оцінка його поведінки: осуд, застосування заходів примусу, схвалення або заохочення. З огляду на це, нормативною підставою юридичної відповідальності є норма права, що набрала юридичної сили. Вона містить у собі правило, що регулює поведінку суб'єктів права, вказує на негативні наслідки в разі її порушення, або, навпаки, містить у собі міру заохочення, тим самим стимулюючи соціальну активність суб'єктів.

Так, Конституція України містить загальні засади інституту юридичної відповідальності. Наприклад, ст. 55 Конституції України передбачає право на захист своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань. Тож, законодавцем передбачається можливість настання юридичної відповідальності для того, хто порушив права і свободи людини, особи, громадянина або посягнув на них. Юридичну відповідальність у вигляді відшкодування шкоди передбачає ст. 56, в якій вказано, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стриж А. О.

Науковий керівник: Гаєвая О. В.

НТУ «ХП»

ЩОДО ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ІДЕАЛІВ

Згідно Ст. 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Свобода слова – це не просто право вільно висловлювати свої думки. Це право на захист, тому що публічність – це реальний інструмент захисту прав саме суспільства.

Яскравим прикладом, є митці-шістдесятники, які боролися за збереження української мови, культури, сприяли демократизації суспільно-політичного життя в республіці, об'єднували людей різних поглядів і національностей, які ніколи не оголошували один одного ворогами. Своїми творами і громадською діяльністю вони намагалися відроджувати національну свідомість. Тому влада переслідувала митців, згодом перехоплювала та саджала у в'язницю, за їх свободу слова.

Усвідомлення українською творчою молоддю суті комуністичної системи сприяло її звільненню від ідеологічних догм «соціалістичного реалізму», підвищувало статус загальнолюдських цінностей та ідеалів. Формування світогляду Шістдесятників відбувалося під впливом гуманістичної культури Заходу, ознайомлення з якою сприяло зростанню зацікавлення до надбань

власної культури, історії та традицій українського народу. Шістдесятники у своїх творах намагалися говорити про реальні проблеми життя, болючі питання, замовчувані у часи сталінізму і які хвилювали тогочасне українське суспільство.

Отже, незважаючи на небезпеку та заборону влади писати, шістдесятники відстоювали верховенство суспільства над державою, рівність усіх людей, включаючи вищих посадовців, перед законом, пріоритет прав людини, усунення регламентації творчого процесу, подолання відірваності від західної культури, європейські цінності.

Суханова Г. І.

Науковий керівник: Кузьменко О. В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми є очевидною, оскільки вона напряму пов'язана з сучасними проблемами утвердження України як цілісної держави. Всім відомо, що мова – не лише засіб спілкування. Це ДНК нації, що забезпечує її ідентичність та єдність, відповідає за збереження етнічних, ментальних і культурних цінностей, а отже, відіграє значну роль у консолідації народу. Тому захист і розвиток національної мови повинні бути невід'ємною складовою державної політики, що має відобразитися і в законодавстві країни.

Оскільки на всіх етапах існування Української держави провідною є тенденція політизувати мовні проблеми, особливо перед парламентськими та президентськими виборами, 25 квітня 2019 року у Верховній Раді України було ухвалено закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Він визначає українську мову провідною в багатьох сферах суспільного життя: у державному управлінні, ЗМІ, сферах освіти, науки, культури, реклами, послуг тощо. Проте зазначений закон не регулює

приватного спілкування і є доволі гнучким щодо застосування інших мов поряд з українською. Значна частина етнічного населення України у повсякденному житті для спілкування використовує російську мову, в окремих регіонах широко вживаними є румунська, угорська, польська, кримськотатарська, єврейська та інші. З історії відомо, що використання державної мови лише в офіційних справах і на території окремої етнічної групи з одночасним втрачанням її позицій в інформаційній, освітній, культурній та соціальній сферах призводить до мовного й культурного сепаратизму, які згодом переродяться в політичний конфлікт. Тому у всіх країнах з подібною ситуацією державна політика має бути спрямована на подолання мовної двоїстості.

Зазначимо, що Україні для повноцінного впровадження української мови в усі сфери суспільного життя належить ще чимало зробити. У такій складній ситуації державі необхідна виважена мовна політика для того, щоб утримувати баланс інтересів між різномовними групами населення в межах єдиної країни. На мою думку, для цього потрібно: а) розширити сфери функціонування державної мови; б) забезпечити гарантію поваги прав іншим мовам національних меншин. Здається, раціональним рішенням в цьому випадку буде надати через систему освіти можливість кожному громадянину вивчити державну мову на рівні вільного володіння. Однак створиться ситуація, коли значна кількість громадян якщо й знатиме державну мову, то лише на елементарному рівні – «в обсязі, достатньому для інтеграції в українське суспільство», оскільки в школах з навчанням місцевою мовою державною викладатимуть лише українську мову та літературу. У розвинених країнах володіння державною мовою в такому обсязі вважається припустимим для мігрантів, але не для громадян.

Отже, можна зробити висновок, що проблема державної мови в Україні, навіть після прийняття відповідних законів Верховною Радою, все ж таки існує і знайти спосіб її вирішення насправді не легко, але дуже важливо для всього народу. Тому Уповноваженому – посадовій особі, статус якої визначає Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»,

необхідно детально вивчити зміст даного питання і запропонувати певні зміни до зазначеного закону.

Транько М. О.

Науковий керівник: Вергун В. Г.

НТУ «ХП»

СУКУПНІСТЬ ПРАВ І ОБОВ'ЯЗКІВ, ЩО ДОЗВОЛЯЮТЬ ГРОМАДЯНИНУ ЗАЙМАТИСЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Актуальність даної теми становить великий інтерес для правового регулювання підприємницької діяльності в Україні та є актуальною для вивчення.

На сьогоднішній час ми бачимо такі проблеми в правовому статусі підприємця як можливість визнання приватного підприємця банкрутом та неможливість працювати народним депутатом, суддею або державним службовцем. Також до мінусів можна віднести те, що заповідане майно приватного підприємця не дає право займатися підприємницькою діяльністю (для цього потрібна нова реєстрація) та факт того, що окремими видами господарської діяльності приватний підприємець, як і юридична особа, може займатися тільки на підставі спеціального дозволу, а саме ліцензії.

До переваг можна віднести те, що правовий статус підприємця набувається одразу з моменту державної реєстрації (його здійснює місцева адміністрація) та можливість наймати працівників, тобто укладати з ними трудові договори. Також перевагою є те, що підприємець може працювати на будь-якій посаді на платній основі та можливість майна підприємця бути заповіданим і переходити у спадок.

Щодо інших прав і обов'язків, що ускладнюють підприємцю можливість займатися підприємницькою діяльністю я б хотіла додати те, що суперечки підприємця з громадянами розглядають загальні суди, а суперечки підприємця

з підприємствами та організаціями розглядає господарський суд. Також важливим буде сказати те, що деякими видами діяльності можуть з займатися тільки юридичні особи, наприклад, банківська діяльність, аудит, діяльність у якості страховика, інвестиційні фонди.

Ще до переваг можна віднести те, що для реєстрації приватного підприємництва не потрібна наявність стартового капіталу та установчих документів. Підприємець набуває права і несе обов'язки від власного імені. Він відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном, крім майна, на яке не може бути звернено стягнення.

Таким чином, можна сказати, що необхідно і надалі розвивати правове регулювання статусу підприємця. Теж можна додати, що в останній час в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо регулювання сукупностей прав і обов'язків, що дозволяють підприємцю займатися підприємницькою діяльністю, що є дуже важливим в наш час.

Франчук Є. Р.

Науковий керівник: Гасвая О. В.

НТУ «ХП»

ЩОДО ОПЛАТИ ПРАЦІ У СВІТІ І В УКРАЇНІ

Заробітна плата – це одна з найскладніших і найважливіших соціально-економічних категорій, яку регулює держава. Заробітна плата (оплата праці), у розумінні Закону України «Про оплату праці», – це винагорода, обчислена у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Структура заробітної плати складається з наступних її видів: основна та додаткова заробітні плати, інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Мінімальна заробітна плата (МЗП) – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці.

МЗП, за стандартами ООН, повинна становити не менше 3 доларів за годину (в США 5,5 доларів), що в плані купівельної спроможності передбачає оплату за 10 тисяч кіловат-годин електроенергії або 600 кілограмів хліба на місяць. Згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» МЗП у 2021 році становить: 6000 грн. за місяць. Конституція України гарантує кожному громадянину право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом. Відповідно до ст. 21 працівник має право на оплату своєї праці відповідно до актів законодавства, колективного та трудового договорів. Цивільний кодекс нашої держави – нормативний документ, що забезпечує регулювання заробітної плати відповідними інститутами та департаментами.

Держави світу використовують різні моделі економічного розвитку, унікальну юрисдикцію. Виділяють шість моделей МЗП: національна, галузева, територіальна, почасова, щомісячна і МЗП, що не регулюється законом.

Коефіцієнт Джині є статистичним показником і використовується для оцінки економічної нерівності. Він варіюється від 0 до 1. Чим більше його значення відхиляється від нуля і наближається до одного, тим більше доходів концентрується в руках окремих груп населення.

15 з 56 держав заморозили МЗП під час пандемії, а Казахстан взагалі її зменшив. Інші ж країни підвищили її рівень на початку 2021 року. Найбільше вона виросла в Україні – на 27%, порівняно з 2020 роком, але зарплата розміром 143 євро залишається однією з найнижчих у світі. МЗП в популярних серед українських заробітчаних країнах зросла наступним чином: у Чехії на 11,6% (507 євро); в Польщі на 9,8% (458 євро); у Британії на 7,7% (1417 євро); в Німеччині на 1,5% (1244 євро). Аналіз статистичних баз даних за останні 15 років показує, що найбільші середні зарплати в світі спостерігаються серед країн ЄС, США, Канади, Австралії, Японії, Південної Кореї тощо. У світі налічується 14 держав із середньою заробітною платою, що перевищує три тисячі доларів, у трьох – понад дві тисячі. Словенія, Чехія, Словаччина, Естонія, Португалія, Латвія, Румунія та ін. мають середню зарплату, що

перевищує тисячу євро. Македонію часто заносять до країн із високим показником, хоча її 674 доларів США майже наближені до 632 доларів в РФ. Особливостей в політиці оплати праці в різних країнах світу багато. Кожна країна намагається використовувати цей соціально-економічний норматив як інструмент регулювання не тільки соціально-трудових відносин, а й інших процесів в економіці. Для підвищення МЗП має бути певна підстава. Такою підставою може бути створення робочих місць і сприятливих умов для розвитку бізнесу, а також податкова реформа. Відсутність у роботодавців економічних можливостей для виплати спонтанно встановленої МЗП призводить до необхідності скорочення працівників або відходу в тінь, що негативно впливає на зайнятість і взагалі на добробут населення країни. Розвиток економіки слід розгорнути в площину активної боротьби з монополією, корупцією, нецільового використання бюджетних коштів.

Царфіна В. О.

Науковий керівник: Гасвая О. В.

НТУ «ХП»

ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність обраної теми, а саме право на свободу та захист інтелектуальної власності полягає насамперед у проблемі веб-піратства, неготовності середньостатистичного українця сплачувати за нематеріальне майно, на кшталт різного виду контенту. Також важливо згадати історичне тло виникнення потреби говорити про свободу слова у країнах сучасного світу.

Наприклад, якихось 100–200 років тому наші співвітчизники не могли вільно проголошувати свої ідеї так, щоб потім не бути переслідуваними службами влади. Устрій, що пропагувався в СРСР, зробив неможливим збереження своєї безпеки та соціального статусу, іноді навіть у колі близьких і рідних. На жаль, подібна «цензура» і відсіювання «неправильних» ідей і тих, хто їх проголошує,

досі має місце у світі. Чіткіш за все це можна побачити на прикладі таких країн як Росія або Північна Корея.

Згідно ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Щодо захисту інтелектуальної власності насамперед в Україні, то питання полягає скоріш у вихованні нації, що цінує і поважає людську працю та спонукання держави. Традиційно інтелектуальну власність поділяють на «авторське право і суміжні права» та «патентне право», право промислової власності, спільною ознакою якого є те, що об'єктами авторських прав та прав промислової власності виступають саме результати творчої діяльності людини. Так, ми маємо напівлегальне використання підручних матеріалів, схем та приладів в школах та університетах. Викладачі вимушені заохочувати студентів до встановлення «зламаних» програм аби мати можливість вчитися сучасним технологічним методам.

Найпоширенішим прикладом порушення права на інтелектуальну власність є поширення та відтворення відеоматеріалів: фільмів, серіалів. На жаль, більшість українців не бачать нічого поганого в безкоштовному користуванні контентом, що легко можна скачати з нелегальних сайтів. А підробка речей брендів, плагіат наукових робіт і творів взагалі звична справа в Україні.

На сьогодні багато уваги приділяється проблемам правової охорони інтелектуальної власності. «Стимулювання розвитку та охорони інтелектуальної власності набуває ролі одного з найважливіших чинників політико-економічних відносин та економічної безпеки, як в середині кожної розвиненої країни, так і в міжнародних відносинах», - говорить заступник начальника відділу Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України Костюченко Оксана.

Вважаю, що саме влада має втрутитися у нинішню ситуацію. Насамперед, це доступні умови, програми для забезпечення народу інформаційними матеріалами і контентом (література, комп'ютерні програми, фільми тощо). Проте, поки економічна ситуація в країні не зміниться, навряд чи держава зможе забезпечити подібне.

Маючи надію на краще, можливо більшість українців буде в змозі користуватися легальним контентом без страху за свій гаманець, а влада буде заохочувати творчих геніїв та науковців до відкриттів і праці на Батьківщині, адже поки що ми маємо лише тенденцію щодо «втечі мізків» до інших країн, у яких можна побачити вищу оплату та цінування талановитих співвітчизників не тільки науковою та творчою спільнотою, а й в самих керівних органах держави.

Шипош М. О.

Науковий керівник: Кузьменко О. В.

НТУ «ХПІ»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Одним з пріоритетних завдань для сучасної України є розвиток фізичної культури та спорту, бо саме вони являються складниками повноцінного розвитку нації. Станом на теперішній час доведена пряма залежність між кількістю людей, які займаються спортом та станом здоров'я населення. Чим

більшим буде показник залучених до занять спортом громадян, тим вищим є рівень здоров'я населення, що в наш епідемічний час дуже важливо. Привернути увагу органів державної влади до даної проблеми можна, зокрема, за допомогою громадськості, яка, у свою чергу, повинна усвідомити потребу кожної людини у вільному доступі до спорту. Цей доступ держава повинна надавати кожній особі відповідно до Конституції України.

Відносини у сфері фізичної культури та спорту регулюються нормами різних галузей і підгалузей права, а тому їхнє правове регулювання має комплексний характер. Правовою основою таких відносин є, зокрема, норми конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, господарського права. Як і в інших галузях права, основним нормативним документом правового регулювання фізичної культури і спорту є Конституція України. Існують також інші нормативно-правові акти, які регулюють відносити в спортивній сфері, одним із них є Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Згідно зі ст. 3 цього закону, громадяни мають право займатися фізичною культурою і спортом незалежно від ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, а також сказано, що має бути забезпечена доступність та безпечність занять фізичною культурою і спортом. Однак на сучасному етапі свого розвитку наша держава не завжди може забезпечити доступність до занять спортом. Досить часто жителі із сільської місцевості стикаються з цією проблемою, адже інфраструктура села (селища) не є дость розвиненою у порівнянні з інфраструктурою міста. Спираючись на ст. 29 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» органи державної влади та місцевого самоврядування повинні сприяти створенню умов для залучення мешканців села або селища до активних занять фізичною культурою і спортом, здорового способу життя, відповідного фінансування. Проте на практиці це не завжди має місце і автор цих тез є свідком цього, бо досить довго мешкав у селі. Проаналізувавши показники стану розвитку фізичної культури і спорту, передбачені ст. 7

згаданого вище закону, можна сказати, що рівень спорту в Україні середній. Про це свідчить те, що більшість відповідних показників не на високому рівні, зокрема, фінансове та матеріально-технічне забезпечення і забезпеченість кадрами сфери фізичної культури і спорту. За наказом Міністерства молоді та спорту України від 18.02.2019 року № 814 «Про проведення перевірки стану організації роботи зі зверненнями громадян за 2018 рік із залученням громадськості» була створена комісія з перевірки стану організації спорту. Проте, на жаль, це не дало суттєвих результатів. Щоб підвищити рівень розвитку спорту слід, на наш погляд, забезпечити з боку держави нормальне фінансування, адже більша частина державного бюджету йде на розвиток зовсім інших сфер.

Тож для здоров'я населення надзвичайно важливим є розвиток спорту та фізичної культури, який можливий лише після вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері. Вивчення, аналіз і моніторинг правового забезпечення розвитку спорту в Україні є передумовою зростання його досягнень, зміцнення здоров'я населення та підвищення ефективності боротьби українських спортсменів за першість у світі.

Яценко Т. М.

Науковий керівник: Лисенко І. В.

НТУ «ХПІ»

ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Погляд на історичний розвиток держав та думок щодо творення справедливих законів вказує на те, що тема формування правової держави була актуальна в усі часи. Сьогодні не є виключенням з цього правила. Багато науковців в сферах права, політології, політики торкаються даної тематики, серед яких можна визначити О. Дашковську, А. Колодія, В. Тація, В. Тихого, О. Ярмиша.

Згідно зі ст. 1 Конституції Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Вітчизняні дослідники в питанні визначення терміну «правової держави» дотримуються наступного: «держава, у суспільному й державному житті якої панують закони, що закріплюють основні права громадян, які виражають волю більшості або всього населення країни». Як основні ознаки правової держави науковці виділяють: верховенство права в усіх сферах суспільного життя; поділ влади на три незалежних гілки: законодавчу, виконавчу й судову; рівність закону для всіх і рівність усіх перед законом; підзвітність державної влади громадянам; пріоритетність прав та інтересів особи; охорона невід'ємних прав і свобод особи; відповідальність посадових осіб за дії, які вони чинять від імені держави тощо.

Нажаль, визначення поняття «правової держави» на папері, чи то в наукових статтях, чи в законодавстві не є гарантією того, що громадськість одразу опиниться в такій державі. Найважливішим чинником практичної побудови такої держави є правова свідомість та культура суспільства. Тобто чим більше громадян буде усвідомлювати те, що держава – це саме вони, що саме від їхньої правової обізнаності та свідомості залежать якість діяльності державних органів влади, незалежність та неупередженість судів, захист і дотримання основних прав і свобод людини, тобто – будова правової держави на практиці. Тому на даному етапі розвитку державності України треба приділяти увагу розвитку правової культури громадян, що, в свою чергу, буде сприяти нашої світової інтеграції.

Ніхто більше за нас самих, громадян України, не може бути зацікавлений у становленні та розбудові сучасної правової держави.

СЕКЦІЯ 8
МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ

Голова секції: доц. Чернявська С.М.

Секретар секції: доц. Писарська Н.В.

Dovzhenko Ye.O.

Supervisor: Tsymbal S.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FEATURES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES BY UNIVERSITY STUDENTS IN BLENDED LEARNING

Today we can observe the rapid development of modern information and communication technologies in the field of education. Society needs highly qualified specialists who are competitive in the international labor market, so the mandatory requirement for future professionals is to speak a foreign language as a means of intercultural communication to solve professional problems in their field of activity. Reducing the number of classroom hours for learning a foreign language in higher education institutions and increasing the importance of independent work of students due to the fact that traditional forms of education do not fully solve the problem. Therefore, there is a need to find new technologies and forms of learning, which include blended learning.

By blended foreign language learning we mean a combined system of professionally oriented foreign language learning, which involves active communication between teacher and student through modern technology and multimedia. The concept of blended learning is based on the idea that in modern conditions of transformation of the education system it is possible to optimally combine the «strengths» of traditional

learning with the advantages of distance technologies. When a significant part of the material is mastered by students independently in the distance component of the program or course, face-to-face classes can be more intensive and effectively organized. The blended learning system also offers real approaches to solving one of the main tasks of traditional education: the implementation and development of the full potential of each student.

In the distance format, the student has the same workload, but in the classroom he performs only practical work with preliminary testing, which proves the student's readiness to perform it, all other activities are performed at home. In blended learning, the student watches videos and reads theoretical material at home and discusses and performs practical tasks in the classroom. The activity of students in this format is increasing.

Advantages of using a mixed approach in the formation of foreign language communicative competence: productivity of the learning process – provides the opportunity to learn at any time, from anywhere; flexible schedule – the ability to study both at a convenient time for the student and at the right pace; innovation - development and implementation of productive teaching methods; interactivity – is provided by a variety of types of content; speed - you can teach many people at the same time on the material that was developed for one listener; ease in organizing the repetition of the studied material; implementation of a system of control and self-control; self-education and self-development.

So, summarizing what has been said, we can conclude that the introduction of a mixed form of education requires considerable effort. I would note that blended learning is a priority form of learning in today's learning environment. Learning a foreign language requires constant close contact between both the teacher and students, and students with each other. As for the teacher – with the new form of learning, he ceases to be a translator of knowledge, and becomes a coordinator who organizes joint activities of students and encourages them to independent activities. The student, in turn, from a passive consumer of ready knowledge becomes an active participant in the learning process. Thus, his motivation, independence, discipline

increase. This contributes to the formation of a competent specialist, competitive in modern conditions.

Nelina N.O.

Supervisor: Tsymbal S.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

LANGUAGE BARRIERS AS A KEY OBSTACLE IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS

Nowadays, to learn a foreign language it is not enough just to learn the rules. To be frank, the process of learning a foreign language has its own specifics and requires constant motivation of students. The effectiveness of mastering a foreign language in the process of learning, as well as in practical life in general, to a large extent depends on the psychological readiness of a person to learn and apply a foreign language in communication, on the ability to overcome stereotypes and psychological difficulties.

What is a language barrier and what is its cause? The language barrier manifests itself as an individual, subjective inability to use existing knowledge. It is a peculiar psychological barrier to speech, consisting in the inability to express one's thoughts and own point of view. It arises due to insufficient motivation of learning, inadequate self-esteem, unfavorable psychological atmosphere in the study group and lack of skills and abilities necessary to implement the process of communication, and leads to blocking of effective communication in the process of joint activities.

As a student, I fully understand the difficulty of learning a foreign language at the university level and still face the problem of the language barrier, so I think it is appropriate to take a closer look at each of the causes of this phenomenon and what methods can be used to prevent it.

In my opinion, the key barrier to learning languages is the comprehension barrier. It has to do with the fact that it is often difficult for a person learning a foreign language

to understand the other person from the first time. This is especially true when learning a language such as English because native English speakers pronounce words quite quickly and very coherently. People who suffer from a barrier to understanding, complexes because they will have to ask the interlocutor if they do not understand it the first time, and it is not very convenient.

Next and no less important is the speaking barrier, which stems from the uncertainty of foreign language learners that their vocabulary is sufficient to express an opinion. It is not uncommon for students to worry that by picking up the right foreign words in their head, they are making their interlocutor wait, which is uncomfortable.

As far as I am concerned, the main reason for my fear of speaking foreign languages is the so-called school barrier. Sometimes it happens that school teachers of a foreign language intimidate their students to such an extent that they become panicky afraid to speak the language they are learning. This is not surprising, because our school system often leaves its black indelible mark on many immature children's souls.

After considering many methods of learning foreign languages and removing the language barrier, I, as a student, liked it best as edutainment (education + entertainment) – a pedagogical practice based on the concept of learning through entertainment.

To summarize, overcoming language barriers is an important condition for ensuring successful acquisition of foreign language competence. The process of learning a foreign language has its own specificity and requires constant motivation of students, which is promoted by the teacher's systematic support of favorable emotional and psychological atmosphere, taking into account individual psychological features of students, increasing their self-esteem, positive assessment of learning achievements, creating situations. The choice of the right learning strategy.

Student: Yarmolenko V.Ye.

Tsybal S.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

CONCEPTS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN NON-PHILOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Foreign language training of students of non-philological specialties presupposes the possession by university graduates of formed linguistic, speech, sociocultural and discursive competences at B2-C1 level, which is provided by the Common European Framework of Reference for Language Education, which states that discrimination and prejudice can be overcome only by better communication and interaction between Europeans with different native languages to support the European mobility. According to these Guidelines for Foreign Language Proficiency, higher education students should be able to express themselves freely without spending significant time searching for adequate language means in the process of achieving their social, academic, and professional goals.

Problems of English-language training of students for intercultural interaction began to be studied by both foreign and domestic scientists in the late twentieth and early twentieth centuries, but the vast majority of scientific research was devoted to the formation of intercultural competence of students-philologists, future teachers of a foreign language, translators and specialists.

At the same time, the problem of preparing students of non-philological specialties for intercultural interaction cannot be considered sufficiently investigated, since it began to attract the attention of scientists only in the last decade, and the number of publications on this problem is very limited. Therefore, the topic of our study is the English-language training of students of non-philological specialties for intercultural interaction.

As a result of observation, study of practical experience of training students of non-philological specialties in terms of mastering a foreign language and analysis of the

results presented in the studies of domestic scientists, a number of contradictions, objectively existing in the practice of foreign language training of students of non-philological specialties in higher education institutions were highlighted:

- the need of society for specialists with higher education, with a good command of at least one foreign language, and the attitude towards foreign language as a non-core discipline in most higher educational institutions of non-philological profile;
- recognition by society of the need to prepare future specialists for international cooperation and the lack of appropriate socio-pedagogical conditions for the formation and development of intercultural communication skills;
- the need to accumulate socio-cultural knowledge of the countries whose language is studied, and the ignorance of most foreign language teachers with the realities of today's life in these countries;
- the traditional study of grammar, vocabulary, translation training in foreign language classes and the need to form practical skills of foreign language communication, taking into account cultural knowledge of the country and the language;

Summarizing the above, it should be noted that in response to increasing demands of society to the level of foreign language skills of university graduates, the growth of competition in the European labor market, the global crisis phenomena, in the domestic pedagogical science there is an intensive search for such approaches and methodologies of foreign language teaching, which would ensure the real readiness of graduates with higher education for intercultural communication and interaction.

Алієва Т.В.

Науковий керівник: Снігурова .І.І.

НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Культура мовлення конкретної людини виявляється в оцінці ступеня досконалості володіння мовою та її нормами. Належна культура мовлення свідчить про розвинутий інтелект і високу загальну культуру особистості.

Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її орієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Щоб бути зразковим, мовлення має характеризуватися такими важливими ознаками: 1) *правильність*, тобто відповідати літературним нормам, що існують у мовній системі (орфоепічним, акцентуаційним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним, пунктуаційним); 2) *змістовність*, яка передбачає глибоке осмислення теми й головні думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого; 3) *послідовність, логічність і лаконічність думок*; 4) *багатство мовлення*, що передбачає використання різноманітних засобів вираження думок у межах відповідного стилю, уникнення невинного повторення слів, однотипних конструкцій речень; 5) *точність*, яка залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від її активного словникового запасу; 6) *виразність*, для досягнення якої потрібно виділяти найважливіші місця свого висловлювання й виражати власне ставлення до предмета мовлення; 7) *доречність і доцільність*, які залежать від того, наскільки повно й глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрій адресата. Крім цього, треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співрозмовника, і вказувати в тактовній формі на помилки співрозмовників.

Отже, високу культуру мовлення майбутнього фахівця визначає досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності.

Культура мовлення – це ще й загальноприйнятий мовний етикет, тобто типові формули вітання, побажання, прощання, запрошення тощо. Важливе значення має і тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно й доречно підтримати тему. Уважність, чемність, ввічливість – основні вимоги етикету.

Низька культура мовлення виявляється в тому, що майбутні фахівці порушують різні норми мови: спотворюють слова, часто вживають суржик і слова у невласливих їм значеннях, не розрізняють пароніми, невиправдано надмірно вживають іноземні слова та слова-паразити, порушують правила формотворення тощо.

Отже, до культури мовлення майбутнього фахівця висувають багато вимог: уміння говорити точно, доступно, змістовно, уживаючи слова відповідно до ситуації, логічних зв'язків між частинами висловлювання, уміло користуючись різноманітними мовними засобами. Кожен фахівець повинен прагнути досягти високого рівня як культури поведінки та спілкування, так і культури мовлення.

Богатирьова А.С.

Науковий керівник: Снігурова І.І.

НТУ «ХП»

МОВНИЙ ПУРИЗМ В УКРАЇНІ

Питання про чистоту літературної мови, про свободу її лексики від засилля іншомовних слів гостро постає в усіх країнах. Україна теж не є винятком.

Ставлення до запозичень у носіїв української мови неоднозначне: є особи, які відстоюють повну відсутність іншомовних слів, і є мовці, що лояльно ставляться до іноземних слів. При цьому переважає думка, що запозичення потрібні лише тоді, коли вони виправдані.

Одну з найбільш поширених форм підтримки автохтонної мови, її культивування та вдосконалення називають *мовним пуризмом*.

Пуризм (від лат. *purus* – *чистий*) – це крайній вияв турботи про чистоту літературної мови та культуру мови, зорієнтованість на встановлення суворих правил дотримання літературних норм, оберігання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від діалектизмів, просторіччя. Пуризм постає як

реакція на загрозу денационалізації, втрати самобутності культури й національної мови.

Прогресивним аспектом пуризму можна вважати прагнення до використання власних мовних ресурсів, що впливає на самоствердження нації, зокрема: збереження самобутності національної мови, стабільність літературних норм, пропаганда всіх засобів рідної мови, використання її лексико-семантичних, фразеологічних, граматичних можливостей для передачі нових понять, збагачення літературної мови за рахунок народної.

Недоліком у лінгвопуризмі є невичепне бажання очистити мову від усіх запозичень, незважаючи на їхню стійкість; догматичність твердження незмінності літературних норм, нерозуміння безперервного розвитку мови, введення штучних стандартів, які відмежовують літературну мову від практики, неприйняття неологізмів.

Пуристичні тенденції особливо виявилися в останній третині XIX ст., у 20-і рр. XX ст., зокрема у зв'язку із створенням національної термінології в різних галузях науки. Розрізняють крайніх і поміркованих пуристів: до *крайніх пуристів*, або етнографічно-романтичної школи створення української термінології, Юрій Шевельов зараховував А. Кримського, Є. Тимченка, О. Курило (у її ранніх працях), М. Гладкого, С. Смеречинського; до *поміркованих* – О. Синявського, М. Сулиму, М. Наконечного, О. Курило (в її пізніших працях).

Різниця між крайніми та поміркованими пуристами полягала в різних тенденціях поповнення термінологічних словників. Помірковані пуристи сприймали запозичення, зокрема, терміни з латинськими, грецькими коренями як закономірне явище розвитку наукового стилю, то крайні пуристи пропонували замінити запозичені терміни питомими українськими словами: *маятник* пропонувалося називатися *хитун*, *фільтр* – *цідило* й под. Цей процес в історичному контексті був прагненням ствердити самобутність національної мови.

Пуристичні тенденції спостерігаються і в час українського національного відродження кінця 80 – 90-х рр. ХХ ст. Настанова на дерусифікацію української мови виразно виявлена в практиці термінологів-фахівців з української діаспори, повторює де в чому історію 20-х рр. з тією різницею, що в українській літературній мові протягом ХХ ст. вже загалом створено національну термінологію, яка мала хоч і вузьку сферу практичного використання та часто орієнтувалася на кальки з російської мови, проте загалом відбивала статус нормованої літературної мови. Із розширенням суспільних галузей використання української літературної мови спостерігається посилення пуристичних тенденцій як у термінотворенні, так і в загальноповсякденній мові. Сьогодні українці активно вводять до мовного обігу нові поняття, а також прагнуть повернути вилучені назви вже наявних. Характерною ознакою українського лінгвопуризму є відновлення лексем, запропонованих у 20-ті роки, однак згодом вилучених з мовного вжитку.

Божко С.А.

Науковий керівник: Шокуров О.В.

НТУ «ХП»

ПЕРШІ ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ

Традиційно історію української писемності пов'язують з часами Русі, хоча останнім часом все більше з'являється публікацій про написи на археологічних знахідках, зроблені велесовицею – абеткою так званої Велесової книги.

Розвиток писемності тісно пов'язаний із розвитком мови. Літературною мовою в Русі була церковнослов'янська, створення якої на південнослов'янській діалектній основі пов'язане з іменами першовчителів Кирила і Мефодія.

Назва «церковнослов'янська» виникла тому, що першими книгами писаними цією мовою, були книги церковні, призначені для церковних служб.

Перші пам'ятки писемної літератури України-Русі являли собою переклади релігійних видань («Хроніка» Георгія Амартола, «Історія юдейської війни» Йосифа Флавія, «Александрія», «Пчела»).

Ці твори, переписані з болгарських та грецьких пам'яток, свідчили про високий рівень перекладацької справи.

За часів князювання Ярослава Мудрого розвиток писемної культури в Русі став державною справою.

Переписування книжок невдовзі призвело до нагромадження книг (за підрахунками дослідників у бібліотеці при Софійському соборі налічувалося до 900 томів рукописів).

Найбільш відомими є: Реймське євангеліє, Остромирове євангеліє, два Ізборники 1073 та 1076 рр., Мстиславове євангеліє.

У другій половині XI ст. у Русі започатковується власне письменство. Першим оригінальним літературно-церковним твором вважається «Слово про Закон і Благодать», київського митрополита й письменника Іларіона.

Потужного удару по українській літературі завдали феодальна роздрібленість і татаро-монгольська навала. Але, попри важкі часи, продовжують створюватися писемні пам'ятки: «Галицько-Волинський літопис», «Слово о погибелі Руської землі», «Києво-Печерський патерик». Треба додати, що жодних оригіналів таких документів не збереглося. Усі вони дійшли до наших часів у «списах», тобто копіях XVI або ще пізніших століть.

Після того, як значна частина руських земель увійшла до складу Російської імперії, мовнокультурний розвиток держави на національних джерелах було загальмовано.

І.П. Котляревський, використавши селянську говірку як гомогенну мовну основу словесного мистецтва, віднайшов єдиний на той час перспективний шлях становлення літературної мови. «Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник» є тому підтвердженням.

Бурбала Д.О.

Науковий керівник: Заверющенко М.П.

НТУ «ХП»

ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ

Відомо, що українська писемність виникла в Київській Русі ще задовго до запровадження християнства, про це свідчить літописне повідомлення про знахідку в Корсуні (Херсонесі) Кирилом Євангелія і Псалтиря, написаних «руськими письменами». Підтвердженню цьому є договори між Руссю та Візантією (наприклад, 911 та 944 рр.), у яких обидві держави вирішували різні спірні питання.

Найдавнішими пам'ятками давньоруської писемності є написи на монетах князя Володимира Святославовича (карбовані 988 – 1015 рр).

Перші пам'ятки писемної літератури України-Русі являли собою переклади релігійних видань (наприклад, «Хроніка» Георгія Амартола, «Александрія» Іоанна, єкзарха болгарського). Ці твори було переписано з болгарських та грецьких пам'яток, вони свідчать про високий рівень перекладацької справи, переписування та художнього оздоблення. Цим займалися майстри своєї справи – професійні писарі.

За часів правління князя Ярослава Мудрого розвиток писемної культури в Русі став державною справою (було відкрито школу для підготовки освіченого духовництва у Новгороді), але невдовзі переписування книжок призвело до нагромадження книг. На жаль, до наших днів дійшли лічені екземпляри, серед яких, наприклад, Остромирове Євангеліє, Реймське Євангеліє та Мстиславове Євангеліє.

Першим відомим письменником у Київській Русі був митрополит Іларіон. Творив він у 11 столітті за часів княжіння Ярослава Мудрого. Він є автором визначної пам'ятки писемності – церковно-богословського твору «Слово про

закон і благодать» (написано між 1037 – 1050 рр.), у якому наголошено на величі руського народу, руської землі та церкви.

Ще одна з найвідоміших пам'яток цього часу – це графіті Софії Київської, точніше напис, який вважають найдавнішим датованим руським записом (зроблено 3 березня 1052 р.). У ньому розповідається про грім та блискавку, яка, очевидно, ударила в Софійський собор. Цікавим фактом є те, що напис на 16 років старший за знаменитий напис на Тмутараканському камені (1068 р.).

Завдяки писемності до нас дійшли безпосередні свідчення давно минулих епох та історичних подій – «Повість минулих літ», «Руська правда», «Слово про похід Ігорів» тощо.

Справжнім шедевром, своєрідною перлиною давньоруської літератури є «Слово про похід Ігорів», створене невідомим автором близько 1187 р. За художнім рівнем цей твір не має аналогів у візантійській та європейській літературах. Важливим джерелом для цього літературного шедевру стала усна народна творчість, що відображала цілий пласт художньої культури русичів. «Слово про похід Ігорів» присвячене опису невдалого походу руських князів під проводом новгород-сіверського князя Ігоря Святославича проти половців 1185 р.

Швидкий розвиток української писемності був пов'язаний із загальним піднесенням культури та духовними потребами давньоруського населення – від панівної верхівки та служителів церкви до простого люду. Вже у XI – першій половині XIII ст. писемність обслуговувала всі сфери життя феодального суспільства Київської Русі.

Отже, писемні пам'ятки – це не лише основа дослідження історії мови, вони також є важливими, а нерідко єдиними джерелами вивчення історії, літератури, етнографії та інших галузей духовної культури українського народу.

Волкова М.О.

Науковий керівник: Сабадир Г.І.

НТУ «ХП»

ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ, ЯКІ СФОРМУВАЛИ УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Історія має вплив на багато речей таких як культура, традиції, мова , світосприйняття , і це абсолютно нормально ,тому що саме про українську мову піде розмова. Українська мова – це національна мова в Україні. Вона належить до східнослов'янської підгрупи, слов'янської групи, балто-слов'янські гілки індоєвропейської мовної сім'ї. Є багато гіпотез, які затверджують історію виникнення української мови. А саме, концепція вченого-мовознавця, славіста, доктора філософії академіка Юрія Шевельова – українська мова безпосередньо виділилася з православної мови. Після розпаду праслов'янської мови у «східних слов'ян» сформувалося п'ять діалектів. Ю. Шевельов поділив історію української мови на шість періодів:

Протоукраїнський – 7 – 11 ст.

Давньоукраїнська – 11 – 14 ст.

Ранньосередньоукраїнський – 15-16 ст.

Середньоукраїнський – середина 16-перші роки 18 століття .

Пізньюсередньоукраїнський – 18 ст.

Сучасний – від останніх років 18 ст. до сьогодні .

Також існує друга гіпотеза російського мовознавця Олексія Шахматова – українська мова походить зі «спільноруської прамови», з якої походить й інші «руські мови», але українська мова відрізняється різноманітними фонетичними явищами та лексикою.

Новаторською гіпотезою походження української мови є концепція Олександра Царука – після поглиблення диференціації праслов'янського ареалу слов'янство розподілилося на дві великі групи: словенську і антську. До антської підгрупи можна віднести антську прамову, а також українську,

білоруську, польську, словацьку, верхньолужицьку, хорватську, чеську. А до словенської підгрупи-словенська прामова, старослов'янська, болгарська, російська, македонська, нижньолужицька, сербська, кашубський і словінський діалекти польської мови і словенська. Це говорить про те, що українська і російська мови були найвіддаленішими слов'янськими мовами, які яскраво відображали у своїй структурі специфічні риси двох різних мовних підгруп. Також доктор філологічних наук Костянтин Тищенко вважає, що українська мова у фонетиці та граматиці, має більше спільних рис із верхньолужицькою та білоруською мовами (29 спільних рис), нижньолужицькою мовою (27 спільних рис), чеською та словацькою (23 спільних рис), польською мовою (22 спільні риси), хорватською та болгарською (21 спільна риса), сербською та македонською (20 спільних рис), мертвою полабською мовою (19 спільних рис), словенською (18 спільних рис), ніж із російською (лише 11 спільних рис).

Достовірна інформація про підтвердження специфічної мовної риси української мови в пам'ятках 11 – 12 століття, що походять з Південної Русі. Так у пам'ятках київського, ширше – південноруського походження дослідники зафіксували типові риси української мови в Ізборниках Святослава 1073 та 1076 років, «Руській Правді», Лаврентіївському та Іпатіївському літописах, Остромировому Євангелії (1056-1057 років), життя Феодосія Печерського, Бориса та Гліба, Галицькому Євангелії 1144 року, «Слово о полку Ігоревім», «Слові про закон і благодать» Іларіона. Найхарактернішими фонетичними, граматичними і лексичними рисами української мови ввійшли в її першу літературну форму – староукраїнську літературну мову.

Отже, українська та російська мови за фонетикою, граматиною, лексикою різні. З давніх часів українська мова почала активно розвиватися, але в новітній час були певні чинники які заважали мові процвітати. Незважаючи на все вище сказане, українська мова завжди була і буде національною цінністю, тому що українське слово єднає нас.

Гонсіровська Б.Є.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Найбільший скарб народу – його мова. Українська мова унікальна, вона віддзеркалює душу народу, його історію. Протягом тисячоліть мова складалася, шліфувалася й передавалася нашими предками з покоління в покоління. Одночасно формувалася душа народу. Дехто вважає мову лише засобом порозуміння між людьми. Насправді ж цим не вичерпується її значення. У мові нація закодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самотність.

Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини I тис. н. е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед, морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей (українська мова має 82 специфічні риси фонетики та граматики, у тому числі 34 унікальні риси без аналогів).

Найважливіші фонетичні, граматичні та лексичні особливості української мови почали зароджуватись й розвиватись ще з XII ст.; у XIV-XVI ст. у своїй фонетичній системі, граматичній будові й словниковому складі вона вже сформувалася як окрема східнослов'янська мова – мова української нації, українська національна мова. Цей факт відображає офіційно-науковий погляд на походження української мови.

Є різні взаємовиключні концепції історичного розвитку української мови. Основними сучасними гіпотезами є дві:

1. Концепція вченого-мовознавця, славіста, доктора філософії академіка Юрія Шевельова – українська мова безпосередньо виділилася з праслов'янської мови. Після розпаду праслов'янської мови у «східних слов'ян» сформувалося п'ять діалектів, два з них – києво-поліський та галицько-подільський – утворили українську мову.

2. Концепція російського мовознавця Олексія Шахматова (з українських учених близькі погляди на походження української мови мав Агатангел Кримський) – українська мова походить зі «спільноруської прамови», з якої починаються й інші «руські мови» (північно-великоруська, південно-великоруська та білоруська).

Попри це українська мова суттєво відрізняється від інших «руських мов» різноманітними фонетичними явищами та лексикою.

Гончаренко К.В.

Науковий керівник: Дяченко О. В.

НТУ «ХП»

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ

Людям завжди цікаво дізнатися про те, як і з цього все починалося, звідки зараз щось мають. І так само з мовою: як давно наші предки почали розмовляти українською? Питання досі є актуальним, тому що за писемними пам'ятками, що дійшли до нас, неможна повноцінно дослідити мову протоукраїнських племен. І тому первісний розвиток української мови, як і взагалі будь-якої іншої мови зараз встановити неможливо. Багато наукових дискусій викликає проблема існування писемності на українських землях. Археологічні знахідки свідчать про наявність писемних знаків на глиняному посуді, зброї ще трипільської доби. Проте було це фонетичне чи ієрогліфічне письмо, поки невідомо.

Відомо тільки, що українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Про це свідчать декілька факторів: наявність архаїчної лексики, морфологічні та деякі фонетичні риси, які зберегла мова протягом століть. Вітчизняні та зарубіжні вчені доводили давність української мови: Павел Шафарик, Олексій Шахматов, Володимир Шаян, Іван Огієнко, Агатангел Кримський та ін.

Також є свідками давності української мови фольклорні твори, особливо календарно-обрядові пісні. Яскравим прикладом є веснянка «А ми просо сіяли». Український мовознавець Олександр Потебня стверджував, що ця пісня існувала в Україні все у I тисячолітті до н.ч. Невже вона співалася іншою мовою? І колядки ще дохристиянських часів навряд чи перекладалися на українську, бо люди не мали в тому потреби.

Щодо писемності, стародавні автори свідчать, що давні руси мали своє письмо. За словами іранського письменника Марваруді у «хозар є також письмо, що походить від руського й схоже на грецьке». Давні знаки Кам'яної Могили вперше спробував дешифрувати археолог Валентин Даниленко, а читанням трипільських написів займався Микола Суслопаров. Але досі не встановлений зв'язок між трипільськими і кіммерійсько-скіфо-сарматськими та ранніми слов'янськими знаками.

Серед пам'яток стародавньої писемності знаходять чимало писарських інструментів «стилів», «писал», тощо. Горщики з написами часто нагадують речі повсякденного вжитку. Деякі з них мають графічні зображення, які вважають таврами або тамгами(знаки власності) майстрів.

Усім відомі імена Кирила і Мефодія, творці слов'янської абетки. Український філолог Іван Огієнко (також відомий як Митрополит Іларіон) зробив дослідження «кирилиці» і в праці «Слов'янське письмо перед Костянтином» переконливо доводить оповіді болгарського ченця Храбра, котрий писав, що Константин (Кирило) знайшов у Херсонесі Таврійському Євангеліє і Псалтир «руськими письменами писані» (подія датується зимою 860-861 рр) Якщо це

вже була сформована писемність, то що ж тоді створив Кирило? Це питання не дає спокою вченим ось уже кілька століть.

Грабарь А.Є.

Науковий керівник: Шокуров О.В.

НТУ «ХП»

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СИСТЕМ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДУ

На цей момент комп'ютерний переклад є одним з поширених способів використання персональної комп'ютерної техніки.

Одним з найбільш відомих, доступних і розвинених онлайн-перекладачів в наші дні є GoogleTranslate. Ця система машинного перекладу належить до багатомовних систем другого покоління (здатна аналізувати синтаксис тексту, статистичні дані, використовувати парадигмальні, ідіоматичні словники, проводити лексичну категоризацію тощо). Такі системи призначені для оперативного перекладу різної текстової інформації, представленої в електронному вигляді.

Програма базується на великих базах даних, що містять десятки й сотні тисяч слів різних мов. Виходячи з власного досвіду користування цією програмою, кожен споживач може легко визначити її переваги та недоліки.

На наш погляд, перевагами онлайн-перекладу є: низька вартість, зрозумілий інтерфейс, швидкість, значний вибір мов, великий об'єм доступних лексичних словників, конфіденційність, легкий доступ до перекладних програм.

Недоліки машинного перекладу: неякісний переклад, пов'язаний переважно з недостатнім урахуванням контексту багатозначних слів; труднощі перекладу довгих фраз з непростою граматичною структурою; проблеми врахування індивідуальних мовних особливостей автора мовленнєвого твору (наприклад, під час усного перекладу). У зв'язку з цим тексти часто потребують певної

підготовки як перед комп'ютерним перекладом, так і обов'язкового редагування після нього.

Отже, можна зазначити, що в випадках, коли потрібно зрозуміти зміст іншомовного тексту в цілому та якщо не потрібна висока якість перекладу, використання онлайн-перекладу є доречним і слушним. Але з нашої точки зору необхідно розвивати й вдосконалювати такі програми, особливо під час перекладу наукових текстів. Найбільш перспективними напрямками подальших покращень буде збільшення об'єму та оновлення вузькогалузевих словників, що допомогло б точнішому підбору перекладних відповідників з урахуванням контекстуального значення термінів та вдосконалення аналізу й синтезу граматичної структури наукових текстів.

Теорія машинного перекладу за час свого створення та вдосконалення зробила в загальну теорію перекладу не менший внесок, ніж усі попередні теорії.

Гребенік Б.О.

Науковий керівник: Бєлова К.В.

НТУ «ХП»

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРІЧЧЯ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ САШКА УШКАЛОВА «БЖД»)

У художній літературі проявляється найрізноманітніші засоби живої мови. Просторіччя часто використовують письменники у творах як засіб поширення експресії, адже у сучасній літературі існує тенденція до максимального натуралізму, у зв'язку з чим просторічна лексика представлена в ній дуже широко.

Актуальність полягає в тому, що жива мова постійно поповнюється новою експресивною лексикою.

Мета розвідки – проаналізувати просторіччя у художньому творі Сашка Ушкалова «БЖД»

Взаємодії просторічної лексики з літературною мовою і її художнім стилем були об'єктом досліджень багатьох вітчизняних мовознавців: Л. Булаховського, В. Русанівського, М. Жовтобрюха, І. Чередниченка, Л. Коробчинської, А. Коваль, С. Левченка, А. Лагутіної, О. Тараненка, Р. Бесаги, В. Товстенко), вони досі залишаються недостатньо вивченими й дискусійними.

Основними критеріями просторічності мовних явищ визнано:

1) ненормативність – для відмежування просторіччя від розмовної літературної мови, 2) певна стилістична зниженість (з погляду носія літературної мови), 3) поширеність у межах загальнонаціональної мови – для розрізнення просторіччя і територіальних або соціальних діалектів та індивідуальних неправильностей мови.

Існують досить детальні класифікації лексичного просторіччя, засновані на аналізі загального англійського експресивного просторіччя та на аналізі англійського та російського військового соціолектів П. Коровушкіним, проте у межах даного дослідження користуємось спрощеною класифікацією та виділяємо такі категорії лексичного просторіччя: колоквіалізми, сленгізми та вульгаризми.

Розмовність стилю персонажів досягається різноманітними прийомами, вагомий внесок робить вживання просторіччя.

Структурно-семантичний аналіз лексичного просторіччя, використаного у творі, дозволяє дійти таких висновків. Найбільш розповсюдженими є сленгізми, які складають 65 % від загальної кількості елементів лексичного просторіччя: *втухати* (голосно сміятися); *фараон* (поліцейський); *бабки* (гроші), *швабра* (стара жінка), *стрьом* (почуття страху); *манатки* (дрібні речі), *дуй* (бігти); *сушити* (спрага) та ін.

Друге місце за розповсюдженістю займають вульгаризми – 20%: *наскуда*; *сопляк*; *довбаний*; *кретин* та ін.

Найменш розповсюдженим є колоквіалізми -15%: *кохве* (кава); *шо* (що); *флєжка* (флешка); *всьо* (все).

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що просторіччя у постмодерному дискурсі виконує перш за все експресивну функцію, несе певне емоційне забарвлення і визначається здатністю виражати емоційний стан мовця, передавати його суб'єктивне ставлення до предметів і явищ навколишньої дійсності.

Дідух Д.С.

Науковий керівник: Терещенко Л.Я.

НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Тема щодо походження прізвищ є надзвичайно цікавою. Чим краще ти знаєш своє минуле, історію свого народу, своє коріння, тим більше усвідомлюєш свою відповідальність перед майбутнім.

Жива, овіяна легендами, багата на героїчні події історія України на своїх скрижалях відкарбувала надзвичайно строкату низку українських прізвищ, носії яких і були, по суті, творцями цієї історії. Ці особові назви відбивають широку, щедрю натуру наших предків, що охоче давали один одному різні характеристики, прізвиська, які й лягли в основу творення сучасних прізвищ. Якщо зазирнути в історію, то прізвища з'явилися відносно недавно, раніше людина мала лише ім'я. Так, з літописів ми знаємо про княгиню Ольгу, князів Олега, Ігоря, Святослава, дехто мав додаткове ім'я – характеристику на уславлення своїх чеснот: Володимир Великий, Ярослав Мудрий. Прізвища як офіційна назва з'являються в українських документах XIV – XV ст., їх мали представники тодішньої суспільної верхівки. Купівля і продаж майна, передача її у спадок – ці та інші юридичні дії потребували точності в оформленні документів. Тож лише самого імені стало замало. Так з'явилися спадкові родові прізвища. Основна ж маса населення України здобула прізвища після того, як у

1632 році київський митрополит Петро Могила доручив парафіяльним священикам вести метрики народжених, одружених, померлих.

Прізвища дуже різноманітні, але, якщо уважно дослідити, можна помітити схожі джерела для їх творення. Найчастіше базою для створення таких одиниць слугували імена батьків, в основному батька, оскільки саме він був головою родини – Іваненко, Петренко, Сидоренко, Тимошенко, Борисюк. Цікаво, що суфікси **-ук (-юк)** указували на старшу дитину в родині, а **-енко** – на меншу. Від імені матері прізвища утворювалися нечасто, переважно тоді, коли жінка залишалася удовою або мала чоловіка, як то кажуть, слова доброго не вартого: Мотренко, Настенко, Химчук, Кулинич. Існує велика група прізвищ, що вказують на місце проживання та національність його власника: Татарчук, Москаленко, Ляшко, Бойко, Волинець, Загребельний... Знали про людину і за тією посадою, яку вона обіймала, або ж за справою, якою займалася. Так з'явилися прізвища Боярчук, Вознюк, Гетьман, Пушкар, Солдатенко.

Прикладом дослідження є моє власне прізвище Дідух. З'ясувала, що воно могло походити від прізвиська Дідух у значенні «дід, глава сімейства, родоначальник». Подібне найменування могла одержати найстаріша людина в громаді або просто той, хто користувався особливою повагою нарівні зі старшими членами спільноти, кого шанували «за старшого». Можливо, це був досвідчений козак, що пройшов безліч випробувань. Однак існує й інша версія походження прізвища Дідух – від прізвиська дідько. Дідьком в Україні називали будинкових, чортів та інших представників нечистої сили. Прізвиськом з таким значенням могли жартома нагородити, наприклад, казково щасливого козака – настільки щасливого, що, здавалося, ніби йому допомагає сам чорт. Ще одна версія походження прізвища – «лялька з сіна», яку теж називали дідух від українського слова. Напевно, кожен із нас бачив, як перев'язували жмут сіна, формуючи голову, руки і ноги. Тобто таке прізвисько могло бути дано селянинові, що косив сіно, або ж майстру, який виготовляв таку ляльку як талісман.

Як бачимо, українські прізвища – це одне із джерел вивчення історії рідного краю, мови та культури. Їх походження ще раз підтверджує істину про безмежний талант українського народу. Якщо ви зацікавитесь історією вашого прізвища, звертайтеся до компетентних джерел: Ю.К. Редько «Довідник українських прізвищ» або Л.Т. Масенко «Українські імена та прізвища».

Дуванова К.Р.

Науковий керівник: Романова І.В.

КЗ «ХГПА»

ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СИНТАКСИЧНИХ ПОМИЛОК У МОВЛЕННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Уміння правильно будувати словосполучення та речення є важливим не тільки для майбутніх філологів, але й здобувачів вищої освіти будь-якого фаху. Недотримання норм, що забезпечують правильність побудови словосполучень та речень, є показником низького рівня культури мовлення. Спостерігаючи за мовленням тих, хто навчається в ЗВО, ми помітили типові синтаксичні помилки, яких варто уникати. Серед них можемо виділити такі:

1) помилки, пов'язані з ненормативним використанням пасивних конструкцій: *Магістерські роботи виконуються філологами* (треба: *Філологи виконують магістерські роботи*); *Проекти здаються здобувачами вчасно* (треба: *Здобувачі здають проекти вчасно*);

2) помилки щодо ненормативного керування:

а) уживання замість одного прийменника іншого: *іти за журналом* (треба: *іти по журнал*); *конспект лекцій по риториці* (треба: *конспект лекцій із риторики*); *із понеділка по вівторок* (треба: *із понеділка до вівторка*);

б) уживання прийменника замість безприйменникової структури: *надсилати по пошті* (треба: *надсилати поштою*); *добиратися на автобусі* (треба:

добиратися автобусом); повідомити по телефону (треба: повідомити телефоном).

в) уживання в заперечній конструкції при перехідному дієслові іменника у формі знахідного відмінка замість родового: *не виконувати вправу (треба: не виконувати вправи); не розуміти французьку мову (треба: не розуміти французької мови); не скласти екзамен (треба: не скласти екзамену).*

На нашу думку, певна частина означених вище помилок пов'язана з тим, що дехто часто перебуває під впливом синтаксичної системи іншої східнослов'янської мови. Відтак накладає її на український синтаксис. Для того, щоб уникнути цього, варто стимулювати студентську молодь до пильного ставлення до побудови словосполучень та речень. Наприклад, вести карту власних спостережень, у якій фіксувати хибні моменти, уміти пояснювати їх. Крім цього, щоб подолати мовну глухоту, доречно залучати сучасний контент, що може містити як власне наукові коментарі, так і науково-популярне пояснення. Для того, щоб глибше проаналізувати синтаксичні помилки сьогодення, можна взяти до уваги, наприклад, рекламні тексти. У цьому вбачаємо перспективність нашого подальшого дослідження.

Журавльова Т.В.

Науковий керівник: Снігурова І.І.

НТУ «ХП»

ПЕРШІ ЕТАПИ ЗАРОДЖЕННЯ ПИСЕМНОСТІ

Писемних пам'яток, які дійшли до нас, ще недостатньо для повноцінного дослідження мови. Українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Про це свідчить наявність архаїчної лексики і деякі фонетичні та морфологічні риси, які зберегла наша мова протягом віків.

Про давність української мови свідчать і реліктові фольклорні твори, особливо календарно-обрядові пісні. Багато наукових дискусій викликає також питання

про існування писемності в українських землях. Археологічні знахідки засвідчують наявність писемних знаків на глиняному посуді, пряслицях, зброї тощо ще за трипільської доби. Свою писемність мали племена трипільської, катакомбної культури бронзової доби, зарубинецької та черняхівської культур. Дослідженнями найдавніших систем письма в Україні займалися Микола Суслопаров, Валентин Даниленко та ін. Проте ще невстановлений зв'язок між трипільськими й скіфо-сарматськими та ранніми слов'янськими знаковими системами. Висловлюються припущення, що писемність на території України мала кілька варіантів. Наприклад, Північне Причорномор'я користувалося абеткою, ідентичною грецькій або римській (латиниці), а східні райони (особливо скіфо-сармати) мали свою оригінальну писемність, відому в науці як сарматські знаки, що були схожі на вірменські й грузинські письмена. Те, що пам'яток стародавньої писемності обмаль, можна пояснити тогочасним способом писання: повсякденні записи вірогідно робилися на навощених дерев'яних дощечках або на бересті - матеріалі, який погано зберігається. Проте знаходять чимало писарських інструментів, так званих стилів. Добре збереглися графіто, накреслені на свіжій, ще не обпаленій глині. Деякі з цих графічних зображень вважають за тавра або тамги (знаки власності) майстрів. Чимало дискусій у науковому світі викликала діяльність Кирила та Мефодія, з іменами яких пов'язують створення слов'янської абетки. Ґрунтовне дослідження абетки, яку умовно названо кирилицею, зробив український філолог, відомий також як Митрополит Іларіон. Ця подія датується зимою 860 – 861 рр. Якщо це вже була сформована писемність, то що ж тоді створив Кирило?

Кирило повернувся з хозарської місії, де намовив кагана охрестити всіх охочих. Такий успіх, а також знання слов'янських мов, стали вирішальними при виборі кандидатури Кирила для проповіді християнства серед слов'ян, а також перекладу для них богослужбових книжок.

Після кількох походів Аскольда на греків у Київській Русі було вже чимало християн. Тому й не дивно, що Кирило знайшов і християнські книги, написані по-руськи. Якою ж абеткою вони писалися?

Якщо поглянути навіть на сучасну українську абетку, то очевидно, що більшість її літер схожі на грецькі, але є кілька цілком слов'янських. Може, це їх додав Кирило до грецької абетки? Слід зауважити, що поряд з кирилицею і одночасно з нею існувала інша абетка, яка відома під назвою глаголиця і мала незвичайний характер завитків. Її вчені не знаходять аналогів. Це дало підставу для тверджень, що глаголиця є штучним витвором однієї людини, на відміну від кирилиці, яка має природний органічний характер і давніші прототипи. Вважають, що Кирило створив саме глаголицю – штучний алфавіт, який проіснував недовго, бо не знайшов загального визнання через свою ускладненість. Назва ж «кирилиця» закріпилась за нашою та деякими іншими слов'янськими абетками.

Багато незручностей для дослідників старої української мови створило саме запровадження церковнослов'янської мови як літературної. Це не була природна мова, якою розмовляв народ.

Журко С.А.

Науковий керівник: Кримець О.М.

НТУ «ХП»

ЧИННИКИ ПОЯВИ ТА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Мова постійно змінюється та розвивається, і велику роль в цьому процесі відіграє молодь, вільно займаючись словотвором. Актуальність теми очевидна, бо молодіжний сленг потребує тлумачення маловивченої лексики, слова і вирази якої вражають своєю яскравістю, дотепністю.

Проблему молодіжного сленгу досліджували такі вчені, як І.Р. Гальперін, М.А. Грачев, С.В. Пиркало, Л. Ставицька та ін. За свідченням Л. Ставицької, сучасний молодіжний сленг є ніби посередником між інтержаргоном та мовною практикою народу, розмовно-побутовою мовою широких верств населення.

Сленг використовують не тільки, щоб повідомити якусь інформацію, а й висловити свої ідеї, світобачення, певним чином виразити свою особистість. Крім того, сленг може виступати способом влиття в колектив, бути сприйнятим «своїм» у тій групі людей, з якою відбувається спілкування. Значну кількість сленгових висловлювань в українській мові можна почути під час спілкування окремого кола людей. Це створює емоційну атмосферу, зближує їх між собою та дозволяє коротко, невимушено виражати своє ставлення до подій чи явищ, що обговорюються.

Сленгові лексеми утворюються під впливом найрізноманітніших факторів, серед яких особливо виділяються кримінальний жаргон, інтержаргон, власна інтерпретація серед молоді деяких термінів тощо. Багато лексем молодіжного сленгу семантично дублюють поширені в інтержаргоні одиниці без будь-яких трансформацій: *лимон* (мільйон грошових одиниць), *стріляти* (просити), *хахаль* (кавалер, наречений), *криса* (той, хто краде у своїх).

Походження деяких слів молодіжного сленгу зрозуміти досить легко. Зокрема слово *зубр* (людина, яка присвячує забагато часу навчанню) пішло від дієслова *зубрити* (вчити напам'ять). Подібні слова є досить поширеними через те, що мають яскраво виражене іронічне забарвлення, а це притягує молодь, адже володіти добрим почуттям гумору – це «модно» і «класно».

Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Наприклад, *базар* у літературній мові – торгівля на відкритому місці, у молодіжному мовленні це слово має зовсім інше значення, а саме – мовлення.

Молодіжному мовленню також властива велика кількість вставних слів, що передають емоції розповідача: *блін, йо-ма-йо*. Семантика цих слів зрозуміла лише в усному мовленні й виражається за допомогою інтонації.

На формування молодіжного сленгу впливають також такі чинники: розвиток комп'ютерних технологій, які завжди привертали молодих людей (*Інет, смали, мило, геймер*), сучасна музична культура (*попса, Дарк, трек*), запозичення з

англійської мови (*лузер, крейзі, о'кей, фейс*), комп'ютерні ігри, відео (*гобліни, Телемузики, Шрек*), хобі та інтереси молоді (*фінтовать, ганяти фінти*).

Оскільки сленгова лексика – це передусім ознака усно-розмовного мовлення, тому вона не тримається застиглої лексичної форми, а постає щоразу в іншому звуковому образі. Розмаїття варіантів вимови і написання багатьох сленгізмів, на думку С. Мартос, можна пояснити тим, що український сленг як відносно нове явище, не достатньою мірою стабілізувався. Слід зазначити, що в переважній більшості випадків, коли мова йде про молодіжний сленг, люди звертаються саме до тих лексичних одиниць, які є стилістично зниженими, класифікуючи їх як такі, що засмічують мову.

У молодіжному жаргоні діють ті ж закономірності, що і у нормативній мові, зокрема, лексеми вступають у синонімічні, антонімічні, омонімічні відносини. Наприклад, літературне слово *хлопець* має такі жаргонні відповідники: *покемон, кадр, пацук* (від *пацан*), *хіляк* (слабкий фізично), *мачо* (сексуальний), *васьок* (незнайомий) і навіть *лошарик* (хлопець в окулярах).

Отже, в українському молодіжному середовищі сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із загалу та спосіб вербального спілкування. З одного боку, сленг збіднює мову, перешкоджаючи інтелектуальному і творчому розвитку особистості, а з іншого, відображає тенденції, важливі для сучасної мови в цілому.

Захарченко В.В.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ. ГОЛОВНІ ПОРУШЕННЯ

Важливою складовою культури людини є її культура мовлення і лише той, хто здатен повністю засвоїти її в усій її багатогранності, має можливість

найповніше реалізувати себе в будь-якій суспільній діяльності, адже саме під час мовлення ми показуємо рівень своєї обізнаності, професійності та досвідченості а також інтелекту

Мова є найбільш розвиненим і загальнодоступним засобом комунікації між людьми, але не кожен вміє правильно застосовувати її залежно від ситуації спілкування. Складовими ситуації спілкування є багато чинників, таких як, наприклад, вік та соціальний статус співрозмовника чи мета мовлення. Їх багато і правильно зчитуючи їх, уважна людина застосовує загальноприйняті норми етикету, такі як типові звертання, вітання або прощання. До складових культури мовлення відносять послідовність, правильність, лаконічність та доречність.

Що ж до публічних діячів, то саме для них ці вимоги актуальні як ніколи, адже від них вимагається максимальна змістовність мовлення, яка можлива лише за повного розуміння теми, а також вміння швидко і в зрозумілій формі викладати думки. Саме вони вирішують важливі суспільні питання, тому від рівня їх компетентності і культурного розвитку напряду залежить загальний рівень розвитку суспільства. Проте ми часто спостерігаємо в їх мові помилки різного походження, пов'язані або з двомовністю держслужбовців, або із загальним рівнем їх культури.

Аналізуючи помилки виходитимемо з врахування рівнів мовної системи: фонетичного, лексичного, граматичного (морфологічного та синтаксичного). Відхилення від літературної норми кожному з цих рівнів призводять до вимовних та акцентологічних, лексичних, граматичних помилок.

Серед орфоепічних помилок широко поширене вживання звуку [ɣ] замість [r] та [i] замість [и], а також заміна приголосних на м'які перед звуком [e], що пояснюється двомовністю службовців. Не менш популярним є вживання некоректних звуків у словах іншомовного походження зі звуком [r]. Часто цей звук замінюють на [x], але подібне виправдано лише щодо іншомовної фонемі «ch» і аж ніяк не у випадку з «h» та «g».

Варто згадати також і проблеми зі знанням акцентуаційних норм, які по праву займають перше місце в мовленні держслужбовців. Причиною цьому є така властивість наголосу в українській мові як «повсюдність» тобто відсутність фіксованого наголошеного складу, як то передостанній в білоруській. Додатковою проблемою є ще й рухомі наголоси, які значно ускладнюють розуміння системи.

Окремо варто описати лексичні помилки, які викривлюють зміст сказаного. Вони часто також виникають під впливом суржика, наприклад вже звичні «приймати участь», «даний наказ» та «у порядку виключення». До того ж варто розрізняти пароніми, наприклад, виключно і винятково

Синтаксичні помилки, на жаль, також не рідкісні. Чиновники часто уникають конструкцій з -но -то, хоча вони притаманні саме українському офіційно-діловому стилю, а також порушують правила керування іменниками.

Саме державні службовці є тою елітою, яка контролює мовну політику держави, про важливість якої вже було сказано. Вони є тим взірцем якому слідує народ. Тому вони і повинні володіти якомога вищою культурою мовлення.

Варто зазначити, що лише останніми роками серед них почала активно поширюватись культура мовлення українською літературною мовою. І навіть зараз, після десятиліття активної політики українізації безліч представників державного апарату ігнорують офіційно видані накази вищих законодавчих органів щодо мовної політики.

Узагальнюючи, варто зазначити, що культура мовлення дуже важлива для підтримання національної ідентичності, вона формує здоровий патріотизм, та сприяє розвитку мови, а також і самої особистості, адже її складові є частиною здорового мислення.

Кішкінова О.В.

Науковий керівник: Заверющенко М.П.

НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Молодь, особливо підлітки, зазвичай вживають слова, що відрізняються від загальноприйнятої мови. Використовуються ці слова часто бездумно, неусвідомлено, їх сенс дуже приблизний, а походження найчастіше невідоме для мовця. Сукупність цих слів має назву молодіжного сленгу, який є одним із джерел поповнення лексичного складу нашої мови. Саме це пояснює актуальність обраної теми, адже разом з новими поколіннями молодіжний сленг постійно змінюється, а разом з ним зазнає змін і українська мова.

Доречно зауважити, що лексичні одиниці молодіжного сленгу залежно від сфери вживання можна поділити на декілька різновидів. Наприклад, ті, що утворилися та вживаються в середовищі людей, котрі мають справу з комп'ютерами. У даному колі найчастіше використовуються жаргонні слова англійського походження. Це пояснюється тим, що англійська мова є мовою сучасних комп'ютерних технологій. У процесі розвитку цієї сфери діяльності деякі слова перейшли до української розмовної лексики. Так, ми можемо часто почути такі слова: *апгрейд* (поліпшення, модернізація комп'ютера), *батони* (клавіші), *масдай* (крайній ступінь невдоволення), *сидюк* (дисковод та диски CD-ROM), *юзер* (користувач).

Любителі музики, скажімо, можуть вживати наступні слова: *вертушка* (CD-програвач), *саундтрек* (мелодія, що супроводжує відеофільм), *сингл* (CD з меншою, ніж на альбомі, кількістю пісень), *солянка* (збірний концерт).

Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени тощо. Серед них можна виділити окремі підгрупи, наприклад, спортивний сленг поділяється на сленг футболістів, хокеїстів, плавців та ін. Окремим видом жаргонної лексики є кримінальний сленг, що вживається у відповідному середовищі, хоч потроху

поширюється й в інших сферах. Тут часто трапляються такі лексеми, як *бивень* (розумово відстала людина), *дядя* (начальник), *дока* (знаюча людина), *квасити* (пити спиртне), *качок* (масивна людина) та ін.

Механізм формування сленгових систем молодіжної мови заснований на запозиченнях. Останнім часом ми все частіше зустрічаємо випадки поповнення української мови іноземними словами. Більшість нових слів приходить саме з англійської мови. Шляхи й способи утворення сленгу досить різноманітні, але всі вони зводяться до того, щоб пристосувати англійське слово до української дійсності та зробити його придатним для постійного використання. Можна навести декілька шляхів утворення сленгових лексем: калька, напівкалька (запозичення основи), використання стандартної лексики в особливому значенні та використання сленгу інших професійних груп.

Основними причинами використання сленгу є такі: нестача літературного словникового запасу, щоб виразити свою думку; прагнення до різноманітності; оригінальність, розбещеність, розкутість жаргонної лексики, що приваблює молодь; прагнення до стислості – одним і тим же словом можна передати багато значень.

Отже, молодіжний сленг є вагомим чинником поповнення лексичного складу української мови. Зі зростанням популярності окремих сфер діяльності та поширенням використання англійської мови виникнення та розповсюдження нових лексем ніколи не зупиняється, що й забезпечує постійну актуальність цієї теми.

Клименко В.В.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

«Світ фразеологізмів – що безкрає море. Скільки глянеш – набігають одна на одну хвилі фразеологічного безмежжя, тремтять, переливаються. А там народжуються нові й нові і, зливаючись до купи в якийсь чудний гомін, знову й знову розпадаються на окремі хвилі-вислови» (Панас Мирний).

У сучасному світі фразеологізми стали невід’ємною частиною спілкування між людьми. Вони прикрашають наше мовлення, роблять його виразнішим, влучнішим, дотепнішим. Фразеологізми не мають правил, їх можна вивчити лише по одному. Певний вантаж цих висловів ми отримуємо в буденному житті і користуємося навіть не замислюючись.

Фразеологізми є об’єктом науки фразеології. «Фразеологія (гр *phrasis, phraseos* – вираз, зворот і *logos* – слово) розділ мовознавства, який вивчає усталені звороти (тобто фразеологізми, лексично неподільні сполучення слів); сукупність їх у мові; сукупність прийомів висловлювання, властивих певній особі, епосі.

Фразеологізми є специфічними мовними формулами, картинами світу із закодованою інформацією про минуле, наших предків, їхній спосіб сприйняття світу та оцінку всього сущого; вони акумулюють культурні потенції народу, тільки йому притаманним способом маніфестують дух і неповторність ментальності нації. Фразеологічні одиниці ввібрали історичні події й соціальне життя, вирізняють найменші порухи нашого серця, розказують про неосяжний світ людських почувань, вражають точністю асоціацій між природою, звичайними життєвими фактами і людською поведінкою, нашими емоціями й учинками. Вони – скарбниця поетичних уявлень народу.

Фразеологія української мови за походження – неоднорідна. Основним джерелом творення українських фразеологізмів зазначають «живу мову» з якої надходять у літературу «влучні вирази, дотепи, жарти». Такі вирази пов’язана з обрядами, звичаями, побутом і характером народу. До складу української фразеології входять також усталені звороти, засвоєні з інших мов. Дуже часто це вислови, поширені в багатьох мовах світу.

Зазначають також такі джерела творення фразеологізмів: античне походження, запозичення з інших мов, крилаті вирази, прислів'я, приказки, народна мова, професійно-виробнича лексика та, звичайно, Біблійне походження.

Науковці вказують на походження значної частини фразеологізмів з Біблії а також від західноєвропейських країн Німеччина, Англія, Франція. Навіть є декілька прикладів, що потрапили до української мови. Серед них виділяють «Адамові діти», «Берегти як зіницю ока», «Манна небесна». Так до англійської мови значна їх частина потрапила у зв'язку з процесом християнізації, що розпочався на території Британії на початку VII століття завдяки поширенню християнства в багатьох країнах світу Біблія була перекладена на велику кількість мов і стала однією з найпопулярніших книг. Це сприяло проникненню слів та виразів біблійного походження як до літературної, так і до розмовної мови, причому цей процес відбувався паралельно в різних мовах, що забезпечило універсалізацію вживання ідентичних виразів. Про це свідчить фразеологізм «There is a time for everything», який має еквівалент в українській мові: «Всьому свій час». Серед перших біблійних фразеологізмів виділяють «З ребра Адама» «За часів Адама» «Адам і Єва».

Знайти людину яка б не знала жодного фразеологізму, я вважаю, неможливо. Фразеологізми ми використовуємо щодня, інколи ми навіть не помічаємо коли вживаємо їх, наче вони стають частинкою нас. Вони потрібні не тільки для того що б виразити влучніше думку або зробити оцінку, а й для краси нашої мови та її збагачення.

Коваль В.Л.

Науковий керівник: Цимбал С.В.

НУБіП України

ЄДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ – ВИМОГА ЧАСУ

У зв'язку з інноваційними процесами, які відбуваються у світі, викладачі та директорія Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) змушені переглядати норми підготовки спеціалістів, форми організації навчання, модернізувати методики викладання відповідно до нових вимог.

Швидкий розвиток інтеграційних процесів у сфері економіки, науки і культури є характерною ознакою стосунків України зі світом. Виникли нові перспективи взаємодії з міжнародною науковою спільнотою, розширились контакти між ВНЗ України та іншими країнами як у галузі наукових досліджень, так і в сфері навчального процесу. Факультет землевпорядкування НУБіП не є винятком, адже тісно співпрацює з польськими, італійськими, бельгійськими та німецькими університетами.

Іноземна мова з кожним днем набуває все більшої значущості в становленні конкурентноздатного фахівця, який буде затребуваним спеціалістом у своїй сфері діяльності. Зростає необхідність вивчення іноземної мови з її подальшим практичним застосуванням у побутовому та професійному аспектах життя.

Вивчення іноземної мови на немовних факультетах має професійне спрямування. Саме цей напрям ставить низку завдань, а саме оволодіння професійною лексикою, здобуття комунікативних навичок, формулювання іноземною мовою своєї думки з приводу фахових проблем.

Свідоме вивчення іноземної мови – це запорука подальшого саморозвитку хорошого спеціаліста, який без жодних труднощів зможе донести до співрозмовника свою думку, вільно спілкуватись з іноземними партнерами та обмінюватись інформацією з іншими спеціалістами.

Вважаю, що одним з пріоритетних напрямків покращення мовної освіти є осучаснення методів навчання. Підручники, посібники, аудіо- та відеоматеріали допомагають студенту поринути в іншомовне середовище.

Говорячи про важливість знання мови неможливо обійти проблему з якою стикаються викладачі саме немовних факультетів – це відсутність або низька мотивація студентів до вивчення мови. Сьогодні кожен розуміє важливість цих

знань (для студента це подальше вдале працевлаштування та кар'єрне зростання). Але на практиці одиниці готові докласти до цього зусиль, а більшість залишається осторонь чудової можливості забезпечити себе цими знаннями.

Саме тому завданням викладача є пошук методів, щоб підняти мотивацію студентів до навчання. Необхідно звернути увагу не лише на професійні знання, а й комунікативні навички, адже здорове спілкування є запорукою довготривалих ділових відносин. На заняттях іноземної мови важливим є створення реальних ситуацій, щоб студент міг відпрацьовувати певні професійні кліше. Залежно від рівня студента можна поступово ускладнювати завдання.

В сучасних умовах знання іноземних мов є запорукою не лише успішної кар'єри, а й показником освіченості людини, можливістю спілкуватися з іноземцями та знаходити друзів з будь-якого куточка світу.

Корсун О.С.

Науковий керівник: Сабадир Г.І.

НТУ «ХП»

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ

Українська мова бере свій початок ще в далекому минулому, але говорити про українські племена можна лише гіпотетично. Адже писемних пам'яток, які все ж дійшли до нас, ще не достатньо для повноцінного дослідження мови. Тому неможливо встановити якісь хронологічні межі у походженні та розвитку української, як і будь-якої іншої. Безперечно, що українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов, про це свідчить ряд переконливих фактів.

Ряд вчених протягом століть доводили давність та значимість української мови. Також про це свідчать календарно обрядові та фольклорні пісні, твори, казки

що з вуст в уста протягом століть передавалися народом та відомі нам по сей день.

Важливий розвиток писемності пов'язаний з християнством. Після хрещення Русі кирилиця, яку винайшли Кирило і Мефодій, поступово замінила старе письмо. Відповідно кирилиці, писемність і стала початком формування давньоруської літературної мови і подальшим її розвитком.

Питання існування української писемності на території країни також викликає багато суперечок у науковців. Археологічні свідчення показують знаки, написані на кераміці, колесах та зброї навіть у трипільський період. Незалежно від того, фонетичне це чи ієрогліфічне, дослідження ще не дало остаточної відповіді.

Книги писали чорнилами, виготовленими з дубової або вільхової кори, квасного меду тощо. Сторінки книжок виготовляли з пергаменту, які прикрашали орнаментами. Використання такого матеріалу нашими предками, не дало змогу рукописам зберегтись до наших днів, що ускладнює повноцінне вивчення вченими історії нашого рідного краю.

Збереглося багато інструментів для письма, знаходять, так звані стилуси. Добре збереглися графіто, накреслені на свіжій, ще не обпаленій глині. Чашки з написами часто схожі для щоденного використання, прості, різьблені вручну, що свідчить про їх походження. Деякі з цих графічних символів вважаються знаками майстрів

Якщо поглянути на сучасний український алфавіт, то зрозуміло, що більшість літер схожі на грецькі, але деякі є цілком слов'янським. Можливо, Кирило, хто додав їх до грецького алфавіту? Але є інформація що він створив абсолютно новий алфавіт.

Історія кожної мови вивчається в непорушному зв'язку з історією народу, який є носієм цієї мови. Отже, періодизація української мови тісно пов'язана з історією українського народу. У давньоруських пам'ятках чітко простежуються риси української мови. Це насамперед українська лексика: дамба, дах,

поправка, лінь, диво, краще, яр, туга, грім, полон, повінь, баня (рос. «купол» церкви) та ін.

Важливим є вивчення історії лексикографії мови – розділу мовознавства, що займається укладанням словника та вивченням його історії. Перші лексикографічні спроби були зроблені ще за часів Київської Русі. Так з'явилися перші словники.

Поширення писемності стало важливою умовою розвитку школи та освіти. За часів Володимира та Ярослава відкривалися школи для хлопців, там навчали читати, писати та співати церковні пісні.

Найкращим джерелом історії української мови та писемності стала усна народна творчість. Усна народна творчість – це одна з форм суспільної свідомості узагальнення життєвого досвіду, вираження колективного світогляду й естетичного ставлення до дійсності. В піснях, казках, байках і баладах люди споконвіку описували суспільно-побутове життя, народні свята, історичні події тощо. Один із найдавніших народних переказів – про трьох братів, що заснували Київ, Кожум'яка та багато інших, дали нам можливість дізнатися про історію рідного краю та події минулих днів.

Народні перли зберігаються в усній народній творчості. Писемність у східних слов'ян створила умови для перетворення усної писемності в народне мистецтво. Вони були джерелом, з якого українські письменники різних епох вбирали теми, образи, задуми.

І хоча українську мову протягом століть намагалися знищити, вона з кожним роком вдосконалювалася, і сьогодні вважається однією з наймилозвучніших мов планети. Українська мова – це народне надбання українців, бо нація гине якщо нема мови.

Костенко Є.С.

Науковий керівник: Кримець О.М.

НТУ «ХП»

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Останнього часу набуває популярності дистанційне навчання – гнучка форма, доступна для багатьох, хто бажає отримати освіту. Ця сучасна форма освіти має свої переваги й недоліки. Серед суттєвих переваг науковці виокремлюють такі:

- Можливість навчатися в будь-якому місці. Студенти можуть вчитися, не виходячи з дому, перебуваючи у будь-якій точці планети. Щоб розпочати навчання, необхідний лише комп'ютер з доступом в Інтернет. Відсутність необхідності щодня відвідувати навчальний заклад – безсумнівний плюс для людей з обмеженими можливостями.
- Мобільність. Зв'язок з викладачами здійснюється різними способами: як on-line, так і off-line. Проконсультуватися з викладачем за допомогою електронної пошти іноді ефективніше та швидше, ніж призначити особисту зустріч під час очного або заочного навчання.
- Доступність навчальних матеріалів. Доступ до всієї необхідної літератури відкривається студенту після реєстрації в системі дистанційного навчання, або він отримує навчальні матеріали електронною поштою. Зникає проблема нестачі чи відсутності підручників, навчальних посібників чи методичок.

Однак дистанційне навчання має низку недоліків:

- Практично весь навчальний матеріал студент-дистанційник освоює самостійно. Це вимагає достатньої сили волі, відповідальності й самоконтролю.
- Нестача практичних вмінь та навичок. Досить проблемно якісно організувати дистанційне навчання за напрямами підготовки та спеціальностями, на яких передбачена велика кількість практичних занять.
- Дистанційна освіта не розвиває комунікабельність. Під час дистанційного навчання особистий контакт студентів один з одним і з викладачами

мінімальний. Тому така форма навчання не підходить для розвитку комунікабельності, впевненості, навичок роботи у команді.

- Відсутність живого спілкування. Викладач не зможе сформувати загальну думку про студента без вербального контакту, важливу роль відіграють жести, міміка. Тому дистанційне навчання варто все ж таки поєднувати з очним.

За умов пандемії головним інструментом співпраці між студентами та викладачами стали освітні платформи, які забезпечують дистанційне навчання. Зокрема платформа Microsoft Office 365 надає такі можливості, що дозволяють студентам вільно та віддалено навчатися: навчальний матеріал та завдання можна спільно опрацювати в Інтернеті, студенти та викладачі можуть співпрацювати з віддаленими миттєвими повідомленнями, що сприяє як груповій, так і індивідуальній роботі. Завдяки хмарним технологіям Microsoft Office 365 для освіти вирішені такі завдання, як організація електронної пошти в домені навчального закладу, доступної в будь-якому браузері, мобільному телефоні; організація on-line розкладу пар, доступного з пошти; організація особистих і загальних файлових сховищ; створення простору для спільної роботи.

Найголовніше те, що інтегровані сервіси Office 365 істотно скорочують часові витрати на прийняття рішень і роботу викладачів за умов змішаного або дистанційного навчання.

Отже, дистанційне навчання – це технологічна, поширена, зручна інновація, яку можна застосовувати та вдосконалювати й надалі.

Лисенко К.В.

Науковий керівник: Сабадир Г.І.

НТУ «ХП»

ПОЯВА ТА РОЗВИТОК ПРИЗВИЩ

У сучасному світі у жителів більшості країн є прізвища. Вперше вони виникли в Північній Італії у X – XI ст. В Україні початково використовували лише прізвиська, що не успадковувалися. Більшість українців отримали прізвища в XVII ст., а обов'язковими вони стали лише в XVIII – XIX ст. Зараз прізвища дають можливість більше дізнатися про історію свого роду, рідного краю та культури України. Самобутність деяких з них може дійсно здивувати.

Більшість прізвищ за походженням можна поділити на кілька груп. Першими родові прізвища з'явилися у купців, бояр та інших заможних людей. Прикладами є Кочубей, Розумовський, Сулима, Семашко та інші. При вступі на Січ козак змінював старе прізвище на нове, тому другою поширеною групою є козацькі прізвища. Часто вони мали гумористичний відтінок та описували їх власника: Верниволя, Нелийборщ, Пробийголова. Ім'я батька, матері або діда часто передавалося нащадкам у вигляді патронімічних та матронімічних прізвищ. Вони утворювалися від християнських імен, давньоукраїнських імен слов'янського походження, скорочень та пестливих форм. Прізвища могли давати опираючись на професію, соціальний стан, військову посаду, національність або інші індивідуальні ознаки людини. Так з'явилися прізвища Теслюк, Кошовий, Венгер, Безрукий, Сивак, Правденко. Їх могли дати за місцем проживання або походженням людини: Полтавець, Дніпренко, Заболотний.

Прізвища видозмінювалися залежно від історичних подій та впливу на Україну. Розповсюдженою була їх зміна на шляхетсько-панський лад, існували навіть заборони на деякі прізвища для простолюдинів. Різноманітність прізвищ зменшилася під час русифікації. До них у такому випадку додавали суфікс -ко. Русифікація відбувалася і добровільно, і примусово, а її масштаби вражають. Наразі, найпоширенішими прізвищами є Мельник, Шевченко та Бойко. Людей з такими прізвищами можна зустріти у всіх регіонах України.

Отже, інформація про історію походження власного прізвища може бути корисною та цікавою. Існує кілька джерел їх формування та багато оригінальних варіантів. Усі разом вони складають історію українського народу.

Літовченко А.П.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Діяльність спеціалістів пов'язана зі спілкуванням і мовленням. Таким фахівцям необхідно володіти мовою, бути ввічливими, уміти спілкуватися і з рідними, близьким, і колегами. Тобто підготовка майбутнього службовця спрямована не лише на досконале опанування фаховими знаннями, але й на досягнення рівня культури мови й мовлення, компонентами підготовки спеціалістів у сфері державного управління, позаяк саме інтелектуальне використання засобів мовлення продемонструє професійну підготовку державного службовця, дасть можливість реалізуватися в обраній сфері, чітко висловлювати свої думки, бути гарним співрозмовником і слухачем. сприятиме його самотворенню та самовираженню.

Культура мови й культура мовлення є найважливішими показниками розвитку суспільства. Актуальним на сьогоднішній день є те, що культура мовлення державного службовця є важливим складником, які необхідно розглядати разом. Адже однією з основних вимог для прийняття на державну службу є володіння державною мовою. Слід зауважити, що мова також є одним із основних засобів професійної підготовки, майстерності і досконалості фахівців. Порушення правил хоча б одного складника спричиняє помилки під час комунікації з іншими людьми, погано впливає на репутацію людини. Наприклад, вона може не чітко висловлюватися, що знижує враження співрозмовників.

Важливою складовою загальної культури людини є мова, яка взаємопов'язана з мовленням і спілкуванням: мова існує тільки в мовленні під час спілкування, а мовлення і спілкування неможливі без мовлення. Державний службовець у своїй професійній діяльності має дотримуватися основних вимог мовлення,

воно має бути змістовним, що полягає в чіткому та повному розумінні теми мовцем; мова має бути багатою та насиченою різноманітними засобами для вираження своєї думки, уникнення тавтології та однотипних слів та словосполучень; точно для швидкого сприймання та правильної передачі думки; виразне та доцільне.

Комунікативні ознаки культури мовлення, якими повинен володіти державний службовець – це: правильність, предметність, точність, логічна послідовність, змістовність, виразність, багатство та чистота ділового мовлення, лаконічність, доречність, образність, емоційність.

Мовлення будь-якого спеціаліста має відповідати всім зазначеним вище вимогам. Хоча у науковій та діловій сферах образність та емоційність не варто вживати, бо ці ознаки не завжди є доцільними (текст або усне висловлювання не повинні подвійного визначення).

На жаль, сьогодні ми спостерігаємо доволі низький рівень володіння українською мовою серед службовців, це свідчить про те, що у нашій країні приділяється мало уваги вивченню мовної та мовленнєвої компетенції. Мовлення фахівців не є бездоганним унаслідок різних причин: незнання мови або не бажання вдосконалювати її знання, погане ставлення до свого мовлення, незнання предмета мовлення й логічних законів, відсутність прагнення отримувати нову інформацію про щось нове.

Для підвищення мовної культури та з метою кращого володіння усним мовленням державним службовцям пропонують вживати відповідні заходи: виробити стійкі уміння та навички мовленнєвого самоконтролю; навчитися правильно слухати себе та інших; виховати у собі вміння сприймати зауваження щодо своїх мовленнєвих помилок; навчитися самому робити зауваження, поради та рекомендації іншим делікатно; засвоїти мовні норми, наприклад, чинного «Українського правопису» та керуватися ними і в діловому мовленні, і повсякденному житті; вивчати напам'ять художні твори, як прозу так і поезію; записувати власні думки та спостереження, з метою удосконалення мови та мовлення; навчитися використовувати у своєму

мовленні стійкі словосполучення видатних митців; відвідувати курси з вивчення мови та інші заходи, які мають на меті підвищити мовну культуру.

Мальцева У.В.

Науковий керівник: Шокуров О.В.

НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ

У сучасних умовах реформування українського суспільства проблема підвищення мовної культури державних службовців є актуальним завданням, адже рівень культури мови впливає не лише на особистий імідж державного службовця, а й на установу, у якій він працює. Актуальність теми зумовлена недостатнім вивченням проблеми культури мовлення у сфері державного управління, невизначеністю причин низької комунікативної компетенції окремих державних службовців. Доцільно досліджувати роль культури мови у підготовці державних службовців, оскільки вона є невіддільною складовою ефективності виконання професійних функцій, а також сприяє піднесенню культури й духовності нації взагалі.

Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення всіх функцій мови, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства.

Найголовнішим принципом державної служби є професіоналізм, що передбачає постійне підвищення державним службовцем рівня своєї фахової компетентності, вільне володіння державною мовою. Зміст вимог щодо вільного володіння українською мовою як державною докладніше визначено в Стандарті української мови для державних службовців.

Державний службовець повинен добре розуміти структуру мови, знати особливості її словникового складу та граматичної будови, правила написання

слів та їх використання в різних функціональних стилях, зокрема в офіційно-діловому. Публічний управлінець у своїй діяльності має дотримуватися комунікативних ознак культури мовлення, серед яких виділяють: правильність, точність, логічність, чистота ділового мовлення, лаконічність, доречність.

На жаль, на сьогодні ми спостерігаємо досить низький рівень володіння українською мовою серед публічних управлінців.

Аналіз фактичного матеріалу дає змогу згрупувати помилки в мовленні державних службовців у такий спосіб: орфоепічні й акцентологічні помилки, пов'язані з порушенням норм вимови, наголосу, законів милозвучності; словотвірні, пов'язані з порушенням словотвірних норм; морфологічні, пов'язані з ненормативним утворенням слів у процесі їх змінювання; лексичні – використання слів у ненормативних значеннях, порушення лексичної сполучуваності, невиправдані повтори й тавтологія, використання російських за структурою слів, що вимовляють на український кшталт; синтаксичні – неправильна побудова сполучень слів, простих і складних речень; стилістичні помилки, пов'язані з використанням мовних засобів, недоречних в офіційно-діловому стилі.

Отже, удосконалення культури усного та писемного мовлення державних службовців постає однією з важливих умов підвищення їх професіоналізму для забезпечення практичної реалізації функцій української мови в державному управлінні. Поняття «мовна культура державного службовця» являє собою комплекс принципів, правил і змістовних ознак, що забезпечують її цілісність і повноту. Основним показником мовної культури державних службовців у сфері усного ділового мовлення є використання офіційно-ділового стилю. У результаті узагальнення потрібно визначити такі напрями подальшого дослідження: комплексне дослідження мовної культури як складової усного ділового мовлення державних службовців; формування іміджу влади через розвиток комунікативної культури державних службовців.

Мартем'янов Д.В.

Науковий керівник: Сухоруков В.А.

НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Мова будь-якого народу – це його історична пам'ять, втілена в слові. Тисячолітня духовна культура українського народу своєрідно і неповторно відбилася в українській мові, в її усній і письмовій формах, в пам'ятниках різних жанрів – від давньоруських літописів і билин до творів сучасної художньої літератури. І, значить, культура мови, культура слова постає як нерозривний зв'язок багатьох і багатьох поколінь.

Жаргони об'єднують людей одного роду занять, а у випадку з молодіжним жаргоном – і одного віку.

Молодіжний сленг існує, і це явище усталене в часі, хоча воно є рухомим і мінливим. Мова істотно змінюється прямо на очах нашого покоління.

Наприклад, за часів наших дідусів і бабусь гроші називалися тугриками, за часів батьків – мані-мані, у сьогоденній молоді в ходу бабки, бакси, зелень, капуста. Десять – двадцять років - незначний термін для розвитку мови, але в історії бувають періоди, коли швидкість мовних змін значно збільшується. Ніхто не може передбачити долю того чи іншого жаргону. Слово може забутись через рік, а може залишитися на століття.

Вважається, що мова сама по собі не може розвиватися. Її розвивають люди, і велику роль в цьому розвитку грають діти, вільно займаючись словотворенням. Причиною цього може бути протест молоді проти узвичаєних норм, вічний конфлікт «батьки-діти», непорозуміння зі старшим поколінням, незадоволення дійсністю. Усе це сприяє появі негативно оцінних сленгових неологізмів і активному їх поширенню.

Кожна людина, не важливо, якого віку, має своє коло спілкування. Виходячи з інтересів тієї чи іншої групи і формується своя неповторна молодіжна культура

мови, сленг або жаргон. Жаргон (від французького слова *jargon*) – поєднання всіх особливостей розмовної мови, які з’являються в різних колах, об’єднаних однією темою – побут, робота, інтереси, діти. Молодіжний сленг і жаргон дозволяють висловлювати свою думку в дуже цікавій, іноді абсурдній формі. Найпоширеніші види молодіжного сленгу на сьогоднішній день – це жаргон учнів, солдатів, неформалів та інших груп, що мають спільні інтереси.

На думку старшого покоління, основним мінусом молодіжного сленгу є те, що він засмічує мову. Але мало хто замислюється про те, що така особливість мови сучасної молоді – це цікавий спосіб самовираження, який дозволяє розвивати фантазію. Також використання сленгу скорочує деякі довгі вирази, зовсім не змінюючи їх змісту.

Використання сленгу робить мову більш яскравою. Молодіжний сленг дозволяє дітям виражатися більш яскраво і емоційно, але при цьому культурно!

Отже, «Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам’ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність народу» (Олесь Гончар).

Тож, якщо ми задумаємося над словами Олесь Гончара, то зрозуміємо, що молодіжний сленг також є невід’ємною частиною нашого життя, де нове покоління будує своє майбутнє, свою країну, свою мову.

Москаленко А.В.

Науковий керівник: Сухоруков В.А.

НТУ «ХП»

ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ (2019)

Мова – запорука тривкої ідентичності нації, основа її етнокультурної цілісності. Однією з таких ознак є функціонування літературної мови в усіх сферах життя з точним, визначеним правописом.

Правопис – це еталон писемної літературної мови, яка, за слушним спостереженням Юрія Шевельова, є штучним витвором високорозвиненого суспільства, а не відтворенням почутого «з уст народу».

У 2015 – 2018 роках Українська національна комісія з питань правопису, до якої увійшли фахівці мовознавчих установ Національної академії наук України та представники закладів вищої освіти з різних регіонів України, розробила проєкт нової редакції Українського правопису. Після громадського обговорення його схвалено на спільному засіданні Президії Національної академії наук України та Колегії Міністерства освіти і науки України 24 жовтня 2018 року.

У сучасній редакції Українського правопису збережено підхід до мови як до знакової системи й суспільного явища. Правописна норма, з одного боку, ґрунтується на тісних зв'язках елементів сучасної мовної системи, що відображається на письмі, а з іншого боку, – на дотриманні мовної традиції і на залежності від неї.

Із 3 червня 2019 року почав діяти новий Український правопис. Від цього моменту рекомендовано застосовувати норми і правила нової редакції правопису в усіх сферах суспільного життя.

Тепер пишемо *архимандрит, архиєрей, архієпископ* тощо через *И* – поряд із попередніми *архімандрит, архієрей, архієпископ, архієрей*.

Назви сайтів та інших інтернет-сервісів пишемо тільки українською, з обов'язковим відмінюванням: твітер, гугл; мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія»; фейсбука, ютуба, імейла (із закінченням *-А, -Я* в родовому відмінку однини).

Тільки разом пишемо: віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіонка, ексміністр, експрезидент, контрадмірал, вебсайт, вебсторінка, преміумклас, максісукня, мідімода, мініспідниця, топменеджер, топмодель, лейбгвардієць, лейбмедик,

оберофіцер, оберлейтенант, оберпрокурор, штабскапітан, унтерофіцер тощо. Раніше слова з цими префіксами писалися через дефіс.

За новим правописом пишемо тільки окремо пів у значенні половина: пів аркуша, пів відра, пів години, пів літра, пів міста, пів огірка, пів острова, пів яблука, пів ящика, пів ями; пів Європи, пів Києва, пів України. Змінене написання компонента пів: запроваджене його написання іноді окремо, іноді разом – залежно від його значення; раніше він писався іноді разом, іноді через дефіс.

Слово священник тепер пишемо з двома Н, як і в інших словах зі збігом однакових приголосних на межі кореня і суфікса; раніше воно було фактичним винятком і писалося з одним Н. Слова проєкт, проєкція тепер пишемо через Є, як і в інших схожих випадках, на кшталт «траєкторія», що було запроваджене раніше; дотепер вони писалися через Е і були по суті винятками. Слово госпіс тепер пишемо з Г на початку (раніше було хоспіс); при цьому інші схожі запозичені слова залишилися через Х.

Це лише незначна частина зміненого правопису, проте з цими правилами українцям значно легше вживати українську мову на письмі правильно.

Сучасна українська мова – відкрита й динамічна. Змінюється словник, з'являються нові терміни в різних сферах суспільної комунікації, виникає потреба адаптації загальних і власних назв до раніше сформульованих орфографічних правил.

Отже, можна зробити висновок ,що сучасна українська мова дуже гнучка і, завдяки зміненому правопису в 2019 році, стала значно легшою при письмі.

Мяснікова Є.Д.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

СЛЕНГ ЯК «ФІЛЬТР» НОВОТВОРІВ

Сьогодні сленг увійшов у культуру, і люди використовують його щодня, навіть якщо вони не усвідомлюють, що використовують його. Але не весь американський сленг також є універсальним. Сленг часто припускає, що особа, яка використовує слова чи фрази, знайома з групою чи підгрупою слухача; його можна вважати відмінним фактором внутрішньогрупової ідентичності. Різний сленг використовується в різних культурах, популярних інтересах, професіях або місцях, де ви живете.

Сленгові вирази створюються в основному так само, як і стандартна мова. Як зазначено в енциклопедії Microsoft Encarta, яка зараз припинила свою діяльність, «вирази можуть мати форму метафор, порівнянь та інших образів мови». Крім того, зазначається, що «слова, які використовуються як сленг, можуть бути новими монетами, існуючі слова можуть набувати нових значень, вузькі значення слів можуть ставати узагальненими, слова можуть бути скороченими тощо. Однак, щоб вираз зберігся, він повинен бути широко прийнятий групою, яка його використовує».

Сленг за своєю природою швидкозмінний, підвладний моді, динаміці суспільно-економічного розвитку, без лексикографічної фіксації приречений на зникнення, оскільки сленгові номінації швидко з'являються і так само швидко зникають. Це доводить актуальність і доконечну потребу теоретичного й лексикографічного опрацювання сленгу, який останнім часом став одним з основних засобів спілкування молоді.

Сленг – це спосіб, за допомогою якого мови змінюються та оновлюються. Сленг, яким користується молодь сьогодні, повністю відрізняється від сленгу минулих десятиліть. Якщо раптом ви помітили, що молоде покоління стало розмовляти з вами невідомою мовою, не варто впадати в паніку. Найімовірніше, ви просто відстали від сленгу нового часу. І це можна виправити.

Як справедливо зауважила *Л. Ставицька*, «субстандартна лексика видозмінюється, розвивається, а відтак завжди актуальним буде її вивчення «тут і тепер», у ракурсі суспільнополітичної динаміки та мовної особистості у

вимірі соціолінгвістичних перемінних, а також оцінних, когнітивних і поведінкових аспектів».

Зазвичай іншомовні слова використовуються на позначення певних явищ, які не мають відповідників в українській мові, наприклад на позначення нової техніки та ін.. Подібні іншомовні слова швидко пристосовуються до літературної мови разом із предметом, який вони позначають.

Таким чином, сленг, будучи відкритою системою, постійно поповнюється новими словами, які відображають зміни в нашому житті, він є своєрідною школою словотворчості, мірилом дотепності мовців. Як тільки сленгізм стає загальновідомим, він або закріплюється в мові, або мовець швидко втрачає до нього інтерес і замінює його іншим, тому сленг можна вважати своєрідним «фільтром» новотворів.

Нагопелян М.П.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

Якщо поринути в історію, то можна побачити, що українці раніше мали лише імена, а прізвища з'явилися не так давно. Офіційною назвою вони стали лише у 14 – 15 столітті. Їх мали представники тодішньої суспільної верхівки. Також для оформлення документів купівлі, продажу майна чи його перехід у спадок стало недостатнім тільки імені, тому з'явилися прізвища, які частіше переходили від батька до сина. Серед основної маси населення України вони набули поширення тільки у 17 столітті.

Незважаючи на різноманітність прізвищ, можна прослідкувати за їх подібністю у джерелах утворення. У багатьох випадках основою слугувало ім'я батька, оскільки він був главою родини – Тимошенко, Петренко, Сидоренко, рідше – матері – Мотренко, Настенко, Химчук.

Історичні події також вплинули на походження прізвищ. При вступі на Запорізьку Січ козак мав змінити своє старе прізвище на нове, тому ця особливість породила немало колоритних прізвищ із гумористичним забарвленням, наприклад: Нагнибіда, Перебийніс, Майборода, Затулівітер та інші. Приблизно у той же час поетична творчість та художня література спричинили популяризацію прізвищ із суфіксами -енко, -єнко.

Мабуть одним із найпопулярніших джерел утворення слугували місце проживання та національність власника – Ляшко, Волинець, Загребельний, Бойко тощо.

Про людину могли знати за посадою, яку вона займала, або за справою, якою займалася. Скоріше за все, прізвища: Боярчук, Гетьман, Пушкар, Солдатенко з'явилися саме таким чином. Спостерігаючи за назвами, пов'язаними з ремеслами, можна також дізнатися корисну і цікаву інформацію про розвиток народного господарства того часу.

В основу таких особових найменувань як Малишко, Довженко, Кривоніс, Щербань, Горбатенко, Мовчун та ін. лягли індивідуальні ознаки власників (зріст, вага, фізичні вади, особливості характеру).

Деякі прізвища мають походження від жартівливих прізвищ пов'язаних з родом діяльності людини: Дубогризенко – тесля; Мукосієнко – мельник; Тягнишкіра – швець; Шклобой – скляр; Заплюйсвічка – паламар.

Отже, походження українських прізвищ дуже різноманітне і безумовно є джерелом вираження особливостей, колориту й оригінальності українського народу, традицій того часу, історичних подій, мови та культури.

Ничмоглод А.А.

Науковий керівник: Шокуров О.В.

НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність: в наш час це досі актуальна тема, тому що історія просто не може вас не дивувати: ти вчиш її, цікавишся, пам'ятаєш. Освіта-це те, чим ти займаєшся протягом усього життя. Історія освіти в Україні актуальна тим, що тісно пов'язана з долею та історією українського народу.

Ступінь дослідження проблеми: Багато істориків досліджували часи розвитку науки, були літописці тих часів, серед них можна згадати таких, як: І. Крип'якевич, С. Величко.

Мета дослідження: Розглянути роль освіти в історії України, її виникнення та поступовий розвиток.

Ступінь дослідження: Саме у часи Київської України-Русі починає вивчатися словесність, яка поєднувала у собі діалектику, поетику і риторику. Мережа шкіл княжої доби не обмежувалася Києвом, центром держави. Відомо, що 900 р. Нестор-Літописець здійснив подорож до Володимира-Волинського з метою «смотренія ради училищ і поставлення вчителів». Основою вищої науки у ці часи була грецька мова, на західноукраїнських землях вчили ще латинь та німецьку мови. Найвищим орієнтиром в освіті за Великокняжої України-Руси була візантійська освіта, яка спиралася на надбання багатьох поколінь і за своїм рівнем стояла чи не найвище в тогочасній Європі.

Бібліотека Софійського Собору або Ярослава Мудрого – це перша заснована бібліотека (1037 р.) Великий князь Київський Ярослав Мудрий вважається фундатором книжності, вченості і освіти в давній Україні-Русі. При правлінні Данила Галицького нормальним було знати 5-7 мов. Перші школи були утворені при кафедральних церквах, вчителями і вихователями ставало освічене духовенство. У 1576 р. на Волині в м. Острозі князем К. Острозьким була відкрита перша вища школа в Україні – Острозька Академія.

А потім вже з'явилися школи в таких містах, як Львів, Київ, Луцьк, Вінниця і т.д. Мова навчання в цих школах була рідна. Найчастіше в школах були богослужбні книги та Псалтир. Вивчали абетку, слова, читання, граматику, числа. В основному математику вчили тільки для того, щоб вміти лічити. В 1632 р. постала Києво-Могилянська Академія в Києві.

П. Могила, який був основним ініціатором реформи вищої школи, прийняв структуру і організацію єзуїтських шкіл, які тоді стояли найвище у Європі. Навчання відбувалося в семи класах: 1. Інфіма; 2. Граматика; 3. Синтаксима; 4. Піїтика; 5. Риторика; 6 і 7 – філософія. 8 – 12. Богословські науки. У 1661 р. було створено Львівський університет у складі філософського, юридичного, медичного та теологічного факультетів. Другою ознакою реформи української освіти у XVI – XVII ст. стала її латинізація. Латинська мова широко вживана в Речі Посполитій, з якою тісно пов'язана Україна. Третьою ознакою реформ в українській освіті доби козаччини була різноманітність форм та типів шкіл. Видатних людей є безліч, деяких з них я можу відокремити. Це такі люди, котрих ми всі знаємо: Юрій Дрогобич, Павло Русин, Памво Беринда, Інокентій Гізель, Стефан Яворський і т. д. Вони внесли багатий, розвинутий вклад в життя освіти в Україні.

Висновок: Отже, освітня система в Україні була багаторівневою через те, що функціонували середні, спеціальні, вищі школи, академії, університети. Головною функцією усього цього було навчити суспільство мови, читання, рахунку. Класична українська освіта має давні традиції і принципи, які сформувалися з часів Великокняжої України-Русі та розвинулися й набули нових форм за часів Козацької держави. Освіта буде розвиватися далі, історія йтиме вперед.

Олександрова Л.О.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лексика української мови постійно поповнюється, зокрема новими поняттями з багатьох мов світу, тому в нашій мові використовується велика кількість іншомовних запозичень. Деякі з них давно вживаються і сприймаються як

власні, наприклад, назви понять в різних галузях (назви тварин, рослин, мінералів, хімічних елементів та сполук тощо), а інші – для позначення тих наукових понять, які не мають еквівалентів в українській мові.

На сучасному етапі англійська мова залишається основним джерелом поповнення й термінологічної лексики різних наук, а найбільше англіцизмів запозичують економічна сфера (бартер, лізинг, офшор, тендер), інформаційні технології та обчислювальна техніка (джойстик, Інтернет, сканер, модем, чат), медицина (ліфтинг, коронарне шунтування), мистецтво (андеграунд, рок, перформанс, ремейк, фентезі), модельний бізнес (кардиган, легінси, топ), спорт (бодібілдинг, пейнтбол, сноуборд, фрістайл).

Технічна термінологія охоплює насамперед назви тих машин, пристроїв, апаратів всіх галузей виробництва, організацій, будівництва, транспорту, зв'язку та інших господарських галузей, що мають нині широке застосування – це й загальнонаукові поняття, що вживаються майже в усіх галузях діяльності людини та мають у своєму арсеналі слова грецького та латинського походження: аналіз, закон, концепція, теорія, функція; загальнотехнічні – грецького та латинського походження: апаратура, провід; німецького: цех; французького – ремонт; вузькогалузеві, що передають поняття певної галузі, наприклад, математичної, де також є терміни грецького та латинського походження: циркуль, гіпербола та інші.

Останнім часом стрімко поповнюють українську термінологію іншомовні терміни, зокрема інтернаціоналізми внаслідок науково-технічного прогресу в усіх наукових галузях, сфері культури, розвитку міжнародних контактів між носіями різних мов. Наприклад, до природничої термінології входять іншомовні терміни всіх наук саме природничого циклу, зокрема фізики, математики, хімії, які є загальноспеціалізованими та використовуються не тільки у спеціальній літературі, а також у науково-популярних виданнях.

У галузі біологічних наук крім загальнонаукової термінології (дарвінізм, генетика тощо) подаються родові та видові поняття назв тих тварин і рослин, які можуть зацікавити і вчених, і спеціалістів інших галузей.

У галузі геолого-мінералогічних наук наведено зокрема іншомовні назви найважливіших гірських порід, мінералів і інших корисних копалин.

Отже, застосовувати іншомовні терміни у професійній діяльності фахівця необхідно розумно та зважено. Запозичення з інших мов є актуальним питанням і сьогодні. Але, використовуючи іншомовних термін, треба для себе з'ясувати, якому слову краще віддати перевагу – українському чи запозиченому (відсоток – процент).

Петренко В.Є.

Науковий керівник: Снігурова І.І.

НТУ «ХП»

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На мій погляд, українська мова на сьогоднішній день набирає своєї найбільшої популярності, стає більш вживаною та цікавою, тому зараз дуже важливо говорити про це, щоб ця хвиля широковідомості зростала й далі.

Безумовно, цьому різкому стрибку значущості української мови сприяв закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що був підписаний 2019 року. Саме після цього моменту українське суспільство почало використовувати рідну мову частіше. Телебачення відмовилося від транслявання іншомовних каналів, радіо збільшило обороти українських пісень. Так, це спричинило стрес у деякої частини населення, але зараз вся Україна вдячна цьому закону, бо ми вдихнули в нашу рідну мову друге життя.

Завдяки змінам щодо мови у 2019 році наші зірки почали випускати пісні українською, які набирають шаленої популярності навіть поза межами країни. Українські фільми виходять у прокати та користуються неабияким успіхом серед глядачів різного віку.

Також унаслідок цього закону українські науковці посприяли вже всім відомому поширенню українського правопису, що вкотре доводить те, що наша

мова є багатогранною, величною та має змогу розкриватися з кожним століттям все більше й більше.

Нам, сучасній молоді, залишається найголовніше – підтверджувати швидкий і неспинний розвиток української мови, постійно вивчати її, поширювати серед українців і не тільки. Щоб ніхто не мав змоги сумніватися в тому, що наша рідна мова має красивий початок, і ніколи не буде мати кінця.

Петухова А.А.

Науковий керівник: Сабадир Г.І.

НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКА МОВА СЬОГОДНІ

Українська мова – одна з прадавніх слов'янських мов і є рідною для десятків мільйонів людей. В Україні 72,7 відсотка становлять українці – корінні її мешканців.

Впровадження української мови як державної у публічній сфері не було до кінця послідовним і не супроводжувалось системними заходами спрямованими на подолання деформованої мовної ситуації. Як за президентства Л. Кравчука, так і за президентства Л. Кучми та В. Ющенко українська влада не спромоглася розробити і здійснити ефективну програму мовного планування, створити дієвий механізм відродження і підтримки української мови.

Кожний народ – творець своєї рідної мови. Для українців рідна мова – мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. Згадаймо слова В. Сосюри: «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема». Рівень розвитку рідної мови є джерелом духовного розвитку народу. Належний рівень мовної культури є свідченням розвинутого інтелекту людини, її вихованості.

Погано, коли загострюється мовна проблема. Але ситуація стає небезпечною, коли мовну проблему поширюють за її межі. Про небезпеку для української

мови треба говорити в повний голос поки не пізно. Громадяни кожної держави мають мовні обов'язки, що полягають у захисті та збереженні рідної мови. Захист рідної мови - найприродніший і найпростіший, найлегший і найнеобхідніший спосіб національного відродження і самоутвердження. Володіння рідною мовою – не заслуга, а обов'язок справжніх патріотів. Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує толерантне спілкування людей, облагороджує їхні стосунки, сприяє підвищенню загальної культури як окремої людини, так і суспільства в цілому. Таким чином, сучасна українська мова потребує уважного до себе ставлення. Пам'ятаючи про тенденції розвитку сучасної мови, вчені радять звертати увагу насамперед на природність її розвитку, на давні форми, властиві нашій мові.

Пітеров М.

Науковий керівник: Кринець О.М.

НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СЛЕНГУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Поширеним явищем сучасної української мови є молодіжний сленг. Майже кожна людина від 12 до 30 років використовує його у спілкуванні, тому вважаємо актуальним дослідити його походження та сучасний стан.

Термін «сленг» вперше з'являється у 18 столітті. Слово датується 1756 роком у Великому оксфордському словнику в значенні низька, вульгарна мова. А з 1801 року застосовується стосовно будь-яких професійних чи соціальних груп.

Літературознавча енциклопедія у двох томах подає таке визначення сленгу: «Ненормативна лексика, різноманітна семантично й стилістично, притаманна мовленню певних соціальних прошарків чи фахівців».

Аналіз сучасних лексикографічних праць демонструє, що є принаймні два основних визначення слова «сленг»: 1) особлива мова підгруп чи субкультур суспільства; 2) лексика широкого вживання для неформального спілкування.

Слід зазначити, що друге значення в сучасній лексикографії переважає перше. Сленг посідає проміжне місце між загальноживаними словами і виразами для неформального спілкування, а також лексикою вузьких соціальних груп.

Сучасний сленг – це, головню, мова підлітків та молоді, що містить у собі багато специфічних слів, які використовуються в напівзакритих групах людей, так наприклад з тюремного жаргону до молодіжного були запозичені такі слова, як *кінеж* (активність), *повестися* (довіритися), *наїхати* (висунути претензії).

Слова, що колись вживалися лише у колах окремих субкультур та контркультур, також влилися в сучасний молодіжний сленг. Зокрема словниковий запас хіпі складається з англіцизмів, які замінюють питомі українські слова: *флет* – квартира, *бег* – сумка, *шузи* – черевики, *сейшн* – концерт, вечірка, *дрінк* – випивка. Іноді англіцизми позначають нові поняття, наприклад, *олдовість* – іменник від слова *old* – хіпі зі стажем, *чувак* – звернення до хіпі чоловічої статі.

Однією з ознак сленгу є його швидка мінливість, яка пояснюється постійною зміною поколінь, а також впливом інших чинників, зокрема популярності Інтернет-ресурсів.

Сучасний сленг активно змінюється завдяки вільному Інтернет-простору, що відкрився для молоді на початку ХХІ століття, та надав можливість спілкуватися з однолітками з інших, зокрема англійських країн, а також познайомив молодь з культурою англійського сленгу, що проходив мовну трансформацію і поповнювався новими модними словами вже українського Інтернет-сленгу.

Отже, сленг, виникнувши як низька, вульгарна мова, у сучасному житті являє собою суміш жаргонів та лексики напівзакритих кіл людей, англіцизмів та Інтернет-термінів, а також має здатність швидко змінюватися у результаті появи нових слів та зникнення старих.

Погорєлова Я.В.

Науковий керівник: Цимбал С.В.

НУБіП України

МЕТОД ФОНЕТИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Пам'яті так чи інакше підпорядковані всі сфери діяльності людини, у тому числі її професійна діяльність. Вона відповідальна за загальний інтелект, межі мислення та уяви, успішність та продуктивність. Метод фонетичних асоціацій (МФА), або метод Аткінсона, ґрунтується на особливостях механізмів запам'ятовування і тому є вкрай ефективним у мовній підготовці.

Наразі система освіти потребує пошуку нових, більш якісних та порівняно простіших форм, методів та прийомів навчання. Сучасна освіта направлена на підготовку студентів не тільки до пристосування, але й до активного освоєння ситуацій соціальних змін. Особливе місце у цьому посідають заняття, що стимулюють мовне спілкування та формують прагнення до вивчення іноземних мов, творчий потенціал та уяву. Оскільки творчість – це діяльність, котрій підкорені всі форми і види діяльності, пам'ять та уява – її інструменти.

Якби людина могла швидко і легко запам'ятовувати нові слова, вивчати іноземні мови було б набагато простіше. Саме тому даний метод не можна ставити в один ряд з традиційними методами або використовувати його як основний, оскільки він направлений виключно на вивчення іноземних слів і не стосується поставлення правильної вимови. Однак його не слід недооцінювати. В сукупності з основними методами вивчення іноземних мов він дозволяє вивчити більше лексичних одиниць за меншу кількість часу.

Даний метод базується на тому, що в різних мовах трапляються слова або частини слів, що мають схоже звучання, але різне значення. Загалом, до іноземного слова потрібно підібрати співзвучне знайомою мовою, а потім скласти сюжет з перекладу і співзвучного слова. На цьому моменті слід

зосередити увагу, оскільки асоціативний метод потребує яскравості, нестандартності та незвичності асоціативних образів для ефективнішого запам'ятовування, оскільки пам'ять працює за ланцюгом складних асоціацій.

При використанні методу необхідно враховувати наступне: пам'ять здатна сприймати обмежену кількість одиниць інформації, а короткочасна пам'ять існує не більше 30 секунд. Також важливо розуміти, що слово переходить в довгострокову пам'ять не повторенням, а за допомогою сюжетних картинок. Загалом потрібно розуміти, що в пам'яті є як особливості, правильно скориставшись якими можливо покращити показники запам'ятовування та успішності, так і певні обмеження.

Застосування асоціативного методу для покращення якості знань потенційно може мотивувати студентів до вивчення іноземних мов, а його уміле використання здатне формувати загальні та професійні навички спілкування, що вкрай важливо для успішної комунікації. Він підходить для запам'ятовування порівняно великого об'єму слів і фраз. Метод слід комбінувати з іншими способами, поступово впроваджуючи в освітній план.

Хотілось би також відмітити, що методика навчання іноземним мовам завжди була орієнтована на пошуки найбільш раціонального методу. Саме тому метод фонетичних асоціацій був створений на основі натурального методу, що полягає в імітації готових зразків та їх неодноразовому повторенні і відтворенні по аналогії з вивченим.

Пономарьова М.А.

Науковий керівник: Заверющенко М.П.

НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Дослідження молодіжного сленгу як мовного явища в наш час є доволі актуальним і цікавим, адже це один із самостійних різновидів національної

мови, який певною мірою відображає культуру, освіту та стан розвитку суспільства. Сьогодні він контролюється маскультурністю й вражає всі типи молодих людей.

На українській молодіжній сленг найбільший вплив мають запозичення з інших мов, наприклад, англійської, російської, німецької, арабської тощо. Можна визначити кілька причин, чому молодь використовує сленг. Досить часто в спілкуванні його використовує не лише для передання якоїсь інформації, а й для вираження власних поглядів, світогляду, певним чином вираження своєї особистості. Окрім того, сленг – це ще й спосіб приєднатися до команди.

Так, дослідники Н. Лебедев і С. Дяченко зазначили, що молодь, як наймобільніша соціальна група, активно вживає англійські запозичені слова. Це можна пояснити тим, що молоді люди дивляться, наприклад, фільми, телешоу, телепередачі англійською мовою. Саме з них часто й відбуваються запозичення. На підтвердження цієї думки можна навести такі приклади: *ОК, соррі, хай, бай, френд, бестовий, він-персона, юзер, піпл, гайс, тічер, кул, крейзі*.

У міжособистісному спілкуванні певних кіл можна почути велику кількість українських сленгових виразів. Це створює емоційну атмосферу, яка зближує людей і дозволяє висловити своє ставлення до події чи явища, що обговорюється. Сленг також може використовуватися для опису ситуацій та вражень у сатиричний спосіб, наприклад: *рофл-жарт, лузер-невдаха, шльоцик-злегка дивакувата людина, ЛОЛ-дуже смішно, лажя-помилка, крінж-сором, фейл-невдача, угар-сміховиння*.

Останнім часом ЗМІ почали використовувати жаргонну номінацію, щоб залучити молодь до аудиторії. Це підтверджує, що сленг, як форма молодіжної культури, має величезний вплив на людей різного віку. Але сленг існує не тільки в ЗМІ, а й, скажімо, у літературі.

Учені вважають, що автори використовують сленг як спосіб показати «складність» своєї мови та продемонструвати особисту творчість. Крім того,

цей вид техніки можна використовувати як особливість того чи іншого зображення. Серед сучасних українських письменників, наприклад, виділяються Сергій Жадан, Світлана Пиркало, Оксана Забужко, Олександр Ірванець та інші. Як засіб стилізації сленг у своїх творах використовували також Іван Франко, Володимир Винниченко, Іван Котляревський.

Таким чином, можна сказати, що молодіжний сленг по суті є невід'ємною частиною будь-якої мови, а його існування свідчить про те, що мова є динамічною системою, яка продовжує існувати й розвиватися. Але питання щодо користі використання сленгу в нашому житті залишається невирішеним.

Похвалітова Д.Д.

Науковий керівник: Заверющенко М.П.

НТУ «ХП»

НЕДОЛІКИ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Протягом всього існування в людей присутня потреба розуміти один одного, навіть розмовляючи різними мовами, тож бути поліглотом завжди було вигідно, зручно, престижно й необхідно, щоб відчувати себе вільним будь-де та з легкістю руйнувати мовні бар'єри. Але у наш час, коли суспільство активно намагається полегшити собі життя, доволі очевидною є поява великої кількості різноманітних онлайн-перекладачів, задля перетворення перекладання на швидкий та зручний процес, бо кількість іншомовної інформації в медіапросторі лише збільшується, що обумовлено легкістю й швидкістю її обміну, особливо в текстовому вигляді. Проте слід пам'ятати: кожна розробка має пройти далеко не один етап удосконалення та доопрацювання, тож тема недоліків у даному випадку досі є дуже актуальною через популярність подібних програм і сервісів, яка невпинно зростає.

Якщо ж говорити про значущість порушеної проблематики, варто розуміти, що в науковому житті ХХІ сторіччя кожен день відбуваються важливі відкриття

або висуваються нові гіпотези, через що виникає необхідність мати швидкий, надійний та позбавлений недоліків, що породжують непорозуміння, спосіб обміну інформацією серед науковців з усього світу. Також це стосується усіх інших користувачів, які покладають надії на механічний переклад під час вивчення іноземної мови, ділового або особистого листування та подорожей.

Новизною роботи є розгляд і аналіз недоліків онлайн-перекладачів та пов'язаних з цим проблем з точки зору їх активного користування. Серед переваг відразу можна зазначити легкість у використанні, зручність та швидкість, наявність великої кількості мов для перекладу. Однак, незважаючи на всю незрівнянність онлайн-сервісів, використати машинне перекладання для отримання літературного перекладу цілих текстів не можливо, з цим впорається лише професійний лінгвіст.

Звичайно, автоперекладачі можуть швидко впоратися з завданням, проте не здатні врахувати всі тонкощі та нюанси тексту, тож слід зазначити, що не будь-який матеріал можна перекласти таким чином.

По-перше, через багатозначність слів: у будь-якій мові одне й те саме слово має кілька значень, а принцип онлайн-перекладачів такий, що вони підставляють значення слів, які найчастіше вживаються, проте це не завжди буде необхідний варіант. По-друге, у кожного народу існують відмінності в розмовній мові порівняно з літературною, професійний та тематичний сленг, діалекти, безліч ідіом та сталих виразів, тому переклади важливих документів, художньої літератури, вузькоспеціальних текстів краще довіряти фахівцям. Заради справедливості, варто зауважити, що сьогодні в хороших онлайн-перекладачах є правильні варіанти і для розмовних слів та виразів, і для ідіом, але, звичайно, не для всіх. По-третє, часто відбувається некоректний переклад складних речень, довгих мовних конструкцій, що призводить до подальшого непорозуміння та неточності перекладу. По-четверте, через відмінності в граматичних мовних нормах, наприклад, у відмінюванні іменників та часах дієслів, часто трапляються серйозні граматичні помилки, що унеможливають адекватне сприймання перекладеної інформації.

Отже, цінність онлайн-перекладачів, безумовно, не можна применшувати, але й перебільшувати також не варто, безперечно, цей винахід нової епохи – потрібний та корисний. Сервіси даного типу вдосконалюються з кожним днем і постійно поповнюють свій лексичний запас, тож можна припустити, що в подальшому над ними продовжиться робота та врешті-решт набагато легше досягти якісного перекладу буде можливим за допомогою машинного перекладання.

Сімоненко І.Д.

Науковий керівник: Снігурова І.І.

«НТУ ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Національна мова кожної країни має постійний розвиток, формування та життя. Її дослідження, напевне, найактуальніше на даний час, адже мова продовжує еволюціонувати.

Окремим відгалуженням будь-якої національної мови є соціальний діалект, різновидом якого є молодіжний сленг. Важливим чинником у формуванні сленгу є однакові інтереси в людей, які створюють різновид цієї нелітературної форми спілкування. Зазвичай це невдоволення існуючими зворотами, наявність бідного лексикону, прагнення вразити суспільство, досягнення певного комічного ефекту, бажання створити власний експресивний стиль мовлення. Молодіжне спілкування людей, у якому беруть участь різноманітні категорії молоді, певною мірою демонструє рівень освіченості, розвиток суспільства, які контролюються масовою культурою.

Нині масштабний вплив на розквіт молодіжного сленгу має комп'ютеризація. Передача певного сенсу, ідеї, образу при появі комп'ютерних технологій отримала нові можливості. Саме за рахунок цього інтернет-сленг проникає в молодіжну мову.

Молодіжною сленговою лексикою є здебільше неологізми. Вони формуються та змінюються разом зі змінами в суспільстві. Питання молодіжного сленгу розглядали відомі мовознавці такі, як: Л.С. Бурдін, Ю. Василенко, В.Д. Жураховська, І.Р. Гальперін та інші. Походження деяких слів молодіжного сленгу зрозуміти досить легко. За свідченням Л.С. Бурдіна, лексика загального сленгу цілком складається зі слів, що раніше належали якому-небудь жаргону. Так, наприклад, не становить труднощів пояснення таких слів, як *парогуль* (людина, яка пропускає заняття), що складається з двох основ – *пара* та *гуляти*; *вангувати* (передбачати), яке має за основу інформацію про велику провидицю всіх часів Вангелію, яка передбачала події у світі.

У системі молодіжного сленгу виділяються синонімічні ряди, елементами яких є слова кримінального жаргону. Для них не властива змістова цінність. Наприклад, у молодіжному мовленні слово *чувак* (чоловік, хлопець) може вільно переосмислитися на такі одиниці: *кент* (у кримінальному світі це слово має значення «товариш»), *дядя* («начальник в'язниці»), *субчик* («браконьєр»). Такі запозичення можна легко пояснити здатністю кримінального жаргону проникати в мовлення інших соціальних верств, зокрема до розмовної мови підлітків. Можливо, такі запозичення в молодіжному сленгу мають важливе значення, але необхідно пам'ятати про те, що їх надмірне вживання призводить до збіднення рідної мови. Ми повинні поважати традиції літературної мови та вживати ці вирази тоді, коли вони будуть доречні.

Отже, молодіжний сленг – це досить поширене явище на сьогодні. Подальші перспективи наукових досліджень у цьому напрямку можуть полягати в детальному вивченні лексичних прошарків сленгу, знаходженні елементів мовного сленгу, які проникають до літературної мови, а які вже вийшли із загального вжитку.

Сорока Е.О.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

СЛЕНГОВИЙ ТА МОВНИЙ ОБМІН СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Як сказано в Академічному тлумачному словнику, «сленг – це жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення».

Найбільш розповсюдженим і актуальним на даний момент є сленг, утворений від англійської мови, бо поза всякими сумнівами сучасній світ перебуває під безпосереднім впливом англійської мови.. Якщо уважно простежити шлях слова від самого зародження в англійській мові та до самого переходу в сленг, можна зрозуміти, що сленг в англійській слугує задля полегшення адаптаційних процесів англійської термінології. Сленг допомагає прискорити цей процес, коли мова намагається встигнути за потоком інформації. Ось декілька прикладів, що ми змогли зібрати опитавши студентів першого курсу: *краш*, *крашиха* – людина, яка дуже подобається; *крінж* – щось соромне, *шипперити* – представляти, уявляти відносини між персонажами, кумирами, знайомими, займатися звідництвом. Багато з опитаних зізнається, що всі ці слова почули від знайомих, тож напевно не знають, звідки вони походять.

Складність дослідження сучасного розмовного мовлення пояснюється сукупністю чинників екстралінгвального та інтралінгвального характеру. У спонтанному мовленні запозичена лексика зазнає істотних семантичних, морфологічних і словотвірних модифікацій на українському підґрунті, що й зумовлює її специфіку та особливість. Тому слід брати до уваги здатність сленгу до видозміни, трансформації на ґрунті україномовної комунікації.

Для розуміння новоутвореного сленгу англійського походження широко розповсюджені портали та мовні проекти, що дозволяють впевнено «юзати» нові

слова та мати можливість «флексити» своєю обізнаністю в «зумерських» темах. Але не варто забувати, що «чекати» ці портали прийдеться часто.

З іншого боку варто відмітити зворотний процес – поширення саме народного українського сленгу серед іноземців та його просування в інтернет-просторі.

Наприклад, **Ne tryndy** – це освітній онлайн-проект в Instagram, який навчає іноземців вже українському сленгу, або як кажуть самі засновниці «teaching foreign folks базарити». Заснували проект американка, волонтерка Корпусу Миру в Україні Кетрін Фітч та філологиня англійської мови Тетяна Сень. Ідея для Ne tryndy виникла в англomовному таборі, вони намагались пояснити різні молодіжні слова та вирази, що поширені в Україні. Для цього навіть провели майстер-класи, аби всі вивчили найважливіші приклади сленгу української мови. Кожен охочий може допомогти проекту та запропонувати свій власний вираз українського сленгу. Запропонувати свій власний варіант можна в особистих повідомленнях Ne tryndy в Instagram.

Проект допомагає пізнати реалії сучасного українського сленгу в розважальній формі та насолоджуватися поглибленням в особливості українського менталітету. Цей проект зазнав неабияких успіху та інтересу в студентів-іноземців, які вивчають українську мову. Хоч цей контент не можна вважати літературною мовою, але він представлений у формі розповсюджених виразів, що використовує саме українська молодь на даний час.

Ne tryndy отримав підтримку та схвалення від таких відомих українських онлайн-видань як Na chasi, підкасту «Сторітелінг», KYIV Post, Всеукраїнської радіостанції - Радіо НВ, Радіо Промінь та навіть ТСН, блогерів та *популяризаторів української мови*.

На даний момент українська молодь підтримує та сприяє розвитку таких програм. Бо саме такі сміливі та такі потрібні в наш час проекти, як Ne tryndy, дають змогу покращити мовну ситуацію в Україні та запобігти її мовно-культурної експансії. Хоча у старшого покоління сленг викликає різні реакції: хтось приймає та навіть намагається розібратися, а хтось вважає його «ганьбою

рідної мови». Але як би там не було, сленг відображає сучасні реалії та є і буде в ужитку молоді усіх часів.

Суханова Г.І.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сьогодні актуальність занепокоєння станом української мови є очевидною, оскільки всі знають, що мова – ДНК нації, а Україна, не зважаючи на її незалежний статус вже протягом 30 років, досі перебуває на етапі самоствердження як цілісної держави. Такий невтішний висновок пов'язаний із пострадянською ситуацією, що призвела до конкуренції двох мов: української та російської, в одному національному просторі.

Українська мова – закріплена законодавством державна мова в Україні, уживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах й організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку й інформатики тощо.

З історії відомо, що використання державної мови лише в офіційних справах і на території окремої етнічної групи з її одночасним втрачанням позицій в інформаційній, просвітній, культурній та соціальній сферах призводить до мовного й культурного сепаратизму, які згодом переродяться в політичний конфлікт. Тому її захист і розвиток повинні бути невід'ємною складовою державної політики, що має відобразитися і в законодавстві країни.

З такою метою 25 квітня 2019 року у Верховній Раді України було ухвалено закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Він не виконується ідеально, та все ж таки вже суттєво покращив становище української мови в багатьох сферах публічного життя: у державному управлінні, ЗМІ, у галузі освіти, науки, культури, реклами, послуг тощо.

Проте закон взагалі не регулює приватного спілкування і є доволі гнучким щодо застосування інших мов поряд з українською. В окремих регіонах широко вживаними є румунська, угорська, польська, кримськотатарська, єврейська та інші мови.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року українці становили 77,8 % населення України, тоді як українську мову визнало рідною лише 67,5 %. За зведеною таблицею опитувань Research & Branding Group станом на кінець 2020 року, українську мову вважали рідною вже 73 %, спілкуються вдома переважно українською 53 % громадян України, російською – 29 %, і українською, і російською – 15 %, іншою – 3 %.

Остання з наведених статистик свідчить про те, що в нашого народу існує дисбаланс між розумінням мови як символу ідентичності, з одного боку, та засобу спілкування, з іншого. Влучно з цього приводу висловився іспанський політик Хосе-Марія Арце: «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає». Тобто основним фактором збереження й розвитку мови є застосування її у щоденному спілкуванні.

Та все ж таки, проаналізувавши дані опитувань за останні 10 років, можна зробити висновок, що в Україні помітно побільшало української мови – як у публічних сферах, так і в приватному спілкуванні, адже ці речі пов'язані. На додачу, українці продемонстрували неочікувану для багатьох скептиків підтримку нового Закону, розуміння його актуальності та готовність до виконання його заходжень.

За цивілізованої ситуації питання української мови на тридцятому році незалежності країни не мало б створювати якихось невдоволень зі сторони українців. Але всім відомо, що проти України ведеться гібридна війна. І в такій складній ситуації дуже важливою є відповідна реакція як громадян, так і Уповноваженого із захисту державної мови, органів самоврядування. Треба покласти край штучному поширенню мови сусідньої країни в публічному просторі.

Отже, можна зробити висновок, що процес упровадження української мови в усі сфери суспільного життя розпочався і неминуче змінить майбутнє України на краще. Державне управління зобов'язане забезпечувати відповідні сприятливі умови для її поширення. За таких обставин українська мова швидко досягне свого апогею.

Тимошевська К.О.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ

Основу сленгової молодіжної лексики становлять неологізми, які формуються і змінюються разом зі змінами в суспільстві. Багато лексем молодіжного сленгу дублюють поширені в інтержаргоні одиниці без будь-яких трансформацій: *шари*, *моргала*, *баньки* (очі); *лимон* (мільйон грошових одиниць); *стріляти* (просити) та ін. Подібні слова є досить поширеними і завойовують позиції, через те, що мають яскраво виражене іронічне забарвлення, а це притягує молодь, адже володіти добрим почуттям гумору – це «модно», «класно» і «хіпово». Власне, почуття гумору допомагає підліткові виділитися з загалу та підкреслити свою особистість.

Англійська мова все більше розповсюджується у нашому житті, тому просто неможливо оминати таке явище, як молодіжний сленг, що впливає на формування нових лексем.

Лексеми, які утворились від англійських слів, є результатом їхньої невдалої інтерпретації. Наприклад, слово *крейзі* (божевільний) – часто трапляється у мовленні сучасної молоді та є прямим запозиченням із англійської *crazy* зі збереженням значення. Подібно утворились слова: *спікати* (англ. *speak*) – говорити, *беґ* (англ. *bag*) – сумка та ін.

Можна виявити не лише англійські запозичення, але і німецькі: *авсвайс* – посвідчення, *ахтунг* – увага, *варум* – чому, *вассер* – вода; арабізми: *кайф* – задоволення *кайфувати* – насолоджуватись.

Комп'ютерний сленг лаконічний, буває скороченнями та своєрідною символікою. Спостереження за середовищем людей, чия професія пов'язана із використанням комп'ютерів і мережі Інтернет, показують, що саме в цій сфері відбувається найбільш активне створення неологізмів, до того ж існують всілякі граматичні, фонетичні та графічні інновації.

Однією із причин виникнення такої «мови» вважається її виключна місткість, коли трьома-чотирма специфічними словами можна передати чималий абзац літературно опрацьованого технічного тексту. Завдяки винятковій простоті «мови» призвела до «припливу» користувачів, що виконували подвійну функцію: по-перше, передавали нові поняття в комп'ютерний сленг, по-друге, сприяли проникненню останнього в загальноповсякденну мову. Отож слово *шутер* (гра-стрілялка) бере початок від англійського *shoot* – стріляти; лексема *квакати* (грати в комп'ютерну гру *Quake*) пішла від назви гри; англійське дієслово *crack* (розколювати) стає дієсловом *крекнути*, а *hack* (розбивати) – *хакнути*. Під впливом народної етимології програми для зламування отримали жартівливу назву *крякали*.

У молодіжному мовленні слово *чувак* (чоловік, хлопець) може вільно замінятися такими одиницями: *кент* (у кримінальному аргі дане слово має значення «друг»), *дядя* («начальник тюрми»), *субчик* («бракон'єр», «звідник»). Таке запозичення можна пояснити здатністю кримінального жаргону проникати в мовлення інших соціальних верств, зокрема до розмовної мови підлітків.

Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Наприклад, *базар* у літературній мові – торгівля на відкритому місці, у молодіжному мовленні це слово має зовсім інше значення, а саме – мовлення; дієслова:

заплювуватись, грузити, кінчатися, стріляти, висіти мають цілком розбіжне значення у літературній та сленговій мовах.

Ще один із прийомів– це заміна слів їх синонімами, що мають не зовсім доречний смисловий відтінок. Наприклад, замість словосполучення: «іди сюди» вживається: «*мандруй сюди*», «*мігруй сюди*», «*крокуй сюди*» тощо.

Активно використовуються суфікси, такі як: -ха – *депресуха, класуха*, -юк – *сидюк*, -ло – *хавало, хлебало*. Трапляються і здрібніло-пестливі суфікси: *телик* – телевізор, *велик* – велосипед, *хом'ячок* – комп'ютерна мишка. Характерним для сленгу є закон економії мови: *маг* – магнітофон, магазин; *комп* – комп'ютер; *фізра* – фізкультура.

Тихенька І.В.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

ТРУДНОЩІ В РОБОТІ З ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧАМИ

В епоху глобалізації та інтенсивної інтеграції онлайн-перекладачі набирають все більшої популярності в найрізноманітніших сферах життя. Як показало дослідження Британської ради, у віковій категорії «16 – 34» дві третини респондентів, перебуваючи в чужому мовному середовищі, користуються мобільними програмами для перекладу. І це не дивно, адже сервіси електронного перекладу дозволяють швидко й безкоштовно передати зміст тексту оригіналу будь-якою мовою, не потребуючи при цьому знань з боку реципієнта. Проте вони мають низку проблем та недоліків, які суттєво впливають на якість отриманого тексту та визначають основні шляхи для покращення подібних сайтів з метою отримання найкращого результату перекладу.

Перш за все це неможливість роботи сервісів в режимі офлайн, тобто без мережі Інтернет. Зважаючи на те, що із 100 домогосподарств України у

середньому забезпечено фіксованим доступом до мережі Інтернет лише 52,4, цей недолік є досить суттєвим.

Найглобальнішим недоліком онлайн-перекладача є невпорядкованість граматичним, стилістичним і лексичним нормам. Особливо яскраво це простежується при перекладі з різних мовних груп, наприклад, українсько-японською.

Наступною розповсюдженою проблемою сервісів онлайн-перекладу є неможливість точного відтворення сталих виразів, фразеологізмів, термінів та ін. Наприклад, відомий український вираз «Теревені правити», який має на увазі говорити дурниці чи нісенітниці перекладається російською як «прочь править», а англійською – «tereveni to lead». Ці два відповідника втрачають головну думку, а друге так взагалі не може перекласти слово «теревені». Причому в російській мові є відповідник – «языком мести», що передає той такий же сенс, проте в онлайн-перекладачі зустріти його неможливо. Цей недолік торкається також сленгу та діалектизму. Прикладом може слугувати англійське сленгове слово «peanuts», що означає маленьку зарплату, дріб'язок, притому що Google Перекладач перекладає його українською як арахіс.

Наступна проблема полягає у невмінні електронного перекладу відрізнити омографи (слова, які збігаються у написанні, проте різняться у вимові та значенні). Наприклад, український іменник «мати» Google перекладає як «have» (дієслово у значенні «володіти»).

Отже, безсумнівно, системи онлайн-перекладачів є досить популярними та потрібними у нашому світі, хоча і мають певні недоліки до яких відносяться: допущення помилок на лексичному, граматичному, морфологічному, синтаксичному, фразеологічному та стилістичному рівнях мови; неможливість офлайн-перекладу (у більшості); відсутність розуміння сленгу та діалекту; невміння зберігати віршовану форму та розрізнити омографи. Проте варто відзначити, що алгоритми машинного навчання у додатках для перекладу постійно допрацьовуються. Вони звіряються з попередніми запитами, беруть до уваги контекст, у якому те чи інше слово раніше використовувалося, і

підбирають найдоречніше його значення. Наприклад, у 2018 році компанія Microsoft за допомогою глибоких нейронних мереж та статистичного машинного навчання створила штучний інтелект, який переклав публікації з китайської мови англійською на рівні професійних перекладачів. Для покращення якості Google Translate необхідно застосовувати корпуси паралельних текстів і колекції пам'яті перекладів, а щоб створити зв'язний текст перекладу, програма повинна мати чітке уявлення про граматичну структуру речення у кожній мові, що склалося з масиву виконаних раніше перекладів. Однак навіть розвинені онлайн-перекладачі вимагають остаточного редагування, яке краще довіряти саме людині-професіоналу.

Ткаченко Д.Р.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

ЗАСТОСУВАННЯ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Електронні перекладачі сьогодні є звичним засобом для ознайомлення з іноземною літературою багатьма користувачами Інтернету. Навіть із низьким рівнем володіння іноземної мови або його відсутністю людина здатна миттєво перекласти текст. Але водночас онлайн-переклад попри свою простоту та легкість використання має свої недоліки. Давайте розглянемо, чи можуть електронні перекладачі замінити людські ресурси.

Сервіси онлайн-перекладачів доволі популярні, тому що полегшують завдання перекладу. Перекладацькі системи є доступними в онлайн та працюють за такою схемою: необхідно завантажити текст у відповідне поле, а в сусідньому вікні отримати іншомовний варіант для подальшої роботи з ним.

В основному ці програми зорієнтовано на великі бази даних, які містять тисячі слів різними мовами. Сучасні версії програмного забезпечення спроможні розпізнати не тільки окремі фрази, а й встановити взаємозв'язки між їхніми

групами. Ці версії розроблено завдяки працям співробітників бюро перекладів, результати роботи яких програма вважає майже взірцем. Таким чином система намагається зрозуміти, які слова є співзвучнішими та як можна перекласти іншою мовою будь-яку ідіому.

Проте якість онлайн-перекладу є недосконалою, незважаючи на самонавчання алгоритмів. Будь-яка помилка граматичного чи стилістичного характеру може вплинути не лише на зовнішню форму, але й зміст тексту. Складність деяких конструкцій призводить до некоректності подібних перекладів, адже онлайн-перекладач не завжди сприймає всі складові у комплексі, часто поділяючи текст на блоки та ін. Тому краще звернутися до професійних перекладачів, якщо ви сумніваєтеся у стилістичних та граматичних нюансах іноземного тексту та точної передачі смислу під час перекладання.

Краще уникати подібних онлайн-програм, якщо необхідно перекласти, наприклад, документи і тексти офіційно-ділового, наукового та художнього стилів; медичні та юридичні тексти та ін.

Багато спеціалістів періодично звертаються до онлайн-програм. Але після електронного перекладання отриманий текст вичитують та редагують у кілька етапів. У деяких випадках такий засіб економить наш час, а в результаті зберігаємо якісний результат.

Отже, онлайн-перекладачі є одним із популярних варіантів адаптації текстів.

Недоліками онлайн-перекладання є:

необхідність виходу в Інтернет;

жоден, навіть удосконалений сервіс, не виконає роботу на 100% якісно без втручання людських ресурсів;

вужькоспеціалізовану термінологію, формули та їхні описи програма не подужає, дослівно перекладе;

важливо доопрацювати будь-який результат фахівцем.

не сприяє вивченню мови.

Таким чином, наскільки б не була розвиненою програма, без допомоги людського інтелекту та знань специфіки напряду не обійтись. Тому онлайн-

переклад можна застосовувати для власних цілей, де цілком допустимі критичні помилки, які можна одразу виправити.

Трач Є.А.

Науковий керівник: Белова К.В.

НТУ «ХП»

КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕФЕКТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ОСОБОВИМ ВІЙСЬКОВИМ СКЛАДОМ

Управління особовим військовим складом за допомогою комунікації є дуже складним процесом, оскільки ефективність успіху в бойовій обстановці залежить від володіння й управління командирами та особовим складом оперативною, достовірною, правдивою інформацією в частині, що їх стосується.

Актуальність полягає в тому, що відсутній комплексний підхід до вироблення ефективної стратегії комунікацій у військових частинах.

Мета розвідки – виявити вплив комунікаційних процесів на результативність успіху в бойовій обстановці, розглянути сутність процесу комунікації, проблеми їхньої ефективності.

Сучасна модель управління особовим військовим складом неможлива без налагодження процесу ефективних комунікацій. Комунікація в організаційному контексті включає взаємодію між людьми. Це процес обміну інформацією та передача даних між окремими людьми або їх групами. Внутрішня комунікація – це управління обміном цільової за змістом інформації в межах військової частин (підрозділу): між окремими військовослужбовцями, підрозділами, командирами та підлеглими. Отже, роль комунікації очевидна: задоволення інформаційних потреб особового складу та доведення цілей та завдань діяльності.

Потрібно враховувати, що передача або доведення інформації не завжди досягає мети та сприймається правильно, завжди існують певні мовні бар'єри, які залежать як від індивідуальних особливостей військового лідера, так і від умов службової діяльності. Виокремлюють такі шляхи подолання комунікаційних бар'єрів:

- розвиток комунікаційних навичок;
- розвиток навичок у використанні технічних засобів комунікацій;
- використання новітніх методик внутрішньо-комунікаційної роботи (командирського (бойового, цільового) інформування.

Для досягнення ефективності внутрішньої комунікації у військовій частині необхідно військовому лідеру:

- **подавати особистий приклад**, тобто з підлеглими (послідовниками) спілкуйтесь з ними на рівні, а не зверхньо. Не бійтесь визнавати перед підрозділом власні помилки;
- **мотивувати інформацією**. Чітка та зрозуміла всім військовослужбовцям мета завдання – обов'язковий елемент його ефективного виконання;
- **вміти слухати і чути**. Не цурайтесь питати у підлеглих, що їх турбує, які проблеми в кожного конкретного військовослужбовця.

Отже, успіх командування, управлінської діяльності та лідерства залежить від того, чи налагоджені ефективні внутрішні комунікації у підпорядкованій військовій частині (підрозділі). Головне правило внутрішніх комунікацій військового лідера – це встановлення довірливих і лояльних відносин з підлеглими.

Хорєшко К.О.

Науковий керівник: Писарська Н.В.

НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ

Правопис 2019 року насправді був укладений набагато раніше, а саме у 1928 році, і називався він «харківський». У 1935 році радянська влада вирішила, що він «Відриває українську мову від братньої російської», тому свавільно викинули букву «г», потім редагували його уподібнюючи українську мову до російської. Так було до 1991 року, поки Україна не стала незалежною, тоді до нашої мови повернули букву «г», але правопис залишився радянським. Тому «новий правопис» своєрідно відновлює справедливість, за яку деякі мовознавці навіть віддали життя.

Сучасна редакція Українського правопису повертає до життя деякі особливості правопису 1928 року, які є частиною української орфографічної традиції і поновлення яких має сучасне наукове підґрунтя. Водночас правописна комісія керувалася розумінням того, що й мовна практика українців другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. вже стала частиною української орфографічної традиції. Поділяючи думку про злочинний характер репресивних дій тоталітарного режиму щодо «харківського» правопису і його творців, кодифікатори мови не можуть знехтувати тим, що мову народу творить його історія: мова змінюється, і правопис має відображати насамперед її сучасний стан. Теперішня українська мова – це багатофункціональна мова з розвиненою різноплановою стилістикою, сучасною науковою термінологією, це мова, яка взаємодіє з багатьма світовими мовами...»

Основні принципи «нового правопису» полягають у тому, що в словах грецького походження th у переважній більшості випадків передаємо літерою т: антологія, бібліотека, естетика, математика, ритм, тромб, Прометей, Текля, Тесей, Бористен, Тернопіли й подібні.

Там, де під впливом російської мови цей звук позначений літерою ф, можна писати і так, і так: анафема й анатема, дифірамб і дитирамб, ефір і етер, кафедра й катедра, міф і міт, Афіни й Атени, Голгофа й Голгота тощо.

Пишемо є у словах проєкт, проєкція так само як і у словах ін'єкція, траєкторія, об'єкт та інші слова з латинським коренем -ject-): плеєр (play+er), конвеєр (convey+er), феєрверк, Соєр, Хаям, Феєрбах.

Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою й, а в складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] буквами є, ї, ю, я: б'уєр, конв'єєр, пл'єєр, фл'аєр, лояльний, паран'оя, плеяда, рояль, саквояж, секв'оя, фаянс, фєєрв'єєр, ін'єкція, проєкт, проєкція, суб'єкт, траєкторія, фос', єті, Г'оя, Сав'оя, Фєєрб'ах, М'аєр, Кас'єнна, Іс'ая, Йог'анн, Рамбу'є, С'єєр, Хаям, Хєєрд'ал, Юн'она, Їтс».

До того ж на Потьомкінських сходах у 1936 році була встановлена меморіальна дошка, на якій зазначено «Споруджено 1837 – 1841рр. за проєктом арх. Ф.Боффо. Реставровано 1933 р.»

Отже, зміни у правописі 2019 року цілком закономірні та історично виправдані, вони не є чимось «примхою». Такий правопис, хоч і не є звичним для багатьох людей, видається таким, що якнайкраще відповідає законам нашої мови.

Цахілова Т.Р.

Науковий керівник: Кринець О.М.

НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЗВИЩА

Українське прізвище чи не найстаріше в Європі, адже в 17 сторіччі мало чи не всі українці мали прізвища, деякі з них були надані ще за князівських часів. Для порівняння французькі простолюдини отримали прізвища на початку 19 століття завдяки указу імператора Наполеона Першого, російські селяни – після реформи 1861 року. Виписуючи «вольну» вчорашнім кріпакам, їм надавали прізвища за ім'ям батька: Іванов, Петров, Сидоров. Слід зазначити, що єдиним народом Європи, в якого досі немає сталих прізвищ, є ісландці. У них ім'я батька автоматично стає прізвищем для дитини, тому чоловіки мають прізвища Петерсен (син Петера), а жінки – Петердоттір (дочка Петера).

З давніх часів в українських селах існувало таке поняття як прізвище (прозвище). Прозивали один одного за їхніми особливостями, здібностями,

звичками, вчинками для розрізнення один одного в побуті. Згодом люди почали активно змінювати свої селища й збиратись в якомусь одному місці (місті), де проживала не одна сотня людей, і розрізнення за прозвиськом ставало не можливим з різних причин. Тому з початком формування такого апарату, як держава (та, що держить під контролем) запровадили «фамілійне ідентифікування людей» (family identification), що вказує на переймання досвіду в управлінні суспільством з англосовітських країн. Оскільки багато хто не бажав змінювати свої родові прозвища, почали запроваджувати прізвище на етапі народження та записувати в метрики, а згодом – у паспорти.

За спостереженнями дослідників, поширеними були факти спотворення питомих українських прізвищ або самими носіями, або писарями. Зокрема такі прізвища, як Міняйлов, Шумилов, Плужников, Рижков, утворені шляхом дописування російського суфіксу «-ов» або самими носіями, які з малоросів переходили у великороси, або писарями-державниками. Такі російські прізвища, як Шевченков, Лученков, Іваненков, Колесніченков виникли під час реформи 1861 року, коли здійснювалася загальна паспортизація. Їх надавали дітям українських переселенців, які не мешкали компактно на території Великоросії. В Сибіру місцеве населення також перейменовувало українців, так виникли прізвища Савицьких, Романенкових, Чернецьких.

Отже, виникнення й формування українського прізвища тісно пов'язане з історією нашої країни. Українське прізвище – це не сухий, позбавлений сенсу паспортний знак, а одне з джерел вивчення не лише історії рідного краю, а й мови та культури нашого народу. І якщо одне прізвище несе в собі історію роду, то всі разом вони складають історію народу.

Чорнобай Я.В.

Науковий керівник: Сухоруков В.А.

НТУ «ХП»

ПОЯВА ПРИЗВИЩ В УКРАЇНЦІВ

В Україні історично й офіційно усталеним є тричленне найменування особи: прізвище, ім'я та ім'я по-батькові. Кожна складова цієї назви – це не просто набір звуків, а ціла легенда про наш рід та пращурів.

Українські прізвища – родові прізвища, які виникли в українськомовному середовищі в процесі ономастичної складової формування української нації.

Як свідчить VIII том Словника української мови, прізвище – це «найменування особи, набуте при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість».

Якщо в будь-який час, у будь-якому місці України зупинити на вулиці будь-кого і поставити перед ним нескладне запитання, – якої національності люди, що мають прізвища з суфіксами -енко, -ський, -ов/-ев, – можете не сумніватися: відповідь буде без варіантів: -енко – українець, -ський – поляк, -ов/-ев – росіянин. Отже, перед нами – стереотип мислення. Виникнення його, очевидно, пов'язане з тим фактом, що у деяких слов'янських народів певні словотвірні типи прізвищ складають абсолютну більшість. Так, у росіян чи болгар таким типом є прізвища з суфіксом -ов/-ев, у сербохорватів -ич, -ови, у поляків -ський, -цький.

Досить широко у практиці українського справочинства як компоненти ідентифікаційної назви особи використовувалися слова з суфіксами -ський, -цький, -зький. Твірними основами для них переважно виступали топоніми – власні географічні назви (назви країн, територій, населених пунктів, водних об'єктів, гірських масивів і таке інше).

Українські прізвища на -енко вважаються найтипівішими для українців, але не тому, ще становлять найбільшу групу, а тому, що майже не зустрічаються в

інших слов'янських народів. Однак поряд з типом прізвищ на -енко в українців, за підрахунками вчених, прізвища на -ський, -цький, -зький разом з прізвищами на -ук, -чук, посідаючи третє місце, входять до чільної трійки найпоширеніших прізвищ у сучасному українському антропоніміконі.

Прізвища прикметникового походження на -ський у середньовічній Польщі вважалися ознакою шляхетського походження і роду, протиставляючи їх носіїв усім іншим, “нижчим” верствам суспільства. Доходило навіть до того, що аристократи-шляхтичі вимагали від влади офіційної заборони на використання їх прізвищ на -ський представниками нешляхетських груп населення.

Отже, як можна побачити, українські прізвища – це одне із джерел вивчення історії, мови та культури. Ці найменування ще раз підтверджують істину про безмежний талант українського народу. Аналогій таким прізвищам не існує, тому можна їх вважати особливістю, яка є тільки в українського народу. Не просто найменування, а музика епохи!

Шаповал А.В.

Науковий керівник: Снігурова І.І.

НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА

А ви знаєте, що українське прізвище – одне з найдавніших в Європі? Українські прізвища в багатьох випадках зберегли форму прізвиськ, і ці прізвиська змінилися з особистих на споріднені. Зазвичай, вони мають вигляд іменників однини в називному відмінку.

Що ж означає вислів «українське прізвище»? Це універсальне прізвище, яке з'явилося в українському середовищі під час формування однойменного компонента української нації.

В останні кілька століть єдиних норм особистої ідентифікації, запроваджених державою, не існувало. Єдине ім'я, представлене особистим ім'ям, по батькові

чи єдиним ім'ям (наприклад, *Миклич*), або це ім'я від двох осіб (*Масько Шульжич*), або таке, що складається з християнського імені та батьківського прізвиська (*Лука Григорович Губа*), або описового ім'я (*Мишко Трубач Черленковський*).

Є достатньо доказів того, що імена представників феодальних еліт у XIV-XVI ст. прямо вказують на країну їх походження або назву певного населеного пункту, де проживав князь чи пан. Наприклад, пан *Ощовський* (Ощов – село у Володимирському повіті). Князівські та знатні родинні назви, а також назви власників земельних володінь раніше склалися з суфіксів *-ський*, *-цький*, *-зький*.

Потім для створення прізвища використовувалося ім'я батька, оскільки він вважався головним у сім'ї (*Микитюк*, *Петренко*, *Сидоренко*, *Іваненко*, *Борисюк*). Також є цікавий факт: суфікс *-ук (-юк)* позначає старших дітей у родині, а суфікс *-енко* – молодших дітей. Прізвище, що представляє матір, формується рідко, коли жінка опинилася вдовою або мала чоловіка (*Мотренко*, *Настенко*, *Хімчук*, *Кулініч*). Крім того, існує велика група, що вказує місце проживання та національність прізвища власника (*Татарчук*, *Москаленко*, *Ляшко*, *Бойко*, *Волинець*).

А ще знали людину через займану посаду або роботу, яку вона виконує. Так з'явилися прізвища *Солдатенко*, *Вознюк*, *Гетьман*, *Пушкар*, *Вівчар*.

Деякі прізвища походять від гумористичних прізвиськ людей за видами діяльності: *Дубогризенка* називають теслярем; *Тягнишкіру* – шевцем; *Склобоєм* – склярем; *Заплюйсвічкою* – паламаря.

Ще визначали прізвища за особистими характеристиками людини: зріст, вага, тіло, фізичні вади та психологічні характеристики: *Малишко*, *Довженко*, *Кривоніс*, *Щербань*, *Мовчун*, *Горбатенко*, *Репетило*, *Плаксій*.

Були такі випадки, коли спеціально надавали прізвиська від страшних і потворних тварин, яких боялися люди, для того, щоб уникнути зла. Так з'явилися прізвища *Вовк*, *Тигр*, *Лев*, *Ведмідь*. А коли хотіли підкреслити раціональність або хитрість, то називали *Сова*, *Лисиця*, *Щур*, *Кіт*. Прізвиська

також даються людям, які зовні чи характером виглядають як відповідні тварини, наприклад, *Білка*, бо ця людина така ж прудка. Інколи трапляються прізвища, що походять від рослини. Ці люди або були схожі за зовнішнім виглядом та характером на цю рослину, або жили поблизу неї, наприклад, *Кропива, Калина, Суниця, Троянь*.

Отже, прізвища для сучасної людини – це надзвичайно потрібна річ, бо без документів з прізвищем людина не зможе повноцінно жити та існувати, а також важливо пам'ятати про своє коріння. Саме прізвище може допомогти з'ясувати, ким були твої пращури.

Шипов М.О.

Науковий керівник: Лухіна М.Ю.

НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Усі ми – українці, але не кожен має споконвічно українське прізвище, оскільки на території нашої держави проживали і проживають люди різних національностей. Зараз же нас цікавить походження саме українських прізвищ. На сьогодні дана проблема є досить актуальною, адже кожна людина хоча б раз у житті замислювалася над тим, як утворилося її прізвище і хто є її предками. Історія формування українських прізвищ бере початок ще з далекого XVI ст, коли термін «прізвище» вживали у значенні терміна «прізвисько». У наш час під прізвищем розуміють родове прізвище, яке передається від батька до сина. Спочатку їх мали лише багаті люди, а вже згодом ледь не кожен українець мав власне. Однак, разом з тим, прізвища часто трансформувалися, наприклад, син людини з прізвищем Коваль міг отримати – Коваленко (син Ковалю), а стабільності вони набули лише в XIX ст.

Походження українських прізвищ залежало від низки певних факторів, наприклад, регіону, звички, професії, риси характеру чи навіть дня тижня, в який народилася людина.

Найпопулярнішими в Україні є прізвища, які пішли від професій, це такі як: Мельник, Боднар, Швець, Кравець і похідні від них – Мельничук, Кравченко, Бондаренко та багато інших. Оскільки люди в давнину вірили в духів, міфічні створіння та, взагалі, в нечисту силу, то вони обирали собі прізвища, які походять від назв грізних і страшних тварин, яких боялися, саме для того аби відлякувати нечисть. Звідси і пішли прізвища Вовк, Ведмідь та інші. Люди, які відрізнялися хитрістю чи розумом отримували прізвище Сова або Лисиця. Значна кількість українських прізвищ, які складаються з двох основ пішли від козаків, зокрема, Гонимара, Непийвода, Варивода. Також на утворення прізвищ впливало місце проживання тієї чи іншої особи, наприклад, для жителів Наддніпрянщини були характерні прізвища з суфіксом -енко, -енко, а для жителів Західної України – -ук, -юк, -ів.

Існують певні граматичні особливості, притаманні українським прізвищам. Більшість суфіксів, які їх утворюють умовно поділяють на три групи.

Перша група – суфікси, які вказують на батька, діда (предка) особи. Це такі як: -енк-, -єнк- (Петренко, Даниленко); -ук, -юк (Петрук, Данилюк); -ич (Петрич); -ів (Петрів); -аш, -яш (Петраш, Андріяш). Друга - суфікси, які вказують на професію чи характерну дію, від якої й пішло прізвисько людини. Наприклад: -ай (Тягай, Бугай); -ан (Мовчан, Рубан); -аль (Скрипаль, Коваль); -ар (Кобзар, Кухар); -ач (Копач, Ткач); -ій (Палій, Плаксій); -ло (Трясило, Покотило); -йло (Міняйло, Нечитайло); -ник (Мельник, Колісник); -ун (Прядун, Ковтун); -яр (Скляр, Маляр). Третя група — суфікси, які вказують на місце проживання або походження людини : -ський, -цький. Шляхетські прізвища (Вишневецькі, Шептицькі, Острозькі, Хмельницькі) вказували на родовий маєток, власність, а у простих людей – звідки вони прийшли чи де народились (Полтавський, Хорольський, Житомирський, Цибулівський, Горохівський, Бабанський, Уманський); в деяких випадках -ець, -єць (Грабовець – з Грабова, Донець – з

Донця, Канівець – з Канева, Коломієць – з Коломиї); в деяких – -ий, якщо в корені географічний об'єкт (Яровий, Гайовий, Загребельний). Дослідження походження українських прізвищ є дуже важливим, адже завдяки отриманим результатам можна дізнатися звідки була родом людина, інколи – хто був її предком і навіть, якою була його професія чи рід заняття. За допомогою результатів дослідження можна створити словник українських прізвищ, що полегшить людині завдання, яке полягає у виявленні походження свого прізвища.

Отже, стосовно походження українських прізвищ було проведено не так багато досліджень, але все ж таки деякі закономірності утворення прізвищ вдалося встановити. А це дозволяє людині дізнатися про її походження, коріння, історію її роду.

Штефан Д.М.

Науковий керівник: Сухоруков В.А.

НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

Історія мови тісно пов'язана з історією народу. Усвідомлення з боку етносу національної самобутності активізує, як правило, певні мовні функції: етнооб'єднувальну та етнодиференціовальну, коли на перше місце висувається ставлення мовця до мови, до її специфічності й оригінальності.

XIX – XX століття – доба важливих суспільно-політичних подій: революцій, війн; епоха пожвавлення демократичного руху. Власне в такі періоди і відбуваються суттєві мовні зміни, зокрема посилюються вияви пуризму.

На певних етапах історичного розвитку явище мовного пуризму присутнє в більшості європейських мов, оскільки майже всі розвинені літературні мови, на думку С.Я. Єрмоленко, постійно переживають дві протилежні тенденції: одна тенденція пов'язана з витворенням спільного для всіх мов інтернаціонального

фонду, що поширюється, запозичується із мов, які мають загальноєвропейський світовий престиж. Друга тенденція викликає до життя власні, «домашні» засоби для вираження нових понять, і ці власні засоби нерідко протиставляються інтернаціональним. Тому в розвитку кожної мови можемо виділити періоди залучення й вилучення запозичень.

Пуризм (франц. purisme, від лат. purus – чистий) – крайній вияв турботи про чистоту літературної мови, культуру мови, орієнтація на встановлення суворих правил дотримання літературних норм, оберігання мови від впливу іншомовних запозичень, очищення її від нелітературних явищ (*діалектизмів, просторіччя тощо*).

Варто зазначити, що славісти виокремлюють три фази пуризму як явища: 1) пуризм як позитивне явище, що пробуджує прогресивні сили; 2) етап застою (стагнації), коли розвиток припиняється; 3) переродження пуризму в шовінізм.

З часу, коли українська мова стала державною, ставлення до пуризму змінилося. У сучасному мовознавстві пуризм здебільшого розглядають як явище багатогранне. Позитивне в пуризмі – прагнення залучити до вжитку якнайбільше власних мовних ресурсів, що безпосередньо впливає на самоусвідомлення нації, на її самоутвердження. Негативним у пуризмі є його надмірне прагнення очистити мову від усіх запозичень, не зважаючи на їх усталеність.

Отже, пуризм як специфічна форма ставлення особи та етносу до мовних норм більш або менш активно виявляється на всіх етапах розвитку мови і посилюється в критичні, визначальні для нації періоди історії, хоча в кожному з них йому притаманні специфічні риси.

Юрковська С.Є.

Науковий керівник: Дяченко О.В.

НТУ «ХП»

КОРИСТЬ ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Штучний інтелект розвивається сьогодні дуже стрімко. Електронна техніка допомагає полегшити життя людини у багатьох сферах його діяльності. Вона допомагає знизити фізичні та інтелектуальні витрати, оптимізуючи нашу роботу.

Процес перекладання так само не став винятком. Існують спеціальні програми та онлайн-сервіси, які входять до галузі так званого онлайн-перекладу.

Онлайн-перекладач – це система, яка дозволяє виконати переклад різних статей, документів, текстів або навіть цілих сайтів. Адже, щоб такий сервіс допоміг перекласти будь-який текст, зазвичай необхідно зробити лише три прості дії – вставити потрібний текст у вікно для перекладу, вибрати мову та натиснути кнопку «перекласти». Яким би складним або великим не був текст, онлайн-перекладач практично відразу виконає переклад.

Безумовно, онлайн-переклад має очевидні переваги.

1. Висока швидкість перекладу. Перекладання здійснюється за кілька секунд. Не потрібно витрачати багато часу на словники для перекладання або витрачати той же час в очікуванні перекладу від професійного перекладача.
2. Відносно дешево. Існує багато онлайн-перекладачів, які надають свої послуги безкоштовно на відміну від платних послуг професійного перекладача.
3. Доступність. Кожен, хто має доступ до Інтернету, або встановить версію онлайн-перекладача, може в будь-який час звернутися до нього для перекладання тексту.
4. Універсальність. Онлайн-перекладачі зазвичай можуть перекладати текст іншою мовою. Професіонали найчастіше спеціалізуються однією або двома мовами.

Проте, поряд з наявними перевагами, онлайн-переклад має свої недоліки. Основний недолік такого перекладу – це низька якість. Сервіси автоматичного перекладу здебільшого перекладають текст буквально, без розуміння інформації та сутності контексту. Вони можуть передати її в тексті, однак допускають порушення мовних норм. У багатьох випадках зміст окремої частини або навіть усього тексту може змінитися після перекладу. А професійний перекладач може під час перекладання проаналізувати текст та використати досвід і знання.

Таким чином, онлайн-перекладачі можуть допомогти з розумінням контексту, але він не здатний надати цілком грамотний переклад та замінити повністю людину. Тому використовувати сервіси онлайн-перекладу, залежить від інформації, яку необхідно перекласти, та якості, що вимагається від перекладу.

Яловий М.О.

Науковий керівник: Гомон А.М.

НТУ «ХП»

ДЕЯКІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Аналіз останніх досліджень стану сучасного українського термінознавства переконує, що до злободенних питань українського мовознавства належить також осмислення лінгвістичних проблем термінознавства. Останнім часом за вирішення суто термінологічних проблем активно взялися вчені-нелінгвісти. Вони часто по-новому розглядають традиційні проблеми українського термінознавства, часом порушують дискусійні питання термінотворення і терміновживання, примушуючи термінологів-мовознавців по-іншому подивитись на українське наукове слово.

Цілком природно, що у термінологічній діяльності представників технічних чи природознавчих наук переважають мотиви чисто практичні: упорядкувати

чинну терміносистему своєї галузі (якщо така вже існує) або створити нову (для тих наук, які виникли недавно або тільки народжуються). Звідси й така увага до традиційного мовознавчого питання – співвідношення слова і поняття. Відомо, що користувачі термінології прагнуть відшукати ідеал одно-однозначної співвідносності слова і поняття, що відбиває прагнення дати одну назву одному поняттю. За цих умов серед мовознавців поширені пошуки критеріїв оцінки термінів. Оцінка терміна, що впливає із розуміння його як спеціального слова, виявлення місця чинних і новостворених назв спеціальних понять у лексичній підсистемі української літературної мови, з одного боку, і вивчення умов функціонування термінів у науковому тексті, з другого, – ось одне із найголовніших завдань українських термінознавців-лінгвістів. Щоб його виконати, потрібно вирішити ціле коло проблем. Спробуємо окреслити найдискусійніші з них.

Співвідношення термінів власне українських та запозичених. Цю проблему можна вирішити, коли один із термінів, власне український чи запозичений, має перевагу за сукупністю критеріїв «ідеального» терміна, які в свій час запропонував Тадей Секунда: легкозрозумілість, точність, недвозначність, гнучкість (здатність творити похідні слова), милозвучність. За цими ознаками не викликають зауважень похідники, утворені за найпродуктивнішими в українській мові словотворчими зразками, або поширені в європейській термінологічній практиці назви, в основі яких лежать грецькі і латинські слова та корені. Також слід звернути увагу на неточність багатьох термінів, запозичених прямо чи скалькованих з російської мови. На сьогодні є два шляхи вирішення цієї проблеми: відновлювання точніших назв, що були створені в 20 – 30-і роки, і утворення нових, спрямованих на ознаку поняття, а не на російський взірць. Старанного розгляду потребують також численні запозичення з англійської мови. На наш погляд, ряд з них можна замінити повноцінними українськими відповідниками.

Місце синонімів у терміносистемі. Поняття «синонім» і розуміння його ролі в науковій мові потребують переосмислювання. Заслужують уваги спроби

окремих укладачів термінологічних словників сформувати синонімічні ряди українських відповідників до чужомовних термінів. Тобто створюються передумови відбору стандартизованих назв, а також формується набір потенційних найменувань, що можуть стати в пригоді тоді, коли настане час чіткіше розмежувати поняття або засвідчити пріоритет української науки в певній галузі. Але ще понад сто років тому діячі НТШ справедливо вказували, що остаточну крапку у виборі найудатнішого терміна поставить час. На наш погляд, синоніми (національні відповідники запозичених слів) дуже важливі в навчальному процесі вищої школи. Підручники і посібники для студентів пересичені чужомовними словами, не розвивають молодого розуму, а нерідко навіть затуплюють його. Замість того, щоб зрозуміти логіку наукового відкриття у фізиці, хімії, біології чи іншій науці, студенти мусять блудити в хащах незрозумілих чужомовних слів.

СЕКЦІЯ 9 ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

Голова секції: проф. Ткаченко С.С.
Секретар секції: асп. Ліхолетов Я.В.

Гаврашенко І. О.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ПОЯВА ТА РОЗВИТОК ЕЛЕКТРИЧНОЇ ПЛАВКИ МЕТАЛІВ

Сьогодні електрична плавка металів дозволяє отримати найбільш чисті в хімічному стані метали, з різною температурою плавлення і самими різними властивостями. Проте, електрична плавка металів існує відносно недавно.

Ще В. В. Петров на початку XIX століття довів принципову можливість електричної плавки металів. До кінця XIX століття при різкому зменшенні вартості електроенергії, були розроблені три основних види конструкції електричних печей – дугова, індукційна і електротермічна. Найбільш вдалим конструкціями були - Поля Еру (або Геру) і Ернесто Стассано (дугові трифазні печі), Фредеріка Челліна (індукційна піч). Хоча, до появи потужного генератора індукційна піч була лише лабораторним експонатом, що не має практичного використання в умовах промислового виробництва. Відомо чимало печей, названих іменами своїх винахідників та конструкторів, але всі вони, в більшій чи меншій мірі, були вдосконаленими копіями перших електричних печей.

Однак, можливість отримання високоякісної сталі в електричних печах з підвищеною ковкістю по холоду і більш високими механічними властивостями, з хорошими ливарними властивостями за рахунок різкого зниження газів і домішок в металі – призвело до поширення електричної плавки металів. В

першу чергу, на неї в світі стали переходити країни з достатньою кількістю «білого вугілля» – енергії води і одержуваної електрики - США, Швеція, Італія. Багато країн переходили на дуплекс-процес: плавили стали в паливній печі, типу мартена, а доводили і рафінували – в електричній печі. Наприклад, лише за 1909 р. кількість електричних печей у світі подвоїлася. Середня дугова піч за добу виплавляла 150-170 тон сталі з витратою близько 200 кВт*год і 2,7...3 кг електродів на тону металу.

У 1913 р. у світі працювало 102 дугових печі (18 у Німеччині, 19 – в Італії, 16 – у США, 13 – у Британії, 10 – у Франції, 8 – в Австро-Угорщині, 4 – у Швеції, 3 – у Росії).

Індукційних печей у 1913 р. у світі було всього 38 (16 – у Німеччині, по 3 у США, Британії та у Франції, по 2 - у Росії, Австро-Угорщині, Швеції, Мексики та Норвегії). Цікаво, що половина всіх індукційних печей плавила сталь для лиття, а половина - на прокатку рейок і дроту.

Враховуючи, що в промислових масштабах сталь в електричних печах стали отримувати з початку ХХ століття (Італія – 1903 р., США – 1908 р., Норвегія – 1910 р.), новий спосіб виплавки сталі досить швидко набув світового поширення.

Таким чином формувалася елетрометалургія світу.

Гасанов Р. С.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ПРО ШТУЧНЕ ЗІТКНЕННЯ ПОТЯГІВ

У 1890-х роках було вироблено ресурс декількох паротягів в США. У цій країні існувало цікаве ставлення до паротягів. Якщо в Європі до будівництва цих машин ставилися з повагою: робили їх ремонтпридатними, не економили на матеріалах, багаторазово ремонтували і реставрували, то в США ставлення

було іншим. Звичайно, існувала сильна економія на матеріалах: сталь для топок, чавун для коліс і золотників, дерево – для рам і так далі. Не рахуючи непрезентабельного вигляду, паротяги обходилися істотно дешевше, ніж в Європі. Але і з ладу виходили набагато швидше.

Відсутність у ХІХ ст. технології вторинної переробки сировини призводила до того, що паротяги просто здавали на брухт. Та ще й доплачуючи за переробку. З точки зору технічного прогресу, можливо, це було і вигідно: нова техніка, як правило, краще старої. Але з боку технології переробки - це був, здається не найкращий вихід. Заповзятливі американці навесні 1897 р. на залізниці Міссурі – Канзас – Техас в особі представника дирекції доріг на прізвище Краш, прийняли рішення утилізувати старі паровози і застарілі вагони шляхом їх зіткнення один з одним. Ідея сподобалася і була втілена в життя.

Була обрана ділянка біля полотна дороги площею близько 400 тисяч кв. метрів з природними пагорбами, що утворюють амфітеатр. Було виконано рекламу, що в зазначений час любителі видовищ можуть бути присутніми при залізничній катастрофі: відбудеться зіткнення двох паротягів з зчепленими вагонами.

На це оголошення відгукнулося більше 30000 бажаючих, які заплатили по долару за вхід, не рахуючи вартості проїзду до місця аварії і додаткової плати за стільці і крісла. За порядком стежила поліція, продавали напої та їжу, заключали чисельні пари, працював тоталізатор.

О 16-30 за місцевим часом розпочалася дія. Паротяги рушили назустріч один одному з малою швидкістю. Потім зупинилися, привітали всіх гудками і дзвонами і за сигналом рушили назустріч один одному. Машиністи покинули паротяги вже за кілька секунд до зіткнення.

За сотню метрів до зіткнення паротяги наїхали на петарди. Їх вибухи були сигналом.

Через кілька секунд паротяги зіткнулися, перетворившись на купу уламків. Від вибуху лопнули котли, в повітря злетіли металеві частини паротягів, якими було вбито двоє і поранено більше сотні глядачів. Влада побоювалася

хвилювання глядачів. Але глядачі тільки зайнялися збором сувенірів з місця аварії.

Аварія не була відображена на кіноплівці, що, напевно, і краще з морально-етичного боку. Так кров'ю писалися правила поведінки при великому збігу глядачів.

Гужвинська Т. В.

Науковий керівник: Гутник М. В.

НТУ «ХП»

ГОРЮЧІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ. ІСТОРІЯ ВІДКРИТТЯ

XX століття назвали століттям нафти та природного газу. Людство зробило крок у XXI століття, але вирішальне значення для розвитку світової економіки поки що залишається за цими корисними копалинами, що поряд із вугіллям, є основним паливом.

У 1745 р. купець Федір Прядунов (1694–1753) з Архангелогородської губернії побудував один із перших нафтоперегінний завод на річці Ухті, на якому отримували освітлювальну рідину (гас). Завод пропрацював до 1782 р., щорічно переробляючи 2000 пудів нафти. У 1823 р. на Кавказі поблизу фортеці Моздок селяни-кріпаки брати Василь, Герасим і Макар Дубиніни спорудили завод з перегонки нафти, що проіснував 25 років. Винахід польським фармацевтом Ігнатієм Лукасевичем (1822–1882) гасової лампи та її широке поширення по всьому світу різко збільшило попит на гас. У 1846–1847 рр. виробництво освітлювального масла з кам'яного вугілля організував у США канадець Авраам Геснер. Він назвав отриману рідину «гас ойл». Коли у 50-х роках XIX ст. освітлювальне масло у США почали отримувати з нафти, його також назвали гасом.

Говорячи про нафту, не можна не сказати про газ та асфальт. Першим нафтопродуктом, із яким познайомилося людство, був асфальт. Він є в'язкою

смолистою речовиною, що одержується у результаті тривалого вивітрювання нафти. Ще у 460–450 рр. до н.е. Геродот в «Історії Греко-Перських воєн» описав перські та месопотамські асфальтові родовища. Сьогодні визначення асфальту трансформувалося й означає суміш бітуму з подрібненими матеріалами.

Історія застосування природної смоли сягає глибокої давнини. Широко відомий біблійний міф про Ноя та його ковчег, що був осмолений зовні та у середині. На березі річки Євфрат існував смоляний промисел, де добувалася нафта і отримували асфальт. У 700–500 рр. до н.е. у Вавилоні асфальт використовували як водонепроникну речовину при створенні цього одного із семи чудес світу – «Висячих садів» Семіраміди. Земля піднятих на колони садів, ставки і фонтани лежали на основі з асфальту. У Стародавньому Єгипті в коморах для зберігання зерна (3000 до н.е.) підлогу і стіни також покривали асфальтом.

Асфальт як дорожнє покриття археологи виявили на відрізках примітивних доріг, збудованих вавилонянами, ассирійцями. Невідома дата створення доріг у Новому Світі, але коли після відкриття Америки іспанці проникли у 1532 р. у Перу, там вони виявили чудові асфальтові дороги.

Сучасні дороги покриті асфальтом, виготовленого на базі нафтових бітумів, що одержано у результаті окислення повітрям важких залишків перегонки нафти за нормальної температури у 239–340 °С. Цей процес було розроблено у 1896 р., проте впроваджено лише 1914 р.

У 1866 р. винахідник Олександр Шпаковський (1823–1881) створив форсунку для спалювання мазуту. Внаслідок чого мазут почав застосовуватися у топках як паливо. Потім з мазуту стали виробляти мастила. Пізніше російський інженер Володимир Шухова (1853–1939) значно удосконалив форсунку. У такій форсунці мазут витікав вузьким каналом і розпорошувався водяною парою в дрібний пил. Розпорошений мазут у топці випаровувався, змішувався з повітрям та повністю згорав. Розпорошення рідких палив за допомогою пари виявилось дуже ефективним, такі форсунки використовуються і у наш час поряд з повітряними та механічними.

На пропозицію Дмитра Менделєєва в 1887 р. на нафтове паливо було переведено перші судна морського флоту – міноносці «Сова» і «Лука», у Першу світову війну – англійський військовий флот. Це на третину підвищило бойову міць англійського флоту. Однак спалювання мазуту в топках – це не найкраще його застосування. У 1890 р. В. Шухов запропонував спосіб розщеплення важких вуглеводнів мазуту з метою отримання світлих нафтопродуктів. Наступного року В. Шухов і С. Гаврилов винайшли спосіб отримання легких вуглеводнів розщепленням важких вуглеводнів при високих температурі та тиску. Цей спосіб отримав назву «термічного крекінгу» (від англ. крекінгу – розщеплення) й успішно застосовується у наш час.

Ці приклади показують, що нафтова промисловість розвивалася не тільки за рахунок збільшення обсягів видобутку нафти, а й за рахунок повнішої її переробки. Протягом майже всього XIX століття метою перегонки нафти було переважно отримання гасу, і близько 100 років бензин залишався небезпечним та непотрібним продуктом. Його якість та вихід залежали від природи нафти, технології її перегонки та інших факторів.

Нафтопереробна промисловість України працює в основному на імпортованій з Росії нафти. Україна також сама видобуває нафту, але небагато – 1,5–2 млн тон. Продукцію промисловості використовують підприємства нафтохімічної промисловості. У спадок після розвалу Радянського Союзу Україна отримала шість нафто-переробних заводів, здатних переробити понад 42 млн тон нафти. З 1990 по 2000 р. виробничі оберти скоротилися на 71%. Далі, низку НПЗ було зупинено ще у 2007 році. На сьогодні із шести НПЗ, що знаходяться в Україні, працює лише один – найпотужніший Кременчуцький НПЗ.

Заверющенко М. П.

Науковий керівник: Тверитникова О. Є.

НТУ «ХП»

СТАНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ПАРОВОЗобУДУВАННЯ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XIX СТ.)

Сьогодні залізничний транспорт України є провідною галуззю в дорожньо-транспортному комплексі країни, який забезпечує майже 82% вантажних і 36% пасажирських перевезень, що здійснюються всіма видами транспорту. Мережа залізниць нашої держави становить біля 20 тис. км (без урахування окупованих територій) і з'єднує основні транспортні транс'європейські коридори: Балтійське море – Чорне море, Схід – Захід. Зародження галузі паровозобудування в Україні відбулося в кінці XIX ст.

Є праці науковців, у яких частково висвітлюється питання становлення цієї галузі, наприклад, С. Г. Грищенка «Становление локомотивостроения в Украине» (2017 р.), В. А. Слащова «Локомотив: рождение и эволюция» (2011 р.), О. Л. Сорочинської «Внесок Харківського паровозобудівного заводу в розвиток паровозобудівної галузі на Україні» (2013 р.) тощо. Але роботи, присвячені змістовному розгляду цього питання, відсутні, що говорить про актуальність нашого дослідження.

Будівництво залізниці між Петербургом і Москвою, довжиною 645 км, розпочате 1843 р., стало основою для паровозобудування в Російській імперії, до складу якої на той час входила більшість українських земель. Уже в 70-ті рр. XIX ст. в Росії функціонувало 5 паровозобудівних заводів, основним з яких був Коломенський завод.

В останньому десятилітті XIX ст. відбувається зростання промисловості, зокрема металургійної, кам'яновугільної, машинобудівної тощо. Характерною ознакою цього періоду є широке впровадження парових двигунів у транспортних засобах – зокрема й потягах, що, у свою чергу, сприяло

збільшенню залізниць, довжина яких в Україні в 1890-х рр. досягала близько 10000 км. Їх будівництво сприяло формуванню нової транспортної мережі. Так, 1859 р. почалося прокладання залізничної колії з Перемишля до Львова, у 1865 р. збудовано залізницю сполученням Одеса – Балта, у 1869 р. – Курсько-Харківсько-Азовську залізницю, у 1870 р. – Курсько-Київську, 1872 р. – Київ – Одеса, у 1878 р. було відкрито Донецьку кам'яновугільну залізницю.

Усі вищеназвані фактори й обумовлювали розвиток транспортного машинобудування, адже стало зрозуміло, що треба було організовувати виробництво власних паровозів. Великий попит на потяги, державне замовлення, політика уряду щодо залізничних компаній і товариств, які повинні були купувати рухомий склад для залізниць виключно внутрішнього виробництва, призвели до появи в 1890-х рр. нових паровозобудівних заводів, два з яких в Україні – Харківський та Луганський – будувалися як спеціалізовані паровозобудівні підприємства. Обрання Харкова та Луганська було не випадковим: ці міста близько знаходилися до донецького вугілля та криворізької руди й зв'язували мережу залізниць з морськими портами на Азовському та Чорному морях. Також у цих містах вже працювали машинобудівні заводи, що значно полегшувало укомплектування нових підприємств необхідним професійно-технічним персоналом.

Будівництво паровозобудівного заводу в Харкові розпочалося 1895 р. й проводилося дуже швидкими темпами. Уже в грудні 1897 р. було випущено перший паровоз. 1896 р. Російське товариство машинобудівних заводів Гартмана почало будівництво паровозобудівного заводу в Луганську, що тривало 4 роки. Протягом першого року свого функціонування підприємство випускає 48 паровозів. На цих заводах від початку будували паровози типу О – чотиривісні паровози так званого основного типу (звідси й літера О) з потужністю парової машини 550 – 720 кінських сил, які домінували на залізницях не лише України, а й усїєї Російської імперії в дореволюційний період. Усього до 1917 р. Харківський паровозобудівний завод випустив 2620

паровозів, а Луганський – 2116. Саме на цих підприємствах і було зосереджено виробництво паровозів в Україні.

Необхідно також зауважити, що зростання темпів розвитку промисловості в кінці XIX ст., у тому числі й відкриття нових паровозобудівних заводів, викликало потребу у висококваліфікованих кадрах з технічною освітою – інженерах, пов'язаних з конструюванням та експлуатацією парових машин. З метою розвитку технічної освіти 1885 р. було відкрито Харківський практичний технологічний інститут (з 1898 р. – Харківський технологічний інститут), у якому, починаючи з 1892 р., готували інженерів-механіків залізничного транспорту. Засновником напрямку такої підготовки був професор П. М. Мухачов, якого справедливо вважають патріархом вітчизняного паровозобудування.

Таким чином, 90-ті рр. XIX ст. – це період становлення галузі паровозобудування в Україні. Доречно зазначити, що в цей час у Російській імперії загалом було випущено 3157 паровозів, з них на Харківському паровозобудівному заводі – 482, а Луганському – 48, тобто частка побудованих паровозів на цих заводах склала майже 17 % від загальної кількості. Отже, Харківський і Луганський заводи заклали підвалини для вітчизняного паровозобудування та згодом стали важливою складовою галузі залізничного транспорту України.

Калініченко В. В.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХПІ»

ВНЕСОК ГІРНИЧОПРОМИСЛОВЦІВ ПІВДНЯ РОСІЇ У ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я РОБІТНИКІВ

У радянський період була поширена думка, що царський період Російської імперії був періодом реакції, виключно важкого життя трудящих і селян.

Виняткова дорожнеча, потогінна система, відсутність медицини призводила до передчасної смерті трудящих і до приходу «народної влади» комуністів нічого не можна було вдіяти.

Однак, не треба далеко ходити, достатньо вдумливо розглянути деякі існуючі сьогодні установи м. Харкова, щоб поставити під сумнів ці твердження.

Наприклад, на вул. Пушкінській, 80 знаходиться Інститут патології хребта ім. Ситенка.

Михайло Ситенко - відомий лікар, з 1921 року — головний лікар Харківського медико - механічного інституту. Тільки енциклопедії скромно замовчують той факт, що Харківський медико - механічний інститут було засновано в червні 1907 р. на приватні кошти. Це були гроші З'їздів гірничопромисловців Півдня Росії. Інститут було розташовано на Вознесенській площі, 9 і було організовано для лікування і відновлення робітників після хвороби, зайнятих у гірничій і гірничозаводській галузі промисловості. І називався він «Медико-механічний інститут Ради З'їздів гірничопромисловців Півдня Росії».

Для оплати праці медиків, закупівлі витратних матеріалів було сформовано Товариство допомоги гірничоробітникам Півдня Росії, були серйозні виплати від гірничопромислових підприємств, залізниць та інших промислових підприємств.

Цікаво, що травмованих робітників лікували безкоштовно. Більш того, проводилися консультації фахівців з приводу методики лікування. Звітність по роботі інституту публікувалася в щомісячних, а потім - кварталних номерах журналу «Гірничозаводська справа» - друкованого органу Ради З'їздів гірничопромисловців Півдня Росії.

Так, наприклад, з 1 вересня по 1 жовтня 1910 р. в Інституті було проведено 4 операції і 38 консультацій. На 1 вересня 1910 р. в Інституті лікувалося 26 осіб, за місяць прибуло на лікування 40 осіб, а виліковано – 46 осіб. А разом з червня 1907 р. по 1 жовтня 1910 р. в Інституті пройшли курс лікування понад 450 осіб, а відновлення - понад 1800 осіб.

Таким чином, Рада З'їздів гірничопромисловців Півдня Росії стала першою в Харкові організацією, яка серйозно піклувалася про стан здоров'я робітників.

Коваленко В. І.

Науковий керівник: Ткаченко С. С.

НТУ «ХП»

ЗНАННЯ – ДОЧКА ДОСВІДУ

... знання, не народжені досвідом,
матір'ю будь-якої достовірності,
безплідні та сповнені помилок.

Леонардо да Вінчі

У сучасних умовах за безліччю інформацією час плине швидко. Молодь зайнята різними способами саморозвитку, складання поступових дій, потоком життя. За багатоплановістю складно зрозуміти, що саме має сенс, а що – ні. Люди звикли довіряти джерелам інформації, самотужки почали шукати для себе корисні книги, курси, відео. Успішність – прагнення нашого покоління. Тож на що краще покладатися людині в бажанні досягти успіху на досвід чи отримані знання?

Ще декілька століть тому люди тільки почали усвідомлювати себе та свої можливості. Починаючи з середини століття стрімко розвивалися друкарні в Європі. Саме в епоху Відродження людина стає центром всього світу. Свобода задумів та діяльності, з'являється віра у власні сили та талант. Багато видатних осіб цього періоду ми згадуємо досі. Кожен з них пробував себе у різних сферах. Вони володіли цілеспрямованістю, великою енергією, всебічною освіченістю. Наприклад, Леонардо да Вінчі відомий, як: художник, вчений, математик, фізик, винахідник, письменник, музикант. Справжній приклад «універсальної людини».

Для того, щоб зрозуміти на що важливо людям спиратися у повсякденному житті, я провела невеличке соціальне опитування. В ході експерименту було визначено, що майже 60% людей спираються на власний досвід, який накопичується роками; 30% все ж довіряють знанням, які вони дізналися заздалегідь. Дуже цікавим здалося, що 10% не бачать різниці між словами «знання» та «досвід».

По своїй волі люди звикли довіряти інстинктам, перемагає той, хто сильніше, спритніше та кмітливіше. Багато хто досягає успіху через хитрість. Саме досвід дає змогу зрозуміти, як може скластися ситуація, як краще повести себе чи як уникнути конфлікту. Більшість людей орієнтується вже по ситуації, адже не завжди теоретичні знання допомагають.

Тяга до пізнання та саморозвитку – це добре, напевно можна вчитися все життя, вбирати інформацію у свій розум, читати інші історії успіху. За цим важливо пам'ятати, що без досвіду твої знання не наберуть сили. Можна знати, як правильно працювати, що потрібно виконувати, але без певного досвіду здібностей буде недостатньо.

Карантин обмежує в можливостях отримувати досвід на практиці та знання – це сила, добре, що зараз ми маємо можливості отримувати ту інформацію, яка нам потрібна безкоштовно.

Отже, кожна людина сама вирішує на що краще покладатися у своєму житті. Досвід породжує знання, саме він дає змогу розвиватися та вибрати правильний шлях. Знання зміцнюються з роками, допомагають стати самодостатніми людьми. Як саме досягти успіху у житті вирішувати тільки Вам.

Куліш О. В.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ДО 190 РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕКСАНДРА ПОЛЯ

Україна є власницею одних з найбагатших родовищ заліза в світі - Криворізького. Здається неймовірним, але відкриття цього родовища зроблено одним дослідником. Його звали Олександр Миколайович Поль.

Майбутній дослідник народився в Катеринославській губернії в серпні 1832 р. Після отримання освіти в Полтавській гімназії і Тартуському університеті Олександр Миколайович був делегатом губернського комітету, служив у земстві. Під час своїх численних поїздок по губернії йому вдалося відкрити в Дубовій Балці під Кривим Рогом родовище залізної руди. Після хімічного аналізу, який виконали в Харківській аптеці, дослідник відправив зразки руди в Гірничий департамент. Паралельно Олександр Миколайович служив губернським гласним, мировим суддею, піклувальником реального училища і Маріїнської гімназії. Діяльність його оцінили сучасники: «Поль оживив край і воскресив місто Катеринослав».

Дійсно, клопоти О.М. Поля призвели до появи Катерининської залізниці (у 1884 р.), грандіозного мосту через Дніпро, виникло місто Кривий Ріг і, звичайно, до відкриття та початку розробки Криворізького родовища високоякісної залізної руди.

Працями Олександра Миколайовича було проведено дослідження Криворіжжя. Він без допомоги держави створив акціонерну компанію «Товариство залізних руд Кривого Рогу».

Олександр Поль був ще відомим археологом, приймав участь в археологічних з'їздах в Петербурзі і в Одесі. На основі своєї колекції створив приватний Археологічний музей у Катеринославі. Англійці запропонували купити колекцію за 200000 карбованців, але патріот не побажав продавати плоди своїх численних досліджень іноземцям.

Городяни обрали Олександра Миколайовича почесним жителем Катеринослава, його ім'я було занесено на мармурову дошку, в Санкт-Петербурзькому гірничому інституті і Катеринославському реальному училищі були засновані стипендії його імені.

Недарма його називали «російський Колумб»! Він був удостоєний чину титулярний радник, був кавалером ордена Святого Станіслава II ступеня. З життя Олександр Миколайович пішов у 1890 р.

Бюст Олександра Поля і сьогодні прикрашає центр міста Дніпро, будучи пам'яткою центру міста. Так допитливий дослідник спростував прислів'я, що один у полі – не воїн і змінив історію рідного краю.

Ленетуха К. О.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

КОРОТКА ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОЇ КАНАЛІЗАЦІЇ

Сучасна людина звикла до благ цивілізації, таким, як теплий будинок взимку, гаряче і холодне водопостачання, газова або електрична піч, телефон, Інтернет і багатьох інших. Але всі вони стали доступні для більшості населення лише в XX столітті. Наприклад, у Харкові, як і в інших великих містах, однією з незручностей кінця XIX століття була відсутність каналізації.

Але професор ХТІ ім. імператора Олександра III Олександр Костянтинович Погорілко, вийшовши у відставку і ставши міським головою, почав активно вирішувати питання забезпечення городян водою по споруджуваному водопроводу і водовідведенням по каналізації.

Це була серйозна робота. Харків розташований на висотах понад 100 м над рівнем моря і піднімати воду на таку висоту вимагає додаткових витрат. А населення чималої кількості районів міста було не багатим.

Але, маючи досвід відвідування великих європейських міст, Олександр Костянтинович зробив рішучі кроки в бік забезпечення комфорту і належного санітарного стану городян. Була організована спеціальна каналізаційна комісія. Курирував її заступник Харківського міського голови професор Костянтин Зворикін, колишній професор ХТІ та КПІ.

Йому, спільно з чиновниками міста, вдалося організувати влаштування водопроводу і каналізації. На карті міста з'явилися вулиці з новими назвами. Наприклад, одна з окраїнних вулиць тодішнього Харкова отримала назву Басейна. На жаль, ні басейну, ні інших водних стадіонів на ній ніколи не розташовувалося. Але в кінці вулиці був розташований резервуар з водою, що забезпечує необхідний тиск міському водопроводу. Сьогодні ця вулиця носить ім'я Ярослава Мудрого, а в радянський період вона називалася вулиця Петровського.

Поступово до каналізації, батьком якої був видатний інженер Данило Самойлович Черкес, почали підключати не тільки громадські будівлі, а й приватні. Першою приватною будівлею, підключеною до каналізації, став будинок колишнього міського архітектора і викладача ХТІ Володимира Хрустальова. Будинок і сьогодні розташований у Каплунівському провулку, 14, поруч з кампусом ХПІ.

Нашим сучасникам архітектор Володимир Васильович Хрустальов найбільш відомий за чудовими харківськими будівлями старого цирку, Палацу юстиції (нині-Апеляційний суд) на Михайлівській площі і улюбленої багатьма поколіннями студентів ХТІ – ХПІ їдальні.

Таким чином, у становленні перших ділянок Харківської каналізації найактивнішу участь взяли колишні викладачі та співробітники Харківського технологічного інституту.

Лучка Г. П.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХПІ»

ПОБУДОВА НАЙВИЩОЇ СПОРУДИ З ЦЕГЛИ

Єдиними зі збережених чудес світу є єгипетські піраміди. Найвища з них - піраміда Хеопса висотою близько 146 м, вік її перевищує 4500 років. Здавалося, що людство ніколи не зможе створити штучні споруди вище.

Проте, в 1910 р. в США, в Монтані на мідеплавильному заводі була побудована найвища на той час у світі труба. Її висота була 506 футів або більше 154 м. Умови побудови труби досить цікаві. Крім своєї висоти, що забезпечує розсіювання сірчистих продуктів плавки міді, необхідно було врахувати велике вітрове навантаження, роз'їдаючу дію кислот на футеровку труби і можливе збільшення продуктивності підприємства.

Печі заводу викидали до 2 мільйона кубічних футів газу в хвилину або 3,4 млн куб. метрів на годину. Але труба була розрахована на пропускну здатність 4 мільйони кубічних футів газу в хвилину або 6,8 млн куб. метрів на годину при температурі 600 градусів за Фаренгейтом або 315 °С.

Відстань від труби від печей - 2000 футів або більше 600 м.

Цікаво, що розрахунок показав, що задана висота труби була прийнято виключно для забезпечення необхідної сили тяги. Екологічні норми (досить скромні сто років потому) виконувалися і при половинній висоті труби.

Нижня частина труби була виконана восьмикутною, висотою в 46 футів або 14 метрів з ухилом в 8%. Потім був виконаний перехід в циліндричну частину, що складалася з трьох частин з різними ухилами. Нижня частина мала висоту в 180 футів (більше 54 м) з ухилом в 7 %, потім частина з висотою в 100 футів (більше 30 м) з ухилом в 4% і верхня частина мала висоту в 180 футів (більше 54 м) з ухилом в 2 %. Таким чином вирішувалася складна інженерна задача по зменшенню ваги труби зі збереженням міцності проти дії вітрового навантаження. Максимальна товщина труби біля основи-66 дюймів (1,7 м), а нагорі труби – мінімальна у 18 ¹/₈ дюймів (0,46 м).

Зовнішній діаметр труби коливається від 78,5 футів (22 м) внизу до 53 футів 9 дюймів (15 м) вгорі.

Ця грандіозна інженерна конструкція була виконана компанією з Нью-Йорка «Alphons Custodis Chimney Konstruktion Company» з початку 1907 р. по 23

жовтня 1908 р. Десять років це було найвищою цегляною спорудою світу. Але в 1919 р компанія побудувала також в Монтані трубу висотою в 178 м. Ця труба і сьогодні є найвищою цегляною спорудою світу. Більш високі споруди будують із залізобетону.

А перша труба зажадала 13000 тон радіальної цегли, 3075 діжок портландцементу, близько 4000 куб. метрів піску і 200 тон мергелевого цементу. Цікаво, що цеглу виготовляли на місці. Економічно так було вигідніше.

Так будувалися найвищі цегляні споруди світу.

Оніщенко Д. П.

Науковий керівник: Ткаченко С. С.

НТУ «ХП»

ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙСТВА НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ R-CNN

У сфері машинного навчання та аналізу даних існує велика кількість різних застосунків, деякі з них: інтелектуальні системи розпізнавання автомобільних номерів, автоматичні алгоритми персоналізації реклами, нейромережеві системи аналізу відгуків, тощо. Один з найголовніших – задачі класифікації. Дана робота розглядає найбільш поширену задачу – задачу класифікації зображення. Існує декілька різних підходів до класифікації, основні з яких:

Безпосередня класифікація – на вихід отримуємо тензор (масив) котрий містить в собі мітку відповідного класу.

Виявлення об'єктів – на вихід маємо масив класів з відповідною позицією кожного об'єкта на зображенні.

Семантична сегментація – у результаті роботи даних мереж маємо нове зображення (маску), кожен піксель котрої відповідає відповідному класу.

Сегментація екземплярів – результатом, як і у попередньому класі задачі, отримуємо маску, але тепер кожен об'єкт одного класу – окремий екземпляр сутності.

Задачі класифікації зображень з'явилась з можливістю зберігати та обробляти зображення. Спочатку таку задачу вирішували за допомогою повнозв'язних мереж, але пізніше Ян Лекун у 1988 р. представив метод загорткових нейронних мереж. Даний підхід передбачає формування карти ознак за рахунок вікна, яке рухається по всім вхідним даним.

Архітектура моделі R-CNN (Regions with CNNs), представлена Россом Гіршиком у 2013 р., повністю повторює до того відомі згорткові нейронні мережі, але додає до процесу підготовки зображення процес вибіркового пошуку. Таким чином замість подачі повного зображення воно ділиться на 2000 регіонів, кожен з яких передається у звичайну згорткову нейронну мережу. Не дивлячись на те, що модель R-CNN працювала краще ніж звичайні згорткові мережі, вона працювала повільніше. Саме тому Росс вирішив застосувати новий підхід до поділу зображення на регіони. Нова модель мала назву Fast R-CNN та використовувала звичайну CNN для отримання карти згорткових ознак, які передавалися далі. Таким чином, у квітні 2015 р. вдалося отримати приріст ефективності у 9.5 разів для навчання та більше ніж у 21 раз для тестових даних.

Хоча модель стала працювати набагато швидше, все одно залишалися проблема – вибіркового пошуку. Хоча такий підхід дозволив більш точно виконувати класифікацію зображень, проте він використовував найбільшу кількість часу. Саме тому у червні 2015 р. Шаоцин Рен представив Faster R-CNN. Отже, замість вибору регіонів відбувалося передбачення цих регіонів. Це дозволило прискорити процес тренування у більше ніж 11 раз порівняно з Fast R-CNN та у 245 раз порівняно з R-CNN.

Говорячи про сімейство мереж R-CNN, котрі вирішували задачу безпосередньої класифікації слід згадати Mask R-CNN, котра вирішувала задачу сегментації екземплярів. Нова модель представлена у 2017 р. Кайміном Хеном у

співавторстві з Россом Гіршиком та Шаоцином Реном використовувала за основу Faster R-CNN для класифікації елементів зображення, але додавала до цієї моделі паралельний блок, котрий виконував задачу bounding box regression (регресія обмежувальної рамки), тобто визначення рамок об'єкту на зображенні. Таким чином, Р. Гіршик, К. Хен та Ш. Рен зробили вагомий внесок у розвиток технологій комп'ютерного зору. Їх системи привертають увагу не тільки з практичної точки зору, але і з теоретичної, оскільки вони продемонстрували повністю новий підхід до вирішення задач комп'ютерного зору.

Поклонський Д. С.

Науковий керівник: Ларін А. О.

НТУ «ХП»

ПРО ПЕРШУ ВИСТАВКУ ДВИГУНІВ В ЄВРОПІ

В липні 1884 р. в м. Відень відбулася перша у Європі виставка двигунів та принад для ремісництва. Ініціатором виставки було Австрійське Промислове Товариство. Воно бажало ознайомити ремісників з удосконаленими знаряддями і двигунами, придатними для практичного застосування. При відкритті виставки було зазначено, що «...призначення виставки – принести користь реміснику. Зробити доступним йому вдосконалені знаряддя і машини на благо нашої промисловості, наших громадян і Батьківщини».

Представлені на виставці двигуни були розділені на чотири класи: водяні, парові, газові та електричні. Найдешевший водяний двигун коштував (по каталогу) 300 марок, найдорожчий – 550 гульденів.

Самими не ходовими визнано водяні двигуни. Вони могли бути використані тільки на деяких багатоводних річках, яких у Європі дуже мало.

Найдешевший паровий двигун згідно з каталогом коштував 250 марок. Але його потужності вистачало лише для обертання валів швейної машинки. Найдорожчий паровий двигун коштував 3200 гульденів.

Найдешевший газовий двигун коштував 350 марок. Але його потужність була лише в 1,5 рази вище потужності людини. Найдорожчий газовий двигун коштував вже 2100 гульденів. Зазначалося, що газові двигуни були придатні тільки для великого міста, бо працювали на світільному газі, газопроводи якого були відсутні в селах.

Найдешевший електричний двигун коштував 20 – 30 гульденів. Але його потужності теж вистачало тільки для обертання валів швейної машини. Трохи дорожчий електродвигун коштував вже 165 гульденів, а найдорожчий – 360 гульденів.

Таким чином, початківцю – реміснику нема було чого купувати на виставці. Крім приводу для швейних машин вибір двигунів був обмежений.

Простий огляд виставки доводив: основне обладнання призначене не для промисловості, а для аматорів. Більш-менш обладнана майстерня обійшлася б у суму понад 5000 гульденів. Проте, Віденська виставка стала першою серед безлічі аналогічних виставок від регіональних до всесвітніх.

Пронь М. О.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ДО 210 РІЧНИЦІ ПІДПРИЄМСТВ КРУППА

8 серпня 1812 р. в Ессені була заснована фірма Круппа. Для більшості людей імперія Круппів - це тільки виробництво зброї і предметів спорядження для армії. Але, саме Круппам вдалося зробити перше безшовне колесо для залізниці. Малюнок трьох покладених один на одного коліс утворюють емблему Круппів. Вже пізніше Круппи почали виготовляти осі, потяги, вагони та інші вироби для залізниць і пароплавів. Звичайно, не потрібно забувати і перші гармати, виконані з литої сталі, створення нікелевої, вольфрамової і нержавіючих сталей.

Починаючи з 1848 р підприємства Круппа, як і вся німецька індустрія, починають бурхливо розвиватися. Звичайно, основними замовленнями були замовлення від військового міністерства. Гармати і снаряди, броньовий лист і колючий дріт, шанцевий інструмент і підкови для кавалерії. Гарматний король Крупп забезпечував високоякісною сталлю перемоги пруських військ у війнах 1864, 1866, 1870-71 рр.

Могутність фірми Круппа визначалося числом людей, що в ній працювали. У 1812 р. перший Крупп працював лише з трьома підмайстрами. У 1836 р. робітників було – 30, в 1848 р. – 70, в 1863 р. – 1800 чоловік. У 1864 р. робітників нараховувалося – 7317, в 1873 р. – 17 000, а до 1912 р. – понад 71000 чоловік. Незважаючи на багаторазову загрозу банкрутства, Круппи тільки з 1895 по 1902 рр. збільшили статки з 119 до 187 млн. марок, а прибуток – з 7 до 21 млн. марок. Акціонерний капітал фірми тільки в 1912 р. перевищував 180 млн. марок, баланс перевищував 500 млн. марок, а прибуток перевищив 28,8 млн. марок.

З 1861 р. Круппи використовують потужний паровий молот, що різко збільшило продуктивність праці при обробці литої сталі, а використання технології конвертера Бесемера забезпечувала заводи сталлю.

Робітники компаній Круппа мали право на додаткові пенсії та соціальні виплати, дешеве житло та продукти харчування. Але саме імперія Круппа стала найбільшим підприємством в Європі і зі зменшенням залізничного будівництва, зупинилася виключно на військових замовленнях. Саме, імперія Круппа, як і французька компанія Шнайдера і британська фірма «Віккерс» були одними з винуватців Першої світової війни. Мало що змінилося і під час Другої світової війни. Імперія Круппів експлуатували ув'язнених з концтаборів, сплачуючи одну марку на добу за працю, фактично, раба. А таких рабів було близько 100000 чоловік.

На Потсдамській конференції було прийнято рішення про подальше знищення імперії Круппів. Але, вже в 1951 р. імперія отримала новий розвиток. У 1999 р.

Круппи об'єдналися з фірмою Thyssen AG» і сьогодні фірма «Thyssen-Krupp AG» — один з провідних виробників сталі в Європі.

Старкова Л. С.

Науковий керівник: Ткаченко С. С.

НТУ «ХП»

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

Відкриття ядерного поділу відбулося в 1938 р. після більш ніж чотирьох десятиліть роботи в галузі науки про радіоактивність і розробки нової ядерної фізики, що описує компоненти атомів. Незабаром після відкриття процесу поділу стало зрозуміло, що ядро, що ділиться, може викликати подальші поділи ядер, таким чином, ланцюгову реакцію, що самопідтримується, та при якій вивільняється величезна кількість енергії. Вчені зрозуміли, що у такий спосіб можна виробляти електроенергію. У 1954 р. в СРСР уперше в світі створено промислову атомну електростанцію потужністю 5 МВт у м. Обнінськ. Джерелом виробництва електроенергії стало розщеплення ядер урану. Розпочалося активне будівництво АЕС у США, пізніше у Західній Європі, Японії, СРСР.

Темпи зростання атомної енергетики сягнули близько 30% за рік. Вже до 1986 р. у світі працювали на АЕС 365 енергоблоків сумарною встановленою потужністю 253 млн. кВт. Практично за 20 років потужність АЕС збільшилась у 50 разів. Будівництво АЕС здійснювалось у 30 країнах світу. Атомна енергетика дозволяла зменшити споживання органічного палива і різко скоротити викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище від ТЕС. Серйозний удар розвитку атомної енергетики був нанесений важкою аварією на АЕС «Три Майл Айленд» у США в 1979 р., а також аварія на Чорнобильській АЕС в Україні у 1986 р. Після цього у багатьох країнах були припинені програми розвитку атомної енергетики. Але здійснювалися безпрецедентні

зусилля щодо забезпечення безпеки АЕС, що експлуатувалися. Всі ці заходи дозволили на початку XXI ст. відновити довіру суспільства до атомної енергетики.

Крім високої економічної ефективності та конкурентоздатності, забезпеченості паливними ресурсами, сприяння зростанню економіки, великою енергоємністю одним із важливих факторів є те, що атомна енергетика належить до екологічно найчистіших джерел електроенергії, хоч і залишається проблема утилізації відпрацьованого палива.

Атомна енергетика активно розвивається і у 2020 - 2021 рр. тринадцять країн світу виробили щонайменше чверть своєї електроенергії на атомних станціях. Франція отримує близько трьох чвертей своєї електроенергії від атомної енергетики, Словаччина та Україна одержують більше половини від атомної енергії, тоді як Угорщина, Бельгія, Словенія, Болгарія, Фінляндія та Чехія одержують одну третину або більше. Південна Корея зазвичай отримує понад 30% електроенергії від ядерної енергетики, тоді як у США, Великій Британії, Іспанії, Румунії та Росії близько однієї п'ятої електроенергії припадає на атомну енергетику. Японія звикла покладатися на ядерну енергію у виробництві понад чверть своєї електроенергії.

Ядерна енергетика є надійним джерелом енергії – навіть під час пандемій – і на її частку вже припадає третина всієї низьковуглецевої електроенергії. На наступні роки заплановано будівництво ще 106 ядерних реакторів (сумарна потужність 113,8 ГВт). Якщо говорити про весь світ цілком, то, за прогнозом Міжнародного агентства з атомної енергії, до 2050 р. виробництво електроенергії всіма АЕС світу зросте в гіршому випадку на 11%, у кращому – у 2,2 рази. При цьому частка атомної енергетики від усіх джерел буде в діапазоні 5,7-11,2%, порівняно з нинішніми 10,4%.

Тарусін Д. Д, Тарусіна Д. Ю.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ПРО ГІРНИЧІ РОБОТИ ЙОГАНА ГЕТЕ

Як відомо, Гете - німецький письменник, автор великої кількості літературних творів. Добре відомо, що Гете захоплювався морфологією рослин. Але майже забуто його роботи в гірничій промисловості, якій молодий студент присвятив кілька років свого життя. Будучи хворим, Гете переселяється до Франкфурта, де захоплюється алхімією в дослідженнях макро і мікрокосмів. Він ретельно протоколює всі отримані кристалічні субстанції і освоює багато існуючих в природі сполук. Після переїзду в Веймар, Гете освоює мінералогію, геологію і палеонтологію. Причому, він не тільки слухав лекції з цих предметів, але він брав активну участь в лабораторних дослідженнях вчених і педагогів. Любов до цих предметів Гете зберіг до глибокої старості. У 80-річному віці він описував у листі намір здійснити подорож у Фрайберг (у відому гірничу академію) з метою проведення мінералогічних і геогностичних досліджень. У тому ж листі він нарікав, що «найбільш чутливим позбавленням останнім часом є неможливість зайнятися подібного роду дослідженнями».

Дійсно, в молодості Гете брав участь у відновленні робіт на срібних рудниках Ільменау. Це було незабаром після вступу Гете на державну службу. Сам Гете писав у листі своєму зятю, Мірку: «... ми тут і хочемо подивитися, чи зможемо ми запустити в хід Старий гірський завод». Завод, дійсно, вдалося запустити. Причому, настільки вдало, що таємний радник Гете в 1777 р. був призначений керівником гірничозаводськими роботами, а в 1780 р. очолив гірничозаводську комісію.

Керуючий заводом в Ільменау, гірський радник Йоганн Фохт, автор історії гірничої справи, згадує про активну роботу «таємного радника фон Гете» з відновлення діяльності гірничого підприємства. Під керівництвом Гете вдалося

позбутися від кредиторів, створити велику гірську карту з точним зазначенням земельних і водяних угідь і рудників. А кульмінацією діяльності Гете стало фактично акціонування підприємства зі створенням 1000 паїв по 20 талерів кожен.

24 лютого 1784 р. підприємство було урочисто відкрито. І Гете не тільки виступив з вітальною промовою, а й завдав першого удару киркою в пласт руди. Слідом за ним це було виконано представниками всіх станів міста, аж до рудокопів, які були присутні на церемонії під своїм сторічним прапором.

На жаль, шахта прослужила лише два роки. Потужна повінь завадила подальшому використанню шахт. Проте, в свій останній день народження, 28 серпня 1831 р., Гете прибув зі своїми двома онуками в Ільменау...

Таким чином, Йоганн Вольфганг Гете був не тільки класиком німецької та світової літератури, а й практиком гірничозаводської промисловості.

Усіченко В. Ю.

Науковий керівник: Журило Д. Ю.

НТУ «ХП»

ПАМ'ЯТІ ФЛОРІСА ОСМОНДА

110 років тому пішов з життя видатний французький металознавець і дослідник Флоріс Осмонд (10 березня 1849 – 18 червня 1912).

Отримавши інженерну освіту, молодий інженер вступив на заводи Крезю, на яких почалися його роботи в лабораторії, якій і славився цей завод. З 1880 р. по 1884 р. Осмонд керував хімічною лабораторією заводів Шнайдера і Крезю, де почав своє мікроскопічне дослідження заліза і сталі у співпраці з колегою в лабораторіях фізичних випробувань. Пропрацювавши на заводі більше 10 років, Осмонд повернувся до Парижу, в Сорбонну, де продовжив свої дослідження, листуючись з колегами і опублікувавши близько вісімдесяти статей до своєї смерті.

Цікаво, що Флоріс Осмонд був виключно обдарованою людиною: він був відомий, як художник, поет, перекладач з латині на французьку.

Осмонду, ґрунтуючись на знамениту теорію Дмитра Чернова, вдалося передбачити алотропічні стани заліза в загартованій і повільно охолодженої сталі. Інститут заліза і сталі (Лондон) визнав його відкриття, нагородивши Осмонда медаллю Бесемера в 1906 році.

Йому вдалося стати одним з творців металографії. Він не був першим і єдиним дослідником металу за допомогою мікроскопа, як Павло Аносов, Адольф Мартенс або Георг Бріан, але, саме Осмонду вдалося зробити металографію наукою. Стали класичними запропоновані їм способи полірування металів і виготовлення шліфів. До загальноприйнятих структур стали - фериту, перліту і цементиту, Осмонд ввів в науковий побут назву структур сорбіт, мартенсит, троостит і аустеніт. Запропоновані ним 3 розряди стали сьогодні називаються заевтектичні, доевтектичні та евтектичні сталі. Досліджені Осмондом криві критичних температур сталі є класичними і за принципами Осмонда відповідні криві побудовані майже для всіх відомих сталей. Саме Осмонд довів найважливіше положення металознавства: мікроструктура сталі знаходиться в повній відповідності з її діаграмою стану.

Вдалося Осмонду досліджувати деякі сплави заліза, наприклад, з нікелем, сплавів на основі міді, золота і срібла. Саме він відкрив евтектику в бінарних сплавах золота і срібла.

Осмонд був нагороджений преміями Товариства сприяння національної промисловості в 1888 та 1895 роках, а також медаллю Лавуазьє в 1897 році. Був кавалером російського ордена Св. Ганни і був обраний почесним членом Російського металургійного товариства.

Незважаючи на втрату близьких і кращого учня, проблеми зі здоров'ям, вчений працював до останнього дня, описуючи структури металів. Цікаво, що віддалившись в останні роки життя від справ у свій невеликий маєток Сент-Лью біля Парижа, Осмонд заповідав своє майно на благодійність і висловив бажання, щоб йому не присвячували некрологи і статті.

Таким був класик металографії.

Шаригін К. С.

Науковий керівник: Ларін А. О.

НТУ «ХП»

ПИТАННЯ ДИЗЕЛЕБУДУВАННЯ В РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА СРСР

Дизелебудування в Росії та Україні має настільки ж довгу історію, як і дизелебудування в світі. Петербурзький завод Нобеля (нині «Російський дизель») був в числі перших ліцензіатів Рудольфа Дизеля. Головний інженер фірми був присутній на демонстраційних випробуваннях нового двигуна, і вже до кінця 1897 р. ліцензія на його виробництво була придбана. На її основі до 1899 р. був сконструйований перший у світі двигун із займанням від стиснення, що працював на сирій нафті. Кілька таких двигунів були встановлені на нафтопереробному заводі братів Нобелів в Баку, а також на насосних станціях нафтопроводу Баку – Батумі.

У ці ж роки в Росії стали будуватися дизельні електростанції для енергопостачання підприємств і міст. Найпотужніший стаціонарний дизель заводу Нобеля, який працював на електростанції, при діаметрі циліндра 600 мм і ході поршня 800 мм розвивав циліндрову потужність 147 кВт при 150 об/хв.

У 1907 р. на заводі Нобеля був випробуваний перший у світі реверсивний чотиритактний дизель, два таких двигуна у 1908 р. було встановлено на підводний човен «Мінога».

На Харківському паровозобудівному заводі (нині завод ім. В. О. Малишева) початок виробництва дизелів датується 1911 р., коли був побудований дизельний цех і спроектований перший двигун.

До 1914 р. потужність річного обсягу виробництва дизелів в Росії становив 40,5 МВт.

За роки революційних подій та інтервенції випуск дизелів був припинений. Його відродження почалося в 1922 р., коли в системі Всесоюзної ради народного господарства СРСР було створено Всесоюзне об'єднання важкого машинобудування. Війна перервала ці роботи.

З 1956 р. на заводі поновлюється будівництво тепловозів, для яких за кресленикам заводу ім. В. О. Малишева випускаються дизелі 2Д100; у 1960 р. створюється швидкісний пасажирський тепловоз ТЕП60 з дизелем 11Д45.

Пензенському заводу, будівництво якого було розпочато в 1949 р., було передано з заводу ім. В. О. Малишева виробництво тепловозних, суднових і стаціонарних дизелів Д50 (ЧНЗ1,8/33).

У 70-і роки ряд дизелебудівних заводів вів розробку декількох нових типів двигунів. Так, машинобудівний завод ім. 25 жовтня за участю ЦНІДІ та ХПІ почав створення дизеля 6ЧН26/34, призначеного для використання у складі суднового електроагрегату потужністю 800 кВт при 750 об/хв.

Найважливішим досягненням вітчизняних дизелебудівників стало створення танкових дизелів. У 1939 р. Харківський паровозобудівний завод запустив у виробництво перший у світі спеціальний танковий дизель В-2. Саме цей двигун багато в чому забезпечив успіхи радянської танкової промисловості.

У 1960 – 1980-ті роки на Харківському конструкторському бюро по дизелебудуванню при заводі ім. В. О. Малишева було створено сімейство танкових дизелів нового типу – 5ТДФ та 6ТД. Вони стали основою для випуску танків Т-60 різних модифікацій, Т-80УД та Т-84.

Застосовувані в конструкціях нових дизелів – як вітчизняних, так і ліцензійних – технічні рішення дозволяли при високих рівнях форсування досягати кращих значень техніко-економічних показників: високої економічності палива і мастила, тривалих термінів служби до перебирання і капітального ремонту, низької питомої металоємності, а також забезпечити відповідність посилюваним екологічним вимогам. До розвалу СРСР дизелі вітчизняного виробництва становили впевнену конкуренцію двигунам інших розвинених країн світу.

СЕКЦІЯ 10

МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ІНОВАЦІЇ

Голова секції: доц. Кудій Д.А.

Секретар секції: ст. викл. Седойкіна Т.М.

Абуссайд Юнесс Боб, Франція

Науковий керівник: Криволапова О.В.

НТУ«ХПІ

ЕЙФЕЛЕВА ВЕЖА – СИМВОЛ ФРАНЦІЇ

Ейфелева вежа – це унікальна споруда, яка вже понад 130 років є символом не тільки французької столиці, але й усієї Франції.

На честь столітнього ювілею Великої французької революції у Франції було заплановано провести Всесвітню виставку-ярмарок, де держави світу мали продемонструвати свої досягнення в науково-технічній галузі. З цієї нагоди був оголошений конкурс інженерних проектів, які визначили б вигляд головної архітектурної принади майбутньої виставки. Конкурс виграв Гюстав Ейфель.

До будівництва приступили в 1887 році. На створення символу пішло більш двох років. Вежу вдалося звести в мінімальні терміни завдяки хорошим кресленням, на яких були нанесені абсолютно всі розміри і найдрібніші деталі. Цей проект вважається ідеальним навіть в сучасній інженерії. Незважаючи на великі розміри, конструкція виглядає витонченою, невагомою. Висота вежі дорівнює 324 метри, а важить споруда 10 тисяч тонн.

Зараз Ейфелева вежа – символ Парижа. Але французи не завжди ставилися до конструкції добре. Багато мешканців критикували і інженера, і саму пам'ятку. Французька еліта навіть писала листи уряду з вимогою позбутися цього «незграбного скелета».

Але у туристів думка про Ейфелеву вежу була зовсім протилежною. Тільки за перші півроку конструкцію відвідало більш ніж 2 мільйони чоловік. Таким чином, вежа моментально окупила всі витрати на будівництво. Трохи згодом у ній була розміщена радіостанція. Починаючи з 1935 року влада стала використовувати вежу для трансляції телепрограм.

Акчелік А., Туреччина

Науковий керівник: Вецнер Ю.І.

НТУ«ХПІ

ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ РІЗНОМАНІТНИХ ПІДХОДІВ

Попит на українську вищу освіту зростає. Задоволення технологічних запитів суспільства у сфері енергетики, нанотехнологій, біотехнологій потребує фундаментальних знань. Оскільки система міждержавних освітніх зв'язків є такою, що розвивається, то важливим є узагальнення накопиченого досвіду з навчання іноземних студентів та формулювання деяких висновків на його основі.

При НТУ «ХПІ» протягом 13 років працює, розширюється та розвивається навчально-науковий інститут міжнародної освіти (ННІ МО). Основним завданням ННІ МО є навчання іноземних студентів, які прибули до України для здобуття освіти. ННІ МО здійснює прийом іноземних громадян до НТУ «ХПІ» за всіма спеціальностями на всі форми навчання.

Фундамент, від якого залежить успішність отримання іноземними студентами повноцінної освіти, закладається на підготовчому відділенні. Навчання хімії іноземних студентів кардинально відрізняється від навчання українських студентів. Хімія має свою специфічну термінологію, опанувати яку цілком можливо, якщо знайти правильні, методично вивірені підходи, оскільки для студентів іноземців, насамперед, необхідно наголошувати на найбільш

значущих словах, словосполученнях, висловлюваннях. Для того, щоб вступивши далі на обрану спеціальність, іноземні студенти вже чітко уявляли, про що йдеться на заняттях, що від них вимагається в поставлених завданнях.

Для детального вивчення хімії навчання побудовано у такому порядку: практичні заняття, а потім лекційні та лабораторні заняття. Кожному з видів роботи притаманні свої особливості. Але в цій роботі хотілося б виділити практичні заняття, які є найбільш інформативними та цікавими. Оскільки основний теоретичний матеріал підкріплюється практичними завданнями, під час вирішення яких відбувається повне розуміння пройденого матеріалу.

Саме на практичних заняттях можна застосувати такі методи навчання, як пасивний, активний та інтерактивний. Останній із перерахованих методів є найцікавішим для студентів. Такий підхід у навчанні дає можливість іноземним студентам працювати у групах. Нерідко така робота призводить до кращого засвоєння матеріалу, ніж під час самостійного навчання. Це досягається завдяки тому, що студенти починають активно взаємодіяти один з одним як у складі однієї групи, так і обговорюючи проблему між групами.

Алтанзул Дулгун, Монголія

Енхбаатар Дамба-очір, Монголія

Науковий керівник: Северин Н.В.

НТУ«ХПІ

НАЦІОНАЛЬНІ СВЯТА МОНГОЛІЇ

Наша Батьківщина – Монголія. Це дивовижна країна, яка розташована майже у самому центрі азійського материка. Вона має великі ріки і прозорі озера на півночі, вільні степи на півдні і сході, пустиню Гобі на півдні, високі Алтайські гори на заході. Це величезна країна, на території якої могло б розташуватися кілька європейських держав. З одного боку, вона зачаровує своєю незайманою природою, а з іншого – своєю загадковою багатою культурою. Волелюбний

монгольський народ здавна вів кочовий спосіб життя, переїжджав з місця на місце, підкорюючись поклику предків. Монголи гостинні та дружелюбні люди, вони завжди запросять мандрівника до своєї юрти, пригостять взимку гарячим чаєм з верблюжим молоком, а влітку прохолодним кумисом.

Національні свята Монголії цікаві та різноманітні. Найпопулярнішими з них є Цаган Сара, або Білий місяць та Надом. Цаган Сара – це святкування Нового року за місячним календарем, найдавніша народна традиція. Вважається, що в кінці зими – на початку весни, коли народжується новий місяць, у монголів розпочинається новий східний рік. Це свято відзначається масовими гуляннями, танцями, спортивними змаганнями, боротьбою. Напередодні свята та в святкові дні у храмах проходять релігійні служіння. У молитвах монголи просять гарного нового року, миру, добробуту та щастя для своїх родин і для своєї землі. Після молитви розпалюються вогнища, на яких спалюються старі речі. В ці дні монголи ходять у гості і приймають гостей у себе, вітають один одного і дарують подарунки. До свята готують традиційні страви – кумис айран, молочний сир біслаг, сушений сир арул, простоквашу тарак, а також традиційний улюблений чоловічий напій – горілку з молока архі. У всіх людей гарний настрій, вони відпочивають, веселяться і жартують. Цікаво, що монголи зустрічають Новий рік не опівночі, як українці та люди багатьох країн, а рано вранці у перший день Нового року.

Іншим національним святом є Надом. Свято відоме як фестиваль, або змагання, у ньому беруть участь чоловіки, які дуже ретельно готуються до нього. Змагання проводяться із здавна улюблених видів спорту монгольських чоловіків – кінні перегони, стрільба з лука та боротьба. У столиці країни Улан-Баторі влаштовуються масові святкування, збирається багато людей, які приїздять цілими родинами. Це свято люблять і гості міста, вони з задоволенням приєднуються до урочистостей, тому що такого вони більше ніде не можуть побачити. Треба сказати, що монголи дуже міцні, вправні, сильні спортсмени. Серед борців є багато відомих не лише у Монголії, але й далеко за межами країни, наприклад, Ж. Мунхбат – призер Олімпійських ігор.

Зауважимо, що монгольська національна боротьба досить оригінальна, має свої особливості, свій ритуал і відрізняється від інших видів боротьби. В ній свої правила: відсутні вікові та вагові категорії, немає обмежень у часі, перемагає той, хто першим торкнеться землі, а переможений повинен пройти під піднятою догори рукою переможця на знак поваги до суперника. Свято може завершуватися кінними перегонами, у яких останнім часом дозволяють брати участь також хлопчикам, які займаються цим спортом та проходять ретельну спеціальну підготовку. Надом святкують зазвичай 11–13 червня на честь перемоги народної революції 1921 року. Піднесений настрій, смачна їжа, видовищні заходи – все це об'єднує людей, створює приємну атмосферу, додає упевненості в завтрашній день та віри у мирне щасливе майбутнє. Зараз ми навчаємося у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», тому що хочемо здобути якісну освіту та працювати на благо своєї країни, примножуючи її здобутки в усіх сферах діяльності.

Нехме Фатіма Ібрахім, Ліван

Науковий керівник: Криволапова О.В.

НТУ«ХПІ

СИСТЕМА ОСВІТИ В ЛІВАНІ

Ліван по праву можна назвати науковим та освітнім центром Близького Сходу. Освітня система в Лівані багато в чому нагадує французьку систему освіти. Зараз у країні існують початкова школа (від 6 до 12 років), підготовча (від 12 до 15 років), середня і середня технічна школа (від 15 до 18 років), що закінчується отриманням ступеня бакалавра. Далі молоді люди здобувають вищу освіту в коледжах і університетах.

Вища освіта в Лівані визнана найкращою в арабському світі. Здобути її вважається дуже престижним. Тому в Ліванських університетах навчаються студенти з інших країн Близького Сходу.

Найбільш відомі університети Лівану – Ліванський державний університет та Американський університет у Бейруті. Ліванський університет – єдиний державний університет Лівану. Розташований він в передмісті Бейруту Баабда. Заснований в 1951 році. В своєму складі університет має 17 факультетів. В ньому навчаються понад 80 000 студентів.

Американський університет у Бейруті – світський незалежний приватний університет. Він був заснований в 1866 році американським місіонером Деніелем Бліссом як «Сирійський протестантський коледж». Теперішню назву університет отримав в 1920 році. Навіть під час Громадянської війни в Лівані (1975-1990) університет продовжував працювати. Також діють кілька музеїв: археологічний, геологічний, природної історії. В АУБ навчаються понад 9000 студентів. Мова навчання – англійська.

Топал Емір, Туреччина

Науковий керівник: Криволапова О.В.

НТУ«ХП

ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛІТЕТУ ТУРКІВ

Туреччина – східна країна. Вона знаходиться на межі Європи і Азії. Але все ж таки культура цієї країни має особливості, характерні для мусульманської держави, тому що більше 97% місцевого населення сповідують іслам. Тут щодня відбувається намаз. У кожному маленькому селі обов'язково є мечеть. Вона відкрита для всіх бажаючих, окрім намазу в п'ятницю. В мечеть не прийнято заходити у відкритих та яскравих нарядах. Плечі та коліна мають бути закритими, а жінки покривають голову хусткою. Перед тим, як зайти до мечеті, необхідно зняти взуття.

Турецькі люди велике значення приділяють етикету. Вони завжди ввічливі, доброзичливі, гостинні, готові прийти на допомогу. Не варто перейматися про

мовний бар'єр – багато мешканців володіють англійською, російською і навіть українською.

Справжній східний колорит можна відчути на місцевих базарах. Тут треба обов'язково сперечатися з продавцем. Це, так би мовити, елемент торгівлі. У більшості випадків можна знизити ціни на 30-50%.

Турки дуже емоційні. Вони голосно розмовляють, відкрито проявляють свої почуття, дуже люблять дітей.

Разом з тим, правила поведінки в Туреччині передбачають шанобливе ставлення до історичної спадщини країни. Люди дуже пишаються своїм першим президентом Мустафою Кемалем Ататюрком.

Також треба зазначити, що для турків важливе значення має сім'я. Родина завжди снідає, обідає та вечеряє разом. Всі підтримують постійний зв'язок.

Четінка Фуркан, Туреччина

Науковий керівник: Ралітна І.А.

НТУ«ХП

НЕВИРІШЕНІ ПРОБЛЕМИ ЧИСЕЛ

Математика має ряд питань, яким приблизно 2500 років і які не мають відповіді й досі. Наприклад: скінчена чи нескінчена множина дружніх чисел?

Дружні числа – це два натуральні числа, для яких сума всіх молодших дільників першого числа дорівнює другому числу і сума всіх молодших дільників другого числа дорівнює першому числу.

Наприклад, числа 220 та 284 утворюють дружню пару. Число 220 має дільники: 1, 2, 4, 5, 10, 11, 20, 22, 44, 55 і 110. Число 284 має дільники: 1, 2, 4, 71, 142. При додаванні дільників кожного з цих чисел виходить, що сума дільників числа 284 дорівнює 220: $1 + 2 + 4 + 71 + 142 = 220$, а сума дільників числа 220 дорівнює 284: $1 + 2 + 4 + 5 + 10 + 11 + 20 + 22 + 44 + 55 + 110 = 284$.

Цікаво те, що всі відомі дружні пари складаються або з двох парних чисел, або двох непарних. Поки не відомо жодної змішаної, парно-непарної, дружньої пари. Але також не доведено, що такої пари не існує.

Дружні числа відкрив Піфагор у IV столітті до нашої ери. Але він знайшов лише одну пару дружніх чисел – 220 і 284. Піфагор казав: «Мій друг той, хто є моїм другим я, як числа 220 та 284».

Наступну дружню пару виявив арабський учений Ібн Аль-Банна (1256-1321). Це числа 17296 і 18416. Про це дізналися нещодавно і вважали, що цю дружню пару відкрив французький юрист та математик П'єр Ферма у 1636 році.

Задовго до Ібн Аль-Банни інший арабський математик Абу-Хасан Сабіт ібн Кура (836-901), лікар і астроном, написав «Книгу про знаходження дружніх чисел легким способом», де сформулював правило, яким можна отримати деякі дружні числа: «Якщо для деякого n числа $p=3 \cdot 2^{n-1} - 1$, $q = 3 \cdot 2^n - 1$ та $r=9 \cdot 2^{n-1} - 1$ – прості, то числа $A=2^n pq$ та $B=2^n r$ – дружні». За цим правилом: при $n=2$, числа: $p=5$, $q=11$, $r=71$ – прості, і виходить пара чисел Піфагора: 220 і 284. При $n=4$, числа: $p=23$, $q=47$, $r=1151$ – прості, і виходить пара чисел Ібн Аль-Банни - Ферма: 17296 і 18416. При $n=7$ виходить пара чисел, що незалежно від Сабіта ібн-Курри знайдена в 1638 році французьким математиком і філософом Рене Декартом: 9 363 584 та 9 437 036.

В даний час відомо, що цими трьома випадками вичерпуються всі значення $n \leq 20\,000$, при яких зазначений спосіб дає дружні числа.

Після Декарта у 1747-1750 роках першим отримав дружні числа Леонард Ейлер. Він запропонував 5 методів пошуку дружніх чисел і відкрив одразу 59 пар, серед яких були і непарні числа, наприклад: 9 773 505 та 11 791 935.

Вражаюче відкриття у 1867 році (у деяких джерелах зазначена дата – 1887 р.) зробив італійський школяр Ніколо Паганіні, однофамілець відомого скрипаля, який знайшов другу за величиною пару дружніх чисел 1184 і 1210. Цю пару не помітив ніхто з великих математиків.

В даний час відомі 11994387 пар дружніх чисел. В основному їх знаходять за допомогою комп'ютера.

У ХХ столітті математики узагальнили поняття дружніх чисел та почали шукати дружні ряди (або товариські числа). Це замкнені цикли з трьох чи більше чисел. Наприклад, у дружній трійці (1 945 330 728 960; 2 324 196 638 720; 2 615 631 953 920) дільники першого числа в сумі дає друге число, дільники другого числа в сумі дають третє. А ось ще приклад дружньої п'ятірки: 12496, 14288, 15472, 14536, 14264. Найдовший із відомих циклів складається з 28 чисел, перше з яких дорівнює 14316.

Але відповіді на головне питання немає. Можливо, відповідь знайдуть за участю наших студентів!

Власенко И.

Научный руководитель: Юрченко Н.С.

Харьковская гуманитарно-педагогическая академия

ПРЕПОДАВАНИЕ ИСТОРИИ В ШКОЛАХ ЕВРОПЫ: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ

Во всем мире понятно значение исторического образования в школе для формирования национальной идентичности страны, людей, общества. И в этом смысле общество хочет, чтобы школа вносила большой вклад в этот процесс. К сожалению, во многих странах этого не наблюдается и есть большие недостатки. Об этом в последнее время заявлено в Страсбурге (Франция), а также рассмотрено на Всемирном Конгрессе учителей истории в Москве (4-5 октября 2021г.). Подходы к обучению школьников и роли учителя, преподавателя гуманитарных дисциплин сегодня трудно переоценить. Проблема чрезвычайно актуальна.

По инициативе Франции в ноябре 2020г. в Страсбурге создана Обсерватория Совета Европы по вопросам преподавания истории в Европе. В нее входит 17 стран: Албания, Андорра, Армения, Греция, Ирландия, Испания, Кипр,

Люксембург, Мальта, Российская Федерация, Северная Македония, Сербия, Словения, Турция и Франция.

В задачи новой автономной структуры Совета Европы входит собирание информации о том, как преподается история в государствах-участниках, предостережение искажения фактов и формирование единого подхода к изучению истории в рамках континента. На первой конференции Обсерватории (декабрь 2021) ее генсек Мария Пейчинович-Бурич отмечала, что путь, которым идет преподавание истории прямо влияет на отношение между народами Европы. Он должен воспитывать чувство общей принадлежности, а не питать противоречия. Сегодня наблюдается рост популизма и крайнего национализма, поляризация общественного дискурса и ослабление осведомленности молодого поколения. Это и есть те условия, которые искажают и неправильно используют историю в ее преподавании.

В 21 веке европейские страны столкнулись еще с одной дилеммой в преподавании истории в школах. С одной стороны, это объединения по принадлежности к своей стране, национальной идентичности. Но, с другой, стремление сохранить достижение мира в Европе, в котором мы живем со времен ужасных трагедий 20 века. В связи с этим основное устремление Обсерватории с помощью истории укрепить мир между народами и усилить чувство принадлежности к общей европейской культуре. Для этого, например, во Франции программы по предмету «История» для учащихся 11-18 лет обновлялись с 2016 по 2019 год. В 2018 г. появился новый предмет «История, география, геополитика и политические науки», на котором рассматриваются вызовы современного мира через призму исторических событий.

Также школьные программы пытаются найти баланс между двумя обычно взаимоисключающими подходами, которые встречаются в государствах-участниках СЕ. Первый – дисциплинарный подход определяет навыки, которые ученики должны приобрести, и представляют больше автономии регионам и учителям в выборе содержания курса. Второй- повествовательный, сюжетный

подход -более традиционный. История подается как рассказ о становлении народа, но при этом формирует общее мировоззрение. Важной проблемой в преподавании истории остается то, что органы образования правят программы в политических целях, особенно в государственных школах. В таком контексте учителям трудно найти свободу для дисциплинарного подхода к преподаванию истории, которые включает различные точки зрения, изучение доказательств, взаимодействие с историческими концепциями и т.д., а не простую передачу установленного набора фактов.

Есть и другие аспекты, которые требуют решения в процессе преподавания истории в европейских странах. В целом же намечаются объединительные усилия со стороны международных организаций, академических институтов и ассоциаций учителей, которые должны в ближайшее десятилетие повлиять на политику и разработку программ. «Единый подход» к изучению истории, который, в частности, решает Обсерватория Совета Европы может претендовать на статус аргумента для европейских стран, в том числе и Украины – пока что не участницы этой структуры.

Abdul Dotun Samuel, Nigeria

The research adviser: Shelestina Maryna

National Technical University

"Kharkiv Polytechnic Institute"

PROBLEMS OF EDUCATIONAL SYSTEM IN NIGERIA

Nigeria`s educational system is based on the 1-6-3-3-4 formula: one year pre-primary education, three years junior secondary, three years senior secondary and a minimum of four years tertiary education.

Nigeria`s educational system is in assorted crises of infrastructural decay, neglect, waste of resources and sordid conditions of service. The country has over 10 million

out-of-school children. That is the highest in the world. Another 27 millions children in school are performing very poorly. Millions of Nigerians are half-educated and over 60 millions – or 30 % – are illiterate. 90 % of the population is currently living in abject poverty.

On top of this, many eligible young Nigerians can't gain admission into public universities. At the same time prohibitive tuition fees, among other factors, are a barrier to the country's private universities.

Nigerian government should focus on key areas that will dig Nigeria's educational system out of the deep hole it is in. I have identified four priorities it should attend at first.

The government should appoint an expert Minister of Education. In the past Nigeria's educational system has fared better under expert ministers of education who earned their stripes through the system.

Funding is the biggest problem confronting Nigeria's educational system. The percentage of the budget allocated to education annually is abysmally low. In 2021 only 7 % was allocated to education. This is far below UNESCO's recommended 15%-26%.

Research suffers in three ways in Nigeria. First, researches work without sponsorship, particularly in the core sciences. Second, study findings are often abandoned on library shelves because the government is not committed to research-oriented development. Researches don't have the means to promote their work and research findings. Third, research output is mediocre and repetitive because there are no effective measures in place to track research output nationwide.

In 1978 the Academic Staff Union of Universities was established to represent academic staff in Nigeria's universities. Since then there have been strikes almost every year, disrupting the academic calendar.

To stop these annual disruptions, the government must increase budgetary allocations to the sector and honour agreements that have been signed with the unions.

The only way that strikes will be stopped is if the welfare of all staff, from teachers to lecturers, is prioritised.

If these priorities are successfully implemented, Nigeria`s educational system would be well on its way to realising government`s commitment to its own policies and the United Nations` Sustainable Development Goals.

Bora Ustun, Turkey

The research adviser: N.O. Kartun

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

SUBTLETIES OF TURKISH AND UKRAINIAN LITERATURE TRANSLATION

Relations between Ukraine and Turkey in the field of literature have been continuing for more than a century. These relations are of the important role in the overall development of history of Ukraine during the period of rebirth in the 1920s and Turkey when proclamation of the Republic, Turkey's reformation process begins with Atatürk in 1923.

It was a time of great transformations. Cultural relations have been tightened again in 1990s when Ukraine emerged as an independent state in the international arena. Translation of artistic works, intercultural interaction and mutual cultural enrichment laid the foundation of Ukrainian-Turkish literary communication.

One of the most important manifestations at the same time, the cultural-national code of one language are compatible with the cultural-national code of another language. The mastery of translation of leading and influential literary works from one language to another became a cultural achievement of that language to which the translation is made. Impressive examples of Turkish literature with their romantic imaginations and sensuality attract the attention of Ukrainian people who are close to Turkish and have a lot in common.

It is important to evaluate the translation work not only from linguistic, historical-cultural and psycho-linguistic perspectives, but also from communicative-pragmatic, linguistic-ethnic and socio-cultural phenomena because of the mentality difference.

Therefore, the success of a translation is possible not only with the extensive knowledge of the target language but also knowledge of philosophy and history which are essential for competent translation and explain Turkish culture, worldview and understanding of life.

Getinkaya Furkan, Turkey

The research adviser:: Shelestina Maryna

National Technical University

"Kharkiv Polytechnic Institute"

HEALTHCARE IN TURKEY

Healthcare in Turkey consists of a mix of public and private health services. Turkey introduced universal health care in 2003, known as Universal Health Insurance (UHI).

The following medical treatments are covered by the UHI: emergencies; work accidents and vocational illnesses; infectious diseases; preventive health services (substance use); childbirth; extraordinary events (injuries from war and natural disasters); fertility treatment for women younger than 39; cosmetic surgery deemed medically necessary.

There is also a large private healthcare sector. Private health services often offer shorter waiting lists and higher quality services. Most banks and insurance companies offer health plans and contract with certain hospitals and doctors.

There is a substantial medical tourism business in Turkey. The Regulation of International Health Tourism and Tourist Health came into force on July 13th 2017. It only applies to those coming specifically for treatment. Hair Transplant in Turkey has also grabbed global attention to the country. Istanbul is considered as the focus point for hair transplant surgeries.

Due to major health reforms in the 2000s and 2010s, universal health insurance coverage for the population was achieved and the general quality of health services

improved greatly, with patient satisfaction rising from 39,5 % in 2003 to 75,9 % in 2020.

In general Healthcare in Turkey is good and Turkey needs more medical tourists.

Hasan Donmez, Turkey

The research adviser: Dmytryk Alina Yuriivna

National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

TURKISH HIGHER EDUCATION SYSTEM

The education system in Turkey is under close scrutiny by the state. To date, significant investments are being made in the country's educational institutions, and state-of-the-art equipment is being purchased for them.

All universities in the country operate under the direction of a special Council. This body was introduced at the legislative level in November 1981. It is quite attractive to receive higher education in Turkey for Russian students. Diplomas of universities of this country are quoted in Europe. Moreover, those who became students in Turkey can easily continue their studies in another country. This allows the European system of credit transfer units. In other respects, higher education in Turkey for Russians is similar to that in the homeland.

These are the programs: bachelor's degree (6 years for medical specialties and 4 years for all others); master's degree (two-year period); doctoral studies (four-year period). The academic year begins at a Turkish university in September and ends in June. However, different universities have the right to make their own amendments to the curriculum.

Higher education in Turkey is an after-school acquisition of knowledge. There are 103 public and 73 private students in the country. There are other higher education institutions. These are military and police academies, as well as colleges. In order to enter a university and get a bachelor's degree there, a young person will need to

present a high school diploma. An additional condition is the passing of national entrance exams, which are organized centrally. The success of the entrant's admission to the chosen university will depend on the number of points scored. Some technical universities, such as Istanbul and the Middle East, run internal entrance exams to select students. Some faculties accept young people who have graduated from secondary vocational schools. In this case, the profile of previously received training is taken into account. Turkey's higher education system can be considered elitist, as it allows low- and middle-class classes to improve their living standards and social status.

There are always a lot of people who want to become university students. But the state is not working to expand the university system. This is due to the lack of a sufficient number of highly qualified teaching staff and unwillingness to reduce the level of education. Is it possible to become a student of a Turkish university for a foreigner? Yes, such an income will not be something supernatural. To achieve this goal it is enough to choose a university and get acquainted with its requirements for foreign students, which each university develops independently. They will indicate the deadline for submission of applications and a list of necessary documents for submission to the selection committee. Then, depending on the requirements, you will need to pass exams at the selected university and score the required number of points.

Huseyin Turegun, Turkey

The research adviser: N.O. Kartun

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

THE DEVELOPMENT OF SCIENCE IN TURKEY

Reform movements in the Ottoman Empire began with the opening of military schools and initiated the development of Ottoman science.

A lot of military, medical, mining and other schools were established in the 19th century thus gave the opportunity to rise and train Turkish scientists.

The proclamation of the Turkish Republic by Mustafa Kemal Atatürk in 1923 cultivated the development of governmental system structure which was not based on science. Mustafa Atatürk's statement "Science is the most reliable guide for civilization, for life, for success in the world" represents his encouragement to the development of science.

After the proclamation Atatürk initiated establishment of institutions and organizations. The first of these institutions was Istanbul University which has reached a high position at the international level. As a result, many high-qualified Turkish scientists contributed to their studies in many branches of science and got international science awards for their contributions.

Astronomy studies continue to develop today in some universities and there are observatories affiliated to these universities. The idea of establishing a national observatory in Turkey was formed with the cooperation of TÜBİTAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey), observation activities started in Antalya under the name TÜBİTAK National Observatory (TUG).

Nowadays, science in Turkey continues to develop. It is seeing significant changes in the field of scientific technology.

Idil Varol, Turkey

The research adviser: O. Lapuzina

National Technical University

"Kharkiv Polytechnic Institute"

PHARMACY. INDUSTRIAL PHARMACY

A new specialty "Pharmacy. Industrial Pharmacy" was created at NTU KhPI.

Recently, the Department of Organic Synthesis and Nanotechnology opened a new direction of training "Pharmacy. Industrial Pharmacy". This department is engaged in

the research of organic synthesis, technologies for the production of medicinal substances and cosmetic preparations, production and analysis of food additives. Pharmacy is a complex of scientific and practical disciplines. It includes such important sections as pharmaceutical chemistry, pharmacology, pharmacognosy, and industrial technology of drugs, pharmaceutical biotechnology, organization and economics of pharmacy, pharmaceutical management. Pharmacology is the science of medicine and its effect on the human body. Pharmacognosy is the science of medicinal plants and preparations made from them. Pharmacy as a science is developing very rapidly. For example, nanotechnology is already actively used for the manufacture of medicines. Currently, the methods of regenerative medicine are widely used in the world. This is a new area of knowledge that includes several areas: cell and gene therapy, tissue engineering. A new successfully developed direction of pharmacy is regenerative pharmacology. All this requires high-quality training of specialists in the field of pharmacy.

The educational programs of a new specialty take into account modern international trends in the field of training pharmacists. The profession of a pharmacist is highly valued in the world. A pharmacist, like a doctor, is responsible for a person's life.

Combining knowledge of chemistry with biology, physics, pharmacy and technical sciences allows to prepare qualified specialists. Graduates can be engaged in the production of pharmaceutical and cosmetic products, the development of new technologies, control the quality of products, and work in scientific organizations. Such specialists are needed in chemical and petrochemical laboratories, as well as in laboratories of other industries. The knowledge and skills gained while studying at NTU "KhPI" can be used to create your own pharmaceutical business. Graduates will be in great demand in the labor market around the world, as they meet the modern requirements of employers.

Mert Baris Eker, Turkey

The research adviser: Paramonova Valeria Yuriivna

National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

UKRAINIAN AND TURKISH FOOD CULTURE

Food is an important part of Ukrainian culture. Ukrainian food culture and cuisine has been enriched over time with the tastes of different cultures dating back centuries. Historically, Ukrainian food was mainly based on products from farming. Ukrainians grew rye, wheat, barley, buckwheat and oats. Oat and barley production was predominant in the Carpathian villages. In the southern regions, Podnistrovyi and the eastern Carpathians, maize was common.

Among the best known Ukrainian dishes are Salo (salted lard with garlic and pepper or without garlic), Borshch Soup (cabbage and beetroot-based soup, usually with pork or veal, served with sour cream), Pampushky (often with butter and garlic and dill stuffed small baked breads), Holubtsi (cabbage rolls stuffed with rice and minced meat).

A respectful attitude to bread in Ukraine has been passed on for generations. Bread is featured in many Ukrainian traditions and rituals, symbolizing prosperity, hospitality and kindness.

The more important the food culture is for Ukraine, the more important it is for Turkey.

Turkish Cuisine contains many dishes and food types, as well as examples that can serve as a source for healthy and balanced nutrition and vegetarian cuisine, as well as in terms of variety and suitability for the palate.

Turkish cuisine; It is one of the most developed cuisines of the world because the Turks have kept the spice route under control for many years. Spices are necessary for the seasoning as well as making the meat longevity. Due to farming and animal

husbandry, among Turks who have suitable and fertile lands for agriculture; There is a variety of both vegetable and meat dishes.

Although there are varieties of shish kebab, which is a Turkish food classic, with both red meat and chicken, the version made with chicken is more commonly preferred in Europe. In addition, with the effect of having a common history and close geographies, there are shish kebab recipes in Arab and Greek cuisine. However, Turkish style shish kebab differs from its counterparts with its sauces, rice and specially prepared pita.

Mantı, which is ready to serve by boiling small pieces of dough filled with spicy and meat filling, then adding yoghurt and special sauce, can be considered as another Turkish dish. Although it is similar to the Italian "ravioli" recipe, differentiating with its original presentation, ravioli is one of the most demanded flavors in many parts of the world.

The two countries have different regional dishes. When you examine these dishes, you will see that there is history in them. While tasting these dishes, I suggest you research their history.

Omer Boncuk, Turkey

The research adviser: Y. Havrylyk

National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

NOBEL LAUREATE IN CHEMISTRY, BIOCHEMIST AZİZ SANCAR

Aziz Sancar (born 8 September 1946, Savur, Turkey) is a Turkish-American biochemist and molecular biologist specializing in DNA repair, cell cycle checkpoints and circadian clock.

He was born the seventh of eight children in a poor family.

Aziz Sancar graduated from the medical faculty of Istanbul University (1969). In 1971 he left for the United States.

In 2015, he was awarded the Nobel Prize in Chemistry along with Tomas Lindahl and Paul Modrich for their mechanistic studies of DNA repair.

Aziz Sancar member of the US National Academy of Sciences (2005).

Scientific fields: DNA repair; Cell cycle and circadian rhythm; Biochemistry; Molecular biology; Cancer research.

Sancar and his research team have discovered that two genes, Period and Cryptochrome, keep the circadian clocks of all human cells in proper rhythm, syncing them to the 24 hours of the day and seasons.

Their findings were published in the "Genes and Development" journal in September 16, 2014.

Sancar's research has provided a complete understanding of the workings of Circadian clocks in humans, which may be used to treat a wide range of different illnesses and disorders such as jet-lag and seasonal affective disorder, and may be useful in controlling and optimizing treatments cancer.

Sancar is married to Gwen Boles Sancar, with whom he met during his PhD in Dallas, where she was also studying molecular biology.

Aziz & Gwen Sancar Foundation (AGSF) was established in 2007.

It promotes cultural exchange between Turkey and the United States. Its offerings has been well received within the community and embraced by other organizations.

Onur Yugruk, Turkey

The research adviser: Paramonova Valeria Yuriivna

National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

THE NATIONAL COSTUMES OF UKRAINE AND TURKEY

The dress patterns of the two cultures are quite similar. Generally women use skirt blouse or shirt and writing and these are highly embroidered. While men generally

wear shalwar in Turkish culture, they wear trousers in Ukrainian culture, it is quite common to wear sandals in both cultures.

Ukrainian Vyshyvanka is a kind of shirt. The dress patterns of the two cultures are quite similar. Generally women use skirt blouse or shirt and writing and these are highly embroidered. While men generally wear shalwar in Turkish culture, they wear trousers in Ukrainian culture, it is quite common to wear sandals in both cultures.

Ukrainian Vyshyvanka is a kind of shirt. A girl is supposed to wear a shirt without outerwear, while a married woman has to cover her head with a shawl and supplement the outfit with her waistcoat and maxi skirt. Meanwhile, the highlight of the clothing are accessories like belts, jewellery and headdresses (a shawl or a floral wreath), decorated with ribbons and fresh and artificial flowers, not to mention the abundance of beads and *ducats* (coins), which determine the women's status. Men's traditional clothing is simpler: they resemble the outfits of other Slavic nations but differ in the way they are worn. Thus, there are two main elements: a linen shirt and cloth pants, distinguished by the kind of embroidery.

Turkish shalvar is a kind of trouser. They are traditional baggy trousers gathered in tightly at the ankle. The traditional clothing for women of Turkey includes the şalvar which is usually worn with upper garments of varying styles and lengths. The traditional şalvar suits are a part of Turkey's culture back to the Ottoman era. The şalvars are of varying degrees of bagginess and are gathered at the ankle. Bright colours and flowered prints are favoured by rural women. The total female ensemble includes the *gömlek* (chemise), şalvar and *entari* (robe). The traditional male dress includes the şalvar, *yelek* (vest) and *cepken* (jacket).

Sami Sonmez, Turkey

The research adviser: N.O. Kartun

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

UKRAINE - TURKEY CULTURAL AND HUMANITARIAN COOPERATION

Cultural and humanitarian cooperation between Ukraine and Turkey is carried out on the basis of the Agreement on Cooperation in the Field of Culture between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey dated 27 November 1996 and the Cooperation Programme between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey dated 22 December 2011. In recent years, Ukrainian-Turkish cooperation in the field of culture has developed significantly, not only at the official level, but also at the level of cultural and artistic institutions and direct contacts.

Various artistic activities are represented in Turkey, including Ukrainian cinema, animation, visual and fine arts, sculpture, folk and modern dance, culinary arts and similar. Emphasis is placed not only on the dissemination of Ukrainian cultural heritage and traditions, but also on the acquaintance of Turkish people with Ukrainian contemporary art.

Concerts of Ukrainian artists, exhibitions, presentations, scientific conferences of Ukrainian artists, collection shows of Ukrainian designers are held regularly in Turkey. Every year, representatives of Ukrainian dance and art groups and individual artists participate in international competitions and festivals in Turkey. Ukraine also participates in international music and film festivals held in Turkey.

In April 2019, "Ukrainian Meal Days" with the participation of the famous conductor Yuriy Kovrijenko at the Hilton hotel as a part of the Ukraine Days under the name of "Ukrainian April" in Ankara, Papasony Kyiv Shadow Theater's performance "Roksolana", the concert hall of the Turkish Presidential Symphony Orchestra,

Ukraine Kyiv Oda The concert of the Orchestra was performed by the Virsky Ukrainian State Dance Ensemble.

Recently, many projects in the field of culture and public diplomacy have been implemented in Turkey. The most popular among them are "Ukrainian Literature Readings" with the participation of Ukrainian writer Andriy Lyubka in Ankara National Library, performance of Ukrainian National Opera artists in Istanbul and Istanbul Ukraine Cinema Days.

Ukrainian and Crimean Tatar communities in Turkey play an important role in the development of cultural ties between Ukraine and Turkey.

Within the framework of cooperation with associations, important dates for Ukraine such as Shevchenko's Days, Vyshyvanka Day (International Embroidered Shirt Day) celebrations, Honor and Freedom Day, Ukrainian Unity Day, the anniversary of the occupation of Crimea are commemorated.

With the contribution of Ukrainian diplomatic and consular institutions, summer camps are organized in Antalya, Samsun, Marmaris, Izmir and Istanbul for Ukrainian children living in Turkey. Ukrainian Saturday schools and courses of Ukrainian as a foreign language are offered in Ankara, Antalya, Istanbul and Kusadasi. The websites of Ukrainian associations function in Ankara, Antalya, Kuşadası and Samsun; Works of Ukrainians residing in Turkey are published; cultural, educational and artistic events are organized.

Work integration of Ukrainian associations in Turkey with the World Congress of Ukrainians and the interaction between Ukraine and Crimean Tatar civil organizations continue.

Due to the studies and cultural, artistic and image activities, a positive definition of Ukraine in Turkey and the image of Ukraine as a friendly state and strategic partner in Turkish society has been achieved.

Tamim Omar, Lebanon

The research adviser: Shelestina Maryna

National Technical University

"Kharkiv Politechnic Institute"

HEALTH PROBLEMS FOR CHILDREN IN PALESTINE

The population of Palestine as a whole experiences poverty, migration, ongoing conflict and poor environmental quality. These issues and the social effects they give rise to have a detrimental effect on children`s health in particular. Many children in Palestine suffer from 1) poor nutrition, 2) mental health issues and 3) abuse or other violence.

Especially in Gaza, where an enormous 62 % of the population lives with food insecurity, children`s nutrition is generally poor. A 14+ year blockade of land and sea borders severely limits the goods that can come into the territory, and many families who live in poverty do not have the money to buy fresh fruits and vegetables.

Malnutrition leads directly to stunted growth. In the West Bank the level of stunting in children is almost 8 %. In Gaza, where malnutrition is more prominent, the level of stunting rises to 13 %. Iron deficiency is also common, especially among Gaza`s children.

The ongoing conflict in the region has left many Palestinian children dealing with mental health issues such as depression and anxiety. In 2003, a study found that a staggering 93 % of Palestinian children experience fear, a loss of security and feelings of being threatened. One out of every 5 children has had to move either permanently or temporarily because of the ongoing conflict. Children in Gaza experience these upheavals more often than children in the west Bank and children in Palestinian refugee camps experience them more often than children in rural areas.

Among Palestinian teenagers mental health issues are common as well in response to traumatic events. Studies report that 80 % of Palestinian teenagers have witnessed shootings, 28 % have seen a stranger being killed and 11 % have witnessed the

killing of a friend or neighbour. Witnessing these traumatic events can lead to chronic mental health issues.

The conflict in the region also leaves many Palestinian children living with the daily threat of violence. 48 % of Palestinian children have experienced firsthand violence or directly witnessed a close family member becoming a victim of violence.

Violence is common both at home and at school as nerves strain under the stress of daily life. 93 % of Palestinian mothers report that their children have experienced violence at home. And 45 % of mothers report that their children have experienced violence at school.

The security instability in the region contributes to high level of violence against children as well. Children on their way to school are sometimes attacked and beaten. More than 1,800 children have been killed since 2000 as a direct result of the occupation.

It is necessary to solve these 3 problems (1) poor nutrition, 2) mental health issues and 3) violence) to help Palestinian children to survive.

Tariq Mahmoud Azmi Ismail, Egypt

The research adviser: Siedoikina Tetyana

National Technical University

"Kharkiv Politechnic Institute"

THE MESMERIZING EGYPT

Egypt, the most populous country in the Arab world with a very deep-rooted history which stems from an ancient civilization, is one of the most fascinating and enchanting countries a person can come across.

Not only does Egypt house some of this world's oldest relics, but it will also astonish you with its culture, friendly residents, and jaw-droppingly flavorful dishes. To put it differently, with both the ancient Egyptian and modern Egyptian cultures to explore, you will never get bored.

Pursuing this further, you could visit Sharm El Sheikh to enjoy time at the pools or take snorkeling trips. Alternatively, you can also take an unforgettable submarine tour in Hurghada and explore the depths of the red sea.

In contrast, if ancient history is what tickles your fancy, then you can opt for one of the numerous tours in Egypt's monumental areas. You could visit the Pyramids, Valley Of Kings, Citadel Of Saladin, Rock Temples, the Saqqara Necropolis, etc.

Let us not forget about the mouthwatering regional dishes that include Kushari and Fatta, after which you could try some of our delectable sweets like the Mahalabiya, Um Ali is, Roz bi laban, or my personal favorite, Basbousa.

All in all, if you ever have time on your hands and want to travel, you might want to consider Egypt for it's known in the Arab world as "Umm El Donya." which translates to Mother of The World.

Teoman Zeytin, Turkey

Scientific supervisor: Tetiana Sukhanova

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute»

THE IMPORTANCE OF STUDYING TURKISH LANGUAGE

According to Boston University, there are 60 million native Turkish speakers throughout the world, and 15 million more who speak it as a second language. So altogether that are over 75 million people on the planet who know Turkish. The United States Bureau of Educational and Cultural affairs recently named Turkish a critical language. It means the United States government thinks Turkish is one of the most important languages on the planet for people to learn. The aim of the research is a description of the diversity and value of Turkish language.

Mustafa Kemal Ataturk founded the Turkish republic and became president after the collapse of the Ottoman Empire. He was making some massive reforms throughout

the country by furthering women's rights, introducing western legal codes, creating a secular government. One of his main goals at this time was to completely overhaul the Turkish language. A major part of this transformation was done through changing the entire alphabet from Arabic script to a westernized Latin script.

The point is that there are some English words like *yogurt*, *tulip*, *pastrami*, *kebab*, *kayak*, *baklava*, and *kiosk* that are loan words from Turkish. What's even better for foreigners learning Turkish is that this works the other way too. Turkish has dozens of loan words from English like *kahve* (coffee), *televizyon* (tv), and *restoran* (restaurant).

Agglutination is very important for Turkish language. Agglutination is a term meaning that a language uses special suffixes rather than separate words. For example, if I wanted to say something like "I will be able to catch a bus", you could pull this sentence off in Turkish with only two words by saying "*Otobus yakalabileceğim*". If we break down that big word that starts with a "y", you'll see that it's actually a root word with a ton of endings added on. The main part of the verb is "*yakala-*" meaning "to catch" and we added "*-abil+ecek+im*" to communicate ability, future tense, and who was doing the action.

Everyone can be bilingual, can speak several languages. Everyone should be familiar with the state language of his country, with world languages. Ideally, it would be good if everyone knows at least three languages well: his ethnic, official country and one of the other worlds language.

Yekta Mahdi, Iran

The research adviser: Dmytryk Alina Yuriivna

National Technical University

“Kharkiv Polytechnic Institute”

HIGHER EDUCATION IN IRAN

Iran has a large network of private, public and public universities offering higher education degrees. Iran's public universities are under the direct authority of Iranian universities, the Ministry of Science, Research and Technology (for non-medical universities) and the Ministry of Health and Medical Education (for medical schools). According to Article 3 of the Constitution of the Islamic Republic of Iran, Iran guarantees "free education and physical training for all at all levels, as well as the promotion and expansion of higher education."

Universities, higher education institutions and research institutes are managed by boards of trustees. Pursuant to the law of March 14, 1989, the Supreme Council of the Cultural Revolution forms the boards of trustees of universities and institutions of higher education in the following composition: Minister Chancellor 4-6 figures of science and culture or public figures of local or national scale, who play a significant role in the development of the university. Head or representative of the head of the Budget Planning Organization. The management of the board of trustees of the university is entrusted to the Minister of Culture and Higher Education or to the Minister of Health and Medical Education. The secretary of the board of trustees is the rector of the university.

In Iran, there are the following levels of higher education: specialty, bachelor's, master's, residency and graduate school. Specialty: number of modules 68-72, term of study, as a rule, 2 years. Bachelor's degree: number of modules 130-145, term of study, usually 4 years. Master's degree: the number of modules in the independent master's program is 28-32, in the continuous master's program - 172-182, the term of study in the continuous master's program - 6 years, in the independent master's program - 2 years. Postgraduate studies: number of modules 42-50 (educational and research), term of study - 4/5 years.

Considering the huge number of people who want to enter state universities and institutions of higher education in order to implement social justice, select the most deserving students and provide opportunities for higher education only to capable applicants, students are admitted to bachelor's and master's programs centrally, and to graduate school centrally and semi-centrally. In accordance with the standards for

conducting a general examination for admission to universities and higher educational institutions, applicants must use the quota of the region in which they received their secondary education (regional three-level quota, quota for war invalids, quota for family members of soldiers who died during the war, quota combatants and the quota of prisoners of war). Applicants who have used the quotas, in accordance with the current rules, undertake the obligation for future employment.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»	Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»
ДВНЗ ДДПУ	Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”	Державний вищий навчальний заклад “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
ДННУ «Академія фінансового управління»	Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»
ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України	Державна установа «Інститут економіки та прогнозування» Національної академії наук України
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» НАНУ	Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» Національної академії наук України
ЗНУ	Запорізький національний університет
ВСП «ЕПФК ЗНУ»	Відокремлений спеціальний підрозділ «Економіко-правничий фаховий коледж» Запорізького національного університету
ВІТВ НТУ «ХП»	Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету “Харківський політехнічний

КЗ «ХГПА» ХОР	інститут” Комунальний заклад, Харківська гуманітарно-педагогічна академія, Харківської обласної ради
НАДПС України ім. Б. Хмельницького	Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького
НТУ «ХПІ»	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
НУБіП України	Національний університет біоресурсів і природокористування України
НЮУ ім. Я. Мудрого	Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
НУЦЗУ	Національний університет цивільного захисту України
НФаУ	Національний фармацевтичний університет
ХНАДУ	Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ХНУПС ім. І. Кожедуба	Харківський національний університет повітряних сил ім. І. Кожедуба
ХНУ ім. В.Н. Каразіна	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
ХДАДМ	Харківська державна академія дизайну та мистецтв
ХІМ імені М.Ф.Сумцова	Харківський історичний музей імені М.Ф.Сумцова

УПА	Українська інженерно-педагогічна академія
ХДАК	Харківська державна академія культури
ХДАДМ	Харківська державна академія дизайну та мистецтв
ХНЕУ ім. С. Кузнеця	Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця
ХНУБА	Харківський національний університет будівництва й архітектури
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.
ХНУРЕ	Харківський національний університет радіоелектроніки
NTU “KhPI”	National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

Наукове видання

**«УКРАЇНА І СВІТ: ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА ТА СОЦІАЛЬНИЙ
ПРОГРЕС»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПРАНТІВ**

29 вересня 2022 р.

Відповідальний за випуск проф. Скляр В.М.

Підп. до друку . .2022 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 34,7. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ “ХПІ”. Свідоцтво про реєстрацію ДК №116 від

10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Самостійне електронне видання